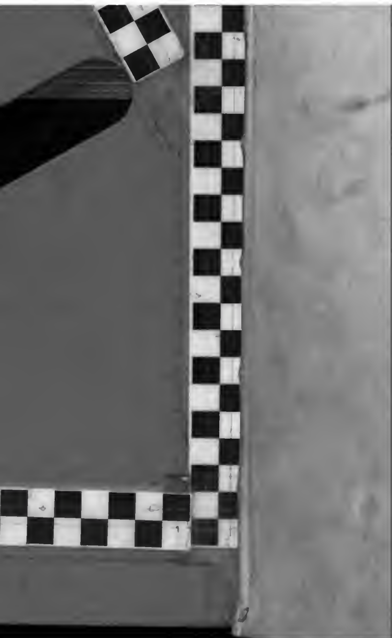

DISPUTATIONES
AD MORBORUM
HISTORIAM ET CURATIONEM
FACIENTES.

QUAS COLLEGIT, EDIDIT ET RECENSUIT

ALBERTUS HALLERUS.

TOMI SEPTIMI PARS II.

PRIORUM VOLUMINUM SUPPLEMENTUM.

LAUSANNÆ,

Sumptibus SIGISMUNDI D'ARNAY.

MDCCLX.

CCXLVIII.

J. HENR. SCHULZE
ET
FRID. WILHELM. BRUNE

CASUS ALIQUOT

MENTE ALIENATORUM AUT PERVERSORUM

HALL. 1737.

PROOEMIUM.

Quanta sit hominum felicitas, quibus mentem sanam in corpore sano Deus indulget, tunc demum cognoscimus, quando miserrimos illos intuemur, qui vel penitus mente alienati sunt, vel perversa bonae mentis parte quadam velut cum ratione insaniunt. Quo autem magis venerari divinum beneficium discamus, & ne quisquam elatius de se sentiat, credo fieri ut Deus, qui omnia hominum negotia dirigit, inter nos haud raro permittat aliquos rectae rationis usum vel omnino amittere, vel per intervalla eo privari, vel denique aliqua ex parte delirare & a vero itpertinaciter aberrare, ut omnes, qui cum ipsis vivunt, agnoscant quanatum sibi ipsis dissimiles facti fuerint, & calamitatem eorum non sine dolore & commiseratione intueantur. Quo autem nobilior est animi, quam corporis integritas, quoque plus damni saepe infertur hominum societati ab ejusmodi aegrotis, qui mente corrupti, quam corpore affecti sunt; quum hi fere tantum non juvando, quantum possent, noceant; illi vero saepe magnarum calamitatum auctores inviti fiant: apparet sane quam digna sit medico haec cura, quae impenditur sollicite notandis ac perpendendis casibus istiusmodi, ubi homines antea bene sani in hujusmodi calamitatem inciderunt. Quamquam enim sunt aliqui, ubi vix licet aliquid invenire, de quo certo perhibere queamus hoc consequuti eventus sufficientem rationem fuisse: in aliquibus tamen aliquid cum summa veri similitudine elucet, quod si tamquam

tamquam indicem in curando sequimur, aliquando ad salutem recuperandum valere potest. Res sane digna videtur, quam non permittamus empiricis, inter quorum manus aliquos periisse non sine dolore recordor, quemadmodum neque desunt, quorum ad rectæ rationis ductum, per methodicam & satis blandam curationem, restitutorum non sine gaudio & gratiæ divinæ celebratione meminisse possum. Putavi igitur non committendum ut casus mihi bene noti, & a D. D. PRÆSIDE mecum communicati, privatim mihi serviant. Referam bona fide acceptas facti circumstantias, &, quas meditatione crebra elicere hinc licuit veri similitudines, candide impertiar, pro lucro habiturus si quis loco vero similium certa & demonstrata hinc deducere, & ad communem fructum conferre valuerit & voluerit.

CASUS I.

JUvenis vigesimum annum egressus, jamque academiam ingressus, non lauto quidem stipendio, sed integra mente, bonis litteris operam daturus, honorato cuidam viro suam operam addixerat, ut ipsi aliquibus negotiis inserviret. Corripiebatur autem scabie humida, quæ tantopere manus obsidebat, ut ministerio ineptus redderetur. Anxius ille quærebat non a quo securissima ratione, sed ut citissime curaretur. Incidit in hominem qui sulphur oleo subactum jubet injungere. Paret, & mox consequitur manus nitidas. Enimvero sat cito emicabant valetudinis magnopere labefactatæ conspicua signa, & hæc inter pessima, corruptæ mentis indicia. Cantillabat, ubi minime decebat, cachinnabatur, alia omnia agebat, quam locus, tempus & demandatum ministerium requirebant. Aliquando subito & tanta cum pernicitate, ut nemo eum assequi posset, per medium forum & plateas decurrebat, donec omnino fessus & viribus destitutus in agro procidebat. Non opus est plura dare specimina. Quum in singulos dies, tam corpore, quam mente, deterior omninoque cachecticus, mox etiam hemiplecticus factus, diem tandem obiisset, cultroque via pararetur ad extispicium, mire omnia corrupta offerebat abdomen sua viscera. Cum peritonæo omentum cohærebat: hoc inferius cum intestinis, hæc inter se & cum ventriculo, hepate & liene valde crasso & duro ita coaluerant, ut unam quasi pastam hæc omnia sisterent, lividis ulcusculis & passim vero pure turgentibus pustulis, quales sunt scabiosorum, in hoc magno glomo hinc & inde conspicuis. Pulmones ad quamvis bronchiorum divisionem obsessi erant crebris tuberculis, quorum maxima nucem juglandem æquabant, cetera proportione eadem, ut ipsi bronchiorum rami angustiores

tiores diametros habebant, minora observabantur. Incisa hæc materiam in quibusdam molliorem, instar gypsi modo aqua subacti, in aliis aliquantum spissiorem, instar gypsi magis jam consistentis, offerebant. Caput ne secaretur, efficiebat dirus fœtor cadaveris, cujus sat multum se devorasse præsentes omnes existimabant & his visis acquiescendum rebantur.

EPICRISIS MEDICA.

§. I.

Sistit hic casus complura, quæ medicum allicere ad considerationem maturiorem possunt. Sed nos unicum hoc, quod promisimus, venabimur, scilicet ut inveniamus, cui in mente pervertenda aliquid juste tribuere possimus. Fuisse autem mentem deliram ex casu satis patet: potuissentque plura, quæ id comprobarent, documenta similia adferri. Quin omnino post hemiplexiam & sermonis & omnis rationis usum aliquanto ante obitum tempore amiserat.

§. II.

Præcipue hic nobis in abdomine occurrit magna illa omnium partium, naturalibus actionibus destinatarum, a recto & laudabili statu discrepantia: quam ut quidem orta fuerit, & ad producendos effectus in mentis officinam pravos valuerit, ex mea sententia proferam. Scabiosa materia, ad interiorem superficiem compulsa, ibi effloruit & exulcerationes fecit. Hæ exulcerationes effecerunt illum a natura omnino abludentem coalitum. Hoc facto motus ventriculi & intestinorum peristalticus & undulatorius necessario pervertebatur. Hinc vitium redundabat ad chylificationem: qua depravata sanguinem non potuisse bonum elaborari per se patet. Cognoscitur autem qualitas vitii chylo affricti ex glandularum bronchialium magno infarctu, & in illis deprehensa collectione materiæ instar casei aut gypsi magis vel minus mollis. Quum vero ad illas glandulas nihil venire possit, nisi mediate per lympham a sanguine digressam: non potest sane dubitari ipsum sanguinem crassioribus etiam ejus generis partibus plenum fuisse: quum ad lympham non nisi id, quod in humorum massa est tenuissimum, perveniat.

§. III.

Quum hic talis humor, ad trajiciendum tenuissima colatoria & canaliculos transeundos ineptissimus, in vasis ferretur, quid mirum si

animæ ratiocinantis officinam, cerebrum, ubi sunt omnium tenuissimi ductus, minus recte trajecit, adeoque perverso & depravato organo actiones depravatæ fuerunt. Quantam autem sanguinis qualitas, & ad motum vel aptitudo vel ineptitudo, potestatem in animæ actiones habeat, solide ostendit Illustris noster FRID. HOFFMANNUS, cum aliis multis locis, tum maxime nervose *Medic. Systemat. Tom. I. Sect. III. cap. VII. §. 6. & seqq.* Nihil itaque mirum si in hoc homine, antea vitæ sedentariæ dedito, deinde tantopere corruptis visceribus prædito, actiones animæ fuerunt perturbatæ, quæ non solum ratiocinationem, sed motus ipsos animales per eminentiam dictos depravavit & ex magna parte, consequuta hemiplegia, abstulit.

§. IV.

Nec omittendus est lienis depravatus omnino status, sive is ab eodem prius corruptæ sanguificationis vitio enatus est, sive antiquiora initia habuit. Qui hominum melancholia hypochondriaca afflictorum corpora secuerunt, sæpissime notaverunt magnos, crassos, induratos lienes. Enimvero nexus inter hujus visceris vitia & animi perturbationes tanto abstrusioris cognitionis est, quanto major est de lienis usu & officio in œconomia corporis nostri disceptatio; quam hic vel repetere vel dijudicare ab instituto meo alienum videtur. Consulatur BONETUS *in sepulchret. lib. I. sect. IX.*

§. V.

Utrum vero in causa perversarum mentis actionum solis fluidorum depravatorum vitiis inhærendum sit, an suas etiam partes solida sustinuerint, & forte non postremas, cogitandum nunc fuerit. Age igitur consideremus, quantum nexus ille præternaturalis tot partium, quæ ab instituto naturæ debebant liberæ esse, nocere possit. Omentum peritonæo erat adnatum superiori latere, inferiori cum intestinis, ipsis inter se coalitis concreverat. Jam ea est natura omenti, ut ventriculo expanso ab assumtis sursum trahatur, eodem vacuo descendat & libere longiusque dependeat. Ita autem est comparatum cum partibus omnibus, ut tensio diuturnior in eodem statu manens, nobis molestiam afferat, quamvis talis sit, ut sine dolore & incommodo eandem facile per breve tempus feras. Quis est, qui non id sentiat quando e. g. brachium diutius extendendum est? quin commodo sedili impositus, si eodem situ per complures horas permanere debeas, id tibi molestum sane experieris, mutandique positum illum desiderio afficieris, cujus rationes

rationes ipse vix alias, quam sensum quendam innominatum, quem intra te ipsum percipis, allegare poteris.

§. VI.

Memorabilis est observatio ex WARTHONO apud BONETUM allata *c. l. obs. XX.* de viro melancholico, in quo dissecto omentum nigricans, fere putridum, & pluribus locis infra umbilicum peritonæo adhærens, inventum fuit. Ceterum tensionis etiam transitoriæ effectum subinde videmus in quibusdam hypochondriaco-melancholicis, qui semper gravius degunt quoties alvus pertinaciter clausa est, aut flatus intestina & ventriculum valde tendunt; unde his submotis causis manifestum fit, quantum levati fuerint.

§. VII.

Rara est apud observationum auctores mentio pustularum viscera abdominis obsidentium: quare non possum quin hoc loco commemorem, fuisse non ita pridem quoque simile quid visum in theatro hujus academiæ anatomico, quod dissecaretur femina, quæ a multis annis sæpius delira, sed aliquando ab errore mentis satis visa fuit libera.

CASUS II.

Femina XXX. annos egressa, in matrimonio vivens, rebus pro sua conditione satis lautis, nihil, de quo conquereretur aut angi posset, experta, aliquot liberorum mater, ab omnibus, qui eam noverant, moderationis & prudentiæ laude ornata, cum puerperio satis bene defuncta esset, jamque in publicum prodire cœpisset, in miram aliquam mentis aberrationem, finiente hieme, incidebat. Nam quum de aliis omnibus rebus satis recte judicaret & sermocinaretur, in hoc uno, sed gravissimo sane, pertinacissime delirabat, quod verum Deum apertissimo odio se prosequi, dictis horrendum in modum blasphemis, misera testabatur: de diabolo vero jucundissime cogitabat & loquebatur, eum deperire se & unice desiderare præ se ferebat, neque se ab illo detestabili errore liberari aut dimoveri cupiebat. Quum intra hæc aliquanto tempore desipuisset, magis jam taciturna fiebat, alienatum a marito & liberis animum prodebat: ut jam non sine ratione graviora metuerentur, & custodes adhiberi deberent. Truces erant oculi, & quod in illis album esse debet, plane fuscum videbatur. Edebat inter

hæc & dormiebat, etiam laboribus utcunque obeundis occupata erat, & de rebus familiaribus satis commode disserebat: etiam de rebus sacris, usque ad ostentationem: sed ut omnia de Deo & Christo dicta applicaret maledicto genio. Febrilis nullus calor notari poterat; pulsus nihil abludebat a sano, irascebaturque omnino de valetudine percunctantibus. Menstrua jam se justo tempore expertam dicebat, & nihil habere de quo posset conqueri. Unicum, quod ipsam permovebat ad medicinam admittendam, erat oculi depravatus color: qui nisi fuisset, nullam facile admisisset. Medicus consultus curationem adgrediebatur paucis diebus ante illud tempus, quo menstrua purgatio erat exspectanda. Jubebat regione hypochondriacæ imponere emplastrum saponatum, cum illo de cicuta & de ammoniaco mixtum: unde alvus satis lubrica consequebatur. Interius sumendum jubebat succum ex floribus cheiri expressum, vino dilutum, & syrupo capillorum veneris, quo gratior redderetur potio, permixtum. Hunc bis assumpserat, quum fuscus color jam mutaretur in flave viridescentem. Altero die surgebat diluculo, deoque prostrata ardentissimis precibus, & inter largissimas lacrymas, veniam blaspheme dictorum exorabat, planeque illo die tota mutata erat. Sed cum advesperasceret mentis illa serenitas minuebatur, & parum aberat a pristino statu. Repetebatur usus remedii, cui jungebatur modicum alicujus medicinæ sedativæ. Medico enim toto illo die displicuerat nimia mentis agitatio, quam astantes perpetuis colloquiis continuaverant. Quum blando somno illam noctem transegisset, & interea menstruorum fluxus erupisset, satisque libere procederet, satis alacris, & sereno ac composito animo, pristinamque insaniam constanter abhorrente, per complures dies degebat; oculi ad pristinum nitorem redierant. Nunc sponte suorum, tam mariti, quam liberorum, a quibus ob justum metum distracta fuerat, desiderio tenebatur: quare illis reddenda videbatur. Sed aliquanto tempore interjecto aliquæ prioris aberrationis reliquiæ observabantur: quæ tamen, Deo adjuvante & medicinis successum tribuente, evanescebant, ut nunc per complures jam annos prorsus immunis a pristina labe vivat.

EPICRISIS MEDICA.

§. I.

Medicus ex priori casu cognoverat, quantum stricturæ & tensiones stabiles partium abdominis ad caput & cogitationes turbandas faciant. Hoc, tamquam communi multis hujus generis morbis, ductus, ad specialiorem & propriam partis magis strictæ sed m conjectura inveniendam ducebatur ista tunicæ albugineæ offuscatione. Scilicet nihil dubitabat

dubitabat hepar cum systemate cholopœo male constitutum, atque huic succurrendum esse.

§. II.

Incepit igitur a remedio externo, quod non solum spasmos seu stricturas fibrarum omnis generis resolvit, verum etiam in humoribus fluiditati suæ restituendis utile sæpius invenerat.

§. III.

Subjunxit tandem flosculi, non suo pretio habiti & plane polychresti, usum; qui spem de bile emendanda & mensibus promovendis minime destituit. Plura addere non opus puto.

CASUS III.

Feminæ rusticæ sexagenariæ vetulus maritus requirebat opem medicam pro sua matre familias, quæ non solum toto corpore emarcuerat intra breve tempus, ut vix pedibus incedere posset: sed prorsus fatua & mente destituta, aliquibus certe horis, videbatur. Nuper, cum cœnam apparatura butyrum in sartagine liquaret, conciderat ad focum, effluenteque & flammis incensa materia incendium grave consequutum esset, nisi bona totius pagi fortuna illo momento rediisset ex agro familia & opem tulisset. Hæc audiens medicus de prægressa valetudine percunctabatur. Audiebat semper robustam & sanam fuisse, usque ad ver prægressum, quo, febre intermittente correpta, remediis domesticis mox convaluerat a febre quidem, sed alacritatem non recuperaverat. Ignorare se profitebatur, quo remedio usa sit, sed hoc se scire putabat, quod sit rusticæ plebi admodum familiare. Medicus non dubitabat febrem quidem suppressam, sed causam ejus superesse; dabat igitur aliqua, quæ sæpius bona fuerat expertus. Rusticus post aliquot dies interjectos referebat, nihil esse istis medicinis effectum; rogabat opem sibi ferri. Proxime ab urbe distabat pagus & amœna tempestas ad illuc deambulandum invitabat. Exquirebat accuratius quid factum esset ad febrem illam abigendam: simulque considerabat ægrotam, quæ omnino marcida, instar vivi sceleti cute corrugata inducti, nec pedibus consistere, nec audire bene, nec videre, nec verba proferre valebat. Conscia remedii filia, quid factum esset prodebat. Scilicet urinam febricitantis farina subegerant, hancque pastam vesicæ suillæ inditam in camino suspenderant. Jubebat medicus afferri vesicam, eamque in profluentem proxime rivum illico evacuare & eluere, præcipiebat: ægrotam autem balneo

neo aquæ dulcis tepido, cui furfures & obviæ quædam plantæ incoctæ essent, aliquoties foveri jussit. Uno vel altero mense transacto tantum confirmata erat, ut cum vetulo marito ad medicum, satis pro illa ætate alacris, veniret, gratumque animum profiteretur.

EPICRISIS MEDICA.

§. I.

Sistit hic casus imminutionem & paulatinam ablationem facultatis tam ratiocinantis cum sensitiva, quam simul actionum naturalium & vitalium. Id vero quam manifestum est, omnique dubio carere videtur, tam abstrusa est connexio inter effectum & causam, quæ deprehensa fuit.

§. II.

Scio quam controversa sit doctrina de sympatheticis illis; quæ etiam maleficia audiunt, ubi ad lædendam hominis valetudinem fuerunt adhibita. Alexandri nostri, quoniam nodum hunc Gordium non facile solvunt, ne imperio Asiæ excidant, malunt eum secare, & omnia fabulis adscribere. Mihi illud quidem non placet; sed cautius videtur profiteri quod nesciamus id, quod & doctissimi expedire desperant.

§. III.

Homines fame diuturna vexatos animi & corporis vigorem amittere res est notissima: consignaveruntque itinerum ac historiarum scriptores multa exempla miserorum, qui ad delirium, quin rabiem ac furorem, tandem, ubi ad extrema prope pervenerant, ad omnimodum mentis stuporem adacti & adducti fuerunt, quoniam alimento caruerunt. Non autem mirandum si id accidat hominibus vigentibus & appetitu bono præditis vehementius: in nostra vero, utpote sene & febre exhausta, magis paulatino incremento invaluit & progressum fuit.

§. IV.

Scio multis ita videri posse hoc negotium, quod remedium sympatheticum nullam culpam sustinuerit, cum id non fuisset inter ruricolas illius tractus tam familiare, si tales noxas afferre antea observatum esset. His autem repono prudens CORNELII CELSI effatum: *non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio, noceat. Possunt enim quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel*

vel in hoc alias non fuerunt. Succurrit casus, qui multos honestos viros, quos superstites spero, testes habet, quemque referam ut moneat eos, qui vel omnino elevant sympatheticas curationes, vel nimium iis fidunt. Juvenis XXX. annorum, artifex & artificis praeclari filius, hernia laborabat, pudoreque detinebatur, ne opem quaereret. Legerat is in chirurgorum scriptis omnium tumorum incrementa sisti, quin eos sensim evanescere, post contactum manus mortuae, praecipue si sit hominis phthisico morbo exstincti. Quumque pater ejus hoc morbo decederet, manum mortui admovet suo scroto & inguini. Post aliquot dies partes illae coeperunt absque dolore aut inflammatione emori, prorsusque in putrilaginem, nulla arte compescibilem, abire, quae ad intestinum simul prolapsum, indeque ad reliqua eundo moriendi necessitatem attulit. Certo scio mille homines scrophulas, aliasque excrescentias, tali manu attigisse, si non cum optato fructu, tamen sine tam funesto eventu.

CASUS IV.

Femina plebeia XXV. annorum, robusta, iracunda, & nulla disciplina ad mansuetudinem deducta, quum nuper puerperio satis bene esset defuncta, audiebat quaedam accidisse, quae fortunas ejus eversura videbantur. Tantopere indulgebat iracundiae, ut par erat ab hujus generis femina exspectare. Ita autem exagitata, totaque in fermento existens, mammas exsugendas tenero foetui porrigebat, qui inde epilepsia correptus moriebatur. Nescio quantus hic moeror post iram fuerit consequutus: sed illud scio mox fuisse febrem subsequutam, & mammas ab affluxu lactis valde tumefactas. Adhibebatur in consilium barbitonsor: sed mox emicabat plena mania. Quum aliquo tempore non adessent qui eam custodirent, frigidissima hyeme lecto exsiliebat, & ad fluvium, non procul a suis aedibus decurrentem, tunc glacie penitus constratum, properabat, seseque multitudini juvenum ibi se exercentium tota nuda ingerebat. Non poterat ipsi persuaderi, ut quicquam medicinae assumeret, vel exterius imponi pateretur. Fallenda igitur erat. Nam quum non abhorrere illam spirituosa intellexisset medicus, concinnabat satis efficax vomitorium antimoniale, quod gratissimae aquae, ut vocant, vitae comparari posset. Succedebat fraus licita, ut omnem avide exhauriret potionem. Mediocriter vomebat, sed cum euphoria optatissima: ad mentem enim bonam hactenus redibat, ut se usui medicinarum, quibus percurata est, deinceps idoneam & obsequentem praeberet.

EPICRISIS MEDICA.

§. I.

HIPPOCRATES *Sect. V. aph.* 40. scribit: *mulieribus, quibus ad mammas sanguis in tumorem colligitur, furor significatur.* GALENUS ad *h. t.* notat rarius hoc contingere, nec sibi obvenisse casum. Medicus non incelebris HIEREM. THRIVERIUS BRACHELIUS in *comment. ad h. l.* ita, haud scio an satis ad rem, scribit: *Id contigit nobis videre, quod mulier quædam, quotiescunque aliquo tempore puerum lactasset, propemodum desiperet.* Sed *propemodum desipere* multum distat a *furore*, *maxim.* FRANC. VALLESIUS *Comment. ad hunc locum*, restringit sensum eo, ut furor extimesci debeat, si pro lacte sanguis mulgeatur; neque tamen significat quibus id rationibus motus asserat. Propius ad rem facit historia, quam recenset HENRIC. ad HEER *Observat. cap. XIV.* quam apud ipsum commendo legendam. Noster hic casus quantum illustret Hippocrateum aphorismum, spero abunde patere. Forte in Heeriano casu, & illo, qui Hippocrati contigit, præcesserunt similes causæ procatarcticæ, ad animum vehementer commovendum efficaces. Sed quum illi de his sileant, in nostro sane merentur in primis attendi. Nam quum re vera multæ quotannis occurrant feminæ, quibus mammæ in magnum tumorem attolluntur; utique ab affluente & detento sanguine, quod eventus suppuratorius luce meridiana clarius comprobat; haud tamen adeo frequenter notatur concurrens aut succedens mania. Evolvi studiose magnam gynæciorum commentatiorum collectionem Basileæ quatuor voluminibus editam, sed nihil, quod me doceret, invenire potui.

§. II.

Ut huic miseræ daretur vomitorium antimoniale, potissimum efficiebat tunc recens lecta observatio D. D. ALBRECHTI in *ephemer. N. C. dec. II. ann. VI. pag.* 46. cui candidus calculus adjicitur ab auctore penultimæ editionis *Dispensatorii Brandenburgici ad tit. sapæ vomitoriæ D. Sylvii.*

§. III.

Nec erat pœnitendus effectus. Quamquam enim viri, quibus multum, ut debent omnes recta monentibus, attendo, vitare jubent vomitorias medicinas post excandescentiam; hic tamen casus non videbatur illo præcepto comprehensus, quum vomitorii irriti conatus, qui merito suspecti sunt, non adessent, jamque plures dies ab excandescentia illa

illa effluxissent, absque eo ut se proderet signum inflammati stomachi

§. IV.

Verosimile est profectum, qui a medicina consequebatur, tribuendum esse effectui universaliter resolventi & diapnoico, quem antimonialia emetica blandius operata post se relinquunt: quem si anodinum dicere velis & antispasmodicum, facies, credo equidem, eodem jure, quo incredibili consensu cinnabaris hodie inter talia principem fere locum consequuta est. Et nec alia erant, quae post vomitorium dabantur, medicamenta, praeter antimonialia fixa cum cinnabari, & sacculum discutientem mammis exterius imponendum.

CASUS V.

Vir honestus, doctus & magnis dignitatibus ornatus, temperamenti sanguineo - melancholici, quinquagesimum annum jam supergressus, quum maximi momenti negotiis coram principum legatis occupatus esset disceptandis, hicque labor in multos dies protraheretur; quo toto tempore occupatissimus erat, suaeque causae tuendae intentissimus: parum interea poterat corpori & animo per justa quietis & recreationis intervalla sustentandis & refocillandis indulgere. Quum negotium ex voto plane confectum esset, omnes, qui ipsum antea noverant, mirabantur animi insolitam submissionem & prostrationem. Cesserat pristina alacritas, vultus tristitiam prae se ferebat, lacrymabatur subinde, metus sibi fingebat, aut a longissimo accersebat. Mox augebatur malum, ut male cohaerentia loqueretur, & quae nunquam facta erant, tanquam facta referret. Parum inter haec appetebat, & alvo reddebat dura, grisea, fere caninis scybalis similia. Quum is esset valetudinis status, nescio cujus consilio, & sanguis semel ac iterum detrahebatur, & vomitorium offerebatur. In deterius hinc omnia vergebant, & cachexia icterica emicabat, animo etiam magis, quam antea, irrequieto & vagis imaginibus turbato. Toto hoc tempore parum fuerat somno recreatus, multasque noctes prorsus insomnes transegerat: noctu semper magis, quam per diem, afflictus. Hoc rerum statu ad consilium vocabatur medicus, qui, quum calorem aliquem siccum depascentem animadverteret, ante omnia huic statuebat obviam ire, & simul somni beneficium reducere. Rem gerebat, quum junius mensis esset, & sitis affligeret aegrotantem, emulsione ex seminibus frigidis & papaveris, cum aqua cerasorum nigrorum & florum nymphaeae. Hanc ipsi versus vesperam copiose indulgebat, fructu optato, ut illa nocte per

 aliquot

aliquot horas blando somno reficeretur. Quum die insequuta multo melius se habentem ægrotum deprehenderet medicus, hypochondriacæ regioni imponebat emplastrum resolvens & anodinum, ex saponato, splenetico, & de ammoniaco: in prandii cœnæque fine ovum mollissime coctum, cum pauxillo pulveris florum cheiri, jubebat sumere, versus noctem vero emulsionem prædictam repetere. Reddebatur hæc inter alvus magis magisque liquida & exturbabat tandem copiose flavas biliosas fæces; quo facto ad naturalem statum redibat, ut ab omni pristina labe nunc immunis jam per decem annos degat, suoque principi, & amicorum ac clientum negotiis, absque impedimento possit satisfacere.

EPICRISIS MEDICA.

§. I.

In hoc viro manifestum est, quod labes valetudini illata a nimia virium animi agitatione, & continuata sollicitudine cum vigiliis, orta fuerit. Irrequieta enim cogitatio nocturnæque vigiliæ, præsertim per multos dies protractæ, corporum robora valde minuunt & per hoc ipsas animi vires atterunt.

§. II.

Quo pacto id fiat, quibusque gradibus invalescat, egregie, & ad practicum usum commodissime, docuit illustris quondam archiater Palatinus JOAN. CONR. a BRUNN in aureo libello *de glandulis duodeni*; cujus ductum in percurando hoc ægroto sequutus posterior medicus, nihil hic evacuantibus, sed plurimum sedantibus atque chylificationis negotium emendantibus, tribuit. Haud enim poterat ipsum fallere origo morbi, intuentem quæ prægressa fuerant, & ad defectum bilis, de quo fæces testabantur, animum rite advertentem.

§. III.

De fructu emulsionum ex refrigerantibus & papaveraceis, qui adeo quoque in acutis deliriis manifestus est, nihil hic attinet dicere, quum ab omni ævo commendatius nihil apud practicos occurrat. Quod vero etiam in chronicis melancholicorum affectibus apprime conducat, si quis somnum omni secura ratione, per externa & interna præsidia, adducere & in justum ordinem redigere allaborat, plurimis exemplis posset doceri. Non heic suadeo ad opium illico recurrere; quod

quod minime damno, sed suo loco honorifice positum relinquo: sed scio haud sæpe hoc indigere medicum, qui praxin antiquam suo pretio habere & tempestive imitari didicit.

§. IV.

Quibus indicationibus cetera, quæ in hoc viro salutariter adhibita sunt, directa & superstructa fuerint, jam satis puto ex superioribus clarum esse posse. Et hæc nunc sufficiant.

CCXLIX.

JOH. BOHN,

ET

DAVID VIPACHER

CASUS

ÆGRI NOCTAMBULATIONIS MORBO LABORANTIS RESOLUTUS.

Lipſ. 1717.

PRÆFAMEN.

Q*Uicquid immotum diu manet*, *id extra controverſiam vel teredinibus exedi*, *vel tineis corrodi*, *vel ærugine affici*, *vel alio quocunque modo tempus invidum corrumpere*, *præter* Ovid. Metamorphos. L. XV. *ipſa quotidiana teſtatur experientia.* . *Hinc etiam eſt*, *quod in præſenti vires ingenii mei periclitor*, *ne forſitan* (*veluti ſæpius evenire ſolet*) *eodem fere modo torpore tandem conſumantur*, *vel*, *ad minimum*, *odorem tantum ignaviæ redoleant*, *ac inficiantur. Non autem hic de ſingulari venenum inter atque cornu monocerotis antipathia*: *non*, *de cantilenæ cygni ſuavitate*: *nec etiam de lapidis ita dicti Philoſophorum exiſtentia*; *multo minus de partu*, *fruſta dudum adeo deſiderati*, *perpetui mobilis*, *aliiſque hujuſcemodi*, *ſolicitos eſſe lubet*, *quippe*, *cum uno intuitu plures conſiderare velle res*, *ineptum videatur admodum. Sed potius* ÆGRUM, SOMNAMBULATIONIS MALO (*cujus exiſtentiam permulti hodienum acriter in dubium vocant*, *ne dicam penitus negant*) LABORANTEM, *utpote quod*, *noſtri præcipue rationem habentes fori*, *paulo plus*, *niſi fallor*, *in receſſu fovere videtur*, *quam quidem in limine promittit*, *ſub incudem revocare*, *mihi nunc eſt animus. Revera ſtupendum eſſe hunc affectum*, *dignumque*, *circa quem ſolicitius aliquanto medici occupentur*, *vel me tacente*, *quilibet*

quilibet levi perspicit negotio. Quod ego animo volvens, nuper cum, ex autoritate atque decreto gratiosissimi, Inclutæ hujus academiæ, collegii medici, SPECIMEN INAUGURALE ACADEMICUM *meditarer, non dubitavi, licet impar tanti operis, ad amussim delineandi, argumentum illius constituere* casum, *non ita pridem in juvene singulari cura notatum. Quem, cum resolutum paucis hisce pagellis luci publicæ jam exhibeo, non blandiri quidem mihi, persuasione materiæ rarioris tractandæ (superbiæ quodam incitatus stimulo, sustineo: sustineor autem spe bona apud bonos benevolosque Lectores, facile me tam negligenter omissorum, quam improvise commissorum, impetraturum veniam, æqua cumprimis si lance perpenderint, me, in re adeo ardua, omnibus quidem satisfacere voluisse, & quod in magnis, juxta vulgatum illud, etiam voluisse tantum, satis sit. Quod superest, faveat, oro, adspiretque disceptationi huic meæ supremum numen, atque imposterum non hujusmodi solum in casibus recte mederi, sed & aliis perniciosissimis morborum generibus felicem ac fructuosam admovere liceat manum. Benedicat ex alto benignissimus archiatrorum archiater conatibus meis, eosque in sanctissimi nominis sui gloriam, & nostri plurimorumque languentium salutem cedere felicissime faciat. Hoc itaque duce, hoc auspice, jam fiat initium ab*

HISTORIA CASUS.

Novi hic Lipsiæ juvenem perhonestum extorrem, vigesimum quartum jam, nisi fallor, ætatis agentem annum, gracilem corpore, facie pallidum, ventre subtumido ac duro, potu fere nullo, ciboque sicciore uti adsuetum: appetitu solito vehementiore, dolore circa præcordia tensivo, artuum immodica lassitudine, nec non obstructionibus alvi pertinacioribus, accedente frequentiore phlogosi, continua cum dispnœa, laborantem; ad hæc vitam sedentariam, quam res angusta domi tum temporis ita dictitabat, ob lucri desiderium, acriter prosequentem, curis ac mœrore non leviter agitatum, inde, somno pauco, eoque turbulento, fruentem, & valde semper meditabundum. Hic, ad studia non minus quam alios labores pronus, ne horas perderet successivas, collegia medica celeberrimorum in arte virorum, aliis cum cura describenda suscipit. Cum cura, inquam, siquidem pro more suo ne verbulum difficilius (quibus tamen integrum medicinæ scatet forum) nisi prius abunde consideratum, quæsitum, intellectumque, prætermisit. Unde factum etiam est, ut spatio bimestri sic transacto, & quidem circa medium anni MDCCXII. præter omnem spem atque opinionem in somnum adeo depravatum incideret, ut, per integrum fere Junii mensem, sive noctu, sive interdiu etiam somno correptus, clausis vereque dormientibus oculis e lecto vel sedili surgeret, collegia scripta pervolveret, vocabula difficiliora terminosque medicos, alto silentio, lexico castelli, quod, repositorium accedens

cedens, ex eo tam provide petiit, ut vigilem esse juraveris, arrepto, singulari cum attentione quæreret, non inventa verbis exciperet durioribus, reperta vero hilari vultu, calamo, (ridiculum est, sed mirum admodum dictu) rudi licet charactere, distincte tamen, super chartam notaret, donec his ita peractis denuo lectum intraret, nihil ante gestorum futuro mane sibi conscius. Vidit autem, narravitque mihi hæc omnia candide conterraneus ejus, idem hypocaustum idemque lectum ad tempus una cum eodem capiens, qui etiam, antequam restitueretur, (restitutus vero est felicissime, adhucque, quamdiu Deo ita visum fuerit, inter vivos hospitatur) cum aliquando per jocum, postquam noctu, brevi post obdormitionem, hora videlicet inter primam ac duodecimam media, sic dormiens, lectum egressus, ad mensulam staret, scriptaque more solito volveret, plaga, in fidem rei, (negabat enim omnia neque ultro passus erat, sibi hac de re illudi) ut sentiret, excepit, qua accepta, in terram concidit, sicque narratam hactenus fabulam revera confirmatam esse; ambabus concedit atque fatetur. Petit itaque consilium.

Resolutionis.

§. I.

QUis, qualis & quantus sit affectus, quem profligare hic est animus? quis item & qualis, quantusve homo, cui medicinam parare, jam allaboro? percontari sollicite prius, quam vel determinare velle agendum quid, vel tentare quicquam, jubent saluberrimæ artis medendi magistri. Quorum dicto audiens & ego, disquirere cumprimis, de eo; quid mali sit, quod historia præsens innuit? totus occupatus ero. Et esse quidem somnambulationem, partim ex descriptione hujus ipsius morbi, partim etiam ex historiis eorum, quos vel unquam ejusmodi affectu laborasse constat, paulo infra recensendis, patefiet. Oportet autem, si justo singula tractare velimus ordine modoque, ante omnia vocis ipsius usum (*teste subtilissimo Philosophorum arbitro, J. C. Scaligero, L. de subtil. ad Hieron. Cardan. Exerc. I. Sect. I.*) cognoscere, partim quod ab eo sæpenumero ad rei perceptionem ultro provehamur; partim etiam, quod ad τὸ διότι progressus haud pateat nisi prius τὸ ὅτι sit conspicuum: partim denique, quod surdo narraremus fabulam, quamdiu rudiores quosdam nomen ac res omnis adhuc lateat, cujus in rationes inquiratur anxie. Nam & ipse *Galenus*, de quo infra paulo dicetur, antea id credere nolens, tandem experientia rem ipsam edoctus, coactus est credere. Et *Horstius* ipsissimis hisce verbis librum suum *de natura differentiis & causis eorum qui dormientes ambulant*, sequentem in modum orditur:

orditur : *Multi sunt, qui cum vel causas, cur dormientes in somno ambulent, omniaque opera peragant, ignorent, vel ipsi tales nunquam viderint, nihil eorum quae dormientes perficiunt, utut a fide dignis vel doctioribus referri audiunt, credant.*

§. II.

Vocabulum somnambulationis, ὑπνοβατεία Graecis, ἀπὸ τοῦ ὕπνου, a somno, καὶ τὸ βατεῖν, & ambulare vadere vel incedere, natales suos ducit, Germ. *das Ungehen im Schlaffe* : *improprie* vero, *die Mondsucht*, atque hoc malo detentos, *die Mondsüchtigen*, appellare communiter solent. Aliis, uti v. g *Jacobo Horstio, Tract. modo laudato passim integro: Sennerto, Medic. Pract. L. I. P. II. c.* 19. *p. m.* 484. & *Libavio, singular. P. II. Dissertat.* 8. dicitur νυκτοβατεία f. noctambulatio, itemque noctisurgium: *Bonetus vero in Sepulchret. anatom. L. I. S.* 5. *p.* 152. noctivagationem nominat, sed minus accurate cum & sanos noctu surgere (praecipue si necessitas excretionis alicujus, urinae puta vel faecum alvinarum &c. urgeat,) quotidiana, in subjectis bibulis utplurimum, doceat experientia : praeterea noctambulones rectius dici quosvis, qui vigiles seu ex officio seu etiam intentione pessima, furum, raptorumque imitari indolem, noctu iter faciunt, quo fallere securius, & sub umbone tenebrarum, opera sua tenebrarum, fidentius tegere queant, quos *Horatius L. I. Epist.* 2. *v.* 32. *ita, distinguit :*

Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones.

Vel ex alia quacunque tandem consuetudine prava noctu discurrunt, quive Germanis comm. *Nacht-Raben, Nachtoder Dassen-Schwärmer, &c. &c.* audiunt, nemo facile in dubium vocabit. Ejusmodi noctambulis accenseri quoque merito possunt studiosi illi Lovanienses (ut vicinos atque proximos silentii peplo hic involvamus) quorum protervиam Jesuità *Bellarminus Tom. VI. oper. Conc. 6.* perstringit seqq. „ *Quis*, inquit, *ignorat, multos esse, qui Lovanium veniunt, ut doctores* „ *fiant in jure, & fiunt doctores in choreis & in gladio? Quorum multi* „ *sunt, qui, cum ad parentes suos redeunt, si quaeratur ab eis : quid* „ *Lovanii didicistis ? responsuri sunt, si verum dicere velint ; didicimus* „ *vagari totas noctes per plateas : didicimus districto gladio bellum gerere* „ *cum lapidibus : didicimus multa novaque genera chorearum : didicimus uno* „ *haustu bibere medium poculum : didicimus denique pecunias nostras, quae* „ *unum mensem duraturae erant, una hora consumere.* Quadrat huc apposite, quae B. *Franzius* movet *Part. I. Histor. animal. c.* 25. *Quaeri solet ab eruditis joci gratia, utrum in una urbe possint esse Antipodes ;* (mallem

(mallem ego dicere noctambulones) *& respondetur*, *affirmando. Nimirum Antipodes nostri*, *sunt nostri Helluones*, *qui habent diem seu lucem*, (i. e. laboriosi atque occupati sunt, sed NB. circa pocula &c. acriter cum iis dimicando) *quando nos dormimus*, *& vicissim ipsi dormiunt*, *cum nos in die seu luce operamur.* De quibus tamen agere, cum nec operarum nunc, neque partium nostrarum sit, merito hic nobis conscientiæ ducimus, Ciceronis illud in Lælio cogitantes : satis superque esse sibi suarumque cuique rerum curam, alienis nimis implicari, molestum. Porro *Foresto* L. X. *Observ.* 50. p. 377. & *Schenk. observ. Medic.* L. I. p. 142. Nocturna nominatur insania : *Ettmullero*, *op. Theor. Pract.* P. II. c. 6. p. 252. (Edit Lugd.) Somnus vigilans & vigilia somnians ; *Paracelso*, L. *de insomn.* & *eunt. in somno* p. 494. Mania somnii, aliis denique aliter. Et utut nonnulli vocabulis hisce promiscue utantur, putantes, nominum possessionem neminem, adeoque nec ipsos facere divites, nihilominus tamen accuratissimum atque convenientissimum illud esse, quod Tituli loco posuimus ; utpote, ad naturam morbi, sub prælo jam sudantis, quam proxime accedens præter *Sennertum Medic. Pract.* L. I. P. II. c. 19 p. m. 454. *Castellus* in suo *Lexico Med. Græc. Lat.* sub voce noctambulo, *Martini Centur. VI. quæst. illustr. Disp.* 3. *Qu.* 4. & *Sperlingius Tract. de anima sensitiva* cap. 15. qu. 5. satis superque comprobare videntur. Quamvis neque denominationem illam doctissimi *Ettmulleri*, nisi forsitan ob pronunciationem paulo prolixiorem, hic plane rejiciendam putemus.

§. III.

An vero somnambulatio termino *Helmontiano Tract. demens idea* §. 37. p. m. 269. Lunaticismus a nobis hic dici commode queat, ideo, quod eo tempore, quo Luna, ad ἀκμὴν perventa, splendere amat, oberrare sodalem suum *Helmontius* forte deprehenderit, vid. *Tract. Form. ort.* §. 54. p. m. 136. vel etiam ex eo, quod Somnambuli a *Galeno Comment.* I. ad L. III. *Epidem Hippocr.* p. 252. σεληνιακοὶ, & a *Jacobo Horstio. Libr. præmemor.* c. 3. p. 189. Lunatici vocentur, maxime, cum ex clarissimi *Sennerti* sententia constet, sub incrementum Lunæ hunc affectum esse valde familiarem, qua de re videri poterit loco superius allegato p. 457. valde, non sine ratione, dubito, & primo quidem, quoniam *Lunaticismi* nomen proprie competat *Maniæ* vel etiam *Epilepsiæ* certis Lunæ intervallis repetenti ac redeunti, prout ex sacris literis, vides. Matth. cap. 4. v. 24. & cap. 17. v. 15. videre est : Secundo, quod decrescente etiam Luna, & absente, h. e. interdiu, nihilominus observari sine ullo discrimine somnambulatio soleat ; cujus rei testimonium præter ipsam a nobis prolatam historiam præbet *Castellus*

tellus in alleg. Lexico Gr. Lat. p. 674. ſub voce ſomnambulo. *Propria inquit, experientia ſumus edocti, theologum quendam celebrem olim, ſomno meridiano indulgentem, inter dormiendum ſurrexiſſe, prodeambulaſſe, cum conjuge locutum eſſe, a qua etiam rurſus ad ſellam in qua dormiverat, reductus, paululum adhuc dormivit, evigilans deinde, omnium plane fuit ignarus.*

§. IV.

Præterea nomen ſomnambulorum *late* nonnunquam ſumitur, diciturque de illis, qui per plana iter facientes, eundum inter, vel etiam domi hærentes, quieſcendi gratia, parerga tractantes, ſomno capti, paulatim obdormiſcunt domientesque vel loquendo vel ambulando, vel aliud denique agendo aliquouſque progrediuntur, donec, ad minimum quoddam obſtaculum allidentes, iterum expergiſcantur, id quod *Galenus* de ſe ipſo ſcribit L. I. *de motu muſculorum* c. 4. *Senentes ſæpe quidam dormierunt, & nonnulli deambulantes: & hoc equidem audiens, antea non credebam. Cum autem fuit opus, aliquando per totam noctem iter facere, experientia rem ipſam edoctus, coactus ſum credere. Ferme namque ſtadium integrum dormiendo peregi & ſomnia videns nec prius excitatus ſum, quam in lapidem impegerim, & id eſt profecto quod non permittit dormienti iter facere longum, quia non poteſt exacte levem viam nanciſci. &c.* Simile quid Joanni Oporino præſtantiſſimo quondam Typographo, & ſibi aliquoties contigiſſe, narrat *Felix Platerus* L. I. *obſerv.* p. 11. hiſce verbis: *Johannes Oporinus, inſignis Typographus, nocte ingruente, urbe incluſus, cum parente meo, Thoma Platero, tunc temporis Typographo, ut in hoſpitio minus commodo noctem fallerent, græcum exemplar corrigentes cum textum legeret Oporinus, obdormicus, a lectione tamen minime ceſſavit, poſtmodum excitatus, nihil eorum, quæ legerat, penitus meminerat, cum tamen integram legiſſet paginam. Sic & mihi idem ſæpe contigit*, &c. *Deinde* (pergit p. 12.) *aliquoties mihi etiam accidit, teſtudinem a cœna pulſanti, ut obdormiſcens, in luſu nihilominus aliquantulum pergerem, quod & adſtantes fieri aſſeverabant, egoque obſervare potui, præſertim cum mihi aliquando, ſomno correpto, teſtudo e manibus elaberetur.* Hæc ille. De me ipſo vero certiſſime fateri cogor, nonnunquam in deſcriptione, poſt cœnam, collegiorum, ſomno præter voluntatem correptum, ulterius perveniſſe; quam quidem cuſtos, evigilanti poſtea, dictitaverat; immemor interea omnium fui: hinc factum etiam eſt, ut eandem rem ſæpe bis deſcriberem, vel aliunde petita, animoque tum obverſantia, immiſcerem. Sed neque tales proprie ad noſtram ſpectant andromachem; non enim e lecto ſurgunt, (quippe jam ante ad quietem conſulto compoſiti) uti noſtrates: nec a phantaſia ad ambulandum, aut movendum ſe, impelluntur, ſed jam ante ambulabant,

labant, jam ante movebantur & nunc semisopiti ac levi-somni, quam vigilantes orsi fuerant telam, dormientes aliquamdiu pertexunt.

§. V.

Nobis autem *stricto* hic *sensu* accipitur pro illis hominibus, qui somno sepulti, e lecto inscii surgunt, dormientes ambulant, vigilantium (imo quæ vigilantes absque periculi metu nedum tentare semper audent, v. g. muros tectaque conscendere, puteos intrare, &c.) opera sæpe sat mira, quandoque apertis plus minus, aliquando etiam clausis exequuntur oculis, ad lectum iterum se conferentes, dum evigilant, vel prorsus, quid egerint, ignorant, vel paululum saltem recordantur. Qua occasione, si animus simul esset, in abstracto definire somnambulationem, ad quamnam morborum classem potius referri debeat, non immerito quis in limine statim objicere posset? *Sennertus* equidem, *Instit. Medic.* L. II. P. 3. Sect. 1. c. 7. it. *Medic. Pract.* L. I. P. II. c. 19. & cum eo *Blancardus Institt.* c. 21. p. 434. conatur eam ad coma vigil referre; verum minus mihi videtur vero simile cum somnambuli revera sint expediti ad munia vigilantium obeunda, comatosi vero non æque. Præterea, neque melancholiæ species appellari commode potest; quamvis negari nequeat, melancholicam quandam dispositionem, si non semper, sæpius certe (veluti nostra ostendit Historia) concurrere, ac plerumque eos hoc mali genere laborare, qui ad eandem sunt proclives: quia tamen melancholici, etsi pertinaciter ideas semel impressas conservant, atque circa eas fortiter occupantur, plerique nihilominus, ne dicam omnes, ad res exequendas tardiores, meticulosi & cunctatores sunt, contrarium vero in somnambulis accidat, utpote, qui expediti & audaciores existunt, igitur peculiarem plane *somni p n.* speciem videlicet somnum depravatum, constituere, vel ex eo liquet, quod tales dormiant omnino, secus namque reminiscerentur omnium eorum, quæ dormientes peregere. At vero non recordantur, nisi forsitan per modum insomnii, quod tamen itidem raro accidit; E.

§. VI.

Deterius adhuc omni etiam Somnambulone mihi errare videntur; qui affectum, de quo jam loquimur *mere naturalem* esse dicunt, ceu clarissimorum quondam medicorum sententiam fuisse testis est doctiss. *Ettmull.* T. I. op p. 425. Cum revera sit *status præter naturam* contingens, phantasia vel maxime tum vitio laborante, quippe a cujus imperio motus partium voluntarios, alioqui soli animæ arbitrio subjectos, hic confici, clarum sit atque perspectum. Dicendum potius esse *in somnium*

nium quasi *vigilans*, probatur partim ex rationibus ipsius insomnii, quod fit, quando ligata per somnum facultate discernendi, consopito sensorio communi, ob spirituum in sensoria externa influxum interceptum, sola fictrix libera existit facultas, nullisque velnti vinculis irretita, (sunt verba Joh. Langii Epist. Medic. L. II. p. 770. nisi fallor ex Marcelli L. 4. de anima c. 11. desumta) ex rebus, quas vel vigilans gesserit, vel cogitatione diurna tractaverit, varias demum ideas & phantasmata confuse agitat, quæ tanquam res veras dormiens intuetur ac cernit: partim etiam ex eo quod affectu ejusmodi detenti, in statu quasi somni atque vigiliarum intermedio hæreant, dum scilicet evigilati, vel plane ignari eorum sunt, quæ fecerunt, vel vero per somnium apparuisse sibi talia firmiter persuadent. Quinimo dari talem statum, præter exemplum Petri, e carcere liberati, Act. c. 12. v. 7. seqq. ipsa quoque testatur experientia. Quem enim latet, quospiam, in specie aniculas, medias inter confabulationes cum aliis in levem delabi somnum h. e. in statum paulisper a vigilia recedentem, poris videl. cerebri atque nervorum non arcte riteque satis subsidentibus, veluti perfecto & naturali fit in somno, sed conniventibus ita quidem ut spiritus ex parte illos ingredi queant, hinc etiam est, quod aliis citius evigilent, sæpeque & audiant & intelligant, quæ ab adstantibus prolata fuere: somnum autem adesse vel hinc apparet, quod scilicet oculi concidant, ipsis etiam invitis, caput nutet atque antrorsum prolabatur, ob defectum spirituum, musculos capitis inhabitantium. Simile quid in somnambulis adesse, ob inæqualem spirituum in cerebro constitutionem & motum, quis non videt, dum in partibus & nervis, ad motus corporis voluntarios peragendos a natura benignissima matre destinatis, abundantes, vigentes, atque in motu constituti: in aliis vero cerebri locis, ubi sensuum externorum ministerio operantur, & ubi idearum a mente fit discretio, languidi, quiescentes, ac non influentes, deprehenduntur, quid quæso inde aliud, quam status quidam vigiliarum somnique intermedius, oriri poterit.

§. VII.

Rem uno vel altero, ex autoribus fide dignis depromto, illustrare liceat exemplo, quo scil. melius affectus hujus ingenium eniteat, atque judicium post modum quoque medicum eo felicius interponere queamus. *Henricus ab Heers in observ. suis medic. oppido raris fonti spadano annexis observ. 2. p. 32. se novisse*, refert, *senem quendam somnambulonem, sibi a primis cunis socienmum fidum. Hic* (inquit) *mira in somno & fecit observatione digna, & passus est. Cum admodum juvenis in celebri academia poësin profiteretur, atque interdiu mentem in omnia versasset, ut versus ad incudem sæpius revocatus, melius tornaret, quod vigil nequive-*

 rat

cras, noctu surgens pluteum aperuit, scripsit, saevius alta voce, quod scripserat, relegit; demum cum risu & cachino sibi ipsi adplausit, atque contubernalem, ut secum plauderet, hortatus est, positisque sandaliis, & veste, clauso pluteo chartisque, ut vesperi fecerat, repositis, lectum repetiit, somnumque dum excitaretur, protraxit. Omnium, quae noctu gesta essent, ignarissimus. Mane pridiana solicitudine adhuc laborans, quomodo hiatus versuum repleret. Cum vero chartas ad libitum suum impletas, idque sua manu, videret, attonitus quasi solicitusque denuo fuit, bonine an mali genii opus esset. &c. Idem (pergit) *cum multo post relictis scholis uxorem duxisset, eam tamen, ut fert conjugii conditio, quadam celaret, quoties noctu, infantem cunis ereptum gestans, domum perambulabat, comitanti per omnia uxori, quaecunque rogatus patefaciebat, & ad singula ejus quaesita verissime respondebat, ita ut ab ambulante & quasi dormiente, quae a vigili mulier nullis unquam extorsisset illecebris & actibus, quaeque rogare erubuisset, simplici nunc interrogatiuncula, quicquid vellet, sincere ac sine fuco intelligeret, mirante postea saepius somnambulo, quomodo quae secretissima habebat, in uxoris cor linguamque venissent.*

§. VIII.

Clarissimus *Jacobus Horstius Cap. I. p.* 173. memorat: *tres nobiles in arce Bernstein, juvenes, & sat bellicosi fratres in eodem cubiculo dormiunt, quorum unus, nudus e somno surgens, indusium manibus secum aufert, e lecto sese subducit, silens pergit ad fenestram, corripit funem e trochlea pendentem, & in domus fastigium prorepens, incidit in nidum picarum, quem diripit atque dissipat, pullosque indusio involvens iterum descendit, ambulat, & ad lectum se confert, pullos cum indusio ibidem abscondit, & bene dormit. Mane expergefactus cum fratribus loquitur, nihil scit, nisi quod quasi per somnium recordatur, fratribus suis haec verba refert: narrabo vobis mirabile somnium, visus sum mihi e lecto surgere, ambulare, penetrare ad domus usque fastigium, nidum picarum disturbare, pullos auferre mecum: alii ipsum rident. Nihilominus post haec & alia colloquia surrecturus, quaerit in lecto indusium, sed illud pullis circumdatum, pullosque vivos invenit, omnes ad turrim accedunt, & nidum fractum expugnatumque deprehendunt*, sic etiam, ut par pari addam: in recenti adhuc memoria haeret exemplum. *Filii civis cujusdam Novisoliensis, annorum circiter* 16. *qui, postquam per horreum aliquando, prope domum paternam situm, animi gratia spaciaretur, astutiamque passerum, copiose intra tectum s. stramineum s. arundinaceum nidulantium forte fortuna conspiceret valdeque miraretur, extemplo eorundem locula proxima data occasione se debellaturum, se um serio constituit, quod ipsum non verbis tantum, sed facto postmodum ipso confirmat, dum scil. tertia vel quarta abhinc*

abhinc nocte dormiens lectum egreditur, per inferioris hypocausti fenestram, a basi ad diametrum usque cancellis munitam, in tectum horrei se confert, ibique rem antea firmiter sibi propositam, nunc non solum feliciter exequitur, sed praeterea etiam spoliatis nidis pullorum praedam, quam mitra continebat, secum in lectum remeando, deportat, omnium a se susceptorum & patratorum non nisi per somnium quadantenus adhuc memor. Mane siquidem expergefactus, antequam surgeret, de mitra sollicitus, eam quasi perditam, ubivis anxie quaerit, sed frustra, imo quaerendum inter in haec verba erumpit: Der Geyer wird doch nicht sein Spiel mit meiner Nacht-Mütze haben, es träumete mir, ich hätte junge Sperlinge ausgenommen, die steckete ich alle in die Mütze, und siehe, es ist keines von beyden da: Unde risu etiam nimio exceptus, donec tandem stragulis exemtis, in conspectum ipsa una cum pullis, prodiret.

Idem *Horstius*, l. c. pag. 176. aliud notabile profert exemplum his verbis: *Nostis, in hac vicinia quendam, cujus pro concione mentio facta est, d. 24. Martii somnambulonem fuisse qui cum e lecto surrexisset, de scala descendisset, iter magnum per aream adum fecisset, in culinam venit palpitando, puteum ingressus est, & parieti digitis manuum pedumque firmiter adhaesit nudus, indusio tantum indutus, nec aquam in puteo, nisi fimbria indusii palmae quantitate tetigit, sponte demum expergefactus, forte gelidae ∇ae contactu, clamat: o mein Bein, heisst mir! Domestici andita & agnita voce, illum quaerunt, putei parieti affixum manibus pedibusque inveniunt, scalam cum lucerna illi porrigunt, sed cum hac ratione redire non posset, urnam illi demittunt, monentes, ut illam dextro pede ingrediatur, dextra vero manu catenam apprehendat, sese extractum iri, quod etiam feliciter factum est, sed valde refrigeratus in puteo, & in lectulum deportatus, obmutescit, & vix palpebras, easque rarius, nec nisi valde excitatus, aperit.*

§. IX.

Petrus Salius Diversus, *medicus quondam ac philosophus Faventinus libro de affectibus particularibus*, cap. 18. ita scribit: *Juvenem novi, qui somnians se propter negotia sua equitaturum esse, e lecto surgens, indutus vestimentis propriis, cothurnisque & calcaribus appositis, super fenestram (nam in tabulato degebat) conscendit, & hinc indeque divaricatis cruribus parietem, perinde, ac si equus esset, & voce & calcaribus ad cursum incitabat: hic ex somno expergefactus, tanto horrore correptus est, cogitans se per somnium mortem fere sibi ex praecipitio conscivisse, ut me die sequenti consuluerit ad prohibenda haec insomnia, quae ipsum ad obeunda vigilantium munia deducebant. Alterum* (pergit) *curavi, qui cum natura*

tura jurgiosus & contentiosus cum aliis foret, utplurimum somniabat, se cum aliquo manum conferre, indeque surgens e lecto arma capiebat, gladiumque evaginatum furiose vibrabat, perinde ac cum inimico pugnans, undique parietes & circumstantia loca percutiebat, &c. Præter hos *artificem etiam se cognovisse asserit, qui dormiens e lecto surgebat, e thalamoque exiens, domum fere totam peragrabat, scalasque nullo discrimine adscendebat ac descendebat. Hic aliquando nullis indumentis amictus exiens apothecam propriam adivit, eamque clavibus aperuit, postmodum vero expergefactus ab amicis, qui ei forte obviam facti fuerunt, maxima cum verecundia & timore, dubitans, ne inde stultus existimaretur, non amplius dormiens, sed vigilans redivit. Denique ab Andr. Libavio singular.* P. II. p. 266. sequens narratur historia: *novi sartorem*, ait, *qui ebrius de nocte surgebat ad naturæ postulatis satisfaciendum, neque tamen id satis vigilanter. Cum ergo redire ad thalamum vellet, prætereiens fenestram in cavædium spectantem, nec clausam, manuque quasi sponde latus adesse sentiens, errore deceptus, cum se injicere lecto vellet, in vacuum decidit & tunc demum a lithostrato arcæ inferioris sublatus, vix longo tempore a conquassatione membrorum convaluit.* Huic non absimile, sed stupendius paulo, superioribus annis observare licuit somnambulationis exemplum; ubi *vir quidam honestus ac eruditus, consistentis ætatis, noctu e somno surgens, in reditu vero ejus infelici fenestram pro lecto petens, in plateam se præcipitavit, sicque cruribus cranioque fractis, mane summo a vigilibus mortuus repertus est.*

§. X.

Verum ad bonam causam cum vel tria verba sufficiant, adhæc brevitatis lex, quam sedulo in materiæ hujus tractatione observare animus est, jubeat, ut a fusiori historiarum compilatione abstineam, satis superque, nisi fallor, e tot tantisque testibus, utpote omni exceptione majoribus, veritas jam elucescet. Interea, quem plura legere atque evolvere hac de re non piget, adeat quæso *Andr. Libavium*, *Singular.* P. II. p. 250. seqq. *Schenkium observ.* L. I. p. 71. *Hildanum*, C. 2. *Oper. Medico-Chirurg. Observ.* 84. & 85. *Jonston. Taumatorg. natural. Class.* 10. c. 6. art. 6. p. 482. *Jac. & Gregor. Horstios*, illum, *loco supra dato*; hunc, *Tom. I. oper. Med. conclus.* 1. *Disp.* 3. p. 144. *Marcell. Donat. Histor. Med. mirabil.* L. II c. 1. p. 93. Aliosque, quorum numerus videri poterit præter alleg. *Libav.* in *Waltheri Sylva Medica* sub voce somnambuli.

§. XI.

§. XI.

Ordine autem ut progrediamur, ſine quo natura conſtare non poteſt, quoque nihil vel in animo vel in opere ſapientis admirabilius eſt, *Scaligeri præcipuo Exerc. II. de differentiis* quoque ſomnambulationis, priusquam ad reliqua deſcendamus, pauca quædam proferre licebit. Ubi ſi clariſſimi hic *Jc. Horſtii* c. 5 p. 198. Tract. alleg. veſtigiis inhærere velimus, ſomnambulones in genere alii erunt mere naturales, alii naturales & ὑπερφυσικοὶ ſimul. Naturales a variis eorum operationibus, quas edunt, varias quoque ſortiuntur denominationes, ita ut alii dicantur *ſilentes*, alii *tumultuantes*; alii *faciles*, alii vero *difficile evigilantes*: alii *clauſis oculis ambulantes*, alii *plus minus apertis*, *&c.* Somnambulos partim naturales, partim hyperphyſicos eſſe dicit, qui alias actiones plane naturales, & ſecundum ordinem naturæ gerunt, alias miraculoſas, quæ plane præter ordinem naturæ fiunt. Dari tales, ipſe ſacer codex teſtatur, dum nimirum hujus rei habetur teſtimonium in *Actis Apoſt* c. 12. v. 7. ſeqq. ubi *Angelus Petrum incarceratum excitavit, ipſe vero Petrus, jubente ſic Angelo, ſubligavit ſoleas, & circumdedit ſe veſtimentis, & ambulavit, quod ille non prius agnoſcebat, quam proceſſiſſet per ſat longum vicum, & Angelus diſceſſiſſet. Tum enim ad ſe reverſus, dixit: nunc ſcio, quod verum ſit &c.* Divinum eſſe, quod illæſi conſerventur ambulones iſti, & præter ordinem naturæ divinitus in iis aliquid nonnunquam contingere, tradit allegatus laudatiſſimus *Autor* Cap. 2. p. 183. Anima hominis tum multo præſtantiorem mentem aſſumente, multaque majora ſuis potentiis vel viribus, ac fere divina agente, quod enim expergefacti ſtantes adhærentesque periculoſiſſimis locis non cadant, ſed ſalvi multoties firmique ſerventur, id ſane omnem humanæ rationis non minus, quam etiam phyſicæ doctrinæ captum excedit. Adhæc in apprehenſione adeo vehementi tamdiu vires naturales perdurare, neque defatigatione remittere, revera aliquid divini miraculoſique eſſe, vel Ethnicus conceſſerit. Vere namque (juxta locum S. S. Actor. XVII. v. 28 in Omnipotententiſſimo Creatore noſtro vivimus, movemur, & ſumus; Eum nos in omnibus actionibus & cogitationibus, in ſingulis nutibus ac motibus noſtris extra controverſiam præſupponimus, quid igitur temere ſublimius hic adſcendere velis, niſi forſitan hoc fine, ut lapſu graviore ruas. Sed de his ſatis. Hic enim naturales tantummodo moramur. Quos, pace præmemorati doctiſſimi auctoris, aliorumque, mihi rectius forſitan ſequentem in modum diſtinguere licebit.

§. XII.

Scilicet *primo* ſomnambulationem *aliam* ego dico veram, *aliam*

 ſimu-

ſimulatam. De vera, non eſt, cur vel aliquid hic dicamus, utpote tot exemplis jam ante ad nauſeam fere comprobata: de ſimulata vero memorabile ſequens exhibere poſſum exemplum: nimirum, *videre mihi* (& quidem, quantum ſcio, hactenus ſoli) *quondam Praga Lipſiam repetenti, contigit, in oppido quodam Bohemiæ ſi recte jam memini, Auſzig dicto, juvenem ruſticum aſtutum non minus quam libidinoſum*, ſomnambulationis morbum *brevi adhuc ante adventum meum mentientem, ita, ut quilibet ſancte juraverit, nebulonem hunc revera ex eo laborare malo. Surgebat enim e lecto, oberrabat, ſcalas ſurſum deorſumque abſolvendo, poſtmodum in lectum vel ſponte regreſſus, vel a domeſticis ſuis, quibus in aditu clauſis & quaſi dormientibus oculis ſeſe conſpiciendum offert, aliquoties, non ſine admiratione ſumma expergefactus, ad cubiculum reducebatur. Aſt hoc ſub prætextu ſedulo ſemper ancillam viſitavit, donec tandem partu ab eadem in lucem edito, propria oris confeſſione ambo de morbo affectato domeſticis, & mihi quoque teſtarentur fidem.* Et ne forſitan, quod hic recenſui, fabulam alicui magis quam verum ſapere videatur, attendat, quæſo, eos tantum, qui epilepticos, phthiſicos, vel alio etiam morbo affectos, tam egregie imitari audent, ut pro vere talibus a quolibet etiam eruditiſſimo maxima cum commiſeratione habeantur. Ejuſmodi epilepticum ſe vidiſſe, aliquoties ex ore prænobiliſſimi excellentiſſimique domini A. Q. Rivini, patroni, præceptoris & procancellarii mei cum cura colendi, relatum accepi: imo ipſe ante biennium, & quod excurrit, excurſionem aliqualem cum commilitone amico inſtituens botanicam, a nebulone quodam claudicationem cœcitatemque ad amuſſim mentiente, me decipere paſſus ſum, quod tamen non reſciviſſem, niſi furcifer ille, accepto paulo poſt groſſo, de fuga ſibi conſuluiſſet. Sed neque de hac nobis hic ſermo eſt.

§. XIII.

Vera ſomnambulatio, (de qua hoc loco ſoliciti ſumus) eſſe poterit vel vulgaris ſ. ſimplex, alias *ordinaria l. conſueta* dicta; vel rara ſ. conjuncta aliis *inconſueta l. extraordinaria. Illam* (quam *Horſtius* etiam *frequentiorem* dicit) voco, quando taliter affecti munia omnis admirationis expertia ſubeunt, h. e. (ut clarius me expediam) tacite in cubiculis l. hypocauſto deambulant, iterumque poſt moram ad lectum redeunt &c. *Hanc*, ſi talia ab ægris ſuſcipiuntur, qualia *vel* demirari ſatis a nobis nequeunt, v. g. libros evolvere, ſcripta ſupplere; *vel* etiam quæ vigilantes abſque periculi metu nedum tentare audent, uti: tecta conſcendere, puteos aliaque loca periculoſa adire, ſicque porro. Talis quoque fuit illa ſomnambulatio, quam Tyrnaviæ annotaſſe vir omni alias fide dignus mihi domi quondam narraverat; *Fuit ibi ſtudioſus quidam*

dam artis balneatoriæ. Hic solenni aliquando die balneatorio circa horam noctis undecimam, strepitu laboribusque paulatim cessantibus, in præsentia reliquorum sodalium pone fores locum occupans, placide quidem obdormit, sed ecce, brevi post, sedem antea occupatam segniter deserit, ad fenestram clausis oculis & manibus, cruciatim complicatis, tacite se confert: adstantes, desiderio pleni, quid sibi hic velit actus, exspectant, vixque a risu sibi temperare possunt; ibi somnambulo manus explicat, cuneos parieti infixos leniter prehendit, provideque per eosdem ad repositorium usque instrumentorum pertingit, quocum, dum ei insidere conatur, repente, ast sine noxa, delabitur. Interrogantibus postea, sibi somniasse de componendis atque in ordinem redigendis utensilibus, respondet. Huc etiam facit observatio doctissimi *Clauderi* in *Miscell. N. C. Decur.* II. *Ann.* V. *Ordine* 189 descripta, itemque illa, quam ex Henr. ab Heers supra §. 6. recensuimus. Utramque præterea, & raram & frequentiorem, ad eundem fere modum quo febres communiter in continentes, continuas ac intermittentes distingui solent, esse etiam dicique commode posse aliam *continentem*: quæ unico absolvitur cursu, nec amplius, nisi finito forsitan bene longo temporis intervallo, redit, v. g. si aliquem certo quodam die solicitudo gravis premat, vel laborum lex acriter urgeat, vel etiam si quis forte inebrietur, sic enim fieri potest, ut eadem nocte surgat & ambulet. Aliam *continuam*, quæ post quamlibet obdormitionem, & talis fuit nostro; aliam *intermittentem* seu *periodicam*, quæ certo tantum septimanæ vel etiam mensis cujuslibet tempore, hominem invadit, qualemque *Josephus Lanzonius* in *Miscell. N. C. Dec.* III. *Ann.* V. & VI. *observ.* 119. exhibet, nullus dubito; ita quidem, ut hæc ipsa *intermittens*, vel sit stata, h. e. certum in plurimum servans ordinem, vel erratica, i. e. talis, quæ non horis tantum incertis, sed & diebus dubiis, ægrum prehendat. Tandem vera quoque somnambulatio alia erit connata seu hæreditaria, & alia acquisita: illius, egregium doctissimus nobis testimonium reliquit *Willisius* L. *de anima brutor.* c. 16. f ult. p. 538 in quadam familia, ubi & pater & nati singuli huic affectui fuere obnoxii; ad hanc, omnes reliquæ referri merentur.

§. XIV.

Antequam vero hancce *somnambulationis differentiam* penitus deseramus, non immerito quæstio suboritur, quanam ejus *specie* laboraverit noster? Forsitan connata; cum certo mihi constet eum, antequam dulcissimo valediceret patriæ solo, subinde jam hypochondriacum perpetiisse malum? Non sane. Posito enim atque concesso, quod fuerit hypochondriacus, tamen non statim sequitur, propterea fuisse quoque somnambulonem. Præterea vero nodum hujus dubii solvit constitutio parentum

 ejusdem

ejusdem fortis & sana, vivida, neque ad malum ejusmodi, quantum quidem hactenus scio, vel unquam inclinans, animadversa. Ergo acquisita. Non intermittente, alias namque unius vel alterius noctis percepisset intervallum: neque continente sic enim unico absoluta cursu & post primam statim invasionem finita penitus cessare inposterum debuisset: Imo nedum erratica, statum siquidem ut plurimum servabat tempus, statam etiam præter propter horam. Anne igitur continua? quidni! & quidem vera; post quamlibet enim obdormitionem, adhæc, spatio sesqui horulæ circiter soluto, vere dormiens, e lecto se subtrahi & ad propositos labores humeros accingere, videbatur.

§. XV.

Tempus est, ut sedem morbi, ea, qua fieri poterit diligentia, jam etiam scrutemur. *Hæc* primario quidem quærenda erit in cerebro, speciatim vero in illa parte ubi commune idearum receptaculum atque perceptionum centrum, nec non eminens in reliquum corpus imperium degit, quamvis neque is a vero forsitan penitus aberraverit, qui centrum sic dictum ovale, ut-pote quod abs nonnullis recentiorum anatomicorum pro dispensatorio spirituum sic dictorum animalium, mediantibus nervis ad partes, pro voluntario motu perficiendo ferendorum habetur, quodque fundum ventriculorum constituit, ac ubi medullares fibrillæ desinunt, & nervorum principium existere videtur, situm est, partem pariter affectam dixerit. *Subjectum* autem, *ut quo*, ipsi, extra controversiam sunt spiritus, h. e. particulæ sanguinis subtilissimæ, s. æthereæ, vivida & elastica virtute pollentes, sensus omnis ac motus parentes & præsides. Hi sunt, qui ab objectis de die cerebro fortiter impressis vellicati atque ad contrarium motum intra nervos concitati, totam corporis compagem per quam semel expansi sunt, sive propria sua mobili indole, sive stimulatitia phantasia, commovent, ita, ut actiones suas alioqui naturales & cæteræ postmodum subire cogantur partes. Nullum hic vitium erit in anima rationali, quia in se nonnisi mere intellectus s. lumen substantiale ac intellectuale est; sed omnes id sustinent partes corporis impetum, stylo Hippocratico, facientes, utpote quæ verus animæ vicarius, necessariumque motus instrumentum sunt. Dantur tamen plures adhuc loci affecti, respectu scil. causarum, in §§. subsequentibus commemorandarum e. gr. diaphragma, ventriculus, una cum eorum, aliisque hypochondriacis nervis, qui cerebrum, & per consequens spiritus etiam adeo nonnunquam inquietos reddere possunt, ut dulci atque composito frui nequeat somno.

§. XVI.

§. XVI.

Sed ad causas properemus, utpote e quibus unis vera hauritur scientia. Hæc ut eo felicius erui possit, in genere considerandum in somnambulis ante omnia venit somnium ipsum. Dormire tales, licet in somno surgant, oberrent, vigilantium opera expediant &c. vel ex eo patet, quod ante actorum vel plane sint inscii, vel eorum per somnium quasi tantum recordentur. *vid. historiæ* §. 8. *adductæ*. Deinde a contrario, i. e. vigilis, hoc ipsum probari etiam potest. Sicuti enim vigiliæ sunt actio facultatis animalis i. e. spirituum a primo sensorio ad sensus externos; ita somnus est vinculum s. copula eorundem in sensorio primo, unde olim jam ab Aristotele vigilias in τῷ sentire, seu (quod idem est) operari, consistere, credebatur. Verum hoc non ita simpliciter est accipiendum, sed secundum quid: siquidem per experientiam certo constat potentiam animalium motivam non omnino sopiri in somno, quia dormientes persæpe agitant brachia seque versant, imo sunt, qui (*sunt verba Joh. Conrad. Wechteri L. I. de hom. orient. difficult.* 16.) domorum fastigia conscendunt, ratio est, quoniam etiam inter dormiendum spiritibus animalibus libera divagatio per nervos ac influxio virtutis motivæ, quæ tamen non aliter, nisi accedente phantasia fortique imaginativa stimulante operatur, denegata non est. Tale quid forsitan etiam intelligit *Ovidius*, *L.* 11. *Metamorph.* dum ita canit:

Ingemit Alcyone, lacrymis movet atque lacertos
Per somnum, corpusque petens, amplectitur auras,
Exclamatque, mane, quo te rapis? ibimus una.
Voce sua, specieque viri turbata, soporem
Excutit.

Qua ratione hinc *Gunther*, *Andernacus*, *Hieron. Dandinus*, *Æmil. Parisanus*, *Franc. Hildesheim*, *aliique complures*, suam hic defendere valeant sententiam, somno sensus omnes feriari asserentes, ipsi viderint. Præterea vero quoniam operatio talis, quæ fit in vera & legitima vigilia, non consistit in sola spirituum expansione ad peripheriam a centro, quin potius in receptione specierum sensibilium, quæ ad cerebrum a sensibus externis deferuntur, atque in recta earum dijudicatione; hæc autem omnia in somnambulis frustra quis quærat, idcirco non vigilare, sed dormire hos ipsos, nemo est, qui inficias ire velit. Præterea eos eodem tempore quoque somniare, partim actiones, quas veluti cum intentione quadam suscipiunt, partim vero recordationes eorum leves, confirmare videntur. Somniant autem & ea fingunt & imaginantur sibi, quorum antea notitiam habuere, utut confuse. Sicuti ergo somnia quæ-

vis principaliter efficit phantasia, ut pro ratione objectorum, quæ sibi ipsi proponit, delira sæpius & inconcinna, homo dormiens loquatur, rideat, ploret, clamitet, terreatur, aliaque similia præstet; ita, cum hæc majori solummodo gradu differant, causa itidem quærenda erit in phantasia Hæc, (ut clariss. Wedelii verba mea faciam) suavibus exhalationibus, quæ somnum inducunt, demulcetur equidem etiam sub primum, id est, altiorem somnum, omnium tamen prima se expedit, & perpetui vigilis ad instar se gerit, qui sub primum somnum vigilat quidem, ast in statione sua quietus perseverat, & ut ita loquar, patitur magis, tamdiu, donec sese hinc extricet, ac simul agat, seu meditetur, species olim prius ad se allatas recolat, examinet, novasque inde fabricet.

§. XVII.

Si itaque fortior sit phantasia, si fortius sibi hoc vel illud imprimat objectum, rectore anima vel ratione quasi quiescente, fit, ut ob ferias organis concessas, ipsa demum sibi in Cœlo microcosmico citra mentis voluntatem sumat imperium, duobus stipata satellitibus, quorum ministerio ad actiones ejusmodi expediendas, constanter utitur, nimirum uno, *facultate appetente, seu appetitu tum sensitivo, tum voluntario, quo & affectus spectant*: requiritur scil. in hoc affectu impulsus ad agendum quoque, sub specie boni, & quidem in somno; altero, *Locomotiva*, ita quidem ut appetitus, antea tantum ad ea latus, quæ ratio æstimaverat, fortiori jam agatur impetu, adeoque locomotiva citetur, & ad munia sæpe sat mira exequenda incitetur. Ubi tamen probe tenendum est, appetitum voluntarium non secundum rationis arbitrium, sed potius secundum ipsius phantasiæ impetum hic perfici, alias namque loca ejusmodi periculosa non adirent. Deinde vero & hoc notari meretur, facultatem spirituum animalium motricem non simpliciter & absolute dependere a mente, sic enim vel pure dormirent, vel vigilarent, sed saltem hanc illorum determinare vim, quod vel exinde constat, quando paralysis artus occupat, nulla etiam efficacissima voluntas motum efficere potest, ratio, quia tum temporis nervi spiritu, & consequenter etiam vi motrice destituti sunt. Hinc mirum non est, si, (ut Poëtarum fabulam huc applicemus) solis equis & curru alteri concreditis, hi, insueti habenarum & imperii, extra orbem ferantur, atque se præcipites in mare dent. Siquidem judicio plane suspenso, neque timidi sunt, neque conscii eorum quæ perficiunt: & ab infantibus non differunt, qui igni & aquæ illudunt, quoniam eorum mens nec dum judicat, quid malum sit aut bonum. Non male itaque *Sylvius Prax. Med.* c. 33. p. 474. *scribit: somnambulationem fieri per phantasiam, circa unum objectum attentius & cum grandi affectu animi occupatam, ac proinde* ab

ab aliorum objectorum consideratione abstractam. Cui assentitur *Blancardus*, *Inst. Med.* cap. 21. p. 434. *dum putat, causam esse fortem atque continuam impressionem rerum, quæ quotidie peraguntur, & simul illos curam eorum habere, quæ sequenti adhuc die erant peragenda.* Certo enim ex rerum præcedentibus diebus attentius paulo agitatarum, vel cum diligentia gestarum, firmiter impressis ac asservatis ideis, phantasiæ per somnium oblatis, hæc vivacissimam utplurimum vim nanciscitur operatricem, tales postmodum actionum ideas inter dormiendum in actum deducendi. De viribus autem phantasiæ in corpus nostrum, cum hic plura disserere prolixum nimis, ne dicam, tædiosum foret, ideoque lectorem benevolum potius ad lectionem autorum ea de re ex professo agentium, lubenter hac vice remittimus.

§. XVIII.

Cum autem præter fortem rerum imaginationem & spiritus & humores ad actiones quascunque animales obeundas, tanquam necessarium instrumentum concurrant, nihil obstat, quo minus & horum, quacumque tandem ratione peccantium, labes eodem modo etiam redundet in phantasiam. Et quidem quod 1) spiritus concernit, horum sufficiens activitas & promptitudo ad tubulos partium conniventes, in somno reserandas, omnino utrumque hic faciunt paginam. Notum enim est, dissipatos laboribus, curis, aliisque innumeris animi corporisque motibus spiritus, per somnum iterum e sanguinis massa quotidie necessario restitui, nisi nobis metuendum sit de imminente vitæ periculo: unde, si 2) ea tum sit sanguinis crasis, ut copiosiores, quam quidem ordinarie fieri solet, & partibus movendis sufficientes, separentur spiritus, clausis licet adhuc certis quibusdam cerebri loculis, ad sensus externos spectantibus, actiones ejusmodi somnambulatoriæ facili negotio emergere possunt. Ubi tamen probe notandum, pro ratione sanguinis temperaturæ s. constitutionis, a vitiis primarum viarum dependentis majorem vel minorem elaborari atque separari spirituum copiam. Sic v. g. *Hipochondriacis*, quibus acidum nimium dominatur, *teste Salio L. de affect. particul. c.* 18. familiare præ aliis est hocce mali genus, propterea quod sanguis a vitio tali ad perpetuum quasi orgasmum stimulatus, copiosos separet spiritus pertinaces, neque torpidos; hinc etiam est, quod adeo fortissima vi abundent imaginativa, sic quidem, ut in nonnullis imaginationes tam vehementer imprimantur & hæreant, ut nullis argumentis, nullisque persuasionibus ab iis amoveri aut distrahi se patiantur. *vid. Keckerman. Syst. Phys.* L. III. c. 29. *Cœl. Rhodigin. Lect. antiqu.* L. 16. c. 37. His itaque dormientibus somnia ita evidentia fortiterque imaginata repræsentantur, ut ea pro veris magis multo habeant, quam quæ ipsis vigilan-

vigilantibus offeruntur, unde in hisce somniis tota mente ac totis viribus agentes, eas functiones, concurrente simul spirituum tenuitate, perinde ac si vigilarent, operantur, hincque dormientes corpus erigunt, e lecto surgunt, ambulant, digladiantur, & iisdem propriis operationibus, quæ somniantes imaginantur se addicunt atque operam navant, *sunt verba Schenkii loco superius dato* p. 116. qui hac de re legi meretur. Et utut non nesciam, hic mihi dicam scribi objicique a doctioribus *ex Jac. Horstio.* l. c c. 6. posse actiones somnambulatorias in subjectis hypochondriacis esse impossibiles, ideo, quod certum sit, ejusmodi complexionis homines paucos eosque ad motum tardos, per consequens etiam ad munia, qualia nonnunquam a somnambulis suscipi videmus, expedienda plane ineptos progenerari spiritus? quibus tamen breviter hic respondemus: extra omnem controversiæ aleam positum esse, talem, veluti est melancholicorum s. hypochondriacorum, sanguinis dispositionem s. temperamentum, ut vocant, ad cudendas ideas, pro phantasiæ morbis producendis, aptissimam esse atque convenientissimam; si igitur in his forte concurrat vel acrimonia quædam notabilis; (quale subjectum demum rectissime dicitur hypochondriaco-scorbuticum) vel major bilis quantitas, (unde talis hypochondriaco-biliosus optime appellabitur) verbo: dispositio M. S. sive nativa s. forinsecus introducta, talis, ut particulæ mobiles, subtiles, atque sulphureæ simul abundent, facilis omnino ad hunc affectum dispositio erit.

§. XIX.

Sed audiamus, quæso, *Jacob. Horstium, qui Tract. sup.* alleg. c. 4 p. 155 & c. 7. p 236. *dicit: Noctambulones inæqualis esse complexionis nimir. aut frigidioris aut humidioris aut utriusque simul in cerebro, & calidioris siccioriisque in corde atque hepate, ita, ut calore sanguinis æstuantis, & agitatione spirituum organa motus ad movendum sese sponte, nec non ad varia opera loco motiva peragenda, quam promptissima evadant.* Cui proxime assentitur *Tob. Tandlerus Dissert. Physico-Medic.* V. p 171. §. 30 seqq ubi eodem tempore demonstrare conatur tum caliditatem & siccitatem viscerum præmemoratorum nimiam ex sanguinis spirituumque effervescentia, quæ corpus agile & ad motum proclive animum vero audacem & aliquando temerarium reddere potis est non secus ac pila ventosa flatu turgida, quæ facile quoquoversum impellitur; tum etiam humiditatem cerebri, exinde quod somno tales, arctiore paulo detineantur, propter vaporis nimirum, qui tenacius cerebrum occupat, abundantiam atque dissolutionem tardiorem. Verum, etsi negari non possit, esse inæqualem quandam in nostro affectu cerebri dispositionem, quæ tamen non statim humida & frigida nuncupari potest aut debet;

debet; quid enim ſibi vult frigiditas cerebri? cum omnis, vel minima etiam, corporis noſtri pars, quanto magis illa, quæ mentis habitaculum eſt & primaria ſedes, calore ſit perfuſa: quid humiditas? niſi eam ab ipſius cerebri poris & fibrarum robore ac tono nimis languido laxoque derivare velimus. Potius itaque dicendum erit, motum adeſſe, ſpirituum inæqualem ſ. improportionatum, *uti vult clariſſ. Hoffmannus*, ita quidem, ut certa cerebri loca, ſpeciatim vero, quæ ad ſenſus externos & idearum a mente dijudicationem faciunt, humido clauſa & ſpirituum vigore deſtituta ſint, unde ſomni ratio petenda eſt: partes autem cerebri magis interiores, ubi ſcil. phantaſia viget, & ſpiritus ad partes emittuntur, ſatis calidæ, adhæc ſpirituum tenuitate copiaque refertæ videantur, dum ipſi foras a ſuperficie cerebri introrſum ſubeant, & ubi ad centrum ejus pervenerint, ibidem unita vi facta fortiori operantur.

§. XX.

Neque tamen hic aliquam prærogativam habere dicimus *Bilioſos*, quaſi vero ab omni excepti eſſent ſomnambulatione. Non ſane: propterea namque, quod corpore ſint agiles, & ad obeundas actiones quaſcunque promti, animo vero audaces atque temerarii, ſæpe ejuſmodi πάθημα facilius incurrere, conſentaneum eſſe, *præter alleg. Tandler. l. c.* p. 183. §. 17. experientia quoque pro me loquitur. Soli itaque jam reſtabunt ii, quorum *corpora pituitoſo nimioque humore* vel etiam *pinguedine repleta*, graviter afficiuntur, examinandi. Ubi, ſi eruditiſſimas hac de re ſcriptorum ſententias paulo penitius perpendamus atque ſequi velimus, quibus ad affectum ejuſmodi producendum, multum facere habitum corporis macilentum, nec pinguedine aut humorum copia gravem & recte quidem, docent, pene immunes ab hocce malo tales pronuntiandi eſſent; cum pituitoſi ſua natura ad motum ſint ſegnes, & ob gravitatem corporis juſto torpidiores: e contra qui rarioris ſunt texturæ, non ſolum humores habeant, ſed & ſolidas partes ad motum faciliores & accommodatiores. Verum & his non videmus omnibus numeris abſolutam datam eſſe teſſeram, qua liberi permanere poſſint ab invaſione ad minimum vulgaris ſeu (quod idem eſſe antea jam diximus) ὑπνοβάτης, non obſtante corporis eorum pondere atque mole, qua vel, uti ad omnes alios labores, ſic quoque ad ambulationis &c. negotium ignavi atque inhabiles exiſtunt, hac tantum intercedente differentia, quod quæ illi, h. e. macilenti, tecta, parietesque conſcendentes, muros perreptantes, ſimiliaque exequuntur, hi, obeſi ſcil. aſſequi nonniſi difficulter & cum præſenti certiſſimoque vitæ periculo valeant. *Timidis nimirum* (*verba ſunt Libavii* p. 269.) *& pigritia corporis torpidis, & molliculos ungues cum nervis enervatis habentibus res ultra fidem humanam videtur:*

at non perinde agilibus & audacibus impossibilis est. Uno verbo: ratione causæ & effectuum non vero ratione morbi peculiare quid eos præ aliis habere, certum est.

§. XXI.

Porro ex R. N. multum hic quoque facit ætas: sic namque videmus adolescentes, juvenes & viros crebrius affectu hocce corripi, quam quidem infantes, pueros, vel in senili jam ætate constitutos; ratio quoniam in junioribus habitus corporis est levior, agiliorque, spirituum atque caloris naturalis major apparet ubertas, consequenter etiam humorum agitatio s. motus intensior, quæ econtra in primis pueritiæ annis & senibus deficiunt. *vid. Levin. Lemn. de occult. naturæ mirac. L. 2. c. 5. p. 154. it. Sennert. Prax. Med. p. 120. add. Horst. p. 128.* Quamvis neque viris ob vastitatem corporis ac inconstantiam animi adeo familiarem esse somnambulationis morbum, experientia testetur. Præterea observamus quoque, viros eundem affectum facilius experiri ipsis fœminis. Cujus rei ratio partim videtur hæc, quod sanguis earum propter humidi dissipationem atque penuriam, materiam spiritibus pauciorem suppeditet: partim, quod fœminæ præ viris semper membra habeant ignaviora, nec non minori agilitate imbuta; partim etiam, quod officiis, si quæ habent, suis non ea, qua viri utplurimum solent, attentione satisfaciant, nec facile variis aut alienis, aut abstrusioribus rebus cogitationes consecrent. Tandem ex R. P. N. ad productionem affectus nostri symbolum suum nonnunquam addunt dispositiones quædam morbosæ, quales sunt: febres, melancholia hypochondriaca, epilepsia, phrenesis & si quæ sunt alia, de quibus latius videri poterit Sennert. loco præmemorato.

§. XXII.

Absolutis sic causis internis, jam externas pari aggrediamur sedulitate. Mittimus autem statim causas divinas & supernaturales sive a bonis sive malis etiam provenientes Angelis, utpote ad altiorem spectantes philosophiam. Potius eas tantum consideraturi, quas non-naturales stylo diætetico vocitare medici solent. Ex earum itaque numero primo loco se nobis offert *aër*, qui, si pluviosus, uvidus, vel turbidus existat, humiditate sua præternaturali corpora inebriando, facilius *teste dict. Sennerto Medic. Pract. L. I. P. II. cap. 10. p. 457.* ad hocce malum prædispositos (intelligit autem hypochondriacos) corripit, ac quidem serenus, præsertim cum somno ejusmodi depravato vexati multum interdiu peregrinati fuerint, vel noctu aërem liberius majorique noxa ad cubiculum

cubiculum & lectum usque admiserint. Cujus rei exemplum *Jac. Horstii noctambulo circa plenilunium & valde intempesta nocte*, *præbuit*, cap. 7. p. 228. A tali enim aëre, ob ætheris motum, ab humidi eo tempore prædominantis copia interceptum, minus transpirabile redditur corpus: unde humiditatibus in corpore plus justo cumulatis, postea poris cerebri laxitatem induci, necesse est. Sed quid statuendum hic sit de luna, cum tantos in arte medica viros, qui eam non solum humorum dominam atque directricem unicam colunt, verum etiam pro causa hujus morbi somnambulatorii (ut alios cerebri ac nervosi generis affectus v. g. maniam, epilepsiam &c. silentii peplo involvam) efficiente habent, e regione stantes & contradicentes, videam, non immerito jam quæritur. Solum hic nobis allegasse sufficiat *Sennertum*, cujus verba loco antea citato p. 457. hæc sunt: *imprimis hoc* (i. e. Somnambulationem) *facit Luna, cujus motu uti epilepsia, ita etiam hoc malum commoveri experientia docet. Et præcipue radii lunares, si dormientium capiti incidant, hoc malum excitare solent.* Sicuti & *idem ipse* in diæta postmodum p. 459. præcipit, ut *noctu radii lunares vitentur, & ne ii ad caput dormientis pertingant*, *caveatur*. Vid. præterea *Macrobius L. 7. Saturnal. c. 16. Horstius c. 3. p. 23. Alii.*

§. XXIII.

Ubi, licet equidem extra omne dubium positum esse concedamus, Lunam, speciatim vero plenam, ætherem non minus quam aërem nostrum atmosphæricum circumfusum, particularum copiosa facta exhalatione, valde comprimere, unde atmosphæra densior, magisque concentrata quasi emergit, sicque fieri demum potest, ut humiditates ex corpore diffiari solitæ, beneficio intrinseci caloris retineantur, ob aëris videlicet externi resistentiam: ex quo haud difficile jam patet, humidi intra corpus redundantia laxitatem fibrillis atque meatibus cerebri levi perquam negotio induci, & stagnationem fieri circa corticem ejus causari, quæ postmodum humiditates circa regionem hanc collectæ, gravem ac profundum inferunt somnum. Ast, quicquid hujus sit, (dicam enim, quid mihi videatur) nisi *universales* illæ *causæ*, *spiritus* puta & *phantasia* cum *appetitiva* & *locomotiva* juncta, simul adfuerint, frustra certe est eritque omnis Luna, cum omni sua ope, ut possit membrum, multo minus totam corporis compagem, suo unquam movere loco. Vulgatum itaque illud:

Astra regunt homines, sed regit astra Deus,

quoad posterius, non vero quoad prius, verum esse, ultro fatemur.

§. XXIV.

Secundo, *alimenta* ordinis ratio jam considerare jubet. Ex quibus damno hic sunt *cibi* omnis generis *potusque* somnum profundiorem adjuvantes, vel calorem atque fervorem sanguini solito majorem fœnerantes. *Prioris generis* erunt: *semen papaveris*, *pisa*, *faba*, *aliaque legumina*, *lac & lacticinia*, *fructus horræi*, *rapæ*, &c. *lactuca* (*testante id ipsum Horstio*) *circa vesperam in cœna largius assumta*: *cerevisiæ item fortiores*, *crassæ*, *lupulatæ*, *cunctaque anodynam vel narcoticam vim possidentia*; hæc enim & similia mentem facile turbant, phantasiam contra roborant, & fluidum nerveum fixius atque spissius, hinc ad somnum ineundum proclivius, reddunt. *Posterioris generis*, nimirum quæ sanguinis massam ad orgasmum seu citatiorem motum disponere valent, *dici possunt omnia spirituosa*, *acida* & *aromatica v. g. vina recentia*, *dulcia vel alia generosiora ad ebrietatem usque assumta*, pronuntiantibus ita clarissime verbis *Salomonis*, ebrios cum dormientibus componentis, *Proverb. XXIII. v.* 31. dum sic paterne quemlibet monet: *Ne intuearis vinum, quando flavescit; dum splenduerit color ejus; ingreditur blande & in novissimo mordebit ut coluber, & sicuti regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extranea, & cor tuum loquetur perversa, & eris* sicuti dormiens *in medio mari & quasi* sopitus gubernator amisso clavo &c. Itemque *sublimata*, *vulgo aquæ vitæ dicta* &c. Porro *cibi* sive *nimis aromatizati*, sive *saliti*, quibus etiam *fumo indurata* quæcunque jure annumeramus, utpote magnam ad productionem mali hujus partem conferentia. Si enim aliquid est, quod mentem obfuscat & spirituum ordinem turbat, erit certe immodicus spirituosorum usus; in his enim reconditæ sunt quamplures particulæ igneæ, quæ transeuntes ad massam sanguineam spiritus ubicunque tandem obvios turbant & circumagunt vehementer: imo ita inflammant, ut incalescere videantur plus satis: notatu dignum extat exemplum apud *Henr. ab Heers loco toties allegato de juvene illo Poëseos Professore*, *scil. postquam sub annum ætatis* 45. *somnambulationi repulsam dedisset*, *nunquam eum*, *nisi prius vino se nimium replevisset sopitum lecto se novisse.* Simile quid annotasse *Libav. l. a. p.* 266. legimus, *Est*, (inquit) *oppidum non incelebre*, *in qua quidam bene potus demum periturus absque lucerna & comite ad puteum accessit*, *atque in eum exutis vestibus & calceis descendit*, *delapsusque suffocatus est. Nimirum* (pergit) *hic solus cum esset victus ebrietate*, *semisopitus ambulavit*, *atque errante phantasia*, *deceptoque judicio*, *illud vitæ periculum incurrit.* Plura adhuc ibi habentur testimonia, quæ tamen h. l. brevitatis gratia lubenter omittimus.

§. XXV.

Tertio ad absolvendam ὑπνοβάτων suum quoque calculum addunt, *vigiliarum* excessus, *somnus* statim a cibo invadens: *motus* corporis justo intensior, justoque parcior, qualis est v. g. Tabellariis itemque scriptoribus, netricibus, aliisque vitam sedentariam sancte colentibus: unde *alvi* atque *viscerum obstructio*, quæ, qualium quantorumque sit malorum fons & origo, res ipsa loquatur. Quid itaque mirum, si somnambuloni nostro malum hoc tam pertinaciter adhæserit, cum alvum (ut impetrata prius venia id proferam) ultimis diebus intra mensem bis deposuerit, cujus rei vivus ego adhuc sum testis. Imo ad perficiendum, & perfectum jam, exacerbandum affectum, præterea vehementia etiam necesse est concurrant *animi pathemata*, qualia sunt, *cura*, *mæror*, *ira*, *libido* &c. uno verbo, *cogitationes & actiones diurnæ continuæ*; quarum ideæ spiritibus firmiter impressæ, tempore somni ex facili renovantur, phantasiæ operatione vivida: qua de re potissimum eorum de nocte recordamur, quorum de die mentio fuit vel actio, confirmante hoc ipsum *piscatore* illo apud *Theocritum*:

Somnia sunt canibus panes, Mihi somnia pisces;

Et *Claudiano*, *in Præfat. L. III. de raptu Proserpinæ*, perelegantibus hisce versiculis:

Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.
Venator defessa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad sylvas & sua lustra redit:
Judicibus lites, aurigæ somnia currus.
Vanaque nocturnis meta cavetur equis;

Nec tamem etiam nobis exempla desunt eorum, qui ea, quæ vigilantes egerunt, vel feria & continua cogitatione versarunt, inter somnambulandum reddiderint. *Levin*, *Lemnius de occult. natur. miraculis L. II. c. 5. dicit*, *ardeliones illos*, *h. e. homines inquietos & jactabundos*, *qui omnibus se negotiis ingerunt*, *atque ultro citroque discursant*, *mirisque utuntur gestibus*, *in somno exsilire*, *ac plausum strepitumque excitare*, *ob simulacra quæ sensui occurrunt*, *quæque voluntati atque actionibus diurnis correspondent.* Similis quoque apud *Libav. l. c. p.* 259. *legitur historia famulæ*, *quæ cum somno occupata in balneo totam peregisset noctem*, *subiretque phantasia*, *bubulcum cantu expofcere pecora*, *repente ex labro pedibus jam tumefactis & vix officium facientibus*, *nuda prosiliret*, *caputque*

per fenestram obviam, effractis impetuose vitris, exerens, tunc primum penitus evigilaret. vid. praeterea p. 267. *add. Schenck l. c. observ.* 127. *ex Adr. Alemanno. Sal. Diverf. de Affect. part. cap.* 18. & unam alteramque historiarum, quas supra exhibuimus.

§. XXVI.

Restat, antequam curam ipsam aggrediamur, ne illotis, uti ajunt, manibus id fiat, in *SIGNA*, tum diagnostica, tum anamnistica, tum etiam prognostica tribus tantum modo verbis, adhuc inquiramus. *Illorum* seriem pro more suo dilucidissimo exhibet *Jac. Horstius l. c. cap.* 7. *pag* 230. dicitque desumenda ea esse *PARTIM ab actionibus laesis*, quando scil. hominem talem non rite ambulantem, nec prout debeat, agentem varia notamus: *PARTIM ab effectibus se sic perceptibilibus*, ut, si vel vocem alicujus in tenebris audiamus, hujus memores simus, vel in lecto solitum non videamus, addo: si clausis vereque dormientibus oculis trabes & lacunaria perreptent, aedium fastigia superent, in puteos descendant, aliaque opera, tempori, officio, &c. minus respondentia, suscipiant & exequantur, *vid. Tandlerus l. c. p.* 194. *PARTIM* denique *ab excrementis*, si faciem magis bilem petere deprehendamus, circa caput omnia tumida & rubicunda aut flava, uno verbo, cachectico perfusa colore, existant. Plura ex historiis recensitis erui possunt. Ex *signis Anamnisticis* unicum apud *Levin. Lemnium reperitur*, sequens: *homines ultro citroque discursantes miràque uti gestibus solitos, quos ex oculis, ex vultu, incessu, vestitu, totoque corporis habitu, conjicere licet, quarum singula variis modis componunt, atque immutant, aliamque personam subinde adsciscunt, & ad hosce affectus magis dispositos esse, atque hujusmodi fore.*

§. XXVII.

Liceat hic pedem parumper figere, siquidem phenomena quaedam & accidentia concurrentia supersunt, quae aurem continuo vellicant, quorumque rationem reddere, neque frustraneum erit neque inutile. Ante omnia *quaestio* moveri solet: *quae sit causa, ut dormientes & ambulantes, nonnunquam adeo periculosa & stupenda, imo talia intrepide suscipiant & exequantur, qualia vigilantibus alias impossibilia fere reputantur, v. g. in locorum editiorum praeruptorum ac praecipitium conscensione, nec tamen decidant?* Mihi videtur haec: quod scilicet dormientes rectae rationis usu, adeoque collatione atque comparatione rerum destituti, sola regantur phantasia, a qua omne, quicquid occurrit in somno tanquam verum & possibile existimatur, quare cum metus absit, (sentiente

tiente sic *Langio Epistol. Medicinal. L. 2. Epist. 45 p. 771.*) qui vigilantium corporis animique robur maximopere prosternit, spiritus unice vacantes eidem rei susceptae, neque distracti, robustius sic agere possunt. Huic sententiae quoque adstipulatur *Levin. Lemnius*, cum ita dicit: *quod vero inoffense multoque corporis incommodo ista peragant nec labi contingat aut in praeceps agi, eo fit, quod sensim ac nullo metu nullaque trepidatione aut discriminis respecta ista aggrediantur, quae plerumque vigiles a rebus arduis & periculosis vel avocare solent vel deterrere, quid quod ipsimet vigilantes in eadem etiam declivitate ambulare optime possimus, v. g. in parietibus fossarum &c. &c. modo nobis non adfuerit periculum vitae praesens, si delabimur.* Ut multa paucis eloquar, rationis & metus cessatio, punctum hic omne fert, phantasia interim & appetitu fortioribus, quemadmodum videre est in ebriis ac delirantibus (ut funambulones, petauristas, aliosque taceamus) inconsulte temerarioque ausu pericula quaeque aggredientibus. Ex dictis vel sponte jam apparet, (ut doctissimi *Haferi Hercul. Medic. l. 1. c. 4. de affect. capit. p. 50. verbis utar*) *in nulla re alia distingui somnambulonum & sanorum vigilantium opera & motiones, nisi quod illis fiant in somno, his autem citra somnum, adeoque cum adjuncta ratione, quae illos vel omnino deficit, vel certe obscurissime comitatur, alias namque loca tam periculosa non adirent.*

§. XXVIII.

Deinde quaeritur etiam, *qui fiat, quod somnambulantes (testantibus id historiis, a Lemnio, Salio, Horstio &c. annotatis) ad vocationem nominis proprii excitentur, evigilent atque concidant, concidentes tamen minus laedantur?* Sic enim scribit *Lemnius l. c. Cum ista obeunt, si illos nota agnitaque voce, aut eo nomine, quo christianismo sunt insigniti, ac Baptismo initiati, compellare pergas* (rationem addit) *ex consternatione incussoque terrore ac perturbatione decidunt, dissipatis videlicet spiritibus, discussaque vi ac facultate naturali, qua illa perfecerunt.* Ubi tamen velim notetur, perpetuae non esse veritatis, eos per acclamationem nominis quidem proprii, sed potius ad illud nomen nominatum, quo communiter appellari consueverunt, evigilare, propterea, quod nomine tali proprio compellari ad vocationes audiendas soleant, quas alias neutiquam attenderent; addo & alia adhuc dari vocabula specifica, ut ita dicam, quorum ope profundius etiam dormientes excitare possumus, v. g. *Es ist Feuer*! ad hunc modum milites in castris, recubantes ac stertentes aliquando sub tegmine fagi nihil citius nihilque facilius evigilare facit, quam si dicatur: *Der Feind ist da*! Quadrat huc apposite historia de *Samsone Judic. cap. XVI toto.* Terror enim tunc incutitur, unde spiritus illi, qui antea copiosi collectique haerebant in exterioribus membris,

bris, manuum cumprimis ac pedum, ad cerebrum & cor, tanquam officinam suam & asylum ultimum, retrogrediuntur, ac partes ante obsessas destituunt. Admittimus quidem acclamationem fortem in causa esse posse, non autem, quod nonnulli existimant, si proprio nomine somnambulo inclametur, in præsens discrimen incidere, propter eam ipsam nominis proprii appellationem, *uti vult inter alios allegatus Lemnius*; id namque superstitionem aliquam sapere videtur, & ratione caret. Neque enim syllabarum ista est efficacia, sed soni & clamoris, quo clamore excitantur spiritus, ut a membris exterioribus, veluti jam diximus, refugiant interiora versus, atque ita nervi, musculi & lacerti suo, quod ante habebant, robore priventur. Et licet ab alto cadant, sicuti & ebrii, de quibus Germani proverbium habent: *die Truncenen fallen nur auf dein Wein*; plerumque tamen minus offenduntur, quam vigiles & sobrii. Cujus rei rationem affert *Guil. Fabr. Hildanus oper. Med. Chir. Centur. II. observ.* 84. *p.* 161. *& ex eo Horstius oper. Tom. III. p.* 112. 114. *Nimirum tales recta ratione destituti, non prævident pericu i tela, neque timore consternuntur noxio, hinc neque articulos tendunt, ut casui resistant, sic enim certo certius violentius impingerent. Nam ubi major est resistentia, ibi etiam fortior actio.*

§. XXIX.

Porro quæritur: *An somnambuli clausis semper oculis incedant, resque suas peragant?* Affirmativam tenent, *Bodinus* atque *Lemnius*, negat contra *Salius* & alii, *Aristotelem* secuti, qui *VIDERE* illos asserit, his verbis: *Accidit*, (inquit) *dormientibus nonnunquam ut resurgant & ambulent, videntes eo modo, quo qui vigilant.* Ast medium hic tenere, cum Doctiss. *Sennerto Instit. Medic. p.* 410. consultissimum esse, omnino arbitramur; nimirum eos, qui per loca præsertim cognita, nec adeo remota vel periculosa spatiantur, posse id facere semi apertis vel plane compressis non secus ac cœci, quibus omnes anguli domus noti sunt, alios, v. g. sublimia petentes, scalas gradusque scandentes, fores aperientes, seras recludentes, &c. oculis vel apertis, hocque rarius, vel brevibus admodum intervallis modo clausis, modo apertis. Si vero tum ambulent, cum Luna apud nos splendere amat, utpote quo tempore noctes illuminatæ sunt, quid obstat, quominus postmodum objecta visu felicius deprehendere queant.

§. XXX.

Ultimo tandem quæritur: *cur somnambulatores tam variae & a se invicem differentes edant operationes?* Videtur id dependere partim a diversa

diversa sanguinis atque spirituum constitutione; nec non a cerebri ideis ipsis propriis & familiaribus. Perpetua namque physicorum ac medicorum regula est: *Qualis temperies motusque sanguinis & humorum*, talis etiam erit temperies & motus spirituum: qualis hic tales quoque sunt ideæ, cogitationes, actiones, & inclinationes. Unicum hic allegasse sufficiat exemplum hypochondriacorum, qui propter spissitudinem sanguinis spirituum languidiorem motum timidi sunt, meticulosi & cunctatores, quare hi in actu somnambulationis non tam periculosas & furiosas suscipiunt actiones, quam quidem biliosi vel etiam scorbutici. *PARTIM* ab operarum diurnorum diversa strenuaque functione. Exemplo hic esse poterit, præter nostram historiam, *juvencula illa castitatis studiosa, quæ, cum marito prima fortassis vice dormiens, circa noctis gallicinium subito e lecto exilit, & ad januam cubiculi properavit; verum ab eodem evigilante, atque stentorea voce eam inclamante excitata, flens ac tremens ad lectum rediit, narrans postmodum, se e lecto fugere voluisse, ad evitandam vim, quam virum quendam sibi inferre velle somniabat, vid. Petrus Salius diversus l. a. c. 18. & post eum Theod. Craanen in observ. super. Henr. Regii Prax. Med. L. 1. medicat. 10. p. 95.*

§. XXXI.

Prognosin hujus affectus quod concernit, videmus eam ab autoribus pro diverso objectorum respectu tradi variam. *Si neque crebrior, nec adeo pericul sa fuerit* ὑπνοβασία, *decursu ætatis eam ordinarie mutari, senesque sponte deserere, asserunt Tob. Tandlerus, Jac. Horstius, Sennertus & alii*, quos vid. *ll. cc. Deinde malum istud facilioris perhibetur esse curationis in sexu sequiori, quam quidem potiori: Connatæ* vero seu *hæreditariæ somnambulationi, vel plane non; vel certe difficillime medetur.* Alias *morbus hic periculo caret, neque lethalis est, nisi forte per accidens*, quatenus ii saltim de vita periclitantur, qui (*teste Zacut. Lusitan. de Medicor. Princip. Hist. L. I. p. 106. histor.* 15.) in loco declivi & alto, item aquam, ignem &c. versus ambulationes ejusmodi nocturnas suscipiunt. Eos tamen, *qui diutius hoc ipso divexantur, in coma, apoplexiam, epilepsiam, vel etiam melancholiam hypochondriacam incidere, Sennertus l. c. R. J. Fortis consult. & Resp. Medic. Tom. II. Cent. I.* cons. II. p. 30. item *Horstius* p. 250. & *Sylv. in Prax.* p. 477. testantur.

§. XXXII.

Probe sic ac satis, nisi fallor, perspicue consideratis omnibus & singulis, quæ ad partem spectare videbantur theoreticam, jam ad curationem ipsam tum *generalem* tum *specialem* progredi me posse sine

 ulteriori

ulteriori ambage, aibitror. Hanc autem aliter paulo instituendam esse *in paroxismo*, & aliter *extra eum*, nemo erit, qui negare audeat. Durante scilicet paroxismo in genere suadent autores v. c. *Jac. Horstius* p. 251. *Blancardus in Prax. cap.* 12. *p.* 213. *Craanen l. c. Tandlerus p.* 200. & alii excitandi potissimum sensus gratia, omnis generis acclamationes, objurgationes & verbera, utpote, quæ curam non secus ac in pueris, singulis noctibus lectum commingentibus, planissime absolvere, *idem Blancardus scribit.* Ratio est, ut notis istis objurgationis atque castigationis cerebro profundius impressis, a somnambulatione tales postmodum deterreantur. Quodsi tamen natura subjecti peculiariter ad epilepsiam, ob debilem fortassis cerebri constitutionem, est disposita, cautio adhibenda est, *monente J. Horstio l. c. cap.* 9. Præter vero minas & castigationes optimum etiam erit, si medium corpus, crus, vel brachium &c. fascia lecto leniter alligetur, vel tænia ita vinciatur, ut iterum cubili firmiter sit connexa. Hinc enim surgentes, se ligatos esse animadvertentes, evigilabunt, atque hoc modo fieri tandem poterit, formata nova idea ut prior supprimatur, sicque nocturnas in somno deambulationes desuescant. Accedit consilium illud medicorum physico-politicum, quo vas, aqua frigida repletum, ante lectum ponendum esse communiter jubetur, vel ideo, ut nimirum exeuntes pedibus immersis erroris admoneantur, & exsuscitati postmodum lectum repetant. Nec plane hic rejiciendos atque contemnendos esse puto pulveres sternutatorios, ex foliis Nicotianæ, Majoranæ, Flor. Ptarmicæ, Lil. convallium, helleboro albo, euphorbio & similibus paratos, & ope tubuli naribus inflatos. Quali modo filium, ex nobili stirpe natum aliquando curatum fuisse memini, absque ullo alio remedio. Ast, hoc solum succedit, ubi æger ambulaverit in tuto: si enim in periculoso constitutus sit loco, cavendum omnino serio, ne excitetur, siquidem talis excitatio facile mortem inferre posset. Extra paroxismum ad duo respiciendum erit, 1.) ut orgasmus sanguinis compescatur, 2.) cerebrum cum reliquo genere nervoso, roboretur.

§. XXXIII.

Prius obtineri potest, *partim* per vitiorum primarum viarum corrigentia. Supponamus ambulatorem ejusmodi forti abundare acido, conveniet illi exhibere medicamenta præcipitantia & absorbentia, v. g. corallia, matrem perlarum, Lap. 69. fabas seu umbilicos marin. Oleum tartari p. d. &c. in specie vero martialia. Copiosæ bili collectæ proderunt salia sic dicta essentialia & salsa v. g. Absinthii, centaurii (vulgo dicti) minor. Cardui bened. arcanum dupl. cremor tartari, & si quæ sunt alia. Acrimoniam corrigent omnis generis temperantia, talia sunt

c

ex R. M. terræ pingues; ex R. V. præcipue radices, herbæ, cortices & ligna, pro infusis atque decoctis parandis usitata, e. g. rad. chinæ, sarsepariil. polypod. bardan. scorzoner. herb. matrisylv. pilosell. cortex lign. guajac. tiliæ, lign. gu jacum s. sanctum &c. Ex R. A. dentes apri, unic. marin. dent. hypopot. ebur, ungul. alcis, gelatina C. C. &c. Sicque porro: *partim* per materiæ peccantis evacuantia, α) *per superiora*, tartaro videl. emet. ☿ vitæ, syrup. emet. A. S. &c. β) *per inferiora*, rad. jalapp. rhabarb. fol. sen. aliisque innumeris. *Partim* denique per V. S. quam laudat *Regius in Prax. Cas. X. p. 97. præcipue si corpus sit plethoricum.* Posteriori scopo inserviunt remedia specifica, analepticorum s. nervinorum titulo venientia, ex quorum classe eminent sequentia, nimirum ex *simplicibus*: rosmarinus, mentha, lavendula, marum, majorana, serpillum, satureja, fl. lilior. convall. cardamomum. cudebæ, cinamomum, ambra, moschus, castoreum; ex *compositis* spiritus lilior. convall. per ferment. salis ammoniac. C. C. succinat. Essentia ambræ, ligni aloes, castorei volatilis, △æ item communiter sic dictæ antapoplecticæ, balsama, & sexcenta alia, quibus si malum non cedat, ad opiatorum usum confugere, autor est *Fortis l. c. p.* 30. item, ad vesicatoria, quibus curatos ipse scio. Hac tamen cum admonitione, ut æger simul diætam observet accuratam, h. e. Aëre utatur temperato modice ad frigidum vergente, vitet nebulosum & pluviosum: cibi sint εὐχυμοι, flatulenti proscribantur, potus sit tenuis ac defecatus: somnum non statim a cœna, eumque parciorem, capiat; motus corporis & animi sit moderatus, mens tranquilla &c.

§. XXXIV.

Ne autem quid prætermisisse videamur, illum cujus gratia hæc quantacunque adornata est disputatio, qua ratione quibusve remediis restitutus fuerit, jam dicendum. Scilicet extra paroxismum post repetitam aliquoties de oleo tartari, p. d. parati, præscriptionem, ad destruendum acidum acre, laxans accepit sequens:

Rec. Rad. Altheæ Drachm. ß.
Polypod. Scrup. j.
Sem. Anis. vel Fœnicul. Scrup. ij.
Incis. Contus. coqv. in ▽æ font. lb. j.
Adde.
Fl. Papav. errat. Mp. ß.
Fol. Sennæ Unc. ß.
Fac ebulliant; tunc ab △ remotum atque refrigeratum coletur,

tur, Colaturæ altera pars dimidia ſub ingreſſum lecti, altera vero mane ſumenda.

Reſeratis ita obſtructionibus, atque ſubductis bonam partem humoribus pravis, ſequenti præſcripto continuabat pulvere:

Rec. Limat. ♂tis puriſſ. Unc. ß.
Corall. rubr.
Oſſ. Sepiæ.
Lap. cancror.
Manat.
♂tii diaphor.
Rad. Galapp. aa Drachm. ji.
Fl. Sulph. Drachm. j.
℥. ♂ii. Scrup. j.
Subtiliſſ. pulveriſat M. S.

Reſolvirl. Pulver, Meſſerſpitzen Weiſe des Tages 3mal zu nehmen.

Reiteratis tam decocto laxante, quam pulvere abſorbente atque aperiente, ad confortandum cerebrum externe naribus admovendum erat iſtud:

Rec. Spirit. vini camphor. Drachm. ji.
Sal. Ammon. c. Calc. viv. Drachm. ß.
Ol. Lavendul. gtt. VI.
M. S. *Stärckender* Spiritus *zum riechen.*

Interim a ſtudiis toto curationis tempore animum abſtrahere cogebatur: acidis, aromaticis acrioribus, atque fumo induratis penitus hic exulantibus, potu præter decoctum lignorum, nullo alio per menſem utente: pro vita ſedentaria motum blandum, & quidem bihorio poſt aſſumtum cibum, ſeligente, feliciter divino adſtante convaluit auxilio.

Sed ceſſandum mihi jam eſt. Quodſi quædam minus accurate poſuerim, aut acu, juxta vulgarem loquendi formulam, omnia non tetigerim, benevolam a lectoribus eruditiſſimis caſtigationem, ea, qua par eſt, humanitate peto; cum perquam familiare mentibus humanis ſit errare.

S. D. G.

C C L.

THOMÆ SCHWENKE,

RARI CASUS

EXPLICATIO ANATOMICO-MEDICA.

Hag. Comit. 1733.

ILlustrissimus militum dux de Keppel, annor: 61. vir fortis animo & corpore, cui eximia sanitatis dona dedit supremus conditor, namque illi corpus firmum, mediocris longitudinis & staturæ, valens, membra athletice musculosa, neutiquam gracilia, nec tamen pondere molesta, a juventute in bello exercitata, venaticis exercitiis firmata, denique perfecta (si ullibi inveniatur) valetudine fruebatur Heros.

Animo tranquillus, hilaris, summe in omnes officiosus, nec ulli nobilitate, aut generis splendore, aut honorum (quibus fungebatur) multitudine molestus aut imperans, non minus tamen gravis, in ætate virili mascule se gessit, vixit, & viri fortis partes explevit omnes, neque ullis morbis (exceptis in bello vulneribus) quod sciam correptus, usque ad annum 1725., incidit tum in peripneumoniam satis fortem, per plures dies acriter decurrentem & corpus divexantem.

Anno 1726., prope Mechliniam in venatu, distantia a Trajecto ad mosam duorum milliarium, occiput repercussione equi allisit arbori tam fortiter, ut humi projectum per horam fere expiraturum eum crederent amici atque adstantes, refocillatus satis bene se habuit; post aliquod tempus sæpius humi prosternatus, a levissima causa externa ut credebant amici familiares, seu fortasse ex vertigine, subinde enim & spasmo aut cujusdam membri convulsione vexatus, contrario motu & contorsione malum id profligare & vincere conabatur, sed ne quidem id multum curavit.

Interim vitæ sedentariæ sese totum dederat, nam aut librorum lectione continuata, au alio animi exercitio cum familiaribus falleba suavitet

fuaviter tempus amicis, hinc factum, ut fere nullis corporis exercitiis refectus vitam ageret corporis constructioni plane adversam, eamque debilitantem.

His si addas, quod laute comederet, & alimenta succi plena ingereret, cœnamque in seram noctem (ut apud magnates obtinet) protraheret, postea noctem degens placidam in longam diem protrahens somnum, anno 1728. gravissimo morbo præsertim cerebrum affligente correptus, ubi unum latus semi paralyticum scilicet dextrum, febris acuta continua, & alia symptomata, &c. a quibus morbis doctissimi De By ope, qui curam illustrissimi viri habuit, restitutus per V. S. evacuationes, & ut morbi genius ferebat medicamina, solita valetudine frui videbatur.

Aliquamdiu post, lenis vertigo subinde aut gravitas cerebrum occupavit, jam membri alicujus, ut brachii, manus, aut pedis torpor, quem frictione profligabat, jam visus imbecillitas, aut linguæ impedita volubilitas, accidit quoque, quod pronus in faciem deciderit, (credebant familiares nimia animi intensione occupatum de subito spirituum influxu debito destitutum sic procidisse) atqui cum de eo facto ne quidem medicum consuluerit, anno 1732. paulatim corporis vigorem recessisse credebat charissima & nobilissima uxor, noctesque sæpe inquietos degisse maritum.

In castro mense octobri ejusdem anni quod respublica prope Bredam jusserat haberi, animo commotus atque incitatus in paralysin linguæ spuriam incidit, V. Sectione quidem liberatus, graviorem tamen linguam loquela difficilis denotabat, oris aut faciei spasmodicus motus sæpe vexabat.

Redux Hagam comitis in peripneumoniam illam notham epidemicam (qua tertia hominum pars conflictata fuit) circa finem Decembris incidebat, acute laborabat, tussis, dolor pectoris & capitis, febris, cæteraque symptomata vehementer commovebant corpus, venæ sectionibus, pectoralibus, antiphlogisticis, emollientibus, alvum laxantibus in integrum restituitur; ex venæ sectione in pede facta, cum calceamentum vulnusculum constringeret fortius, abscessus ortus, qui satis diu illustrissimum virum ab omni corporis exercitio lecto affixum detinuit, liberatus, & sanus videbatur, sed brevi alia rerum vicissitudo.

Mense Aprili 1733. conquerebatur de vertigine & capitis gravitate, ilico metuebam vel hemiplegiam, vel apoplexiam, vel partis cujusdam paralysin, a collectione serosa, timorem incutiebant præcedentia, igitur ut a cerebro serum averterem, purgans sequens præscriptum fuit decimo quinto die Aprilis.

℞.

℞ Fol: Senn: Mundat:
rhei Elect: ãã ʒij
tamarindor: ʒvj
digerantur, dein
Ebulliant in aq: ſ: q:
in colat: ℥iij diſſolve
manu: calabr: ʒiv.

Purgatus largiter, deſiit vertigo & gravitas usque ad 27. Aprilis diem, tum denuo de capitis gravitate & ſtomachi inflatione conqueſto neuroticum & flatus diſcutiens medicamentum profore credidi.

℞ Spir: matric; ℥ß
Tinct: ſuccin: ʒij
Aq: Salviæ
— Cort: Citrei:
— Roriſmar:
— Majoran: ãã ℥ij ß
Syr: Stæchados ʒvij
m

Omni quadrihorio ſumeret unciam juſſi, ſed neque id ſumpſit accurate juſto tempore, neque idcirco etiam præſtitit quod debebat; interim appetitus proſtratus, circa veſperam levis febricula, ſubinde corporis torpor & gravitas, ad motum difficilis, oculorum languor, vires proſtratæ, in ſomnum proclivis, cum tamen totam noctem degiſſet placidam vix de lectulo in die continere ſe potuit, urina pauca, rubra, febrilis, vel turbida cum ſedimento lateritio, alvi dejectio naturalis, pulſus debilis, æqualis tamen.

Præſcripſi medicamentum malo conveniens, ſed cum id non aſſumpſerit, non opus ut hic inferatur, nam altero inſequenti die celeberrimum noſtrum Boerhaavium adiit, conſilium ejus experturus, redux uſus eſt vino medicato martiali cum pilulis balſamicis per aliquot dies, ſed ob increſcentem febrem & alia ſymptomata graviora deſiſtere coactus, ut v: gr: ſitim, dolores præſertim tibiarum pedumque inquietantes noctu, maculas rubras dolore digitos hinc & inde afficientes, a ſero ſanguinis acriori membranas vellicante, ut credidi.

Talia attento quantum potui animo penſitans præſcripſi mixturam antifebrilem cum ſpir: ſulphuris & ſyrupo violarum, non appetenti ventriculo applicatum emplaſtrum ſtomachicum Galeni, &c.

His uſum uſque ad 12. Maji febricula fere reliquit, & plurima ſymptomata mitiora, ſed dolor formicatioque pedum ſumme moleſta, cum maxima tamen in ſomnum propenſione, horis matutinis in lenem

incepit

incepit vergere ſudorem, inde æger ſolamen ſibi promiſit, non ſine vana ſpe, nam & ego credidi ſic poſſe expelli materiem vellicantem & febriculam hucuſque excitantem, præſertim ſi ſimul curetur, ne internæ in putredinem vergant partes, quod conſilium & annuente celeberrimo Boerhaavio conducere exiſtimavi, itaque tempore matutino juſſi in lecto calidam aſſumere, ut & juſcula tenuia cum ſucco aurantiorum aut citri fervida fere, hinc promotus ſudor per totum corpus ægrum levavit, ut vero & interni humores magis præpararentur, & ad peripheriam expellerentur, hoc medicamen partitis vicibus aſſumpſit 48. horarum ſpatio.

℞ Rad: Contraj: ʒiij.
Infund: in
Aq: ſamb: ℔j phiala
Alta per aliquot horas
Calidiſſime, Colatur: adde
Rob: ſambuc: ℥ij.
Succi citri rec: ℥ß
Tart: vitr: gr. xx.
Sal: polychr: ℈ij.
m

In uſu hujus, adjecto pulvere zedoariæ radicis ad grana pauca continuavit uſque ad 24. iſtius menſis cum euphoria.

Sed querelæ de formicatione & tibiarum dolore eædem redibant, cum tamen reliqua omnia ſymptomata mitiora.

Ut corpus irrorarem, materiem acrem fluxilem redderem, & aut per renes aut ſudores expellerem, emollienti antiphlogiſtico & antiſeptico decocto ex radicibus graminis tarax: bardanæ recentis cum ♌ ſulphuris, ſyr: violar: aqua cinamomi opus aggreſſus ſum, ex hoc decocto de die bibebat largiter, & hinc æger reficiebatur, quippe febricula tota deſiit, vires meliores, calor bonus, pulſus fortior, lingua naturalis, urinæ copia major & ſanorum ſimilis, appetitus utcunque melior, in corporis motu magis ſufficiebat, nam & equitatio & deambulatio continuo commendata fuere.

Sed 27. urina turbida, fuſca fuit, ſine ſenſibili lumborum dolore, ſanguinis quidquam adeſſe conjiciebam, quem ſanguinem in urina recenter excreta clare videbam, erat enim tum ſubrubri coloris, poſtea magis turbida & fuſca, ut ſolet fieri a ſanguine cum urina mixto, & poſt aliquot horas ſubſidente; color vero & odor recentis urinæ feroſus nullo modo fœtens probabant & confirmabant id, atque id per diapedeſin in renibus fieri prædixi conſanguineis, forte ex nimia concuſſione

ſione rhedæ, vel equi, huc uſque enim exercitiis continuatis his utebatur, nec aderat renum, aut illius partis internæ dolor ſenſibilis, inflatio, aut tenſio.

Ideoque id facile ceſſaturum me credere ſi decoctum ſuum ingurgitaret largiter, hucuſque initium morbi a cerebro preſſo ortum judicavi, & nihil vitii notabilis in abdominis viſceribus latere profeſſus ſum lethale, hypochondria enim non tenſa, neque elevata, abdomen tactu molle, nec tumens aut dolens, reſpiratio bona ſed tarda, utroque in latere decubitus eodem modo facilis, nec ullo pondere premens, uti ſtrictum earum partium examen docuit.

Adfuit hoc tempore ampliſſimus Conſul de By medicus in praxi feliciſſimus, qui mecum communem ægri curam ſuſcepit poſtea, ſic erat ægri ſtatus ut dixi præcedenti pagina uſque ad primum junii diem, cum denuo Boerhaavium adiret noſtrum medicinæ parentem, qui ut vires reſtaurarentur, appetitus redderetur, & ſimul putredini reſiſteretur, propoſuit per litteras, ut pilulas ex bulb: ari, gumm: opopan: maſtiche bals: peruv: devoraret aliquot cum vehiculo aromatico confortante, adjecto ſulphuris ſpiritu.

Dein ceratum Galeni cum maſtiche &c. ſtomacho applicandum cenſuit, quod & ante menſem, ut notavi, jam factum erat, vinum Rhenanum vetus cum pane toſto ſæpius de die aſſumendum & forma conditi ſtomacho fovendum eſſe: ſed primo adventante calore aquas ſpadanas exhibendas fore, non omiſſa deambulatione, dein equitatione, aut rhedæ motu a meridie, ſi forte vires priorem motum non permitterent.

His attento quantum potuimus animo perpenſis judicavimus quid hæc prædicta medicamina valerent, tentandum eſſe: mecum metuebat tamen prudentiſſimus De By ne corpus nimium ſiccarent jam ſatis ſiccum, ideoque decoctum ſuum ordinarius fuit potus, aſſumpſit itaque juſto ordine & tempore præſcripta, ſed in dies vires magis proſternebantur, appetitus nullus, pulſus parvus, ad motum difficillimus, facies pallida, oculi triſtes & ſiniſter leni inflammatione vexatus per aliquot dies totum deſigurabat vultum, ob palpebræ prolapſum: crurum dolor, & formicatio cum expergiſceretur maxima, hinc inquietus & ſomnolentus noctu, in ſomnum maxima propenſio, ſed interrumpebatur quovis momento, matutino tempore extra lectum in lectica cum paulo plus frigeſcerent tibiæ pedeſque, placide dormiebat, excitatus præbebat pulſum debilem.

In genu & tibia ſubinde macula rubra mox diſparens apparebat, a ſero ſanguinis acriori, ut etiam in oculo irritante muſculorum membranas, perioſteum & cutim.

Præſcripſimus ut dolores & vellicationes iſtas placaremus, ſequen-

tem herbarum collectionem ex floribus chamæm: sambuci: lavend: foliis meliss: menthæ, salviæ, rorismar: semine anisi, hæc infundebatur in aquæ fervidæ. s: q: pro balneo pedum & tibiarum, cogitabamus his partes sub introitum lecti ad sudorem disponere emolliendo, & leniter stimulando materiem vellicantem excutere.

Per semihoram pedes fovebat, dein fricare pannis jussimus, idque per aliquot dies continuos fecit, cum hinc solatium sentiret, idem matutino tempore præparari jussit suo proprio marte illustrissimus patiens, & cum euphoria usus est.

Sed tali rerum statu manente, ulteriusque nihil proficiente ægro, justo nos metuebamus totalem virium prostrationem, nam in dies magis adhuc languescebat appetitus, pulsus parvus, respiratio bona paulo tardior, actiones naturales tardius paulo, sed bene procedebant, namque uti urinæ excretio naturalis, sic & alvi.

Convenimus clarissimus De By atque ego nervos corroborandos, vim vitæ paulo augendam, in genere, corroborans & cardiacum esse exhibendum, ut omni quadrihorio unciam mixturæ sumeret hujus diximus.

℞ Aq: stillat: salviæ
——— Cort: Citrei:
——— Rorismar:
——— Melissæ ãã ℥ij.
Confect. alkermes sine moscho cum ambra ʒjß.
Spir: matricalis ʒiij.
Aq: cinamom: ʒvj.
Syrup: veron: ℥ß.
m

Pro potu superbibebat decoctum sæpius præscriptum: ut verum fateamur, neque boni neque mali multum attulit, immobile stabat malum, neque proficiebamus quidquam, antequam vires prolaberentur omnes, 7mo junio adventante calore majori paulo, de aquis spadanis a celeberrimo Boerhaavio commendatis hoc in morbo facta mentio, ponderatis omnibus quæ ad rem, cum morbus nullis auscultaret remediis, præstabat experiri.

Ad ℥XX. partitis vicibus deglutiit cum deambulatione, quæ magnam ægro molestiam dedit, vix enim movere se poterat, aut humeris sustentatus passus paucos ire, horis duabus elapsis post epotas aquas, panem tostum cum nuce myristica, cinamomo, ac vino veteri rubro assumebat, ut forma conditi contineret, stomachumque roboraret, in prandio

prandio fere nihil, a meridie, vinum Rhenanum vetus, aliquando cum aqua, simili fere modo datum & in eundem finem.

Sic octavo, nono, & decimo junii egimus, sed in dies increscebant symptomata, sola urina excepta, quæ melioris & tota naturalis fuit coloris, & consistentiæ, ut & febre, quæ nulla: vix a meridie rhedæ motum sustinere poterat, mecum eruditissimus De By judicavit pejori esse loco ægrum, igitur omni attentione adhibita, perpensis omnibus symptomatibus, morbo, viribus, dubitavimus, an ulterius aquæ spadanæ quidquam possent.

Per epistolam consilium denuo cum celeberr. Boheraavio habuimus.

Qui nobiscum periculum crescere credidit, sed quid aquæ spadanæ largiori dosi assumptæ per aliquot dies successivos absque intermissione (ad minimum per quinque dies) efficerent, periculum faciendum esse; fateor, metuebamus ne sufficeret æger ob motus defectum, qui in aquarum usu desideratur, quo enim musculi magis agunt, respiratio fortior, calor major (absque sudore tamen) eo facilius circumaguntur aquæ & per renes fluunt, & contra; reliqua medicamina cum nihil hucusque effecissent & summo vitæ discrimine staret æger, concessimus, hæc cum prognosi, vix boni quidquam nos sperare, at in casu hoc difficili præstare anceps experiri remedium.

12. Junii pint. iß assumere incepit, cum ea & tam longa deambulatione quantam animalium motuum machinæ permisere.

Fecit tamen vir animi cum constantia, & præsentia, ita quidem, ut 13. & 14to ad ℥ XL. potaret quovis die matutino tempore: interim a somno pomeridiano abstinere se non potuit, & verissimum fuit illud, somnum nisi requiem corporibus & medicinam quandam laboris afferret contra naturam putaremus datum, aufert enim sensus, actionemque tollit omnem, hic vero nulla medicina laborum, sed circa noctem febricula invasit, matutina hora nona recedens.

Aquarum per renes dejectio sat copiosa fuit omni hoc triduo, & urinæ naturales instar sanorum tam nocturnæ quam diurnæ, ut solet, alvum ad minimum ter viginti quatuor horarum spatio deponebat naturalis consistentiæ & coloris.

His non obstantibus appetitus nullus, nullus corporis vigor, hinc 15. non ausi fuimus quantitatem adeo largam exhibere, nam summo cum tædio, & difficili deglutitione vix assumebat uncias sedecim, a meridie vomuit, & hora vespertina septima dejectiones fuere multæ, liquidæ, numero & copia auctæ, nam sexta matutina 16. Junii ultra triginta fuere, materia instar lactis, fœtens, diceres fere materiem fuisse, lac cum farina mixtum, præscriptum est decoctum album cum aqua cinamoni pro potu ordinario.

Epithema ex vino rubro in quo infundebantur cortices cinamomi, granatorum, aurantiorum, rosarum rubrarum, stomacho & ventri applicuimus, mixturam omni hora cochleatim assumendam ex corroborantibus, & absorbentibus scilicet, confect. hiacint ʒj coral: rubr. ʒß terr. Catech ʒj aq. still. meliss. ℥v. aq. cinam. ℥j syr. cydoniorum ℥ß m.

Eventum sane morbi tristem toti familiæ prædiximus, vixque quidquam spei superesse: & certe his licet justo ordine assumptis, dejectiones sine dolore fere frequentiores, ita ut decies horæ spatio dejiceret, hinc vires sublatæ, sitis, animi dejectio, facies tristis & emaciata, oculi squallidi, pulverulenti, febricula, omnia sumebat quæ offerebantur, sed difficulter & cum singultu.

Gelatinam cornu cervi cum succo aurantiorum & vino Rhenano, aut similia quæ vires corpusque fractum resocillarent deglutiebat continuo, firmatus etiam, circa noctem 17mi clysma injectum ex theriacæ ʒij vitell. ov. lactis chalibeati ℥vij, de cætero medicamina interna eadem quæ præcedenti die.

Illico substitit alvus, ingravescenti febre, retinuit enema usque ad sextam vespertinam 18. junii.

Febrem hanc auctam cum metueremus, nec minus putredinem a retenta tam subito materia ad intestina mota, credebamus melius fore, si & illam excerneret, ne hinc putrescerent abdominis viscera, sed tamen ne nimis, ut sufficeret, ob vires fractas debilesque omni trihorio pulvisculum devoravit ex his sex.

℞ Rhei lectiss. pulveris. ℈ij
Lap. cancr. Corall. rubr. ppt.
āā ʒß fiant pulv. vj.

Hinc ter 24. horarum spatio deposuit excrementa naturalia magis & pultacea, nec adeo fœtentia, unde febris diminutio, atque melior videbatur ægri status.

19no roborantibus & antisepticis continuatum.

At 20. denuo febricula ingravescens (quasi alternis diebus ut in comate pervigili ab aliis observatum) sine dejectionibus, coëgit nos ut claretum ex 4. sic dictis conservis cordialibus cum spiritu sulphuris per campanam pro potu exhiberemus.

Avenaceum cum vino Rhenano & succo aurantiorum alimentum fuit, jusculis vitulinis interpolatis; ut alvus responderet, clysma emolliens, & leniter abstergens injectum non retinuit, hinc nihil excrevit.

Jam vero oculi splendor ablatus, lingua sicca, sed colore naturali prædita, urina optima, pulsus æqualis instar sanorum sed parvus, interim

interim motus animales fere ablati omnes, aspiciens non videbat, in objectum figens oculos, imaginem objecti non percipiebat, nisi commotus & revocatus quasi e somno, e longinquo quemquam loquentem audiebat, tarde respondens cum difficultate, bis terve rogabat, antequam quidquam proferebat, ad rem tamen, vox rauca & debilis, diceres coma vigil, sæpius dormitabat, expergefactus pauca inordinate loquebatur, momento post, errore comperto, animo constabat, in genere id quod anima ope organorum intendebat, eorum debilitate impeditum; hinc conjeci amicisque denunciavi, depositæ esse salutis, hærere etenim materiem prementem in capite, cerebrumque destruentem, ut initio hujus morbi credidi, hanc esse solam causam morbi, & fore ut videbatur, mortis causam per eandem rationem.

21. circa vesperam lapidis porcini infusionem propositam bibebat, mane 22. eandem, repetitam dosin tertiam vespertina hora octava, sine ullo vel sudoris expulsione notabili, aut alio quovis effectu.

Ingravescente morbo, vi vitæ fracta, 23tio hora matutina nona cum frigore extremorum, motu membrorum omnium sublato, Deum invocavit tanta animi cum constantia, ut spiritus animales quasi a peripheria ad centrum revocati animæ satellites nullis machinis corporeis amplius inservientes pro sola anima starent, quasi ea pars animi quæ rationis atque intelligentiæ sit particeps, tum maxime vigeret cum plurimum abesset a corpore, donec brevi post sine ulla convulsione, aut corporis, aut membrorum motu, eam redderet.

Mirum est, virum illustrissimum (exceptis sub vitæ terminum paucis momentis a somno) semper animo præsentem per totum morbi decursum fuisse.

En mi lector, hic verus ægri status, hæc vera morbi historia, judica jam quid cadaver lustrandum exhibebit, vix omnia quæ inveni, suspicaberis.

Longior ideo fui in morbi descriptione, non ut Apologiam pro medicina aut medicis facerem, hæc enim ars longa similibus nititur fundamentis ac multæ aliæ nobiles artes, scientiæque, sed ut hinc videatur, quo modo post inspectum cadaver ex necessitate ea omnia sequi debuere, turpius enim nihil est physico quam fieri quidquam sine causa dicere.

Impetrata inspiciendi corpus venia ab illustrissima familia, 23. Junii ad aperturam circa nonam vespertinam advenimus, cum eadem fere hora matutina expirasset.

Sectioni interfuere eruditissimus Jacobus de By medicinæ doctor.

Wilhelmus Schwencke medicinæ doctor, frater meus, Rochet Principis Auriaci Chirurgus, Shoonderhage Chirurgus, pharmacopæus

 Vœge,

Vœge, Chirurgiæ & pharmaciæ ſtudioſi plures, aliique multi, quorum numerus & nomina non occurrunt.

Corpus fortiſſimi viri menſæ impoſitum luſtravimus exterius nihil mali repræſentans, quippe erat naturalis coloris, graciliora quidem membra, ut manus, brachia, & pedes, ſed ventrem tactu mollem, pinguem, e regione ſtomachi paulo inflatum habebat, hypochondria nec tenſa nec tumida.

Thoracem amplum, prominentem & fortem illi natura dederat, facies emaciata, oculi concavi, exſucci, tempora collapſa, genæ prominentes apparuere, cum itaque exterius nihil aliud quod notatu dignum, ad corporis inſpectionem ivimus.

Facta cruciali abdominis inciſione per cuticulam, cutim, & panniculum adipoſum craſſiſſimum, multum adipem continentem, cum tamen reliqua membra ut & facies emaciata viderentur, uſque ad abdominis muſculos ne mali ulla indicies.

Apertis muſculis, reſecto peritonæo, omnia naturaliter ſeſe habebant, namque omentum primo ſanum, a ventriculo & colo ad inguina extenſum totum abdominis cavum ſupra inteſtina poſitum replens, ſatis craſſum, venis naturalis coloris ſed parvis interſperſum, uſque ad pelvis marginem nullibi accretum cernebatur, in ſuperiori abdomine ventriculum ſaniſſimum ſed flatibus tumentem (quod exterius jam conſpiciebatur) invenimus. Elevato omento viſui offerebantur inteſtina, duodenum, jejunum, ileum, cœcum, colon, & rectum, nihil præternaturalis foventia, excepto ileo quod paulo rubicundius naturali, meſenterium pingue & meſocolon ſaniſſimum, in iſtius centro macula pallide rubra nullius momenti videbatur, a dextris, & ſupra ſtomachum hærens hepar ſaniſſimum, paululum ſolidioris ſubſtantiæ diceres.

Veſicula fellis bile referta bona, cum ductibus hepaticis & ciſticis apertis.

Lien in hypochondrio ſiniſtro diaphragmatis parti poſteriori & laterali incumbens, naturalis & coloris & magnitudinis, non majoris, aperto liene, lymphæ ſanguine tinctæ uncia ſemis circiter prorupit, porro tenerrimæ texturæ erat, ut aſſolet.

Pancreas ſub ventriculo parvum, durioris exſuccæque ſubſtantiæ, cæteroquin color & ſitus debitus: glandulæ omnes in quinquageſimum ætatis annum tranſgreſſis exſiccantur, vel durioris aut granulatæ ſubſtantiæ inveniuntur, ut obſervata docent.

Amotis inteſtinis, præſertim colo, renem ſiniſtrum primo, dein dextrum luſtravimus, ubi quid culpares præter maculas duas rubellas in rene dextro, vividas, parvas, papillas occupantes, & ſanguine refertas, nihil habebatur, non vero tumore renem moleſtantes, erat enim naturalis magnitudinis.

Ureteres

Ureteres boni reperti, vesica nihil noxii continens cernebatur, in ea aperta circa orificium exigui puris quidquam hærere in duriusculo magis corpore inveni.

Itaque cum nihil hic, in toto peritonæi facco, neque in visceribus contentis, renibus, ureteribus, vesica inveniretur, cui morbi, multo minus mortis causam tribuere possemus, pectus aperire decreveram: resectis integumentis, ecce thoracem invenio osseum totum, nam cartilagines costis junctas osseas, imo ossibus duriores & latiores vidimus, diceres totum scutum osseum, quod vi maxima frangere, nullis vero machinis discindere aut comprimere licuit.

Cum nec sic referare neque oculis exponere possem, inferius diaphramate a costis & sterno resecto, utrinque in dextra & sinistra parte pulmones vidimus consistentia & colore valentes, inferior utriusque lobi margo in utroque pectoris cavo diaphragmatis parti posteriori juxta vertebras fortissimis fibris annexus.

In sinistro latere inter annexam cum pulmone pleuram diaphragma investientem seri sanguinolenti inodori quantitatem invenimus unciarum quatuor, quasi illic loci sacco hærentem, sed nec diaphragma dissolutum, inflammatum, aut ullo modo puris speciem præ se ferens: cor firmum ac forte, mediastinum recte valens, præter hæc in pectore nihil.

Nec hic mortis causa hærebat, econtra & circuli sanguinis, & respirationis organa perfecte cæteroquin sana demonstrabant accurata inspectio & examen.

Ad tertium sic dictum corporis cavum transivimus caput.

Apertis integumentis, inciso cranio, in parte posteriori statim ut cranium perforatum, seri magna quantitas sanguinolenta erupit, quantum potui lente ac caute præcidi a parte anteriori duram matrem a cranio supra processum falciformem, sed hæc membrana tam firmiter ubique cranio nexa impedivit separationem, igitur circum circa forcipe divisa, erupit serum limpidum in quantitate.

Examinata dura matre in abscisso cranio, præternaturalis ne quidem quidquam aderat, sed pia mater admodum tensa supra cerebrum vesiculas multas limpidas hydatides fingentes continebat externe ubique clausas, & nullum laticem in parte superiori emittentes, parte posteriori excepta, ex qua, aqua defluxerat, paucas sed venas varicosas conspiciebas in pia matre: elevata pia matre & aperta cultelli acie, seri quantitas insignis prorupit, quod cum in pluribus locis vel forfice vel unguibus vel cultro factum esset, patebat piam matrem non amplius tensam sed flaccidam esse, inde inter hanc membranam & cerebrum liquidum id contineri.

Tum pia mater non amplius tensa, sed flaccida, ubique fere in lobi utriusque cerebri parte superiori a cerebro subjecto separata, præsertim

præsertim tamen sinistra in parte, paucis solum modo in locis vasculis inter cerebri gyros annexa, est alias innumeris canalibus affixa corticali substantiæ & continua plurimis in locis, sed hic dissoluta & instar cortinæ libere fluctuans inveniebatur: spatia & anfractus cavi omnes sero repleti, ita quidem ut spatia invenirentur inter cerebri gyros ubique semipollicis latitudine, colore magis ad flavum vergente ipso cerebro, vel potius corticali substantia.

Ipsum denique cerebrum durissimum instar tendinis, exsuccum, tractabile totum, compressum, parvum, calvariam neutiquam replens, licuit palam hic jucundo sat spectaculo videre, quousque anfractus cerebri, quousque pia mater quæ hos investit, subintrent, mirandum quod ubique fere ab his anfractibus & gyris soluta paucissimis in locis annexa, supra cerebrum fluctuaret hæc membrana, erat vero quoad videre potuimus, humoris effluxi quantitas unciarum decem, vel ad libram pharmaceuticam accedens.

Sublata falce, intra cerebri lobos vel hæmispheria nullus nisi naturalis partium status, in cerebri ventriculis nulla præternaturalis seri collectio, sed pia mater & in ventriculis plexus Choroides justo modo dispositus.

Neque cerebellum supra tensis processibus duræ matris lateralibus tectum quidquam extraordinarii ferebat, econtra.

Sub cerebro vasa & nervi adeo conspicui, duriores paululum, ut sese nunquam melius examinanda & videnda præbuerint, alias enim teneritas impedit sæpe accuratum examen.

Cerebellum ipsum (duræ matris processibus cultro solutis) sanum, valens, nullo corpore nec humido nec solido compressum, neque infra processus neque supra quidquam inveniebatur, quod cerebellum afficeret.

Hic est aperti cadaveris status præternaturalis, his si jungas dissectionem totam fuisse siccam, habes omnia quæ notatu digna inventa fuere, neque ex vasis abdominalibus neque aliis quæ in dissolutione & apertura separata guttula sanguinis erupit, omnia vasa flaccida, exsucca, collapsaque fuere, exceptis paucis guttulis sanguinis, quæ cum sero mixtæ ruborem dedere in abscissione cranii, hæ ex diploe destillatæ.

Benevole lector, quæso, quamnam causam atrocis istius affectus designabis aliam, quam initio hujus tractatuli monstravi, scilicet casum istum, cerebrum concussum, hinc piam matrem passam fuisse, a cerebro quibusdam in locis aut a coacervato humore postea avulsam, qui humor nec copia nimia premeret, effectumque subito notabilem produceret, nec mora sua acredinem haberet, sicque cerebrum membranasque.

nasque vellicaret, nam id in seri collectione vix fieri videmus, quamdiu enim ascites, pectoris hydrops non geritur! laticem si gustes, subsalsi, subdulcisque saporis est, si putrescat, quae non symptomata sequuntur!

Vides igitur a pressione paulatim aucta jam prolapsum, membri spasmum, convulsionem productam membri alicujus, jam vertiginem ab impedito spirituum fluxu, aut inaequali liquidi nervosi motu per canaliculos, unde tandem species apoplexiae, paralyseos, cur per evacuantia quae locum dant, & faciunt ne partes cerebri adeo premantur, solamen, qua occasione minima vasa humores absorbent circuloque sanguinis reddunt, nam strictis nimium cancellis si retinetur nostri corporis liquidum, vix dissipatur, laxa paululum solida continentia vel ambientia, majus spatium occupabit, resorbetur.

Si autem hic notetur vitam sedentariam cum mentis exercitio junctam quidquam posse tribuere, vel morbi causam augere, ut per experimenta innumera constat, capitis gravedines & serosas collectiones a cerebri mentisque indefessa operatione augeri, cerebrumque ut ita loquar exhauriri, palam est, quod manente eadem causa supra cerebrum, de novo saepius serum coagmentatum presserit jam hos jam alios canaliculos corticalis substantiae, a qua medullaris producta varios nervos efficit, unde vel spirituum influxus pro tempore cessavit, vel inaequaliter motus per nervos inaequalen musculorum actionem produxit, ut linguae paralysin, oculorum hebetudinem, affectum soporosum si paululum pressio augeatur, cujusdam membri, aut oris spasmodicum motum, languorem, aut motum difficilem: & quod summum, si pia meninx a cerebro dissoluta, non amplius prospiciat corticali substantiae, haec collapsa, & exsiccata fere nihil reddat medullari substantiae, unde nam sufficiens nervosi laticis copia?

Verum est si fricentur & moveantur partes affectae, juvatur perfluxus, & allicitur quasi influens liquidum nervosum; sicuti a compressione autem pedetentim haec symptomata aucta tandem etiam diminuere aut abstulere appetitum, motum, aut sensum; humani enim animi ea pars, quae sensum, quae motum, quae appetitum habet, non est ab actione corporis sejugata ut habet Cicero, id est haec a cerebro per nervos fiunt, quorum functio si impediatur, diminuuntur aut cessant praedicta, hinc & somnolentia, idem tandem de deglutitione sentiendum, quae fit ope & actione nervorum musculos perreptantium gulae stomachi &c.

Species ista singultus in morbi fine potius a deglutitione difficili, & resistentia orificii sinistri ventriculi, quam ab alia causa, postquam enim assumendum stomacho contineret, nullus singultus, Unde

potius denotabat vim vitæ fractam, actionem deprimentium musculorum diminutam, aut pro tempore ablatam.

Febricula videtur dependere a duplici causa, primo quidem a collapsu musculorum, qui semiparalitici flaccescebant ubique, & transitum sanguinis multis in locis, præsertim extremis impediebant (vix enim venæ conspicuæ), sanguis minus ampla circulans vasa pulsum frequentiorem præsertim circa vesperam excitabat, dein præsertim a sero acri stimulante cerebri meninges, aut & sanguini mixto irritante periosteum, membranas, nervos, venas, arteriasque, hinc crurum dolor & maculæ rubræ, ut jam proposui.

Hinc & excretio urinæ sanguinolenta, sanguis enim dissolutus paululum tubulos renum intraverat, & cum urina excretus, in duabus papillis maculæ istæ rubræ inventæ patenter id demonstrant, dein ex rhedæ succussione.

Diarhæa sub finem partim ex laxitate fibrarum, partim forte ex pondere ingestorum, partim etiam ex seri irritantis, & per glandulas intestinales ventriculi, pancreatis fluentis conditione, & intestina ipsa afficiente.

Liquet satis itaque unde totale virium dispendium, si enim corporis infirmitas multos subeat casus per se & denique ipsum corpus tenuissima sæpe de causa conficiatur, quanto magis si causa magna vel multæ concurrere videantur.

Dextrum latus fuit semiparaliticum anno 1728, cum tamen plurimæ aquæ & maxima abruptio piæ meningis sinistro in cerebri hæmisphærio: probat id quod antea per experimenta alii jam demonstravere, & memini me in corticali substantia cerebri sinistri, tumorem satis magnum in nobili matrona latus paraliticum dextrum creasse, sic & confirmant vulnera & compressiones.

Animales motus diminuti, tandem sublati, quia solum cerebrum a quo nervi voluntariis vel animalibus motibus inservientes pressum, intacto cerebello, a quo vel ejus medulla elongata aut cruribus nervi cordi, pulmonibus, actionibus vitalibus prospicientes, ut experimenta in vivis animalibus & morbi probant.

Sic & de actionibus naturalibus, quæ fiunt in abdomine, judicandum, hi enim non compressi nervi & aliunde orti fungebantur officio.

Animus præsens & constans denotavit internum cerebri integrum & valens, neque etiam illic quidquam præternaturalis inventum est.

Verosimile est illic mille & ultra tubulos memoriæ aut potius animæ inservientes nervosos a summo numine creatos esse, cum milliones alii actionibus musculorum præsint: medullarem quoque substantiam in medio liberam, corticalem comprimi, nisi liquidorum copia &

& totali compressione interna cerebri ac ejus medulla oblongata comprimantur, tum est vera apoplexia, sine motu & sensu, confirmant id observata, & experimenta.

Sic constitutum est, ut dum motu diminuto vel sublato membrorum extenuantur extrema, impinguescant fere semper abdominis membranæ adiposæ & cellulares, (motus enim sanguinis aut corporis tardior oleum & axungiam auget, nimius dissolvit.

Cur tandem sicca sectio hujus corporis? id primo a collapsu & vasorum tenuitate deducendum videtur, sed quod mirum ipsa sanguificatio fere cessat in morbis multis capitis a colluvie serosa, probant id similes observationes: Palam est igitur quid V. S. possit, quando & iu quibus capitis morbis, adde, quod illa evacuatio per alvum brevi ante mortem sic exoneraverit debile & exhaustum corpus, ut nihil fere restaret.

Reliqua quæ in pectore & liene inventa fuere, parvi momenti, & quæ gestantur diu absque noxa aut mortis causa.

Vel fortasse hæ collectiones ultimis morbi diebus factæ sunt, nunquam enim quidquam conquestum esse descriptio morbi & symptomatum demonstrat, ex quo vel somniando divinari possit, aliquid mortiferi aut morbosi hic latuisse, evolve præcedentia, convictus ejusdem eris sententiæ.

Sic habes mi lector quæ disputationis brevitas desiderabat, descriptionem vitæ, morbi & mortis, quam dolent omnes boni.

C C L I.

CAROLI FRID. KALTSCHMIED,

DE

HYDROCEPHALO INTERNO RARÆ MAGNITUDINIS.

Jenæ 1752.

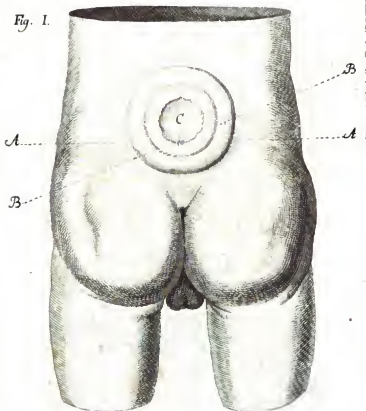
ANte aliquod tempus ex pago vicino ad me defertur infans demortuus hydrocephalo, quem eo lubentius cultello anatomico subjiciebam, quo majori mole capitis magnitudo rarum exhibebat casum, & hinc operæ pretium esse duxi, ea, quæ dissectio nobis exhibuit, in hoc programmate explicare. In vulgus notum est, quod in praxi obveniat vel hydrocephalus internus, vel externus, vel uterque in eodem subjecto simul. Externus aquas super cranio sub integumentis recondit. Internus easdem sub cranio vel intra cranium & duram matrem, quod rarius occurrit, sæpius vero sub menyngibus & in ipsis quandoque ventriculis cerebri, continet. Cadaver nostrum maxime emaciatum, longitudine vix ulnam superabat, cum tamen annum unum cum dimidio superasset. Cranii vero peripheria ulnam unam cum quadrante excedebat. Remotis integumentis capitis, nulla humorum extravasatio obvenit. Apertura vero in cranium, cultello facta, per menynges simul novem librarum aquas eduximus satis fluidas. Remota superiori cranii parte, sinus sagittalis sanguine admodum turgidus, & vasa ex dura matre in eum hiantia, sanguine distensa comparuere. Cæterum dura mater firmissime cranio adhæsit. Pia mater, sub qua aquarum moles maxime latuit, ex omnibus corticalis substantiæ cerebri sulcis elevata, in multis locis arachnoideæ separationem admisit, ita tamen ut hæc in dextro inprimis latere varie rupta, intra duram & piam matrem filamenta hinc inde hærentia, commonstraret. Curiosissimo vero spectaculo cerebrum ipsum se exposuit, ubi totum compressum atque compactum libræ vulgaris dimidiæ ponderi æquabat & ad tactum duriusculum se exhibebat. Corticalis cerebri maior quanti-

Disput. Medico-Pract. Tom. VII. Kaltschmied de Hydrocephalo interno

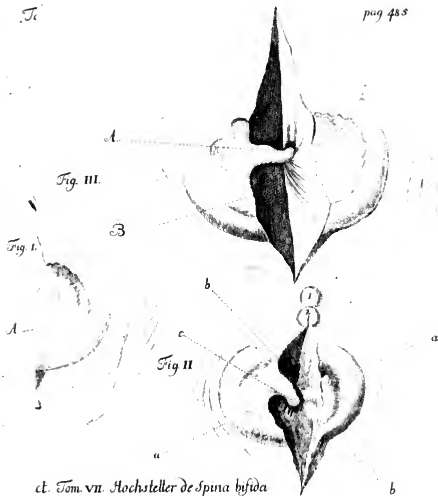

Disput. Medico-Pract. Tom VII Hochstetter de spina bifida

Act. Tom. VII. Hochsteller de Spina bifida

quantitas aderat, cum medullaris substantia vix tenuibus striis distingui posset, & corpus callosum membranam carthæ vulgaris crassitie referret. Quod vero maxime memorabile & jucundum visui se obtulit, in cerebri denudata figura externa, in eo fuit. Notum enim est, quod cerebrum per processum duræ matris divisum, duo exhibeat hæmisphæria, quorum utrumque iterum ab anatomicis vulgo dividitur in tres lobos. Verum hi tres lobi, in cerebro, alias sano, vix oculis sese subjiciunt, & difficilius possunt demonstrari. In nostro vero subjecto, utrinque tres lobi, ita distincte ante oculos positi, ut exactissime divisio eorum visui se objiceret, rarissimumque exhiberet spectaculum. Dissecto utrinque corpore calloso, admodum tenui, in utroque ventriculo cerebri anteriori, aquæ latebat uncia fere dimidia, qualis portio etiam tertium replebat ventriculum. Fornix eiusque crura, tenuis instar membranæ fluctuabant, & corpora striata vix pisi magnitudinem referebant. Plexus choroideus sanguine admodum turgidus, & septum pellucidum tenuissimum comparuere. Glandula pinealis vesiculæ aqua repletæ speciem exhibuit, & lentis dimidiæ magnitudinem, non superabat. Nates ad pisorum, testiculi vero lentis, magnitudinem vix accedebant. Valvula magna cerebri, diffuse in aquis fluctuabat, & pedunculi cerebelli, calami scriptorii crassitiem non superabant. Infundibulum duplo amplius dilatatum, aquarum sub cerebro ad unciam unam delitescentium communicationem permittebat. Thalami nervorum opticorum fere disparuerant, & ad nervos opticos tendentes, in eos fere tanquam filamenta, quæ nervos opticos exhibebant, terminabantur. Nec reliqua ex cerebro, seu medulla oblongata, derivata nervorum paria, in vulgus nota, majus commonstrabant robur, cerebelli vero magnitudo vix avellanæ majori similis. Et id vero notari meretur, quod cranii ossa circumcirca fuerint clausa, & firmiter cohæserint, tota superior pars vero, ossibus frontis, bregmatis & occipitis per aquarum molem distentis, saltem membrana fuerit reclusa, prout alias in sic dicto fonticulo videmus. Inde vero satis luculenter patere existimo, quod ejusmodi hydrocephalus nullam admittere possit medelam. Quacunque enim ratione, sive per interna sive per externa remedia, aquarum molem vel resorberi vel evacuari feceris, cum tamen ossa cranii non possint ita coarctari, ut decentem & proportionatam cerebro naturalis magnitudinis resumant cavitatem, & sic cohærente arctius dura matre cum cranio, longissime a cerebro remota maneret æque ac reliquæ menynges, hinc vel novæ inundationi spatium liberum concederetur, vel cerebro decens involucrum deesset, vel opus secretionis spirituum turbaretur, alia ut taceamus.

CCLII.

CCLVII.

CAROLI FRID. HOCHSTETTER,

DE

SPINA BIFIDA.

Altdorff 1703.

INter rariora forsan phænomena Medico - Chirurgiæ referendus videri posset tumor, quem dicimus, lumbaris cum spina bifida, eo quod de hoc affectu plurimi Scriptorum Medico practicorum celeberrimorum & Chirurgorum alte siluerunt, & paucissimi ii, qui scripti quicquam nobis de eo communicarunt, eidem inter observationes rariores & curiosiores locum tantummodo concesserunt, prout eundem in Ephem. N. C. paucissimo numero insertum reperies. Unde celeber. Frid. Ruyschius observationibus suis Anatomico Chirurgicis rarioribus admiscuit eundem, Excell. B. Nic. Tulpius observationibus suis curiosioribus pariter nonnisi duo inseruit exempla. Doctissimus vero Justus Schraderus una saltem observationum curiosissimarum Medico anatomicarum ejusd. mentionem fecit, & si qui forsan alii supersunt, quamvis ego horum numerum ne uno quidem adaugere sciam.

II. Penitius vero trutinando, Excell. D. D. Apinum hunc affectum æque in adultis ac in embryonibus jam aliquoties observasse, & Celeber. Frid. Ruyschium in observ. superius allegatis observ. XXXIV. p. m. 45 decies, idem D. D. Joh. Burgium in Ephem. N. C. Dec. II. A. VI. obs. LVIII. p. 141 & seq. quater eund. vidisse, ut reliquos taceam, quibus rarius saltem affectum hunc intueri contigit haud difficulter conjecturare quis posset, sæpius forte an ac frequentius, quam sibi quis somniasset eund. spectari posse, dum modo frequentius etiam, ac accuratius tumores ejusmodi rimarentur Medici, & causas respiciendo, fortassis æque ni magis adhuc quam hydrocephalum familiarem fore, cum in utrisque morbis eadem pene militare cernatur causa, prout evidentissimo edocet exemplo observatio CLVIII. Ephem.

Ephem. N. C. Dec. II. A. II. ubi utrique affectus in uno subjecto simul occurrerunt. Quid? quod obstetrices & balneatores, quibus plebs incondita plus sæpe fidei in tumoribus curandis quam ipsis Medicis eruditioribus habet, enuntient, sibi haud infrequenter tumores istiusmodi observatum obtingere, de eventu vero interrogati, id responsi dant, infantes tales debilioris & macrioris semper esse naturæ, hinc plerumque mox in puerperio fata sua obiisse.

III. Quamvis vero hic affectus quo rarior putatur, eo etiam intricatior existat, non tamen deterruerunt me tricæ illæ, quin eundem thematis loco pro disputatione inaugurali eligere ac pro viribus disquirere auderem, magis honorandi lectoris æquitati & benevolentiæ fidens, quam syrtes hujus affectus timens: Sis itaque talis B. L. prout fidem in te habeo, & judicando hasce pagellas id cogites, in re magis ardua & rara facilius aliquid condonare æquum esse: Deus. T. O. M. conatibus nostris divina sua clementia ac benedictione adstet, eosque ita dirigat, quo cedant unice in sui gloriam & proximi salutem.

IV. Res vero tota quo clarior ante oculos ponatur præmittamus observationem quandam, prout eandem ante annum circiter Vir prænobilissimus atque Experientissimus Dn. *Joh. Ludovic.* APINUS Med. Doct. ejusdemque Prof. publ. longe celeberrimus, serenissimi Principis Salisbaco Palatini Archiater & Physicus Norimbergensis felicissimus, naturæ curiosorum Collega Nonus dictus, gratiosæ facultatis Medicæ h. t. Decanus spectatissimus, Patronus atque promotor studiorum meorum, quorum non minimam partem ejus fidelissimæ pariter ac solertissimæ informationi debeo, per omnes vitæ meæ dies sanctissime devenerandus, hic loci in puerulo quodam habuit, eamque mihi non tantum propriis oculis tum intueri, sed & nunc ob summum in me favorem disputationi huic æri incisum profigere benignissime concessit; estque seq. ipsius Autoris verbis recensita. Fœmina 36. annorum, aliquot jam liberorum mater, civis Altdorffina, postquam gravida, duobus mensibus ante partum alterutro pede in foveam incidisset, & ex illo tempore notabilem in fœtu alterationem percepisset, peperit anno abhinc filiolum tumore aquoso in regione vertebrarum lumbarium instructum, magnitudine pomi curtipenduli, in medio sui cute & cuticula privato, ac serosa humiditate perpetuo scatente. Vocatus illico post partum, pronunciavi vitium hærere in spinali medulla, inque eo confirmabar, quod pusio artus inferiores nihil omnino agitaret, & elatis ab obstetrice cruribus ejulatu suo abunde proderet, subesse læsam spinæ dorsi conformationem. Id vero singulare, nec alibi facile visum, defuisse in summitate tumoris communia corporis integumenta. De cætero universus corporis habitus intemperie laboraverat serosa, frequenti sternutatione, tussi, coryza

coryza & alvi fluxu, quibus a prima nativitate invadebatur, satis testantibus. Curationem vero, & si frustraneam prædixerim, incipiendam duxi a siccantibus, ut si possibile cicatrice ducta; reliquum deinde fotibus discuterem, juxta methodum alias in hydrocephali curatione proficuam deprehensam, quem in finem varia præscripta, sed non licuit in cicatrice progredi ultra limites circelli fig. I. BB. media area C. propter exsudantem ichorem acrem omnem epuloticorum efficaciam eludente, tussi etiam, atrophia, & alvi fluxu ultra remedii spem invalescentibus, puerulus post octavam hebdomadam tabe periit, paucis ante obitum diebus tumore penitus subsidente. Illo autem post mortem aperto insignis cavitas fig. II. bb. se ostendit in regione vertebrarum lumbarium, apparuitque tres posteriores processus acutos, transversos, oblique ascendentes & descendentes omnino defuisse, sola basi illarum superstite. Integumenta medullæ spinalis insigniter erant expansa, cum vasculis sanguiferis in magnitudine sua notabiliter auctis fig. III. BB. ipsa autem medulla spinalis ex cavitate secundæ adhuc integræ lumbaris prodiens inserta conspiciebatur mediæ tumoris supra dicti areæ prout videre est fig. II. c. fig. III. lit. A. & adhuc clarius fig. IV. A. ubi stylo inserto magis in altum elevata conspicitur medulla.

EXPLICATIO FIGURARUM.

Fig. I.

AA. basis totius tumoris.

BB. circulus exulceratus antea, nunc per adhibita medicamenta consolidatus.

C. Area media, quæ nullam cicatrisationem admisit.

Fig. II.

N. 1. 2. prima & secunda vertebra lumbares illæsæ.

aa. tumor in duas partes cultro divisus.

bb. Cavitas tumoris.

c. Medulla spinalis medio tumori implantata.

Fig. III.

A. Medulla spinalis in ipsam superficiem tumoris aquosi implantata.

BB.

BB. vascula sanguifera insigniter aucta.

Fig. IV.

A. Medullam spinalem stylo inserto elevatam repræsentat.

V. Affectum hunc quo denominemus; omissis etymologia, homonymia & synonymia, quippe cum ex præmissa observatione notum, quid vocabulo spinæ intellectum velimus; non scil. rosarum aut cynosbati spinas; sed vel ipsam spinam dorsi, Græcis Acantha & Rachis dictam, ex triginta circiter ossibus, quæ vertebræ dicuntur, compositam; vel vertebrarum corporis humani processus acutos, spinarum nomine ab Anatomicis salutatos; retinuimus appellationes autorum, qui de eo scriptis nobis aliquid reliquerunt, tum quia non est animus, dicam alicui scribere, tum quia convenientissime etiam illi impositæ videantur; nominamus ergo eum vel spinam bifidam solitarie, eo quod revera spina dorsi semper maxime sub eo pati atque divulsa esse debeat, imo quod quandoque relictis vestigiis processuum inter se invicem hiantium accuratissime bifida cernatur, prout eandem depinxit Nic. Tulpius observ. medic. lib. III. c. 30. p. 231. & D. D. Joh. Lechelius in Ephem. N. C. Dec. II. A. II. obs. CLVIII. descripsit, ita ut digitis spina revera bipartita tangi potuerit; quamvis sæpius etiam acciderit, ut processus spinosi penitus obliterati visi fuerint, corpore vertebrarum solo atque illæso superstite, prout in nostra & aliorum observationibus videre est: vel consideratis simul aliquibus circumstantiis locoque affecto, eum plenius dicimus tumorem lumbarem cum spina bifida, & lumbarem quidem, non quod semper in vertebris lumbaribus accidat, sed plerumque tantum, cum & in reliquo spinæ tractu obtingere queat, prout inferius videbimus, sicque prior denominatio pro generaliori, hæc pro specialiori assumi possit.

VI. Quoad definitionem realem ea sit seq: spina bifida, est morbus conformationis & unitatis læsæ, consistens in hiatu vertebrarum spinæ dorsi alicujus, vel etiam plurium, ac exinde subsequente tumore aquoso elatiori, modo cum modo sine partium inferiorum atrophia & imbecillitate, obveniens vel ex prava prægnantis matris imaginatione fortiori, & inde dependente vertebratum fetus in utero prava conformatione, vel earundem ob fortuitum corporis lapsum, concussionem, incurvationem, nisum validiorem & tandem ipsam seri lymphatici spinalis medullæ copiam excedentem, tum in embryonibus, tum in adultis, licet hoc rarius, fissione, diffractione, divisione &c. cum insequente membranarum spinalem medullam investientium intumefactione, distensione atque ipsius medullæ spinalis diversimoda affectione.

VII. Morbum diximus esse læsæ conformationis; eo quod certe

ſuperficies dorſi in magnitudine aucta peccet, caviias quæ ſpinæ dorſi, pro ſecure deducenda medulla ſpinali non niſi digito mediocri continendo apta, hic multum ampliata conſpiciatur, ut non ex debito complecti medullam valeat, ſed hanc cum integumentis ſuis licentius evagari permittat. Quid? quod ſpinalis medulla naturalem ſuum mutet pariter ſitum, neque ad partes vel artus inferiores ex naturæ inſtituto diſſeminetur; ubicunque vero hæc talia in corpore ſeſe offerunt, ad claſſem morborum malæ conformationis referenda eſſe, eruditiſſime edocuit vir magnificus, prænob. ampliſſ. atque experientiſſ. *Jac. Pancrat.* BRUNO inclytæ univerſitatis hujus h. t. Rector graviſſimus, phil. & Med. Doctor ac ejuſd. prof. p. atque ſenior longe celeberrimus, Archiater Norimbergenſis meritiſſimus, patronus, atque præceptor meus alte ſuſpiciendus, in propyleo ſuo medico pag. 58. unitatem vero læſam manifeſte arguunt termini hiatus fiſſionis, diffractionis &c. in definitione uſurpati.

VIII. Hæc intimius paulo conſiderando, adnexis ſimul reliquis, quæ ad eſſentiam hujus morbi retulimus, facili negotio ad ſigna diagnoſtica medico ſagaciori via pandetur, præcipue ſi cauſas procatarcticas magis ſolicite inveſtigaverit, tumorem enim circa ſpinam plane ſpecialem & aquoſum propriis tanget manibus & ipſo tactu inſimul facile vertebrarum ſpinas ſede ſua dimotas & diffractas eſſe, atque eaſdem hiare percipiet, imo defectum ſpinarum digitis numerabit, atrophiam ac imbecillitatem partium ægri inferiorum ſuis contemplabitur oculis, & ſi de cauſis callidius quærens audiverit lapſum præceſſiſſe, terrorem item, imaginationem fortiorem, & embryonem exinde inquietiorem factum, preſſionem molis alicujus in dorſo geſtatæ diffregiſſe aliquid, confirmatum ſe credat de præſentia hujus affectus.

IX. Sedem hujus morbi inquiſituri ſubjectum ejus nominamus & quidem primarium, quod nullum eſt aliud, quam una vel plures vertebræ quoad partem ſui exteriorem magis anguſtam, proceſſibus variis ornatam, ab invicem divulſa, cum vel ſine proceſſuum illorum obliteratione, una cum ſpinali medulla varie circa locum affectum intumefacta, diſtorta, expanſa & quandoque penitus in humoroſam quandam ſubſtantiam reſoluta, prout exemplo teſtatur obſerv. CLVII. Ephem. N. C. D. II. A. II. 363. & ipſa hæc noſtra, quoad partes inferiores, ſpina enim integra & medulla ejus illæſa manente, vix talis oborietur affectus. Nec tamen ulla univerſa ſpinæ dorſi excipienda hic venit vertebra, ſed qualibus pro ratione cauſarum affectus hujus capax eſſe poteſt. Sic obſervat eundem celeb. Ruyſchius in vertebrarum colli ſpinis obſerv. LII. obſervationum ſuarum anatomico chirurgicarum; excellentiſſimus D. D.

D. D. Apinus eund. vidit in virgine quadam hectica 20 annorum medias infra scapulas enatum, pariter idem vir ut doctissimus ita curiosissimus quoque similem pugni magnitudine in fine ossis sacri in foemina 50 annorum ex conatu fortiori, cum levatura esset fascem graminis majorem *eine bürde Graß.* obortum notavit, cum doloribus saevissimis ob lympham acrem ichorescentem effusam: frequentius vero unam vel plures & plerumque quidem ex ultimis vertebrarum lumbarium affectus hic occupat, prout reliquae hactenus allegatae observationes testantur: secundario vero totum corpus compatitur, quatenus tota etiam spirituum animalium compages in circulo suo disturbata existit, ita ut corpus vivide satis haud invigorare ac reficere valeant; specialius vero hoc modo compatiuntur quoque partes inferiores, quippe nervis plerumque cruralibus maximam partem destitutae.

X. Differentias hujus affectus, quod concernit, praeter eam, quae a loco affecto desumi possit, quamque in antecedenti thesi claram jam dedimus, supersunt aliae. Nimirum quoad originem, dum oboritur alius vel sponte, sine praegressa externa violentia corporali, vel a causa externa violenta, lapsu, jactu, ictu, conatu fortiore, tam in adultis quam praecipue in embryonibus, utero materno adhuc conclusis; quos saepe noxam pati illaesa matre constat: vel symptomatice plane ex humoribus copiosioribus; prout sub erratione causarum proximarum videbimus: sic quoad tumorem, quandoque eum exulceratum, prout talem in nostra descripsimus observatione, quandoque vero non exulceratum, item alium latiori exurgere cernimus basi, angustiori alium, eundem porro nunc rotundum, nunc oblongum, pro diversa amplitudine hiatus, qui ratione causarum rursus diversissimus pariter existit, nunc enim ubi spina violenter diffracta, distat eadem quousque fracturae impetus se extendit; ubi morbus ex prava conformatione enatus, hiat nunc amplius nunc angustius, prout nimirum plures vel pauciores vertebrarum spinae desunt, eaeque nunc latius a se invicem dehiscunt nunc speciale solummodo foraminulum rotundum loco hiatus relinquunt, uti talem descripsit Ruyschius in observ XXXVI. suarum obs. Anatomico-Chirurgicarum. Denique intimius spectando hunc affectum, alias rursus inveniemus differentias ratione affectionis ipsius spinalis medullae, prout ista vel quoad duplicem suum caudicem, vel quoad alterutram saltem medietatem affecta est; modo adnata, modo non, modo ultra tumorem exporrecta, modo intra ipsum tumorem humorose resoluta & quae sunt plures aliae. Quae vero a symptomatibus desumi queant differentiae, cum diversitati subjectorum, temperamentorum, aetatis, sexus, vitae generis &c. sese accommodent, & innumerabiles fere haberi queant, ideo brevitati studentes recensendis iis super sedebimus.

XI. De caufis ut folicitos nunc nos geramus ordo jubet, quarum campus quo plenior iis, eo etiam intricatior exiftit & quidem eo magis fpinis difficultatum horridus cernitur, quo certius vertebræ iis in hoc affectu deftitutæ notantur, tentabimus vero hariolari aliquid, fi dicere haud valemus: caufa immediata atque formalis, ubi malum ex prava matris imaginatione, ipfum erit principium fetus vitale, feu anima prout enim tota corpufculi embryonis formatio ab ejus directione dependet, ita vix deformatio ejufdem ex alio capite deducenda erit, cum quævis corpora naturalia organice ftructa five conformia five deformia exiftant, principium aliquod ftruens pro caufa immediata atque fui fabro agnofcant. Ne vero obfcuritas hic fubeat B. lectorem, circa vocabulum principium vitale, paucis explicamus, id nos per illud intellectum velle, quod alii per archeum, flammulam vel luculam vitalem, byolychnium, naturam, vel ipfam animam exprimere intendunt. Quid vero fit hoc noftrum principium vitale, & quomodo res fuas peragat, vix nobis brevitati ftudiofis hic inferere licebit, hinc quibus durum eft noftras per illud deductas rationes intelligere, adeant rogo Excell. D. D. Apini eruditiffimas de eo habitas difputationes, feque in eo informatos videbunt. Ad noftra redimus, & miramur quantum fibi poteftatis imaginatio matris prægnantis fortior informandis ac deformandis fetibus vindicet, quod enim ad nutum illius certi quid, infoliti alias, corpori embryonis fuper induci vel etiam naturaliter alias configurandæ partes abfumi foleant & annihilari, certe clarum eft, dummodo nervorum fpecies innumerabiles confideremus. Ex mille aliis, quos ipfe vidi, aliquos dicam, ipfe ego in latere dextro maculam teneo, quæ in teneriori corpore ante annos aliquot araneam cum pedibus fuis & ofculo exactiffime referebat, robuftior vero nunc factus, obfcuriorem quoque eam noto, figillabar autem hoc ftigmate, quod B. mater utero incarceratum me tenens araneam in pectoralis fui dextro latere prorepentem cerneret & dira inde fibi imaginaretur; fororem, nunc dudum quoque beatam habui quæ nævum humero finiftro infidentem alebat, fundulum tam exactiffimæ reprefentantem ut demere ipfum voluiffes, fi vidiffes, quo nævo notabatur puella, quod chariffimæ B. matri fundulos decocturæ unus eorum ex cacabo in humerum profiliret, eamque infigni terrore percelleret: Vidi binos viros manibus ac pedibus penitus deftitutos, nifi quod alter pedem habebat anferino fimilem, quo multa curiofa præftabat, defectuofi vero fic nati fuerant miferi illi, quod matribus eorum anfer denegabatur, quem in veru affatum ex pica appetebant; annumerari his convenientiffima quoque poteft obfervatio Tulpiana, de tumore rapi formi cum fpina bifida obf. Med. lib. III. cap. XXX. p. 230. & quæ funt fexcenta alia ejufmodi exempla. Num lapfum & cafus gravidarum, ob inde fequentem terrorem fortiorem, an

an vero ob ipsam allisionem, concussionem & spinarum sub his motionibus diffractionem potius accusandi in hoc nostro affectu veniant, suo loco relinquemus. Certi itaque tantam intercedere matris cum embryone conspirationem, ut & sola imaginatio fortior istius hunc & formosiorem & deformiorem reddere possit, de eo paucis circumspiciamus, de quo & Plato quandoque silere cogitur, qui nimirum fiat, ut tale quid imaginatio præstet? Effectus certe docet, conceptus ex imaginatione ortos plus esse quam entia rationis, prout vulgo creduntur, nempe entia quædam vera, realia, spiritualia tamen, prototypo suo similia, non solum ratione figuræ sed & activitatis intrinsecæ, quo ipso simul patet, vocabulum imaginatio ipsam ejus formalitatem insigniter exhaurire, revera enim sub ipso imaginationis actu imagines quædam ponuntur, clarius ideæ formantur, quæ deinceps in fetum transeunt, suamque activitatem incerta corporis parte cum sigilli veluti sui impressione exerunt; qua ratione vero istæ fiant quid sint ubi existant & quomodo operentur humana mens huc usque definire haud valuit, ideo & hic nos tacemus, maximum vero pondus collectioni spirituum animalium tribuere, forsan non est de nihilo. Relinquimus igitur ea, & solliciti potius sumus explicare, qua ratione fiat, ut ob imaginationem in cerebro factam, principium vitale embryonis in utero inclusi in formationis opere præpediatur, aut irregularius agere cogatur. Hoc ut explicemus, præsupposuimus jam conspirationem matris cum infante firmissimam, eamque consensionem in spiritibus magis quam humoribus consistere probabile videri autumamus; supposuimus item imaginationem fortiorem terrores & animi affectus graviores perfici quasi collectione quadam fortiori ac revocatione & recursu spirituum animalium ad cerebrum phantasiæ sedem ac tribunal. Ast cum spirituosæ corporis partes potissimi existant operarii, per quos principium vitale suum gubernat officium, sic impediri in eo oportet, ubi contraria impressa idea avocatis & disturbatis ipsis illis spiritibus, prioribusque connatis ideis, quarum ad normam partium elaboratio perfici debebat, misere corruptis vel penitus deletis, aut omnino abrumpit formationis negotium, aut saltem hac illa parte negligentius tractat, sique accuratius suo fungi officio haud potis est, quoquo modo interim se adjuvat, & ut alacrius rem agere valeat, ipsi spirituum motui impresso sese accommodat, & simile quid efformat, ad quod spirituum motus inclinat, ponit rudimenta alia, alia seponit, quid dicam? si est aliquid dixisse, ideo aliter agit, & hoc cursim de nævis dixisse sufficiat, quod licet argumenti gravitatem non exhauriat, non tamen penitus de nihilo futurum confidimus. Redimus hinc in viam, unde digressi fuimus, & de causa immediata anxii porro, rursus adducimus aliam, ubi affectus ex lapsu, pressione violenta, co-

 natu

natu quovis fortiori &c. quæ est ipsa dehiscentia, positus inordinatus & omnimoda resolutio spinarum cum intumescentia membranarum spinalis medullæ.

XII. Ad causas proximas mediatas ordine nunc delati, in affectu hoc varias easdem deprehendimus, prout nimirum ortum hicce morbus hausit suum. Dicere vero eas ac definire, ubi ex imaginatione affectus, vix fuerit opus, cum fetus etiam sanissimus & robustissimus imaginationis maternæ vim vix possit eludere. Credibile tamen interdum portiones illas naturales, ex quibus spina, vertebra, medulla spinalis & reliquæ partes adjacentes formandæ erant, culpandas esse, sicubi fluxiliores magis & molliores existant, quemadmodum & ipsum principium vitale fetus, debilius in uno quam altero, facilius ab imaginatione materna subigi hujusque impetuoso torrente abripi posse verisimile videtur. Ubi affectus ex concussione, conquassatione, tensione &c. ipsa corpora allisa & sub nisu fortiori, ipsi tendinibus musculorum spinis affixi & fortius attracti, easdem divellendo proxime malum hoc causabuntur, non inculpatis tamen simul manentibus ipsa lympha extravasata cum spiritibus animalibus turbato ordine spinalem medullam percurrentibus & tunicas inflantibus atque intumefacientibus. Quæ etiam causa est, cur in thesi secunda huncce morbum hydrocephalo comparaverimus & æque ac illum frequenter ob causas fere communes obvenire posse affirmaverimus, atque in §. 10. eundem symptomatice magis quoque exoriri posse dixerimus, ut id quidem facile est conceptu, si dicamus, malum hocce ortum suum debere lymphæ ac humoribus circa locum affectum cumulatius collectis, fibras spinarum in embryonibus cartilagineas, imo membranaceas distendentibus & tandem perrumpentibus. Adesse vero talem lympham, quæ excedere propriisque suis canalibus [illegible] inferre valeat, probamus, partim quia mediantibus digitis ex ipsa spinali medulla exprimi potest lympha pellucida, terebinthinam consistentia æmulans, teste experimento Malpighii in opere posthumo Bibl. Anat. tom. I. præfixo p. 60. a. ipsaque interior ejusdem substantia cineritia glandulosa eandem necessario stillare debet, partim quia in membranis cerebrum & medullam spinalem involventibus, lymphæ ductus observati fuerunt, nec in membranis solum, sed & per ipsam cerebri substantiam percurrentes, prout accuratissime & solidissime id evicit vir prænob. Amplissim, atque Excellent. Dn. *Joh. Mauric.* HOFFMANNUS Phil. & Med. Doctor, ejusdemque in hac alma universitate prof. p. famigeratissimus, sereniss. Marchionis Onoldo Brandemburgici consiliarius atque Archiater gravissimus, physicus Norinbergensis ac collegii naturæ curiosorum adjunctus Heliodorus dictus meritissimus patronus atque præceptor meus omni honoris cultu venerandus in disp publica aliqua de hydrocephalo cap. I. §. II. quod idem de medulla spinali affirmari

firmari posse nullum est dubium, cum ejusd. membranæ ac tota quoque substantia nihil sint nisi continuationes tum membranarum cerebrum investientium, tum ipsius cerebri. Nec obstat, quominus evincere quis conetur, humiditates in cerebro contentas per ipsam quoque spinalem medullam depluere posse. Quoad cætera vasa humorifera spinalem medullam circumvallantia, arterias puta & venas, numerosa eadem descripsit idem vir excellentissimus in Disp. XIV. ideæ machinæ humanæ §. II. ista pariter tum per διαπήδησιν tum glandulis spinalis medullæ subministrando materiam pro secernenda lympha laticem hunc humorosum adaugere valent.

XIII. Causæ antecedentes, si malum ob prægressam imaginationem ex prava conformatione obortum fuerit, eædem sunt, quæ jam recensitæ in principio theseos proxime præcedentis, a proxima non diversæ nisi loco & tempore, mollities nempe & teneritas staminum spinarum & vertebrarum primordialium, cum certum sit naturam partes solidiores & minus tractabiles minus quoque aggredi ac deformare, sed tales solum, quos nexu suo dissolvere facile possit, hinc si spinas deformaverit, eas fuisse oportet mollissimas & minus resistentiæ habuisse quam spiritus impetus. Eadem vero mollities & fracturæ facilitas accusanda hic etiam venit, si morbus ex alia causa ortus fuerit. Notamus enim in adultorum vertebris spinas laxiori & minus veræ apophysi vertebrarum corpori adnexas esse, ut facile a se invicem divelli queant, quid ergo fiet quæso in embryonibus? Ubi in tertio ætatis mense vix vestigium processus alicujus spinosi animadvertas, & ubi septimum jam mensem trangressus fuerit, vix præter cartilagines mollissimas punctula ossea in iis cernes, prout Bibliotheca Anatomica part. IV. cap. XII. p. 411. nos informat. Quævis certe mollissima allisio spinas diffringere & e loco suo dimovere potis est, & maximopere demiror, embryonem sub illa corpusculi sui curvatura & duriore ad corpora vertebrarum matris accubitu, in hujus præcipue motu paulo vehementiori, non frequentius affectum talem incurrere. Ubi affectus ex prægressa aliqua violentia, causæ προηγουμένης sive antecedentis rationem habebunt hæc ipsa modo memorata. Si collectioni copiosioris seri lymphatici & inde subsequenti spinarum emotioni sui originem debet, pro causa antecedente alleganda erit obstructio cujuscunque generis vasorum quæ subsecuturis humoribus transitum præpediendo eosdem stagnare faciet, & hoc modo διαπήδησιν auctiorem una cum copiosiore seri lymphatici in glandulis ad medullam spinalem pertinentibus secretione, & vasorum lymphyducorum crepatura inducet, & ita tumori dicto ansam dabit. Non plane insons quandoque etiam habenda ipsa lympha, mucilaginosior in spinali medulla alias contenta, nunc vero resoluta magis & aquosior reddita humiditates præternaturales adaugens. Etsi serum ratione

ratione qualitatis peccaverit, acrimoniam ejus sub hanc classem referre oportet, quippe ea vasa lymphatica eroduntur, quæ deinde causam proximam materialem lympham sc. copiosiorem fundunt.

XIV. Excipiunt causas antecedentes remotæ ac procatarcticæ & quidem ubi imaginatio in hoc affectu tragædiam excitaverit, accusandæ ipsæ illæ ideæ extrinsecus ab objectis his illis appellentes, per violentiam ubi malum obortum, causas remote constituent quævis corpora dura cum impetu adacta, item onerum sublationes, lapsus, conatus fortiores, vehementiores dorsi incurvationes, & quæcunque rupturam in vertebrarum una vel pluribus inferre valent. Communissima vero quæ hic militare queat, causa remota est temperatura infantum serosior, excedentem alens humiditatem, qua ossa non tantum tenuiora servantur, sed & ab ossificationis consueto termino magis elongantur, vel quod idem, tardius sibi competentem soliditatem adipiscuntur. Insuper vero ubi copiosius illud serum segnius movetur facillime parit stagnationes, stagnando rupturas vasculorum teneriorum & effusiones lymphæ, perque effusiones tumores aquosas. Et eatenus quoque male audiet ipsius matris temperamentum phlegmaticum magis & humidius, prout in embryonem per maternam enutritionem in utero transfunditur.

XV. Commune est proverbium: nulla calamitas sola idque verissimum cernimus quotidie in corpore nostro, cujus partes tam amicabili nexu ac delicatissima conspiratione inter se invicem cohærent, ut nulla fibra sola affici queat, quin centum aliæ compatiantur, & vel ratione functionis suæ desistant vel aliarum partium officia naturalia impediant & quovis modo ubique condoleant, & quæ sexcentæ aliæ ejusmodi sunt compassiones. Nil mirum igitur, si affectus hic spinalis medullæ plura post se trahat symptomata, nos potissima saltem rimabimur, ne limites brevitatis præfixæ transgrediamur. Notamus vero, forinsecus affectum hunc contemplando, illico tumorem spinis vertebrarum insidentem utplurimum figuræ hemisphæricæ. Eum si oculis intuearis, quandoque exulceratum cernes quandoque vero integra cute tectum, si digitis eum palpabis, molliorem istum deprehendes, & magis aquosum. Prout item nullam inflammationem notabis, ita pus subesse haud æque concludes, nisi forsan excipere arrideat, ubi malum in subjecto magis adulto ex causa quadam violenta obortum. Tumoris vero hujus natales sub enarratione causarum explicavimus, dicendo illam non aliam esse nisi lympham extra circulum & sphæram suam dilapsam stagnantem & integumenta medullæ spinalis distendendo tumorem parientem: ipsius autem illius lymphæ scaturigines patefacimus in §. 12. sed prout humores contenti corrumpuntur ac nunc acriores & corrosivi redduntur, nunc vero mites & insipidi permanent, eatenus etiam tumorem erodunt

&

& exulcerant vel intactum relinquunt. In nostra observatione area C. fig. I. exulcerata notabatur, quod eo in loco spinalis medulla adnata fuerat humidam quandam substantiam ichorescentem continuo extillans. Adnata autem fuit in casu praesenti medulla spinalis medio tumoris vertici, quod solidior jam existens penitus annihilari non potuerit. Accidit enim lapsus matris gravidae septimo gestationis mense, partibus fetus notabiliter jam confirmatis. Viso vero ita tumore in suo ambitu, totum etiam corporis habitum exteriorem accuratius examinabimus, quem diversum deprehendimus, modo languidum, imbecillem, atrophia consumtum, pedibus quasi paralyticis, & quae sunt alia; modo validiorem, agiliorem & pleniorem, prout tale sistit exemplum celeb. Ruyschius in observ. superius saepius allegatis obs. XXXVI. totius vero hujus differentiae causa erit in ipsa spinali medulla prout haec scil. affecta. Ubi rariora quaedam praenotanda veniunt, nimirum, quod quandoque non ultra locum affectum exporrigatur, sed mox in humorosam quandam substantiam penitus resoluta dispareat; nunc illico in loco affecto sicuti nos in observatione notavimus; adnascatur, quae ubi obveniunt, non possunt non partes inferiores contabefieri & motu suo privatae jacere, quippe nervis cruralibus penitus destitutae, per quos tamen nectar suum vitale, spirituum nempe influxum, recipere deberent. Accidit etiam quandoque ulterius exporrigi medullam spinalem, & circa locum affectum, vel aliquas tantum fibras medullares, vel alterutrum saltem ejus caudicem affici altero illaeso adhuc, utcunque partibus inferioribus prospiciente, hoc si contigerit, adesse quidem ad tempus potest & nutritio & motus partium aliqualis, non vero constans: cum sensim spinalis medulla magis magisque deperdi soleat idem dicendum quoque erit, ubi affectus in decliviori fuerit loco, ita ut supra eundem plerique nervi illaesi jam excurrerint v. g. in ossis sacri fine. Quoad reliqua symptomata in nostro aegro puerulo observata temperamento serosiori speciatim illa attribuenda erunt, cum enim serum illud acrius extitisset, fibrillas nerveas varie lancinando nunc tussire eum fecit, nunc sternutare frequentius, ipsaque quantitate sua excedente coryzam & alvi fluxum continuum producebat.

XVI. Consideratis nunc quid sit spina bifida, quomodo oboriatur, & quae symptomata eam comitentur, prognosin, ut adjiciamus ordine jubemur. Spectando vero causas, aeque adultis atque embryonibus affectum huncce familiarem esse posse facile affirmamus, aeque vero facile insimul indicamus, eundem nisi ex fractura hiatus sit minimus & in fine ossis sacri obveniat, statimque a principio remediis tractetur convenientibus, undis spinalis medulla mox obruatur, vitium capiat & spirituum animalium motus circularis inde disturbetur ac sufflaminetur,

ut avolantes ii & inordinatius pervolantes corpus demortuum jacere ſinant.

XVII. Ultimum nunc eſt, ut de curatione pauca adjiciamus, ſed quid dicam de ea? Optarim certe veram certumque eam promitti poſſe, aſt veſtigia me terrent, cum celeb. Ruyſchius obſ. XXXIV. hæc circa curationem adjiciat: vix ac ne vix quidem affectus hic profligari poteſt, nemo enim inter eos, quos tractavi hactenus, infantes, evaſit, nec unquam ab aliis curatum percepi. Turpe vero eſſet medico in deſperatiſſimis etiam morbis ægrum derelinquere, tentet hinc quævis, quæ prodeſſe ſibi videri queant, curet palliative, & naturæ operationem expectet, ni methodice atque certe curare liceat, caveat ſaltem, ne noceat. Hinc & nos moniti loco hoc tenentes, quid de ejus curatione ſentiamus, aperiemus. Duplicem autem eam merito conſtituimus; aliam quippe, ubi exulceratus cernitur tumor, & ubi non exulceratus aliam, ſic in exulcerato tumore exulceratum reſiccetur & cicatriſetur pulveribus ſiccantibus inſperſis v. g. mag. ſacch. Saturni, ceruſſa, creta, talia præparata &c. ſic folia ſemper vivi maj. in pollinem tenuiſſimum redacta pro eodem ſcopo valde proficua cenſeo; ſuper imponatur porro empl. diapomphol. vel ſaturnium Mynſvel album coctum, vel aliud ſimile, id tantum præcaveatur, ne talia emplaſtra nimis glutinent, fortiusque adhæreant, & ita ſub difficiliore remotione ſui aperturæ anſam præbeant. Conſolidato vero ulcere cuteque nunc integra conſpecta, quovis modo præcaveatur, ne rurſus exulceretur locus: Tumorem interim disjicere annitaris cutemque leviter adſtringentibus ad naturalem firmitatem reducas. Hoc ſi præſtabis, curationem præſtabis, ſed hic opus hic laborem invenies. Non abs re autem fore arbitror, ſi in hunc finem ad præceptum excellentiſſimi D. D. Apini, patroni mei æſtumatiſſimi, in collegio publico ſuper Ruyſchianas obſervationes datum, fotibus tractaretur diſcutientibus locus affectus, & in huncce ſcopum ſacculi conficerentur ex H. fragar. burſ. paſtor. mille fol. origanplantag. ſalv. betonic. ſem. carvi &c. vino incoquendi & calide atque diligenter imponendi, cujusmodi quippe ſacculos in puero hydrocephalico profuiſſe, communicavit in colleg. chirurgico privato ſect. I. obſ. 26. vel adhibeatur linimentum in hydrocephali curatione alias laudatiſſimum, quod paratur ex herb. fragar. burſ. paſtor. pulveriſatis & cum ſ. q. axungiæ porci junioris, piciſque abietis puriſſimæ, in linimenti formam redactis: Tumorem ſi hoc modo diſſipaveris, de bono eventu lætari poteris, tum enim natura ipſa foramen cartilagine aut membranis occludere, ac intra ſphæram ſuam munire ſciet. Dum vero hæc aguntur, proſpiciat medicus inſuper circa ſymptomata. Hinc ægros languentes ſemper reficiat, v. gr. potionibus cordialibus, confortantibus, pulveribus antepilepticis, & quicquid ſubjecto commodum viderit, ſuadeat; ſi

inſuper

insuper observaverit, serositates acrimonia sua in corpore peccare variaque inde scaturire mala, corrigat eandem absorbentibus, dulcificantibus &c. prout natura morbi & subjecti postulaverit. Hæc si voto non respondeant, naturæ rem relinquas, cave sis vero ne ab indicationibus superioribus recedas & apertionem suscipere intendas, trucidabis enim hoc modo ægrum, & cum aquis ipsam quoque emittes vitam, per experientiam enim probata hæc est cautela, nec ulli eam tentanti unquam feliciter cessit; per rationes medicas insuper stabilita medullam enim, si denudabis, & aërem incautius admittes, substantiam eorum deperdes; convulsiones excitabis, & infeliciter totum ægrum jugulabis, cautius ergo aliorum exemplo mercari discas. Quæ circa diætam admonenda veniunt, sunt seqq. diæta sit qualis hecticorum, & omne vitetur, quod acrimoniam in corpore producere valeat; corpus fasciis bene fulciatur & portando tales infantes, nolito eos vehementius concutere. Alvus semper apertior servetur, quo serositates superfluæ commodius evacuari queant, caveas tamen, ne limites etiam transgrediatur, quo in casu, ubi durior scilicet clysteres & suppositoria proficua erunt. Et hæc de hoc affectu dixisse sufficiat, DEO sit laus honor & gloria in æternum.

CCLIII.

J. IGNATII GILD,

DE

SPINA BIFIDA.

Vienn. 1754.

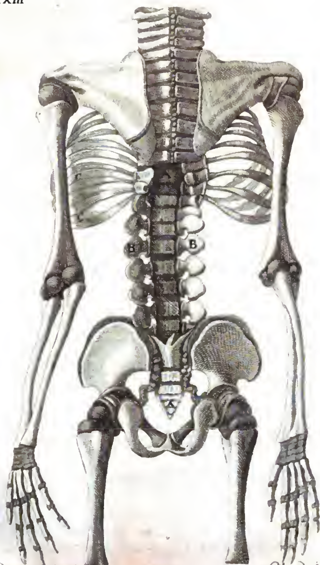
PRÆFATIO.

Ex immenso morborum, corpus humanum infestantium acervo spinam bifidam pro specimine comparatæ in medicina doctrinæ exhibere, sive utilitatem, sive dignitatem materiæ spectes, operæ pretium censui. Ad eam autem conscribendam non novus morbus, quasi a nullo foret notatus, non repetita occasio eum videndi, neque curatio, cujus hic vana spes atque desiderium: sed fissuræ apophysium vix hactenus notatæ magnitudo me impulit, ut languido ac imbecilli animo in notandis rarioribus medico dignissimis laborare viderer, si tacendo illam palam proponere neglexissem; quæ, ut nullus dubito doctioribus non minus admirationi quam erudiendis cautelæ ac normæ inserviet. Nam quotquot ejusmodi casus spectare mihi licuit, fere semper incisionem a Chirurgo factam cum subitaneo corporis interitu observavi.

Ne vero effigies ejus ornatu careret, conscripsi generaliter quæ in tribus tumoribus lumbaribus cum divisione spinæ dorsi notare potui; his causas adjeci, meamque in illis opinionem expressi, atque ut evidentia a probabilibus distinguerem, in duo capita totam morbi historiam partitus sum. Quorum 1mum constitutionem morbi, 2dum causas & reliquas morbi divisiones continet.

Cuncta hæc voto meo respondebunt, si tibi L. B. satisfecisse visus fuero; si vero in quibusdam a recto tramite declinavero, veniam dabis; dantur enim hæc in disceptationem publicam, ut confirmer, si bene sensi; si minus, bene devius redeam. Ea igitur benevole legenda accipe, fave, & vale.

CA-

Disput. Medico Pract. Tom. VII. Gilg de Spina bifida

CAPUT I.

DE

SPINA BIFIDA.

§. I.

NOmen ipsum, significans spinæ unionem separatam, morbi definitionem fere absolvit; ut controversias de illo hic adducere minime animus sit, sed in recte describenda morbi historia procedere eo ordine, quo ablatis exterioribus, spinæ dorsi videlicet incumbentibus partibus affectis læsæ vertebræ, tanquam primarium morbi subjectum examini subjicientur. Quarum præmissa contemplatione tanto leviori opera effectuum, ac morbi causæ, atque curæ ratio eruetur. Quod facturus sapientissimum monitum Illustrissimi L. B. van Swieten sequor in Commentar. in Herman. Boerhaave aphor. de cogn. & curand. morbis Tom. I. §. 3. pag. 6. expositum: *Medico morbum curaturo necesse est morbum nosse -- qui ergo ignorat requisita ad functionem; quomodo cognoscet quid deficiat.* Quam veritatem jam ipse observaverat Celsus in præfat. lib. I. pag. 7. *neque curari id, quod ægrum est, posse ab eo, qui, quid sit, ignoret.*

2. Priusquam ad specialia descendam, quæpiam generatim præmittenda occurrunt, & quidem primario determinanda morbi sedes; hæc semper est spina dorsi, ejus vero partes variæ, locaque diversa testante Frederico Ruyschio in operibus suis anatom. med. Chirurgicis observat. 34. de spina bifida: *sæpe in dorso aut lumbis, rarius in nucha, rarissime in inferiore & exteriore parte ossis sacri, simile quid occurrit.* Possunt itaque, ut clare ex celeberrimo isthoc authore patet, vertebræ omnes findi; quod autem illæ lumborum præ aliis frequentius separentur, in capite de causis spinæ bifidæ dicetur. Talis vero fissura in postica parte seu facie spinæ dorsi cum divisione apophysium spinosarum, & ad extus prominente tumore oedematoso, ac renitente contingit, non tamen ut quidam voluere una cum corporis vertebræ longitudinali separatione, sed nonnunquam cum osseæ substantiæ corruptione, nonnunquam sine ullo partium vertebras constituentium defectu observatur. Magna hinc morbi diversitas in variis subjectis deprehenditur, ut in quibusdam non tantum vertebrarum & vicinarum partium deformatio, sed & distantium ut capitis longe alia, quam par est constitutio spectanda obveniat. Quæ cuncta quantum ex eruditissimorum in arte viro-

 rum,

rum, mea vero qualicunque experientia colligere quivi, singillatim recensebo.

3 Vertebram ergo fissam intuenti primum se offerunt apophyses spinosæ, quæ per medium longitudinali sectione divisæ, & a se invicem remotæ sunt, ut sua distantia latitudinem ut plurimum corporis vertebrarum superent.

Singulæ apophyses ita separatæ videntur particulares apophyses formare in semi circulum reflexas, admotasque apophysibus transversis. Illæ porro apophyses spinosæ solutæ fasceculis cartilagineis ut naturaliter vestitæ sunt, obductæ plerumque deprehenduntur.

Epiphyses vero, per quas apophyses terminantur, vel nullas, vel ad modum exiguas notare potui.

Circa apophyses laterales id solum animadverti, quod figura & magnitudine conservata una cum spinosis, quibus affixæ sunt, ad latus remotæ sint.

4. Apophyses obliquæ seu articulares nec numero, nec magnitudine deficiunt, articulatio vero earum seu conjunctio, quousque morbus durat, multum a cohæsione naturali recedit. Fit quidem per arthrodiam, mediante nempe applicatione, seu cohæsione harum parvarum apophysium cujuslibet vertebræ, cum apophysibus vicinæ vertebræ, quarum facies cartilagine incrustatæ sunt, albescente, polita, illisque perfecte proportionata. Verum cum apophysis spinosæ medietas ab alia avulsa, cum toto latere vertebræ retroflexa sit sine ulteriori divisione, non potuit fieri, quin ipse motus extiterit in hac articulatione, solutione ergo apophysium articularium, & earum dislocatione. Exinde autem nullatenus concludere licet, vertebras in corpore spina bifida occupato in tria frusta, ex quibus constant, corpore videlicet & duobus lateribus, absolute divisas reperiri. Dum enim apophyses spinosæ jam semel ad latera divulsæ sunt etiam cum turbata serie apophysium articularium, cessat motus undique in solidis, & divisa a solo attactu mediante supradicta cartilagine denuo uniuntur.

5. Incisuræ seu foramina lateralia vertebrarum fissarum pro transitu nervorum constructa vix mutata in sceleto inveniuntur, nisi quod una cum apophysibus elevata de loco solito & naturali mota sint, atque nervos una secum trahant, iisque æqualem transitum denegent.

Corpus vero cujuslibet vertebræ fissæ prorsus convenit cum incolumis vertebræ corpore; non enim in sua figura, aut magnitudine, aut substantia, a morbi causa injuriam pati videtur.

6. Verum cartilagines symphysis inter corpora vertebrarum locatæ multum a statu naturali recedunt. Hæ enim sana indole præditæ ad nectendum vertebras necessariæ, & aptissimæ sint, dum structura sua ab omnibus reliquis corporis humani cartilaginibus distinctissima vertebrarum

tebrarum corpora uniunt, se annectendo uno margine faciei unius vertebræ, & altero margine faciei vicinæ vertebræ, atque altitudine, & latitudine distantiam vertebrarum, quibus annectuntur adæquando. Ast in hoc morbo contraria patent, quousque enim apophyses spinosæ vertebrarum separatæ sunt, non tantum hi circuli cartilaginosi aliam adipiscuntur structuram, sed etiam omnis inter nonnullas vertebras cartilago abest, ut solæ tantum membranæ externe corpus vertebrarum cingentes appareant, cum horum corporum imminuta distantia, adeoque fere nuda applicatione, & facile separabili cohæsione.

Cum jam in quibusdam locis hæc cartilago totaliter in sua generatione impediatur, non abs re præsens, quousque plaga durat, pervenire poterit ad rectam sui constitutionem. Hinc eandem examinando reperi non ex circulis ut refert Winslow exposit. anatom. tom. 1. pag. 335. constructam, sed compressam valde, ac vix distinctam ab alia cartilagine. Quod autem corpora vertebrarum nunc denominata cartilagine orba a se invicem non declinent, ac dehiscant, impedimentum ponit copia parvorum ligamentorum robustissimorum, se invicem oblique decussantium, quæ uno extremo circa unius vertebræ marginem, & altero extremo circa vicinæ vertebræ marginem annectuntur, atque sibi invicem intricata tanta quantitate decurrunt, ut totam cartilaginum intervertebralium circumferentiam tegant

Quæ cuncta ligamenta, quanquam in infante recens nato exigua, præsente etiam vertebrarum fissura illæsa, & eo, quo solent fungi officio animadvertuntur.

7. Hactenus dicta de vertebris, contra earundem integritatem ad vitam necessariam inventa, morbum unice constituunt, spinam bifidam merito dicendum. Quibus jam, quantum attento animo lustrando solidas partes vertebrarum læsas colligere quivi, expositis; progrediendum erit ad molliora sive enim a morbi causa, sive a morbosa dictarum vertebrarum constitutione, læsa, enumerando, tam contentarum a specu vertebrarum, quam vertebris fissis annexarum, aut proxime adjacentium partium præternaturalem constitutionem, & quarundam substantialem corruptionem.

8. Ut vero cœptum ordinem retineam, recensenda sunt proxima vertebris: præ omnibus itaque congruum erit meminisse semivaginæ ligamentosæ, quæ corporum vertebrarum convexitatem tegit, atque ibidem juxta longitudinem totius columnæ vertebralis annectitur. Hæc quidem per totum tractum vertebrarum fissarum in loco suo hærens primo intuitu integra conspicitur, penitius tamen consideranti tota exsucca, & cohæsionis fibrarum fere expers, facile ergo separabilis, & vix robore respectu fibrarum prædita apparet, ut inquirens in morbi indolem manifesto structuram ejus distinguere valeat, compositam ut probat

probat Winslow exposit. anat. tom. 1. pag. 338. ex pluribus filamentis, atque fasciculis ligamentosis ex parte oblique, maxima vero ex parte longitudinaliter varie invicem intricatis.

9. Quid de tubo ligamentoso sentiendum sit præsente fissura vertebrarum, incertum est. Hic, ut ex anatomicis constat, totam superficiem internam canalis ossei spinæ dorsi a magno foramine occipitali usque ad os sacrum investit, & infundibuli speciem longi & flexilis repræsentat. Eundem jam dupliciter lædi posse existimo, vel enim per depressionem versus spinalem medullam, vel per dilatationem. Dubiæ hujus morbosæ constitutionis causam ponit ipsa elasticitas cuique tendinoso corpori propria ut dicit celeber. Boerhaave in aphoris. de cogn. & curand. morbis de vulnere in genere §. 162. *nervi toti dissecti retrosiliunt, se recondunt*, & idem §. 164. & §. 165. de tendinibus & membranis affirmat. Secto namque tumore lumbari undatim effluit contentum liquidum cum tubi hujus contractione, adeoque imminuta amplitudine, ut quærens affectarum partium constitutionem vix affirmare queat, utrum materia morbi extra hunc tubum hæserit, vel ab illo reclusa fuerit. Cum quoque rerum curiosarum indagatoribus, authoribusque hujus affectus placuerit silentio, vel oblivione exactam singularum partium læsarum constitutionem exponendam præterire, neque mihi semper occasio fuerit tumorem, qui non prius expertus fuisset manum Chirurgi, lustrandi; neq eo tam authoritate Authorum, quam raro usu præditus concludere: tubum ligamentosum eodem semper modo deprehensum fuisse, sed potius rationi consonum videtur affirmare, utrumque posse fieri, tubi nempe dilatationem a sero subtus remorante, & ejusdem a vertebris soluti spinalem medullam versus deprehensionem ex causa contraria modo posita. Posterius spectandum mihi nunquam occurrit, priori tamen modo summopere tensum tubum per magnam vertebrarum fissuram protuberantem observabam in infante paucis diebus post nativitatem mortalitatem implente.

10. Ablato hoc tubo ligamentoso in conspectum prodit dura mater, quæ cum eodem modo, postquam totam superficiem internam cranii vestivit, ceu tubus ille, in specu vertebrarum descendendo, atque infundibuli speciem formando, decurrat, illique ad marginem magni foraminis occipitalis agglutinata sit, similia pati videtur. Id præterea notare mihi licuit: duram matrem distentam quidem prominuisse per fissuram vertebrarum, non tamen ipsi tubo immediate applicatam fuisse, sed intercessisse liquidum tenue serosum.

11. Nec aliud quid conjiciendum est de laminis piæ matris, seu membrana arachnoidea, & pia matre. Pari enim modo, quousque spina bifurcata, protenduntur, medullam spinalem deferunt, nec illi ex ulla parte adhærent, sed circacircum, præprimis ubi fissura, in tumorem

tumorem attolluntur comparandum facile cum amplitudine prominentis duræ matris. Taliter constituta pia mater, & in alienam indolem ratione substantiæ degenerata commode perspici potest : dum illa duabus constat laminis distinctissimis, vix visibilibus fibris sibi invicem hinc inde unitis.

Harum manifesta separatio a causa distendente absque dubio producta est; cum in aliis locis piæ matris id minime deprehendatur, semper enim hæ membranæ teste Winslow Exposit. anat. tom. 4. pag. 19. *mediante texto celluloso sibi invicem adhærent*, ut exiguæ saltem portiones per tubulum adacto statu secedant, quod nitide exprimit Ruysch. Tab. 10. in responsione vero ad epistolam 9. Ait. Subtiliorem ipsa arachnoidea non reperiri in toto corpore. Unde eruitur membranas has tenerrimas a violentia causæ morbi frequenter lacerandas esse, hinc minus formare saccum superius expositum. Hoc patet in magnis vertebrarum fissuris, ubi communiter, aliis prius separatis, exiguæ portiones piæ matris superstites apparent, leviter frustillatim medullæ spinali incumbentes, meraque, sed tenerrima filamenta repræsentantes.

12. Postquam ordine exposita sunt involucra medullæ spinalis, sequitur ut de ipsa medulla nobilissima partium læsarum agatur. Variam hujus corruptionem intelligendam volo, cum diversis in locis fissuræ spinæ dorsi contingant, corpusque medullæ spinalis in suo processu ratione structuræ variet. Hæc enim usque ad ultimas thoracis vertebras fere conveniens cum medullæ oblongatæ substantia multo citius, periculosiusque læditur, quam ubi caudam equinam format, & robustioribus fibris prædita violentiæ causæ firmius resistit. Utrumque luce clarius apparuit in infante num. 9. adducto, cujus sceleton ad finem thesium prostat, ex sola enim longitudine spinæ bifidæ consideranti patebit facile, quanta diversitas læsæ substantiæ medullæ spinalis deprehensa fuerit. Et revera illa sub vertebris dorsi adhuc hærens in liquamen ex toto dissoluta cernebatur, ut tenuissimæ admodum ac paucæ solummodo fibrillæ superfuerint. Quo profundius versus os sacrum inquirebatur, eo tenaciores fibræ, absente tamen parte medullari ac corticali, existebant, atque ob earum copiam major portio medullæ spinalis superstes repræsentabatur.

13. Nervi autem egredientes ex medulla spinali osseo tegmine privata in origine sua degenerant a naturali constitutione, dum ipsa filamenta, quæ naturaliter conglobata fasciculum, consequenter nervum componunt, soluta penitus existunt, & corrupta. In progressu vero non tam depravati quo ad substantiam quam inæquali exitu per incisuras vertebrarum laterales aliter, quam par est, dispositas vid. num. 5. tortuose procedentes, suis tamen involucris cincti, inveniuntur.

14. In specu porro vertebrarum remote a fissis vertebris animadvertuntur similia, quæ tam ex historia morbi a serosa colluvie orti, probari, quam ex supradictis intelligi possunt.

Totus namque medullæ spinalis processus, cuncta ejus involucra humore scatent aquoso, & inter cellulas effuso, & a vasculis lymphaticis contento, ut eorum plenitudo ad crepaturam usque, aliarum vero partium nimia flacciditas reperiatur.

15. Pertractatis demum partibus internis morbum constituentibus, ordo jubet progredi ad extus apparentia tanquam morbi producta. Externe ergo longitudinem fissarum vertebrarum emetitur, si non excedat, tumor persæpe pallidus, mollis, cum proportionata latitudine, existens sine signis inflammationis, digito pressus cedit quidem, at prementis vestigia non retinet, quo excepto totus convenit cum oedemate. Amplitudine differt pro ratione morbi vel durationis, ut nonnunqnam nucem juglandem æquet, nonnunquam magnitudinem duorum pugnorum superet. Tumoris effigiem proponit Ruyschius in operibus suis fig. 36. qui pariter cujusdam in gangrænam versi meminit ibidem observat. 37. dicens. *vidi in filiola cujusdam procuratoris amstelodamensis* (spinam nempe bifidam) *in qua tumor lumbaris pugni magnitudinem æquans, rugisque refertus brevi gangrænam conceperat.* Hoc mihi videndum nunquam occurrit, semper enim tales prius expirasse novi, quam humores acriores redditi gangræna partes tumidas consumpsissent.

16. Quanquam mei instituti non sit disserere de partibus remotioribus non immediate vertebris dorsi adhærentibus, nihilominus tamen cum crebro hic morbus caput affectum sequatur, vel illo præsente caput vim patiatur, minime perfectam spinæ bifidæ descriptionem existimarem, si negligerem illa, quæ in capite digna notatu se exhibuerunt.

Idcirco breviter recensendo ejus morbosam constitutionem, devenio primario ad auctam illius magnitudinem, quam aliquando naturalem excedentem, cum tumore integumentorum capitis externorum, ossium cranii vero majori quam par est mollitie, spectabam. In eodem cadavere cerebri substantia videbatur nullatenus, ut num. 12. de medulla spinali dictum est, dissoluta. Verum gyri, alias in sano cerebro apparentes, hic disparuerunt. Ventriculi cerebri sero limpido pleni conspiciebantur una cum eorum cavitate aucta. In plexu tandem choroideo vasa tumebant admodum ac si is undiquaque hydatidibus refertus fuisset. Cuncta denique phœnomena hydrocephali præsentiam significarunt.

CA-

CAPUT II.

De causis spinæ bifidæ & reliquis morbi divisionibus.

§. XVII.

Quam evidentia sunt illa in præcedenti capite exposita, quæ a natura morbi in corpore expressa, oculis subjecta, diligenti animo conscribi poterant; tam arduum est de morbi causa hærente in abdito loco, & in ipso fœtu jam originem ducente, agere. Non enim copiam habui spinam bifidam videndi in adultis, nec eandem ortam fuisse in jam natis mihi constat. Quapropter, ut hæc Thesis veritati consona videatur, oportebit primo probare: quanta fœtus proclivitas sit ad hunc morbum, & quam e contra difficulter is possit produci in jam natis.

18. Morbos secundum ætatem nobis Hippocrates sect. 3. aphor. 24. &c. indicat, non alia vero ratione illos partitus est in morbos ætatis, præterquam ut exhiberet simul variam corporis constitutionem, adeoque respectu ætatis certam dispositionem ad certum morbum, neminem igitur latebit, qui perscrutatus fuerit fœtus corpusculum tenerrimum, ejusque constitutionem, quare illius fluida tam facile a sana indole degenerare, solidæ partes vero ab exigua fere causa solvi, flecti, aut penitus destrui possint. In embryone enim nihil, nisi quod vascula refert, spectandum restat, de quo dubitare non sinunt accuratissimæ Malpighii, quas incubato in ovo sagax instituit, observationes; imo vero totam embryonis massam in primo ortu esse tenerrimam, flexilem valde. Solida ejus a liquidis, unde originem sumpserunt, sola quiete, cohæsione, & figura tantum differre, nihil proin esse, quod resisteret fortiter, nihil quod flecti non posset, accurato evicit Leeuwenhoekius experimento. Quod pariter magnus Boerhaave agens de nutritione §. 441. confirmat ubi dicit: *& profecto omnis illa massa*, solida nempe corporis, *concrevit ex iis, quæ antea erant subtilissimum liquidum.*

19. Hinc eruitur embrionis deformationem, destructionemque a levissima quapiam causa posse fieri, sui vero interitum effugere eo securius, quo magis increvit, & corpus robustius evasit. Id patet ex Hippocrat. lib. de natura pueri ubi ait: *posteaquam in membra distinctus puer fuerit, tum eorum forma increscit, tum etiam ossa duriora evadunt.* Dum enim fœtus incipit sanguine materno per funem umbilicalem nutriri, jam habetur notabilis solidarum partium durities, sic: ut

quæ paulo ante continebantur ſub forma gelatinæ nunc jam oſſeam indolem recipiant. Quæ cuncta ſemper duriora evadunt, quo fœtus proximior fit partui.

Verum enim vero quouſque infans in utero hæret, nunquam ejus oſſa tam ſolida ac rigida fiunt, ut facile flecti non poſſent; imo adhuc recens nati oſſa non tantum flexibilia, ſed etiam oſſium articulatorum extremitates cartilagineæ, & eorum quædam, uti oſſa carpi molliſſima deprehenduntur. De quibus vid. Clopton Havers in ſua Oſteologia pag. 185.

20. Omnia iſta ſpinæ dorſi attribuuntur, cujus vertebræ æque ceu omnia oſſa in primordio tenerrimæ ſubſtantiæ ſunt, ut ſua mollitie nervis, atque vaſis tranſitum denegare non poſſint; verum potius undequaque medullæ ſpinali ſe accommodant, parantque illi aptum domicilium; cedunt ergo cuicunque corpori prementi conſequenter materiæ morbi tanquam cauſæ ſeparando agenti reſiſtere nequeunt.

21. Ex his jam omnimoda fœtus diſpoſitio ad ſpinam noſtram bifidam liquet, magis tamen adhuc ea detegitur ex contemplatione ſingularis ſeparationis quorundam oſſium in fœtu, ut oſſis frontis, ſic maxillæ inferioris, quæ ſucceſſu temporis in unum os coalent, ita quoque vertebrarum; ſingulas enim tribus ex partibus conſtructas eſſe, corpore nempe, & duobus lateribus, docet oſteologia. Separationem interim nolo intelligendam eſſe abſolutam, ſed quæ intercedente cartilagine vel membrana quapiam fit; Quæ vero quam levi opera in fœtu ſolvi poſſint, non latet anatomiæ gnarum.

22. Nihil proin obſtat, quin quis dubius hæreat ex intuitu antedictorum, quare morbi ſolidorum, ut plurimum vero ſpina bifida crebrius non producatur in infantibus utero adhuc quieſcentibus? Aſt rem in conjectura poſitam ſolvit, qui naturam ſapientiſſimam geometram omnia numero, pondere, mole, figura diſponentem, unice intentam operibus machinæ humanæ apte conſtruendæ, penitius perpendit; atque omnia pervenire, ſepoſitis injuriis, ad illum ſtatum, quo humana natura indiget ad functiones quaſcunque reſpectu corporis peragendas, jure merito conſentit. Licet hinc in fœtu ſumma omnium partium laxitas adſit, nullatenus tamen, impediente ſola natura, is morbum contrahit, niſi accedat cauſa materialis potens agere in fœtum primario naturam impediendo in opere ſuo, ſolvendo dein jamjam unita.

23. Cauſa igitur in fœtu ſpinam dorſi findens, non valeret eundem effectum producere in jam natis, quibus majus robur adeſt corporis ad reſiſtendum cunctis noxis, quorum inquam conſtructio, atque ſolidarum partium firmior cohæſio, non, ut in fœtu, tam facile cedit. Quod patet ex celeberr. Boerhaave inſtitut. med. §. 465.

clarum

clarum est, vasa illa quo teneriora, recentiora, propiora causæ moventi, eo facilius elongari, distendi, destrui, refici posse. Adeoque corpora quo remotiora ab origine sua, eo magis repugnant causæ destruenti.

24. Quapropter illorum sententiæ favere non valeo, qui spinam bifidam in ætate consistente positis ortam fuisse perhibent. Ossa enim tunc jam pervenere ad illum perfectionis gradum, quo cunctis aliis in corpore existentibus resistunt, contentis asylum, externe applicatis punctum fixum præbent, totumque corpus firmum servant, solida sunt, & dicente Clopton Havers osteolog. nov. pag. 36. *Partes, ex quibus constant, unitæ existentes in eo conspirant, ut omni pressioni, & omni conatui eas turbare, & unionem solvere conanti resistant.* Soliditatem porro exprimit dicendo ibidem: *adeo, ut nec ab intra a particulis subtilibus, & volatilibus possint agitari, nec etiam ab extra, nisi ab insigni causa, & extraordinaria plane violentia dimoveri & confundi.* Quanta jam soliditas adulti hominis vertebris tribuenda sit, patet ex pondere illis incumbente, dum unitæ plus quam medium vasti corporis ad omnem partem moti sustinent. Hinc Winslow exposit. anat. tom. 1. §. 518. dicit: *Spina dorsi est fulcimentum generale omnium reliquorum ossium, & gubernaculum universale situum, ad eorum motus differentes necessariorum.*

Præter solidam earum substantiam firmissima simul partium vertebram constituentium cohæsio hic consideranda venit, quæ laxa & solubilis in fœtu, in adultis commissuræ obliteratæ, & in unum os abeuntes, spectantur. Quæ dictant in adultis nullam dispositionem esse ad spinam bifidam, & solam ossium soliditatem causæ illius morbi qualicumque sat repugnare.

25. Præmissis jam illis, quæ spinæ bifidæ corpus obnoxium determinant, sequitur: ut de ipsa causa morbum hunc immediate producente agatur; Hæc est: serosa colluvies in specu vertebrarum exorta, seu serum extra vasa fusum, & cavitatibus receptum; quo fit: ut cavitas, quam occupat, distentis fibris circumpositis, vel ex toto ruptis, dilatetur cum apophysium spinosarum solutione.

26. Cum jam hanc causam proximam morbi aliæ præcedant, atque istam componant, ut pulchre notavit Celsus in præfat. lib. 1. pag. 16. *nihil omnino fit ob unam causam, sed id pro causa apprehenditur, quod contulisse plurimum videtur*, oportebit ulteriora prosequi expendendo rationes seri, aliorumque corporum respective ad vasa continentia, quorum necessariæ proportiones destructæ varios proferunt morbos, sive enim ex vitio seri, sive inepta vasorum structura id fiat, hinc dicit Plato in timæo: *quod autem oberrat sive accedendo, sive decedendo mutationes varias, morbos, corruptiones infinitas inducit.* Quæ vero speciatim huc referuntur, est imprimis sanguis ob seri copiam

 dilutus,

dilutus, ad circulandum iners, in vasis torpet, eadem distendit, frangit, liquidum inde manans cavitatem sua vi producit solida laxando, atque extendendo.

Huc dein pertinet serum tenue undique transudans, oscula vasorum pertransiens, collectum in cavitate vertebrarum.

Similia licet diverso modo efficiunt humores spissi, tenaces, quorum meminit Illustriss. L. B. van Swieten in Comment. tom. I. §. 115. *ubi ergo a quacunque causa molecularum fluida nostra constituentium figura sphaerica mutatur, tunc possibilitas aequabilis transmissionis per vasa tollitur*, non obstat, quin inde nascatur obstructio vasorum a motu reliqui humoris moti in locum obstructum, solutio atque liquidi in cavo immoti congestio.

27. Sicut jam sanitas consistit in partium solidarum debita configuratione & appositione, fluidorum vero justa temperie quoad molecularum numerum, figuram, situm atque motum; ita morbus non solum ex depravata indole fluidorum, sed etiam vitio solidorum componitur. Non enim, vix quidem exceptis externe corpori illatis, unum horum laeditur altero manente sano: Quare solidorum ratio hic quoque habenda est, quorum a naturali statu recessus illa, quae de fluidis di a, efficit. Vitia autem vasorum quatenus concurrunt ad proximam causam nostri morbi reducta ad quaspiam classes, existunt 1mo. in eorum laxitate nimia, 2do. in obstructione vasorum resorbentium, reducentiumque, 3tio. in nimia osculorum exhalantium vasorum dilatatione.

28. Horum praesentia docet liquidum vasis improportionatum posse in iisdem haerere, accumulari, vasa tandem distendere, atque tumorem efficere; idem liquidum posse congregari extra vasa positum, iners reddi ad circulandum, oscula vasorum sua tenacitate obstruere, vel saltem eorundem vim elasticam destruere. Liquidum vero debere mutari a morbosa vasorum constitutione quocumque modo destructa patet ex Comment. Illustriss. L. B. van Swieten tom. I. §. 116. *Si causae illae, quae aequabili pressione figuram illam sphaericam fluidorum fecerant, & factam conservant, cessant agere, elasticae moleculae resilient, & ab hac figura recedent.* Adeoque imminuta vasorum elasticitate sanguis a debita soliditate recedens, aquosus, tenuis fit, vel & iners, lentusque, glutinosa tenacitate immeabilis. Quae si corpus universum foetus occupant, universales producunt morbos, quorum meminisse videtur Hippocrates in libro de octimestri partu, ubi haec habet: *quare multi jam, pueri morbi initium intus, in utero nempe, obtinentes, in lucem prodiere ex quo alii quidem perierunt, alii vero morbum trahentes superfuerunt. Et paulo post: quod cum iis non ex incremento, sed ex corporis laxo tumore contingat, ex his sane multi perierunt.* Si vero causae illae in

specu

ſpecu vertebrarum concurrant, non licet dubitare morbum particularem, ſic ſpinam bifidam cum tumore lumb.ri, debere fieri.

Quod ſi vero dictæ cauſæ conveniant in capite ſub cranio, hydrocephalus oritur frequenter cum ſpina bifida, hic tanquam cauſa morbi conſiderandus. Si namque ventriculi cerebri latice abundante, vel morboſo ſcatent, via huic liquido patet in ſpecum vertebrarum, quod deſcendendo inter vertebrarum proceſſus in fœtu facile dehiſcentes, accedente obſtaculo colligitur, ut conſtat ex comment. Illuſtriſſ. L. B. van. Swieten tom. 1. §. 273. pag. 447. *dum effuſi in ventriculis cerebri humores ad quartum ventriculum perveniunt, qui initium eſt rimæ decurrentis per totam longitudinem ſpinalis medullæ, poterunt hac via delabi, & varias paralyſes &c. producere*: idque ex compreſſione nervorum. Quanquam vero naturaliter omne commercium liquidi exiſtentis in anterioribus ventriculis cerebri cum eo quod remoratur in quarto ventriculo inhibeatur, poteſt tamen illud abundans in ſtatu præternaturali ex ventriculis anterioribus in cavum vertebrarum pervenire; inde enim fertur per aquæ ductum Silvii in tertium ventriculum, & inde impedito exitu per infundibulum pertranſeundo valvulam majorem cerebri, occupat ventriculum quartum, ex quo deſcendens in ſpecum vertebrarum cauſam noſtri morbi unice ſuſtinet. Neque in talibus viam quærere neceſſe eſt, cum operante vel natura ad excernendum id quod corpori nocivum eſt, vel urgente cauſa morbi, ſæpe varie partes ſolidæ mutentur; id diverſæ probant obſervationes, quarum unam adducit peritiſſimus Chirurgus Belloſte in ſuo tractatu chirurgico cap. 15. pag. 367. ubi dicit ſe noviſſe ægrum cum abſceſſu inſigni cubitum occupante, cujus faciendam a Chirurgis aperturam repentina præceſſit diarrhoea purulenta, ad quam penitus evanuit tumor cum ſubſequo ſymptomatum levamine; paucis diebus tumor denuo increvit, atque nova tali evacuatione puris per alvum abſque ulla inciſione cubitus ſanitati reſtitutus fuit. Quanta jam vaſorum reſorbentium dilatatione hic opus fuerit, quantaque naturæ conamina hic requirebantur, patet ex qualitate puris denſa atque ejus motu ſcientiam anatomicam, phyſiologicamque circulationis humorum explicationem vix non ſuperante. Hinc celeberrimus Sydenhamus pag. 39. dicit, *morbum quantumlibet ejus cauſæ humano corpori adverſentur, nihil eſſe aliud quam naturæ conamen materiæ morbificæ exterminationem in ægri ſalutem omni ope molientis.* Solo itaque naturæ conamine fieri poteſt, ut materia morbi ex capite in thecam vertebrarum ſaltem ideo deferatur, ut relicta nobiliori parte corporis vita diutius protrahatur.

30. Cum autem fœtus ex natura ſua omne quod in interitum ſui

sui corporis tendit, tentet avertere, ut Hippoc. 6. epidemic. dicit. *Natura omnia omnibus sufficit*; probabile videtur, causas morbi hactenus dictas non generari in fœtu immediate ex nativa corpusculi constructione, sed potius morbosam tam fluidorum quam solidorum indolem in corpore tenero existentem, cum ab externe applicatis, tum a matre receptis, primordia ducere, de quibus pauca disserere ordo rei jubet.

31. Fœtum constare ex iis, quæ antea extiterant in matre, docet illius incrementum, atque circulus humorum ex matre in fœtum per vasa umbilicalia; id confirmat Fredericus Hofman. med. rat. systemat. Tom. 1. pag. 248. dicens: *succus nutritius matris fœtum in utero nutrit; qualis itaque indolis is est, talis quoque est nutritio fœtus in utero.* Vir celeberrimus hoc textu significat: matrem sanam ex assumptis elaborare humorem aptum pro nutriendo fœtu, non excludens illum humorem adhuc indigere vi & efficacia viscerum ac vasorum propriorum fœtus, cujus veritatem exprimit Boerhaave institut. med. de nutrit. & increment. §. 442. *sed & tum adhuc datus embryoni ille liquor crassissimus est, & in longe subtiliores transmutandus, in ejus vasis, visceribusque.* Laudabilis tamen, purissimus & uberrime subactus est sanguis a matre fœtui datus, quia adhuc efficacissimo ad chylum subigendum adminiculo destituitur, non tamen sufficiens ex integro ad absolvendum nutritionis negotium, nisi visceribus propriis adaptetur adeo efficaciter, ut spirituum subtilitatem fere imitetur. Hinc licet natura in fœtus nutritione augmentativa tota occupata esse videatur, nihilominus tamen mater graviditatis tempore morbo affecta minus præstare valet, ut fœtus omnibus requisitis gaudeat, nihilque mutaretur a sanitatis maternæ declinatione. Pro exemplo sit Hippocrat. aph. 60. sect. 5. *si mulieri utero gerenti purgationes eant, fœtus ut bene valeat, fieri non potest.* Si itaque sanguis in matre morbo oppressa a sana indole degeneret, fieri non potest, quin ipse fœtus exinde vim patiatur, in actionibus propriorum viscerum deficiat, tenerrimi corporis tam solida, quam fluida mutentur, atque disponantur ad multos morbos graviori fœtus detrimento.

32. Matris jam morbos loco causarum procatarcticarum fœtui infestos hic adducere exigua folia non sustinerent; unicum in specie adnotare sufficiet: quid matris imaginatio ad nostrum affectum, spinam nempe bifidam, contribuat, num id efficere valeat, quod Tulpius in suis observat. med. lib. 3. cap. 30. profert, dicens: *ob rapam prægnanti matri inprovide denegatam fœtus lumbis rapiformem tumorem enatum fuisse.* Aut ut Bonetus in sepulchret. anat. pract. pag. 390. adducit infantem cum tumore lumbari & fissura spinæ dorsi natum fuisse ex matre, cui prægnanti maritus joci causa ex improviso sacculum herbarum plenum

plenum in occiput jecit, inde perterrita mox fricuit locum a sacculo affectum, putans murem ex alto in occiput ejus delapsum fuisse, hinc tumoris muriformis origo. Spinæ dorsi vero fissura censebatur provenisse ex intuitu vertebrarum cervi in longum fissarum.

33. Mirabilis quidem inter matrem & fœtum intercedere videtur conspiratio minus perfecte secundum machinæ leges declaranda, qua fieri dicitur: quod mater subitanea idea terroris perculsa fœturam mox mirabili signo offendat, maculam illi imprimat, quam nævum appellant, mox omnium artuum figuram immutet, eosque corrumpat, atque longe alia stupenda producat, ut talium fœtuum animæ si viverent, ab humanitate abludentium, propter organorum ad animalium actionum exercitia destinatorum ineptitudinem, erudiri, & conceptus homine dignos de sensibilibus sibi fingere non possent, quales collegit Joan. Georg. Schenkius in historia Monstrorum. Et sane accurate attendenti adparebit spissas hic dari tenebras nec facile intricatum hoc negotium experiri posse. Suo interim quemvis sino abundare genio; statuo tamen hæc & similia minime fieri in imaginatione, impressione, vel phantasia.

34. Sunt matres non paucæ, quæ ob visam miseri hominis deformem faciem se parituras esse monstrum toto graviditatis tempore verentur, ex qua tamen concepta idea & firmissima impressione fœtus nullatenus movetur, neque mater aliquid eorum experitur, quæ profunda meditatione timuerat. Porro dum ob pessimos succos a matre fœtui traditos superioris maxillæ compages solvitur, nec tandem unitur, nascitur labium leporinum, oportetne tunc leporem a matre visum fuisse? Non alia ratione spinam bifidam ex phantasia matris productam fuisse superstitiose concluderem, ratio est: quia morbi hujus causas detegere occasio superest, ut ex superius dictis abunde constat.

35. Licet autem nonnullorum morborum in fœtu existentium, & sic dictorum monstrorum rationem exactam quandoque reddere non valeamus; non tamen expedit descendere ad ea, quæ seposita structuræ corporis humani cognitione physiologica, neglecta a pari argumentatione ad solam credulitatem ducunt. Neque hæc ignorantia locum haberet, si possibile foret inquirere in morbi originem, & progressum; quod vetat morbi raritas, corporis exilitas, atque clausus aditus.

36. Quanta vero sanguinis mutatio affectum animi sequatur, non me latet; sic namque mœstitia pressus præter alia symptomata notante Galeno de pulsibus ad Tyrones cap. 12. pulsum habet parvum, languidum, tardum, & rarum. Quid hypocchondriacis sola mentis turbatio contribuat, exponit Boerhaave in aph. de cogn. & curand. morbis §. 1090. ubi atram bilem a sola mente fieri probat; ita gravida terrore perculsa, languet, cuncta ejus membra tremunt cum insolita ac

ac molesta corporis lassitudine; humores ejus turbantur, a sana indole degenerant, non cedentes in commodum tenerrimi fœtus, minime tamen exprimendo speciem objecti in mente concepti. Id enim si foret possibile, fieri deberet per spiritus, quia sola mens matris in cogitatione tunc mutatur; cum autem nervi matris nullo hactenus detecto modo ad fœtum perveniant, multo minus efficacia spirituum in fœtu aliquid immediate pervertere poterit. Hac opinione ductus censeo spinam nostram bifidam fieri a causis supra expositis, imaginationem vero matris ad eam producendam nihil conferre, nisi quatenus suo sanguine a sana indole recedente afficit fœtum vid. num. 30. destruat ergo illius fluida & solida, ut illa, quæ num. 28. dicta sunt, sequi possint.

37. Quæ præterea fœtui occasionaliter accidunt ad apophyses spinosas solvendas, continentur primo sub inæquali fœtus dispositione, vel nimia ab utero compressione. Dicit enim Hippocrat. in lib. de genitura: *quin & alio modo mutilantur pueri, ubi uteri locus, in quo mutilati fuerint, angustus fuerit.* Nam duo membra mollissima fœtus premuntur, hæc nunquam possunt pervenire ad debitam soliditatem; sic dum puerorum corpora præmature loricis constringuntur, accedit inæqualis partium solidarum nutritio, ut quædam earum exhaustæ contabescant, quædam in gibbum attollantur; quod pariter fieri videtur: si uterus inæqualiter vel ob situm fœtus ineptum, vel ob proprium vitium fortiter spinæ dorsi incumbat; tunc enim in loco nimium presso prohibetur æqualis circulus humorum per vasa, venæ, præprimis vasa lymphatica causæ prementi sicut arteriæ resistere, & in contenta agere nequeunt, sed liquidum per arterias allatum urget in vasa compressa atque obstructa, eadem rumpit cum effectu num. 25. & 26. dicto.

38. Huc dein refertur corpus durum, quodcunque violenter abdomini matris versus spinam dorsi fœtus adactum, sive dum matris abdomen percutitur duro obtusoque instrumento, sive dum impingit in corpus solidum, vel eundo, vel per lapsum. Laxa enim compages ossium his cito solvitur, aut ex solo impetu violento vasa franguntur.

39. Quid spina bifida sit, quæ ejus causæ, quisque effectus, exposui. Ac proinde supervacaneum fore existimo ulteriores morbi divisiones longis deducere, cum plurima huc pertinentia ex antedictis commode desumi possint. Varietas enim hujus morbi intelligitur ex vario loco spinæ dorsi, quem occupat, ut dictum est num. 2. ex varietate dein materiæ morbi. Potest namque liquidum acrimoniæ expers longo tempore extra vasa positum tenerrimis partibus corporis incumbere absque earum corruptione, quod ex illis morbo Chronico defunctis patet, quorum cerebri cavitates omnino liquidi aquosi plenæ reperiuntur sine ulla tamen substantiæ cerebri corruptione, aut inde enato morbo

mortem

mortem inferente. A tali itaque materia tumor in lumbis erit oedemati similis, si vero in hoc morbo effusum, & in vasis stagnans liquidum acre evadat, cuncta in tabum putridum convertit, & apparet tumor flaccidus, rugosus cum gangræna brevi secutura vid. num. 15.

40. Spinam bifidam præterea differre ab omni alio morbo, eruitur ex cognita constitutione morbi, dum videlicet tumor adest mollis, profundus sine signis subjacentium spinosarum apophysium cum paralysi crurum, aut aliarum partium, quarum nervi a materia morbi destructi sunt; eam vero debere adesse patet ex Comment. Illustriss. L. B. van Swieten. tom. 3. §. 1063. *Idem contingit*, motus nempe muscularis deletus, *si nervis ex medulla oblongata, vel spinali egressis quoddam impedimentum nascatur in toto decursu ad musculos usque, quibus hi nervi prospiciunt.* Nervos autem, quousque apophyses spinosæ divisæ sunt, non tantum obstructos, sed corruptos in origine sua esse, probatum fuit num. 13. Ex his quoque desumitur diagnosis.

41. In prognosi præter exitialem, & brevi funestum morbi eventum, aliud nihil statui potest. Quemadmodum enim medullæ oblongatæ læsio lethalis habetur, quia tollitur mutuum commercium inter mentem & corpus, ita interitus corporis sequitur ex simili causa medullam spinalem læsam. Hippocrat. dicit. lib. 1. de morbis: *moritur etiam si quis vulneratum habet cerebrum aut spinalem medullam.* In hoc autem textu vulnera cerebri intelligenda sunt prout Boerhaave in aph de cogn. & curand. morbis §. 170. exponit: *profunda adeo, ut medullam oblongatam lædant multum.* Simplex enim læsio cerebri frequenter curatur, imo ægros evasisse, quibus notabilis pars de substantia cerebri ablata fuit quocunque instrumento, docent copiosæ observationes. Idem intelligendum esse de medulla spinali probat Illustriss. L. B. van Swieteri in Comment. tom. 1. §. 1061. *Si vertebra lumborum parum tantum ex situ mota fuerit, spes curæ superest, verum si multum recesserit ex loco suo versus interiora corporis, medulla spinalis sæpe integre destructa est, & nullum habetur remedium.*

42. Cum itaque in spina bifurcata integre destruatur medulla spinalis solis fibris nervosis manentibus, constat vitam totius corporis debere perire: ratio est: quia nervi ex medulla spinali egressi officio suo destituuntur, ut perinde cerebri, cerebellique actio in subjectas capiti partes evanescat, istarum vero functiones pereant. Hinc recte sensit Ruyschius in suis operibus anatom. med. chirurg. observat. 34. pag. 34. *nemo enim inter eos, quos hactenus tractavi infantes, cum spina bifida evasit, nec unquam ab aliis percepi curatum.* Licet autem læsio medullæ spinalis cum læsa medulla oblongata conveniat quoad inevitabilem corporis interitum, differunt tamen quoad tempus durationis. Corpus enim diutius ferre potest læsionem medullæ spinalis, quia partes,

quibus nervi spinales prospiciunt, sustinentur aliquandiu a nervis paris octavi vagi dicti, quam læsa medulla oblongata, unde omnium nervorum actio subito cessat.

43. Ex his sequitur sanitatem in hoc casu non posse promitti a medico, quare illi sufficiet vera prædicere. Quod pulchre exprimit Hippocrat. in lib. prænotion. *Neque enim fieri potest, ut omnes ægroti sanitatem assequantur; hoc nempe longe præstantius foret, quam futurorum consecutionem prænoscere.* Expedit igitur ex diversitate morbi diversas formare prognoses saltem quoad durationem morbi. Hæ habentur ex diversa constitutione medullæ spinalis, quam mutat decurrendo in theca vertebrarum, atque ex variis signis tumoris num. 39. expositi. Si namque medullæ spinalis cum vertebrarum colli, vel dorsi fissura lædatur, longe deteriora symptomata metuenda sunt, multoque citius vitæ terminus finietur, quam si morbus in ultimis lumborum vertebris contingat, ratio hujus habetur ex Comment. Illustriss. L. B. van Swietem tom. 3. §. 1062. *Quo paralysis altiori in loco corporis hæret, eo periculosior est, quoniam causa mali encephalo tunc propinquior est.* Et ex sola hac ratione infans cum fissa infima parte ossis sacri videtur aliis diutius vitam traxisse descriptus in operibus Ruyschii observat. 35. pag. 35. ubi celeberrimus ille Author dicit: *Inter omnes dicto affectu correptos nullum vidi infantem tam diu superstitem, quam hunc, vivit enim in hunc usque diem, annum jam fere agens.*

44. In curatione hujus morbi brevissimis me expedire cogor, cum nihil assequi possim, quod indicationi responderet. Non enim discutientibus, non exsiccantibus, non aliis quibuscunque remediis resolves tumorem lumbarem, non conjungabis amplius apophyses diductas cum restitutione substantiæ medullæ spinalis per materiam morbi perditæ, neque scindendo, aut causticis urendo derivabis liquidum ex theca vertebrarum remanente ægri vita. Dicit quidem Celsus lib. 2. cap. 10. pag. 79. *satius est ancepi remedium experiri quam nullum.* Verum licet dexteritas Chirurgi bona quæque etiam in hoc casu promittat, hæc tamen illico a contra indicante supprimuntur, ut solummodo restet ea concludere de spina bifida, quæ asseruit Boerhaave vir immortalis memoriæ in aphoris. de cogn. & curand. morbis de Hydrocephalo a sero cavitates cerebri internas occupante exorto. ubi dicit §. 1218. *facile cognoscitur hæc species incurabilis.*

Unicum hic adhuc notare fas esto, ne, si quis ægro prodesse non possit, noceat, & mortem ex hoc morbo certo venturam acceleret; Unum ex utrisque facienti Hippocrat. determinat præmium in lib. 2. prædiction: *Qui prædictionis successum consecutus fuerit, apud prudentem ægrum admirationi erit; qui vero deerraverit, præterquam quod odio gravabitur, is ne insaniæ quidem suspicionem effugere poterit.*

TA-

TABULÆ EXPLICATIO.

AA. Longitudinem apophysium spinosarum a sexta vertebra dorsi usque ad os Coccygis indigitat.
BB. Apophyses spinosas reflexas.
Notatur præterea in hoc sceleto solida concretio septimæ costæ veræ cum quatuor spuriis, ut patet sub CC.

CCLIV.

CCLIV.

WILH. HULD. WALDSCHMIED, ET CHRIST. STEPH. SCHEFFEL,

De morbo epidemico convulsivo per Holsatiam grassante oppido raro.

KILIÆ 1717.

Q. B. F.

MAximam esse inter Theologiam & Medicinam convenientiam, non usque adeo mirandum esse arbitror, præsertim cum homines sive animam, sive corpora eorum spectes, præstantissimos ex utraque percipiant fructus. Theologus enim saluti animarum invigilat, & viam ad vitam æternam præmonstrat; Medicus sanando corpori curam impendit, unde *Owenus*, Poeta venustissimus:

Theologis animam subjecit lapsus Adami,
Et corpus Medicis, & bona juridicis.

Nemo igitur vitio nobis vertere poterit, si in publica & sæculari solemnitate, celebrandaque B. LUTHERI, factæque ab eo reformationis memoria, thema medicum ventilandum proponamus, atque de morbo populariter in hisce regionibus grassante, & rarissime obvio, agamus, cujus latissime nunc divagantis vestigia in observationibus medicorum, circa initia seculi superioris viventium nobis relicta esse, ex sequentibus patebit. Ea quippe morborum epidemiorum est indoles, ut, vel ex temporum tempestatumque mutationibus, & communi cibi potuve vitio suborti latius serpant, & quasi contagio plures, uno eodemque tempore invadant, diversissimisque stipati symptomatibus primum emergant, aut oblivione jam jam deleti, nepotibus denuo sub pristino

pristino schemate molesti, & sæpe fatales existant. Quod ipsum de morbo præsente etiam possumus dicere, cujus prima signa circa finem mensis Augusti, currentis anni, & si calculum accurate ponb, diem ejus vicesimum sextum, apud incolas pagi Wester-Ronnfeld, haud procul Rendsburgo apparuerunt, latius deinde per vicina prædia, & sylvam Danicam, in ipsum Ducatum Slesvicensem divagante malo.

Morbus ex inopinato oritur, & maxime sanos, robustos, vegetos, citra ulla signa antecedentia, inter ipsos labores, domi, ruri, jejunos, pastos, quacunque hora, utplurimum vigilantes, cujuscunque ætatis & sexus adoritur: ita tamen, ut pueri & puellæ paucæ, paucissimi senes, & vix una ex matribus familias hactenus quidem eo laborarint. Ægrotantes statim sub morbi initia sentiunt nauseam, cum capitis quadam gravitate, & molesta tractione, aut formicationis sensu per totum corpus, præcipue autem in artubus, quorum extrema modo citius, modo tardius spasmo summe dolorifero contrahuntur: convelluntur aliquibus digiti, & non, nisi magno conatu, & cum dolore ab adstantibus extendi, & e manibus dimoveri possunt. Aliis simul contrahuntur manus ad cubitum, hicque ad ipsum humerum; alii similes convulsiones simul patiuntur in pedibus, cum artuum contractorum dolore & tumore plus minus constante. Malum enim per vices sua ludit dramata, ut dispari gravitate, ita incertis ac irregularibus intervallis; nonnunquam bis, ter, imo sæpius dietim redit, atque unam, duas, tresve horas durat, donec cessantibus cum spasmo doloribus, ægri paulatim ad se redeunt, cibum petant, & avidius solito ingerant, maximaque eorum pars obambulare & negotia domestica satis promte expedire possit, quamvis interea dolores tensivos, per artus divagantes, sed tolerabiles sentiant, donec, revertente paroxysmo vehementiore, spasmos & dolores summos iterum patiantur.

In ipso hoc paroxysmo & mente constant, & apposite ad interrogata respondent; plurimi extra lectum degunt, obambulant, magnitudine dolorum ejulantes, propter contractionem artuum dolorificam: alii ad focum sedent, aut humi jacent, prono capite, genibus & cubitis innixi, contractis cum cubito manibus ad usque humerum; plorant, vociferantur, auxilium implorant: lecto incumbentes alii, similia patiuntur, & ut membra spasmodice contracta extendantur, enixe petunt; inde enim dolorum levamen, quamvis ad extensionem talem viri robusti unus vel alter vix sæpe sufficiant. Sub hac extensione dolores primum augentur, postmodum remittunt, & artus facile servantur extensi, remota vero manu extendentis, successive iterum convelluntur.

Symptomata & numero & gravitate variant, pro diversitate subjectorum; plerique ægrotantium conqueruntur de stupore artuum, *als ob die Glieder schliefen*; omnibus membra convulsa leviter tument, aliqui-

aliquibus autem tumor eſt in manibus pedibusque magnus, & ad tactum renitens. Plerique extra paroxyſmum, aut dum convaleſcunt, conqueruntur de ſenſu frigoris in artubus, quamvis foris calor naturalis obſervetur. Alvi fluxus aliquibus moleſtus eſt; aliis, ſed paucioribus, mentis quædam alienatio aut leve delirium accidit. Omnibus communis eſt ſpaſmus extremorum, in manibus ſemper, rarius in pedibus, cubitis & cruribus, cum præcedentibus tenſionibus circa præcordia, & anguſtiis, *Hertzens-Angſt, Bangigkeit*, ceſſantibus demum quando membra externe convelluntur. Dolores autem comitantur membrorum contractiones, cum rubore faciei, & ſudoribus, quibus vix non diffluunt. Pulſus magnus utplorimum eſt & tardus, qualis plerumque eſt ruſticorum, & qui victu utuntur craſſo, & melancholicorum: in pauciſſimis debilis, ita ut in ipſis moribunbis ſatis magnus, ſed cum celeritate & inæqualitate mihi fuerit obſervatus.

Notatu maxime dignus eſt ſenſus iſte formicationis, cujus antea facta eſt mentio; hunc omnes per totum corpus ſentiunt, moleſtiſſimum, *es läufft ihnen in den Gliedern und über den gantzen Leib, als obs lebete, oder Ameiſſen da lieffen*; & quod maxime ſingulare eſt, motus iſte in facie, artubus, & præſertim manuum dorſo, etiam extra paroxyſmi vehementiam oculis cerni poteſt, nihilque eſt aliud, quam motus fibrarum carnearum & tendinum reciprocus, velociſſimus, tremulus, ſub cute conſpicuus. Conqueruntur ſimul de ſiti, quamvis nullus adſit calor p. n. nulla febris: adſunt vigiliæ fere perpetuæ, & nonnunquam, licet rariſſime, inſultus epileptici, facile remedio cedentes, niſi in his qui moriuntur, quorum vix quinque aut ſex fuerunt, quique aut epilepſia, aut apoplexia, intereunt.

Illi, qui convaleſcunt, lento gradu, & poſt aliquot demum ſeptimanas cum ſanitate in gratiam redeunt, & dum labores conſuetos manibus exercent, aut corpus movent validius, bene ſeſe habent, nihilque amplius incommodi ſentiunt; quieſcentes vero a laboribus & corporis exercitio, tenſiones quaſdam in artubus, cum ſtupore, etiam diu a ſuperato morbo percipiunt: quin & ſi ſubito nimis frigori ſeſe exponant facile recidivas patiuntur; id quod bis aut ter aliquibus accidiſſe memini.

Morbi hujus hæc eſt indoles, hæc comitantia ſymptomata, quæ ſedula & accurata obſervatione, & frequentiore viſitatione ægrotantium aliquot centenorum, in diverſis prædiis decumbentium mihi innotuerunt. Videndum igitur nunc eſt, quis aut qualis ſit affectus iſte, apud nos hactenus plane ignotus? Cum autem a ſymptomate præcipuo, uno aut altero, quodque individuus morbi eſt comes, & quo poſito, morbus ponitur, quo ſublato idem tollitur, denominatio ejus deſumi debeat, ni tot nobis fingere velimus morbos, quot adſunt ſymptomata;

ſpaſ-

ſpaſmum, vel morbum convulſivum epidemium & populariter inter ruſticos graſſantem, eundem vocandum eſſe arbitror, hactenus enim ne unicus quidem in urbe, aut lautioris conditionis homo eodem malo quantum quidem mihi innotuit, laboravit.

Novum plane eſſe morbum, cujusque nulla apud authores proſtent veſtigia, multis primum perſuaſum erat; ſiquidem omnes affectus epidemii, & febrium diverſa genera, variis & inſolitis ſtipata ſymptomatibus, novi morbi noſtratibus audiunt. Ita febris illa erratica, parti Ducatus Sleſvicenſis occidentali, ab Eidora fluvio *Giderſtät* dictæ, circa meſſem, vel autumni principium familiaris, *das Stoppell-Fieber*, per ipſam hiemem quandoque ſe extendens, variisque ſtipata ſymptomatibus, typum ſervans nunc intermittentis, nunc continuæ periodicæ, cum, vel ſine malignitate, ſi latius divagetur, & ad orientalem Cherſoneſi hujus Cimbricæ partem & Balthici maris oras ſerpat, ut fieri nonnunquam aſſolet, novus noſtratibus dicitur morbus, quamvis vicinis noſtris ſingulis fere annis fatalis exiſtat. Idem de morbis aliis, regiones epidemice pervagantibus eſto judicium, quorum pauciſſimi inter novos referri poterunt, modo obſervationes medicorum, ante noſtra tempora conſcriptæ, diligentius evolvantur. Certe, cum anno hujus ſeculi duodecimo, circa æſtatis medium febris quædam catarrhalis non ſolum apud nos, ſed per totam forte Europam graſſaretur, & a principio Julii ad medium Auguſti vix non omnes adoriretur, ſimul vero Gluckſtadii & Rendesburgi lues contagioſa plurimos interficeret, haud levem ſane metum cunctis incutiebat morbus iſte, totam hanc regionem breviſſimo tempore populariter infeſtans, ita ut pauciſſimi ab eo evaſerint immunes. Inſultus morbi fiebat cum dolore capitis & dorſi, ſuccedebant horripilationes frequentes, calor levis, cum faucium & colli dolore, proſtratione virium ſumma, ſudore continuo; quibus demum tuſſis graviſſima ſuccedebat, & quandoque coryza. Morbus non niſi ad triduum vel quatriduum vigebat, quo tempore pauci decumbere opus habebant, & remanente demum tuſſi, facile ad ſe redibant, nullis etiam adhibitis remediis, quamvis hanc una cum virium imbecillitate, etiam robuſtiores poſt quatuordecim dies vix ſuperare poterant. Venæ'ſectio in principio adminiſtrata, egregie profuit; iis vero, qui longiores inducias morbo dederant, ut plerumque fieri ſolet, dabantur bezoardica, abſorbentia, nitroſa. Illuſtris Vir, Dn. *Krugius* de *Nidda*, Conſiliarius intimus & Archiater primarius Boruſſicus in litteris illo tempore ad me datis, laudat ſpiritum bezoardicum in morbi principio datum, & pulverem pectoralem Ludovici, denique eſſentiam aſthmaticam ſine opio. Cæterum vitæ periculum omnes evadebant, niſi malum in principio neglectim habitum, degeneraret in febrem quotidianam vel tertianam continuas, ubi accedebant lipothymiæ, & haud

obscura malignitatis signa alia, quali tamen neminem præter studiosum quendam, post gravissimam narium hæmorrhagiam, demortuum fuisse memini. Licuit autem mihi evidentissima hujus morbi vestigia reperire in dialogis menstruis, idiomate Germanico anno 1693. sub titulo Novellen *aus der Gelehrten and curiosen Welt*, editis, ubi author p. 1559. inquit; *es solte wohl diese eine* national - *Kranckheit Teutschlandes genennet werden können, da im vorigen* seculo 1580. *eine Seuche, der Bemer Pipp, in Teutschland regierte, welche auch gantz Europam durch gelauffen, und allen zu* Rom 40000. *damahls daran nieder gelegen sind: und ist eben die Kranckheit gewesen, die* Joh. Bange *in seiner Thüringischen Chronicke beschrieben, daß sie* 1579. *sich in Teutschland hervon gethan, da er sie eine seltzame, geschwinde, und unerhörte Kranckheit nennet, die erstlich den Leuten mit Frost, und etliche mit Hitze angekommen, davon wäre der Husten und Heiserkeit entstanden, und wären sie in denen Hälsen wund worden, hätte aber nur etwan drey oder vier Tage mit einem gewähret.*

Sed redeo iterum ad primarium dissertationis hujus argumentum, morbum scilicet convulsivum, & quemadmodum ostendi epidemios sæpissime citra omnem rationem novos appellari, ita præsens morbus idem etiam satis demonstrat. Dum enim de natura ejus sollicitus, authores evolvo, commode incido in *Willisii de morbis convulsivis* tractatum, hujusque c. 8. p. m. 45. ubi graphicam ejus descriptionem reperio. *Apud Gregorium Horstium*, inquit, *mentio fit morbi convulsivi, & maligni, qui olim Hassiæ, Westphaliæ, & in locis vicinis epidemius fuerat: illo correpti sine febrili æstu, aut immodica sanguinis effervescentia, dum circa negotia familiaria versarentur, sese vix modo ægrotare percipientes, circa manus aut pedes, & interdum in utrisque formicationis sensum, cum stupore, huc illuc transcurrentem, habere solebant: dein mox digiti, simulque brachia & crura modo arcte contrahebantur, modo validissime, ac si obriguissent, extendebantur.* Et paucis interjectis: *sin morbus*, pergit, *uti non raro contingit, cerebrum una totum invaderet, convulsiones universales & sæpe insultus epileptici ægrotos infestabant.* Adii igitur ipsum *Horstium*, & operum Tom. 2. l. 8. obs. 22. morbi hujus convulsivi maligni, epidemii, quem miserabilem & omnino terribilem, imo pestilentialem vocat, ampliorem reperio descriptionem, fuisse scilicet eum anno 1617. Hassiæ, Westphaliæ, Episcopatui Coloniensi epidemium, vernacula *die kriebell Kranckheit, Krampffsucht oder ziehende Seuche* appellatum, ejusdemque recidivas aliquot subsequentibus lustris idem observavit Horstius & in gratiam proximi, tractatum de eodem malo, per professores Medicinæ Facultatis in Illustri Marpurgensium Academia editum, latinitati donatum, appendicis instar operibus suis addidit

addidit. Symptomata, morbo isti propria, quamvis apud omnes quidem eadem & similia non sint, utplurimum tamen sequenti modo sese habere legimus c. 2. *Primo omnium ægrotantes, modo in manibus saltem, modo in pedibus duntaxat, interdum in manibus & pedibus simul, aliquando in uno tantum latere, nonnunquam in utroque, sensum quendam formicantem, ac si pars plena formicarum transcurrentium, aut alias consopita esset, percipiunt. Hinc digiti manuum ac pedum ex improviso arcte contrahuntur, aut validissime, ac si obriguissent, extenduntur, tensioque hæc, a manibus ac pedibus usque ad cubitum, humerum, crura, coxasque progreditur, ac simili ratione horum unumquodlibet membrum usque ad corpus contrahit: &c. Frequenter etiam hæc convulsio in manibus aut brachiis, aut in utroque (ut in nostris ægris) crebro quoque in ore, labiis, oculis & toto corpore perseverat.* Problematum deinde decade decima, quæst. 7. p. 109. de eodem morbo agens, *familiarem eum fuisse anno 1596. & 97. Westphaliamque, Coloniam Agrippinensem, Witgensteinensem & Waldeccensem Ducatum, (comitatum), & Hassi in populariter invasisse scribit.* Quin & evidentissima hujus affectus vestigia reperiuntur apud *Schenkium*, l. 6. obs. 2. qui tamen author dubius hæret, num inter pestilentialium epidemiorum, num vero endemiorum censum referendus sit? Unde factum esse existimo quod *Clarissimus Reusnerus*, Eph. Germ. cent. 5. & 6. p. 21. morbum huncce convulsivum Westphalorum quondam endemium aut vernaculum appellarit, quamvis non semper, sed potius rarissime Westphaliam afflixerit, quare huic quoque epidemium eundem esse censemus, quod certo saltem tempore has aut alias regiones infestare soleat. Vid. *Gal.* c. I. in I. epid. in proemi. & in defin.

Præterquam vero quod mali hujus ante nostra tempora hinc inde grassantis mentionem faciat Horstius & alii, inter recentissimos nominare liceat *D. Buddæum*, Lusatiæ superioris Physicum celeberrimum, cujus consilium medicum *von der Krampf-Such oder Kriebe.-Kranckheit*, hoc ipso anno publicæ luci datum, mihi dum hæc scribo, ab Amico communicatur: meminit hic ejusdem morbi, annis superioris seculi 48. 49. prima vice in Vogtlandia, 1675. in urbe Plauen & locis vicinis: & præsentis seculi anno secundo circa Freibergam Misniæ, & anno proxime præcedente decimo sexto, mensibus Augusto, septembri & sequentibus in diversis Saxoniæ & Lusatiæ superioris locis, gravissime sævientis.

Si causam proximam mali hujus investigare velimus, eadem hæc erit, quæ cæterarum convulsionum omnium, cui tamen spirituum explosio, aut rarefactio, quando pulveris pyrii ritu, veluti igniti explodun-

ploduntur, ut placuit *Willisio* de morb. convulſ. c. 1. p. 2. non ſufficere videtur, utpote quæ nec naturæ ſpirituum convenit, nec explicandis membrorum contractionibus convulſivis ullo modo inſervire poteſt. Neque etiam repletio aut inanitio, ab *Hippocrate* 6. aph. 39. adductæ, in cenſu cauſarum locum habere poterunt, ut ut corium madidum, aut fidium nervi, madido aere repleti, aut nimis ſicco inaniti, laxati aut contracti in exemplum afferantur: texturæ enim nervorum non convenit utraque, nec ipſis etiam partibus ſolidis quæ convelli ſolent, ut *Willisius* l. c. c. 3. exemplo anaſarcæ & tabis eleganter oſtendit: Quamvis ſi ſano ſenſu hæc explicentur, non prorſus rejicienda eſſe, in ſequentibus patebit. Intricatiſſima enim eſt res iſta, unde diverſiſſimas apud authores de cauſſa convulſionum proxima reperire licet opiniones: ut enim in rebus a ſenſibus remotis, & tantum intelligibilibus facile decipimur, niſi omnes earundem circumſtantias exactiſſimi judicii lance ponderemus; ita & hic fieri facile poſſe, videbit quivis, cui cauſas ab effectibus & a poſteriori ut loquuntur deducere libuerit. Vir Clariſſimus *Bartholomæus de Moor* pathologiam cerebri peculiari tractatu elegantiſſime tradidit, & convulſionum ſpaſmorumque ætiologia p. 342. 537. ab eo allata, lucem quandam affundit, & cum rei veritate conciliari facile poteſt: quæ vero ab aliis de timoris & pathematum animi, imprimis ſumme anxii, indeque ortis mortuum vitalium perturbationibus, in hoc negotio afferri ſolent, illa non tam cauſam proximam, quam remotas & procatarcticas tangunt, de quibus nobis nondum ſermo eſt. Quin obſcura quoque illa eſſe, quæ de naturæ, in conſervando ſuo corpore energia, & paratiſſimis eum in finem ſubſidiis, augmento motus ſanguinis progreſſivi, ut in febribus; coarctatione fibrarum muſcularium, auctoque motu tonico, ut in convulſionibus, afferri ſolent, quam incertiſſima, vixque probabilia eſſe, ſatis oſtendit nondum demonſtratum animæ rationalis, in actiones iſtas mere vitales imperium; ut cætera omnia ſilentio prætercam; tantum abeſt ut adminiculis ejuſmodi, a naturæ ordine prorſus alienis, ad illud quod œconomiæ animali noxium eſt, aut periculum quodvis imminens, ſive evitandum, ſive arcendum aut expellendum, deſtinato conſilio uti poſſit.

Ante vero quam in re adeo obſcura certi quid determinare poſſimus, videndum prius eſt, quomodo motus tum voluntarii, tum illi, qui mere ſunt automatici, ſecundum naturam in corpore noſtro contingant, & per quæ inſtrumenta fiant! Ita enim depravationis eorundem cauſa facilius nobis innoteſcet. Motus animalis organum immediatum eſt fibra motrix, quarum plurium in certos faſciculos collectio muſculum conſtituit: fibra hæc eſt cylindracea, poroſa, in medio carnea,

carnea, in extremis sui partibus tendinosa, quibus ab una extremitate parti quiescenti, ab altera mobili seu movendæ inseritur, atque dum fibra carnea contrahitur corrugatur & constringitur, hæc versus illam trahitur, finis ad suum principium, vel ut loquuntur cauda musculi versus ejus caput, & ita membrum movetur. Tendinea quippe fibræ pars inepta est contractioni, & basis aut fulcimenti vices gerit, vimque motricis fibræ tantum sequitur; hæc autem vis motrix, qua membra moventur, est contractio, orta, non tam a succorum contentorum turgescentia & rarefactione, aut ab illarum repletione sola, & inde orta distensione & abbreviatione; sed a tensione potissimum fibrillarum membranaceo - nervearum transversalium, prædictas fibras carneas decussatim, angulis obliquis intersecantibus, stringentibus & crispantibus.

Fibra quippe carnea tubulata est, seu vasculosa, siquidem *Cowperi* experimento mercurium injectum admittit, testante hoc *Mangeto* theatri Anat. p. 16. Et musculi contractio contingit, quando fibrillæ nerveæ transversales a spirituum animalium, seu liquoris nervei, totum nervi tractum replentis, influxu & undulatione turgent, & fibras carneas, quæ iis convolutæ sunt, constringendo, motum sanguinis per hasce fluentis sistunt, unde fieri aliter nequit, quam ut musculus infletur, durior fiat, & brevior, & finis tendinis ad suum principium accedat, & os vel membrum cui inseritur, secum attrahat, & adeo membrum moveatur. Concurrunt igitur ad motum actio fibræ nerveæ, scilicet contractio ejus, & inde orta crispatura fibræ carnosæ, contentique in ea liquoris stagnatio, a quibus causis omnibus simul concurrentibus musculus abbreviatur: nec obstat fibrillarum nervearum teneritudo, propter quam robur earundem ad crispationem fibræ carneæ minus sufficere nonnulli existimant: requiruntur enim ad hanc actionem fibrillæ plurimæ, quarum una alterius vim adjuvat, & cuicunque machinarum, per trochleas corpora moventium robur perspectum est, quibus rite & ex mechanices regulis dispositis trochleis, mediante filo tenuissimo ingens pondus elevari potest, huic inquam actio fibrillarum istarum maxime tenuium non videbitur impossibilis.

Videmus ex his, quæ modo dicta sunt, membra moveri contractione fibrarum in statu naturali, idemque in statu p. n. etiam contingere statuimus, sed ab alia causa, eademque præternaturali, seu morbosa: adeoque causa proxima & formalis ut convulsionum omnium, ita etiam spasmi hujus epidemii esse impetuosum, violentum & inordinatum liquoris nervei in partes fibrosas, motui inservientes influxum, eundemque interruptum & alternativum in motibus convulsivis, continuum

 vero

vero & magis ordinatum in convulsionibus & spasmis, aut ut vocantur, conductionibus. Uti enim spiritus, per nervos brachii influus, movet in statu naturali digitos & brachium ex meo arbitrio; ita, si fiat punctura nervi, & inde convulsio brachii, motusque ejus præternaturalis, sequitur necessario, eundem spiritum, qui ex arbitrio brachium movet in statu naturali, etiam in convulso brachio, ex motu ejus vitiato, propter irritationem, & inde dependentem continuum motum tremulum, convulsionis istius & motus p. n esse autorem. Ex quibus omnibus evidentissimum esse arbitror, quid demum inanitionis & repletionis nomine in hoc negotio intelligi debeat, præsertim si simul consideremus, quod fibrillarum contractionibus istis sanguini arterioso, per fibras carneas transeunti obex ponatur, ejusdemque ingressus in venas impediatur.

Inter causas remotiores primum locum obtinet omne illud, quicquid crispationes tales fibrillarum producere valet: & quemadmodum a causa externa sæpe id contingere videmus, punctura scilicet aut læsione nervi; ita, si a causa interna, humore acri, aut spirituum impetu nimio, irritetur nervorum principium aut nervus, ex celerrima hac in parte admodum sensili fibrillarum agitatione & vellicatione, spiritus per nervum antea blande fluentes, simul impetuose commoventur, & ab his tota liquoris nervei massa, adeo, ut iidem spiritus per nervum istum violenter & cum impetu ferantur, istiusque membri, ad quod nervus fertur, convulsio exoriatur. Vix enim induci possum, ut credam, causam materialem ipsis spiritibus hærere implicitam, sive hanc in acido volatili cum *Sylvio*, sive in nitro-sulphureo cum *Willisio*, quærere placeat: siquidem spiritus animalis, liquidum hoc subtilissimum, moleculas tales plane heterogeneas, propter sui subtilitatem, & tubulorum cerebri, per quos separatur, viarumque, per quas it & redit, exilitatem, non admittit, adeo ut non tam qualitate, quam quantitate & motu illud peccare videatur.

Causæ antecedentes præsentis mali, quærendæ sunt in ipsa humorum constitutione acido-viscida, & temperamento, ut vocant, melancholico, cui producendo vitæ genus maxime favet: unde non usque adeo est mirandum, si, accedente levi aliqua causa externa internave, humorum acrimonia augeatur, & irritationes ejusmodi producant; aut propter lentorem hinc inde stagnantes partium distensiones augeant, fibras irritent, temporisque successu acorem contrahant, præsertim, si hæc omnia a causis procatarcticis in actum introducantur aut foveantur. Quanta enim sit vis harum causarum in producendis morbis, quotidie experimur, quando ex perversa sex rerum nonnaturalium, ut medicis audiunt,

audiunt, administratione, corpus nostrum variis modis læditur. Aer noster atmosphæricus, commune vitæ pabulum, corpora vario modo alterat, & teste *Hippocrate*, aut cuicunque demum adscribere placeat, *l. de flatibus*, *mortalibus vitæ*, *& morborum ægrotis solus is est auctor*: Epidemiorum sane malorum causa generalis utplurimum est aer, *tempestatumque anni mutationes potissimum tales morbos pariunt*, *& in his ipsis anni tempestatibus magnæ mutationes frigoris & caloris*, ut loquitur *Hippocrates* f. 3. aph. 1. Et huic quidem partes præcipuas in producendo hoc morbo tribuendas esse puto, siquidem *aer vitiosus cibo tali longe nocentior est, utpote qui statim intimos corporis recessus occupat, spiritusque ipsos inficit ac continuo afficit*, teste *Bibiens* in sect. diætet. p. 1. Quod si igitur aeris nostri & tempestatum hujus anni constitutiones accuratius paulo examinemus, videbimus post hiemem utcunque frigidam & diuturnam, veris initia fuisse temperata, & pro temporis ratione calidiora atque serena, succedente demum frigore insolito, & pluviis perpetuis, ad æstatis medium durantibus, quas tandem excepit tempestas calidissima, serena, per plures septimanas constans, & non nisi unius forte hebdomadis spatio pluviis interrupta: cæterum ut interdiu summum æstum, ita noctu fere semper, paucissimis solummodo exceptis, frigus singulare experiebamur. Sub hisce inæqualibus sæpiusque mutatis tempestatibus, corpora vario modo alterabantur, eorum præsertim, qui propter vitam & labores rusticanos sub dio semper aut ut plurimum commorari necessum habebant; unde facile patet ratio, cur patres familias, servi & ancillæ potissimum, pueri iidem & puellæ, quæ ruri quoque operas pro ætate præstare poterant, morbo hoc obnoxii potius fuerint, quam uxores & matres familias, ipsique infantes, quorum vix unum vel alterum ægrotantem, aut morbo hoc correptum vidi, sicut nec ullum hominem in civitatibus viventem, aut qui aeri rusticano sese continuo exponere, ex vitæ ratione non habebat opus, eodem morbo correptum fuisse memini. In his vero qui in aere aprico continuo vivebant, rusticis, messoribus & similibus postquam a præcedente aeris constitutione frigida & humida transpiratio fuerat impeditior, humoresque movebantur lentius ac hinc inde facile stagnarent, acoremque contraherent summum, fieri facillime poterat, ut succedente æstu magno, & laboribus gravioribus messis tempore propter constantem serenitatem vix interruptis & continuis, moverentur humores isti viscidi, acriores, atque fluidior seri portio sudore expelleretur, illudque quod reliquum erat, majorem contraheret viscidimatem & acrimoniam: unde tam in cerebro, quam circa viscera alia, ipsumque nervorum principium facile fiebant stagnationes, & succedentia cum spasmis symptomata alia plurima. Fovebantur causæ modo recensitæ a nocturno frigore, æstus diurnos excipiente, quodque poros interdiu apertos subito claudebat,

bat, & humores æstu agitatos & attenuatos in motu sistebat, & quasi coagulabat, non sine succedentibus hinc inde stagnationibus & obstructionibus. Quantum autem se excipientes invicem caloris & frigoris vicissitudines subitaneæ sanitati noceant, testatur experientia, quando ex subitanea refrigeratione post æstum varia mala & interea haud raro convulsiones produci videmus; ipsaque etiam ratio satis evincit, non posse non ex cohibita transpiratione, & a frigore post æstum suscepto varia mala oriri.

At facile objicere aliquis posset, rusticam gentem singulis annis, & potissimum circa messis tempora, eadem pati, eosdem subire labores, nec tamen semper, imo rarissime morbo tali convulsivo affici, atque adeo aliam plane hic subesse causam, & quidem huic constitutioni epidemicæ singularem. Verum quamvis ruricolæ ad labores nati videantur, annisque singulis, præsertim circa messis tempora, in his præsertim terris, tanta segetum & pratorum copia abundantibus, gravissimos labores subeant, extraordinarios tamen hosce hac ipsa æstate fuisse statim apparebit, si considerare velimus serenitatem, tempore messis continuam, post pluvias frequentiores circa initium ejus decidentes, unde labore partim cito nimis se invicem exceperunt, partim vero metus mutationis tempestatum, festinationem summam imperavit, factumque est, ut hoc autumno messis, per tres minimum septimanas citius apud nos absoluta fuerit, quam alias fieri consuevit. Accedit nocturnum frigus satis insolitum, quo corporum pori æstu diurno aperti, non citra summam alterationem clausi iterum sunt: Nec prætermittendæ sunt e causarum classe frequentes nebulæ, & rubigines, quibus crasis corporum non parum læditur: recte enim *Ovidius*.

Cum modo frigoribus, calido modo stringimur æstu,

Tempore non certo, corpora languor habet.

Et ex longa mora aut decubitu sub dio convulsiones oriri, ex *Jacchin.* comm ad c. 13. l. 9. Rhasis, observat *Schenckius*, l. 1. obs. 4. q. 125. Verbo: frigus, præsertim post æstum susceptum, convulsiones producit, teste *Sennerto*, & *de Moor* l. c. p. 535. ipseque *Cous*, *morbus*, inquit, *qui sacer appellatur*, *ex iisdem causis*, *ex quibus etiam reliqui*, *originem trahit*, *ex his nempe quæ accedunt & decedunt*, *velut frigore*, *sole*, *ventis*, *& mutationibus nunquam conquiescentibus.* Lib. de morbo sacro; Sect. operum 3. p. 94. edit. Foes. Num vero inter causarum remotarum censum vocare etiam debeam, quod rusticorum plurimi gramen desecatum ex pratis, aquis inundatis ad altiora loca deportare

deportare opus habuerint, ubi quotidie ad coxas usque aquis sese immergere necesse habuerunt; incertus hæreo, præsertim cum multos eodem morbo laborantes viderim, qui loca editiora inhabitantes, prata aquis inundata non possideant. Illud tamen negari non posse arbitror, refrigerationem istam in aquis factam, haud leve in iis, quibus hæc contigit, momentum & promovendo & augendo morbo contulisse.

Neque tamen e classe causarum procatarcticarum cibum potumve, uno verbo, alimenta prorsus excludi velim; quamvis enim quæ in aere existit morborum causa, sit maxime universalis; non omnes tamen eadem affici, aut dominante constitutione aliqua epidemica, cunctos ægrotare videmus, ut etiam in præsenti lue convulsiva observavimus: illa enim inter rusticos tantum, eosdemque potissimum, qui & laboribus gravioribus exerciti, & diutius & in aprico eos continuare necesse habuerunt. Sin vero in aere vitium, si in corporis exercitatione nimia quærendum, cur non omnes promiscue, aut cur non plures eodem morbo correpti fuere? Certum enim est partem rusticorum maximam immunem fuisse ab hoc contagio, unde necessario sequitur, requiri in corporibus certam dispositionem, certam humorum crasin, quæ a causis ejusmodi universalibus alterari possit, quaque absente nihil a constitutione epidemica individuo huic est metuendum. Cum autem multi rusticorum, nulli vero alii homines hoc morbo affecti fuerint, causa hujus diversitatis quærenda est, meo quidem judicio, in ipso temperamento, & naturali dispositione istorum hominum, ab ipsa victus, quo utuntur, ratione derivanda. Viliori alimento vescuntur omnes, pane secalino consusaneo, furfuraceo, atro, acidiori, sæpius non bene cocto, unde chylus admodum crassus, viscidus, lentus, acidus, sanguini ejusdem qualitatis generando, producendæque cachexiæ & scorbuto peropportunus. Vid. Ephem. Germ. Dec. 2. ann. 6. obs. 87. Et Dec. ejusdem ann. 10. obs. 171. Pulte quoque e frumento Saracenico decorticato, & mola crasse comminuto (*Buchwentzen Grütze*) in aqua aut lacte ad crassiorem consistentiam cocto, quotidie fere & ad satietatem usque replentur, quod difficulter digeritur, flatulentum est, & crassum atque viscosum nutrimentum præbet, teste *Sennerto* Instit. l. 4. part. I. c. 3. Quin & ex hordeo decorticato pulticulas sibi parant, alimenti siccioris, crassi, pauci. Nec silentio prætereundæ sunt lautitiæ eorum, quas ex farina secalina, aut quacunque alia sibi parant, aqua aut lacte in massam coacta, ex qua globulos efformant, quibus ad duritiem fere coctis, ventriculum gravant, & ad crepaturam usque replent. Carnibus vescuntur rarius, & non nisi in nuptiis, aut messis tempore, ubi lardo potissimum de-

 lectantur.

lectantur. Potus ipsorum est aqua, vel lac, dulce, frequentius acidum, ebutyratum, aut ejus serum, rarius cerevisia, & ex frumento per fermentationem destillans spiritus. Diæta talis, & alimenta crassiora viscidiora, chylum crassum, viscidum, acrem, aut acidum suppeditant, similemque sanguinem; qualis enim chylus, talis sanguis; qualis sanguis, tales cæteri humores a sanguine dependentes: adeo ut mirum plane sit, quod commoda fruantur valetudine, nisi diætæ hujus vitia laborum duritie & frequentia corrigerent. Cum igitur sanguis eorum crassus, lentus, ad motum minus aptus existat, a quacunque causa facile magis coagulatur, stases ejus promoventur, & fomes morbi aeri inhærens eundem facillime alterare potest.

In specie vero morbo huic ansam præbuisse credebatur panis, ex secali recenti, & qualitate virosa infecto paratus: cui quidem sententiæ favere videbantur aliorum observationes, & frequens experientia. Nec ipsi *Marpurgenses* ab hac opinione alieni videntur, quando apud *Horstium* l. c. scribunt: *ex ægrotantium relatione scire licet, quod externa causa communiter in alimento, ad nutriendum minus idoneo & improportionato consistat, dum pauperes, rebus ad vitam necessariis destituti, panem inpurum & male coctum, longo tempore in summa famis urgentia devorant. &c.* Multo vero evidentius id ipsum probare videtur elegans Illustris *Brunneri* L. B. in *Brunn*, Fautoris mei honoratissimi, de granis secalis degeneribus venenatis observatio, Ephemeridibus Nat. Curiosorum Dec. 3, ann. 2. p. 348. inserta. *Degeneravit* scilicet, *secale, & loco granorum alimentariorum protrusit cornicula nigra, grana secalis degenerantia: quæ experti in sylva Hercynia Martini Korn vocarunt, & noxam, quam alias intulit, generi humano præsagierunt.* Pergit deinde & dicit: *degener illud frumenti genus esse causam, quod incolæ sylvæ non tantum convulsionibus tententur miris, sed & extrema sphacelo emoriantur.* Et quem supra citavi *Buddæus*, in consilio medico p. 9. ita inquit: *es wird nach gnugsamer Untersuchung und gemachten* experimenten, *wie auch deßwegen erlangten Nachrichten, von denen meisten dafür gehalten, daß unter andern Ursachen, als der lang anhaltenden Kälte, und Nätze, denen offt gefallenen Meelthauen und gifftigen Nebeln die Schuld hauptsächlich beyzumessen sey dem in diesem Jahr gewachsenen Korn, als in welchem an vielen Orten, vornehmlich wo der gifftige Meltbau und Schlossen gefallen, wegen der anhaltenden grossen Nässe vieles Unkraut, Tobkraut, Trespe, insonderheit die langen schwartzen Körner an denen meisten Korn-Aehren, nebst denen anderen guten Körner gewachsen, welche Körner bey trocknen Jahren ein gutes und fruchtbares Zeichen, bey naßen Jahren aber vor ein Mißgewachse gehalten werden.* Addit porro quatuor aut quinque observationes, de virulentia

granorum

granorum istorum testantes. Confirmare autem videtur hanc de vitio secalis sententiam, quod in prædio S. mense Septembri hujus anni, rusticus quidam, cum uxore, fratre, ancilla, puella annorum 13. & puero annorum 8. graviter hoc malo decubuerit, ex quibus primo puella, postea rusticus ipse morti in prædam cesserunt, & molitor istius loci Domino fundi fassus est, rusticum hunc antequam ægrotaret, frumentum novum, summe impurum, & corniculis nigris refertissimum, nec satis exsiccatum molendino intulisse, quod terna vice molæ injici oportuit, quare rusticum monuit, ne panem ex ista farina comederet.

Nec nova est hæc de noxa granorum secalis degenerum, aut corniculorum nigrorum, nostrates *Brand-Körn* vocant, qualitate venenata, quibus miras convulsiones, quin imo sphacelum extremorum producta fuisse referunt Ephemerides Nat. Curios. cent. 5. & 6. obs. 82. & malum hoc pauperum, temporibus caræ annonæ imputatur nutrimento vitioso, & præcipue certo frumento nigro, secali, & quidem soli: degeneranti in clavos, *bled cornu*, ergo Gallis dicto; additur, easdem causas, quæ producunt sterilitatem annorum, produxisse quoque copiam clavorum, quos non secernentes pauperes, soli ægrotarunt.

Neque etiam de vitio hocce segetum, & inde productis malis desunt plures aliorum observationes: ita varios morbos epidemios a secali vitioso, & uredine corrupto, in Thuringiæ tractu circa Erfordiam ortos fuisse anno 1700, recenset celeberr. *Hoyërus*, medicus Molhusinus, Eph. nat. Cur. Dec. 3. ann. 9. & 10. p. 173. Imo stupenda plane sunt, quæ de gangrænæ quadam specie, in Aurelianensi Galliæ Ducatu epidemia leguntur dans *l'histoire de l'Academie Royale des sciences*, anno 1710. p. 80. de gangræna sicca, nigra, livida, plures affligente: & in specie de rustico quodam, cui deciderunt subito pedum digiti omnes, una deinde cum pedum residuo, & carne binorum crurum, & natium, relictis tantum ossibus nudis. Adscribitur malum hocce nutrimento vitioso, pauperibus sub annonæ caritate usitato, & præsertim corniculis istis nigris in secali reperiundis, mereturque res ipsa intimiorem considerationem, cum ipsa quoque animalia bruta, grana ista recusent, ut de gallinis affirmatur l. c. p. 83. quamvis dum incautiores illa assumpserint, nullam inde noxam patiantur. Sic canes quoque panem ex secali recente hujus anni factum, in quibusdam locis noluerunt comedere, unde argumentum qualitatis vitiosæ utcunque desumere possumus. Quin & mihimet ipsi, talem panem in prædio W. degustanti, sapor quidam crudus, gra-

 minis

minis instar in eo deprehensus est, qualem tamen semper in pane, ex secali novo facto reperiri affirmabant plurimi, dicentes: *das Brod von neuen Rocken schmecke anfangs allezeit so grün*, evanescente postmodum, quando secalis grana, diuturnitate temporis aridiora fiunt.

Oriuntur autem cornicula ista nigra ab uredine seu rore melleo, *van Honig oder Meelthau*, de cujus qualitatibus vitiosis videri potest *Theophrast. Eresius*, Hist. plant. c. notis *Bodæi a Stapel.* p. 498. & *Plin.* Hist. natur. l. 18. p. m. 462. Glutinosa enim roris istius substantia, adhærescendo secalis spicis, quarum pleræque barbulis suis se defendunt, nisi pluvia succedente abluatur, aut ventis protinus dissipetur, exsicceturve, exteriorem granorum pelliculam putrefacit, ita ut nutritius istorum succus, luxurians, intra terminos suos contineri nescius, ordine a naturali plane alieno accumuletur, limitesque suos excedens, in granorum ista monstra abeat, noxiis qualitatibus propter mixturam succi alibilis superflui, cum unctuositate roris vitiosi infecta. Vid. *Hist. de l'Acad. Royale des sciences*, l. c. p. 82. Rationem hujus rei paulo aliter reddit *Helwichius*, *in derer auffgefangenen Briefen fünfftem* pacquet. 73. correspondenz, p. 581. sq. ubi negat materiam esse a rore melleo, quoniam guttulæ istæ dulces, e granis mollioribus immaturis proveniunt, & ab aere vel rore coagulantur, quale quid in aliis frugibus non observatur, neque in spicis granisve omnibus; & cum odorem exhibeant mucidum, instar granorum putredine incipiente corruptorum, nullum plane dubium relinqui scribit, cornicula ista nigra ex aristis excrescentia, pro re corrupta, insalubri nutritioni præstandæ minus apta, habenda esse. Cunctarum deinde rerum originem & finem esse mucilaginem dulcem, plus minus crassam, ex mercurio & vitriolo constantem, quarum illa virtute dissipante & attenuante, hæc vero adstringente polleat, ita ut ex justa earundem proportione & harmonia omnia constent; quod si hæc proportio casu destruatur aut immutetur, alterari rei essentiam, atque ex nimia mercurii copia oriri turgescentiam, solutionem, fermentationem, imo putredinem & corruptionem; sin vero abundet vitriolum, coacervari tenuem, fluidam, raram materiam, & crassiorem, densiorem, imo duriorem fieri. A præcedente igitur humiditate, quam terra cum multo mercurio absorpsit, plantisque communicavit, orta est primo turgescentia, & succedente calore fermentatio unde, lactea & nutritia granuli materia, pelliculam perrumpendo exstillavit, atque ab aere, roreve frigidiusculo coagulata & putrescens, monstrum istud secalis produxit. Plura videri possunt l. c. non prorsus a scopo nostro aliena; scilicet cur secale vitio huic tantum subjectum sit, rariusque in hordeo aut frugibus aliis reperiatur; & cur non singulis annis tale quid accidat?

dat? Prius fieri dicit, quoniam fecale per totam hiemem tempestatum injuriis expositum, plus humiditatis unà cum mercurio aereo haurit, quam fruges æstivæ, atque granum ejus pellicula tenuiore, fuccoque alibi magis abundante constat. Posterius adscribit calori excessivo, tum demum superveniente, quando natura in coagulanda materia viscosa lactea erat occupata, atque suborta fermentatione forti, & turgescentia præternaturali, perrupta pellicula fuccus iste exstillarit.

Satis hactenus de vitio panis, cui morbus noster convulsivus a multis adscribitur, actum est, diffiteor mala plurima, & in specie affectus convulsivos, aliosve capitis tam a pane vitioso, quam ab aliis alimentis produci posse: ita frumentum malum morbos chronicos, & imprimis scorbutum producit Eph. Nat. Cur. Dec. 2. ann. 10. Obs. 171. Esus coturnicum spasmum pedum produxit, notatumque est quendam, quoties coturnicibus vescebatur, semper altero die spasmo pedum, haud parum molesto correptum, cui alias nunquam obnoxius exstiterat: *Riedlin.* lin. ann. I. p. 30. & alaudæ manus contractas induxerunt, teste eodem Itiner. p. 17. lin. ann. 4. p. 913. Anguillæ nervis imprimis adversantur & convulsionum causa fiunt, quales aliquando virgines duæ ab esu earundem adeo horrendas patiebantur, ut rigidæ starent, corporibus nonnihil in anteriora incurvatis, ut in emprosthotono fieri solet; testante *Bierlingio* thes. pract. p. 738. Quin & lac ipsum, primum istud omnium animantium pabulum, oris torturam aliquando induxit gravissimam, cum tensione dolorifica totius colli, & pene corporis, teste Baglivo prax. l. 2. p. 243. Et ex leguminum esu crurum impotentiam observavit *Hippocrates* de morb. vulgar. 2. edit. Foes. Sect. 7. p. 119.

Quicquid autem horum est, & quamvis ab alimentis tum spasmi & convulsiones, tum morbi alii produci queant, sæpiusque a solo pane ortos fuisse non diffiteamur; neque ignoremus, quid lolium aut triticum temulentum malignitate sua efficiat; quamvis etiam negare non possimus, constitutionem frigidam pluviosam, productioni secalis vitiosi admodum favisse, utrique enim, & corniculis nigris & lolio producendo, favet, teste *Ramazzino* de morbis artificum c. 27. atque lychnidis segetum semina, nostratibus *redde* vocata, secali permixta, farinam hoc anno suppeditarint rubram, quæ alba ordinario esse solet, indeque malum hoc ortum fuisse nonnulli existimaverint: his tamen omnibus nihil obstantibus, vix induci possum, ut credam, mali hujus causam apud nos extitisse panem ex vitiosi secalis farina excoctum, sequentibus potissimum rationibus inductus. Quod scilicet plures spasmo epidemio laborantes

 vide-

viderim, antequam panem recentem comederint; multos autem qui talem in magna copia assumpserunt, non ægrotasse: quemadmodum hodie adhuc talis pan s, sine omni noxa a rusticorum plerisque usurpatur: præsertim cum certa mihi constet experientia, collecta ante plures annos in annonæ charitate a pauperibus secalis recrementa, multis granis degeneribus referta, in panes coacta & comesta, nihil plane mali post esum reliquisse. Ex quibus omnibus concludo, morbum hunc apud nos non tam a secalis & panis vitio quam ex peculiari aeris constitutione epidemia, ut & nebulis & vaporibus ortum suum habuisse, a quibus scilicet morbi epidemii utplurimum oriuntur, ut de aere & tempestatibus p. 18. dictum est; de nebulis vero, febrem malignam producentibus, historiam notatu dignam refert Celeb. *Hoyerus* Eph. Nat. Cur. Dec. 3. ann 9. & 10. p. 174. simulque subjungit, haud facile esse naturam & causas nebularum rimari, utpote quæ pro mineralium & aquarum, in terræ cryptis & antris contentarum diversitate maxime variant: Placet *Hippocratis* effatum sect. 3. edit. Foes. p. 7. de natura hominis, *ubi complures*, inquit, *uno morbo eadem tempestate vexantur, in id quod maxime commune est, quoque omnes utimur potissimum rejicienda causa est: id autem est, quod inspirando trahimus.*

Cæterum, unde aeris ista corruptio & vitium oriatur, res est altioris indaginis. Præterquam enim quod ab exhalationibus & vaporibus corrumpi & infici possit, non penitus e causarum numero proscribendum esse astrorum influxum, existimo. De sole & luna res extra controversiam posita est; de planetis reliquis & superioribus dubia forte nonnullis videri potest, propter nimiam eorum a nobis distantiam, & corporum istorum opacitatem. Verum enim vero, alius est influxus solis & stellarum fixarum, alius planetarum: illa agunt luminis emissione, & vario modo tam aerem, quam corpora nostra alterant: hi non immediate, sed mediantibus exhalationibus primo atmosphæram sibi propriam, deinde ætherem & aerem contiguum & vicinum, denique longius distantem diversimode alterant, ita ut mutationes inde provenientes, ad aerem nostrum atmosphæricum usque se extendant, & mutationes tempestatum in eo producant. Certum enim est, quod pro ratione situs planetarum tum inter se, tum imprimis ratione solis alia effluvia ex iis emittantur, quibus alteratio ista merito tribuenda est, præsertim, cum recentiorum industria certas regulas meteorologicas detexerit, quibus observatis, ex positu stellarum, constellationes vocant, certissimum de futuris tempestatibus judicium, formari potest, id quod post *Wilhelmum Coccium*, Anglum, sedula plurium annorum observatione ostendit *Sluterus*, Hamburgensium senator spectatissimus, & ex utroque *Stahlius* introductione ad meteoroscopiam novam. Nostrum non est,

est, in speciales syderum positus, & ordines, quæqne eorundem ad producendum hunc morbum vis sit & efficacia sigillatim inquirere, habebunt igitur hic, in quo se exerceant, astrologi.

Quicquid autem horum est, & sive ab astrorum influxu, sive ab exhalationibus aut vaporibus aer vitietur, res eodem recidit, illeque semper pro primaria morborum epidemicorum causa habendus est, quorum certe originem aliunde derivare vix licet. Quis enim febrem catarrhalem seu catarrhum epidemium, cujus mentio facta est p. 8. toti fere Europæ communem, aliunde, quam ex aeris vitio, derivabit? Et cum *Reusnerus*, Nordlingensium poliater, tractatu de scorbuto p. 72. ejusdem morbi meminerit, anno 1580. ab austro principium sumentis, sub Sirii ortum, tempestate aquilonia, maxime autem circa interlunium æquinoctii autumnalis, municipatim pervagantis Europam, & in omnes fere mundi regiones debacchantis, commode hic de eodem adhuc monendum esse censui, quod *Fernelio* l. 1. de abdit. rerum causs. c. 12. gravedo anhelosa, Gallis *la coqueluche*, Germanis *der Bremer, oder Bohmer Pipp, das Hünerweh*, quoniam laborantes instar gallinarum coryza vexabantur, dictus, atque *Hippocrati* l. 3. epid. sect. 3. cognitus, aerisque constitutioni austrinæ tum aquilonari adscriptus fuerit. Et quis dubitabit unquam, affectus epidemios alios, aeri potissimum & frequentius, rarius cibo aut potui adscribendos esse? Id quod in abortu epidemio, anno seculi superioris 96. passim observato, docet *Hippocrates* sect. 3. aph. 12. & l. de aere: aquis & locis c 6. Idem docet Aristot. sect. 1. probl. 9. Et mihimet ipsi anno 1697. die 29. Martii partus difficilis in tribus puerperis hic observatus est, quo tempore ipsi syderum positus idem innuere videbantur; & Vates iste Anglicus, ut se ipsum vocat, in suis prognosticis ad diem 28. Martii notanter ait: *das zarte schwache Frauen - Zimmer hat schwehrgefahr, auch mißliche Gebuhrten zubefahren.*

Sed his missis, nos potius ad alia pergimus, & considerabimus, quomodo causæ istæ generales, de quibus in præcedentibus actum est, & morbum ipsum, & potissimum, symptomata eum concomitantia producere possint? Cunctaque ad malum præsens applicando, ætiologiam ejus, quantum quidem in re adeo obscura licebit, traditurі sumus.

Ut ordine hic procedamus, symptomata dividere placet in antecedentia, concomitantia, & consequentia. Inter antecedentia plerumque observantur nulla, nisi *capitis* quandam *gravitatem, nauseam, & molestiam* quam nonnulli *in imis tubus* sentiunt, *tractionem* huc referre lubeat. Oriuntur illa a miasmate morboso, ipsum caput, & ventriculum infestante, leviterque vellicante, usque adeo, ut

ut contractis meningibus aut fibris quibusdam cerebri medullaribus, levique earum compressione capitis gravitas, in ventriculo vero, ex rosione tunicæ nerveæ nausea oriatur, quæ in subjectis istis robustioribus sua sponte nunquam in vomitum terminatur. *Tractio* ista *molesta*, cum aliquali dolore, quem in principio paroxysmi plerique sentiunt, spasmodicæ musculorum & tendinum contractionis principium esse solet, quam demum ipse morbus, seu spasmus sequitur: & observatione maxime dignum esse arbitror, quod ejusmodi *tensiones circa respirationis organa*, *& diaphragma*, *una cum angustiis circa præcordia* in quamplurimis observari soleant, antequam membrorum contractiones subsequantur, quibus tamen succedentibus, cessant molestiæ istæ circa pectus: evidenti testimonio, malum per respirationem cum aere haustum, aut ex suppressa transpiratione ad viscera propulsum, afficere organa & viscera thoracis, & convulsivas contractiones iisdem inferre, donec malo ad artuum nervos, ipsius naturæ, & circulationis humorum ope delato, extrema convellantur.

Spasmus ille extremorum, cujus ampliorem descriptionem p. 6. tradidi, individuus est morbi comes, imo morbus ipse, oriturque ab humore aut miasmate acido acri, plus minus activo, nervos irritante, rodente, vellicante, & organorum motus contractiones involuntarias, morbosas & præternaturales causante: quo tandem discusso, morbus dat inducias, donec, collecto denuo circa nervorum principium, aut in ipsis motus instrumentis novo fomite, pristina ludatur fabula, & spasmus revertatur. Concomitantur convulsiones istas *dolor*, a violenta membrorum contractione ortus; *tumor* a sanguinis, cæterorumque humorum stagnatione, & *rubor* tam faciei, quam membrorum convulsorum, ab eadem causa producti: quin ipse quoque, qui in paroxysmo observatur, *sudor copiosus*, ab eadem humorum stagnatione oritur. Dum enim sanguis intra sua vasa in musculis cogitur, & premitur, serum ejus facile exprimitur, & per poros sub udoris forma dilabitur, ut in moribundis observamus. Interea, & dum ista fiunt, *mente constant* ægri, quoniam causa mali non tam rationis officinam, ipsum cerebrum & cerebellum, quam potius medullam ejus oblongatam & spinalem, principiumque nervorum artus moventium invadit & aggreditur. Quod si contingat ut simul ad caput intimius feratur, oritur *delirium*, *epilepsia*, aut *apoplexia*, rarissima in nostris ægris symptomata, quorum ultima etiam sæpe funesta sunt. Causam *formicationis* istius *motusque tremuli*, quem tam in, quam extra paroxysmum sub cute sentiunt, & qui oculis cerni potest, a motu tremulo & reciproco fibrarum carnearum & tendinum, supra p. 6. deduxi. *Alvi fluxus*, non tam in principio morbi, quam ejus progressu, quamvis rarius succedens, symp-

ſymptomaticus erat, non carens periculo, & collectione materiæ morboſæ acris, inteſtinis & viſceribus abdominis moleſtæ oriundus. *Sitis* non tam a defectu humidi in ſanguine, aut obſtructione vaſorum ſalivalium, vel calore p. n. qui nullus aderat, originem habebat, ſed doloribus potius, & triſti ſpiritui exſiccanti, aut ſpirituum ataxiæ tribuenda erat: hæc enim vel materialiter ſalivam alterant, vel ſecretionem ejus impediunt, id quod in magnis doloribus, aut animi pathematibus vehementioribus quotidie obſervamus. Nec poſſum ſilentio præterire obſervationem, quam proprio meo damno expertus ſum: cum enim circa initia veris anni proxime elapſi, Schleſviga domum reverſurus, curru proſtrato, os humeri dextrum in ſui medio mihi diffringeretur, eo ipſo momento, & dum humi adhuc jacerem, ſitim ineffabilem, qualemque nunquam in vita mea habui, experiebar, non aliter ac ſi per plures dies nihil liquidi aſſumpſiſſem, cum tamen vix ante horam hauſtus thee potus, nullam plane ſitim reliquerat, & ante lapſum os ſaliva maderet. Quin & celeberrimus noſter *Pechlinus* profligatiſſimam ſitim, in iis qui crurifragium propter delicta paſſi ſunt, ipſe annotavit, & pro ſuo more verbis elegantiſſimis deſcribit, obſerv. med. l. 3. obſ. 39. p. 518. *Pulſus* magnus & tardus non tam a morbo, cujus cauſa proxima non in ſanguine, ſed in nervis, horumque principio hæret, originem ducit, ſed temperamento ruſticorum melancholico, aut melancholico-ſanguineo naturalis eſſe videtur; celeritas vero & inæqualitas ejus, qualem in moribundis obſervavi, ab inæquali & tumultuario ſpirituum motu originem traxit. Nec *urina* multum a ſtatu naturali mutata erat, niſi quod in aliquibus juſto pallidior ex vitio digeſtionis, & a ſeri in renibus copioſiore ſecretione, apparuerit.

Poſt paroxyſmum conſequebatur *frigoris ſenſus* in artubus, ſpecies quædam horripilationis, a fibrillarum motu tremulo, ſanguiniſve circulatione tardiore per vaſorum capillarium extrema. *Fames*, in aliquibus *canina* ab acido exceſſivo, ſtomachum vellicante ortum ducit, & dum vellicatio hæc in ipſo paroxyſmo propter dolores & ſpirituum diſtractiones ſentiri nequit, his demum ſedatis animadvertitur & ægri fiunt famelici. Denique *tenſiones artuum cum ſtupore* quodam membrorum diu remanent, partim propter relictam materiæ morbificæ, nondum penitus diſcuſſæ aut correctæ aliquam portionem, partim propter debilitata motus arbitrarii inſtrumenta: & dum antecedens mali cauſa, & humorum conſtitutio acido viſcida, propter diætam hominum noſtrorum, & deficientem remediorum continuationem diuturnam, a qua natura eorum plane abhorret, non facile penitus tollitur, quid inquam, mirum eſt, ſi ex levi cauſa procatarctica, & acceſſu aeris frigidiori *recidivam* patiantur? Quamvis hoc ipſo, dum hæc ſcribo tempore, omnes,

omnes, qui curæ meæ subjecti erant, per Dei gratiam plenarie sanitati restitutos esse, affirmare possim. Nec reticenda, aut silentio prætereunda, sed publice potius laudanda est Illustrium & Generosissimorum Toparcharum plurium generosa in subditos misericordia, qua de medela pauperrimis istis hominibus gratiose prospexerunt, cui ex alto benedixit Iehovah, ut exceptis paucissimis, mortuorum catalogo adscriptis, reliqui optima nunc fruantur valetudine.

Talia erant symptomata, in nostris ægrotantibus obvia, quorum tamen plura in aliis, eodem morbo laborantibus alibi observavit medicorum, qui de eodem antea scripserunt triga *Reusnerus*, *Drawisius* & *Buddæus*: horum primus diexodicarum exercitationum libro de scorbuto, anno superioris seculi 1600. Francofurti impresso, de spasmo hocce, plures provincias populariter & digladiatorie invadente p. 72. dicit: eum agitationem esse convellentem, atque desinere in morbum Herculeum, resolutionem nervorum, veternum, maniam, lumbaginem, paralysin, quorum tamen omnium, præter morbum Herculeum, & apoplexiam, nullum plane aliud accidens notavimus. *Drawisius*, *im Bericht und Unterricht vom schmertzmachenden Scharbock*, tit. 2. de affectu scorbutico - spasmodico p. 88. inter signa morbi, præter illa quæ a nobis observata sunt, recenset tetanum, opisthotonum & emprosthotonum, convulsionis diversas species, vomitus, manuum & pedum vesiculas ichore plenas, aut alibi in artubus erumpentes; iis autem recentior *Buddæus*, l. c. p. 4. & sq. maniæ, caloris p. n. & exurentis, affectus comatosi, melancholiæ, vertiginis, tinnitus aurium, vesicularum tam artus quam ipsa viscera occupantium, erosionum & extravasationum sanguinis meminit, de quibus tamen omnibus nihil prorsus a nobis observatum est. De internis vero morbi hujus productis legi potest relatio factæ inspectionis cadaveris, adolescentis annorum 19. eodem morbo demortui, l. c. p. 8.

Morbi diagnosis ex iis quæ in antecedentibus sunt allata facilis est, & ex symptomatibus petenda, quorum præcipuum & pathognomonicum, præter ipsum spasmum & contractiones membrorum, meo quidem judicio est sensus ille formicationis in artubus totoque corpore sensibilis & conspicuus, a quo morbus nomen suum germanicum obtinuit. Simul vero malum hocce quamvis alibi periculosum, funestum, & quasi pestilens & malignum fuisse perhibeatur, apud nos tamen nec cum pari malignitate, nec tanto cum periculo conjunctum fuisse, docet *prognosis*. In specie quantum ad hanc attinet, *Drawizius* observavit, malum non nimis radicatum, & ubi peccans materia discuti potest & evacuari, simulque nova hujus præcaveri, & curabile esse, & licet

per

per annos aliquot duraverit, mitigari posse: sin vero delirium aut mentis alienatio continua adsit, visceraque a tono naturali, dejecta, nervique debilitati penitus fuerint, nec mitigari nec curari posse affectum, & quamvis inducias concedat, redire tamen illum quotannis, ut plurimum hiberno & frigidissimo tempore. Ex quibus videmus, non extremo gradu in nostris ægris sæviisse morbi violentiam, id quod eventus docuit, quando paucissimis demortuis, reliqui omnes pristinæ sanitati sunt restituti, idque intra paucarum septimanarum spatium, quamvis *Hippocrates*, l. de locis in homine, de nervorum morbis sequens prognosticum ferat: *Quicunque autem morbus*, inquit, *ad nervos accesserit, eodem loco firmatur & consistit, nec nisi ægre expellitur.* sect. 4. p. 80. edit. Foes.

Quibus ita sese habentibus, certa spes quoque est, morbum, qui in ægris nostris longe mitior quam olim & alibi locorum observatus est, tantumque in iis virulentiam non ostendit, postquam convenientibus remediis plene devictus est, manus penitus daturum, nec novas restitutis molestias paraturum esse, quale quid alias observarunt *Marpurgenses* l. c. p. 424. *Omnes*, inquiunt, *ii, quibus morbus comitialis supervenit, recidivantes epilepsiæ insultus per reliquos vitæ dies experti sunt. Pari modo & illi, qui mente exiverunt, aut in furorem, rabiemque conversi fuerunt, plerumque ad ultimum vitæ terminum, non redintegrata pristina discretione & judicio, stupidi permanserunt. Exemplis enim notis constare dicunt, quod aliqui post invasionem hujus mali quindecim annis supervixerint, qui aspera & prægelida hyeme, circa mensem Decembris & Januarii, annuatim in eandem cladem reciderint, & peractis quindecim annis, ex improviso recidiva quadam correpti, in campos excurrentes, & in flumina prosilientes aquis submersi fuerint.*

Unicum hic dicendum restat, scilicet an morbus contagiosus sit, nec ne? Quod quidem primo intuitu absolute affirmandum esse videtur: invadit enim plures, uno eodemque tempore, & omnes fere, in una domo degentes, ita ut temporis progressu paucissimi immunes evadant. Quin & illi, qui licet in eadem domo cum ægris non versentur, iis tamen frequentius adstant, aut opem ferunt, haud semper ab eo immunes sunt. Verum istud contagium non est absolutum: neque enim plerasque domos unius pagi ingreditur, sed paucissimas, unam, binas, tres, quatuor, in quibus omnes fere adoritur, reliquis domibus intactis relictis: sed restrictum potius ad certa individua, acsi complexionum, sanguinis, vitæque similitudo, eadem omnes calamitate involveret, dum cæteri, aut aliter temperati, aut alia diæta vitæque genere fruentes immunes agunt.

agunt. Idem in aliis quoque morbis epidemiis, inter vilioris conditionis homines grassantibus sæpius mihi observare licuit, & imprimis ante annos 20. cum in prædio K. in tribus casis plusquam viginti homines febre quadam epidemia mali moris, graviter decumberent, & ne unicus quidem inhabitantium immunis maneret; reliqui in pago proximo habitantes, & ægrotos frequentius visitantes, nullam labem contrahebant. Simile contigisse memini in prædiis P. F. & M. Et cum ante quinquennium in pago B. prædii S. subditi magno numero dysenteria maligna gravissime decumberent, contagium tantum certis quasi ædibus alligatum esse videbatur, easdemque non facile egrediebatur, aut hospites accedentes inficiebat.

Præmissis igitur iis quæ ad naturam morbi pernoscendam, causasque ejus detegendas inserviebant, ad curationem progrediendum est: ubi statim in limine monendum esse censeo, me non tam aliorum, qui ante nos de simili malo scripserunt, curandi methodum, sed eam potissimum, qua ipsemet cum fructu usus sum, sincere & sine fuco traditurum esse. Cum autem indicationes ad tres potissimum classes commode referantur, præservatoriam, curatoriam & symptomaticam, lubet nunc totam rem iisdem includere. Et quantum ad præservationem attinet, optime quidem hæc fieri posset convenienti diæta, abstinendo scilicet ab omnibus tam alimentis quam potulentis, quibus chylus crassus, viscidus, acidus generari potest, & vitando aerem nebulosum, frigidum, aut alia qualitate vitiosa contaminatum: cum autem id ipsum a rusticis impetrari non possit, nec vitæ eorundem conditio id patiatur, sanis prospexi venæ sectione, cujus in præservando morbo insignem efficaciam, multiplici experientia edoctus sum, ita ut paucissimi quibus illa tempestive, & antequam quicquam mali sentirent, administrata est, aliquid mali passi sint, atque ex 120. quibus in prædio B. vena est secta, vix quatuor spasmo correpti, cæteri omnes ab eo immunes exstiterint: idem in aliis locis a me observatum est. Vomitoria quoque ad præservationem usus sunt non contemnendi, ut & leniora purgantia, quibus causa antecedens tollitur aut imminuitur, maximo cum ægri levamine. Nec negligendæ prorsus sunt aeris correctiones per suffimigia, ex baccis & ligno juniperi, radice enulæ, absynthii herba: & res aromaticas, angelicæ radicem, aut acori veri, masticando; aut odoratas, rutam, mentham, melissam, naribus admovendo. Rusticis nostris optimum præservativum est tabaci fumus, quem summa cum delectatione per fistulam attrahunt.

Ubi vero morbus aliquem invasit, tunc considerare oportet, quid in principio, quid in progressu, quid denique circa finem ejus faciendum

dum sit? Siquidem in his circumstantiis magnum curationis momentum situm esse, mecum omnes medici dogmatici affirmant. Neque enim illud quod in principio juvat, in progressu ullius est momenti & vice versa: in principio igitur & si materia turget, danda sunt evacuantia; primus, enim curandi scopus in hoc stadio est evacuatio materiæ peccantis, partim primis viis, partim ipsi sanguini inhærentis. Si nauseæ, cordis anxietates & præcordiorum angustiæ urgeant, dari potest vomitorium, quod egregie profuisse certa mihi constat experientia. Communissimum mihi esse solet tartarus emeticus, secundum *Ludovicum* paratus; hunc enim Mynsichtiano præferre placet, cum certioris longe sit operationis: præscribitur pro ætatis ratione a gr. ß. ad gr. iij. nihilque aliud addere soleo, præter sacchari aut lapidum cancrorum exiguam portionem, ad molem potius pulvisculi augendam, quam ad alios usus: observavi enim stomachica vim ejus infringere aut retardare. Quod si humores viscidi simul incidendi sunt, addi potest arcanum duplicatum, aut tartari cremor, & similia. Nec laude sua destituitur Americana Ipecacuanhæ radix, cui sane, præcipuus inter tutiora emetica locus debetur; blande enim operationes edit, & cum euphoria, roborando postea ventriculum: pulvis ejus datur a ℈j ad ℥ß. Et sane præter propriam experientiam, laudatus supra *Buddam* l. c. p. 45. effectus ejus laudat, simulque vim bezoardicam eidem tribuit. Sin vero ægri conditio, aut aliæ circumstantiæ usum vomitorii dissuaderint, simulque tormina, alvi adstrictio, flatus, abdominis inflatio, de præsentia humorum crudorum, viscidiorum in intestinis & mesenterio testentur, purgantia potius danda esse existimo: quem in finem Marpurgenses laudant electuarium quoddam laxativum, quod secundum genium Seculi istius satis concinne præscriptum est, vid. *Horstii* operum part. 2. p. 429. Mihi inter purgantia paucissima, tutiora & magis selecta semper placuerunt, quare ægrotis meæ curæ commissis dedi radicis Ialappæ pulverem ad ℈j. aut ʒß. vel solum, vel cum salibus digestivis aut mercurio dulci mixtum, quo modo dimidia jalapii dosis sufficit. Notandum autem est circa usum purgantium, ea non nisi in principio, ubi nullus adhuc observatur spasmus, adhibenda esse; hoc enim præsente, minus tuta illa esse arbitror, nisi laxantium usum suaserint morbi circumstantiæ.

Nec ipsa quoque venæ sectio præsente jam morbo tuta est, multiplicique experientia edoctus, sæpissime vidi, post administratam venæsectionem, horrendas convulsiones immediate subsecutas fuisse; quare postmodum, etiam in plethoricis, ab ejus administratione abhorrui. Adolescens annorum 18. habitus plethorici, conqueritur de membrorum lassitudine, & dolore artuum quasi rheumatico, ego suadeo venæsectionem, securus de malo epidemio, cum nulla ejus vestigia in præ-

 dio,

dio, ubi vivebat, hactenus apparuerint; simul ac vero sanguis, non ultra, quam vires ægri ferre poterant detractus erat, gravissimo manuum & pedum spasmo corripitur, una cum vehementissimis doloribus, quibus per remedia infra dicenda postmodum liberatus est.

Cum vero morbus nullis præviis signis aliis, utplurimum cum ipso spasmo incipiat, huic equidem convenientibus remediis statim obviam eundem esse existimavi: quem in finem, cum malum per paroxysmos agat, duplex curandi tempus, unum in paroxysmo, alterum extra eum, observandum est. Et quantum quidem ad prius attinet, dum morbus primum mihi ignotus videbatur, maxime consultum esse duxi, sequi *Hippocratis* consilium, quando de locis in homine dicit: *morbis quos quis minime cognoscit, medicamentum minime vehemens potui exhibendum. Quod si inde levior æger evadat, & extenuando curatio instituenda est. Sin vero minime levius, sed ægrius habeat, contraria facienda.* Sequentes igitur mihi proposui scopos: omnibus viribus eo annitendum esse, ut I. irritatio in nervis facta tollatur, 2. materia peccans dissipetur aut corrigatur. Utrumque fit remediis nervinis & vulgo dictis antispasmodicis, & quæ virtute anodyna blanda præpollent: Eum in finem in ipso paroxysmo dedi liquorem cornu cervi succinatum, spiritum fuliginis, & spiritum cephalicum cum castoreo, meæ compositionis, in capitis & nervorum vitiis egregiæ operationis, simul vero dosin singulorum pro ætatis ratione determinando, a gt. X. ad gt. XL. cum vehiculo domestico, cerevisia aut vini spiritu; quibus tamen substitui potest aqua quædam cephalica fl. tiliæ, liliorum convallium. Quin etiam pulveres antispasmodicos ex succino albo, cinnabari ♁nii, nitro, castoreo, sale succini volatili, theriaca cœlesti, opio depurato usus fuerunt non contemnendi; sicut anodyna in forma liquidà volatilibus mixta, præsentissimæ operationis a me deprehensa sunt; ut fuliginis spiritus cum essentia anodyna Zwelfferi, aut liquor C. C. succinatus, cum laudano liquido. Una enim fidelia, ut dicunt, duos dealbamus parietes, tollendo scilicet irritationem in nervis factam, & dissipando corrigendove materiam peccantem. Simul vero externa in auxilium vocari debent, membrorum extensiones, quibus solis paroxysmi curationem peragi scribit doctissimus *de Moor* patholog; cerebri p. 533. si enim musculorum fraternorum (uti ex *Hippocrate* loquitur *Fallopius* p. m. 586.) alter contrahitur, utriusque æqualis extensio, contractionem violentam alterius corrigit. Imo nullum ægris nostris levamen præsentius fieri poterat, quam convulsi membri extensio, ut supra p. 5. monui. Deinde ligaturæ membrorum, ut & frictiones cum linteis asperis calidis haud parum juvant, præsertim si accedant inunctiones cum nervinis, calidis, spiritu articulari externo, aut matricali camphorato, addito tantillo

tillo olei philoſophorum aut petræ albo: nec inutiliter adhibebantur ſuffimigia ex abſynthio, ruſticorum remedio univerſali, ſabina, ſuccino.

Deinde cum obſervarem, ſuſpendi quidem a remediis modo dictis paroxyſmum, atque inducias dare, conſulium duxi iis, quibus breviora intervalla, ab inſultu morbi vacua erant, remedia *Marpurgenſium* antiſpaſtica. apud *Horſtium* l. c toties laudata exhibere, antidotum ſcilicet convulſivum & pulverem convulſivum, quorum deſcriptiones videri poſſunt operum T. 2. p. 429. de quibus authores ipſi teſtantur, ſibi *quotidiana experientia compertum eſſe, remedia hæc uſurpata, naturæ tum luculentum auxilium præſtitiſſe, ut morbo devicto, ſymptomata omnia quoque mitigata & evanida fuerint.* Et fateor equidem me non ſine fructu, ſed ſæpe cum præſenti effectu ea in plurimis adhibuiſſe; conſtant enim ex nervinis antiſpaſmodicis, anodynis & theriacalibus, quorum vis maxima eſſe ſolet in ejuſmodi morbis; quamvis cæterum formulæ iſtæ, & præſertim pulveris, artis regulis non omni ex parte reſpondeant, propter inſufficientem ingredientium, reſpectu & intuitu ſingularum doſium proportionem: quando enim doſis hujus pulveris eſt ℈j. totaque compſitio eſt ℥ix quantum quæſo ſpecierum iſtarum officinalium diamoſchi dulc. &c. quarum ʒj, totam compoſitionem ingreditur, & vix ſexageſimam ejus partem conſtituit, quantum, inquam, a grano uno, quod ſingulas ingreditur doſes ſperandum ſit efficaciæ, ego certe non video. Mutavi igitur pulverem ratione ſequente: Rep. Rad. Vincetoxic.

Valerian.
poeoniæ maris:
Cariophillat: āā. ʒj.
Calam. aromat:
baccar: lauri.
fl. ſulphuris. āā ℈ij
Cinnab. ♁nii. ʒiſ.
Caſtorei ʒſ.

Mſc. f. pulv: divid. in cCto part. æq. pro tot doſibus pro ætatis diverſitate minuendis. De hoc pulvere ſancte poſſum affirmare, quod ab ejus uſu, ſi ſcilicet poſt ſingulos paroxyſmos, aut in horum declinatione, juſta ejus doſis exhibita fuerit, ſpaſmodicæ artuum contractiones aut emanſerint penitus, aut longiores inducias dederint, aut vis earundem ſenſibiliter imminuta fuerit.

Porro extra paroxyſmum eo potiſſimum dirigenda eſt cura, ut cauſa

causa antecedens interna, prava humorum dispositio corrigatur; scorbuticam illam vocant authorum plerique, nos cacochymiam acido-viscido-acrem. Non enim placet eorum sententia, qui cum *Bontecoë* ejusdemque sequacibus, omnes morbos scorbutum esse volunt, quamvis concedamus hujus causam in diathesi humorum plus minus acida, viscida aut acri consistere. Quippe scorbutus, quamvis communem causam cum multis morbis aliis habeat, affectus tamen est particularis, peculiaris & propria sibi habens symptomata, & propterea cum aliis non confundendus. Interim, utut in verbis faciles sumus, modo conveniamus in re, cacochymia ista sanguinis peculiarem sui postulat medelam, (ut *Horstius* problem. Dec. 10. p. 109. eleganter ostendit) quam per sequentes scopos obtinemus: 1. Viscidita sanguinis & humorum est corrigenda 2. aciditas aut acrimonia temperanda 3. serum acre evacuandum 4. Digestio ventriculi promovenda 5. Cum genus nervosum multum in hoc morbo patiatur, roborandum id est, remediis convenientibus. His enim scopis omne illud continetur, quicquid indicatio curatoria hoc loco expostulat.

Primus scopus obtinetur incidentibus, attenuantibus, diluentibus; id quod insigniter præstant amara, & sale incidente attenuante prædita, antiscorbutica vulgo dicta, ut & alexipharmaca: nec non salia fixa & volatilia, quæ tamen refracta dosi & aliis temperata exhibeantur. Eum in finem dedi ter in die essentiam trifolii aquatici, cochleariæ, fumariæ, fuliginis cum vel sine spiritu cornu cervi; sal volatile oleosum Sylvii, cum essentia alexipharmaca aut theriacali & tinctura tartari: lumbricorum spiritum & essentiam, liquorem cornu cervi succinatum; quibus singulis rite & conveniente dosi usurpatis, multum præstiti. Nec decocta etiam ex antiscorbuticis non nimis calidis frustra fuere adhibita, largiore dosi ab iis, quibus ventriculi digestio læsa non erat, hausta; scilicet ex radice enulæ, & in causa magis acri acetosæ, bardanæ, rasura guaiaci, foliis trifolii aquatici, herba fumariæ aliisque parata, saporis quidem ingrati, sed effectus non contemnendi. Alterum scopum, temperandi scilicet aut corrigendi humorum aciditatem aut acrimoniam, quarum utraque causæ antecedentis vices gerit, obtinui absorbentibus, diluentibus, quin & volatilibus, ratione aciditatis, eumque in finem ordinavi pulveres, ex pannonico rubro, lapillis 69. Cornu cervi sine igne calcinato, succino, quibus nunc salia volatilia, succini, cornu cervi, nunc cinnabarim & castoreum pro symptomatum diversitate addidi. Ubi vero sal acre potissimum peccare videbatur, dedi præter pulveres absorbentes, cum nitro aut arcano duplicato, acida blandiora, tincturam bezoardicam, sed sine camphora, elixir proprietatis Paracelsi, essentiam celeberrimi Wedelii carminativam. Tertiæ intentioni satisfeci evacuantibus,

tibus, rarius purgantibus, sæpius sudoriferis, quorum virtutem in progressu morbi non solum, sed in ipsa quoque declinatione sæpius expertus fui salutarem. Præscripsi plerumque potiunculam ex spiritu scordii, essentia fuliginis lignorum, & spiritu cornu cervi, una vice hauriendam; aut tincturam bezoardicam largiore dosi, atque in lecto sudorem exspectare jussi, vitata subitanea refrigeratione. Et dicere nequeo, quantum inde levaminis senserint ægrotantes, certusque sum, plus opis a sudoriferis in hoc malo curando exspectandum esse, si gravissimi, quos patiuntur dolores concederent, ut in lecto quieti manerent ægrotantes, quibus sævientibus id ipsum frustra ab illis exspectatur; quare sudorifera non, nisi ubi dolorum atrocitas remisit, usurpari queunt. Pro quarto scopo, & promovenda ventriculi digestione, exspectationi responderunt stomachica, aromatica potius & calidiora, quam acida: fermentum enim ventriculi plus aciditatis quam par erat obtinere, ostendebat fames, in plerisque, aucta, quare præscribebam essentias stomachales, ex absynthii essentia composita, Elixirio vitæ *Overcampii*; Elixirio proprietatis tartarisato vel volatili. Quod si lentore potius aut inertia peccare idem fermentum observabam, dedi etiam elixirium proprietatis *Paracelsi*. Omnibus autem remediis, cuicunque intentioni destinatis, miscebam nervina, antispasmodica, & sæpius anodyna, ut quinto simul scopo satisfacerem, essentiam puta castorei, tum simplicem tum volatilem, spiritum meum cephalicum, cum vel sine castoreo, liquorem cornu cervi succinatum & hujusmodi alia. Nec omittebantur externa, inunctiones scilicet nuchæ, & dorsi spinæ cum nervinis spirituosis, aqua Reginæ Hungariæ, spiritu lavendulæ, vini camphorato acuatis; aut spirituosa balsamica miscebam pinguibus oleosis: unguento nervino spiritum matricalem camphoratum, aut articularem externum. Ex oleo sequenti partibus modo dictis calide sæpius inuncto, levamen sentiebant plerique:

℞.: Olei vulpin. ℥ij
st. chamom. Rom.
Carvi, aa. ʒß.
Succini. ℥ß.
Rutæ. ʒj.

Msc. S. *Oehl zum Nacken und Rückgrad.*

Demum quando methodo præscripta malum penitus remittebat, & in declinatione erat, ad discutiendam plane & evacuandam materiam peccantem, & morbo fomitem subtrahendum, suasi continuationem remediorum præcedentium, & selectum ex iisdem pro circumstantiarum diversitate feci, & dedi vel Elixirium proprietatis s. a. cum essentia an-

thos, succini, castorei; vel antiscorbuticum remedium, ex trifolii aquatici, cochleariæ, corticis Winterani essentia, cum spiritu cornu cervi volatili. Aliis suasi sudores, bis in septimana in lecto provocandos, sumta vel tinctura bezoardica, aut essentia lignorum ad gt L. vel LX. in vehiculo convenienti. Egregios quoque effectus in hoc stadio ab usu balsami sulphuris terebinthinato, cum Elixirio proprietatis s. a. & oleo st juniperi aut succini deprehendi, quo nempe remedii genere morbi reliquiæ per urinas felicissime evacuatæ fuerunt. Nec in ipso quoque morbi progressu, & ubi sudorifera propter summas inquietudines, & anxietates, quibus commoratio in lecto impediebatur, simile remedium, vel alia quoque diuretica frustra a me data sunt, ita ut loco diaphoreticorum adhiberi, iisdemque in hoc morbo commode substitui possint. *Willisio* quoque laudatur millepedum pulvis, ad ℈j datus, propter eandem, quam possidet vim diureticam, videatur *de Moor* l. c. p. 593. Notari tamen velim de usu diureticorum tam in morbo præsenti, quam aliis spasmi speciebus, minus tutum eum esse, ubi jam adest urinæ profluvium satis copiosum, quale in hoc morbo a me quandoque observatum fuit, ut & in affectibus spasmodicis aliis a *Willisio* de morbis convulsivis, observatum est cap. 8. p. m. 53.

De diæta, cujus maximum in præservandis non solum, sed curandis quoque morbis est momentum notandum est, exactissimam quidem requiri in omni morbi stadio, quamvis ægrotantibus meis talem observare, propter vitæ conditionem non semper licuerit. Vitentur tamen quantum possibile est, omnia quæ concoctu sunt difficilia, salita, fumo indurata, acida, nimis acria, & quæ facile putrescunt. Aer frigidus, etiam diu superato morbo, nocentissimus est, & sæpe recidivas causatur. Corporis exercitatio, in ultimo hoc morbi stadio, remedii loco est, ut supra annotavi; & sæpius laudatus *de Moor*. p. 540. observat, scorbuticos non raro circa vesperam, ubi diu sederunt, infestari formicationis sensu, qui inter deambulandum non sentitur, vel etiam evanescit: unde colligimus, exercitium ad progressivum sanguinis motum adjuvandum non parum facere.

Restat ut de cura speciali symptomatum etiam quædam hic subjungamus: quamvis enim horum pleraque ab eadem cum morbo causa dependeant, & præcisa adeo hac radice, cuncta simul concidant aut tollantur, fit tamen sæpissime ut eorum quoque ratio quandoque sit habenda, quando scilicet vehementia sua nullas concedunt inducias, aut tanquam morbi effectus, etiam illo curato remanent. Dicam autem brevibus, qualia ipsis opposuerim remedia, propria experientia probata.

Angustiæ

Angustiæ circa præcordia, & *cordis* quædam *oppressio* multum negotii quibusdam facessebant, quibus spiritu salis ammoniaci anisato, vel succinato, spiritu gummi ammoniaci, essentia asæ foetidæ commode medebar. *Fami caninæ* opponebam absorbentia, quibus addidi nonnunquam martis crocum, non sine emolumento, & præsertim absorbens *Wedelii* pulvis laudem hic merebatur. *Nauseæ* conveniebant stomachica, imprimis essentia absinthii comp. essentia Zedoariæ, cum elixirio proprietatis. *Vigiliæ* perpetuæ, plerisque molestæ, tollebantur usu nitrosorum, cinnabarinorum, ut & externe applicatis temporibus balsamis, & oleis hypnoticis, ex ungt. popul. alabastrino, oleo nuc. moschatæ expresso, oleo succini, hyosciami, rutæ, succini, addito opio, aceto soluto. Quibusdam suasi applicationem & inunctionem ad tempora, factam medulla rancida, in capitis porcini fumo indurati, maxillarum diffractarum cavitatibus reperiundam, a qua sæpius in aliis morbis, & præsertim febribus ardentibus cum vigiliis, egregios effectus observavi: sicut etiam hæc eadem præsentibus ægrotantibus nonnunquam optime profuit, somnum blandum iis conciliando: nescio an hic sympathiæ aliquid subinde tribuendum sit, nec ne?

Diarrhœam, quamvis in quibusdam vehemens satis fuerit, nolui adstringentibus compescere, quibus humores acres, intestinis impacti, aut natura eo vergentes, maximo cum ægri damno retinentur, & temporis successu, erodendo intestina dysenteriam & alia mala graviora producere valent, id quod in aliis ægris observatum est. Potius acrimoniam istorum humorum corrigendam, & spasmum intestinorum, si forte aliquis adsit, tollendum, simul vero humores peccantes eluendos esse censui. Prius absorbentibus, alterum theriacalibus modeste datis, tertium potu largiore, lactis calidi, aut si haberi poterat, jusculi vervecini non pinguis, ad mentem *Sydenhamii* oper. p. 154. facile compescui.

Epilepsia, quatenus materia morbifica ad cerebri intimiora per metastasin quasi translata esse videtur in qua nervorum omnium, motui non solum, sed sensibus quoque inservientium principium afficitur, & ubi nervi totius corporis omnes, totumque adeo nervorum systema partis affectæ nomine habendum est, tanto periculosius est symptoma, quanto pars nobilior ab eo afficitur, quare hanc moribundis familiarem fuisse tum nobis tum aliis observatum fuit. Ad terribile hoc accidens domandum, non Herculis quadam clava, sed solis antispasmodicis, præsertim pulveribus cinnabaribus & castoreatis opus habui, dosibus frequentius repetitis, a quibus plerique, exceptis tribus aut quatuor, mali violentia enectis, sese habuerunt. Certe puer octennis in prædio

S. gravissimis convulsionibus epilepticis vix non enecatus, unico remedio, quatuor vicibus exhibito statim convaluit, quod tale erat:

℞: Lap. 69. ppt.
C. C. s. △ne.
succin. alb. ppt.
Cinnab. nativ. āā. gr. XV.
Castoreis gr. Viij. Msc. f. pulv. in 4. doses dividendus.

Unius hic recordor, servi scilicet in prædio W. epilepsia demortui, cujus parens prohibuit, ne quis in paroxysmo accederet, aut membra convulsa extenderet, qualia tamen aliis, simili affectu laborantibus auxilio esse solent; satius ratus, ut dixit, filium absque auxilio relinquere, quam ejusmodi violentiis denuo eundem affligere.

Apoplexia mortis prodromus, qua paucissimos ante obitum correptos fuisse mihi relatum est, quamvis dubitem, num vera fuerit apoplexia, num stupor saltem, moribundis familiaris? Si a spirituum defectu oriatur, qualem privativam apoplexiam non inepte vocat per ignem Philosophus *Helmontius*, tunc conveniunt confortantia analeptica, spirituosa, volatilia, spiritus bezoardicus *Bussii*, liquor cornu cervi, balsamus vitæ *Schroederi*, aut *Hoffmanni*, aquæ apoplecticæ, cum & sine castoreo, & hujus essentia volatilis. Sin a colluvie serosa in ventriculis aut tubulis cerebri collecta, ortum duxerit malum, conveniunt illa, quæ in apoplexia pituitosa passim laudantur ab authoribus, & si malum hoc acutum inducias concesserit, commendarem purgantia ad serum stagnans incidendum & evacuandum, clysteres acres, vesicatoria; non omissis graveolentibus, naribus applicandis, spiritu scilicet salis ammoniaci cum calce viva parato, & similibus. His vero omnibus incassum usurpatis, ultimum remedium ad excitandos ægros superest, cauterium actuale magnum, vertici capitis, derasis prius capillis applicandum, per quod nonnullos ex veterno excitatos fuisse memini. Hac occasione non possum, quin mentionem faciam medici cujusdam, diffusissima praxi quondam celeberrimi, cui, apoplexia prehenso applicabatur cauterium, eo capitis loco, quo sutura lambdoidea cum coronali jungitur, tali cum effectu, ut excitatus ad se redierit, atque recitata peccatorum confessione coram ministro verbi Divini, S. Cœna reficeretur, & demum sanitati pristinæ in totum restitueretur. Fassus tamen mihi deinde est, se omnium, quæ postquam ad se rediit, acta fuerunt, ignarum, nunquam illorum, etiamsi a suis narrarentur, recordari potuisse, quamvis sensuum omnium quam

quam expeditum & liberrimum usum eum tunc habuisse, exactionibus apparuerit.

Mentis alienatio, delirium, ut in ipsius morbi decursu aliquoties a me observatum est, ita semper fere curato malo primario simul cessavit; nisi quod in puella annorum 19. remanserit stupor quidam mentis, aut leve delirium, ita ut ad quæsita vel plane non, vel apposite minus subinde responderet, aut sine causa subrideret, & vigente interim appetitu, oblata quævis devoraret. Caussam hujus mali a pituita lenta, aut serositate nimia, caput aggravante, & aliquali tubulorum cerebri medullarium obstructione derivavi, & præmisso purgante, ex pilulis de galbano *Sylvii*, dedi ejusdem authoris sal volatile oleosum, ter quotidie ad guttulas 30. cum cerevisia sumendum, quorum usu intra dies quatuordecim plenarie sanitati & rationi est restituta.

Tumores denique artuum, imprimis extremitatum eorundem, manuum scilicet & pedum, in quibusdam a morbo relicti, oriuntur a seri stagnatione, & coagulatione, & interne per resolventia, incidentia, attenuantia, & diaphoretica sanantur. Externe vero applicanda sunt discutientes sacculi ex herbis aromaticis, penetrantibus, spirituosis, salvia, lavendula, mentha, floribus chamomillæ, sambuci, & camphora, calide applicandi: ego magnam ad tumores tales resolvendos efficaciam observavi a spirituosis, præsertim sequentibus.

℞: Sp. Vin, camphorat: ℥ij
olei Lumbricorum ʒj
⊖ ✱ci. c. ✱a parat. ʒß. Msc.

Quin & maximo cum emolumento ancillæ cuidam rusticæ commendavi linimentum.

℞. Ungti. nervini ℥j
Sp. Vin camphorat. ʒtiß
Olei philosoph. ʒiß. Msc.

Hæc ipsa ancilla suasu mulierum rusticarum, applicuerat antea extremis tumefactis & dolentibus axungiam, qua curruum rotas inungere solent rustici, maximo cum dolorum & tumoris incremento: obstructis enim magis magisque poris cutis a materia crassa, lenta, transpiratio partium istarum magis impedita, majorque humorum collectio in iisdem facta fuit, unde aucto tumore & partium distensione, dolorum incrementum sequi oportuit: postquam vero unguentum istud rusticum removit, & abstersis probe membris laudatum modo linimentum calide sæpius affricuit, dolorum remissionem & tumorum discussionem brevi experta est.

 Atque

Atque hæc sunt ea . quæ de morbo convulsivo epidemio, in his terris hominum saltem memoria nondum viso, ejusdemque curatione, luci dare publicæ animus erat, partim ut Seculari solemnitati satisfaciam, partim ut proximo qualicunque hac opella inserviam : quamvis enim apud nos malum nunc plane sileat, fieri tamen facile potest, ut superveniente hiemali frigore iterum recrudescat, latiusque sese expandat ; aut ulterius progrediatur, & vicinias nostras infestet, præsertim cum anno superiori terris Megapolitanis idem hoc malum molestum fuisse, mihi affirmarint testes fide dignissimi. Fata autem nostrum omnium committimus Deo T. O. M. Cui pro cœlesti benedictione, qua conatus nostros clementissime hactenus beavit, sit laus, honor, & gloria, in Secula!

CCLV.

CCLV.

G. WOLFG WEDEL

ET AUCTORIS.

J. CHRISTIANI WOLF

DISPUTATIO.

De morbo spasmodico maligno in Saxonia, Lusatia, vicinisque locis grassato, & adhuc grassante.

Jenæ 1717.

MORBI HISTORIA.

PRæterito anno post hyemem frigidam insecuta æstate & autumno frigido humido morbus epidemius multos homines miris modis, variisque symptomatibus convulsivis in Saxonia, Lusatia, finitimisque regionibus exercuit. Augusto, Septembri, cæterisque mensibus tragœdia spasmodica acta fuit maximopere. Et quidem primo Tornaviæ rusticum quendam Veterum cum tota sua familia, ex septem personis utriusque sexus constante, excepto infante lactato, atque aliam fœminam Brunnerin cum filiis duobus Altenburgo Dubam venientem, Wittebergamque profecturam, & alium servulum in alienis ædibus equis & bovibus pascendis a rustico Vandalo Kosak conductum, per diversas convulsionum species hicce vexavit effectus, alios vero Kosak domesticos, Venatoris Schumanni, rustici Kaisers, Krampens familiam mitius tractavit, dum affectus nominatus hunc vomitu, nausea, alium dolore capitis, alterum dolore præcordiorum, spasmo simplici corripuit.

Cum enim die 2. Sept. ex relatione Amplissimi Domini nostri præfecti *Johannis Caspari Maueri* perciperem, Vetterum nominatum cum tota domo, aliosque in pago allegato Tornau morbo periculoso maniaco affici, ratione officii statim promptum paratumque ad visitandos ægros

me obtuli, si equus procuraretur: Quo facto die sequenti 3. Sept. illos variis spasmis deprehendi laborantes.

Hunc enim tetanus, alium opisthotonos, cæteros emprosthotonos cum spasmo cynico, strabismo, aphonia, doloribus cruciatissimis adeo affecit, ut si paroxysmus actus suos scenicos tragicos exerceret, vix sibi temperare potuerint, quin manus violentas sibi inferre, atque cultro vel laqueo, vel prosiliendo in fontem ante fores constitutum vitam cum morte commutarent, dicentes: *wenn ihnen bey Zeiten nicht Hülffe geschaffet würde, müsten sie sich ein Leid anthun, indem es unmüglich länger auszustehen, es wäre als wenn Höllisch Feur im Leibe wäre, so brennete, und tobete es.*

Inquirens autem in caussam hujus morbi diri, symptomataque gravissima, dicebant uno ore omnes, se nescire, cur tantis cruciatibus angerentur; frumentum æstivum materno (*Sommer- und Mutter-Korn*) manibus ab aristis privasse, atque hujus frumenti modiolum fuste tractasse, atque molæ immisisse, ut farinam ad coquendum panem nanciscerentur, ex qua farina aliquot panes coctos calide cum butyro comedisse, atque aquam frigidam superbibisse, quo die demum nausea, vomitus, dolor capitis atque præcordiorum secutus fuerit.

Miseris itaque hisce symptomatis cruciatis Apothecarium suasu vicini ad se vocasse, qui medicamenta diaphoretica fortiora volatilia liquida dederat, quæ ad medium hausta in fenestra posita erant, inde vero ægroti antea ambulare adhuc atque negotiis suis fungi valentes pejores se redditos fuisse omnes testabantur, fortiori enim diaphoresi ad sudorem cogendos fuisse, se vero haudquaquam in lecto permanere per ordinatas ab empirico horas, atque sudorem exspectare desideratum non potuisse, nisi in maniam vel delirium incidere voluerint, *sie hätten müssen närrisch drüber werden, oder wäre schon geschehen, wenn sie die Arzneyen fortgebrauchet.*

Pater inter alia narrabat, quod ante paucos dies adhuc jumentis sylvam petere valuerit, licet nausea atque vomitus illum vexaverit, sed ab assumtis sudoriferis fortissimis, cæterisque medicamentis male se habuisse quam maxime, filiam aphonia post usum medicamentorum atque epilepsia correptam fuisse.

Quod cum æqua mentis lance hæc symptomata perpenderem, caussam non æque huic frumento, sed alii communi adscribendam esse judicavi, inprimis cum *Thomam Willisium l. de Morbis convulsivis p.* 103, 104. *Gregorium Horstium in Oper. Tom. II. L. VIII. Observat. XXII. p.* 422. de Morbo Convulsivo Maligno, & Epidemio, & in *Cent.* 10. *Problematum* θεραπευτικῶν *Quæst. VIII. p.* 109. *Tom. III.* an spasmus pestilentialis eandem cum scorbuto curationem habeat? (quæ materia etiam in ejus Tractatu *Germanico de Scorbuto p.* 156. teutonice versa extat,

&

& in *parte I. observat.* ibidemque *lib. I. Epistol. medicin. sect.* 3. tractata) ac *D. Johannem Dravisium de Scorbuto* & quidem *p. 72. Tit. II. de affectu scorbutico spasmodico, von der Schatbockischen Kriebel-Kranckheit* in mentem revocarem, qui autores morbum convulsivum anno 1597. Hassiæ, Westphaliæ, Episcopatui Coloniensi, & vicinis locis epidemicum optime descripserant, qualis affectus dicto Saxonico ut ovum ovo simillimus, quorsum Lectorem Benevolum brevitatis causa ablego.

Mihi quoque non ignotum est *D. Gottlieb Budæum*, Medicum Provincialem Lusatum de hoc morbo Consilium Medicum *von der Krampff-Sucht, oder Kriebel-Kranckheit* mense Januario h. a ex quinque plagulis, & postea *D. Joh. Christian Haberkorn* Practicum Camencensem, *unvorgreiffliche Gedancken von der Ziehe oder Nerven-Kranckeit* ex una & dimidia plagella edidisse, sed cum unius etiam morbi plures possint esse causæ, & alia in Praxi præterito, hocque anno observare mihi licuerit, atque, quod minime isti soli frumento hicce affectus in variis Saxonicis locis grassatus adscribi queat, loco Speciminis Inauguralis de hac materia agere constitui, inprimis cum mense Decembr. Januar. Februar. Martio & Aprili hic morbus de novo afflixerit multos, ex quo ulterius de causa inquirendum duxi.

Dubæ enim mense Januario & Martio Sutoris uxor nutrix 30. circiter annorum, salvo infante, licet unica modo mammilla lactaret, & interdum alii juveni lacte copioso gaudenti committeret, hoc morbo laboravit, quam quasi paralyticam prima vice sinistro latere ex usu vulgaris sudoriferi introducti pulveris cardui bened. cum rob. Sambuci (*Flieder-Mus*) in larga quantitate sumti visitavi, postea spasmus hanc stationem reliquit, atque regionem dextram occupavit, ut flectere brachium, vel pedem nequiverit sine dolore summo, tandem modo in hunc vel illum pedem vel brachium malum se insinuavit.

Mense Martio uxorem doliarii ex usu allegati sudoriferi domestici 40. annorum hunc fere in modum hoc πάθημα vexavit lecto quasi per 10. dies cum febre affixam.

Mense Martio rustici in pago Scene hoc malum ædes adeo infecit, cum copiæ Saxonicæ, Regis Poloniarum & Electoris Potentissimi ex Polonia redirent, & nocte hospitia ibi quærerent, ut omnes post discessum militum ex Diaphoretico pulvere, quem aliquis Hagæ Saxonum degens dederat, V. Snem vero dissuaserat, per dies 14. anxie decumberent, & cum nemo illos miseros, nec sacerdos ex metu contagii, quasi peste laborarent, visitatum iret, equus uno oculo cæcus esculenta & potulenta quærens, cum nullus esset qui aliquid præberet, in fontem incidit atque obiit, cæteraque pecora fame fere periere, quod rusticus illius domus stupidus & quasi ebrius, auxilium meum anxie implorans, mihi denunciavit.

Menſe Aprili Cereviſiarii filia virgo 20. annorum menſium obſtructionem legitime patiens hocce affectu ſpaſmodico in pago Lauſig correpta fuit, quæ nec micam panis hujus ſecalis vel guſtu vel oculis, ut cæteri omnes, percepit. In pago Gœrslüz quoque menſe Martio tota fere familia opiſthotono corripi dicebatur, quæ vero meam opem non deſideravit.

Sed cum alia exempla allegare ſupervacaneum eſſe ducam, & inſtituti ratio illud non permittat, paucis his præmiſſis ad rem ipſam pregredior, divinum Numen animitus precatus, ut omnia fauſte eveniant.

DILUCIDATIO.

Morbum ſpaſmodicum rariſſimum in Saxonia epidemicum malignum conſideraturi, explicandum eſſe judicamus, unde derivetur, & qualis ſit hicce affectus.

Græca eſſe nomina ſpaſmodicum, epidemicum, quilibet tyro Medicinæ facile videbit. Vocabulum vero ſpaſmodicum convulſivum ἀπὸ τῦ σπάειν ſive σπᾷν *trahere*, contrahere, epidemicum vero contagioſum ex ἐπὶ *ſupra* & δῆμος *populus* dicitur, *allgemein anſteckend*, contagio*s*, uti fere dyſenteriæ epidemicæ malignæ, Peſtis, cæterarumque febrium malignarum genius eſſe ſolet,

Sciendum vero eſt, maximam differentiam eſſe inter dyſenteriam epidemicam malignam, *die* Contagioſe *Rothe Ruhr*, & inter *der* Contagion *oder Peſt ſelbſt.* Novimus hinc confuſionem hoc nomine ortam, cum medicus prius pronunciaſſet, nec diſtinxiſſent, quos decebat, & contagionem putaſſent peſtilentem intelligi, & de urbe prædicari, donec meliora ab aliis doctioribus edocti eſſent.

Definiri poteſt hic morbus, quod ſit affectus epidemicus, ſeu communis pluribus, a cauſa communi, ſpeciatim miaſmate maligno contagioſo ſcorbutico, nervis inimico, acido, bilioſo, putrilaginoſo, irritativo conſtante, non nunquam abſque febri, nonnunquam magis cum eadem.

Supra citati autores *Drabitius* & *Horſtius* hunc affectum germanico nomine inſigniunt *die Kriebel - Kranckheit*, *Krampffſucht*, *Ziehende Seuche*, recentiores vero *die Ziehe - oder Nerven - Kranckheit*, *den Krimmer.*

Hocce vero malum revera epidemicum malignum eſſe teſtatur allegatus *Horſtius l. c. p.* 422. *Cap. I.* De natura & cauſis morbi convulſivi, quando illum morbum ſpaſmum peſtilentialem intemperiem contagioſam nervorum & tendinum ex venenatis mucilaginibus & vaporibus provenientem nominat. Conſentit & *Drabitius p.* 99. *dieſe Kriebel Kranckheit iſt anfällig*, inquiens, *und kommen die Geſunden von den Krancken leicht angeſtecket werden* &c.

Hiero-

Hieronymus Reusnerus Nordlingensium Poliater *de Scorbuto exercit. I.* morbum hunc per agitationem convellentem ex pestilentibus ichoribus, & malignis vaporibus nervos vellicantibus scaturientem definit.

Diximus autem in historia narrata, quod variæ species convulsionum in ægrotis visæ fuerint. Tetanus enim aliquos cum aphonia adeo affecerat, ut instar mortui, vel ligni recti jacerent, sicuti unicus fœminæ Altenburgensis filius a matre in hypocaustum ex camera altioris contignationis in linea recta extensus quasi mortuus portabatur, *Er starrete gleich hinweg vie ein Scheit Holtz, und war gantz steif*, qui puer Wittebergæ postea obiit, neglecta cura, diæta, & V. S. ne, qualem tragœdiam etiam lusit cum supra dicto servulo rustici Kosaks 14. annorum, sine sensu & motu in stragulis circa fornacem ἀτόνῳ, cum lethargo per aliquot dies jacente, & si iste se mente paululum colligeret, alvum expositurus, vel urinam emissurus, a domesticis, instar mortui distenti ante fores trahebatur.

Est vero TETANUS, quando corpus & cervix erecto positu riget, nec ullo motu seu versus anteriora, seu posteriora flecti potest, sed motu tonico, quem vocant, quamvis & in reliquis visendo, in eodem statu rigido consistit, qui affectus est pessimus, quia ex emprosthotono & opisthotono componitur, in illoque singuli musculi ante & retro hominem trahentes corripiuntur.

Emprosthotonus præcipue puellam sex annorum cum aphonia, strabismo & spasmo cynico cruciabat per dies multos. *Es biegete ihr dieser* Affect *den Leib zusammen wie einem Sprenckel, oder einen Reiff*, & lecto insidere cogebatur, cum cæteri ad minimum, si paroxysmus scenam in theatro humano interdum mutasset, pedibus ire atque loqui, sed cum stupore & quasi ebrii possent. *Sie sahen gantk stutzigt, und thæten aus, als wenn sie sich voll getruncken, oder in vielen Nächten nicht geschlaffen hätten.* Prima vero species convulsionum est ἐμπροσθότονος, quando antrorsum cjusmodi contractio fit, incurvata versus anteriora spina dorsali, & capite, ut mentum v. g. pectori incumbat, & tensis simul artubus. Huic contrario modo fit ὀπισθότονος, ubi iisdem partibus versus posteriora ceu arcus incurvantur affecti, ut scapulis incumbat caput, simul quoque artubus eodem modo ex parte Germ. *Es wirfft sie in die Höh, daß ein Knabe, oder ein starcker Kerl unter ihnen durch kriechen konnte.*

Spasmus Cynicus vero est convulsio oris, ut etiam os claudere puella hoc affectu laborans non potuerit. *Sie sperrete das Maul auf, und konte es nicht zumachen.*

Strabismus autem dicitur spasmus oculorum, torvi erant puellæ oculi atque rubicundi, ex motibus spasmodicis epilepticis (*sahe gantz stiebr gräßlich, und grehmisch aus*) cum aphonia aspectum mirabilem

repræsentabat ista puella, ut terrorem atque timorem incuteret spectantibus.

Aphonia vero est convulsio linguæ, sive privatio loquelæ, ex ἀ privativo *non*, & φωνῶ *loquor*, ut velut muti viderentur & nimirum sermonis expertes.

Quemadmodum autem in Theatro actus scenici variantur; ita etiam in his personis theatrum humanum repræsentantibus variatio symptomatum atque specierum convulsionum in spectaculo tristi per lucida intervalla per multos dies observata fuit.

Spasmi ab aliis varie denominantur vel incompleti, quamdiu segniter, tarde, oscitanter obrepunt, & in fibris nerveis tantum sigillatim exercentur, earumque tensione & vibratione dolores illos acutos lancinantes, imo rumpentes veluti excitant & dolorum faces accendunt. *Es ist ihnen, als wenn alles drinne zerreissen solte, und ein Feuer oder Licht drinnen brennte.* Vibrativos vero incompletos, contumaces, atque rebelles spasmos illos dicere possumus, quando non æque uno eodemque momento contrahunt, sed quasi motu tremulo fluctuante succussatorio micant, & veluti ex diastole & systole constantes inferunt ægrotis sensum interpunctorium, seu lancinatorium, formicatorium, ut conquerantur ægri de cruciatibus summis. *Es steche, sechte, wüte, poche, und tobe in Gliedern, als wenn eine Seege hin und wieder gezogen würde und Ameissen hin und wieder* marchirten.

Spasmodicus hicce morbus porro dolorem excitat lancinatorium, terebrantem, tremulum quasi sectilem & acicularum vibrantium instar. *Es reisset, zerret, sticht, tobet, grüblet, zuckt, zittert in ihren Gliedmassen.* Sunt qui vocem spasmi, per vocabulum Convulsionis minus recte exponi putant, & rationem afferunt, quod vellere motum impetuosum quendam repentinum justa vocis acceptione designet; tanto magis vero convulsionis vox & convellere, & impetum similem & effectum omnino majorem vulgo exprimeret.

Tandem datur & spasmodicus morbus magicus dæmoniacus, per magiam illicitam, a malis hominibus mediante diabolo procreatus. *Dravisius c. l. p.* 92. ex *Fernelio* de *abditis rerum causis Lib.* 2. exemplum juvenis adducit, qui tertio mense Græce & latine locutus est, quam linguam nunquam didicerat, & arcana multa adstantium & Medicorum propalavit. Aliud videri meretur apud *Zacutum Lusitanum in Praxi admiranda* 7. 3. *c.* 139. *p.* 140. Morbi autem trans naturam, remediis trans naturam curantur, ut graphice post Fernelium disseruit *Carrerius* ad *libros Galeni de loc. affecto disp.* 37.

Casum Tragicum etiam producit *Dravisius p.* 93. in Scenam Wittebergensis textoris filii 13. annorum, qui per quatuor annos a Chirurgis frustra tractatus fuit.

Caven-

Cavendum vero eſt quam maxime, ne ſtatim affectus nominati, vel alii morbi chronici rebelles cum empiricis deceptoribus pro incantatis habeantur, quo de plura legi merentur apud Dn. D. Weſtphalum Practicum Medicinæ Doelitſchii Celeberrimum, in Pathologia dæmoniaca.

Causas quod attinet hujus morbi ſpaſmodici, variæ a variis traduntur, de quibus optime laudatus egit *Williſius de morbis convulſivis. Hippocrates 6. Aph.* 39. nominat quidem πλήρωσιν, ϗ κένωσιν, *repletionem & inanitionem*, ſed mediatas illas magis. Hodie enim irritationem rectius vocamus Immediatam illam omnis convulſionis, tum tonicæ potiſſimum hujus noſtræ, τάσιν conſtantem, tum clonicæ, ſeu epilepticæ, in quam tamen in quibusdam quoque abiiſſe viſa eſt.

Unde Subjectum primarium ſunt fibrillæ nerveæ, una cum ſpiritibus animalibus, qui æther ſimul impenſus corporis cum corde & cerebro attendendi quam maxime, ſeu univerſum nervoſum genus potius. Alii acrimoniam ſanguinis & humorum agentem in genus nervoſum. Alii ex recentioribus abundantiam ſanguinis & ſtatum ſpongioſum elaſticum corporis pro cauſa efficiente materiali accuſant, talem ſc. in quo ſanguis quantitate in poris muſculorum ac meatibus continetur ac incedit, vaſa vero habeat admodum anguſta, exilia, unde majori preſſione habet opus.

Acidum vaporoſum, bilioſum, ſcorbuticum, elaſticum in infimo ventre peccare, & fomitem in ventriculo, meſenterio, hepate, liene hærere, & gas elaſticum venam portæ ingredi, atque ſuccum nervoſum cerebrum inquinare ſtatuimus. Succus enim nutritius hicce nervorum corruptus ſenſum formicatorium ſæpiſſime prima vice excitat, quia liquor iſte a miaſmate maligno infectus ſtatim animales ſpiritus ſupprimit quaſi, ut expandere & diffundere ſe nequeant. Si vero liquor nervoſus morbo ingraveſcente adhuc magis pervertitur in ſua craſi, & nobiliora loca afficit, ſpaſmos producit varii generis.

Causæ Mediatæ Proximioris vicem ſuſtinent Humorosæ, & Vaporosæ, lympha, bilis, ſanguis, plethora & cacochymia, imprimis acida, ſcorbutica, & flatus omnis generis, quantitate, qualitate, & motu varie peccantes.

Inter Causas Mediatas Remotiores vulgus quidem frumentum illud æſtivum cum materno conjunctum (*Sommer- und Mutter-Korn*) rore nebuloſo venenato (*vergifteten Mehlthau*) im prægnatum pro vera cauſa exclamavit, quod alii etiam non æque ex ſtirpe minorum gentium oriundi putarunt. Neque hoc plane omni reatu abſolvi, abſolute vero & unice minus id accuſari poteſt. In ſe inſons eſt; quotannis enim id enaſcitur quoque, & innoxium plane eſt, imo nonnullis quoque inter ipſa remedia refertur. De hoc latius

 legi

legi meretur & curiose agens *D. Johann. Brunner in Ephemerid. Acad. Nat. Curiof. Decur. III. Ann. II. Obferv.* 224. *p.* 346. & *Claudius Deodatus panth. hygiaft. l.* 2. *c.* 21. *p.* 135. qui tamquam fecretum ad hæmorrhagiam & quamcunque fanguinis e vulneribus effusionem fistendam commendat, in paffione hyfterica, & partu difficili vero a *Joh. Stocker. in Prax. aur. l. I. c.* 17. *Joh. Wittich. in Vade Mecum* (*oder teutfchen Arzeney-Buch.*) *part. I. pag.* 137. *Joh. Schröder in der teutfchen Pharmacop. p.* 1140. *Vide Riedlin. de Medicam. fimpl. p.* 48. Interim certis cafibus, annis & locis potuiffe illud concurrere, vix negandum fuerit, quod & relatio fuperior confirmat

Referri potius huc merentur aliæ quoque reliquæ, nominatim ex NATURALIBUS TEMPERAMENTUM humidum, frigidum, melancholicum, biliofum, phlegmaticum, ferofum, AETAS, SEXUS & alia difponentia.

Ex NONNATURALIBUS, vero primo loco ipfe AER inftar omnium eft, & elogio *Divini Senis l. de flatibus c.* 4. *t.* 9. maximus in omnibus, quæ corpori accidunt & autor & dominus, feu potens, inprimis ut ex ipfo ulterius philofophemur, quando, ut hoc quoque noftro loco, ob fummam communionem cum corpore humano præfertim, μεμιασμένος νοσηρῆς μιάσμασι ἐς τὸ σῶμα ἐσέλθῃ, *morbidis fordibus in corpus fe ingerit*, feu ἔξωθεν ἀπὸ τῶ ἠέρος μεμιγμένου τῷ συμφύτῳ θερμῷ, *extrinfecus, ab aere immixto infito calori.*

Et fi caufas non naturales morbi convulfivi maligni confideramus, qui anno 1797. Haffiam cæterasque regiones infeftavit, dicit *Horftius l. c* qui locus infigniffimus eft commentarius hujus noftri morbi: Caufas hujus affectus quod attinet, ægrotantium relatione fcire licet, quod externa caufa communiter in alimento, ad nutriendum minus idoneo & improportionato, confiftat, dum pauperes rebus ad vitam neceffariis deftituti panem impurum & male coctum longo tempore in fumma famis urgentia devorant, interdum etiam poma acerba & auftera, fungosque & fimilia deglutientes, fe eduliis crudis, immaturis & aftringentibus ingurgitant, de quorum depravata concoctione cruditates obortæ, & circa mefenterium, ventriculum, jecur, ac lienem collectæ, a partibusque nutriendis, alimenti inftar ob infatiabilem cupiditatem & intenfiffimam famem, attractæ, fpecificam tandem & malignam corruptionem inducunt. Ex cujus minera & fomite peftilentes vapores quandoque erumpentes, nervofumque genus impetentes, vim nervorum motricem ita irritant ac incitant, ut membra primum motu convulfivo agitantes, formicarum inftar, vellicent, ac ftimulent, qua lucta non difcuffi neque digefti, fed adhuc forte prævalentes in intimos usque nervos fe infinuant. Quo facto membra, cum truculenta morbi & doloris exacerbatione mirum in modum incurvantur, & extenduntur, ac confequenter penitus convelluntur; nonnunquam etiam morbus

morbus Herculeus producitur, tandemque ægrotantes adeo pessumdantur, ut vel paralysi, artuumque contractione, vel delirio ac velut mentis stupore corripiantur, ac iisdem longe detineantur.

Negandum autem non est, panem non bene coctum, atque calidum, vel placentas calentes, nauseam, vomitiones, dolores ventriculi, capitis, imo mortem in aliquibus dictis personis procreare potuisse, cum experientia, & *Casp. Hoffmanno* teste *Instit. med. Lib. V. C. VI. §. 6. p. 669.* panis calidus sit deterrimus, quia continet multas fumidas exhalationes, unde sitis, inflatio ventriculi & hypochondriorum, dolor capitis. Quamque noxam panis iste calidus sequiori sexui inferat, aliisque, quod sæpius vitam cum morte mutaverint, exempla multa sunt in promtu. Et ita panis calidus primus magna cupiditate sumtus & potus aquæ largus frigidæ impuræ haustus, cæteris male se habentibus, facile damnum inferre potuit, & jam olim divus *Cous* noxam hujus panis calidi de victus ratione in acutis observavit.

Notum etiam est cuique, qua aviditate, & desiderio tempore messis quilibet sibi optet panes calidos novorum frumentorum comedendos cum butyro, vel sine isto, & quod delectamentum sæpius exinde sentiant istæ personæ lautioris victus etiam, inprimis sexus sequioris: quo quæso desiderio & appetitu capient rustici nostri, quibus res angusta domi est, & laboribus quotidianis gravibus, frigori, æstui solis obnoxii, apud quos mala victus ratio, licet nulla fames, quod Deo laus sit, apud nos fuerit audita, uti apud *Gr. Horstium* c. l. querela est maxima.

Mentionem occasione frumenti hujus supra fecimus apud JOH. CONR. BRUNNER., qui quoque ipse panis calidi noxam affert: Mulier ad me adducta *inquit*, a chirurgo, lithotomiæ haud imperito, conquerebatur de convulsionibus quotidie circiter undecim recurrentibus: eadem monstravit manuum digitos, extremitatibus quasi adustos, emortuos, rigidos, & induratos, sensus motusque expertes. In causam tam stupendi pathematis inquirens, a chirurgo cum stupore didici, degener illud frumenti genus esse causam, quod incolæ sylvæ non tantum convulsionibus tententur miris, sed & extrema sphacelo emoriantur, nec facilius hæc accidere, quam pane recens ex clibano extracto, calente adhuc comesto; noxam non tam facile percipi, siquidem refrigescat, & situ siccetur. Fassa est mulier, se scriblitam (*Dümmen*,) vocant calentem comedisse, indeque luere malesuada fame. Illud secale æstivum maternum vero citatus Autor. c. l. per cornicula nigra describit: Degeneravit quoque secale, & loco granorum alimentariorum protrusit cornicula nigra, grana secalis degenerantia; quæ experti in sylva hercynia, qua tunc temporis agebam, *Martins-Korn*, vocarunt. Dicitur alias germanice in quibusdam locis, *Korn-Mutter*, *Korn-Müttergen*, *Meel-Mutter*, *Todten-Kopff.*

Ex

Ex CAUSIS PRÆTERNATURALIBUS instar omnium est SCORBUTUS, qui novam quasi Pathologiæ medicæ faciem intulit, unde merito primatum sibi vendicat suo comitatu, & latente etiam sæpe putrilagine, ac insidiis, unde ad hunc quasi reliqua possunt referri, hic dicenda.

Reliquarum causarum ordinem una CONTAGES supplere potest. Hinc etiam id peste, dysenteria & similibus utplurimum a sorditie, militia, incuria morbi ejusmodi incipiunt, sorditie crescunt, & ad ἀκμὴν deveniunt, donec stragem edant insolitam, separati vero melius curantur, & sic contra ire licet magis.

Valet & hic τὸ θεῖον Hippocraticum adeo, ut & manifesta sæpe sit alteratio, & inæqualitas aeris, quoad qualitates primas & secundas morbifica illa quam maxime, & sæpe tamen fallacia non causæ ut causæ committitur. Visa est dysenteria epidemica sævissima sæpe, ubi tamen fructus summe nocivi putati æstivi plane fuere innoxii, & nullo modo accusandi, solo calore æstivo majori bilem exacuante, & acorem sanguini conciliante.

Hinc novimus sæpius in dysenteria epidemica maligna fructus horæos, pruna cerea, cucumeres, aliaque a magistratu tanquam causas procatarcticas gratis prohiberi, vidimus enim in dysenteria epidemica maligna Ienensi, Dübensi aliisque plurimos mortuos, qui talibus fructibus non usi fuerunt, cum interdum iste affectus contagiosus etiam detur, licet nulla pruna cerea, vel alii fructus horæi inveniantur, vel comedantur. Observare etiam nobis licuit in peste bovina, quæ præterito anno in Saxonia, Dessaviensique tractu in boves ac in vaccas irrepsit, contagio affectos fuisse boves atque mortuos, licet domi in stabulis detinerentur, ne gramen atque brassicas rore farinaceo *Mehl-oder Honigthau* maculatas decerperent, sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

Signa DIAGNOSTICA quod spectat, ratione GENERIS, præter hactenus jam dicta, & oculis obvia, vix opus est plura attingere. Ratione SUBJECTI specialis iidem, uteri hæmorrhoidum, viscerum, & CAUSARUM, facile fuerit ex dictis eruere reliqua.

Quod vero attinet PROGNOSTICA, dubia quidem moveri possunt, si separatim febres acutas, & convulsiones acutas consideremus, & chronicas, utræque enim dantur, & conjunctas. Absque febri morbus hic convulsivus chronicus fere est magis; cum febri vero acutus magis, & ut plurimum lethalis. Tale enim additum tali, reddit illud magis tale, unde vel unica hæc notio specialis magis contagiosam, magis lethalem reddit, & definit. Tetano vidimus puerum 9. & alium 4. annorum, licet XIV. dies supervixissent, mortuos; Alius vero evasit.

CURAM tandem proposituris fons triplex se offert, sc. diæteticus chirur-

chirurgicus atque pharmaceuticus, si prius METHODUM MEDENDI paucis delibemus. Si ullibi enim, in morbis epidemiis & malignis hacce opus est, innixa indicationibus debitis, quæ uti non æque obviæ & sic obscuræ magis sunt; ita facile prius quamplures perire assolent, quam patefiant remedia indicata.

Pensitatis itaque dictis probe INDICATIO CURATORIA acrimoniam irritativam omni modo dissipandam & demulcendam indicat, inprimis per bezoardica & nervina appropriata.

PRÆSERVATORIA fermentum & putrilaginem acidam scorbuticam invertendam & debellandam attendere jubet; VITALIS roborandis nervis & visceribus invigilat & symptomatibus urgentibus. Hinc ex DIAETETICO fonte commendatur victus tenuis, juscula avenacea, decoctum *hordei* cum *radic. scorzon.* atque *rasur. CC.* & *serum lactis* magni usus; vinum & cerevisia minus suadenda, cum calorem & morbum magis augeant.

Fons CHIRURGICUS vero non negligendus, & statim V. S. quæ optimum in hoc morbo, præmissis evacuantibus est remedium, instituenda in brachio, mediana, vel saphæna in pede, si menses suppressi adsint, in momento enim omnes ægroti levamen sensere dicentes: *Es sey ihnen doch gar so wohl ums Hertze, als wenn sie neu gebohren wären.*

Willisius quoque sæpius laudatus *l. c. p.* 104. qui ægritudinem Westphalorum hanc simili prorsus typo insignitam, non raro apud se excitatam, & per totas familias, saltem in pueros & juniores grassatam, novit, me fecit alacriorem, ut secundum ejus manuductionem V. S. suaderem *p.* 120. dicens: circa febris hujus initium sanguinis missio fere omnibus convenire videbatur.

Hoc remedii genus sæpe in parvulis cum fructu expertus sum: quippe hoc modo cruoris massæ tacite ac cooperte effervescenti, fuliginesque suas in partes nobiliores spargenti, spiraculum quasi aliud aperitur, proindeque efflorescentiæ ejus impuræ a cerebro & pulmonibus avertuntur. Quanquam igitur hæc febris mali moris aliquatenus maligna audiat, attamen in quantum sanguis haud statim coagulari, sed fundi nimis & serositates suas in partes nobiliores, nempe cerebrum & pulmones suggerere aptus fuerit; idcirco phlebotomia, modo in principio morbi celebretur, fere nulli non convenit. Speciatim servulus quoque boum præter spem in integrum unica V. S. ne a tetano restitutus est.

In *stupore* majori commendavimus VESICATORIA, emplastrum cantharidum cum empl. alb. cocto, ex præscriptione Wedeliana, ut materi peccans eo melius & diutius efflueret. Enimvero, si decenter id fiat, nec excedatur in applicatione, debito præbio & loco, non

dici poteſt, quam ſalubriter ſe gerant, nec acrimonia majori ullam noxam inferunt.

FONTICULI quoque & ſcarificationes in malo rebelli, mania, delirio, ſtupore, lethargo locum habere poſſunt, chronico imprimis magis malo.

Ex PHARMACIA, purgantia ἄνω, καὶ κάτω, & imprimis vomitoria, ſtatim a morbi principio, adhibenda. Hæc enim non modo coctionis primæ viſcera evacuant, adeoque morbi fomitem primum & originalem ſubducunt, verum inſuper a ſanguine ſeroſitates emulgent, adeoque purgamenta ejus potius in ſtomachum & inteſtina, quam in caput, aut pulmones ſuggeri faciunt.

Una porro ab emeticis glandulæ, lymphæ ductuum exceptrices, cum ſucceſſione magna vellicantur, ac ſucci nervoſi ſuperfluitates, ne cerebrum ejuſque appendicem male afficiant, in viſcera inferiora magis exprimuntur. Et in hunc finem crebro enematum uſu alvus continuo ſoluta teneatur, *Williſio* ſæpius laudato monente.

Curam Weſtphalorum, Haſſorum anno 1596. Academia Marpurgenſis in Conſilio medico germanice deſcripſit, quod conſilium *Gregor. Horſtius* poſt triginta annos, cum de novo hic morbus in Haſſia graſſaretur, in latinam Linguam tranſtulit, atque ſuo operi ſupra allegato inſeruit, quæ tota cura ex Electuario purgante *Kriebel-Latwerge*, Antidoto convulſivo *Kriebel*-Theriac, & pulvere convulſivo *Kriebel-Pulver* conſtat, quorſum lectorem ablegamus; quanquam *D. Drabitius l. c. p.* 109 fateatur, Marpurgenſium medicamenta omnibus non æque profuiſſe, & alia quærenda.

Inter emetica laudem hodie meretur *radix Ipecacuanha*, de qua vid Diſp. *D. Præſidis*, cum *rhab. Alexandr.* vero: *pulvis* item *laxat. veget.* cum *tartara reſoluto* & *cinnabari nat.*

Ex univerſalibus faciunt huc & DIAPHORETICA, ex quibus cumprimis antimoniata excellunt: ♁. *Diaphor.* & *bezoardicum minerale*, *martiale*: ex DIURETICIS SUCCINATA, eſſentia ſucc. volatilis, Sal ſuccini volatile, & ſalia alcalia, & alcalina ipſa. Reliqua ut ALTERANTIA GENERALIA & SPECIFICA, bezoardica, ſcorbutica, nervina & ſtomachica, & quæ inter hæc partim in uſum traximus, partim addi poſſunt, fuere ſequentia: *Eſſentia Antimonii*, *lignorum viperina*, *ſcordii*, *ſerpentariæ Virginianæ*, *trifolii fibrini*, *caſtorei*, *carminativa*, *abſinthii compoſita*, *tinctura bezoardica eſſentificata*, *mixtura ſimplex* per mixtionem & deſtillationem parata, *antiſcorbutica*, *eſſentia cephalica*, *theriaca cæleſtis*, *liquor cephalicus*, *cornu cervi ſuccinatus*, *tincturæ corallior.* & alia.

Ex ſolidis *ſpecies diapæon. Specificum cephalicum Michaelis*, *cinnabaris nativa*, *pulvis epilept. Marchion.* de *chelis cancror.* *Londinens. Lapis de Goa*,

Goa, ut *decocta* & *simplicia*, *cephalica*, & *cordialia*, *pulveres Bezoardicos* taceamus quamplures, & cordiales quoque. Huc referri possunt imprimis etiam *martialia*.

Non audiendi sane sunt, qui hodie denuo horum virtutes habent suspectas, cum sint omnino ex præcipuis, cum & sine antiscorbuticis, prout vel acidis, vel alcalicis debita salibus, edulcandi, absorbendi, roborandi & demulcendi usibus conspicua.

Extremorum locum tenent *balsamum* & *unguentum spasmodicum mynsichti*, *spiritus paralyticus ejusdem*, *lumbricorum*, *formicarum*, *cornu cervi*, ⊖*is* ✱*ci*. *unguentum nervinum*, *martiatum*.

Colophonem addit accommoda DIÆTA, sine qua frustranea sunt omnia. Vitandus AER frigidus, & humidus, inæqualis, incuria, & negligentia, Imo & amuleta & periapta non sunt de nihilo, ex *radice pæoniæ*, *dictamno nostrate*, *radice plantaginis*, *colchici*, *ungula alcis*, & cura publica ac politica pauperum.

Ex annonæ enim caritate morbi epidemii utplurimum radicem sumunt & incrementum, quamobrem divisæ operæ debent esse in ejusmodi calamitatibus publicis. Non una cura sufficit medicorum, sed Magistratus & rerum-publicarum, omnium interest.

SOLI DEO LAUS, HONOR ET GLORIA.

CCLVI.

IVONIS JOANNIS STAHL

ET

FRANC. JOS. ERBENI DE SCHOENERBEN,

DE RANULA

Sub lingua ſpeciali cum caſu.

Erford. 1734.

PRÆFATIO.

Ut ut nobilis hominis vita, atque jucunda generi humano ſanitas eſt, ità ſæva quotidie tela ſtruuntur vitæ mortifera, fabricantur indies ingrata integram conſtitutionem corporis lædentia arma, quæ tam multifaria ſunt, ut undique tum ab in tum extrinſeco orta, aut e corpore non mature propulſa, conſpici valeant. Nam & ea, quæ alias in ſtatu naturali conſtituta nobis vitam & ſanitatem conſervant, ſæpe hoſtili manu nos invadunt, interitumque minantur, ut ſunt omnis generis humores utiles horumque fons & origo, ipſe ſanguis generaliter ſumtus. Hic enim quam primum deviat à ſua quantitate fitque naturæ onerosus, exoritur ſimul corpori malitioſus, elaboratur in propriis thalamis inſidioſus ſanitatis & haud raro vitæ hoſtis. Dum itaque hic ſuccus vitalis aliis cum liquoribus laudabilibus tum prædicto, tum aliis diſtinctis modis, in motibus & qualitatibus conſtitutis, theſaurum vitæ, ſanitatem nempe, ipſumque fontem hujus theſauri, vitam videlicet, nobis auferre poteſt & ſolet: quid cogitandum erit de ipſis cauſis toto genere præternaturalibus, nullo modo ſpectantibus ad ipſum vitalitatis noſtræ ſtatum quæ in propria machina corporea animata generatæ, & ut feroces beſtiæ illam infeſtant, ut ſunt vermes: hi enim in illam multis in partibus ita ſæviunt, ut illam inanimatam, per mortem ab illis productam, efficiant. Ad ſimilem cauſam ſpectant quoque calculi, quorum enumerationem in multis partibus productorum corporis humani adducere ſupervacaneum mihi videtur, aſt unici memorare liceat ſedem, qui generatus

ratus fuit pauco temporis spatio sub lingua, atque produxit ranulam. Etsi nunc jamdum prostent variæ ranulæ calculosæ observationes, cum tamen quadam distinctæ circumstantiæ concurrerint, ut infra dicetur, hinc pro themate inaugurali hanc mihi elegi materiam. Faxit D. T. O. M. ut hic Academicus labor in Divini Nominis gloriam vergat!

---

§. I.

RAnulam suam etymologiam in scholis medicis accepisse ab animalculo fluviatili aut potius paludoso, *Rana*, extra quidem controversiam est, ob quam vero rationem, inter se nondum cuncti authores in totum conveniunt. Nam *Riverius in suis operibus Prax. Med. L. V. de affect. linguæ Cap. II. fol.* 241. *ait.* ideo dici ranulam nostrum affectum, cum hic similis sit partibus posterioribus ranæ. Alii derivationem desumunt ranulæ à ranæ capite, quod huic similis sit, & præsertim ajunt, ranulam convenire cum ranæ intumescentia illa molli cutanea, quæ sub maxilla ejus inferiore in respiratione contingit. *Fonseca* plane statuit observari in ranarum ore apetto similem tumorem, ut ranula sub lingua exhibet. Quibusdam placet derivationem desumere a difficultate loquendi, quæ observatur in iis, qui ranula sub lingua affecti sunt, ut quasi instar ranarum coaxent; at difficultas loquendi & involubilitas linguæ etiam in aliis morbis, tum linguæ, tum faucium, deprehenditur, hinc non solum ranula affectis hæc, sed etiam aliis morbis detentis adscribi valet, per consequens ab hac ranulæ denominationem, aut derivationem formare non integrum mihi videtur. Qua de causa illi potius subscribo sententiæ, quæ comparationem facit ranulæ cum supra adducta intumescentia sub maxilla inferiori inspirantibus ranis, quæ etiam, sin probe considerentur, non absimilis est ranulæ sub lingua. Possumus etiam favere menti *Fonsecæ*, sin ita res se habeat. Celeberrimus D. D. *Joan. Erhard. Donauer* omnes has etymologias vilipendit & derivationem desumere cupit ab ipsa lingua, quod videlicet tumor, ranulam sub lingua denotans, sit quasi alia lingua adulterina, sedem habens sub lingua, hinc denominat hunc tumorem *Hypoglossum*, ut in *Miscellan. Physico-Medico-Mathem. Erford.* conspicitur ejusdem observ. *anno* 1729. *classe* IV. *articul.* 5. von dem sonst *Ranula*, aber von *Hipocrate accuratius Hypoglossum* Benanten Mund Gewacse. Ideo etiam ab aliis antecessoribus latine Ranula vocatur *lingula*, quasi lingua parva, sive minor. Græcis audit *Rana* βάτραχος, unde Latinis etiam dicitur *Batrachus*. Ab *Hippocrate* quoque *L. II. de morbis sect. V. fol.* 471. interprete *Foesio*, *Hypoglossis* intitulatur, ubi dicit; *si Hypoglossis, aut tuberculum sub lingua oriatur* &c. derivatur

 enim

enim ab ὑπὸ sub, & γλῶσσα lingua. Leguntur etiam plura synonyma in *Dissertatione inaugurali de Ranula sub lingua* S. T. *Celeb. Rudolphi Wilhelm. Kraussi*, ubi *Ranula* etiam appellatur *Ranunculus*, *Caruncula*, *Nodus*. Germanis *das Fröschlin unter der Zunge frosch*, *die Kröte*, *ein Schwamm*, *oder Gewächs unter der Zunge*.

§. II.

Ranula est tumor sub lingua circa frænulum, vel in utroque latere, vel in uno tantum, vel in medio, major vel minor, mollior vel durior, primarius vel secundarius, benignus aut cancrosus, sæpissime tunicatus, ab in eo varia contenta materia proveniens, respirationem, suctum, deglutitionem & locutionem plus minus lædens.

§. III.

Ranulam esse tumorem, sub lingua inter membranam dicti loci formatum, est extra dubium, attamen in hoc variat, quod nunc grandior, nunc minor observetur, & quo magis in hoc a semet ipso discrepat, eo etiam majorem vel minorem adfert molestiam in deglutiendo, respirando, loquendo, sugendo. Hinc quandoque pisi, ciceris, fabæ, castaneæ magnitudinem æquat: vid. *Riverius* citato loco. Contingit vero etiam sæpe, quod multo grandior evadat, ut fere penitus deglutitionem & respirationem aboleat. Quale exemplum habet *Tulpius observat. med. l. I. cap.* 52. vid. *Aquapendens in operibus chirurg. citat. miscellan. Physic. Med. Mathemat. Erford.* ubi tumor recensetur instar ovi gallinacei magnus.

§. IV.

Est quoque hic tumor differens ratione attactus, hic enim, dum materia repletus est mucosa & viscida, aut mellaginea, tum quoque mollior est, eo, qui in se continet materiam tophaceam, aut calculosam; de materia viscida, aut mellaginea vero ut plurimum constare solet, rarius reperiuntur, interim tamen prostant exempla, tophi, aut calculi in eo, qualia collegit *Schenckius observ.* 388. *L.* 10. & d. monstrat in A. N. E. *observatio* 144. *Decur. I. An. IX. & X. à D. Samuele Ledelio communicata, de calculo sub lingua.* Nec aliud in *Misc. Physic. Med. Mathemat. Erford.* Observatio *D. D. Crameri An.* 1727. *mens. april. class. IV. artic.* 5. a Celeberr. *D. D. Jo. Hartmann. Degner.* clarior reddita, videre licet: ut & nos hujus Celeberr. viri elegans observatio, de calculo sub lingua, citato loco possibilitatem calculosæ concretionis sub lingua docet. Et cum hæ observationes multum cum nostro

nostro casu conspirent; hinc eundem subjuncturus sum. Etsi in prædictis casibus prioribus, *Crameri* nempe & D. D. *Ledelii*, cum locus specialiter non allegatus sit, nondum certi simus de vera Ranula, interim sufficiat nobis possibilitas similis concretionis compactæ in dicto loco.

§. V.

Non abs re dixi, dari hunc tumorem sublingualem quandoque primarium, quandoque secundarium; illum enim esse statuimus, qui absque omni alio morbo prægresso contingit; secundarium vero eum appellamus, qui alium præcursorem morbosum habuit; ut in adductis observationibus factum est, ubi utrumque calculum præcessit inflammatio anginodea: Ita quoque nostro in casu, quem mihi communicavit Excell. Dn. Præses, alii præcesserunt morbi, quos excepit *Ranula*. Subjectum erat præter propter aliquot viginti annorum, sexus melioris, temperamenti Phlegmatico-melancholici, faciei subtumidæ, vitæ sedentariæ magis, quam laboriosæ deditum; hoc enim 15. Septembris ann. præterito incipit conqueri de furunculo sub axilla sinistra, huic apponitur emplastrum diachyl. simpl. eum in finem, ut suppuratio contingeret, quæ etiam intra biduum aut triduum secuta est; aperto adhuc hoc ulcere corripitur otalgia spuria, cui opponebatur eff. alexiph. stahl. c. liqu. C. C. Succinat. hæc duravit per 7. dies, fluente adhuc materia e nominato ulcere, tandem illa evanuit & commutata est in ranulam sub lingua in medio & quasi basi frænuli, aperto adhuc ulcere. Accessit chirurgus, videns hunc tumorem, nesciebat quidnam hic significaret, desiderans ab excellent D. Præsid. consilium, cui ab eo dictum, esse ranulam, qua de causa intrinsecus remedia resolventia interim adhibita fuere, extrinsecus vero chirurgus proprio motu mel rosarum cum unguento ægyptiaco applicavit; erat vero hic tumor instar minoris castaneæ, aut præterpropter majoris nucis avellanæ, juxta chirurgi relationem; hanc ranulam comitabantur per biduum dolores gingivarum, loquendi & deglutiendi difficultas; tertio die, dum patienti hic tumor molestus est, comprimit sponte cum duobus anterioribus digitis, quo facto prosilit lapillus, totus albus, friabilis, levis & tamen lamellatus: cessantibus dictis symptomatibus, lapilli mediocri carpionum fere quo ad figuram similis, nisi, quod in basi rotundior, in medio elatior, & in anteriori parte acutior, ita, ut potuerit in basin & apicem dividi: successu tandem temporis derasa basi, in conspectum venit nucleus, magnitudine & figura lentis, coloris paululum magis citrini, hic in posteriori parte basi firmiter adhærebat, remota vero hac, sic erat totus liber instar aliorum nucleorum, in nucibus aut aliis fructibus reperibilium, & sin manu commovebatur hic lapillus, sic, ut aëtides

aëtides, sonum edebat, quod manifestum est signum, illum in anteriori parte fuisse liberum nucleum: interrogatus & examinatus antea ranula affectus, quo ad omnes circumstantias, an non unquam antecedenter aliquam sub lingua, vel faucibus molestiam passus sit, respondit, sua tota vita non neque etiam alia dispositio ad morbos, excepta ea, quæ e temperamento desumenda esset, inveniri potuit. Et quoniam adhuc aliquid residuum erat de mel. ros. cum unguent. ægypt. sic locum ranula antecedenter obsessum ipsum subjectum inunxit & absterfit, & ita sponte consolidatio de reliquo facta est.

§. VI.

Datur nec minus Batrachus, sive ranula, vel benignus, vel cancrosus: benignus est ille, qui simplicem materiam vel viscosam, vel calculosam, vel mellagineam agnoscit: hic vero dicitur, qui signa cancri possidet malignæque indolis & corruptionis est, ut citato loco *Riverius* disserit: *Periculosa etiam Ranula est, quæ nigra, aut fusca, & dura est, ad cancri naturam accedens, & illa non est attingenda.* Dictum quoque est in II. §. sæpissime in speciali tunica materiam contineri, quæ auferri quocunque modo debet, alias, ut infra dicetur, redire solet tumor, etsi per incisionem materia contenta subtracta atque sublata fuerit; quod quidem præsertim in eo tumore, qui meliceridis naturæ est, certissimum est; miror vero admodum, cur in observationibus desumptis ex *A. N. C. & Miscell. Physic. med. math.* §. *IV.* post exclusum calculum nulla fiat mentio de exstirpatione alicujus membranæ, ut & etiam in nostro casu, ut dictum, nil specialiter adhibitum fuit, nisi quod ℥iv. mel. ros. ℈j. unguent. ægypt. permixtus fuerit; quod equidem non tam potens septicum remedium est, ut alias ab authoribus recommendantur, & tunica exposcit, quod ibi forsan sufficiens fuit, cum hæc ranula adhuc recens erat: Quamobrem appositum fuit *sæpissime*, an fortassis sublingualis tumor calculosus absque speciali capsula constitutus sit; quod ulteriori scrutinio atque observationibus committendum esse duco.

§. VII.

Locus principalis hujus tumoris est sublingualis membrana, communis partibus faucium adæquatus frænulum & lingua cæteræque huic annexæ atque vicinæ partes; unde ratio symptomatum deduci potest, cur involubilitas linguæ hunc sequatur tumorem, unde impedita respiratio, loquendi, sugendi & deglutiendi difficultas exoriatur.

§. VIII.

§. VIII.

Eleganter ſcripſit *Georgius Wolff. Wedelius* p. m. in *Patholog. med. Dogmat. Sect. II. Cap. XII. de cauſ. morb. conformat. pag.* 387. omnem tumorem in ſe continere cauſam proximam, quæ illum locum tumere facit; dum dicit: *omnis tumor a materia præternaturali dependet, ſeu per ſe tali, ſeu per accidens.* Ita quoque, ut ſupra jam monuimus, noſter ſublingualis tumor pro cauſa proxima illud agnoſcit, quod in eo latitat, atque abſconditum eſt; eſt vero illud materia plus, minus viſcida, vel calculoſa & tophacea, benignæ aut cancroſæ indolis.

§. IX.

Remote ad hunc fomitem producendum varia concurrunt, maxime vero ſtatus M. S. viſcidus & terreſtris, nempe cacochymia phlegmatica & melancholica; in utraque enim humores viſcidi ſunt, qui, dum circulationis M. S. ad fauces, glandulas ſalivales quaſcunque ibidem ſitas, membranam ſublingualem poroſam, & continuo in ſtatu naturali liquorem ſalivalem effundentem, adferuntur, ob viſciditatem & terreſtreitatem per porulos excretorios dictæ membranæ non tranſcolantur, ſtagnant, cumulantur, extendunt noſtri morbi ſedem, faciunt & eandem tumere. generatur propria membrana, & ita oritur hic morbus ſæpiſſime tunicatus; dum vero terreſtrior & tartarea adeſt humorum conditio atque qualitas, ſic enim quoque facile ſtaſin ineunt, qua facta ſucceſſive tenue quidem vel tranſcolatur, vel evaporatur, ut in prædicto tumore etiam, craſſius vero & tartareum accumulatur, concreſcit, oriturque juxta ſuam propriam indolem materia compacta dura, tophacea, calculoſa Sin vero plane materia hujus tumoris humoroſa putredine, corruptione, corroſivitate, more cancri in aliis partibus, afficiatur, fit malignus & cancroſus tumor. Coadjuvant generationem hujus morbi diſpoſitio reperibilis in temperamento phlegmatico & melancholico, ut & plura remotius deſumenda & rebus non-naturalibus; inter quæ notari meretur ipſum lac matris, cum hic affectus familiarior infantibus, quam provectioris ætatis ſubjectis eſt, tametſi hæc non excepta ſint, dum enim illud craſſum, viſcidum, magiſque caſeoſum eſt, ſimilem etiam infert qualitatem humoribus, qui percolandi & tranſudandi ſunt, qui, ſi remoram in dicto ſuperius loco capiunt, hunc morbum efficiunt, atque cauſant. Concurrit immunditiies faucium in infantibus, in quorum ore viſcoſi & glutinoſi tum a lacte, tum pulte, quibus ordinarie veſcuntur, humores producuntur, oblinentes & obſtruentes porulos, excernentes ſalivalem humorem, qui ſtagnans ibidem, evapo-

ratis, aut quomodocunque separatis tenuioribus particulis, incrassescit & ranulam infert. Cum vero ranulæ locum dicamus esse supra adductam membranam, datis rationibus quoque, hinc ut eo melius huic sententiæ subscribere valeamus, audiatur *Petrus Dionis* in sua anatomia, *Demonstrat. VIII. fol.* 396. dum agit de *Palato* : *Circumvestitus densa & corrugata tunica, quemadmodum interiores genarum & oris partes. Tunica istius substantia tota perspersa est glandulis conglomeratis &c.* tandem pergit : *Hujusmodi glandulæ serositatem quandam secernunt : quam in os destillant per innumeros tubulos, quibus hoc in cribri modum foraminatum est.* Tametsi nunc hæc membrana per totam faucium cavitatem cribrosa sit, sic tamen in dicto loco ob majorem laxitatem magis ad concipiendum tumorem, quam in aliis locis, idonea & apta dicitur. Vid. Dissertatio allegata.

§. X.

Antecedunt & concurrunt varii morbi, ut in recensitis casibus ex *Misc. Physic. med. math. Erf. & A. N. C.* nostroque casu observatur, quibus jungere liceat alios morbos, præsertim catarrhosos capitis, in quibus serum inutile eminet, quod facile crassiusculum redditum & adductum in membranam dictam, in eadem stagnat & tumorem inducit. Nec minus notari merentur morbi glandularum faucium, gingivarum, ipsiusque linguæ; dum in illis materia congesta & stagnans per metastasin in hanc membranam impellitur. Et cum dicatur, neminem calculo laborare, nisi sit hypochondriacus, ita quoque possumus inferre probabiliter, illa subjecta, quæ ranula calculosa correpta fuerunt, quoque dispofita fuisse saltem, si eodem non laboraverint, ad malum hypochondriacum.

§. XI.

Petetur nunc fortassis a nobis diffusior nostri casus dilucidatio, quæ vero facile proprio marte ex supra adductis causis & rationibus, inveniri potest, superstite tempore brevi, quo hic calculus generatus esse videtur; ast, hujus aliam dare rationem non possumus, quam, quod ob continuum affluxum seri terrestrioris per freqnentissimum M. S. Circulationem factum, etiam tam celer calculosa concretio exorta sit.

§. XII.

Quod attinet Diagnosin generaliter, hæc admodum facilis est, dum enim minor est ranula, elevata lingua digitis, aut alio quocunque instrumento in conspectum venit : cernitur enim tumor circa frenulum linguæ & venas caninas, ita ut hic tumor, ut supra jam monitum est

sit

sit vel in uno vel in utroque latere, aut in medio, tegens & abscondens quasi frænulum. Magnitudo ejus per se patet; quid vero in se contineat, desumendum erit ex attactu, sin enim admodum durus deprehenditur, absque notis cancri, probabiliter de calculosa indole judicium ferendum erit. Sin paululum diutius tumor obsederit suum locum, suspicari potest de meliceride; sin minus, concludendum erit, foveri in tumore simplicem materiam viscidam & mucosam, quæ vero omnia evidentiora fiunt post factam apertionem, per quam effluens materia optimum signum & nota est, antecedenter contenti humoris, qui etiam ratione caloris variat; ita citrei coloris humorem observavit *Pareus*, instar albuminis ovi deprehendit *Bartholinus hist. anatom. cent. 1. histor.* 78. signa ranulæ cancrosæ jam ex *Riverio* allegata sunt; est enim hic tumor varicoso-scirrhosus, durus, nigricans. Primarius, vel secundarius tumor ex historia morbi & relatione ægrotantis patefit. Hoc adhuc monendum; quod & quandoque lingua cum glandulis maxillaribus alulque tumeat, aut doleat, procul dubio, ob quoque ibidem stagnantem materiam lentam, mucosam.

§. XIII.

In Ranula quacunque, exemta cancrosa, nil mali pertimescendum habemus, nisi admodum grandis evadat, & ad manus nullus haberi possit chirurgus, aut per ejus imperitiam manum læsio quadam per accidens contingat; quod vero non constitutioni ranulæ, sed imperitiæ manui chirurgicæ adscribendum foret. Hoc tamen pertimescendum & prædicendum habemus Ranula affectis, quod, sin tunicatus sit tumor, ejus tunica vel per chirurgicum, vel pharmaceuticum fontem exstirpari debeat, ne alias a redituro ingrato hospite iterum salutetur. Tempus curationis variat; sin etiam admodum magna fuerit ranula, exposcens majorem apertionem & discissionem, tunc etiam longius temporis spatium pro consolidatione requiritur; idem valet, sin tunica majoris capacitatis eruenda est, uti supra citatus celeb. D. D. *Duvaver* in Ranula tunicata, ab ipso dexterrime curata & exstirpata, debuit pro integra consolidatione impendere quatuor septimanas; cum vero sæpe minoris molis est, uti supra recensio differentium ranularum edocta fuit, hinc etiam paucis diebus ad felicem pertingit finem; quod clare observavimus in nostro & aliis recensitis casibus de calculo sub lingua, & ranula nostra calculosa. *Forestus* intra biduum pulvere externo, qui inferius adducetur, puellam 12. annorum restituit.

§. XIV.

Raro quidem Ranula absque manu chirurgica tollitur, attamen dicit celeberr. *Heisterus* in sua *Chirurgia cap. LXXXVI. vom Fröschleni unter der Zunge fol.* 573. quandoque tumorem per se absque adminiculo chirurgico rumpi: simile quoque exemplum nobis suppeditat observatio D. D. *Ledelii* aliorumque, præsupposito nempe, fuisse ranulam: uberiorem exhibet veritatem noster casus. Et cum vel sponte, vel absque majori industria apertura hujus tumoris quandoque contingat, & non laboriosam curationem requirat, ideo partem practicam pertractandam a leviori statu in me suscipio. Nam hec in casu, præprimis rupto tumore minori, nullo alio remedio indigemus, quam quodam abstersorio commixto quodam septico, ut in omnem eventum eradicetur tunica, & præcaveatur regressus humoris. Est vero commune Remedium *Mel Rosar.* utpote abstergens & consolidans, quod vero non sat efficax esse solet, hinc huic immisceri potest *unguent. ægypt.* aut, suadente celeb. D. D. *Heistero*, spir. vitrioli, qui non tantum abstergit, sed etiam corrugat cavitatem, inhibetque crebriorem humoris viscidi affluxum, quo remedio mediante penicillo sinus frequentius ab- & extergitur; convenit quoque postea, qua crebrioribus vicibus os elui debet. Possunt vero etiam adhuc remedia septica eligi, de quibus, ut & internis remediis, atque consolidantibus, in subsequente §.XVI. quædam dicentur.

§. XV.

In ulteriori ranulæ curatione formandæ erunt quædam indicationes: 1. Corpus aliqualiter ab humoribus inutilibus liberetur, quantum circumstantiæ admittunt. 2. Ranula suis cum inutilibus humoribus atque tunica propria, sin præsens sit, tollatur. 3. Consolidatio hiatus procuretur. 4. Causæ adjuvantes quæcunque proscribantur.

§. XVI.

Recentiores operationi chirurgicæ solent præmittere, permittente tempore, quædam laxantia & remedia incidentia, resolventia; illa ex hydragogis & menalagogis præparant atque addunt merc. dulc. Altera incidentia componunt ex variis salinis, acribus medicamentis, ut sunt salia media, alcalia, aromatica, Rad. Ar. Tinctur. Tart. Ess pimpinell. alb. f. Posthac ad ipsam operationem progressum instituunt; antequam vero hujus methodum indigitem, hic notandum quod veteres absque ea conati fuerint ranulam profligare; hinc *River.* allegato loco purgationes

tiones & V. S. præmittere suadet, atque subjungit pulverem, quem ex *Foresto*, cujus autor est *Nicolaus Florentinus*, desumpsit, qui, ut §. XIII. dictum, fatetur, se puellam intra biduum ranula affectam hoc pulvere liberasse; est vero sequentis compositionis: rec. cortic. granat. hysop. sicc. ⊖ commun. an. ℥ij. M. f. Pulv. qui sub lingua detinendus & reiterandus est. Quidquid sit, sin præmittenda præmissa fuerint, absque mora audaciter ad operationem chirurgicam confugiendum est; ubi apex linguæ digitis sinistræ manus attollendo reprimitur, in majori vero tumore utendum speculo oris, dein per transversum totus in adultioribus subjectis tumor discinditur, & quantum fieri potest, simul membrana tumorem ferens exscinditur, sin vero id fieri nequeat simul & semel, tunc tandem medicamentis septicis partim recensitis, partim fortioribus eradicatur; inter quæ collocavit D. D. *Donaver* mercurium sublimatum. Celeberr. D. D. *Wilh. And. Kellner in M. Phys. Med. Math. Erford. Class. IV. art. 6.* allegat ranulam, ope circumspecte admoti butyri antimonii, post factam incisionem quidem, sed non penitus exstirpationem membranæ, radicitus ablatam. Unicum id notandum, ne afficiantur venæ raninæ & ductus salivales, hinc peritam, ut plurimæ operationes chirurgicæ, exposcit manum chirurgicam ranulæ discissio, sin adhuc magis exstirpatio scindendo. Ad manus habeat chirurgus sanguinem sistentia, quæ quidem expresse non necessaria videntur, sin operatio circumspecte instituatur: possunt vero septicis simul digestiva commisceri, prouti circumstantiæ atque intentio chirurgi id expostulat. Dum hæc omnia peracta sunt, ipsaque fovea vel cavitas mundata, apparente carne sana, consolidatio instituenda est, quæ liquamine myrrhæ, Balsam. de Per. de Copaiv. & ol. momord. obtinetur. In Infantibus vero sufficit tumoris per transversum discissio, & exstirpatio lenioribus septicis. Cancrosa ranula nullo modo attingenda est; Calculosa apertionem, mundationem, membranæ exstirpationem, sin adsit & consolidationem requirit. Causæ coadjuvantes removentur iis, quæ dictis causis sunt contraria, & e materia medica peti possunt, observando legitimum diætæ regimen. Et hæc sunt, quæ succincte de Ranula disserere potui.

CCLVII.

JO. GOTHOFR. SCHEID

DISSERTATIO INAUG.

Brevem hiſtoriæ mulieris cujuſdam quæ inopinato caſu ſubito loquelam amiſcit, & ex inſpirato repente recepit, Enondationem ſiſtens

Argentor 1725.

L. C. D.

PRÆFATIO.

Corpus humanum cum brutorum, quæ ſanguinea appellari ſolent, machinis comparantes, magnam hinc inde analogiam deprehendunt; cum bruta iſta multas actiones edant actionibus humanis ſimiles. Peraguntur in eodem fere modo digeſtio, chylificatio, ſanguificatio, ſanguinis circulatio & aliæ plures functiones: factum inde eſt, ut principium quoque immateriale quidam in ipſorum corporibus reſidere putaverint; & certe, admirandæ iſtæ a beſtiis peractæ functiones, ad ſtuporem ſæpius mentem alliciunt, ut vix non aſſentiamus illis, qui ſimile quid in iis latitare ſtatuunt, niſi obſtarent ipſa ſcripturæ verba; animam ipſorum in ſanguine latitare confirmantia. Nec porro quoque ratione ſtatus præternaturalis magna intercedit inter homines & bruta differentia; nam & hæc ſuos patiuntur morbos, licet non ita frequentes ac mortales homines. Divina itaque ſapientia ab iis nos diſtinxit, inſlando nobis animam rationalem, qua mediante, non ſolum magis ſtupendas actiones producimus, ſed & actionum noſtrarum quoad magnam partem conſcii reddimur, plures dijudicamus atque dirigimus. Hæc inſuper eſt, quæ cogitationem intellectumque format, & quod maximum eſt, abſque hocce principio in omnipotentis & benigniſſimi Creatoris cognitionemque nunquam potuerimus pervenire. Ab hoc etiam principio, juncto cum ſuo habitaculo, prodit ſtupenda ea actio, quæ quam maxime a brutis nos diſcernit, loquelam dico, qua quid præſtantius quid admirabilius a Deo concedi poſſit, non video. Licet enim beſtiæ ſentiant & appetant, deſiderium tamen ſuum exprimere vix poſſunt, homo vero omne indigentiæ genus & affectus exprimere poteſt; ſua ſenſa atque mente concepta aliis declarat.

clarat, & quod quam maxime est celebrandum, in laudes sui Creatoris ire potest. Fac se quis jam concipit, quanta miseria premantur illi, qui divino hocce beneficio, vel a nativitate, vel alio casu privati vivere coguntur Miserabilior certe persona existit caeco mutus, si vel ultimo loco allegatum vocis usum respicias. Haud raro autem ejusmodi infortunio torquentur homines, dum variis ex causis quandoque vix penetrabilibus aphoni mutique fiunt. Concedit tamen simul nunquam dignis laudibus concelebranda divina benignitas, ut tanto malo auxiliatrices medicae manus existant, aut illud sponte quoque cesset. Curiosa admodum est observatio, quam familiae non solum meae, sed & universitatis venerandus senior Vir Nobilissimus, Amplissimus, Excellentissimus Experientissimusque Dn. Jo. Valentinus SCHEID *Med. Doct. & P. P. O. Patruus, Patronus ac Praeceptor meus ad dies vitae omni pietatis cultu prosequendus, cum adhuc curae nosocomii majoris praeerat, contigisse annotavit. Equidem jam typis expressa extat in fine dissertationis, de polypo cordis sub ejus Praesidio a Viro Nobilissimo Experientissimoque D. D.* MOSSEDER, *practico hujus urbis felicissimo, Medico Nosocomii dicti ordinario fautore aestimando. Verum enim vero, cum simpliciter tantummodo relata sit, ex consilio praedicti Dn Patrui me non operam lusurum esse, censui, si illam pro themate inaugurali seligerem. Bene quidem gnarus sum, me accurato historiae hujus examini quam maxime incapacem esse: attamen cum in arduis & voluisse satis sit, facile me veniam impetraturum spero, si brevitati praesertim studens, dignam erudito orbi expositionem non proferam. Deus T. O. M. ingenium meum ita dirigat, ut omnia in ejus gloriam cedant. Benevolus autem lector rogatus sit, tyroni tenuem ingenii foetum condonet.*

HISTORIA

Quae ao. MDCLXXXIX. *Mens. April. die* 17. *contigit.*

Ancilla quaedam 24. circiter annorum per 5. annos ex veneficio, uti creditum fuit, muta, ideoque ceu persona, ut vulgo loquentur, miserabilis in nosocomio nostro nutrita, die dicto circa undecimam nocturnam subito vocalis rursus evasit. Laboraverat ea ante quinque, & quod excurrit, annos foeda scabie, qua de causa e nosocomio cum aliis eodem morbo, aliisque effectibus quibus thermae proficuae sunt, laborantibus ad Ladenses, uti quot annis fieri solet, ablegata est. Inde sanitati restituta rediens, dum servitiis domesticis in civis cujusdam domo addicta est, febre tertiana intermittente corripitur. Exacerbatur eadem febris casu quodam, cum, paroxysmo ingruente, urceum aqua ex puteo modo hausta plenum capiti imponere volens, rigore

gore jam correpta, ſuper totum corpus effundit, unde ad noſocomium, quia ſervitiis domeſticis neceſſariis defungi non poterat, rurſus delata eſt. Ibi, multitudine ægrotantium non aliter permittente, puellæ cuidam alii uno in lecto ſocia jungitur. Illa ſociam ægre ferens, & plus, quam hæc noſtra, benevolentiæ tum apud Miniſtrum, tum ancillas inſervientes obtinens, eam verbis aſperioribus factisque tractabat. Poſt aliquot dies, cum hæc noſtra circa crepuſculi tempus forte fortuna in lecto ſedens erecto corpore obdormiiſſet, ſubito in vertice capitis ſenſit velut ſibi baculo inflictum verber. Ad quod expergefacta ultimam pro quinque annis vocem emiſit, ſervatoris nomen ingeminando. Interea geſtibus, digitisque monſtrando tantum effecit, ut adſtantes ſociam interrogarint, utrum ab ea fuerit percuſſa: quæ tamen quæſtioni inſtantibus nihil reſpondit, præter quam, quod ſociæ, quæ tantum animi ſenſa geſtibus ſignificare poterat, caſtaneæ fructum in eam capitis partem, qua ſe dolere miſera monſtrabat, projeciſſet. Procedente deinceps tempore, cum a febre convaluiſſet muta, nunquam ægrotavit, aut medicamentis uſa eſt, niſi, quod interdum præſervationis cauſa purgante pharmaco, aut venæ ſectione vacuata fuit, de nullo, quantum ex ipſa percipi potuit, ſymptomate conqueſta, quam quod nihil omnino eloqui, ac nequidem aliam vocem, quam gemitum, emittere poſſet; cæteroqui auditu valens, omniaque, quæ quiſque ipſi verbis indicabat, intelligens. Ita quinque fere annos exegit, omnium quicunque eam vidiſſent, commiſeratione digna. Demum tempore ſupra notato, cum ab aliquot diebus male habere cæpiſſet, atque quantum ab ipſa per iteratas quæſtiones nutusque cognoſci potuit, oris amaritudine, dejecta appetentia, atque deglutiendi difficultate laboraſſet, ſuaſum ipſi fuit poſt crebriores oris collutiones vomitorium, quod tamen capitis motitatione conſtante. abnuit; interea ſemper, quantum intelligi potuit, de buccella veluti in faucibus, quam neque deglutire, neque excernere poſſet, hærente conqueſta. His ita aliquot dies, uti modo dictum, durantibus tandem ſubito noctu circa undecimam, cum in lecto jaceret, neque ut ipſa poſt faſſa eſt, ſomno indulgeret, ſed potius, uti præcedentes noctes exegit, ita & eam inſomnem metueret, viſus ſibi fuit veluti concitatus quidam in faucibus fragor, quo facto, ſubito excretum ſanguini permiſtum pus, quod deinceps etiam linteo exceptum monſtravit, liberam, ipſi vocem reſtituit, dum, in quo prius finiit miſera, ſervatoris nomen rurſus ingeminavit. Hanc dum ipſa audiebat a ſe ipſa emiſſam vocem, nondum plane, num ſomnio de ud retur mens, ſibi conſcia, rationem inire cæpit, quod ſi hoc verbum effari potuerit, an non & plus eloqui poſſet; quare vicinas ſibi in lectis recumbentes vocavit. Illæ tamen ſomno ſepultæ vocalem recens factam, nec jam tum clarius illas inclamare valentem non audiverunt. Proinde ſomnum vix capere audens, & ne, quam recuperaverat modo, vocem

vocem rursus perciperet, sibi metuens, summo mane, ubi diluculum appetere cœpit, lecto surgens, illas, quas noctu voce ista sua nondum eliminata expergefacere nequivit, tum contactu, tum voce submissiore, ut poterat, vigiles esse, secúmque de recuperata loquela gaudere jussit. Expergefacti hinc cæteri, audita noviter rursus quamquam voce submissiore loquente, obstupescunt omnes.

Minister post certiores factos, qui in Nosocomio redituum curam gerunt, ad Medicum pergit, casúmque inexpectatum exponit. Inde ad Magistratum res defertur. Hic Archiatro amplissimo facultatis nostræ Dn. Senigri Doct. Marco Mappo significari jubet, ut rem accuratiore examine exploret. Inter hæc, cum Medicus nosocomii ordinarius illico, audito mirando isto eloquio veluti renato, nosocomium ingressus fuisset, omne, quantum potuit, diligenter inquisivit; donec de adventu supra laudati Domini Archiatri certior factus, ipso consentiente venam in brachio secari curavit, cum ranina sub lingua adeo commode pertundi nequiverit, gargarismumque & emeticum pro sequenti die præcepit; id verò ipsa aversata fuit, donec dolore capitis, cibi fastidio, aliisque symptomatibus, nescio, an præ gaudio recuperatæ vocis humanæ, an cacochymia, cujus sese non obscura exeruerunt indicia, correpta, ad medicamentorum necessariorum usum coacta fuit. Iis postea restituta, nunc integra sanitate fruitur, atque in nosocomio nostro miseris ægrotantibus pauperibusque satis alacriter inservit.

§. I.

Antequam in causam rarissimi propositi casus inquiram, haud extra oleas vagabor, si pauca quædam de loquela prælibem. Ex ipso proœmio facile patet, loquelam s. facultatem vocem articulato sono proferendi, & sensa mentis clarissime proponendi, soli homini esse concessam. Licet enim & animalibus brutis sua competat vox, imo quædam articulatos sonos hominum ad instar proferant, quorum in exemplum Psittacus atque Pica sistuntur: de quibus Persius Poëta canit.

Quis expedivit Psittaco suum χαῖρε.
Picasque docuit nostra verba conari
Magister artis ingeniique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.

Licet etiam in Scenam producatur canis loquens, attamen minimè proprie sic dicta loquela ipsis concessa; cum præsertim principio rationali sint destituta: multo minus capiti artificiali Alberti Magni tale quid concedi potest.

Valet enim hic quam maxime, quod Aristoteles in suis scriptis nobis reliquit, dicens. ἡ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστιν ἐμψύχου, τῶν γὰρ ἀψύχων οὐθὲν φωνεῖ, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν. Vox autem est sonus quidam animati, nullum enim anima carens vocem emittit, sed per similitudinem vocem edere dicitur. Per loquelam namque animi conceptus, per ideas vocibus & litteris distinctus, ut Wedelius loquitur, exprimuntur, adeoque tanquam principale dirigens considerandus est intellectus. Loquela autem per certa instrumenta, vocalia dicta, peragitur, quæ paucis rece sebo.

I. Requiritur aër (*a*) rarissime autem iste qui inspiratur (*b*) sed qui exspirationis tempore eliditur, juxta Philosophum citatum, cum Spiritum reddimus, disertis verbis ait, non cum capimus vocem formamus.

II. Pulmones, inprimis verò vesiculæ istæ membranaceæ (*c*) quæ aëris domicilia, si ita loqui licet, ut inspirationis, ita exspirationis organa.

III. Larynx, (*d*) in quo aër è trachea & pulmonibus rediens vertitur in vocem.

IV. Cartilagines quinque (*e*) inprimis verò Epiglottis.

V. Tonsillæ & uvula de quibus varie disputatur, utrum requirantur ad loquelam, dum exempla tam affirmantia, quam negantia passim prostent, & M. N. C. (*f*) narrent, ex amissis his partibus notabiliter eam fuisse læsam; integram tamen remanentem vocem Bartholinus (*g*) & M. N. C. recensent. Interim probabile videtur ex illarum situ naturali aëris repercussionem promoveri, atque loquelæ formandæ (*h*) inservire.

VI Fauces (*i*) quarum ope loquela perficitur.

VII. Palatum dentesque (*k*) quorum utilitas & necessitas ex eo apparet, quod infantes aut ætate jam provecti homines illis carentes, aut penitus non aut minus distincte verba eloqui possunt, & contra loquuntur tanto distinctius, quando habent plures.

VIII. Na-

(*a*) Vid. Helmont. Aleph. Hebr. delin. c. 4.

(*b*) Exempla hominum qui inspirando vocem edidere, hancque ob causam engastromythi vocati fuerunt. vid. Digb. tr. de corp. nat. c. 28. p. 244. & M. N. C. A. 1. obs. 35.

(*c*) Vid. Berger. Physiolog. c. de respir.

(*d*) Vid. Aquapend. de Larynge vocis organo, & Dimerbr. anat. l. 2. c. 15. p. 471.

(*e*) Vid. Barthol. Anatom. renov. p. 444.

(*f*) D. 2. A. 5. obs. 6.

(*g*) Anat. renov. l. 3. c. 12. & M. N. C. D. 1. A. 4. & 5. obs. 66.

(*h*) Vid. Heister Anatom. corp. hum.

(*i*) Vid. Fabr. ab Aquapend. de loquela.

(*k*) Morb. Physiol. cap. de dentib. & Seeiz. dissert. de dent. & exercit. Pathol. p. 180.

VIII. Narium foramina (*l*) quibus obſtructis difficulter admodum ac minus grate litteræ exprimi poſſunt.

IX. Lingua (*m*) quæ mira velocitate mediantibus muſculis ad omnes oris plagas fertur, extenditur, ſurſum & deorſum pellitur, quo itaque quid cupiamus eo promptius eloqui valeamus.

X. Os, (*n*) ſicuti conſtat ore fingi ſermonem, ita negari nequit eodem obſtructo vel læſo locutionem corrumpi ac deſtrui.

XI. Labia, (*o*) quorum beneficio aërem ſonantem mediantibus muſculis ex quibus componuntur, cogimus aſſumere variarum litterarum formam.

XII. Diaphragma & muſculi intercoſtales (*p*) qui expanſioni & conſtrictioni thoracis dicati ſunt, & hos aliquid contribuere ex eo apparet, quoniam & inſpirationi & exſpirationi inſerviunt.

XIII. Partium harum motus: (*q*) motum autem huncce provenire à muſculis recenſitarum partium, tum propriis tum communibus, facile quis videt.

Denique XIV. humiditas moderata (*r*) qualis eſt ſaliva & alii humores è glandulis ſecreti, qua vox grata auribusque amœna fit.

§. II.

Videmus itaque admirando admodum modo loquelam perfici. Dum nimirum aëreum fluidum in exſpiratione hoſpitium deſerit, & vocale fit, non ſenſim & quiete exſurgere (*s*) ſed determinate expelli debet. Idem porro, ad corpora varia appulſum, varie modificatur; expreſſum enim è cellulis pulmonalibus, ſubit in exitu aſperæ arteriæ ramificationes, è quibus dein ad cannam pulmonalem fertur, & per hanc ulterius expellitur. Aperuit enim, ut celeberrimi Bergeri (*t*) utar verbis, viam aëri divina ſolertia ex illa fiſtula ſpiritali, ut poſſet lingua miniſtero ſuo fungi, atque efflatum ex glotide aërem intra oris cavum, maxillarum oſſibus dentibus circumſcriptum, adjuta motione faucium, maxillæ inferioris

(*l*) Vid. AMMAN. differt. de SURDO loquente.
(*m*) Vid. Helm. alphab. Hebr. BARTHOL. anat. renov. p. 553. MOEB. fundam. Phyſiol. p. m. 135. Aquapend. l. c. & *Joh. Alb.* SEBIZ. Exerc. Pathol. 186.
(*n*) Vid. BERGER. Phyſiol. c. de loquela.
(*o*) Vid. Helm. l. c.
(*p*) Vid. BERG. l. c. & FABR. ab Aquapend. de reſpiratione.
(*q*) Vid. BOERHAV. de loq. & voc. in inſtit. & *Theod.* ZWING. pract. Med. part. II. pag. 75.
(*r*) Vid. ZWINGER. compend. Med. Univ. p. 67. & BARTHOL. anat. renov. p. 436.
(*s*) Vid. BOERHAV. inſtit. de voc. & loq.
(*t*) Vid. de nat. hum. p. 313.

ris & labiorum, & si quæ præterea organa ad vocis articulationem conferunt, pulsibus suis ita modificari, extraque os propellere, ut tanquam interpres cogitationum unius, suo diverso ad aures appulsu, & commotione nervorum acusticorum, statim quasdam animi notiones, sive conceptus quosdam, vel ideas, in altero excitet, quas ejusmodi motibus assuefacti, hac illaque voce rebus significandis idonea, exprimere didicimus.

§. III.

Vocem humanam, ratione quidem loquelæ, ut plurimum uno eodemque modo formari, nullum est dubium; sed discrepat tamen loquela, tum pro omnipotentis Jussu, tum pro organorum diversitate, gentium discrepantia aliisque, pluribus circumstantiis. Qua in re satis prolixus esse possem, si ad scopum meum ista divisio faceret. Verum cum hæc minime sit mens mea, igitur sufficiat, sequentem in modum protulisse divisionem, quarum Ima Fortis & remissa. IIda Magna & parva. IIItia Rauca & sonora. IVta Dulcis & ingrata. Vta Gravis & acuta. VIta Articulata & minus articulata. Posita hacce divisione, non abs re erit vitia loquelæ depravatæ hic apponere. Dispiciam itaque, quomodo vel lædatur, imminuatur atque depravetur, vel plane etiam deficiat.

§. IV.

Inter vitia loquelæ sequentes potissimum eminent species. Una autem generali appellatione *dicuntur* dicitur difficilis seu (u) μογιλαλία, cujus tres rursum species ab Aristotele recensentur, quarum Ima audit τραυλότης, Blæsitas, sic enim Aristoteles (v) ait, τραυλότης ἐστὶ, τοῦ γράμματός τινος μὴ κρατεῖν, καὶ τοῦτο οὐ τὸ τυχόν; quando scilicet homo litteras certas proferre nequit, sed unam in aliam mutat. v. gr. R. in L. IIda ψελλότης Balbuties juxta eundem Philosophum l. c. ἐξαιρεῖν τι ἢ γράμμα ἢ συλλαβήν, cum syllaba aut littera in voce omittitur. Et IIItia ἰσχνοφωνία Hæsitas sive linguæ hæsitantia nuncupatur, & Philosophus cit. ait, eam provenire ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν. Quando quis verbum verbo, aut syllabam syllabæ cum laboriosa pronuntiatione subinde repetit, & ita adhæsi loquitur. Denique abolita censetur locutio, quando nihil, neque litterarum, neque syllabarum, neque dictionum profertur; quem ultimum loquelæ affectum, utplurimum aphoniæ titulo insig-

(u) Vid. *Melch.* SEBIZ. Specul. Med. Pract. tom 1. part. 2. Sect. 4. cap. 17. & LANG. Pathol. animat. ad cap. 14. animadv. p. 156.
(v) Vid. Probl. 30. Sect. II.

insigniunt. Notandum hic statim venit, aliquibus vocabulum aphoniæ (w) minus arridere, existimant enim haud adeo commode posse loquelæ defectum hoc verbo exprimi, utpote quo saltem vocis defectus intelligatur. Quis verò nescit, vocis ablationem & defectum involvere loquelæ, minus vero locutionis cessationem (x) innuere statim vocis absentiam. Cum autem tres hæ locutionis depravatæ species, vitia ut plurimum sint à natura hominibus insita, hocque nomine non emendabilia, sicut & mutitas, quæ à primo ortu contigit, aut plane non, aut arte quadam (y) difficulter corrigitur, idcirco illa missa faciam, & sollicitus tantum ero de defectu loquelæ, qui post nativitatem accidit.

§. V.

Variis autem modis loquela depravatur, variasque agnoscit causas quibus deficit. Nunc enim sunt externæ nunc internæ. Inter internas merito recenseri meretur mens, qua conceptus nostros per convenientia verba exprimimus; quare necessum est, ut possideamus certum idioma ad loquendum (z). Ipsa enim dum nescit nomina, quibus alias res appellari solent, nullo pacto potest cogitata sua convenienti ac articulata voce declarare. Quod & fit mente male affecta aut variis imaginationibus occupata, quæ aliquando obmutescentiam inducit, suo exemplo docent Melancholici, (a) qui sæpe obstinatissime obmutescunt.

Mentem excipiunt spiritus animales, quorum vitio, sicuti omnes fere corporis nostri partes, ita & loquela (b) quam maxime afficitur. Eorum namque defectum aut læsiones tanquam causam in plurimis experimur morbis, & sic quoque in locutione. Spiritus nimirum animales (c) defectu peccantes, vel penitus aufferunt loquelam, vel minimum difficilem satis reddunt. Experientia edocti in iis hominibus diu longis ac gravioribus morbis vexatis, eos pene ob nimiam virium jacturam obmutescere, adeo ut vix verbum unum alterumve eloqui valeant. Non solus autem spirituum defectus loquelam nostram afficit & lædit, verum etiam influxus eorum denegatus.

Obstructis enim nervis succi nervei influxus impeditur, quo denegato, paralysis oritur; qua etiam nonnunquam lingua afficitur, atque loquela privamur; quod Platerus aliique docent. (d) Non secus ob spas-

 modicam

(w) Vid. ETTMUL. op. de gust læs. p. 857.
(x) Vid Paul. ZACH. quæst. Med. legal. L. II. tom. III. q. 8. p. m. 205.
(y) Vid. diss. AMMAN de loquel.
(z) Vid. LUDOV. Mercat. oper. T. I. L. 3. Part. 1. cl. 1. quæst. 180.
(a) Vid. M. N. C. D. 3 A 1. observ. 155.
(b) Vid. Alb. SEBIZ Exerc. Pathol. l. c.
(c) Vid. SENNERT oper. T. I. L. II. part. III. Sect. II. C. 5. pag. 454.
(d) Vid. PLAT. obs. Pract. L. I. p. 124. & p. 125. FOREST. L. 14. obs. 31. HOECHSTET. obs. Med. Dec. 9 cas. 5, M. N. C. D. 1. A. 6. obs. 48.

modicam nervorum contractionem ſpirituum influxus impeditur & naſcitur aphonia. (*e*) Quod in epilepſia fere perpetuum eſſe vult Hœchſtetterus. (*f*) De Muliere quadam in octavo geſtationis Menſe opiſthotono correpta, & loquela privata ſcribit Schenkius. (*g*) Plura de vocis à convulſionibus interceptione vide in M. D. C. (*h*) aliisque authoribus. Nervorum etenim par vagum laryngi & linguæ, (*i*) & poſt hanc aliis viſceribus concedit ramificationes, manifeſtam hinc ſympathiam infimi ventris, cum vocis organis conſtituit, propter quam lingua pro diverſis animi pathematibus diverſas vocum patitur differentias, quæ vera eſſe docent, qui obmuteſcunt ex paſſione hyſterica, (*k*) colica, (*l*) lumbricis inteſtinis incarceratis (*m*).

Sicuti autem paralyſes & convulſiones nervorum loquelæ noſtræ inimicæ ſunt, ita & ſi diſſecantur, aut ab aliis cauſis læduntur (*n*), loquela ſæpius privamur. Diſſectione enim nervorum facta, motus linguæ ad ſermonem maxime neceſſarius deficit: quod notum eſt in canibus, quorum nervos, ſi cultro anatomico vivos ſubjicere volumus, ne rem prodant, aut filo intercipimus, aut diſſecamus, quod inventum non Veſalius modo, (*o*) ſed & Galenus (*p*) annotavit. Idem in hominibus fieri probat Gal., dum affert exemplum alicujus, qui ſtrumis puero inciſis, nervis digitis diſruptis pverum à ſtrumis liberavit quidem, ſed mutum reddidit. Plura vide in Schenckii & Zacut. Luſit. oper. (*q*).

Non ſecus ab actionibus naturalibus impeditis ſæpius loquela noſtra afficitur: actiones enim naturales in ſtatu phyſiologico ita ſe habent, ut ſemper id, quod illis moleſtum eſt, naturaliter per loca excretoria expellant; ubi vero talia retinentur, tunc unum malum alterum ſequitur. Loco teſtimonii ſit obſtructio menſium, quæ, uti plurimorum ac gravium aliorum morborum ſedulus faber exiſtit, ita & loque-

(*e*) Vid. M. N. C. D. 2. A. 1. obſ. 97. & Bonet. Sepulchr. T. I. L. I. de vitiis vocis & ſermonis. Sect. 22. obſ. 15.

(*f*) Dec. 4. caſ. 4.

(*g*) L. I. obſ. 249.

(*h*) D. 1. A. 9. obſ. 57. & 89. Tulp. L. 4. cap. 3. & Bonnet in Sepulchr. lib. I. Sect. 22. obſ. 15.

(*i*) Vid. Willis de nerv. c. 26. & Vieussens Nevrol. univerſ. de pari vago pag. 181.

(*k*) Vid. Lusitan. oper. T. 2. ubi de hiſt. prax. L. 2. cap. 5. obſ. 3. & Hoechstett. D. 4. caſ. 2.

(*l*) Vid. M. N. C. D. 2. A. 1. obſ. 81.

(*m*) Vid. M. N. C. D. 2. An. 5. obſ. 27. Forest. L. 14. obſ. 33.

(*n*) Vid. Schenck. lib. 1. obſ. 393.

(*o*) Vid. ejus hum. corp. fabr. cap. ult.

(*p*) Lib. 7. de admin. anat. & II. de decret. Hipp. & Plat.

(*q*) Vid. Schenck. obſ. L. 2. p. m. 329. & Zac. Luſ. op. T. 1. L. II. hiſt. XIV.

loquelam ſæpius lædit, quod docet *Franciſc.* RUBEUS. (*r*) à ſuppreſſâ gonorrhæa aphoniam ſubortam Zacut. Luſitan. (*s*) in obſ. ſuis habet, & hiſtoriæ docent ex ſudoris, (*t*) ſuppreſſione aphoniam ortam.

A Medicamentorum, quis crederet, ad ſanitatem labefactatam reſtituendam, uſu, malum hocce ſæpius provenire, conſtat, quod venæ ſectione probatur. M. enim N. C (*v*) deſcribunt hiſtoriam, mulieris cujusdam 52. annorum, quæ poſt V. S. celebratam loquelam omnem amiſit, ita ut præter *ja* & *und* nullum aliud verbum eloqui valeret. Mirandum certe quod ab hocce remedio affectus tales producantur, cum notum ſit, alias V. S. in aphonia tanquam præſentiſſimum remedium adhiberi, eamque ab Hippocrate (*w*) commendari. Hic tamen plane contrarius effectus ſecutus eſt. Plura adhuc infelicium & funeſtarum V. S. exempla in medium proferre poſſem, ſed hæc ſufficiant; concludo itaque diſticho ſequenti.

Diſcite mortales pretioſo parcere ſucco
Tam vitæ fons eſt quam necis author idem.

Porro ab opio per clyſma infuſo, loquelæ impeditæ, hiſtoriam deſcribit *Platerus* (*x*). Ab odore vinaceo (*y*), ἀναυδίαν ex potu ſubitaneo cereviſiæ (*z*), aphoniam ex aquæ fortis (*a*) potu, denique ex eſu baccarum belladonnæ (*b*) obmuteſcentiam ortam, hiſtoriæ docent.

Miſſis jam obmuteſcentiæ cauſis hiſce, ad alias me accingo, eæ autem ſunt ictus aut lapſus ab alto. Et mirum eſt, ipſam palladis ſedem, arcem animi, & nobiliſſimarum functionum domicilium, caput, ſat validis licet integumentis galeaque robuſtiſſima in adultis probe ſit munitum ab externis tamen injuriis perſæpe peti, quod quotidiana docent exempla. Tantus enim quandoque ferientis impetus, inſtrumentique violentia, ut loquelæ haud raro periculum ſubeat tactus infeliciter homo; hujus rei notabile exemplum in Valleriolæ (*c*) ſervo

(*r*) In exercit. noct. p. m. 447. exercit. 40. & act. Haſn. volum. 1. obſ. 7.
(*s*) Lib. 1. Hiſt. Pr. obſ. 105.
(*t*) Vid. act. HAFFN. vol. 1. obſ. 12. pag. 40.
(*u*) Vid BINNING. obſ. cent. 3. obſ. 12.
(*v*) D. 2. A. 1. obſ. 97. & D. 2. A 5. obſ. 147.
(*w*) De vict. acut. ſect. 37. dicit τὸ δὲ ἄφωνον τινὰ ἐξαίφνης γενέσθαι, φλεβῶν ἀπολήψιας σημαίνει, ἢν ὑγιαίνοντι τοῦτο ξυμβῇ ἄνευ προφάσιος, ἢ ἄλλης αἰτίης ἰσχυρῆς. Ut aliquis derepente voce privatus fiat venarum interceptiones faciunt, ſi ſano hoc contingat abſque manifeſta, aut alia forti cauſa.
(*x*) L. 1. obſ. med. pag. 117.
(*y*) RHOD. obſ. cent. 2. obſ. 29.
(*z*) M. N. C. A. 3. D. 1. obſ. 60.
(*a*) FOREST. lib. 15. obſ. 30.
(*b*) M. N C. D. 2. obſ. 108. A. 10.
(*c*) Vid. amat. LUSIT. obſ. VI. 46.

ſervo habemus; qui caſu ab alto, & in totum diffracto cranio mutus evaſit, & poſt ſeptem dierum ſpatium vocem recuperavit. Similes Hiſtorias lege apud Schenck. & alios authores. (*d*) Pari ratione ex cerebri læſione humorum influxus, ac conſequenter loquela, impeditur, quod dudum jam Hippocrat: (*e*) in aphoriſmis ſuis annotavit. Quem Aphor. alii Authores variis comprobarunt obſervationibus, & inprimis Schenckius atque Foreſtus (*f*).

Ordo jam atque diſſertationis nexus poſtulat, ut etiam diſpiciam, quomodo vehementes animi & ſpirituum animalium motiones noceant loquelæ. Quemadmodum enim felix ter quaterque ille pronunciandus eſt, qui animi ſui affectiones ad ethicæ Chriſtianæ cynoſuram ita habet obedientes ut in æquilibrio ſubſiſtant. Quod & Horatius aureis verbis inculcavit, quando dicit.

Æquam memento rebus in arduis
Servare mentem: non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia: moriture Deli.

Ita felicior eſt is, qui ab illis vincitur, illisque ſuccumbit, quod experientia declarat quotidiana. Pathematum autem omnium animi, ad inferendum corpori damnum, promptiſſima ſunt, gaudium repentinum, vehemens terror, triſtitia, ira &c. Nam cum hæ celerrimi animi ſint motiones, neceſſe quoque eſt, ut celerrimæ ac concitatæ præter naturæ ordinem, motiones ſpirituum & ſanguinis conſequantur. Inde fit, ut partim diſſolutis & conſumptis viribus mox excipiat, partim etiam œconomia motus vitalis evertatur, & via ad morbos ſtruatur apertiſſima. Gaudium profuſum ac inſolens, ſpiritus tam vehementer diſſipat, ut ſanguine hiſce deſtituto ſyncope vel morte repentina homo corruat, quod nonnullis obtigiſſe memoriæ proditum eſt ab obſervationum ſcriptoribus. Ex repentino gaudio exſpiraſſe animam Polycratam nobilem fœminam in Naxo Inſula Ariſtoteles refert. Nec veteres latuit tam ſubitæ mortis cauſa: unde Heliodorus obtingere, ait, ejusmodi mortem ἐκ τῶν πνευματικῶν πόρων εἰς ὑπερβολὴν ἀνεθέντων χαλαθέντων. Obſervatione etiam quotidiana conſtat, percepto improviſo & magno gaudio,

(*d*) Vid. SCHENCK. obſ. L. I. obſ. 39. obſ. 53. 63. 64. & 70. M. N. C. D. 2. A. 1. obſ. 91. & A. 3. obſ. 52. D. 1. A. 2. obſ. 120., D. 2. A. 8 obſ. 15. & Art. 9. obſ. 147. Hœchſt. obſ. Dec. 4. caſ. 5. Foreſt. L. XIV. obſ. 33. in Schol.

(*e*) Aph. 58. ſect. 7. ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινὸς προφάσιος ἀνάγκη γίνεσθαι παραχρῆμα. Quibus cerebrum, ait, concuſſum fuerit ex aliqua cauſa, eos ſtatim voce privari neceſſe eſt.

(*f*) Vid. SCHENCK. L. I. obſ. 40. 45. et 109. Foreſt. lib. 9. obſ. 30. M. N. C D. 1. A. 9. obſ. 124. & D. 2. A. 2. obſ. 29. & A. 6. obſ. 25.

gaudio, vocem mox deficere, atque lachrimas elici, quod nostrates ita efferunt. *Er hat vor Freuden kein Wort mehr reden können.* Cum e contrario lenis & suavis lætitia spiritus recreet, excitet, & sanguinis circuitum promptum expeditum ac liberum reddat, insolens autem, spiritus admodum consumat. Quod & facit tristitia, ea enim & mœstitia sanguinem & spiritum à circumferentia magis ad centrum intro spasmodice constringendo habitum corporis, compellunt, sicque faciunt, ut retrocedentes ex organis suis, homines varie afficiant, imo sæpius ἀφώνους (*g*) relinquant. Unde *Salomo* (*h*) scribit tristis animus exsiccat ossa. it. C. XV. Sicut tinea vestimento & vermis ligno, ita tristitia in viro nocet cordi. Sequitur jam ira, qui affectus quoque est nocentissimus vitæ ac sanitati hominis; in iracundia enim sanguis vehementissime & maximo cum impetu ad externum habitum corporis movetur, quo fit, ut sub paroxysmo infletur facies, oculi fiant feroces & rubicundi, in partibus sentiatur tremor, dentes comprimantur, quin imo vox intercipiatur, quod docent M. N. C. (*i*). Nec minorem experimur noxam à terrore, & clarum est experientia quotidiana nihil magis provocare epilepsiam quam terrorem. Porro nihil magis aptum est, ad excitandum in gravidis abortum, quam inopinatus terror.

Quod ex terrore paralysis, apoplexia gravis, obstructio mensium, hæmoptysis imo & aphonia producantur in foro medico notissimum est; & testatur de ultimo affectu nominato *Gäkelius*, (*k*) qui historiam nostræ fere similem in chartam conjecit. Similem huic historiæ aliam recenseut act. Hafn. (*l*) sic & à spectris (*m*) canciis (*n*) lupo visis (*o*) & ob exortum incendium (*p*) aphonos factos perhibent. A Mœrore & luctu nonnunquam obmutescentiam oriri exempla, docent, & *Val. Max.* (*q*) Nautimenis, inquit, Atheniensis uxor, cum filii ac filiæ suæ stupro intervenisset, inopinati monstri perculsa conspectu, & in præsens ad indignandum, & imposterum ad obloquendum, obmutuit.

Restat

(*g*) Vid. diss. cl. D. PAUL. de animi commot. vi medica Lips. 1700. habit. § 18.
(*h*) Prov. cap. XVII.
(*i*) D. 2. A. 3. obs 49.
(*k*) Vid. conf. & obs. med. 57. p. 541.
(*l*) Vol. I. obs. 101. & M. N. C. D. 1. A. 3. obs. 121.
(*m*) Vide RHODII cent. 2. obs. 29. & CRAUSII diss. Jenæ. 1702. de Aphon
(*n*) Vid. M. N. C. D. 1. A. 2. obs. 145.
(*o*) Vit. ZACUT. LUSIT. lib. II. de med. prin. hist. 14.
(*p*) Vid diss cit.
(*q*) L. I. C. 8.

Reſtat jam ut etiam aliquid de amore immoderato, aut potius inſano dicam. Plurimi certe ab eo non tam animo, quam corpore laborarunt. Qua de re videri meretur divus *Gregorius*; (r) indicat id Davidis filius, qui ex amore Thamaris ægrotaſſe traditur (ſ). Et notum eſt experientia, ex amore perverſo, nimio & immoderato lipothimias, arthritides, & inter alia innumera etiam obmuteſcentias excitatas fuiſſe. Quod patet ex M. N. C. (t) nec hic ebrietatem ſiccopede præterire poſſum, quin & hujus mentionem pauciſſimis faciam. Quanta homini ſit peſtis vinum immoderate ſumtum, quam corpus mentemque miſere ſauciet, docent faciei nunc pallor, nunc turpis rubor, fœtens anima, obtuſi ſenſus, ulceratorum oculorum ut & ingenii hebes moriensque acies, mors memoriæ, tremulæ manus; nihil enim frequentius ebrioſis contingit, quam manuum tremor, qui & ſæpius alias quoque partes aggreditur, quod ex languido corpore, fractoque inceſſu paſſim videre eſt. Imprimis enim nervis bellum indixit, quare non mirum eſt, apud eos, qui Bacho indulgent, quod difficulter ac miſere verba exprimant; aut penitus ſæpe obmuteſcant, quod HOLCHSTETT (u) annotavit. Et HIPPOC. (w) aphor. egregium nobis reliquit; ἢν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει. Si ebrius quispiam, ait, derepente voce privetur, convulſus moritur. Cui multæ obſervationes ab authoribus allegatæ addi poſſent, niſi anguſtia chartæ B. L. ad illos remittere, me cogeret: quare ſufficere allegaſſe FORESTUM credo (x) qui hunc aphoriſmum Petri Delphii exemplo confirmavit. Confirmo & hiſtoria quadam, à nunquam ſatis laudando ac devenerando Dn. Patruo meo ſequentibus verbis annotata, mihique gratioſe communicata. Adoleſcens quidem Leucopetræus Saxo, poſtquam noctu die 28. Menſ. Mart. 1718. à largiore ingurgitatione vini generoſioris jam gravi crapula correptus, enormem hauſtum ſpirit. ceras. nigr. feciſſet, profundiſſimo ſopore oppreſſus, non ſolum per noctem, ſed & in ſequentem usque diem cum jactura ſenſus omnis, ſudore etiam circa frontem ſyncoptico, ac frigore ſubinde extremarum, pulſu debiliore, & reſpiratione difficiliore, ut & ſanguine ex ore & naribus fluente, iacuit. Unde cum mane in hoc ſtitu in lecto repertus eſſet, advocati illico medici pariter & Chirurgus fuerunt. Ab iis tamen, utut vena in brachio ſecta, ſpir. ſal. Armon. mediante pluma, naribus immerſus, veſicatoria ad ſuras pedum applicata, clyſter quoque acrior ano injectus fuiſſent, nulla

(r) Lib. 4. moral. C. 30. & lib. 3. dialog. cap. 24.
(ſ) Lib. 2. Reg. C. 13.
(t) D. 1. A. 6. obſ. 136.
(u) Vid. Dec 3. caſ. 9.
(v) Aph. 5. ſect. 5.
(w) Obſ. lib. 14. obſ. 33. in ſchol.

nulla arte excitari potuit; nisi quod interdum paruimper nares & labia oris moverit, inprimis ubi post injectionem ol. amygd. d. in jusculo carnium & lactis tepidi per siphonem inflexum, aliquid muci quadantenus purulenti cum regurgitante liquore per os excrevit.

Permansit ita stupidus usque ad horam circiter XI. antemeridianam, qua immerso rursus à medico ipsi per plumam columbinam naribus spir. sal. Armon. emisso uno alterove verbulo vocem & sensum recuperavit. Gavisus etiam postea usu rationis & sensus plenario per totum diei decursum fuit, adeo, ut, cum apposite omnibus adstantibus ad interrogata respondisset, non exiguam spem convalescentiæ fecerit, nisi quod acute admodum febricitarit, de insigni dolore & morsu ventriculi conquestus. Adhibita quoque fuerunt ad istos affectus compescendos idonea medicamenta interna pariter atque externa, sicut & antea idem factum erat, cum adhuc sensus expers jaceret. Non tamen propter corpus, uti postea anatome docuit, jam ante male quoad pulmones affectum, & morbi nimiam vehementiam pristina sanitas obtineri potuit. Siquidem hora post mediam noctem quarta dyspnœa rursus cum dispendio rationis correptus, hora post sexta exspiravit. In corpore defuncto hora post decima cultro anatomico dissecto, inventus fuit ventriculus quoad fundum, totus quantus interne inflammatus, circa superius orificium jam gangræna fœdatus, humore quadantenus glasteo ac livido fœtente scatens. In corde nulli erant polypi, potius sanguis solito magis fluxilis, ex utroque ventriculo cordis adaperto effluxit. Pulmo vero utrinque inflammatione, & quidem forsitan jam ab aliquo temporis spatio, correptus, observatus fuit; quandoquidem, qua parte culter adactus fuit, ad pressionem digitorum prosectoris plus puris quantum quidem intra 24. horas generari potuisset, quam sanguinis ipsa pulmonum substantia produxit. Reliqua viscera nulla labe contaminata inventa fuerunt.

Quemadmodum autem à spirituum dyscrasia alioque eorum vitio, insigniter turbatur locutio, ita ab organis respiratoriis, vario morborum genere laborantibus, non minus notabiliter læditur. Suprema nimirum Æoleæ nostræ porta, sæpe nobis nolentibus constringitur ac comprimitur à rebus solidis devoratis (x) & gulæ inhærentibus aut à lapidibus asperam arteriam & nervum recurrentem (y) prementibus. Quin imo aliquando cum summo vitæ periculo occluditur (z), aut ob tumorem (a) tracheæ innatum, aut inter œsophagum & asperam arte-

(x) Vid. FOREST. L. XV. obs. 28. Fel. PLAT. obs. med. p. 208.
(y) Vid. BONET. sepulchr. lib. 1. sect. 22. obs. 2.
(z) Vid. act. HAFN. Vol. 1. obs. 109. gulæ & narium coalitum à variolis M. N. C. D. 2. A. 9. ob. 45. pag. 8.
(a) Vid. BONET. sepulchr. lib. 1. sect. 22. obs. 2.

arteriam (*b*) aut faucium (*c*) loquela nostra afficitur. Plura de hac materia lege in FOREST. observ. (d). Aliquoties ab humorum tenuium affluxu nimium relaxatur (*e*), ficuti enim moderata ejus inunctio ad vocem absolute requiritur, ita plus æquo vocalibus instrumentis irritatis raucedo oritur, & enormius humectatis, sequitur omnimoda vocis ablatio. Sic & ubi fauces nimium sunt constrictæ, sermo sæpius læditur, teste FORESTO (*f*).

Præterea turbatur vox ubi pectoris cavitas vel sanguine, vel alio humore (*g*) est impleta, pulmonesque premit ut sese sufficienter expandere, neque se complicare recte possint, & diaphragma libere se movere nequeat. Unde nec aerem debite assumere, nec exspirationis actu convenienter ad vocis formationem elidere possunt.

Absoluta hac generali vocis læsæ descriptione progredior ad organa, immediate magis sermonem construentia, seu quæ sermonis genesim præprimis impedire possunt. Occurrit autem ex omnibus primo lingua. Hanc inter locutionis organa principatum tenere, extra omne dubium positum est. Testantur id omnes fere anatomici, testatur quoque experientia. Hac namque homo carens, aut si naturalem suam constitutionem deserit, atque ab ea discedit, vel penitus nos loquela privat, vel saltem difficilem reddit. Quod HIPPOCRATES (*h*) atque ZACHIAS in quæst. Med. legal. (*i*) fatentur, aliæque multæ observationes affirmant; & inprimis TULP. (*k*) SCHENCK. (*l*) atque HORSTIUS (*m*) & licet repugnent huic sententiæ exempla sanctorum Martyrum, qui per miraculum, excisis à tyrannis penitus linguis, tamen locuti fuerint, ut de Libycis Episcopis, quibus Arriani linguas radicitus evulserant, Historiæ docent. Talia tamen vel miraculis sunt accensenda, vel agnoscunt causas naturales, dum nempe loco ablatæ linguæ partes aliæ vices ejus funguntur. Uti HOECHSTETTERUS (*n*) annotavit..

(*b*) Vid. TULP. lib. 1. C. 44. ROHD. cent. 2. obs. 47.
(*c*) M. N. C. D. 2. A 3. obs. 47. & D. 1. A. 4. obs. 67.
(*d*) Vid. lib. 15. obs. 14. usque 24. & BONET. sepulchr. lib. 1. sect. 22. obs. 16. 22.
(*e*) Vid. HORST. op. med. T. 2. L. 3. obs. 19. & FOREST. lib. XV. obs. 32.
(*f*) L. XV. l. c.
(*g*) Vid. PARÆI L. 9. C. 31. p. 231. & Vid. Vid. de curat. membr. L. 8. C. 20. SENNERT. Prax. L. 2. p. 3. c. 4. p. 343. & BONET. sepulchr. L. 1. S. 32. obs. 14.
(*h*) Lib. de princip. 19 §.
(*i*) Lib 5. T. 3. quæst. 5. p. 415. & SCHENCK. lib. 1. obs. 399.
(*k*) Vid. lib. 1. cap. 41.
(*l*) Vid. lib. 1. obs. 181.
(*m*) Vid. T. 3. D. 4 quæst. 1. p. 115.
(*n*) D. 9. C. 8. p. 348. tumor sub lingua æmulus linguæ sive alia lingua r. & TULP. obs. med. lib. 1. c. 41.

notavit. Admirandam M. N. C. (*o*) describunt historiam, Salmuri in gallia ex variolis quemdam exspuisse linguam totam, nec tamen loquendi promptitudinem amisisse.

Porro linguæ volubilitas, à certa quadam re impedita, si penitus cessat, aut saltem imminuta est, loquelam nostram lædit. Loco testimonii sit tumor, qui linguam tardam reddit, (*p*) aut impedit, quo penitus non moveri, ac volutari possit, quæ tamen versatilis valde existere debet. Perinde vero est sive tumor hicce sit nativus, vel demum adventitius. De priori scribit SCHENCK. (*q*) M. N. C. (*r*) de posteriori mentionem faciunt M. N. C. (*s*). Motum quoque suum lingua absolvere nequit, quando à tumore quodam prope frenulum nominatum, hærente, impeditur, qualem SCHENCK. (*t*) atque TULPIUS (*u*) describunt.

Sed non raro etiam fit, ut sub lingua, calculi, difficultatem ei movendi generantes existent, quales recensent M. N. C. (*v*) & SCHENCK. (*w*) aut pili in lingua geniti (*x*) motum ejus impediant, quo & loquela molestatur.

Idem malum experimur à nimis parva nimiumque exsiccata lingua. Exsiccata nimirum, ut magnitudine non attingat molem consuetam tum non solum minorem solito acquirit dimensionem, (*y*) sed insuper ineptitudinem debite se movendi contrahit.

Denique à soluta linguæ continuitate læditur sermo; quod observamus in iis, quibus vel instrumentis vel morsu vulnera inferuntur, vel si à nativitate lingua duplex existit, quæ totum fere oris cavum (*z*) occupat. Ast talia exempla admodum sunt rara, nihilominus si observantur bilingues isti, communiter censentur elingues, cujus rei rationem dant M. N. C. (*a*).

Eeee 3 Sic

(*o*) D. 1. A. 1. obs. 35. & PARÆUS L. 22. C. 5. p. 489.

(*p*) Vid. Fel. PLAT. Pr p. 286. LANG. Pathol. anim. c. 14.

(*q*) Vid. obs lib. 1 obs. 383 & 390.

(*r*) D. 2 A. 2. obs. 51. & BARTHOL. in obs. cent. 2. hist. 22. FOREST. lib. 14. obs. 28. & seqq. SAVANAROL. Pr. Tr. 6. C. 6.

(*s*) D. 1. A 2. obs. 107. & D. 2. A. 7. obs. 51.

(*t*) Vid. lib. 1. obs. 389. tumor, inquit, saepe sub lingua existit, qui loquelæ adimit libertatem, ex quo βάτραχος Græ. dicitur. Latinis ranula, quod hoc linguæ vitio correpti, coaxando magis quam eloquendo, sensa mentis enunciare videantur.

(*u*) Lib. 1. cap. 52 & FABR. ab Aquap. chir oper.

(*v*) D 1. A. 3 obs. 1. A. 9. obs. 144. & D. 2. A. 10. obs 116.

(*w*) Lib. 1. obs. 388. & BARTHOL. anat. renov. L. 3. C. ult.

(*x*) Vid. SCHENCK. L. 1. obs. 386.

(*y*) Vid. SAVANAROL. Prax Tr. 6. C. 6. rub. 5. & PLAT. Pr. p. 287. & RIVER l. 5. c 4.

(*z*) Vid. SCHENCK lib. 1. obs. med. de lingua.

(*a*) Vid. D. 1. A. 9. obs. 137. & SCHENCK. obs. med. lib. 1. obs. 382.

Sic & propter male formatum linguæ frænulum malum hocce nonnunquam oritur, quando nimirum illud vel nimis ſtrictum & curtum eſt, vel nimis latum, longiorique linguæ tractu adnatum, quod vitium fere ſemper poſt nativitatem contingit, illud autem ſæpe à prima nativitate dependet. Præter primam verò conformationem ulcus vel vulnus in cauſa eſſe poteſt, aut ſi cicatrix vel major, vel durior quam fieri deberet, ſuccreſcit, unde lingua expedite moveri non poteſt. In nonnullis infantibus impedimento eſt hoc vitium, quo minus papillas ſugere, vel ad majorem provecti ætatem, voces articulatas exprimere valeant, niſi manus chirurgica opem ferat. Quod ipſum ex diſſertiſſimo ore celeberrimi noſtri anatomici Viri Ampliſs. Excell. experientiſſimique D. D. SALZMANNI Patroni ac Præceptoris æternum devenerandi habeo, legique etiam poteſt in MSC. Collegio chirurgico (*b*). Quamvis autem hoc ligamenti vitium quandoque ne quidem babutiem homini inferat, (*c*) interim tamen ſæpius (*d*) mancam reddit loquelam, imo nonnunquam ejus defectum prorſus inducit (*e*). Obſervamus ulterius in labiorum conſideratione, quæ in ſtatu naturali multum quoque in formandis & pronuntiandis verbis contribuunt, ex eorum mala conformatione inſigniter lædi loquelam; quod in labiis leporinis (*f*) videmus. Haud minorem patitur læſionem uvula, naribus (*g*) aut palato, male formatis, quod docent lue venerea laborantes (*h*).

Et quis omnia loquelæ vitia à quacunque cauſa orta recenſere poſſet, dum omnium hiſtoriographorum libri, variis obſervationibus pleni ſunt. Alii enim à vermibus (*i*). Alii a frigore nervis accidens (*k*). Alii ab abſceſſu in pericardio (*l*). Alii ab humore concreto in cordis ventriculis (*m*) & iterum alii ob thymum (*n*) glandulam corruptis humoribus infarctum, aut ob abſceſſum in ventriculo (*o*) loquela privati fuere.

Nec

(*b*) Part. 2. ſect. 2. art. 13. de inciſione frenuli linguæ.
(*c*) Vid. BARTHOL. Anat. renov. lib. 3. c. 13.
(*d*) Vid. SENNERT. Pr. L. 1. Part 3. ſect. 5. cap. 5. & SCHENCK. L. 1. obſ. 391.
(*e*) Vid. PLAT. Pr. T. 1. de ling. & loq. vitiis.
(*f*) Vid. Author. ab Excell. D. D. SALZM. colleg. chir. T. 1. ſect. 1. art. 3. de natura labii leporini allegat.
(*g*) Vid. TULP. l. 2. obſ. 25. & SCHENCK. obſ. med. l. 1. ubi de naribus.
(*h*) Vid. FOREST. L. 33. obſ. 22.
(*i*) Vid. M. N. C. D. 1. A. 8. obſ. 100. & D. 2. A. 5. 170. SCHENCK. obſ. med. L. 1. obſ. 387. & diſſert. de aphonia periodico à vermibus orta. auth. ZIEGLER. Baſil. 1724. edit.
(*k*) Vid. ZACUT. Luſit. op. T. 1. lib. 2. hiſt. 15.
(*l*) Vid. BONET. ſepulchr. L. 1. obſ. 2. ſect. 22.
(*m*) Vid. L. C. obſ. 12.
(*n*) Obſ. 16.
(*o*) L. C. obſ. 18.

Nec prætereunda est, ista aphoniæ species, silentio, quæ periodica dicitur, de qua vide M. N. C. (*p*), denique non possum non, quin & mentionem illius aphoniæ speciei faciam, quæ a fascinatione, uti in vulgus creditur, provenit, hujus enim exemplum exstat in M. N. C. (*q*) ubi aphoniam à fascinatione ortam describunt. Quod & clariss. D. D. CRAUSIUS (*r*) muliere ex veneficio muta confirmat.

§. VI.

Finitis jam, quantum fieri ob temporis Angustiam potuit, historiis, paucis ad quasnam nostra pertineat perlustrare animus est.

Duo autem præprimis occurrunt phænomena consideratu dignissima, alterum, quod subito & uno quasi momento vocem amiserit, alterum quod ex improviso rursus eodem beneficio mactata fuerit. Circa primum quæri utique posset, an non fascinatio, uti quidam credere voluerunt, intercesserit, nec ne? ubi non possum non facere cum iis, qui in asserendis veneficiis cauti incedere jubent, cum constet, ex millenis historiis, vix unam alteramve historiolam fascinatorum veram esse, & certe imperium Diaboli, post gloriosissimum ab omnipotenti Servatore nostro de eo actum triumphum, ita imminutum atque fractum esse, ut vix amplius vel ipse vel ejus mancipia, tam stupendos in mortalium Lytro prætiosissimo redemptorum corpora, effectus producere valeant. Accedit illud, quod sæpius à causis maxime naturalibus tam miri morbi atque symptomata exoriantur ut iis laborantes non modo pro fascinatis, sed & plane dæmone obsessis à male credula plebe pronuntientur. Aspiciamus cum malo hypochondriaco passioneque hysterica conflictantes ægros, & quandoque stabunt comæ, voxque faucibus hærebit. Quas & quantas fabulas ludant vermes aliaque animalia, quæ ex ovulis in corpore fuere prognata vel in idem per os irrepsere, tristis experientia docet, cujus rei testimonium satis facere potest lacertus iste ex stellionum genere, quem die secundo Novembris 1699. venerando Patruo meo ostendit, Viri Ampl. Excell. Experientissimique Domini *Joh.* BOECLERI Med. D & P. P. O. cap. thom. Canon. meritissimi, fautoris Patroni ac Præceptoris mei in æternum colendi, cujus fidelissimæ informationis & insignis favoris in omni vita memor ero, beatæ memoriæ Parens amplissimus Dn. *Joh.* BOECLERUS. Med. D. & Prof. Sacri Palatii Comes, cap. thom. canon. nec non districtus argent: Physicus Provincialis qui vomitu à Puella novem annorum in pago Lingelsheim non longe ab hac urbe:

(*p*) D. 2. A. 3. obs. 40. D. 1. A. 9. obs. 183. D. 3. A. 3. obs. 130. D. 2. A. 10. obs. 197. & differt. ZIEGLER. cit.

(*q*) D. 3 A. 2. 169.

(*r*) In diss. Jenæ. 1702. habit. de Aphonia. p. 12.

urbe distante horrendis cruciatibus, mirisque contorsionibus exagitata, a sumpto medicamento simplici. pulv. sc. cornach rejectus fuit, vivus adhuc, & satis vegetus, perque plures adhuc dies superstes. Non itaque, dum extraordinaria symptomata occurrunt ad veneficia, fascinationesque multo minus ad obsessiones provocandum. Indignum hoc est Medico, præsertim cum sæpissime cum ipso morbo & veneficium & Diabolus profligetur. Hinc e tam nostro in casu non aliam nisi summe naturalem causam adfuisse credibile mihi quam maxime videtur. Quod si historiam bene perpendamus, plures videmur concurrere causæ; non dicam multa de constitutione corporis cacochymica, neque etiam de scabie, quippe quæ retrocedens vix comprehensibiles quandoque effectus, prolixus esse volo, sed potissimum Imò considerandum offero terrorem, quo perculsa fuit, dum febre correpta aqua frigida ex puteo hausta, super totum corpus perfusa fuit, unde tum spiritus in motu suo impediti, tum etiam reliqui humores in circuitu suo turbati fuere, ut a circumferentia ad centrum se receperint, organaque loquelæ inservientia, quasi paralyti a reliquerint, aut potius spasmodice contracta, non amplius debito modo commovere potuerint, præsertim cum IIdo loco ad talem contractionem quam maxime contribuisse videatur inopinatum illud frigus, corpus rigore correptum, ulterius stringens Unde postmodum humores in majorem spissitudinem redacti, non nisi depravate & insufficienter ad modo dictas loquelæ destinatas partes influxere. Accedit, quod, circa loca, sermoni exprimendo, destinata, ab illo rigore condensati humores stagnarint, ibique successive abscessum formarint, qui ob membranæ suæ duritiem nonnisi post longum temporis spatium potuit rumpi; ad quem abscessum quoque contribuisse videtur percussio capitis, si illa vera est, præsertim cum a tali percussione in partibus internis abscessus formari posse, dubium non sit, quanam autem in parte præcipue tumor iste resederit, exacte quidem determinari nequit, a faucibus tamen non longe abfuisse illud probabile reddit, quod semper de buccella veluti in faucibus, quam neque deglutire, neque excernere posset, hærente conquesta fuerit. Mirum equidem cuidam videri posset, quod cum ejusmodi tumore juncta non permanserit febris præsertim cum deinde pus quoddam observatum fuerit; at experientia constat, ejusmodi tumores, præsertim cysti crassiori inclusos intra corpus diu absque ulla commitante febricula subsistere posse, testes hujus rei existunt vomicæ pulmonum, quæ diu tatis, nullo fere modo laborante homine persistunt. Cum autem deinde hic tumor ad maturitatem inclinaret, nihilominus aliqua febris species, quam non tam deglutiendi difficultas ab increscente tumore orta, quam oris amaritudo, dejecta appetentia & alia, quæ forsan tum aderant symptomata, indicare videntur, accessisse probabile est; improbabile autem est à projecta castanea in eam capitis partem, qua se dolore misera monstrabat, veneficio quasi, tale produci potuisse

potuisse malum, nisi velis dicere imaginationem & præconceptam contra verberantem sociam, quasi veneficam, opinionem aliquid hic contribuisse. Nec tristitiam plane excluderem, quam in tristi nosocomio, præsertim cum se à socia verbis asperioribus tractatam sentiret, conceperat; quid enim & hic affectus ad aphoniam valeat, supra jam indigitatum fuit, sicuti & mea qualiacunque ratiocinia ex supra allegatis observationibus confirmari posse, spero. Cæterum licet re vera in statu p. n. fuerit constituta, dicta mulier, nihilominus suas deinde, à febre libera, functiones peragere potuit, quo magis tumor in tali parte hæsisse videtur, quæ absolute tum ad vitam, tum ad motum non erat necessaria. His itaque forsan ex causis aphona fuit reddita ægra.

§. VII.

Nihil jam amplius restat, quam ut paucis etiam exponam, qua ratione tantum beneficium rursus receperit. Variis equidem modis loquelam restitui, notum est: memorabile est exemplum filii Cræsi, qui à nativitate mutus, dum occisorem in Patrem irruentem videret, terrore amoreque in Patrem exagitatus, miraculo quasi linguæ usu donatus est, ut hoc ipso præcaverit mortem Patris. Experientia etiam docet, quod aphonia sæpius diversis remediis fuerit sublata, de quibus tamen tractare longum nimis foret, quapropter etiam silentio involvo methodum Ammani, qua mutos & surdos à nativitate instruit, quomodo loqui queant. Nostram quod concernit ægram, non adeo difficile erit exponere, quomodo rursus evaserit facunda? modo respiciamus ad ea, quæ supra dixi de apostemate organis vocalibus incumbente; dum enim illud successu temporis ad maturitatem pervenerit, accedentibus crebrioribus oris collutionibus tandem disruptus fuerit tumor, id quod ex pure sanguine permixto, & ex ore rejecto, facile cognosci potuit. Quod autem clara voce non statim intonuerit, mirum non est, cum partes, loquelæ destinatæ, tamdiu ab usu suo quieverint. Accedit præsertim illud, quod etiam cacochymica extiterit, successu autem temporis, & post debita adhibita remedia, ulcere forsan beneficio naturæ sponte sanato, claram recuperavit vocem. Illud tamen ultimo silentio non involvendum esse dico, quod licet valetudine admodum secunda gaudeat, hebetioris tamen & debilioris sit nunc ingenii, cujus phænomeni rationem forsan non adeo inepte ab ictu in caput, cerebrum concutiente, imo etiam à moerore derivare quis posset. Habes hic B. L. brevem casus sat curiosi delineationem, quam si minus exasciatam, & hinc inde vacillantem deprehendes, benignitate tua illam suppleas iterum, iterumque contendo.

S. D. G.

CCLVIII.

SIGISMUNDI SCHMIEDER

SCHEDIASMA

DE

POLYPO OESOPHAGI VERMIFORMI RARISSIMO,

A quotidiano pulveris Sternutatorii hispanici vulgo Spaniol *abusu progenito.*

Delitii 1717.

I. I.

PROOEMIUM.

Per varios casus, per tot discrimina rerum, eripimur terris. Omnes unum hanc in vitam habemus ingressum, diversum vero atque varium ex ista egressum. Omnes una manet mors, sed mille dantur viæ, per quas ad eam mortales ducuntur. Mille pereundi toto die obveniunt die modi, & iisdem sæpius illum gelida abripit & suffocat aqua; aut insani maris absorbent fluctus; istum immanis dilaniat fera ac misere discerpit; hunc ex tio palo existit futilis, vel alia res vilissima, nulliusque momenti; illi insperato vitæ terminum abbreviat herba lethifera aut culex abjectus; isti nullius pretii acicula mortem inopinato affert; hunc porro terribile prosternit fulmen; illum domus vel murus conquassat corruens, aut terra dehiscens magno cum ejulatu ad inferiora trudit; istum latrones in via trucidant crudeles, miserandumque post se relinquentes spectaculum: Huic vitæ filum tacite dissuit fucosa & improba Venus; *illi ignem vitalem extinguit immoderatus* Bacchus; *isti saliens sub inexsaturabili pectore flamma, ira nempe æstuans atque memor, cito affert interitum. Multos interimunt morbi chronici; multos acuti; multos denique leves initio, imo pro levissimis habiti, morbi omnem præter spem atque expectationem, viventium numero exturbant exterminant atque ejiciunt. Adeo perpauci, imo paucissimi, naturali moriuntur morte! Qualia multiformis vitæ humanæ exitus exempla suo* in Theatro Tragico Dn.

ADA-

ADAMI, *dictus* MISANDER, *copiose congessit, omnibusque secure viventibus ob oculos pensitanda posuit. Quibus jure meritoque annumerandus venit præsens casus, oppido curiosus ac rarus, cujus sequentem in modum se habet.*

HISTORIA MORBI.

Caupo quidam in pago Possevvitz prope Pirnaviam, *Johann Gottfr.* GROSSE, Vir annum 43. agens, temperamento sanguineo-phlegmatico, habituque ad cacochymiam admodum proclivi, at sat notabili corporis mole gaudens, mirumque in modum pulveris sternutatorii Hispanici, vulgo *Spaniol*, deliciis effascinatus, A°. 1714. circa tempus vernale dolorem quendam urentem, a nimia dicti pulveris aliquando facta per nares attractione, in medio œsophagi persensit, inopinatoque non ita multo post deglutitionem nonnihil animadvertit impeditam. Quamobrem auxilium quærens, Medicum quendam convenit, & de dolore, nunc quidem sopito, at in deglutitionis impedimentum mutato, queritur, cujus affectus causam in pituitosa quadam ac viscida materia, interioribus œsophagi partibus adhærescente, Medicus ponens, convenientia pro ista incidenda, resolvenda atque educenda, ægro præscribit remedia, irrito tamen successu maloque indies indiesque adhuc ingravescente. Hinc æger nihil levaminis percipiens ad alium se confert, ejusve opem implorat, simulque affectus causam infra suo loco paulo specialius reddendam, sibi probabilem, ipsi refert, quam vero hic flocci æstimans, aliamque subesse asserens, ægro remedia, pro nescio quo, acido, spasmodicam hanc fibrillarum affectionem generante, corrigendo atque eliminando, equidem exhibet; at iterum absque successu sperato. Nullum igitur secunda vice effectum salutarem, hactenus tam anxie exoptatum, æger observans, in auxilium rursus vocat alium: & quidem me licastrum rusticum, qui, prioris vestigia legens, pituitosam acremve materiam genuinam ac verissimam hujus impeditæ deglutitionis liberioris exitere causam, pariter pro re certissima asserit, certo citoque, ut impudens id hominum genus, gravi animadversione utique dignum, solet, impedimentum hoc sese ablaturum, deglutitionemque liberiorem redditurum, certissime pollicetur. Varia hinc ægro porrigit, quorum usus, insignis licet pituitæ copia fuerit educta, plane denuo fuit inanis atque nullus, cum ne minima levaminis cujusdam pars ægro inde fuerit allata. Deserens ergo & hujus hominis vani medelam æger, naturæ & tempori sese tantum committere animum induit, sponteque sua forsan hoc malum iterum cessaturum firmiter sperat. Interim vero *Peniculum Ventriculi*, vulgo *die Magen-Börste*, remedium illud barbarum, de quo multa ha-

ctinus inaudieret, consulit, istud applicat, ejusque ope sat notabilem equidem educit pituitosæ materiæ copiam, nullo tamen inde subsequente levamine. Ad quæstionem, num ex applicatione penicu'i senserit dolorem? respondit: eum quidem se non sensisse, interim tamen difficilem, imò in ventriculi cavitatem ejus penetrationem haud possibilem, ob quoddam in gula obstaculum perceptum, plenarium periculi ingressum prohibens, fuisse. Paulo post, loco sperati effectus salubris, magis magisque malum augeri animadvertit patiens, adeò, ut solida tandem alimenta haud amplius assumere valeret, sed liquidis tantum, e. g lacte, jusculo avenaceo tenui &c., famem sedare corpusque valde jam emaciatum nutrire cogeretur. Imo, tantum hic affectus demum sumsit incrementum, ut recensita jam liquida tenuia libere exinde deglutire haud valuerit, sed mediante calamo stramineo illa absorbere necesse habuerit miser. Quamprimum enim paulo liberius largiusque ea sorbere voluit atque deglutire, ea statim cum sonitu regurgitarunt, præsentaneam ægro suffocationem minitata. Tandem hic, de cetero sanus, liberaque respiratione gaudens, denuo Medici cujusdam auxilium implorat, petitque, ut sibi suppetiæ ferantur. Hic, in affectus hujus admirandi causas occasionales paulo curatius inquirens, variaque ex eo quærens, alia inter quoque ea, de quibus superius jam nonnihil fuit adductum, audit: ægrum nempe nimis in usum vocasse pulverem sternutatorium, eundemque dubio procul miserandi hujus mali primam extitisse causam occasionalem. Et, quo evidentior veriorque causa hæc appareat, factum fuisse refert æger, quod pulvis hic, præsertim siccissimus summeque volatilis, corpore aliquando calefacto, & sudoribus probe diffluente, naribus copiose intrusus, fortiterque inspiratus, non solum in asperam arteriam, verum etiam in fauces & gulam usque, penetrarit, tussim, eamque frequentem & molestam, nec non in gula ardorem, una cum dolore primum obtuso, sanguinisque sputo, excitarit. Ex quo tempore statim dolorem haud lenem, & hoc evanescente, deglutitionis impedimentum, fuisse exortum, ulterius confessus est æger, sanctèque affirmavit, nunquam in vitæ simile, nec etiam vel levissimum, in œsophago percepisse deglutitionis impedimentum. Hæc omnia Medicus percipiens, excrescentiam quandam cartilagineam, ex læsione œsophagi obortam, adesse, ægrumque in extremo vitæ periculo constitutum, pronunciat, cujus terminum, inevitabile nunc fatum, cui æger solum relinquendus erat, accelerare visum fuit. Ob nutritionis enim debitæ defectum corpus obesum adeo fuit extenuatum, ut magis τῶ σκελετῶ, quam vivi hominis, faciem repræsentarit. Ultimo liquidorum etiam ne guttulam quidem assumere amplius potuit, quo venit, ut post aliquot dierum spatium, mense Aprili anni 1715. fame sitique incredibili emaciatus fractusque misere tandem periemit. Cadaver quo aperiretur, causaque tam stupendi affectus detegeretur inque lucem protraheretur, vivens adhuc æger petiit, hac tamen conditione,

ditione, ut absque sumtibus sectio institueretur, quod etiam ita factum fuit. Aperto itaque decenter nunc cadavere, ventriculus A. in fig 4. partesque internæ, a statu naturali adeo remotæ non fuerant inventæ, excepto tantum œsophago, qui a B. usque ad C nonnihil contortus & pharyngem versus solito tenuior atque acuminatior apparuit, & quidem adeo, ut ejus apertura, alias satis ampla, vix pirum admittere fuerit visa. Quo autem, quæ intus forte laterent, nunc quoque luci exponerentur, ille incisus fuit, quo facto, ad omnium stuporem conspectui præsens delineata sese stitit insignis excrescentia carnea, per medium Fig. 1 & 3 d d d divisa, quæ in media œsophagi parte, eaque postica, qua spinæ dorsi adjacet initium (circa quod aliquis cujusdam materiæ cruoris inspissati ad instar, cernebatur) sumens, ad pylorum usque sese fere extendens, longitudine sex digitorum transversalium, crassitie vero lumbricum insignem, tam in α quam in β, æquabat. cujus etiam faciem aliquo modo mentiebatur. Substantia hujus excrescentiæ (interdum c c c plicatæ, ut ex fig. 3. patet,) rectius polypi, erat carnoso-fibrillosa atque mollis, color vero ex alto rubicundus. Cultro anatomico, & quidem facilime, cum vel digitorum jam attactui cederet, auferebatur polypus sic rarissimus, quo ablato, pedes ejus vel potius radices, quibus in gulæ substantiam se insinuaverat, in conspectum veniebant, quarum vestigia b b ob nimiam suam brevitatem, multo elegantius in œsophago aperto, quam ipso in polypo, utpote qui ante interiori adhærebat tunicæ, conspici poterant, uti ex fig. 2. luculenter patet. Et sic impeditæ deglutitionis mortisque miseræ causa, de qua nemini hactenus quicquam fere in mentem venerat, detecta nunc conspiciebatur, dignaque judicabatur, quæ rarioribus medicorum observationibus insereretur, publiceque proponeretur.

Talis itaque fuit Viri hujus in optimo adhuc ætatis flore constituti lamentabilis vitæ exitus, cui procul dubio longius vitæ filum ducere fuisset concessum, diætam si servasset debitam, atque a nimio pulveris hujus usu provide se temperasset, ac in tempore, hoc est, in principio statim, œsophago adhuc dolente & sputo cruento nondum cessante, valetudinem suam rite indicasset. Tantum refert in tempore venire, quod omnium est primum! Cum vero omnis morbi vera cognitio dimidiam, ut verissime dicitur, curationis absolvat partem, quæ in nostro, ut videtur, neglecta fuit, nemo etiam miretur, erroneam inde curationem, mortemque demum, ob malum inveteratum & ἀδυναμίαν curandi, exortam fuisse atque secutam. Hinc οἱ ἰατροὶ, ait HIPPOCRATES de *morbis mulier.* Lib. I. p. 615. edit. Fœsii, ἁμαρτάνουσιν οὐκ ἀτρεκέως πυνθανόμενοι τὴν πρόφασιν τῆς νόσου; & paulo post: χρὴ ἂν ἀνερωτᾷν αὐτίκα ἀτρεκέως τὸ αἴτιον. Sed, quis polypum heic latuisse divinare potuit, alias in naso præcipue ac corde nidulantem? Ita autem profecto res sese habet circa ea mala, interius latentia virumque nostrum plane subterfugientia, præsertim, cum

cum sæpissime sub alterius morbi facie nobis illudant, cujus illusionis exempla e multis in præsenti esse possunt: Abscessus latens, vid. Celeberrimi STAHLII Dissertat. de Hectica Febre, abscessuum internorum comite; malum hypochondriacum & scorbutus, in *Christ. Johann.* LANGII Opp. Medicor. Theoretico-Pract. P. II. Cap. V. § 14 p. 33. & Cap. VII. §. 4. p 38. Passio Hysterica, in SYDENHAMII Dissert. Epistol p. m. 487., ejusque Processib. in morbis fere omnib. Curand. p m. 718. qui etiam evolvendi in Append. ad Epher Medico-Physic. Academ. Leopoldino-Imperial. annum. X. Decur. II. p 143. ubi de affectione, in fœminis, hysterica, maribus, hypochondriaca dicta; & Polypus Cordis in *Michael. Bernhard.* VALENTINI Pandect. Medico-Legal. P. I. sect. III. Casu XX. p. 344. 346. 349. 357. & 3 4., nec non Praxi Medica Infallib. p. 196. seqq., item in ZITMANNI Med. Forens. Casu XXCIIX. p. 1367. 1369 & 1372 seqq.: Qui morbi, quantis se sub larvis sæpius occultent, ex scriptis ac opp jam allegatis, pluribusque Medicorum Celeberrimorum observationibus, constat, & diligenti prudentique Practico obscurum esse nequit. Sic de polypo cordis quodam, polypo mutabiliori, prolixum ac memorabile consignavit exemplum jamjam laudatus D. *Mich. Bernhard* VALENTINI in Praxi infallibili allegata, ubi polypus ille admodum curiosus, schemate asthmatis convulsivi cum cordis palpitatione indutus, omnibus imposuit Medicis, cui larvam postea, omnium cum admiratione, cadaveris detraxit sectio. Unde clarissime patet, quod medicus prudens non statim huic vel illi morbo, obscure se providenti, vel sub alius facie apparenti, fidem habeat, sed quam diligentissime in ejus ludificationes inquirat, cum & in Praxi Medica etiam illud: Qui facile credit, facile jam decipitur, obtineat. Quapropter prudenti diffidentia & perscrutatione indefessa Medico opus est, inprimis, ubi signi debita non omnia adsunt, nec remedia, alias certissima probatissimaque effectum suum edere observantur salutarem. At enim vero, hoc opus hic labor est! Debitis ergo & necessariis requisitis, iisque tam Medicis quam Philosophis, & judicio præsertim practico exquisito, decenter sit instructus ille, verum hic a falso discernere cupiens. Sed agendum est, cum plura persequi, tum Historiæ tum Proœmii magnitudo prohibeat, ut ea exponamus & proferamus, quæ exorsi fuimus. Quare ad propositum nunc veniemus & in eo, quantum fieri poterit, præmissa definitione nominali & reali, atque divisione, generatim in polyporum subjecta, speciatim vero in nostri locum natalem, quem descriptum dabimus, inquiremus: Deinde iterum nonnihil in genere polyporum causas delibabimus, speciatim vero præsentis occasionalem ac proximam scrutabimur; ac denique quarto phænomena nonnulla, adjectis quibusdam quæstionibus, ex historia morbi extrahemus; eave quinto soluta dabimus atque explicata. Tu vero,

O Deus!

O Deus! o Vitæ merito pars maxima nostræ!
Virgilius Georgic. Lib. II. v. 40. p. m. 56.

Summe Deus! ventum lenem da vela patenti!
Idem versu 41.

Da facilem cursum, nostris nunc annue cœptis!
Idem Lib. I. v. 40. p. 36.

Atque ostende viam, propius res aspice nostras!
Idem Æneid. Lib. primo v. 530. p. 136.

Tuque adeo votis jam nunc adsuesce vocari!
Idem Georg. Lib. I. v. 42.

SECTIO I.

Definitionem Nominalem & Realem atque Divisionem exhibens.

§. I.

Cum primis jam artis nostræ salutaris ætatibus in usu fuerit solenni, nominum ante omnia accuratius cognoscere usum, quo res, quarum notitia acquirenda erat, eo facilius paterent, majorum nostrorum vestigia dum lego, a scopo haud me aberraturum arbitror. in præsentis Dissertationis limine, si de istius rubricæ significatu nonnihil fuero sollicitus. Scribit equidem Dn. *Anton.* REIES in Dissert. de Affectib. cum Hæmorrhag. uteri connexionem habentibus, Argentorati mense Januario anni 1715. habita: (Dissertationem hanc Inauguralem servus quidam chirurgicus, homo literarum & morum plane rudis, mense Junio jam dicti anni, non sine Illustris Facultatis Medicæ Erfurtensis, verique Dissertationis Autoris, ignominia, turpi conatu, clam nempe ac furtive. sub suo nomine, adjectis multis carminibus gratulatoriis, imprimi curavit, eandemque pro suo labore publice venditavit, uti hoc testantur Acta Inquisitionalia in Curia Pirnaviensi) se nescire, quam vim in vocibus quidam quærere soleant, cum parum inde utilitatis ad Medicas redundet, & hæc vocum evolutio non tam ad forum Medicum, quam potissimum Criticum, spectet. Sed quis non videt, hæc verba tangere Scarabæos criticos, qui nulla necessitate sæpius vana ejusmodi verborum aucupia instituunt, quisquiliasve tales inutiles magno cum susurro & labore congerunt. Usus habet laudem, crimen abusus habet. Nec Medici etiam sana critica carere possunt, quod multis exemplis ac testimoniis, si instituti ratio permitteret, probatum & confirmatum dari posset. I hi-
liatri

liatri enim non tantum pilulis, pulveribus atque tincturis, adſtringendi ſunt, longe plura certe illos ſcire oportet. Verum, revertamur unde dilapſi ſumus. Deſcendit Πολύπους. Jonice & Dorice πώλυπος vel πώλυψ, a πολύς, ὁ & πούς, ut ita vi vocum Polypus idem ſit quod multipes, ac rem quandam multis pedibus inſtructam, in ſenſu autem Medicò excreſcentiam in corpore humano p. n. carnoſo fibroſam, multis radicibus, tot quaſi pedibus, quibus adjacentes arripit partes, easve iisdem firmiter tenet, donatam, denotet. Unde etiam Polypodium (quibusdam Draco dictum, Germanice ob innatam dulcedinem *Engel-Süſs*, *Süſs-Wurzel*, vocatum) multis radiculis, pedibus, quaſi minuſculis præditum, quibus in ſaxorum fiſſuras, quercuumque partes vetuſtate corruptas, ſeſe inſinuat, easque firmiter prehendit, nomen accepiſſe videtur. Celeberrimus *Georg. Hieron.* VELSCHIUS in pereleganti ac eruditiſſimo ſuo Tract. de Vena Medin. conſcripto, pag. 110. polypodium, quod annoſis innaſcitur quercubus, pro excremento morboſo habet, quando ita ſcribit: Imo nec polypodium, quod ſupra draconem quibusdam dictum animadvertimus, quamvis ſui generis ſit planta, aliud quam morbus quidam annoſæ quercus videtur, quemadmodum & viſcorum ſpecies, radicibus nodoſis & curvatis dracunculis haud abſimiles. Quam vere hæc aſſerantur, perpendant Botanici ac hiſtoriæ naturalis ſcrutatores.

§. II.

Alii excreſcentiam hanc carneo-fibroſam nomen ſuum à Polypo piſce accepiſſe volunt, idque non tantùm ratione multarum radicularum & pediculorum, quibus hic inſtructus dicitur, judicio D. *Mich.* ETTMÜLLERI Colleg. Pract. Lib. II. cap. V. artic. II. in Tomo opp. II. pag. 361. edit. Weſtphal., ſed etiam ratione ſimilitudinis ſubſtantiæ carneæ, ejusve mollitiei atque tenacitatis pedum, dum omne, quicquid iisdem arripit, firmiſſime tenere fertur, unde etiam PLAUTUS in aulular. iſtos homines, qui & capaces ſunt atque tenaces, cum Polypis non ineleganter comparat, inquiens: Ego iſtos novi Polypos, qui, ubi quicquid tetigerint, tenent. Ex quo loco porro videmus, quod hoc vocabulum, Græciæ licet ſuas debeat origines, in Latium tamen ſit receptum, uti ex Horatio. Ovidio aliisque patet auctoribus latinis. Sic HORATIUS Epod. XII. verſu 4. ſequ. p. m. 128. polypi morbi his in verbis mentionem injicit:

- - - - - *Namque ſagacius unus odoror,*
Polypus, an gravis hirſutis cubet hircus in alis;

& Sermon. Lib. I. Sat. III. verſibus 38-40 p. 148. ſeqq.

- - - - - *Amatorem quod amicæ*

Tur-

Turpia decipiunt caecum vitia; aut etiam ipsa haec
Delectant: veluti balbinum polypus agnae.

Verum apage ſis turpis amator! habeas tibi colum has dapes, quibus apprime conveniunt illae, quas *Manerc.* SCAURUS, Conſul Romanus, dicente SENECA de benefic. lib. IV. cap. 31. avide ore hiante excepit atque deglutivit. At enim vero redeamus iterum ad rem. Undecunque autem malum hoc, ſive a convenientia cum polypo piſce ratione ſubſtantiae iſtius, ſive a pedum multitudine eorumque virem apprehenſam firmiter retinendi (quod ultimum aſſertum priori videtur probabilius) ſuum acceperit nomen, diutius tamen circa ejus evolutionem, moram ut nectam, opus non videtur, hinc ad polypi deſcriptionem pergens, dico, quod ille ſit variarum corporis humani partium excreſcentia praeternaturalis, út plurimum carnea vel carnoſo-fibroſa, mollis, indolens, rubicundo aut incarnato colore imbuta, multisque radicibus inſtructa. Haec deſcriptio, cum & noſtrae excreſcentiae oeſophageae competat, jure meritoque etiam ratione ſubſtantiae, coloris & configurationis, polyporum in claſſe collocanda venit.

§. III.

Cum vero experientia frequens edocuerit, omnem polypum non ſemper unius ejusdemque ſubſtantiae, coloris atque mollitiei, eſſe, ſtudio in deſcriptione noſtra *ut* ut plurimum fuit additum. Aliquando enim polypus, ratione coloris, aetatis, ſubſtantiae, qualitatis, quantitatis, ſenſationis, non ſemper unus idemque deprehenditur, nec in uno eodemque invenitur loco; unde variae ejus apud practicos exortae fuerunt differentiae atque diviſiones. Sic v. g. ratione coloris diſpeſcitur in album, ruffum, incarnatum, pallidum & lividum; ratione ſubſtantiae in fungoſum, carnoſum, carnoſo-fibrilloſum, ratione aetatis in recentem & inveteratum; ratione qualitatis in benignum, malignum & cancroſum; ratione quantitatis in parvum, magnum, mediocrem; ratione conſiſtentiae in mollem, durum, cartilaginoſum; ratione ſenſationis in dolentem & indolentem. Vide PAREI Opp. Chirurg. lib. VII. cap. II. p. m. 232., SEBIZII Spicil. Med. Pract. T. I. P. II. Sect. VII. cap. IV. aliosque. Denique dividitur polypus ratione loci & proprii domicilii in ſuperiorem & inferiorem, ac in polypum cordis, cujus hinc & inde apud ſupra allegatos VALENTINI & ZITTMANNUM aliosque practicos occurrunt exempla, quorum quinque ego ipſe recordor; in polypum bronchiarum & tracheae, cujus exemplum refert *Eduard.* TYSON in Thomae BARTHOLINI Actor. Hafniens. volum. V. obſervat. 30. pag. 94. ſequ.: in polypum meningum cerebri, cujus inter alia mentionem injicit celeberrimus *Johann. Jacob.* HARDERUS in

Ephemer. Medico Physic. Acad. Nat. curios. anno I. decur. II. observat. XXXV. pag. 95.; in polypum œsophagi, cujus nonnisi præsens mihi notum est exemplum; & demum in polypum narium, cujus proventus non adeo rarus observatur, unde etiam tam variæ ejus divisiones sub initium hujus paragraphi prolatæ ortum duxerunt. HIPPOCRATES περὶ νούσων lib. II. p. m. 471. seq. edit. Foesii quinque ejus recenset species, quas inter notabilis sequens, de qua ita scribit: ἔσωθεν παρὰ τὸν χόνδρον, ἀπὸ τοῦ φάρυγγος φύεται σκληρόν καὶ δοκέει μὲν ἶσα κρέας. Ἢν δὲ ψαύσῃς αὐτοῦ, ψοφέει οἷον λίθος; quæ polypi autem species inventu admodum rara est.

§. IV.

Aliis quoque in corporis partibus & interioribus & exterioribus, præter jam recensitas, has enarratas nasci posse excrescentias multipedes, nullus dubito. Quod vero rarissime, imo fere nullæ earum occurrant observationes, partim fit ob quorundam practicorum negligentiam, partim ob stolidam hominum opinionem, quæ inspectionem cadaverum difficilem reddit, partimque etiam ob occasionis defectum. Ruri enim haud raro singulares atque rari deprehenduntur effectus, quorum autem paucissimi ad veri & rationalis medici notitiam perveniunt, sed ex relatione postmodum, ægris jamjam defunctis, innotescunt.

SECTIO II.

Polyporum in genere, in specie vero præsentis subjectum exhibens, ejusve structuram delineans.

§. I.

AD polyporum subjectum illud nunc declaraturi, primum pergimus, præcipue cum id maxime scitu sit necessarium, quo, & de modo remedia rite applicandi, nisi quædam ἀδυναμία forte obstet, & prognosi, quæ ubique sola fere medicum admirabilem reddit, recte formandi, certi fiamus. Cum autem varium hoc sit, ut ex §. 3. sect. I. jamjam patet, nunc meninges cerebri, nares, aliasque corporis partes, constituant, missis his, in præsenti tantum circa nostri polypi subjectum inhæsionis, œsophagum nempe, occupati erimus, ejusve hac occasione structuram ad interius afferenda, ex hoc paulo accuratius intelligenda & explicanda, enodatam delineatamque dabimus.

§. II.

§. II.

Prius vero quam hoc faciamus, œsophagi denominationis rationem reddere juvabit. Est autem œsophagus vox composita ex verbo οἴω, Οἴσω, fero, porto, & φάγω, edo; ut ita vi hujus compositionis ὁ οἰσόφαγος, locum qui cibum excipit, vel potius instrumentum, quod alimenta alio deportat, denotet. Alimenta enim ab ore & faucibus excepta, fistula hæc cibalis, sphinctere suo per dilatationem recluso, fibrisque hujus motricibus nunc rursum arcte sese constringentibus, ulterius ad ventriculum ablegat.

§. III.

Ratione itaque originis gulæ, de situ ejus atque progressu, notandum venit, quod initium illa suum in faucibus sumat, ubi in sensu strictiori pharyngis gaudet nomine. Ab hac enim, utpote cui continua, porticæ & membranaceæ tracheæ parti connata; ad hujus & colli vertebrarum superiorum vel quatuor thoracis, quibus insidet, tractum, recta deorsum tendit, ad quintam vero thoracis vertebram perventus, aortæ descendenti cedens, non nihil dextrorsum, & ad vertebrarum nonam cum eadem lævorsum denuo reflectit, eandemque transcendens, (unde clare satis patet, cur nonnulli corpore vehementer concalefacto, & sanguine quasi fervente, hausto potu frigido, interdum in rigorem incidant, ut plurimum postea in febrem hecticam & putridam abeuntem. Vulgus ait: *Die Leber ist geschuppet worden*). Ad diaphragma, thoracem & abdomen dividens, pervenit, quo ab ipsis in parte inferiore seu musculos a perforato, nervis ab octavo seu pari vago oriundis, nonnullis concomitata, abdomen ingreditur, demumque cum ventriculo intime unitur. Quo vero muniis suis rite defungi queat, provide *summum numen*, necessariis ipsam ad hæc decenter obeundi, instruxit requisitis. Quapropter debitam ipsi non solum amplitudinem sed & virtutem sese nunc dilatandi, nunc constringendi, nec non sufficientem glandularum, serum ad vias lubricandas plorantium copiam, alimentorum recte ad ventriculum perferendorum in gratiam, suppeditavit. Requisita autem jamjam allata sunt musculi, vasa atque tunicæ, e quibus via hac conflata conspicitur, ut in ejus jam paulo specialius evolvenda mirabili videbimus constructione, ad quam absque ullo ulteriori verborum nos nunc conferamus anfractu.

§. IV.

Primum pervenimus ad fauces, quæ omne id comprehendunt spatium, radici linguæ ac gulæ interpositum est, quodque alias pharyngis

 ryngis

ryngis ſeu principii œſophagi condecoratur nomine, ſiquidem ſuperius gulæ ſeu œſophagi caput non niſi muſcularis faucium eſſe videtur membrana. Licet autem haud omnino collapſa deprehendatur pharynx, cum eam os thyroideum, quo aër absque ullo impedimento reſpirationis tempore per os nareſve in fiſtulam ſpiritalem irruere, atque ex iisdem per eandem viam rurſus exprimi queat, diſtentam ſervet atque expanſam; magis tamen eodem deglutitionis tempore adhuc amplior redditur atque dilatatur. Quem in finem duo præcipue muſculorum paria faucibus ſunt inſerta, quorum prius ſtylopharyngæum, alterum cephalopharyngæum, appellatur, e quibus illud ex radice proceſſus ſtyloidei, carneo, cove tenui, exoritur principio, atque oblique deſcendendo lateribus glanduloſæ faucium membranæ inſeritur; hoc vero ex parte, ubi cervicis caput primæ jungitur vertebræ, enatum deſcendendo in elationem pharyngis partem implantatur. Muſculis hiſce principium verſus contractis neceſſario fauces redduntur capaciores, aptioresque ad alimenta eo felicius excipienda evadunt. Hinc iis nimium inflammatis atque contractis, cum hic alimentorum ex ore ad gulam tranſitus ſit interceptus, difficillime, imo peſſime, deglutitionis negotium procedere obſervamus.

§. V.

Perventis ſic ex ore ad fauces alimentis, & ad deglutitionem a dentibus atque ſaliva præparatis, non diu hic moram nectunt, ſed ſtatim a contractivo pharyngis motu in anguſtum fiſtulæ cibalis canalem exprimuntur, cui motui non tantum œſophagæus ſeu gulæ ſphincter, ſed etiam pterygopharingæi inſerviunt muſculi, qui principio lato gracilius ac carneo ex ambobus pterigoideis proceſſibus atque radice linguæ, nec non etiam partibus oſſis hyoidei extremis enaſcuntur, atque carneis fibris ſemicircularibus excurrunt, quæ & ſupernam & poſticam tunicæ glanduloſæ pharyngis partem ambientes, in media quaſi linea concurrunt, in quam etiam omnino inſeruntur. Ad horum muſculorum munus quod attinet, in eo conſiſtit, quo fauces ad alimentorum in gulam expreſſionem promovendam coarctent, eoque ſimul tempore amygdalas reliquas, quæ glandulas iis ſubſtratas ad ſeri ſui intus contenti emiſſionem conſtringant, ut alimenta eo facilius citiusque ad ventriculum demandari queant. Tandem adhuc œſophagus ſeu gulæ ſphyncter conſiderandus reſtat, qui non niſi muſculorum jam nominatorum continuatio eſſe videtur: uti enim hi elatiorem, ita ille e contrario, inferiorem, pharyngis complectitur partem, atque ex utroque cartilaginis cricoideæ latere carneis enaſcitur fibris, quæ ſimili poſtea modo ad poſticam pharyngis lineam protenſæ in eadem terminantur, ut adeo iis contractis alimenta neceſſario in adnatum canalem, gulam nempe, expel-

expellantur. Nonnulli adhuc plures eorum numerant, ut VALSALVA, natione Italus, qui in tract. suo de aure humana, sequentia musculorum recenset paria, eademque æri incisa exhibet, nempe 1) staphylopharyngæum], olim pro cephalo - pharyngæo habitum; 2.) glossopharyngæum, olim sphænopharyngæum nuncupatum; 3.) stylopharyngæum; 4.) hyo-pharyngæum; 5.) thyropharyngæum; & denique 6.) cricopharyngæum. Verum enimvero, ad supra recensitorum principia & insertiones diligenter respicienti observatori perfacile patebit, horum multiplicationem præter ullam necessitatem fuisse factam.

§. VI.

Explicatio nunc faucium atque œsophagi musculis ulterius ad gulæ vasa, substantiam ejus percurrentia, atque tunicas, ex quibus hæc deglutitionis organa composita comparent, progredimur, ubi primum notamus, duplicis vasa esse generis, adducentia nempe atque reducentia. Ad hæc venæ pertinent ac vasa lymphatica; ad illa arteriæ ac nervi. Ad arterias, sanguinem in nutritionis gratiam adducentes, quod attinet, ista in collo a carotidibus, in thorace ab intercostalibus, nonnunquam etiam bronchiali Ruyschiana, & in abdomine a coronariis, suam ducunt originem. Nervi, quibus gula gaudet, motus & sensus causa spiritus animales, tertiam corporis humani partem essentialem, ψυχὴν nempe, constituentes, adducentes, pari octavo seu vago suas debent natales. Venæ sanguinem superfluum reducentes, vasisque majoribus iterum infundentes, similiter in collo jugularibus, in thorace azygo seu venæ sine pari, & in abdomine coronariis, inferuntur. Ad vasa lymphatica harum partium quod spectat, de iis nihil afferre possumus, cum eorum existentia, de quo tamen haud dubitari potest, nondum fuerit demonstrata atque detecta.

§. VII.

Vasa ulterius excipiunt tunicæ, quarum nonnulli anatomicorum tres, nonnulli quatuor, nonnulli etiam, ut VERHEYEN in Anatom. Tract. III cap. 10. p. 289., quinque statuunt, quarum prima, eaque extima, mera est membranacea, œsophago non tantum investiendo, sed eidem partibus vicinis alligando, inserviens. Cum vero interdum fibris perquam exilibus nerveis prædita conspiciatur, a non nemine inde membranoso-nervea quoque dicitur. Altera, quæ huic subjacet, carnoso-musculosa appellatur, atque ex duplici fibrarum serie, longitudinalium nempe, ac circularium sive rectius spiralium, componitur, quam duplicem fibrarum seriem WILLISIUS in Pharmaceut. Ration. S. Diatr. de Medicam. Operat. in humano corpore P. I. Sect. I. cap. 2. p. m. 7.

 equi-

equidem admittens, ratione vero earum progressionis ab aliis dissentiens, unam earum adscendere, alteram vero descendere, asserit, quarum hanc ad deglutitionem, illam autem ad vomitionem, facere contendit. At enimvero recte de hac opinione Willisiana Dn. TAVRY in Anat. sua nova Ration. Illustr. edit. Lat. p. 18. hunc in modum scribit: Cum impossibile sit praecise determinare, quaenam istarum serierum adscendat, quaenam descendat, cumque utriusque seriei fibrae easdem adhaesiones & connexiones eandemque configurationem obtineant, cognosci non potest, an diversis inserviant usibus, nec ne? In homine serierum una ex fibris longitudinalibus, altera ex circularibus, contexta est.

§. IIX.

Tertia, quae vasculosae nomen gerit, ex fibris irregularibus innumerisque vasculis laxe conflata est, siquidem infinita pene vascula oesophagi perreptant substantiam. Eam quod concernit, quantum ad me attinet, superfluum ac praeter necessitatem ab Anatomicis exsculptum judico. Quis enim nescit, omnes corporis partes permultis instructas esse omnis generis musculis, quorum e vario progressu & concursu paulo latiori ac compressiori si semper novam effingere vellemus tunicam, multis in partibus ea reliquis adhuc adjicienda foret. Videmus v. g. hoc in oculi structura mirabili, cujus tunicae conjunctivae, album oculi constituenti, insignis vasculorum sanguiferorum super injecta apparet copia, tunc demum sub visum cadentium, quando oculos inflammatos ruboreque insigni perfusos conspicimus. Quis vero ideo haec vascula, longe lateque tunicam hanc adnatam pervadentia, pro nova vellet venditare membrana, atque peculiari. Sed haec ὡς ἐν παρόδῳ. VERHEYENII vasculosam quarta nunc excipit, glandulosa nempe, quae membranam quandam, ex fibris secundum fistulae cibalis longitudinem excurrentibus constructam, & hinc inde glandulis copiose conspersam, l. a. pag. 291. . . designat, ut adeo hujus tunicae ministerio gula serum ejusdem lubricationi inserviens, conficiat. Huic demum adnata deprehenditur quinta, quae tendinea est, ut alias vocatur, & ex fibris secundum longitudinem exporrectis coalescit, cujus superficies crusta villosa, lanugine quadam investita:

§. IX.

Ex his hactenus adductis atque expositis dilucide satis apparet, quo officio fungatur oesophagus, qua structura eaque mira ac subtili gaudeat, & quaeque mala, via hac laesa, inde oriantur. Sic & deglutitionis & respirationis negotium pessime procedere, aegrumve maxime mortis in articulo tunc temporis constitutum videmus, quando oesophagi

phagi latera, quod quidem raro fit, coalescunt, quale triste admodum exemplum clarissimus VERHEYEN l. a. 296., & BONETUS Medic. Septentr. P. I. p. 504. adducunt; vel quando hæc alimentorum via paralysi laborat, de qua WILLISIUS l. a. p. ita scribit: Novi quosdam ob paralysin in hac œsophagi tunica carnea excitatam, deglutitionis magna difficultate laborasse, aliosque, ob fibras penitus resolutas, fame interiisse. Vid. etiam BONETUS l. c. p. 500.; vel quando fauces atque gula, ut in hystericis non raro observamus, spasmodica corripiuntur contractione, adeo, ut ægrotantes de corpore quodam gulam ingresso, quod ex opinione plebeja uterus existimatur. *Die Muter wäre ihnen in den Hals gestiegen*, conquerantur, sæpeque suffocationis inde incurrant periculum; vel quando fauces atque œsophagus, ut in angina fieri observamus, gravi afficiuntur inflammatione; vel quando glandulæ, juxta quintam thoracis vertebram œsophago accumbentes, nimis intumescunt, eamque viam valde coangustant, & ad deglutitionis negotium perficiendum ineptum reddunt, quales casus nonnullos se observasse testatur DIEMERBROECK opp. lib. II. cap. 16. p. m. 326. ita scribens: Hæ glandulæ nonnunquam ab humorum influxu ita intumescunt, ut nimium comprimant & angustum reddant œsophagum, sicque potui & cibo, omnique alimento, transitum præcludant, hominemque fame & siti enecent, quales tres quatuorve in praxi nostra occurrentes vidimus casus.

§. X.

Licet vero œsophagus vel coalitus, vel inflammatione correptus, vel paralyticus, vel penitus resolutus, vel spasmodicus, vel a glandularum intumescentia compressus, vel tunica sua spoliatus, vide BARTHOLINI actor. Hafniens. volum. I. observat. 119. p. 212. & vol. III. observat. 30. pag. 62. seq.; vel plane cartilagineus, vid. BONETUS l. a. p. 504. fuerit observatus: Simile tamen exemplum, quale nostrum, vix ac ne vix quidem reperias, dignum ideo judicatum, cujus memoria eruditos inter retineretur.

SECTIO III.

Generatim polyporum, in specie vero præsentis causas remotas & proximas exponens.

§. I.

Omnes Polyporum causas hic recensere occasionales, res non solum esset nimis prolixa, & ab instituto nostro aliena, sed quoque diffi-

difficilis, cum earum numerus prope sit infinitus. Nunc enim polypo occasionem subministrat vel causa interna, vel externa; ad quam priorem pravæ sanguinis qualitates; ad posteriorem vero variæ injuriæ externæ, v. g. contusio, hæmorrhagia, frictio, & sic porro, pertinent. Sic de polypo à contusione in naribus excitato videri potest *Joh. van* MEECKERN observat. chirurg. XI. & XIII; à frequenti hæmorrhagia narium & catarrhis acrioribus, *Mich.* ETMULLERUS tomo opp. II. pag. 862.; a narium frictione frequenti & forti KERCKRINGIUS, spicileg. anatom. observat. XIV. Sic porro Polypus cordis ab humoribus viscidis, glutinosis in sanguine hospitantibus, qui facile a superveniente terrore, haustu potus frigidi, tempore æstatis corpore calente, generari possunt, oriri potest. Hoc enim modo gelatinosæ sanguinis partes atque fibrosæ in grumos abire solent, qui in cordis auriculis ventriculisque compressi, per quos una cum sanguine quia transire commode non valent, in ejusmodi corpus grumosum atque fibrosum radices postea figens, & à continuo appellente sanguine incrementum capiens, successive coalescunt. Alio tempore polypus cordis ab acido in sanguine hærente, nec non etiam à mærore similibusque animi pathematis, experientia *Michael. Bernh.* VALENTINI in pandect. medico-legalib. supra allegatis; verbo: ab omnibus istis rebus ac causis, sanguinem solito viscidiorem glutinosioremque reddentibus, spiritusve animales absumentibus, excitatur.

§. II.

Ad occasionem itaque præsentis casus quod attinet, duplicem in nostro subjecto considerandam habemus, quarum una est cacochymica corporis constitutio, altera pulveris sternutatorii abusus, qua occasione, antequam longius progrediamur, de pulveris hujus sternutatorii denominatione, præparatione, natura ac principiis, cum id à re nostra non alienum videatur, in præsenti non nihil afferemus. Vocatur hic pulvis sternutatorius a patria, ubi primum confectus fuit, HISPANICUS, vulgo SPANIOL, cujus præparationis modum *Dn. D.* THEBESIUS in Tract. *vom Rauch- und Schnupff-Taback* cap. 6. p. 62. sequentem esse ait: *Die Spanier machen ihn auf eine andere Art* (paulo enim ante de Italorum eum conficiendi modo locutus erat) *allwo sie einen guten Crassilianischen Taback nehmen und in einem geheitzten Zimmer sehr stark trocknen, dass er sich mit denen Händen leichte zerreiben lässet: Diesen also wohl getrocknet, thun si in zwey von klarer Leinwand gefertigte Säckgen, welche ein eigener Mann, der sich die Augen, Nase und Mund, mit einen besondern Instrument vermachet und verwahret hat*, (de incommodis & morbis eorum, qui hunc pulverem præparant, vid. *Clariss.* RAMAZZINI, tract. de morbis artific. cap. 17. p. m. 114. seqq.)

in

in einen andern Gemache stark zusammen rüh'en und stossen muss, dass ein solches zartes Pulver, unter der Gestalt eines Rauchs, durch das dünne Tuch heraus flieget, welches in dem ganzen Zimmer sich allenthalben anleget, so gesammlet und zum Gebrauch verwahret wird. Dieses Pulver ist so zarte, als immermehr ein Staub-Meel seyn kan, und wird von seinem Vaterlande, wo es zubereitet wird, Spaniol genennet. Eine andere Sorte wird uns aus Portugall überbracht, so nicht allzuklar ist, und zugleich aus der roth-gelben Farbe in die grüne fallet. Es wird auch von den Portugiesen zugerichtet aus den Blateren des besten Virginischen *und* Brasilianischen *Tabacks, so zuvor in Rosen-Wasser geweichet sind, dass die allzustarke Schärffe etwas ausgezogen und gemindert werde, hernach werden solche wiederum getrocknet, und auf die nächst bequehme Art zu Pulver gemachet.* Hæc ille hactenus. Pulvis hic ultimus est optimus, cum non adeo volatilis, nec etiam tam acris, ac prior, observatur, cujus, alterius nempe speciei, usum ego dissuaderem, præcipue cum haud amplius genuinus, sed admodum adulteratus, variisque, ut percepi, liquoribus, vetustus inprimis & vapidus, infectus ad nos deferatur.

§. III.

Imo, cum insignis & perquam copiosus pulveris hujus usus nostræ terræ incolas istius præparationem per speciem quandam molarum manubriis instructarum, vulgo *Hand-Mühlen*, quoque docuerit, dici profecto non potest, quantam adulterationem quantamque depravationem execrabilis auri sacra fames atque habendi cupido huic adjecerit pulveri. Compertum enim ipsemet multoties habeo, ut ab aliis etiam relatum accepi, istius confectores omnes quisquilias, omnes petiolos situ correptos, foliaque deperdita, simul conterere, inque pulverem convertere. Quæ inde igitur non exoriantur, proh dolor! gravia mala, eaque haud vero tristia! Usus genuini laudem, crimen abusus, habet. Modum itaque excedentes, propter virulentiam narcoticam & stupefactivam adeoque pernitiosam, gravissima atque desperata sæpius incurrunt mala, qualia Exempla adducunt JACOBUS VI. Rex Angliæ, in pecul. Tractatu Misocapni nomen gerente, WILLISIUS Pharmaceut. Ration. P. I. Section. VII. cap. III. p. m. 200., *Johann. Chrysostom.* MAGNENUS in Eleganti Exercit. de Tabaco Exercit. IIX. §. 1. pag. 105. & 109., *Sim.* PAULI in Commentar. de usu & abusu Tabaci & herbæ Theé p. m. 6. seq., *Mich.* ETMULLERUS Colleg. Pharmaceut. in SCHROEDERI Pharmacop. Medico-Chym., P. I. Sect. Class. I. Tom. Opp. I. pag. 614-616. edit. Westph l., GREMBSIUS Arbor. Integræ & Ruin. Homin. Lib. III. Cap. I. §. 37., *Adrian.* SPEIGELIUS in Corp. Humani Fabrica Lib. VIII. cap. 2. p. m. 243., THEBESIUS in Tract. supra aleg. p. 65. seqq. ESTIENNE & LIBAULT IUS de l'agricul-

difficilis, cum earum numerus prope sit infinitus. Nunc enim polypo occasionem subministrat vel causa interna, vel externa; ad quam priorem pravæ sanguinis qualitates; ad posteriorem vero variæ injuriæ externæ, v. g. contusio, hæmorrhagia, frictio, & sic porro, pertinent. Sic de polypo à contusione in naribus excitato videri potest *Job. van* MEECKERN observat. chirurg. XI. & XIII; à frequenti hæmorrhagia narium & catarrhis acrioribus, *Mich.* ETMULLERUS tomo opp. II. pag. 862.; a narium frictione frequenti & forti KERCKRINGIUS, spicileg. anatom. observat. XIV. Sic porro Polypus cordis ab humoribus viscidis, glutinosis in sanguine hospitantibus, qui facile a superveniente terrore, haustu potus frigidi, tempore æstatis corpore calente, generari possunt, oriri potest. Hoc enim modo gelatinosæ sanguinis partes atque fibrosæ in grumos abire solent, qui in cordis auriculis ventriculisque compressi, per quos una cum sanguine quia transire commode non valent, in ejusmodi corpus grumosum atque fibrosum radices postea figens, & à continuo appellente sanguine incrementum capiens, successive coalescunt. Alio tempore polypus cordis ab acido in sanguine hærente, nec non etiam à mœrore similibusque animi pathematis, experientia *Michael. Bernh.* VALENTINI in pandect. medico-legalib. supra allegatis; verbo: ab omnibus istis rebus ac causis, sanguinem solito viscidiorem glutinosioremque reddentibus, spiritusve animales absumentibus, excitatur.

§. II.

Ad occasionem itaque præsentis casus quod attinet, duplicem in nostro subjecto considerandam habemus, quarum una est cacochymica corporis constitutio, altera pulveris sternutatorii abusus, qua occasione, antequam longius progrediamur, de pulveris hujus sternutatorii denominatione, præparatione, natura ac principiis, cum id à re nostra non alienum videatur, in præsenti non nihil afferemus. Vocatur hic pulvis sternutatorius a patria, ubi primum confectus fuit, HISPANICUS, vulgo SPANIOL, cujus præparationis modum *Dn. D.* THEBESIUS in Tract. *vom Rauch- und Schnupff-Taback cap. 6. p. 62.* sequentem esse ait: *Die Spanier machen ihn auf eine andere Art* (paulo enim ante de Italorum eum conficiendi modo locutus erat) *allwo sie einen guten Crasilianischen Taback nehmen und in einem geheitzten Zimmer sehr stark trocknen, dass er sich mit denen Händen leichte zerreiben lässet: Diesen also wohl getrocknet, thun si in zwey von klarer Leinwand gefertigte Säckgen, welche ein eigener Mensch, der sich die Augen, Nase und Mund, mit einen besondern Instrument vermachet und verwahret hat,* (de incommodis & morbis eorum, qui hunc pulverem præparant, vid. *Clariss.* RAMAZZINI, tract. de morbis artific. cap. 17. p. m. 114. seqq.) *in*

in einen andern Gemache stark zusammen rütteln und stossen muss, dass ein solches zartes Pulver, unter der Gestalt eines Rauchs, durch das dünne Tuch heraus flieget, welches in dem ganzen Zimmer sich allenthalben anleget, so gesammlet und zum Gebrauch verwahret wird. Dieses Pulver ist so zarte, als immermehr ein Staub-Meel seyn kan, und wird von seinem Vaterlande, wo es zubereitet wird, Spaniol genennet. Eine andere Sorte wird uns aus Portugall überbracht, so nicht allzuklar ist, und zugleich aus der roth-gelben Farbe in die grüne fallet. Es wird auch von den Portugiesen zugerichtet aus den Blätteren des besten Virginischen *und* Brasilianischen *Tabacks, so zuvor in Rosen-Wasser geweichet sind, dass die allzustarke Schärffe etwas ausgezogen und gemindert werde, hernach werden solche wiederum getrocknet, und auf die nächst bequehme Art zu Pulver gemachet.* Hæc ille hactenus. Pulvis hic ultimus est optimus, cum non adeo volatilis, nec etiam tam acris, ac prior, observatur, cujus, alterius nempe speciei, usum ego dissuaderem, præcipue cum haud amplius genuinus, sed admodum adulteratus, variisque, ut percepi, liquoribus, vetustus inprimis & vapidus, infectus ad nos deferatur.

§. III.

Imo, cum insignis & perquam copiosus pulveris hujus usus nostræ terræ incolas istius præparationem per speciem quandam molarum manubriis instructarum, vulgo *Hand-Mühlen*, quoque docuerit, dici profecto non potest, quantam adulterationem quam' amque depravationem execrabilis auri sacra fames atque habendi cupido huic adjecerit pulveri. Compertum enim ipsemet multoties habeo, ut ab aliis etiam relatum accepi, istius confectores omnes quisquilias, omnes petiolos situ correptos, foliaque deperdita, simul conterere, inque pulverem convertere. Quæ inde igitur non exoriantur, proh dolor! gravia mala, eaque haud vero tristia! Usus genuini laudem, crimen abusus, habet. Modum itaque excedentes, propter virulentiam narcoticam & stupefactivam adeoque perniciosam, gravissima atque desperata sæpius incurrunt mala, qualia Exempla adducunt JACOBUS VI. Rex Angliæ, in pecul. Tractatu Misocapni nomen gerente, WILLISIUS Pharmaceut. Ration. P. I. Section. VII. cap. III. p. m. 200., *Johann. Chrysostom.* MAGNENUS in Eleganti Exercit. de Tabaco Exercit. IIX. §. 1. pag. 105. & 109., *Sim.* PAULI in Commentar. de usu & abusu Tabaci & herbæ Theé p. m. 6 seq., *Mich.* ETMULLERUS Colleg. Pharmaceut. in SCHROEDERI Pharmacop. Medico-Chym., P. I. Sect. Class. I. Tom. Opp. I. pag. 614-616. edit. Westph l., GREMBSIUS Arbor. Integræ & Ruin. Homin. Lib. III. Cap. I. §. 37., *Adrian.* SPEIGELIUS in Corp. Humani Fabrica Lib. VIII. cap. 2. p. m. 243., THEBESIUS in Tract. supra alleg. p. 65. seqq. ESTIENNE & LIBAULTIUS de *Dispur. Medico-Pract.* Tom. VII.

l'agricul-

l'agriculture p. 187. Hinc oleum *Tabaci* destillatum pernitiosissimum venenum est: Sicut Florentiæ in Italia prostat oleum Tabaci destillatum, quod pro atrocissimo veneno habetur. Ibidem recipiunt Tabacum vino maceratum, huic intrudunt acum, eamque ita madidam infigunt animalibus quibuscunque, quæ mox ab ictu pereunt. Paucæ certe olei destillati Tabaci guttulæ quodvis animal enecant: Si enim recipitur hoc oleum, in quo particulæ Tabaci omnes concentratæ, ejusque gutta unica linguæ felis vel canis similique animali instilletur, ea statim exinde redduntur rabida, ac tandem moriuntur: item si filum oleo hoc destillato illitum & intoxicatum gallis aut gallinis similibusque cum acu per coxam, aut carnem in pedibus, traducatur, exinde mox intereunt. Si in vulnus gutta unica immittitur, statim interficit, cujus quædam exempla a Celeberrimo D. *Michaele* ETTMULLERO in Colleg. quodam Pharmaceut. manuscripto, ab Illustris Academ. Nat. Curios. Socio nostro D. Westphalo benevole mihi communicato, ex RHEDI Experim. Indic. allegantur. Interne quoque gutta unica olei hujus assumpta miras præcordiorum angustias, vertigines ac scotomias, inducit, experientia jam laudati ETTMULLERI. Porro nec viperæ aliique serpentes Tabacum ferre possunt; si enim circa spinam tantillo vini, oleo hujus destillato imprægnati, adsperguntur, intereunt; imo si Tabaci fumus serpenti aut viperæ afflatur, mox intoxicatæ stupent & mortuæ quasi jacent. Conf. sæpe laudatus ETTMULLERUS in Colleg. manusc. allegato, RHEDI Experim. circa res ex India allat p. 10. 40. seqq.; & L'EMERY Cursus Chimici P. II. cap. XIV. p. m. 602. ubi simul p. 604. refert, oleum hujus destillatum, facta incisione cutis in coxa aut crure canis, mediante turunda imbuta immissum, eundem cum impetu supra & infra purgasse, utut alias animal robustissimum: quod etiam ex Tabaci foliis clysteribus ad unciam dimidiam inceptis sæpe observavit supra allegatus Academ. Naturæ Curios. Socius noster, testantibus ejus Litteris familiaribus: Sicut pariter ETTMULLERUS in Colleg. Pharmaceut. ad SCHROEDERUM Tom. Opp. I. p. 615 edit. Westphal. in Praxi expertus est, Clysma ex decocto Tabaci paratum corpus mere turbasse, ac convulsiones, sudores frigidos, maximaque mala alia, induxisse, unde probe notanda, quæ Poëta Italus habet:

Moltò Bacco e Tabacco uccide un huomo.

§. IV.

Gravia igitur ob detrimenta a pulveris hujus abusu excitata quibusdam olim in Regionibus usus Tabaci sub utriusque forma a summo Magistratu admodum severe fuit prohibitus. Sic Dn. OLEARIUS in Itin. suo Moscowit. & Persico Lib. III. Cap. 6. p. m. 197. & cap. 19. p. 289. scri-

scribit: Moscowiæ Imperatorem, ob insignem utriusque Tabaci abusum, anno 1634. Mandato publico prohibuisse, ut ne quis Ditioni suæ & Provinciis subjectus Tabacum inferret, vel in iis Tabaco uteretur, secus autem qui facturus esset, & Mandato non pariturus, ei non solum paratissimam certo fore fustigationis aut virgarum pœnam, sed & quoque alarum nasi bifidam sectionem. Cujus infamiæ nota affectorum aliquot sibi suisque in Itinere obvia factorum exempla noster testatur auctor: quam gravem eandem animadversionem in Mandati Regii Persici transgressores idem Lib. V. cap. 31. p. 645. annotat. Tabaci quoque usum subditis suis aliisque omni modo dissuasisse JACOBUM VI. Magnæ Brittanniæ Regem, legimus, qui suo in Tract. supra §. III. allegato, afferente RESTNERO in Disputat. de Jure Tabaci §. 3., sequens promulgavit Edictum: Tandem, o Cives! si quis pudor, rem insanam abjicite, ortam ex ignominia, receptam errore, frequentatam stultitia; unde & Numinis accenditur ira, corporis sanitas atteritur, res familiaris arroditur, dignitas Gentis senescit domi, vilescit foris: Rem visu turpem, olfactu insuavem, cerebro noxiam, pulmonibus damnosam: & si dicere liceat, atri fumi nebulis tartareos vapores proxime repræsentantem. Alii hoc Edictum non de usu, sed de cultura Tabaci intelligunt: Vid. Histor. orbis Terrar. Geograph. & Civit., Francofurti ad Oderam Anno 1673. edita, Cap. 3. §. 4., ubi: Tabaci culturam in Agris Glocestrensibus non minori cum successu tentarunt, sed Edictis Regiis quanquam ægre retracti sunt, quod metueretur, ne, si in ipsa Anglia institueretur, Coloniæ Americanæ inde detrimentum caperent. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ, cum heic non tam de fumigatione Tabaci, quam potius de pulverisati nimia per nares attractione, disseramus.

§. V.

Hæc enim adeo hisce temporibus increvit, ut in consuetudinem plane abierit, nec amplius remedii loco pulvis hic habeatur. Hinc in salutationum officio & magnifico prandiorum atque cœnarum apparatu, magnum aliquod omissum videtur, nisi isto quoque tempore multoties pyxide nunc eburnea, nunc testudinis marinæ scuto formata, nunc argentea, inaurata gemmisque splendidis condecorata, ut & imagine intus, plerumque lasciva & turpi, exornata, singulari quodam cum corporis motu verborumque circuitu, producta aliisque oblata, nares perpetuo hoc pulvere vexentur, atque insigni sternutationis strepitu, foedis hujus pulveris prodatur inspiratio, nescientes interea hujus perversæ consuetudinis Amatores eam & contra decorum & munditiei leges esse, nares, cloacarum facies repræsentantes, gerere. Imo legibus sanitatis pessimum hunc morem e Gallia ad nos aliasque Regiones profectum adversari, nemo fere credit, sed elegantia putatur ad Gallorum etiam hac in re vi-

 vere

vere mentem. De qua stulta imitatione BARCLAJUS quoque in Icon. Animor. Cap. III. p. 89. edit. BUCHNER. ita scribit: Vicinæ autem aliæque etiam gentes ridiculo errore deceptæ ad illorum quoque mores, per earundem vestium ac motuum variam imitationem, putant accedere ignaræ, leporis & gratiæ virtute in nonnullis hominibus uno genio cuncta placere; in aliis autem, in quibus natura ad hos mutabiles habitus propitia non est, ejusdem venustatis imitationem & curam ingratam esse ac ludicram. Immensam hanc sternutatorii pulveris libidinem non tantum Cives quam plurimos oppidanos, sed ipsos etiam Pagorum Rusticos, tam nostræ quam exterarum Regionum gentis, mirifice delectari, nasique pica vexari, conventus nuptiales, cauponarii &c. quotidie fere testantur: quod quadraginta jam abhinc annis de Curlandiæ rusticis observavit Ducis Wurtenbergici Archiater meritissimus, Academiæ nostræ sæpius laudatæ socius nunquam otiosus, Dn. D. LENTILIUS, in Ephemer. Anno X Decur. II. Append. pag. 131. tabacino hoc pulvere minus, quam ipso pane, carere potentibus. Salutationis, pergit Vir Excellentissimus, quædam apud ipsos species, dum rustico rusticus fit obviam, ut nicotianæ suam quisque thecam sibi vicissim offerant, quod ni fiat, incivile prorsus habetur. Quis non cum HORATIO Epist. XIX. Lib. I. versu 19. p. m. 249. jure meritoque exclamet: O Imitatores, servum pecus! Arrigite igitur aures, quæ SENECA, homo gentilis, de vita Beat. Lib. I. p. m. 652. his verbis ait: Nihil magis præstandum est, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur: Atqui nulla res nos majoribus malis implicat, quam quod ad rumorem componimur: optima rati ea, quæ magno assensu recepta sunt, quorum exempla nobis multa sunt; nec ad rationem, sed ad similitudinem, vivimus. Inde ista tanta coacervatio aliarum super alios ruentium &c. Verum, eo hodie perventum est, ut omnes fere virtutes veræ exulent, tantasque inter alia prava hæc consuetudo, & sanitati & bonis moribus adversa, radices egerit, ut homines non amplius, ut jam dictum fuit, ad rationem, sed ad similitudinem, vivant. *Dann es werden heut zu Tage allerhand Dinge, sie mögen auch noch so abgeschmakt herauskommen, als sie nur immer wollen, vor eine Galanterie geachtet, worunter die mit Schnupf Taback bestreueten Nasen, billig mit oben anzustehen verdienen.* Exoptandum vero esset, quo corruptum hunc morem ad mundi genium se componentes tantum colerent; Verum enim vero, ut lues epidemica pestilenti suo habitu promiscue homines afflat & inficit, ita & hæc prava consuetudo istos, qui modesti tamen & pii, vanitatesque mundi ex toto ejurasse videri cupiunt, tacite quoque corrumpit. Sic enim hodie quandoque unum alterumve in sacra cathedra stantem, ac de bonis moribus ex ista ad populum sermonem facientem, avide ex sua pyxide juxta se posita, bonam hujus pulveris partem digitis præhendere, naresque eo ad Auditorium

rium risum scandalumque conspurcare, & mihi & aliis observare licuit. Opus profecto hinc foret, publico mandato turpem hunc coercere morem, uti sub initio superioris seculi id factum legimus, cujus Clarissimus THEBESIUS l. c. his meminit verbis: *Hier fället mir ein, was ich einsmahls gelesen, daß die Priester in Spanien denselben sich so stark angewohnet, daß sie auch so gar bey Administrierung des Heil. Abendmahls und bey der Messe sich dessen bedienet, weswegen auch zu Anfang des vorigen Seculi Pabst* URBANUS IIX., *auf Ansuchen des Decani und des Capituli der Haubt-Kirchen* Seville, *eine Bulle ergehen lassen, worinnen er alle, die inskünftige in der Kirchen Schnupf-Taback gebrauchen würden, in den Bann gethan.* Hæc ille.

§. VI.

Occasione sternutationis quæstio, scitu omnibus necessaria, occurrit, cur sternutantibus precetur salus, osque simul signetur cruce? Initium consuetudinis hujus superstitiosæ ante Aristotelem, & sic diu ante Christi nativitatem, apud Ethnicos incrementum sumsisse, testatur Strabo, p. 438. Siquidem & ethnici à sternutamentis auguria capere soliti fuerunt, cujus etiam ARISTOTELES, THEOCRITUS, ARISTÆNETUS, PETRONIUS, PLINIUS, *Robert* KNOXIU'S *in cylianischer Reise-Beschreibung* lib. III. cap. 1. p. 134. aliique quam plurimi meminerunt, quam ideo AMMIANUS & AUGUSTINUS repudiarunt, imo ipse CICERO de divinat. lib. II. his verbis: Quæ si observamus, & pedis offensio nobis, & corrigiæ abruptio, & sternutamenta observanda. Apud Romanos quidem sternutatio olim inter minima erat omina: at apud Græcos ominis maximi habebatur, divinitatis enim quiddam contineri augurabantur, unde non solum certum observabant tempus, sed & latus, ubi sternutatio fieret: hæ ad sinistrum latus aversabantur; meridianæ faustæ habebantur, maxime si a latere dextro; matutinæ vero infaustæ, unde PROPERTIUS eleg. 3. lib.

Nunc tibi nascenti primis (mea vita) diebus,
Aridus argutum sternuit omen amor.

Vid. del RIO in disquisit. magicar. lib. III. p. II. Quæst. IV. sect. IV. p. m. 454. Antiquis nimirum his Ethnicis caput sacrum habebatur, hinc veteres Hebræi ac Græci per caput jurabant, ac sternutamentum capite editum, tanquam Deum adorabant, teste Xenophonte de Athen. Republica, & de rebus Græcor., Casaubono animadv. in Athen. lib. II. cap. 25. Formula eorum erat: Ζεῦ σῶσον! *Jupiter serva*: cui votum nobis consuetum respondet: *Prosit! Gott helffe!* Sicut etiam a Græcis sternutantes genu flexo salutabantur, teste Athe-

 næo.

naeo. Ritus hic a veteribus, qui sternutationem a periculosa cerebri commotione oriri credebant, continuabatur, hinc sternutantibus salutem precabantur, ne apoplexia aut alio periculoso cerebri affectu corriperentur: Quamplurimis enim sternutatio audit apoplexia parva, vel epilepsia quaedam levis, ut jam olim AVICENNAE lib. III. fen. V. tract. II. cap. 3. cui postea adstipularunt RIOLANUS particul. mech. cap. 17., UNZERUS de Epileps. lib I. plurimique alii. Et quidem maxime cum sternutarent, per sternutamenta animam expulisse credebant, unde consuetudo haec superstitiosa ortum duxit, ut sternutantes salvere jubeantur, dicendo: *Salus*! vel *Prosit saluti!* Ritus hic sternutantibus bene precandi continuavit per omnes fere nationes, etiam regnum turcicum, ut ad sternutationes epilepticorum similiumque capitis affectuum, ut & grassantibus morbis malignis pestilentialibus similibusque epidemicis contagiosis infectorum, aut caput denudent, aut corpus inclinent, & sternutantes consueta hactenus formula salutent: *Deus* te adjuvet! *Gott helffe dir!* Similis sternutationis malignae contagiosae in famosa illa Atheniensium peste grassantis mentionem facit THUCYDIDES de bello peloponnens. §. 131. pag. 108. item *Polydor.* VIRGILIUS de Invent. rerum lib. VI. cap. 2. p. 454. qua omnes, qui aliquoties sternutassent, paulo post extincti sunt; quod etiam confirmatur ab *Hieron.* CARDANO in *Hippocrat.* Aphorism. 47. libri V. p. 559, & DIEMERBROECKIO de peste cap 5 p. 18. item lib. IV. histor. 18. de peste Neomagenti anno 1639. grassante, qua durante neminem saepius sternutantium convaluisse observavit. Videatur etiam PIENS de Febrib. p. 485. *Guil.* DURANDUS in ration. divinor offic. p. m. 152. & *Carol.* SIGONIUS histor. de Regno Ital. lib. I. qui quidem hunc salutandi morem a *Gregorii magni* pontificis tempore deducit, cui autem STRADA praelus academ. lib. III. protest. 4. de Pistore suburbano, & *Cornel.* STALPARTUS van der WIEL obss. rarior. cent. II. part. prior. observ. VI. p. 50. contradicunt. Ipsam historiam morbi hujus epidemici pestilentialis, quo anno 588. tempore *Gregorii magni*, Pontificis Romani, homines infecti sternutando obierunt, ex chronico quodam Coldicensi manuscripto supra laudatus Dn. D. WESTPHALUS nuperrime mihi communicavit sequentibus verbis: Anno 579. *wurde König* Siegebertus *im Lager vor Tornay erstochen, darauf kommet* Childebertus *ans Regiment. Bey seiner Zeit anno* 588. *entstunden erschreckliche Ungewitter, und grausame Wasserfluthen, darauf erfolgte eine erbärmliche Seuche und Pestilenz in allen Landen, daran viele Millionen Menschen hinsturben; so balde ein Mensch anfieng zu niesen, war keine Rettung bey ihnen, darum sagte man zu ihme:* Gott helffe nun dir! *Dieses erschrecklichen Sterbens halber ordnete der Pabst zu Rom* Gregorius Magnus *die Litaney an, unter welcher zu Rom in einer Kirchen, ehe solche ausgesungen worden*, 80. *Personen, die gesund zum Anfange des Gesangs* kom-

kommen waren, unter währenden Niesen hinfielen und sturben. Potius ergo credendum, ritum hunc a gentilium auguriis partim, partim erronea veterum opinione, qua sternutationem ab apoplexia, epilepsia, aliaqne periculosa cerebri & totius capitis sacrati commotione, suam traxisse originem. Econtra Medici Parisienses, ac hodienum nostræ gentis mulierculæ visitantes, bonum omen optimumque reconvalescentiæ signum habent, quando ægri sternutare incipiunt, quod illis alias, ob virium defectum, denegatur, unde vulgatum illud apud nos & Gallos ortum duxit. Sternutavit, salva jam res est! Vid. Misant. BRIOSIUS in epistol. p. 204. Nimirum sternutatio critica omnino salutaris est, & aut futuram hæmorrhagiam, aut morbi saltem resolutionem & translationem indicat. Salutare quoque signum est in morbis serosis s. phlegmatitis, ac soporosis, nec non in suffocatione histerica, & materiæ morbificæ in cerebro resolutionem & translationem indicat. In partu quoque difficili conducit, quatenus totum abdomen, & universum fere systema nervosum, fortiter concutit, adeoque in musculis abdominis conatum excitat & partum promovet, Conf. HIPPOCRATES sect. V. aphor. 35, & ephemer. academ. nat. curios. ann. III. decur. I. observat. 138. p. m. 217. Verum in morbis acutis, malignis, pestiferis &c. sine criseos indiciis, & cum symptomatibus aliis gravioribus, copiosior, frequentior & violentior, lethalis est, indicat enim causæ morbificantis malignæ nimiam volatilitatem, acrimoniam, generi nervoso statim insidiantes, unde etiam affectus epileptici similesque convulsivi, & in ætate grandævi apoplectici &c. subsequuntur. Minus quoque convenit in vulneribus & ulceribus capitis, affectibus oculorum, pulmonum, in specie in phtisi, cum convulsione tanta facile rumpantur ulcera, dilatentur vulnera, commoveatur & lædatur nervus opticus cum tunica retina, unde cæcitas sæpe oriri solet.

§. VII.

Sed missis his, ad pulveris sternutatorii Hispanici hactenus descripti abusum revertendum, qui, (utut alias, si bonitatis ejus, quantitatis moderatæ, temporis adhibendi ac temperamentorum, justa habeatur ratio, neutiquam plane rejiciendus est ac contemnendus) præsentis nostri casus mera fuit causa occasionalis, neutiquam tamen ægri constitutione cacochymica exclusa, quæ obstetricis sustinuit partes, quo eo facilius œsophagi tunicas lædere atque erodere valuerit pulveris acrimonia. Proxima polypi nostri causa, ut ex supra dictis patet, & ex ulterius dicendis intelligi poterit, tunicarum, inprimis glandulosæ, fuit corrosio, humorumque inde excitatus affluxus. Facta enim hac læsione particulæ sanguinis viscidæ atque gelatinosæ, extra sua vascula delatæ, primum in fibrillas, deinde successive in ejusmodi excreve-

creverunt corpus carnofum, quod poftea ob continuo accedens nutrimentum, adauctum fuit, & in fuo incremento & defcenfu inferiora verfus, hederæ adinftar arboreæ radices novas tunicis œfophageis infixit, per quas novum ipfi acceffit nutrimentum. Simili modo ac opilionum & aurigarum canes veterani fæpe rauci fieri folent, dum, equos oviumque greges per æftatem torridum fequentes, varios terræ pulveres copiofe infpirant, qui tam laryngi, quam pulmonibus & afperæ arteriæ ramificationibus, impacti & cum lympha aliisque nutritiis fuccis in partibus glandulofis, horumque vafis compacti, tumores duros & tactui renitentes conftituere, imo & fæpiffime acres laryngis tunicam valde fenfibilem, vafaque fanguinea & lymphatica, arrodere folent.

SECTIO IV.

Phænomena quædam nonnullasque circumftantias atque quæftiones fiftens.

Phænom. I.

FUit vir hic temperamento fanguineo-phlegmatico, corporisque mole fat notabili, ad cacochymiam tamen valde proclivi præditus.

II.

Copofiffime affumfit pulverem hunc fternutatorium.

III.

Corpore aliquando concalefacto, naresque hoc pulvere, eoque ficciffimo, replevit, fortiterque eum infpiravit, quo factum fuit, ut non folum ad fauces, & œfophagum usque illum, penetrare obfervarit; &

IV.

Statim dolorem urentem, tuffim frequentem fputumque cruentum, fenferit.

V.

Temporis fpatio quodam effluxo dolor, tuffis & fputum cruentum, cefarunt, deglutitio autem fenfim difficilior reddita fuit.

VI.

VI.

Caufa hujus affectus a medico & medicaftro, rejecta probabiliori, enarrata, habita fuit copiofa materia pituitofa nimis vifcida, fed inepte.

VII.

Æger remediis prioribus incaffum adhibitis, alii cuidam medico affectum hunc ejusque caufam, fibi probabilem, refert, quæ vero iterum rejicitur, & in nefcio quod, acidum fylveftre commutatur.

IIX.

Medicamenta turfus nullum edunt effectum falutarem.

IX.

Deferit æger medicos; feque naturæ ac tempori, ut ajunt, committit, foreque fperat, ut fponte fua iterum hoc malum abeat.

X.

Adhibet penicillum ventriculi, vulgo *die Magen-Börfte.*

XI.

Hujus applicationem equidem difficilem fentit, minus tamen dolorofam, penetrationem vero in ftomachum usque, ob quoddam obftaculum, plane impeditam.

XII.

Educitur hujus ope infignis equidem pituitæ; nonnihilque fimul cruoris, absque ullo tamen levamine.

XIII.

Ab ufu hujus penicilli faucium deglutitio, antea adhuc liberior, nunc difficilior, animadvertitur, ita, ut non multo poft folidiora alimenta non amplius affumere valeat, fed ad liquida tantum confugere opus habeat, quæ, ob malum indies accrefcens, curfum libere deglutire nequit, fed leniter ea per calamum ftramineum abforbere cogitur.

XIV.

Paulo liberius abforpta cum fonitu regurgitant, præfentaneamque ægro minantur fuffocationem.

XV.

Tandem ob plenariam liquidorum, etiam valde tenuium deglutitionem prohibitam, fame sitique æger fractus, ac sceleti cute tantum obducti faciem referens, misere moritur.

XVI.

Aperitur cadaver, œsophagusque ad latus dextrum nonnihil contortus, superiora autem versus solito tenuior, gracilior acuminatiorque conspicitur.

XVII.

Ista œsophagi in faucibus apertura nonnihil durior contracta & ita exigua apparet, quo vix pisum admittat vulgare.

XIIX.

Gula incisa, media ejus in parte, excrescentia vermiformis sat notabilis per medium divisa, radicibus nonnullis brevibus substantiæ atque tunicis œsophagæis infixis, conspectui se offert.

XIX.

Circa initium hujus polypi rarioris materia, sanguinis grumosi ad faciem nonnihil accedens, deprehenditur.

XX.

Substantia ejus adeo mollis erat, ut levi etiam digitorum tactui cederet, colore ceterum gaudebat ex rubicundo pallido.

Quæstio I.

An malum hoc fuerit hæreditarium, ut quædam voluerunt?

Quæstio II.

Annon in principio affectui huic medela afferri, ejusque incrementum impediri, potuisset?

Quæstio III.

Annon Inveteratus hic polypus destrui atque auferri potuisset?

Sectio V.

Resolutionem & Responsionem hactenus prolatam tradens.

I.

Circa temperamenti nomen, definitionem atque divisionem, de qua materia, cum permulta jam extent scripta, primoque statim intuitu, quid per istud & quale heic intelligatur, eluceat, non morabimur; nec eorum quoque novatorum litem, qui nobilem temperamentorum doctrinam omni, at vano, conatu evertere atque ex orbe erudito præscribere laborant, nostrum in præsenti faciemus: sed brevitatis causa ad Dissertationem infra allegatam remittimus. (Vide M. Gregorii Dissertat. de Temperam. Scriptorib. Novi Testamenti, ubi in Prœm. hæc controversia pertractata legitur.) His itaque transsis, ad asserti probationem nos accingimus, ubi diximus; Virum hunc temperamento fuisse præditum sanguineo-phlegmatico. Nemo autem hic arbitretur, ob adjectum sanguini phlegma, temperamentorum numerum me credere quaternarium, cum eum tantum ternarium esse existimem, variis ex rationibus, tam sacris quam physicis, aliisque demonstrabilem. Temperamentum vero, vulgo phlegmaticum quod dicitur, peculiare non est, sed corruptum saltem, cum ad sanguineum pertineat, quod plerumque, accedente vita atque inordinata ac prava diæta, in hoc degenerare solet, quanquam enim non negem, ex utero quoque materno prodire interdum phlegmaticos, nostram hypothesin qui aliquomodo possent vacillantem reddere; verum enim vero res omnis in vado versatur, est & manet phlegmaticum temperamentum corruptum, qualis enim parentum constitutio, talis quoque spermatis natura deprehenditur; sed hæc materia alio tempore paulo curatius forte fuerit examinanda. Sanguineum autem in nostro subjecto valde cacochymico primum adhuc obtinuisse locum, actiones non tantum in vita morales, sed & corporis sat notabilis moles, qua sanguinei ut plurimum, præsertim vitam tranquilliorem degentes, gaudent, nec non habitus aliæque circumstantiæ demonstrarunt, quæ corporis constitutio autem, ut superius dicta, vitæ genus nempe inordinatum diætamque juxta sex res non naturales perversam, quo vitio plerumque Caupones laborare solent, admodum fuit depravata, colorque & habitus antea vividus & laudabilis, in pallidum nunc atque œdematosum aspectum mutatus, actusque morales multo tardiores nunc facti fuerunt observati. Quibus ex causis hæc corporis constitutio nullo alio, quam sanguineo-Phlegmatici temperamenti titulo, condecorari potuit debuitque.

II.

De pulveris sternutatorii hujus nomine &c. Sect. III. §. 3. jamjam fuit actum, nunc paucis istius in principia inquiremus, quo planior ejus fiant natura seu temperies operandique modus. Ad partes itaque constitutivas istius quod attinet, odor non solum gravis & sapor acris de sulphure & sale volatili testantur; sed etiam analysis chymica satis clare ista imo plura adhuc demonstrat. Comperimus enim insigni hunc 1.) pulverem olei fœtidi ac sulphuris impuri & narcotici; 2.) salis admodum acris alcalicæ naturæ; & 3.) phlegmatis acidi, præditum esse quantitate, qua ex compositione facile patet, quanta pro temperamentorum diversitate immoderatus atque insanus ejus abusus procreare valeat incommoda. Hoc autem probe notandum, quod partes hæ constitutivæ non semper in una eademque reperiantur copia, sed earum mixtura, nunc ratione vetustatis, nunc ratione soli natalis ac climatis, nunc etiam ratione præparationis, diversa deprehendatur. Ex quibus causa reddi potest, cur interdum operationes in uno eodemque subjecto huic adsueto tam diversæ observentur, quamquam & temperamentorum diversitas non excludenda veniat. Sic enim v. g. salis volatilis, ut ex experimentis chymicis institutis didici, major copia, quam olei & sulphuris narcotici, elicitur; alio tempore plus phlegmatis acidi, quam salis & sulphuris, sicque porro, deprehenditur. Ut plurimum a. ille pulvis, qui in nostris terris præparatur, aut adulteratur, multum acidi; ille vero, qui vere ex Hispania ad nos fertur, multum sulphuris & salis volatilis acrioris, in se continet, semperque acerrimus animadvertitur, quod ex præparatione clarum est, dum folia non ad Italorum & Portugallorum laudabilem temperantur modum, sed statim absque ulla correctione conteruntur, inque pulverem convertuntur.

III.

Ex quotidiana observatione notum est, quod pulvis hic nimis exsiccatus, multo vehementius nares earumque interiora afficiat altiusque penetret. Veritati hoc esse conforme, multa probatione non indiget, modo quis ad majorem h. m partim volatilitatem pulveris; partim etiam ad pororum relaxationem, quæ in corpore vel motu vel alia causa calefacto contingit, attendere velit. Quomodo vere ad fauces, imo ad gulam usque, fuerit delatus, per facile est intellectu, qui enim quantitatem assumptam, & nasi structuram internam, intelligit, possibilitatem statim videt. Forti namque ac celeri facta inspiratione, qua præcipue hujus pulveris amatores delectantur, *denn darinne soll eine sonderliche Delcatesse stecken*, cum impetu iste per narium meatum ad oris & gulæ fundum porrectum, eo fuit compulsus, quod assertum quilibet, de ejus veritate

ritate dubitans, in se experiri potest. Confirmat etiam istud Dn. D. BOHNIUS, atque Dn. D. THEBESIUS, quorum prior Tract de Offic. Medici - duplici Clinico atque Forensi p. 200. ita scribit: Nec, qui Nicotianæ pulvis sine sternutatione & insensibiliter magis errhini nomine vim suam exerit, omni culpa vacat, cum ejus notabilem semper portionem, nobis non advertentibus inspiratione per nares facta, ad laryngem & pulmones cum aëre deflectere, probabile sit; Alter vero in Tract. supra cit. p. 65. seq. sequentem in modum disserit: *Dieses aber thut vornehmlich der Spaniohl, als welcher so sehr subtil, daß er wegen seiner Leichtigkeit bis in die Lufft-Rohre gehet, und indem er so scharff ist, dergleichen Effectus verursachet*; & ulterius: *Ingleichen haben ihn diejenigen zu meiden, so an der Lungensucht laborieren, weil er durch die Nase gezogen, durch das runde Loch bey der Nase ins Kopffe in dem Halse, und in oder wenigstens an die Lufft-Rohre gehet, und daselbst diese empfindliche Orte irritieret und grossen Husten verursachet.*

IV.

Hoc phænomenon antecedentis veritatem confirmat, cum immediate post copiosam assumptionem, dolor in gula urens, tussis frequens, atque sanguinis sputum, fuerunt exorta, manifesto argumento, pulverem hunc eo usque penetrasse, ibique hos excitasse effectus. Modus perscrutatu haud est difficilis, modo quis pulveris naturam supra explicatam, individui nostri constitutionem cacochymicam, & a calore relaxationem, perpendat consideretque; magnam etiam ejus portionem ad œsophagum una cum saliva simul inter deglutiendum delatam fuisse non adeo improbabile videtur.

V.

Ex hoc & antecedente phænomeno clare satis patet, pulverem hunc genuinam polypi nostri extitisse causam, eumque hoc tempore suum sumsisse initium. Quamprimum enim caro ejusmodi luxurians enascitur, ut plurimum dolor cessat, indolensque ejusmodi observatur excrescentia.

VI. & VII.

Quot capita, tot sensus, dicitur vulgo, & quidem verissime. Unde vero hæc discrepantia? Unde hic inter Medicos dissensus? Audiamus Celeberrimum STAHLIUM in Programm. de Dissensu Medicor.: Si jam hoc malum, dissensus nempe mutui, inquit, causa & origo non magis, quam objecti & affectuum dignitas consideretur, fieri non potest, quin pensitatis Medicinæ & artis fundamentis, quæ experientia & arte absolvun-

ſolvuntur, quaſi ſponte reſultet, diſſentientes illos aut plane falſa inſimulatione inter ſe mutuo certare: aut rationis, vel experientiæ, expertes eſſe, utrosque aut alterutrum ad minimum. Sicut enim non ſemper ſuccedit, ut inter duas contrarias ſententias alterutra ſit vera, quando videlicet tota relatio, circa medium nempe objectum, circa quod verſari debet, non recte inſtituta eſt: ita fieri certe ſubinde poteſt, ut neutra ſibi mutuo oppoſitarum ſententiarum ſit vera, ſed vel media quædam potius locum habeat, vel ſi oppoſitæ illæ a tramite ſuo oberraverunt, nempe debitum verum reſpectum ad uſum objectum non retinuerunt, plane illa, quam hac via, quærenda ſit veritas. Hæc ille. In præſente autem Caſu nullum hactenus medentium rem acu, quod ajunt, tetigiſſe, inde eſt, quod neuter malum debite examinarit, inque circumſtantias rite inquiſiverit, ſed ſuæ tantum opinioni fictæ fidem adhibuerit. Hinc ingens, ulterius l. c. ait STAHLIUS, experientiæ ſcandalum, & ab omni ævo probabile eſt, illa & rationis & circumſpectionis experimentalis aliquando inopia, aliquando quoque inadvertentia, ut bonus etiam eventus, licet manifeſto laborioſos, & quod ſane commiſeratione dignum eſt, tanto magis ipſos laborioſiores, communiter ſuæ arti imputare geſtiant Medici, & e talibus rebus experientias ſuas formare aut fovere. Unde, paulo poſt pergit, profecto nihil familiarius eſt, quam ut illi, qui nullo rationis aut experientiæ laborioſiore apparatu ſubnixas, eoque ipſo mira facilitate ipſis commendabiles viſas ſuas methodos & poſitiones illis, quæ aliter ſeſe habent, non ſolum apud ſe ipſos anteferre ſoleant; Sed etiam quacunque, non magis data, quam arrepta, occaſione illas diverſas inſectari, & tam rebus quam hominibus, apud imperitos contemtum moliri. Hi, ſi meliorum illorum patientiæ tandem vim faciant, & defectum propriorum ſuorum placitorum demonſtrationes extundant, quid poſſunt inde expectare, quam ſui quoque circa talia exiſtimationis detrimentum. Quare fit, ut ſicuti illi alios apud imperitam plebem, ita ſe ipſos apud peritiorum cohortem, contemtui exponent: adeoque tandem utrinque non tam ſolum perſonarum amplius, ſed & ipſius artis ludibrium, radices agat. Hi ſunt demum fructus illi fœtidi atque virulenti, quos multorum inconſideratus atque irrationalis profert Medicorum diſſenſus atque imperitia, quod ſane quam vehementer eſt dolendum.

IIX.

Hoc non mirum, cum cauſa genuina non fuerit perſcrutata, qua alias rite detecta atque remota, niſi ἀδυναμία occurrat, medicamenta ſuos edunt effectus ſperatos, malumque removetur atque ceſſat.

IX. Ita

IX.

Ita Genius hominum hodie eſt comparatus, ut, ſi non ſtatim animadvertant aliquod levamen, extemplo Medicum priorem deſerant, & vel ad alios, vel ad medicaſtros, currant, vel plane remedia ſeponant, putantes, naturam optimam mali ſemper fore medicatricem. Quam perverſe autem id fiat, uberrima docet atque teſtatur experientia, dum ſæpius hoc modo non ſolum morbus levior in malignum degenerat, ſed quoque ob intempeſtivam ejusmodi remediorum abſtinentiam plerumque incurabilis evadit.

X. & XI.

Conſtituerat equidem æger apud ſe firmiter, nullum ſe amplius adhibiturum remedium, ſed mali medicationem & ablationem a natura, cujus miniſter eſt Medicus, expectaturum: Verum conſilium mutabat, aliudque in uſum vocabat remedium ſat barbarum ac violentum, peniculum nempe ventriculi, *die Magen-Borſte*, de cujus ſtructura & utendi modo in præſenti, cum res ſit notiſſima, ac paginæ anguſtia inſuper etiam vetat, non faciam verba. Cui autem volupe eſt, plura de hoc inſtrumento legere, is Actor. Erudit. ſupplem. T. U. Sect. IV. pag. 183., binas Differt. Jenenſes de Excut. Ventric. & de novo Inſtrum. Repurgator. Ventriculi conſcriptas, nec non Dni. D. WOLFII Phyſici Dubenſis, *gründliche und vollſtändige Deſcription der ſonderbahren und curieuſen Magen-Börſte*, adeat, ubi voti ſui compos fiet. Cauſam applicationis difficilioris hujus inſtrumenti, denegatique ejus in ſtomachum ingreſſus, ut longis adducamus verbis, opus non eſt, cum ea evidens ſit atque clara. Difficilis enim aditus dubio procul a conſtrictione & criſpatura fibrarum œſophagi, ab hactenus crebra per remedia acria facta earum irritatione exorta, ortum duxit ſuum.

XII.

Unde copioſa materia pituitoſa mediante peniculo hoc, licet non in ventriculum ingreſſo, originem traxerit, undeque profluxerit, intellectu adeo difficile non eſt, modo quis ad glandularum vellicationem atque preſſuram, hoc inſtrumento factam, præcipue in hoc ſubjecto cacochymico, attendat. Videmus ejus rei veritatem in ſubjectis perfecte ſanis, ubi circumforanei experimento ſuo vulgari, per pulverem quendam arcanum adjectum aut jactatum errhicum, ſat notabilem viſcidæ materiæ quantitatem per os ac nares educere norunt, quam operationem Catarrhoſam Extractionem, *das Fluß-Abziehen*, appellitant, eamque præſervationis in gratiam ſequentem in modum ſedulo hominibus ſuadent atque inculcant. Primo jubent, ut ille, eductionem catarrhi putatitii deſiderans, capite ſedeat

sedeat prono; deinde mediante stylo quodam ligneo os diducat; & tertio pulverem jactatum per nares attrahat. Hoc enim facto brevi post, ad omnium adstantium admirationem, per os atque nares notabilis viscidæ ac tenacis materiæ copia effluit, quam baculo vel virgula postmodum ejusmodi agyrtæ arripiunt, circumvolvunt, extendunt, multumque de ejus nocumento ac periculo, feliciter nunc amolito, garrire & blaterare sciunt. Quis vero prudentium ejusmodi homuncionum non videt vafritiem, non tam proximi sanitatem, quam potius ejus argentum, cupientem & anhelantem? De hac catarrhorum extractione vid. BONETUS Medic. Septentr. P. I. p. 217. & Ephemer. Academ. Naturæ Curios. Ann. I. Decur. I. Observar. 31. p. 110-112., item in Append. ad hunc Annum p. 9. seq., nec non Ann. IX. & X. Observat. 117. p. 283. Sed Mundus vult decipi! Quilibet in se hunc seri effluxum quotidie experiri potest, dummodo methodum indigitatum observet, atque nonnihil de pulvere cujusdam vegetabilis acrioris, f. radicis pyrethri vel raphani rustici, euphorbii, vel amylo, (ex quibus hunc pulverem maximam partem compositum, instituto multifario ejus examine, ipsemet deprehendi) naribus immittat. Seri autem hoc modo per nares atque os effluentis facilem egressionem non parum etiam adjuvat ductuum salivalium per oris diductionem facta apertura, musculorum tenis pressio, proniorque capitis situs, quomodo non fieri non potest, quin majori in copia quam alias fieri assolet, humores effluant. CLUSIUS e *Nicol.* MANARDE in Simplic. Medic. ex Novo-Orbe delat. corticis cujusdam meminit, qui pulverisatus, & naribus inditus, idem præstat, eumque ob effectum corticem rheumaticum vocat, eumque ita describit: Ex Peru mihi missus est crassus quidam cortex, quem vasta ex arbore ulmo simili, cum amplitudine, tum forma, detractum ferunt: nascitur ad ripas fluminis cujusdam viginti quinque leucis a Lima distantis, nec alibi in India reperitur. Indi in capitis defluxionibus, rheumatismis, aut alioqui corporis gravedine laborantes, hujus arboris corticem in tenuissimum pulverem comminuunt, & naribus imponunt; humores insigniter educit, qua ratione liberantur; quod verum esse ipsi experti sumus. Hæc ille. Quod vero educta materia adeo tenax observetur, ut extendi queat, inde est, quod corpus egressa, aerique nunc frigidiori exposita, particulæ calidæ ac volatiliores aufugerint, solasque gelatinosas & salinas post se reliquerint. Cur autem noster æger, multa licet ablata pituita, nullum plane senserit allevamentum, nemo miretur; causa enim mali præsentis non fuit remota, qua alias imminuta & ablata effectus quoque imminuitur atque cessare observatur.

XIII.

Peniculi applicationem deterioris hujus conditionis veram fuisse causam, quis non intelligit atque evidenter videt? major enim fibrarum ad crispa-

crispaturam jamjam aptarum irritatio, contractio atque contorsio, fuit oborta, quæ, iisdem non statim in pristinam suam sedem delatis, successive confirmata atque consolidata fuit. Unde & aliter evenire non potuerit, quam ut hac ex causa accedente simul partium corporis contabescentia & flacciditate, & solidorum & demum liquidorum deglutitio non rite processerit, eaque sensim sensimque difficilior reddita, imo tandem plane ægro denegata fuerit.

XIV.

Hujus phœnomeni rationem clarissime exponunt phœnomen. 16. & 17. Oesophago enim contorto, principium versus solito tenuiori, graciliori & accedente simul tam parva ejus apertura, non potuerunt non regurgitare liquores paulo liberius absorpti.

XIV.

Causa hujus phœnomeni plana est; qualis enim nutritio, talis corporis habitus, & virium quoque constitutio.

XVI. & XVII.

Hic primo videmus usum insignem, quem cadaverum sectio, a nullo practicorum, præcipue occasione ad eandem instituendam affulgente, negligenda, sed omni studio atque persuasione quærenda, arti nostræ salutari præstat, cum per eum tanta detegantur, quæ & famæ & vitæ & causarum perscrutationi, & medelæ hujus vel illius mali, alio tempore egregie consulere observantur. Contorsio œsophagi ab irritatione & contractione fibrarum a remediis antea acrioribus ad pituitam imaginariam incidendam acceptis, maxime vero a violentia peniculi, fuit excitata atque exorta tenuitas & gracilitas inconsueta, nec non apertura solito longe minor & durior, a fibrarum nimia in se strictura ortum duxerunt. Cujus rei veritatem in fune videmus: hujus enim fila, quo laxius sibi invicem incumbunt, eo crassior ille; quo vero arctius inter se cohærent, eo etiam gracilior, tenuior atque durior, observantur.

XIIX.

Cum polypus noster figuram habuerit vermiformem, cur non contiguus, sed per medium divisus, fuerit observatus, & undenam suos acceperit pedes, res quidem explicatu adeo facilis non est, cum ejusmodi excrescentiarum intus latentium generatio virum nostrum sub-

terfugiat, quo itaque minus debito modo attendere queamus: interim tamen sequentem in modum ejus generationem factam fuisse, mihi concipio. Quamprimum pulvis sternutatorius per fortem inspirationem in gulam fuit delatus, eam non in uno, sed diversis in locis, (en divisionis originem!) ob tunicæ, præcipue hoc in subjecto, teneritudinem & mollitiem, suamque nimiam acrimoniam, statim corrosione agressus est, unde etiam momentaneus dolor urens, tussis frequens ac molesta, læsionem adhuc multum exasperans, & denique sputum cruentum. Hanc gravem œsophagi læsionem, extemplo pulveris assumptionem insecutam, statim, ut intellectu facile est, excepit humorum viscidorum & acriorum affluxus, qui extra sua vascula delati, in coagulum pedetentim abierunt fibrilloso-carneum, quod, propter continuo ipsi accedens nutrimentum, sensim sensimque in hanc notabilem, partim ob gulæ configurationem, partim etiam ob humores deorsum fluentes, inque suo progressu hederæ arboreæ in modum radices spargentes, stiriæ instar, excrevisse videtur, molem elongatam pedibus donatam. Unde quoque causam videmus figuræ vermiformis, quam non parum, ut probabile est, adjuvit alimentorum, licet postmodum imminuta, degluritio. Ab his enim versus inferiora exerescentia hæc sæpius pressa effectum fuit, quo non in corpus globosum aut latum, sed longum atque teres, lumbrici crassioris faciem repræsentans, fuerit commutata. Vellet quis asserere, radices nostri polypi uno eodemque tempore statim post factam multiplicem œsophagi læsionem fuisse exortas, ego ipsi non valde repugnarem, cum non adeo improbabile videatur, ex læsione hac diversis in locis facta, humores egressos, interjectis his intervallis, demum coaluisse; & sic quoque ratio aliqualis, & earum ordinis & brevitatis, dari potest. Interim ita conjicere liceat, donec quis probabiliora afferat.

XIX.

Materiæ cruentæ particula, quæ ad polypi caput adhæsit, unde eo devenerit, difficile serutatu non est, modo hactenus dicta si consideremus, & phænomenon duodecimum præcipue perpendamus.

XX.

Quod adeo mollis polypus hic fuerit obsevatus atque pallidus, nulla alia fuit causa, quam quod per tres, & longius adhuc dies, cadaver jacuerit, indeque postea utique aliter evenire non potuerit, quam quod substantia atque color alterati mutatique fuerint.

Quæstio I. II. & III.

Quæstiones hasce non protulissem, nisi extitissent, qui mihi easdem enodandas proposuissent. Ne itaque & hi putent, singulare quid

quid in re & arte fundatum se scire atque de isto, ac de vero, opinari, ad eas breviter tamen, daturus sum responsionem. Ad primam igitur qu d spectat respondeo negando, ideo, quod a prioribus annis usque ad initium hujus mali deglutitionis impedimentum non perceperit, quod tamen fieri debuisset, si polypus hic hæreditarius fuisset, dubioque procul iste, cum ejusmodi excrescentiæ perpetuo crescant, ægrum multo citius e vita sustulisset. Exorta autem fuit inde hæc de malo hæreditario imaginario opinio, quod ex defuncti cognatis non nemo aliquando dixerit, matrem & aviam demortui iisdem aliquoties ex deglutitione difficili laborasse. Quis vero hoc fundamentum admodum esse lubricum non videt? Secundam quod concernit, canonem æger in mentem utique revocare debuisset notissimum: Principiis obsta, sero medicina paratur. In principio enim, dolore adhuc sputoque sanguinis durante, remediorum convenientium apparatus malo opponi. Sicque ejus incremento apex forte poni potuisset. Tertio, quod plane hoc fuerit impossibile, quæcunque etiam fingantur instrumenta & encheirises, ἀθεραπεία adfuit curandi malum. Primo enim manibus pars affecta tractari non potuit, & quis polypum hic quæsivit? Deinde, si etiam hic a sede sua vi quadam instrumentali deturbatus & avulsus fuisset, quis hæmorrhagiam, quæ sine dubio hanc operationem periculosissimam fuisset insecutura, compescere, & pro symptomatibus periculosis inde non exorituris, vel pro non amplius futura ejus germinatione, spondere voluisset?

Sed properandum est ad finem, circa quam hac occasione varia curiosa, & physica & moralia, ut: Symbola, emblemata atque proverbia, de hocce polypo, a quo, ut supra monitum fuit, malum præsens accepisse dicitur, proferri possent. Cum vero id nimis longum foret, adeat, qui velit, GESNERUM, *Ulyss.* ALDROVANDUM, MERCKLINUM FRANZII Histor. animal. tract. III. c. 6. p. m. 686. Camerarii emblemata, PICINELLI mundum symbolicum, PIERII Hierogyphica, ERASMI adagia &c. ubi abunde desiderium explere poterit suum. Ne tamen vero & hac in parte plane ἀσύμβολος discedam, præsens noster polypus œsophageus, vel voluptatis nocivæ, vel hominis malevoli, sub sinceræ amicitiæ larva, alterius detrimentum quærentis, imago esse potest, cum epigraphe: *Amplectitur, ut strangulet!* Interea lectorem benevolum, hactenus prolata utæque bonique consulere velit, peramanter peto, Deoque triuni optimo maximo decentissimas pro viribus concessis persolvo grates: cui etiam.

A quo principium rei dependet, in ipso
Principium ut operis fuerat, sic sit quoque.

Kkkk 2.

ἘΠΙ'ΜΕΤΡΑ.

I.

A Sanguinis qualitate & corporis ſtructura temperamenta & mores dependent.

II.

Ingeniorum diverſitas a diverſa cerebri fabrica ejusque conſtitutione proficiſcitur.

III.

Medicus moraliſta multo facilius feliciusque depellit morbos, quam alius hac doctrina deſtitutus.

IV.

Qui animam rationalem pro nulla ſubſtantia, ſed mera potentia, ex organorum machinæ humanæ combinatione reſultante habent, & ſcripturæ ſacræ & ſanæ rationi contradicunt.

V.

Hypericum fugare dæmones malos, ſpectra, veneficas & ſagas, fabulis annumerandum eſt anilibus.

VI.

Phyſiognomia non rejicienda, ſed tantum a ſuperſtitione purganda eſt.

CCLIX.

JO. FRID. ZIESNER

RARUS OESOPHAGI MORBUS

Regiomonti 1732.

§. I.

Oesophagus est canalis quidam, ex diversi generis membranis compositus, esculenta & potulenta in ventriculum deferens. Initium capit, ubi pharynx desinit, & terminatur in superiori ventriculi orificio. Tanta gaudet longitudine, quantum inter ambas illas partes intercipitur spatium. Principium Oesophagi, pharinx sive gula audit, figuram infundibuli satis amplam referens. Ut vero alimenta masticata & saliva in ore mixta, eo melius in canalem Oesophagi impelli queant, necessario musculi, ceu instrumenta motus, dilatatorii & constrictorii, à Deo T. O. M. creati sunt. Quamvis autem Autores adhuc maxime inter se discrepent, quot paria musculorum constrictioni & dilatationi inserviant, ! dum alii tria, uti *Heister: in compendio anatomico* p. 147. alii quatuor, uti *Barthol. Anat.* p. 448. alii quinque, uti *Spigel. Anat. lib. IV.* p. 173. alii sex paria ad dilatationem, & unum Oesophagæum, ad constrictionem facere autumant: nihilo minus tamen ad constrictionem pharyngis, Hyo-Thyro & Cryco pharyngæorum paria musculorum facere existimo; pro faciliori vero introitu deglutiendorum, paria, stylo Cephalo-Pterigo-Salpingo & glosso pharyngæorum, ut nimirum sese dilatent, a provida natura data sunt. Facta enim hac dilatatione satis amplum locum potulenta æque ac esculenta ibidem inveniunt, quo eo melius per constrictionem trium parium musculorum modo nominatorum ad orificium Oesophagi perveniant, sicque in cavo ipsius sub pharynge hærere possint.

§. II.

In thoracis cavitate Oesophagus est collocatus, colli, dorsi vertebris, nec non parte membranacea posteriori arteriæ asperæ firmissime adhærens: a faucibus ad quartam vel quintam dorsi vertebram recta linea excurrens: ubi aliquantulum dextrorsum vergit; donec circa no-

 nam

nam recurvatur, ac perforato diaphragmate finistri lateris, ad undecimam circiter vertebram progressus, finistro ventriculi orificio communicatur. Inter quartam & quintam thoracis vertebram corpus aliquod glandulosum Oesophago adnascitur, aliquando ex duobus tribus vel pluribus glandulis constans, ad lubricam efficiendam viam datum, quo deglutienda tanto expeditius per canalem, ventriculum petere possint. vid. *Vesal. lib. V. cap. 3. p. 415.*

§. III.

Cum in primo §pho de musculis pharyngem dilatantibus, & constringentibus egerim, necessarium esse judico, curatius perpendere, cur deglutienda, quæ in œsophago sub pharynge hærent, in ventriculi cavitatem propellantur?

§. IV.

Indefessa ac perfecta disquisitione anatomica constat, œsophagum ex membranosa, cellulosa, musculosa, glandulosa, & nervosa tunica contextum esse. Omnes hæ recensitæ membranæ, suo non carent usu. Etenim exteriori membranosa, utpote tenui & fibrosa, a pleura ortum trahente, & cum ipsa contigua, ceteræ sunt involutæ. Cellulosa, pro corporum diversitate, magis vel minus conspicua est, & multa pinguedine referta; ut fibræ musculares mobiliores reddantur: hoc observare licet in hominibus obesis; ast in macilentis non item, nisi flatu cellulas expandere velis; *vid. Clar. Ruysch. Thes. VI. p. 9.* Musculosa ex duplici fibrarum serie est composita, nimirum longitudinali & circulari; siquidem fibræ longitudinales, dum abbreviantur, œsophagum constringunt. Sicque masticati, attenuati, humidi, lubricati, cibi, actione voluntaria & naturali in ventriculum propelluntur, ne diutius in cavo canalis permaneant, vid. §. I. & III. Glandulosa, nervosæ tunicæ incumbens, succum pinguem lentumque ab arteria œsophagæa *a Clariss. Ruyschio Ep. 6. Tab. 7. f. 3.* delineata, paratum, in cavum canalis per emissaria exprimit; ne vero parcius aut abundantius iste humor fluat, fibris aliquo modo carnosis constructa est hæcce tunica, pro majori aut minori contractione. *vid. Mang. The Anat. lib. 3. p. 523.* Papillo nervosa perquam multum facit ad sensationem, quia papillæ ex nerveis extremitatibus factæ, agminatim inter se dispositæ, copiosissime ibidem reperiuntur. Ex his quoque papillis, crustam sive tunicam villosam œsophagi contextam esse patet: ex verbis *Celebr. Ruysch.* „ *in Thesaur. VII. p. 21.* reperi luculenter tunicam villosam pro labiorum, „ buccarum, gulæ, stomachi, & intestinorum ejusmodi fere esse con-

„ stituti-

„ ſtitutionis, ſcil. nil niſi corpus compoſitum ex papillis nervoſis, vaſ-
„ culis ſanguineis, tomenii aut goſſypii inſtar tenuibus. „

§. V.

Duo quoque vaſa arterioſa totidemque venoſa ambiunt œſophagum; prima arteria ex intercoſtali oritur, & œſophagæa dicitur, de qua §. IV. altera e cœliaca prodit. Aſt aliquando ex ipſo arteriæ aortæ trunco, arteriarum ramuſculos exſurgere ad huncce canalem, *Celeb. Heiſt. docet not. 67. inquiens:* „ Ego vero non ſemel, ſed ſæpius, duas, tres, tales „ arteriolas diſtinctis principiis, ex arteria magna, oriundas vidi ac „ demonſtravi quæ cera repletæ erant. „ Vena prior in Azygon terminatur; altera inferiora petit & in ſtomachicam coronariam ſe inſerit.

§. VI.

Nervus ad œſophagum excurrens dicitur vagus, quia pluribus partibus opem fert, ex corporum olivarium lateribus proſilit, juxta ſinus laterales duræ matris cranium perforat, cumque vena jugulari interna prodit, multos ſurculos tam ad muſculos cervicis, oſſis hyoidis, laryngis, quam ad ipſas fauces & œſophagum propagat. Tandem ulterius deſcendendo ad latus arteriæ aſperæ, in ſiniſtrum & dextrum diſpertitur ramum; hi vero, ad orificium ſiniſtrum ventriculi concurrentes, ibidem plexum nervoſum, circa œſophagum conſtituunt, *ut patet ex Fig. Barthol.* p. 678. p. p. p. p.

§. VII.

Rite jam omnibus hiſce perſpectis, quæ tam ad pharyngis, quam ipſius œſophagi ſitum, connexionem ſtructuram ſeu fabricam, motumque in ſtatu naturali pertinent: facilius judicium reddi poteſt, de ſtatu ejus præternaturali ſeu morboſo. Quemadmodum enim omnes, in tota noſtra machina reperibiles partes, variis obnoxiæ ſunt morbis, ſive ſint fluidæ, ſive ſolidæ: ita quoque, & œſophagum diverſis obnoxium eſſe læſionibus, ne functionem ſuam rite peragat, quotidiana edocet experientia. Iſto enim læſo, læditur deglutitio, aut in tantum: quando nimirum muſculorum pharyngis paria ſolum; *vid.* §. *I.* aut in totum: ſi ſimul & ipſius œſophagi fibræ circulares & longitudinales *vid.* §. *IV.* paralyſi laborent; ut cibi & potus ſine ullo exquiſito ſenſu, in ventriculi cavum, propria gravitate, cum ſono & ſtrepitu, quaſi in lagenam vacuam irruant; quod quandoque in febribus acutis obſervatur, ob inſignem virium reſolutionem & defectum ſpirituum animalium. Nec raro accidit, quod aliquando deglutitio imminuatur aut depravetur,

ſive

five id fiat a tumoribus externis, internisve, abſceſſu, ſtrictura fibrarum ex ſpaſmo ſuborta, quo hypochondriacæ & hyſtericæ paſſiones, pertinent, uti infra patebit; ſive a cartilaginoſa ſubſtantia ipſius œſophagi; ſive ex obſtructione propter varia deglutita, in pharinge vel œſophago hærentia, uti ſunt oſſicula, ſpinæ piſcium, aciculæ &c.

§. VIII.

Prout vero tonſillæ vel glandulæ maxillares, a lymphæ cujusdam viſcidæ collectione infarctæ, liberum ſanguinis motum, & naturalem tranſitum impediunt; ſic quoque tumores interni externique, modo majores modo minores, nunc a leviori, nunc graviori inflammatione, oriuntur, quæ inflammatio notha ſeu ſpuria appellatur. Vera interim inflammatio, acutus ſane & periculoſiſſimus eſt morbus, quo æger ſubito interimi poteſt, niſi cito liberetur; nam in partibus muſculoſis laryngis, pharyngis & ipſius œſophagi fibris hærens, non minuitur, ſed augetur, ſicque viam & reſpirandi & deglutiendi præcludit, & cum febre continua vel continente eſt conjuncta; hinc talium febricitantium lingua ſæpius arida, fiſſa, obſervatur, imo materia viſcida nunc nigra, nunc alba, tam lingua quam fauces ſunt obductæ.

§. IX.

Et ſane ſi tonſillæ obſtructæ, internos externosque tumores conſtituentes, deglutitionem impediant; nullus dubito, quin, quo rigidiores, denſiores, compactioresque fibræ, ſeu membranæ œſophagi ſunt, eo minus ad motum ſuſcipiendum, aptæ exiſtant, quin potius prorſus actionem deſtruant, & ita quidem, ut nec liquida nec craſſa ad cavum ventriculi ope canalis deferantur. Nam quemadmodum omnis humorum motus, impulſus atque progreſſus fibris ac membranis motricibus promovetur: ſic quoque œſophagi actio, ab his ut dependeat, neceſſe eſt; nullatenus vero fibris rigidioribus, compactioribus, quæ jam cartilagineam induere ſubſtantiam abſolvitur. Quod autem paulatim cartilagineam imo oſſeam conſiſtentiam aliquando acquirat œſophagus, conſtat ex obſervatione in *Sepulchret. Anatom. Boneti libr.* 3. *Sect. IV.* p. 749. *de deglutitione læſa annotata.* Verba ſunt ſequentia: „ In diſſecto cadavere, totus eſt pura cartilago, neque erat pervius, niſi cavitate „ valde minuta, vix ſetam porcinam admittente, ſed integra ſubſtantia „ cartilaginea ſolidior. „

§. X.

Jam ad rarum œſophagi morbum progredior, quem pro virium meorum

orum tenuitate denoare & explicare, omnem navabo operam. Morbi autem rari illi dicuntur, qui raro corpus nostrum infestant, & rationi ætatis, temperamenti ac structuræ partium diversimode ingruunt, atque ex variis causis, & inter has, uti in hoc casu, ex passione hysterica, accidere possunt.

§. XI.

Equidem notum, passionem hystericam, affectum esse chronicum & complicatum, sævissimorum moliminum spasticorum matrem, circa venam portarum & viscera prope adjacentia, a congestione sanguinis abundantis & spissioris ortum. Hacce jam existente, non solum vehementissimi dolores cardialgici, cum spasticis exacerbationibus, circa præcordia conjuncti observantur; verum etiam atrocissimi, lancinantes, vertiginosi quandoque capitis dolores, in temporibus, vertice vel occipite concurrunt. Temporaria respirationis interceptio, cum frequentibus cordis palpitationibus contingit. Deglutiendi difficultatem cum tali exquisito sensu percipiunt, ac si nucleus, aut alia res dura œsophago esset inclusa, præcedentibus pandiculationibus & oscitationibus. Appetitus ut plurimum vagus est & absurdus, cum intercurrente aliquando nausea & vomitu, materiæ biliosæ, acidæ ac peregrini saporis. Ructus, flatus, borborygmi, alvi obstructiones communiter observantur. In paroxysmo graviori aucto emissa urina, quidem apparet limpida, ast interdum lateribus vasorum granula rubra adfixa adhærent, quæ deinceps fundum petunt. Personæ vero temperamenti melancholici, aut sanguineo melancholici, ut & cholerici; vitæ sedentariæ addictæ; lochiorum perturbationes, cessationes mensium, expertæ; diæta crassa, flatulenta, viscida, potu coffe abutentes; & denique animi pathematibus v. g. tristitiæ, mœrori, aut aliis affectibus deditæ, frequentius huic malo obnoxiæ sunt.

§. XII.

Hæc modo recensita symptomata varios, graves, diversissimosque motus in corpore excitant, quo vigor tam animi quam corporis, minuitur atque pervertitur, hinc sani corporis functiones, rite procedere nequeunt. Cum vero in tota rerum natura, fere nihil, sine ratione fiat, ideo hi perversi & mutati motus, ex certis causis proficiscuntur, quas medicus rationalis probe, perspectas habeat, quia labor medentis, maxima ex parte in accurata & prout fieri potest exquisita cognitione causarum morbificarum versatur. Hanc sententiam *Venerandus Senex Hippocrates libr. de natura humana* §. 25. p m 278. *confirmare voluit his „ verbis: curationem instituere oportet, ut causæ morbi nos opponamus, „ Sic enim utique solvitur id, quod morbum in corpore fecit.* Minime

 vero

vero causa hujus morbi in principio quodam, quod sensu interno, intentione ac sapientia instructum & materiæ expers quærenda; nam corpus humanum licet immateriali & materiali principio constet, nihilominus tamen in plurimis morbis causæ a machina sola, & ejus affectionibus proveniunt.

§ XIII.

Igitur causas mali hysterici ex principio materiali, derivandas esse arbitror. Nam si persona temperamento gaudens sanguineo melancholico, mox circa hypochondria, mox circa lumbos, mox circa præcordia, doloribus gravioribus & atrocioribus vexatur, causa formalis & proxima erit vehementia spasmorum, genus nervosum afficiens. Talis nimirum indolis sunt spasmi, ut vel universum corporis habitum, vel nervorum ac membranarum compagem, constringendo corripiant. De prioribus mihi hic non erit sermo, quia in hystericis passionibus haud observatur, quod tubuli excretorii, in tota peripheria corporis delitescentes, ita a spasmo coarctentur, quemadmodum in omnibus febribus intermittentibus contingere solet, ut sanguis ab extremitatibus ad partes nobiliores, & materia excrementitia perspirabilis ad interiora repellatur. Illorum vero motuum spasmodicorum nunc fiet mentio, qui nerveas & membranosas partes solum corripiunt, doloresque atrocissimos pariunt. Quam primum dolor in lumbis sentitur, spasmus ad plexum mesentericum pervenit, renes afficit, & urina tenuis secernitur; si, in hypochondriis dolor existit, hepar & lienem spasmus corripit; si præcordia aggreditur, in primis viis tyrannidem suam exercet, & in œsophago deglutiendi difficultatem; circa ventriculi orificia dolores cardialgicos: & in intestinis flatulentiam nimiam parit.

§. XIV.

Tanto vehementiores sunt hi motus spastici, quanto impuri & spissi sanguinis congestiones, quæ ad stasin aut stagnationem pronæ majores, & quo exquisitioris membranæ sensationis irritantur. Vera igitur & efficiens materialis causa mali hysterici recte in congestione sanguinis spissi & impuri quæritur. Quamvis enim tales congestiones sæpius occurrant, & in prima ætate caput, in media pectus, in consistente abdomen afficiant: nihilo secius, tamen nec plethoricæ, vitæ sedentariæ & otiosæ deditæ personæ: nec lauta diæta abutentes: nec fluxu mensium inordinato vel plane destructo laborantes: a talibus congestionibus ad superiora versus, immunes permanent. Hoc interim non negandum, corpora plethorica sæpius & diu, sine ullo incommodo vivere, quamdiu fluida superflua pura, vel impura, perenni atque circulari motu agitantur,

tur, ac per excretorios tubulos ultimosque vasorum fines in naribus, recto vel utero ejiciuntur. Vasis uterinis vero nimium constrictis aut coarctatis menstrui vel lochiorum fluxus legitimus retardatur vel supprimitur, adeo ut ilias morborum in corpus muliebre ingruat, non ex eo fundamento, ac si venenatum aut corruptum quid partibus istis inhæreret, (est enim sanguis menstruus in se & sua natura optimus, nutritioque succo refertus,) sed quod redundans ac regurgitans, qui per minima vasa venosa uteri ac vaginæ erat evacuandus, circulum sanguinis æqualem impediat, robur fibrarum & contractionem cordis vasorumque infringat.

§. XV.

Cum ergo in hystericis affectionibus, a lochiorum vel mensium fluxu retardato aut imminuto, congestiones oriantur; fiunt exinde spasmi: hinc sanguis per hancce stricturam canalium, in vasa aperta in majori quantitate irruit, infarctus, stases, stagnationes & inflammationes efficit. Ad eundem modum, simul ac spasmus præcordia aggressus, tubulos ac canales arteriosos venososque, circa orificium ventriculi sinistrum delitescentes, ita constringit, ut sanguis, ex mensium vel lochiorum suppressione, ad superiora redundans, ad œsophagi quoque vasa propellatur, inde fit in arctioribus canalibus obstructio. Impressus sic cruor per aliquod temporis spatium ibi subsistens moveri desinit, quiescit, transitum fluentis novi sanguinis impedit, vasa dilatat atque extendit; dolores, inflammationes excitat; quæ nisi cito resolvantur in spissum, tenacem, glutinosum & album humorem concrescunt, & veri puris naturam induunt, ut tali ratione non solum abscessus, sed vera quoque gangrænosa & sphacelosa corruptio oriatur. Hinc ista congestio, stagnatio & inflammatio, quæ œsophagum lædit, tam interne quam externe, & in suppurationem vel abscessum vergit, periculo non vacat, sed mortem minatur.

§. XVI.

Nullo enim chirurgicæ artis auxilio talis abscessus aperiri potest, præsertim si fere mediam ipsius œsophagi partem occupaverit, quo factum vel collectum pus, inter membranas sive tunicas hujus canalis hærens *vid.* §. *IV.* exprimatur; ideo in isto loco adhuc clauso augetur, attenuatur, putrescit, acre fit, membranas & vasa corrodit, ut sanguine mixtum effluat. Ast exteriori membrana, a pleura ortum trahente, sana adhuc existente, in ventriculi cavitatem irruit, vel vomitu ejicitur, reliquum per oscula vasorum venosorum erosa absorbetur & sangui-

sanguineæ massæ miscetur, quam inquinat & successu temporis viscera nobiliora etiam corrumpit.

§. XVII.

Nec interna medicatio, quamvis perite adhibeatur, quidquam præstat. Signa enim diagnostica, malo hocce incipiente aut increscente intricata & minus evidentia sunt. Quapropter cum insimul symptomata plurima quæ in hystericis §. XI. observavimus, hic quoque concurrant: saltim quod dolores cardialgici cum vomitu & dejectione ingestorum graviores observentur; regio itidem inter scapulas per intervalla doleat; nec Argus ipse obstructionem in minimis prævidet. Quando vero inflammatio jam in suppurationem abit, ægerque pus excreat, morbus quidem patet, sed curatio frustra tentatur, licet optimis remediis; donec ægrotus vel inedia, cum cibi licet probe masticati & saliva mixti, ob læsionem continui œsophagi, ventriculum petere nequeant, vel ex rationibus §. 15. allegatis, miserrime perit.

§. XVIII.

Totam rem luculentissime, ex casu nunc recensendo illustrabo. Matrona quædam honestissima, celebris mercatoris hic Regiomonti, nunc desideratissima conjux, pluribus retro annis de symptomatibus variis ex passione hysterica oriundis, conquerebatur. Mox enim spasmis & doloribus circa hypochondria, mox circa lumbos, mox circa præcordia corripiebatur, quibus juncta erant, appetitus vagus, pulsus debilis, urina cum sedimento roseo: aliquando rubra tenuis, cum granulis rubris, in fundo vitri in acervulum collectis, & post conquassationem vasis fundum petentibus; continuus fere mensium inordinatus fluxus, & cum insequens fluor albus, diebus aliquot perdurans: sumptis nihilo minus medicamentis, affectus hi, mitescebant in tantum, ut res domesticas, licet ægre peragere, sacras ædes frequentare, & aliquando excursiones facere posset. Integram interea restitutionem vetabant, corpus laxum & spongiosum, pravis humoribus repletum; temperamentum; ætas; diæta ad nimium usum Coffee prona; animique perturbationes; refrigerationes inter curas domesticas; puerperia duo: post quæ lochia pauca, impuritatibus uterinis vero diffluebat fere. Accidit, ut circa initium anni præteriti, puerpera fieret, & filiolum ex grato conjugio nancisceretur, quem partim amore, partim necessitate ducta, ipsa lactabat. In isto tempore, primis statim lactationis diebus, conquesta est, de doloribus obtusis inter scapulas & in præcordiis, qui vero datis diapnoicis cessarunt penitus. Cum vero inter lactandum, pectus sæpius denudare oportuit, interim quod lactantibus, ut plurimum

mum commune est, menses substiterunt plane; hinc ortæ sunt exinde variæ afflictiones: utpote tensiones in abdomine, circa ventriculum sanguinis congestiones, & exinde affectus cardialgicis doloribus simillimi; deglutitionis læsio; dolores recurrentes aliquando inter scapulas. Post aliquod tempus dicebat se inter deglutiendum obstaculum in præcordiis sentire, post idem obstaculum, gravius recurrere pronunciabat, cum dejectione esculentorum statim post pastum, & vomitione muci tenacis copia. Medicus ordinarius advocatus, cupit, ut frustum panis comedat; illa panem bene masticando & saliva optime permiscendo, deglutit, inter deglutiendum nihil sentit, nisi quod, simul ac panis in regionem præcordiorum pervenit, se statim sentire renitentiam, quem in præsentia medici, cum muco haud pauco evomuit. Medicus ægrotæ constitutionem sciens, atque rem bene examinans, hariolatur, esse aliquid in canale ipsius œsophagi, quod deglutitionem impediat, & per consensum nervorum, in ipso orificio ventriculi dolores creet; itaque, ut per Chirurgicum Castrensem Primarium dexterrimum, filum argenteum, cum globulo argenteo annexo, per œsophagum intrudatur curat. Id quod non semel factum, neque tamen Chirurgus aliquod obstaculum, vel a tumore vel a caruncula ortum, per totum œsophagi tractum, neque in orificio ventriculi ipso observat, sed libere fundum ejus instrumento petit; neque ægrota sensum molestum ab instrumento deprehendit. Quapropter patiens ad consilium medici infantem lactare desiit simulque secum reputavit medicus, ut materies viscida & acris, quam semper post assumpta vomitu rejecit, corrigatur & evacuetur; quod factum dato blando emetico & alvum simul leviter stimulante. Res bene successit, quia ægra post medicamentum levamen in præcordiis persentire, & sicubi prius non nisi pultes, nunc jam jus gallinaceum, cum pauca carne minutim scissa, in ventriculum pervenisse, ibique mansisse, læta innuit. Itaque ut spasmi orificiis ventriculi demulcerentur, sanguinis affluxus ad ventriculum arceretur, perque loca convenientia excerneretur, cogitatum est, adhibitis insimul variis remediis tam internis quam externis, ipsa VS. non omissa. Nec inutilis deprehendebatur hæcce curatio, siquidem ægra ambulare, & nundinas frequentare potuit. Cum vero nihilosecius mox de doloribus & deglutitionis difficultate conquereretur; conjiciebat medicus esse aliquid, vel in superiori ventriculi orificio, vel non procul ab ipso, in œsophago, quod molestum & periculosum morbum minetur. Ideoque omnia tentabat, quæ ars præcipit; ubi vero in cassum singula cedere animadvertebat, in Consilio Medico mentem suam de toto morbo libere aperiebat. Nec decepit ipsum conjectura, siquidem post aliquot septimanas vomitu dejecit plus sanguine permixtum. Hinc unitis viribus, data sunt remedia, quæ saltim excogitari possunt, omnia, donec ægrota, auctis symptomatibus, inprimis rosionibus vehementissimis circa

ca ventriculum, anxietatibus maximis, lypothimiis ſupervenientibus, febre lenta, exhauſta, placide, aliquot poſt habitum conſilium medicum ſeptimanis, obiit.

§. XIX.

Ubi defunctæ corpus ad preces mariti cultro anatomico examinatum erat, ſequentia animadvertebantur.

Aperto abdomine ventriculum ſtriæ perreptabant rubræ.

Hepatis pars concava, ubi veſicula fellea adjacet, putredine erat correpta.

In meſenterio multæ nigræ aderant maculæ a ſtagnatione ſanguinis ortæ.

Subſtantia interna amborum renum erat putredinoſa, & in pelvi ſiniſtri renis pauca quantitas materiæ purulentæ inveniebatur.

Uterus cum ovario ſiniſtro a ſanguine copioſo in ibi ſtagnante, inflammatione erat correptus, dextrum vero ovarium bene ſe habebat.

Stigmata in pulmonum lobis, ſterno remoto paſſim obſervare licuit.

Cor erat flaccidum atque pericardium multa pinguedine cinctum.

In œſophagi interna ſuperficie, abſceſſus diſruptus reperiebatur; nucis juglandis magnitudine; a quo in duas partes diviſus, ac ſi ſcalpello per tunicas diſciſſus fuerit; ſola exteriori tunica leviter adhuc cohærente, licet & hæc ſphacelo erat corrupta.

Vertebram quintam & ſextam, ubi abſceſſus locatus fuerat, etiam ſphacelo arroſas vidimus.

Anterior œſophagi pars ut tracheæ & pulmonis poſtica, ſphacelo quoque infecta deprehendebantur.

TANTUM.

CCLX.

CCLX.

JO. MILLETER,

DE MORBO TSOEMOER, HUNGARIÆ ENDEMIO.

Leid. 1717

PROOEMIUM.

PRæclare cecinit Poëta Æneid. Lib. VI. Quisque suos patimur manes; quod non minus circa res medicas, quam alias suffragantem habet veritatem. Testantur illud abunde humanæ vicissitudines ac morborum insultus diversi, magisque vel minus familiares, non solum pro temperamentorum, ætatum, vitæ generis, sexus, anni temporum differentia; sed & locorum in quibus nascimur vel vivimus varietate,

Hinc aliis alius semper locus est inimicus
Partibus: ad Balthum scorbutus in oribus usit:
Turgida sic collo dependet struma Sabaudis,
Alpinisque viget: siccum, sic phtisis, Iberum
Fortior insurgit solito detrudere nisu.
Ungariamque febris combusit certa: calore
Anglia sic sudat proprio: venerisque malignus
Indorum morbus deturbat viscera: & instat,
Austriacis nodosa pedes tardare podagra.

Sicque plicat varie tricis Ciragra Polonos quales plures in dissertationibus suis eruditis exhibent morbos celeberrimi in arte medica Viri F. HOFFMANNUS *de morbis certis regionibus & populis peculiaribus, &* RIVINUS *de morbis endemiis. Nec regiones solum aut integræ provinciæ subjectæ sunt certis quibusdam morbis, verum particularia quoque loca nonnulla peculiares suos fovent morbos. Sic Liber Baro de* VALVASOR *in descriptione Carniolæ sub titulo:* Die Ehre des Hertzogthums Crain *in publicum emissa Lib. III. p.* 323. *notat, maculam quandam nigram lentis*

lentis magnitudine variis in corporis partibus spectabilem v. g. pectore, dorso, artubus, quæ ante exceptionem pruritum excitet, rusticis in certis particularibus Carniolæ locis: (auff de Karst, und an den Poick, desgleichen im Vipacher Boden) *familiarem esse, quam iidem frictione forti cum allio profligent, afferentes sine frictionis usu hominem in spatio 2. aut 3. dierum ea succumbere debere: testaturque in superiori & inferiori Carniola nihil de hoc morbo observari. Notitiam hujusmodi endemiorum morborum, cui usu suo medico minime carere facile quisque artis medicæ gnarus annuat, ita jam Hippocr. libr. de Aer. loc. & aquis medicis eam ceu utilem commendavit. Non sufficit verò solum scire, quinam peculiares morbi, vel qui frequentius aut rarius in hoc vel illo loco & qua de causa occurrant, sed interest etiam novisse quid peculiare in hoc vel illo loco respectu benignioris, vel malignioris indolis, aut aliarum circumstantiarum hic vel ille morbus, præ aliis locis gerat? quænam remedia chirurgica æque atque pharmaceutica magis vel minus usu diversis in locis ex usu sint, calidiora magis vel temperata? Alterantia vel evacuantia, & quæ ex his in genere magis proficua, fortiora item vel mitiora, majori vel minori dosi data, esse soleant? Differunt enim secundum Celsum in præfat. Lib de Med. p. 8. genera medicinæ, pro natura locorum, aliudve opus est Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliis &c Sic febrem semitertianam, quæ alibi raro in malignam transit, Romæ magna ex parte valde periculosam esse scribit* BAGLIV. *L. I. Prax. Med. c. 15. Longior, & difficilior est curatio paralysis scorbuticæ Embdæ, quam Hamburgi, teste Severino Engaleno in libro suo de scorb. p. 99. In Hispania vulnera capitis summe periculosa esse* JUNGKEN *Chir. man. p. 81. refert. Coberus Westphalis fortiora, Suevis mitiora purgantia propinanda esse annotavit D. III. obs. 2. in schol. Wolffgangus* HOEFERUS *in Herc. Med l 8. c. 2. monet Bavaros levissimis, Hungaros non nisi fortissimis purgari, fœminasve Hungaricas, ut & Austriacas prægnantes Bals. Embryonis ceu nimis calidum offendere. Galli trepanum feliciter, Dani minus ferunt, teste Bartholino: In Gallia sutura tendinum vulneratorum, operatio bubonoceles & curatio ulcerum chironiorum feliciter succedunt, contra in aëre Romano secundum Bagliv. c. 1. Sic* HOLLER *comment. in Aph. 2. sect. 1. Hippocr. scribit. Narbonenses medicos reprehendere Parisinos, tanquam ad aperiendam venam audaciores. Parisiis tamen facile phlebotomiam ferri; quæ, ut alia mittam, cum ita sese habeant, totus in eo eram, ut quid in patria circa has res obtineat, cognoscerem; missis itaque compluribus quæstionibus medicis de rebus utilibus & necessariis mihi visis ad modernos nonnullos patriæ nostræ practicos, triplex responsum à celeberrimis nunc in Hungaria, doctrina non minus, quam felicitate in medendo & fama inclytis practicis obtinui, videlicet Posonio à D.* Carolo RAYGER *juniore Med. D. & Celsiss. Palatini Regni Hungar. Archiatro. Neosolio a D.* Carolo Ottone MOLLER, *Med. D. & inclyti*

comita

cómitatus Zoliensis, nec non Regiæ liberæque civitatis Neosoliensis Physico ordinario. Ac Sophronio à D. Joh. Adamo GENSELIO, *Med. D. Academ. n. c. Germ. Collega, & Civit. Soproniens, Physico ordinario: quorum singularem erga me benevolentiam hoc ipso comprobatam non possum non digno celebrare encomio: ex quibus excepta quædam, dum de morbo Hungaris endemio ago, non inutilia, nec a præsenti tractatione prorsus aliena fore existimavi, si curiosi lectoris in gratiam in fine dissertationis annecterem, ea bona fide communicando, qua ipsos mihi scripsisse in litteris suis testabantur. Dum autem thema quoddam inaugurale mihi eligendum esset, primitus quidem constitueram apud me de febri vulgo dicta Hungarica agere, & cum in diversum abeuntes authores eam pertractantes non solum in limite circa determinandum nomen & speciem febris, verum & circa symptomata, causas, remedia offenderem, miseram denuo prolixas quæstiones ad supra memoratam trigam celeberrimorum Hungariæ medicorum sperans fore, ut obtento benigno responso ab iis, facilius demum mihi innotescat, tum natura ipsa hujus morbi, qualis in Hungaria deprehenditur, tum ratio dissensus authorum, cum alias difficile sit judicium, an causa verius rejici debeat in diversas annorum constitutiones, vel diversitatem locorum, aut etiam medicamentorum adhibitorum differentiam: mutandum tamen brevi fuit consilium, dum acceptis ex patria triplicibus litteris, parens & amici dulcissimi quam proximum urgerent reditum: cumque animus semper fuerit morbum aliquem Hungaris adscriptum pertractare, in morbo Tsömör tandem aquievi, cujus nomen apud Hungaros receptum malui in dissertationis titulo eo usque usurpare, dum ex tradita genuina ejus Historia, quodnam latinum ipsi magis competere videatur, innotesceret: & cum Hungaris perpetuus quasi sit hic morbus, id est, omnibus annis, omni annorum tempore affligens non unum, sed plurimos, endemium eum appellandum censui. Tametsi vero, ut hominum mores sunt, male forte audire possem à quibusdam, me hujusmodi morbum evolvendum in me suscepisse, cujus curandi ergo raro Hungari solicitare soleant medicum, ii tamen meminerint popularem Hungarorum curationem tanti non esse, quæ indubie semper profliget morbum hunc, & pejora prohibeat consectaria, cum sæpe febres intermittentes, continuæ, & ipsa febris Hungarica succedere soleant adhibitis licet eorum remediis, cujus tamen tempestive succisa radice morbi hi popullulare minime possent. Unde jam* FORESTUS *L. I. de febr. c. 1. in Schol. eo ex capite reprehendit medicos febris diariæ tractationem seu benignæ negligentes, quod videlicet nonnunquam in periculosos transire observetur morbos. Antequam autem ipsam tractationem aggredior, lubet paucis authorum, qui de morbo hoc egerunt, & historiam ejus tradiderunt, mentionem injicere: Coberus itaque primus esto, cujus decades tres observ. castren. præcipue autem prima sæpius Languoris Pannonici, Hungaris (ut ipse dec. 1. obs. VI. in Scholio*

lio dicit). *Tschemmerle dicti* (*rectius tamen Tsömör audit*) *mentionem faciunt, tametsi vero author hic pro aliis bona fide communicatis laude sua defraudandus mihi minime videatur, in eo tamen humani quid passum ipsum esse suspicor, quod morbum Tsomor à morbo Hungarico sive febri Hungarica, Hungaris Hagymaz, Germanis Haubt Kranckheit dicta minus probe distinxerit, adeo quæ lectori facile inponat, ut quæ symptomata huic competunt, illi promiscue omnia ab eo consignata tribuenda esse credat. Videtur equidem D. 1. obs. VIII. p. 42. Languorem ab ipso morbo Hungarico discernere, dum dicit: nisi tantis ictibus corpus jam purum satisque laudabilis constitutionis concussum fuisset hunc tam gravem non amplius languorem, sed morbum perfecte Hungaricum facile effugere potuisset, & dec. ejusdem obs. X. p. 53 Plenis gressibus ad languores pannonicos, in funestum tandem morbum terminandos deferebar &c. nihilominus aliis in locis. & cumprimis p 32. Obs. VI. D. 1. binos hos morbos invicem miscet, dicens, languorem Hungaric. anno 1366. insana prorsus rabie pestis instar in omnes grassatum esse, cum tamen cuilibet Jordanum anno 1566. in Hung. castrensem medicum agentem, de phænomenis pestis. c. 19. evolventi liquido patere possit, eo tum non languorem Coberi pannonicum, sed ipsam febrim vulgo Hungaricam dictam tanta cum strage grassatam esse, ut taceam, quæ ibidem de contagio & internecione hujus languoris memorat, & obs. VI. D. 1. p. 31. in Schol. de Petechiis languori huic familiaribus, morbo Tsomor nulla ratione tribui posse. Id insuper haud injurie forsan desiderari a viro bono posset, ut luculentiorem & prolixiorem paulo historiam morbi hujus Tsomor tradidisset, cum præter obs. VI. & X. D 1. pauca quædam tradita phænomena, in reliquis fere solo nomine languoris pannonici contextus fuerit, nisi in reliquis suis decadibus (mentionem enim facit decadis IX in D. II. obs. 1.) defectum hunc suum supplere studuisset, quas tamen una cum celeberrimo, dum viveret Meibomio in Præf. ad decades III. obs. castr. Coberianas mihi videre non licuit. Proximus Cobero sit Malachias Geigerus, qui in microcosmo Hypochond. Monachii 1652. edito in IVto de morbo Tsömör quædam complectitur, quem cum nec in Saxonia, nec hic obtinere potuerim, verba ejus a D. D. Reimanno bona fide communicata in historia morbi hinc inde citabo. Wolfgangus Hœferus junior pariter in Herc. suo medic. brevibus mentionem hujus morbi facit p. m. 326. & D. Joh. Paterson Hain in Ephem. N. C. Ger. D. 1. an. 11. obs. 28 D. Samuel Koleseri denique de Kereseer, Phil. & Med. D. Sacr. Cæs. Regiæque Majest. Rei metallicæ per Transylvaniam Inspector, in tractatulo suo de scorbuto mediterraneo Cibiny in XII. edito anno 1707. genuinam magis & prolixiorem paulo morbi hujus historiam exhibet, qui tanto majorem laudem mereri mihi videtur, quo honestius semper duxi institutum, si quis patrias res studiose investiget, & easdem memoriæ commendet, quam si quis peregrina sectando, ante pedes posita & quotidie oculis usurpanda despiciat,*

despiciat, negligat. Ante 2. annos prodiit Erfordiæ quoque dissert. Inauguralis de Languore Pannonico, authore Joh. Theophilo Windisch amico & condiscipulo quondam meo Jenæ, pleraque omnia tamen ad historiam & causas hujus morbi facientia, si unum vel alterum excipias, quod a conterraneo nostro eo tum Jenæ commorante sciscitando rescivit, ex Cobero mutuavit. Hi sunt de quibus certus sum, morbum hunc scriptis suis persequutos esse. Promisit equidem D. Carolus Raygerus Senior Endemiorum, & Epidemicorum Hungariæ libros 2. in Præf. ad Pauli Spindleri obs. Medic. Centuriam, ubi haud dubie, pro more suo erudite, de morbo Tsömör quoque commentatus fuisset, sed cum nec ex patria, nec ab eruditis exteris vel bibliopolis compertum habere possim, an typis evulgati sint, suspicione moveor, præmaturam forte mortem laudabilibus viri hujus conatibus obstitisse, & editionem suspensam mansisse. Præter horum vero authorum de morbo Tsömör annotata phænomena, in responsionibus supra memoratorum D. D. Raygeri junioris, Molleri, Genselii *communicata: non minus, quæ à fautoribus & amicis meis integerrimis D. Joh. Adamo* Reimanno *Med. D. & Practico Epperiensi, nec non D. Adamo* Bacsmegyi *Inclyti Comit. Gomorien. Physico ordin. per litteras accepi, ut & quæ a conterraneis Wittenbergensibus, Hallens. Jenens. cujatibus expiscari potui, historiæ morbi inseram, citatis inferius breviter autoribus. Faxit divinum numen, ne in evolvendo hoc morbo caligent oculi, & à veritatis tramite deflectat ratio, verum totus conatus hic meus cedat in nominis sui sanctissimi gloriam, proximique salutem.*

HISTORIA MORBI.

AD ipsam rem jam progressum faciens necessarium duco præmittere historiam morbi, ut huic præcognitæ reliqua dicenda firmiori inniti queant fundamento. Estque hæc:

Post assumptas avide carnes vervecinas vel suillas, aliudve difficilis concoctionis edulii genus (1), aut etiam post quemvis laudabilem cibum singulari cum dulcedine atque aviditate præcipitanter nimis & magna in copia ingestum (2), semisaturum (3) vel ultra satietatis limites oppletum, corripit fastidium ciborum (4), cui jungitur aliquando sensus tensivus vel gravativus ventriculi (5), nonnunquam anxietas præcordiorum inquietudine comitata (6), ructus (7), conatus vomendi (8), interdum ipse vomitus (9), inflatio abdominis flatu-

(1) D. *Moller. Rayger. Reiman* (2) *Moller.* (3) *Kalesteri.*
(4) *Kalesteri, Genselius.* (5) *Rayger Genselius. Moller. Reiman. Bacsmegyi.*
(6) *Bacsmegyi.* (7) *Gensel.* (8) *Genselius, Bacsmegyi.*
(9) *Genselius.*

flatulenta, torminosa (10), diarhæa (11)]: mox languor atque lassitudo quædam membrorum (12) sensim sensimque incrementa sumens, ut tandem gravativo, contusorium, profundum dolorem exhibeat (13), cum sensu gravativum, in nonnullis tractorio & tensivo dorsi inter scapulas (14), (qui non nunquam versus manus successive sese, extendendo oneris cujusdam veluti ad extrema manuum delabentis sensum infert (15), & dolor capitis gravativus (16). Hinc oriuntur pandiculationes, torpor sensuum (17) & cogitationum (18), displicentia sui (19), in aliquibus propensio in somnum fere ineluctabilis (20), inapetentia (21): succedunt paulo post horripilationes modo majores, modo leviores (22), apud aliquos cum æstu volatico initio alternantes (23), jam calor major vel minor (24) cum augmento doloris capitis (25), [quo durante calore circa tempora pulsatorius, ardens, nonnunquam lancinans, vibrativus observatur dolor (26)] noctes inquietæ (27), insomnia turbulenta, alvus adstricta, venarum solito major turgescentia, arteriarum pulsus febrilis, & tubercula dura [quæ pressa exquisite dolent (28),] per totum corpus (29) imprimis vero in spina dorsi, collo, nucha, circa tempora, maxime circa carpos manuum externe (30) supra radium palpabilia (32), modo majora, modo minora (32, [instar pisi, seminis lini, nucum juglandium (33)] pro ratione scilicet subjectorum, in iis etiam qui sæpius frictione morbum hunc profligarunt, majores observantur (34). Corripit alias morbus hic sanos (35), altioris æque atque infimæ sortis & utriusque sexus homines (36), frequentissime famelicos, ac post prægressum jejunium (37), omni annorum tempore (38): inter temperamenta frequentius cholerica vel cholerico-melancholica (39), peregrini in Hungaria commorantes nunquam vel solum rarissime hoc morbo corripiuntur (40). Et respectu frequentiæ etiam inter Hungaros diversitas quædam intercedit, nam quos Comitatus Hungariæ meri Hungari incolunt unice lingua patria Hungarica utentes, iis familiarior hic esse solet morbus, quam aliis, ubi Germanica vel Schlavonica simul viget 41. Solvitur malum hoc totum spatio unius vel alterius horæ, vomitu, inprimis

(10) *Rayger. Mollerus. Reiman.* (11) *Kæleseri.*
(12) *Hæferus. Kæleseri. Rayger. Moller. Reiman. Bacsmegyi.*
(13) *Conterranei.* (14) *Conterranei.* (15) *Conterranei.*
(16) *Hæferus. Rayger. Moller. Reiman. Bacsmegyi.* (17) *Kæleseri.*
(18) *Conterranei* (19) *Reiman. Rayger. Moller.* (20) *Conterranei.*
(21) *Kæleseri.* (22) *Geigerus. Kæleseri. Reiman. Rayger. Moller.*
(23) *Hæferus.. Conterranei.* (24) *Kæleseri. Rayger. Mollerus. Reiman.*
(25) *Conterranei.* (25) *Conterranei.* (27) *Kæleseri.* (28) *Kæleseri.*
(29) *Kæleseri. Geigerus. Reimannus.* (30) *Hæferus. Reiman. Moller. Rayger.*
(31) Ex *Conterraneorum* relatione & ostenso loco hoc scio.
(32) *Conterranei* (33) *Geigerus.* (34) *Reimannus.* (35) *Mollerus.*
(35) *Kæleseri.* (37) *Mollerus.* (38) *Genselius.* (39) *Mollerus.*
(40). *Mollerus. Genselius. Rayger.* (41) *Mollerus.*

primis ab initio ſponte ſuperveniente (42); nodis autem jam præſentibus & æſtu incrementum ſumente ſolus vomitus non ſufficit (43). Solvitur etiam per ſudorem ſponte obortum (44), aliquando etiam per diarrhœam (45). Curatur a popularibus frictiones validas inſtituendo, iis præcipue in locis, ubi tubercula præmemorata deprehenduntur (46) ope aceti alliati, piperati (47), ſpiritus vini (48) inprimis oleo aliquo deſtillato remixti v. g. ſuccini (49), vel viribus Rad. Leviſtici inprægnati (50), aut ſola ſaliva (51). Alii butyrum in hunc finem eligunt (52), pinguedinem alii anſerinam, imo porcinam, prius tamen ad ignem modicum calefactam, aut liquatam (53). (Quod remedium inprimis in adſuetis, ſæpe totam curam abſolvit, præcipue vero repetitum, & initio morbi ſuſceptum (54), interdum minus feliciter impedit ſubſecuturos morbos (55).) Remedii inſuper loco ipſis eſt abſtinentia a cibo (56) vel ſpirituoſorum v. g. vini generoſi (57), ſpirit. vin. cum pipere (58), aut decocti abietis aſſumptio (59), & denique motus corporis vehementior, ſuſceptus curſu equeſtri vel pedeſtri aut velocius ſolum deambulando, vel laboribus (60). Terminatur ut plurimum unius, 2. 3. vel 4. dierum ſpatio (61). Neglecto vero initio malo, nec adhibita frictione vel alia medela, excretionibus ſupra a legatis ſpontaneis etiam emanentibus, ut plurimum ſuccedunt febres intermittentes (62) vel continuæ (63), ipſa quoque febris hungarica (64): vel longiſſimo interdum tempore valetudinarium hominem relinquit (65) cum inappetentia, laſſitudine, & alvo adſtricta conflictantem (66). Stata recurrendi tempora minus obſervat, ſed errores dietæ ſequitur ſupra dictos (67), hac tamen cum differentia, ut in adſuetis vel leviſſima ex occaſione eorum denuo tragœdiam ſuam ordiatur (68). Aliis morbis non complicatur (69). Nunquam contagioſus eſt (70). Multo minus petechiis ſtipatur (71). Nec, quod *Höferus* ex relatione quorundam Hungarorum recenſet, ſc. initio neglectum, ſpreta frictione, hominem intra triduum neci dare, experientiam adſtipulantem habet.

(42) *Mollerus.*
(43) *Mollerus.* (44) *Mollerus. Kæleſeri, Reiman.* (45) *Kæleſeri.*
(46) *Hæferus, Conterranei.* (47) *Coberus, Kæleſeri.* (48) *Kæleſeri.*
(49) *Kæleſeri.* (50) *Conterranei.* (51) *Rayger. Moller.*
(52) *Conterranei.* (53) *Conterranei.* (54) *Moller.*
(55) *Genſelius, Conterranei.* (56) *Kæleſeri* (57) *Conterranei.*
(58) *Conterranei.* (59) *Raygerus* (60) *Conterranei.*
(61) *Kæleſeri. Conterranei.* (62) *Reiman. Genſel.*
(63) *Genſel. Moller. Reiman.* (64) *Kæleſeri.*
(65) *Köleséri.* (66) *Köleſeri. Rayger.* (67) *Moller.* (68] *Reiman.*
(69) *Genſelius.* (70) *Moller. Rayger. Genſelius.*
(71) *Moller. Reiman. Conterranei.* (72) *Raygerus,*

TRACTATIO.

EXposita Historia Morbi lubet de nomine ejus quædam prælibare: Hungaris itaque trium nationum, videlicet, Germanis, Schlavis & stricte sumptis Hungaris communi nomine venit Tsömör. Nec in Transylvania Hungaros, Saxones & Valachos inter diversum sortitur nomen teste D. D. *Kölesèri*, de cujus vocis origine tametsi certi quid determinari vix possit, si tamen conjecturæ locus, existimarem ab Hungarica voce Tsomo, quæ nodum significat ortum suum duxisse, unde primitus forte Tsomos-ér, id est, nodosum vas, vel simpliciter Tsomos, id est, Nodosus, (sc. morbus) à tuberculis instar nodorum hoc in morbo palpabilibus, appellatus sit, successu vero temporis per abusum o in ö, & ultimum s. in r. mutatum, ut nunc Tsömör audiat, licet aliqui etiam loco ö, simplex e. & loco Ts. Cs. adeoque Tsmer vel Csemer scribant: & cum vox Tsömör commune nunc nomen sit omni nauseæ apud Hungaros, forte à nausea cum hoc morbo subinde concursante, transumpta demum sit appellatio ad simplicem quoque vel cum aliis morbis complicatam nauseam.

Latinum nomen diversos apud scriptores diversum legitur, *Coberus* quippe & D. *Vindisch* eum Languoris Pannonici & Hungarici titulo insigniunt, licet illi alibi quoque sub morbi Hungarici. *Luis Pannonicæ* titulo veniat. *Wolfgangus Höferus* l. c. & D. *Joh Paterson Hain* pariter supra alleg. loco, Hungaris nauseam eum dici exponunt. D. D. *Koleséri* denique loco nauseæ scorbuti mediterranei nomen magis arrisit. Quodnam autem nunc dictorum nominum latinorum morbo huic convenientius esse videatur, tametsi paulo scrupulosius de eo disquirere, supervacaneum ipsemet censeam, quod in verbis faciles nos esse conveniat, dummodo rem eandem, diverso licet sub nomine complectamur; nihilominus, cum nomina sæpe nos manuducant ad ipsarum rerum cognitionem, & ipsam rei naturam exprimant, non omni ex parte inutile fore spero paucis de eo disquirere.

Ad Languoris itaque nomen quod attinet, *Coberus* quidem nullibi, quod sciam, denominationis suæ rationem diserte exprimit, nisi forte ex eo peteret, quod dicat ipsum languorem esse per se, & non morbum D. 1. obs. VI. in scholio, unde etiam ibidem eum definit per dispositionem ad morbum. D. *Vindisch* vero, tametsi contra *Coberum* fateatur affectum hunc esse morbum, nihilominus quod cuncta corporis humani membra vehementem in languorem conjiciendo, in eo præprimis malitiam suam exserere ipsum scribat, languoris nomen ei competere

petere dicit : verum enim vero priori denominationis rationi obstat, quod utique in hoc affectu variarum partium functiones more solito & statui naturali conformi non exerceantur, ex quarum tamen mutato habitu recte ad statum præternaturalem & præsentiam morbi concluditur. Vel si forte eam ob causam dubitasset hunc affectum inter morbos referre, quod quandoque præcedere soleat febrim stricte dictam Hungaricam [quamvis D. *Vindisch* neget ullum morbum eum insequi, cui fundamento innixus, nescio, nam nec suam tum temporis experientiam interponere, nec ad aliorum Hungarorum consensum ante quæstionem motam provocare potuit] adeoque languor hic dispositionem quandam ad illum involvat, & præcursorem illius agat, eo ipso quidem agnovisset diversum esse hunc affectum, & sæpe tempore priorem illo, perperam tamen conclusisset, ipsum eo ex capite à morborum censu debere excludi, nisi hæmoptisim phtysim nonnunquam pedissequam habentem, & alios consimiles affectus pari ratione à morborum classe arcere velimus. Ad D. *Vindisch* vero rationem [ut malitiam, quam huic tribuit, mittam] sufficiet reponere. 1. Non semper languorem huic morbo familiarem molestissimum reliquorum esse symptoma, quod ex nausea, cardialgia & anxietate præcordiorum cum hoc morbo concursante evidens esse potest. Nec 2. à molesto aliquo symptomate justam semper denominationem simplicis cujusdam morbi desumi, cum enim simplex morbus quicunque solennia essentialia quædam juncta habeat symptomata, ex quorum syndrome & nexu de certi alicujus morbi præsentia & nomine informamur, & non nisi in complicatis morbis, ubi pluribus affectibus familiaria phænomena, simul observantur, ab eo, quod majorem læsionem ostendere videtur, vel magis urget; denominationem sumamus nescio, cur in tam simplici, & ut mihi videtur, veteribus noto morbo, ad aliud nomen confugere debeamus. Nauseam quod concernit, tametsi facile subscribam D. D. *Köleseri*, eo nomine non semper compellari posse hunc morbum, quod conatus vomendi non semper adsint, reliqua vero symptomata huic morbo propria simplici nauseæ minime adscribi queant, confido tamen virum cæteroquin eruditum (prout ex scriptis ejus comparet) id ipsum non indigne laturum, si ratione scorbuti nominis diversum ab eo sentiam, partim quod scorbutus proprie dictus, admodum rarus sit Hungaris morbus, teste *Raygero* seniore in nobis ad *Spindleri* observationes p. m. 160. cujus verba hæc sunt : apud nos scorbutus vald rarus est, inprimis in indigenis & Patriæ filiis, apparent quidem quan doque symptomata scorbutica, ut maculæ in cruribus, gingipedium, sed ab alia causa proveniunt, & aliter curari desiderant, propterea nec antiscorbutica apud nos magnum merentur applausum, aut eam præstant efficaciam, qualem in vero scorbuto inque illis locis, ubi grassatur, præstare solent : cui ratione infrequentiæ hujus morbi D. D. *Moller* quoque

quoque & D. *Raygerus* junior suffragantur in respons. suis; partim vero quod complura symptomata scorbutum stipari solita minime deprehendantur in hoc morbo, diversamque scorbutus indolem foveat, exempli loco esto gingivarum laxitas, cruentatio & sensim quasi in tabum resolutio, ulcera livida mali moris, maculæ scorbuticæ, ossium corruptiones, pruritus in externis partibus, dolores variarum corporis partium, non gravativi solum & tensorii, sed pungitivi, rodentes, ut plurimum vagi, lypothymia, paralyses, convulsiones, deliria & alia, &c. de quibus *Severin. Eugalenus* libr. de scorbuto, & celebr. *Stahlius* in diss. sua de scorbuti & Luis Venereæ differentia conferri possunt: scorbutus insuper contagiosus sit, morbus Tsömör minime. Nausea vero, vomitus, languor & tumores tametsi similitudinem quandam ostendere videantur, diversitatem utique non levem involvunt; cum nausea, vomitus scorbuticus ex improviso sæpe oriantur, nulla præcedente causa simili occasionali ut in morbo Tsömör, nec tamen salutarem effectum post se trahant, comparem illi, qui ab his excretionibus tempestive procedentibus in hoc morbo provenit. Languor vero apud nonnullos scorbuticos tantus est teste Eugaleno, ut ad lypothymias proclives sint ægri, si in rectum statum sese erigere velint, cum quo tamen Hungari in hoc morbo non solum citra lipothymiæ metum erecto corpore pedibus inniti, sed & progredi queunt. Tumores denique illorum oculis etiam usurpari possunt, qui in morbo Tsömör non nisi tactu deprehensibiles sunt teste *Geigero, Reimanno.*

Si jam quæ mea animi sensa de hoc morbo exponere fas sit, ex historia morbi colligo, morbum Tsemer, modo simplicem esse nauseam, modo febrim stomachicam ephemeræ veterum ex cruditate & repletione ortæ analogam, adeoque motus extraordinarios a natura provida (animam intelligo humanam, immaterialem, vitaliter agentem, & pro diversitate necessitatum atque periculorum corpori humano imminentium diversimode, proportionate tamen ut plurimum organa corporis inpellentem,) provocatos ad vitia primæ concoctionis (ex qualitate ciborum prava, vel quantitate laudabilium licet esculentorum nimia & præcipiti deglutitione cum insufficiente eorum masticatione oriunda) per copiosiorem humorum ad organa chylificationi velificantia affusionem vel corrigenda, vel ad expeditiorem motum facilitando tandem per superiora ex corpore eliminanda, aut si cum ipso jam sanguine mora temporis communicata fuerint, celeriori per porosas peripheriæ corporis partes transpressione attenuanda.

Dico esse interdum simplicem nauseam, videlicet, dum non solum conatus vomendi, actu, languori membrorum & dolori capitis gravativo in hoc affectu jungitur, sed si insuper huic vomituritioni vomitus superveniens vel diarhæa totum malum solvit, ut reliqua hunc morbum comita-

comitari solita phænomena penitus emaneant, adeoque nullius febris complicatæ vel nauseam excipientis suspicio relinquatur.

Febris vero nonnunquam concursum auguror ex circumstantiis communi medicorum ore febri adscriptis v. g. horrore, calore nunc plures horas durantibus, pulsu denique arteriarum febrili, cum reliquis febrilis motus consectariis. Stomachicam vero appello febrem ex subjecto materiæ morbificæ primario, imitatus eos, quibus febres infantum ex lacte corrupto, vel vermibus in ventriculo nidulantibus, aut denique cruditate ciborum, occasione adiphagiæ, subnata oriundæ stomachicarum sub nomine veniunt: Esse autem ventriculum primariam sedem materiæ morbificæ vel ex eo patere potest, quod exonerata tempestive vomitu saburra in ventriculo contenta totum malum paucarum horarum intervallo dispareat, successive tamen quandoque in massam sangu. quoque derivari labem, inde suspicor, quod ortis tuberculis, & æstu incrementum sumente soli vomitui non amplius cedat morbus hic, sicut nec tali in casu purgans propinatum totum malum tollit teste D. D. *Mollero*. Dixi insuper febrim hanc esse ephemeræ veterum ex cruditate ortæ affinem; ephemeram enim eam esse terminus ejus intra 1. 2. tresve dies evincit, quem si transcendat, vel in continuam febrim, vel intermittentem desinit, an etiam instar aliarum diariarum in hecticam vel lentam febrem nonnunquam mutetur, ex languore equidem diuturno, inappetentia cum alvo adstricta eandem aliquando excipiente suspicor, destiturus tamen plurium phænomenorum febris lentæ indicia manifestiora exhibentium testimonio confidenter asserere dubito. Affinitatem vero hujus cum veterum ephemera ex cruditate ortum ducente (de qua Galen. 8. Method. Medend. c. 5. Ætius tetrabibl. 2. Serm. 1. c. 68. *Alexander* TRALLIANUS l. 12. c. 1. Avicenna Canon. Medic. lib. IV. sect. 1. tr. 1. c. 26. & Sennert. de febribus l. 1. c. 6. agunt) innuere videntur tum causarum prægressarum ex ciborum qualitate vitiata, vel quantitate nimia conformitas: tum symptomatum v. g. ructus, distensio ventriculi, conatus vomendi, alvus modo soluta, modo adstricta, languor corporis & dolor capitis præter febrilia phænomena. Vid. *Sennert.* c. l. paritas, (nisi forte tubercula hoc in morbo palpabilia quisquam illi veterum ephemeræ minime competere dicat, quæ tamen, cum ex mea sententia tendinum initia sint, a veteribus forte neglecta sunt tam studiose annotari, utpote nil vel parum momenti ad morborum accuratiorem notitiam præbentia) curandi denique ratio eadem; commendabant enim vel vomitoria, vel alvum subducentia, aut stomachica duntaxat, pro conditione scilicet materiæ morbificæ; Avicenna vero insuper inediam suadet, & dicit huic febri pracipue biliosa corpora esse obnoxia, conformiter morbo Tlomör, qui etiam cholericis vel cholerico melancholicis familiarior est.

Dum vero uterque hic morbus definiendus mihi veniat, nullum aptius genus, utriusque morbi indoli conveniens, deprehendi, quam motus extraordinarios, esse enim in utroque morbo motus, & quidem alios, quam pro ordinario naturæ cursu, neminem credo inficias iturum, qui symptomata eorum perpenderit, quapropter prolixiore etiam probatione hujus supersedeo; id tamen non undiquaque omnibus expeditum videbitur, quod motus hosce naturæ, sive animæ immateriali tribuam, cujus tamen probatio cum non uni, sed pluribus momentis innitatur, ad ipsorum symptomatum enodationem, ceu oportuniorem locum, ne crambem recoquere cogar, eandem reservabo, ubi si quantum per brevitatem fieri licuerit ostendero, a materialibus causis phænomena morbi proficisci non posse, eo ipso documentum erit ab anima ceu altera hominis parte eadem peti debere, dum tertia pars hominis, quæ ab aliquibus in subsidium vocari solet, magis luci veritatique fuerit asserta.

Dixi vero vitia concoctionis primæ ex qualitate ciborum prava, vel laudabilium licet esculentorum quantitate nimia & insufficiente eorum masticatione oriunda causam esse, cur natura motus hosce extraordinarios suscipiat: Constat enim ex historia morbi morbum hunc nonnisi errores dietæ sectari, & contra tempestive oborto vomitu vel alvi fluxu præsente mitescere, evidenti argumento errata dietæ, quatenus digestionem promptam eludunt, constituere debere non solum occasionalem, sed simul continentem causam hujus morbi: turbari vero digestionis negotium ab erratis iis in historia morbi allegatis, paucis impræsentiarum probandum erit, 1. itaque qualitatis ratione, suppono ceu notum a posteriori, cibos æquali quantitate assumptos, alios facilioris esse digestionis, alios magis refractarios sese gerere, ex horum vero censu pinguia quoque esse, quæ sive oleosa sua ramositate, salinas menstrui particulas obtundendo & in motu præpediendo, aquosas vero ab intimiore sui ingressu arcendo, sive denique tonum ventriculi aliqua ex parte relaxando agant, frustrari sæpe deprehenduntur concoctionem, jam cum caro vervecina & suilla communiter copiosa pinguedine luxuriare soleant, evidens esse arbitror, cum eadem quoque præ aliis cibis difficilius admittant concoctionem, idque tanto magis, quo avidius ingestæ fuerint, uti enim lenocinium gustus vel fames prægressa hujusmodi aviditatis sæpe numero authores, raro longiorem masticationi concedunt moram, ita non probe præmansas carnes has tanto difficilius etiam in ventriculo resolutionem subire debere ex mox dicendis constabit. Quantitatem vero nimiam 2. ciborum etiam alias facile concoctioni auscultantium, ingens momentum habere ad frustrandam concoctionem, præter veritatem a posteriori, a priori quoque confirmari videtur ex eo, quod in omni resolutione

mixtor-

mixtorum, certa proportio intercedere debeat, menstruum inter, & corpora resolvenda, non solum ratione qualitatis, sed & quantitatis, unde & in resolutione ciborum, quocunque tandem nomine eandem exprimere placeat, idem obtinere debere, probabile est, tollitur autem proportio hæc quantitatis, menstruum inter ventriculi & cibos resolvendos in ingluvie & adiphagia, quare & digestionem labefactari necesse esse sana docet ratio. Masticatio vero 3. uti rite & sufficienter instituta duriores ciborum partes discerpendo, comminuendo, salivalemque humorem intimius cum aëre iis immiscendo non uno nomine resolutioni ciborum favet, ita insufficientem, brevem, minus præparatos, & magis refractarios concoctioni tradere cibos eodem ex fundamento verosimile est. Monendum hic duco Coberum non solum a cibis, sed & aquis insalubribus D. 1. obs. VII. a vini immoderato usu D. 1. obs. VIII. Ex ira D. 1. obs. IX. Ab aëre Hungarico D. 1. obs. X. & a vigiliis D. 1. obs. XI. languorem suum Hungaricum deducere: Tametsi vero in dubium vocare nolim, causas hasce inducere potuisse languorem, pendeo tamen animo, an non sub languore ejus has causas excipiente febris vulgo dicta hungarica, quam sæpe cum morbo Csömör confundit, vel alia febris ephemeræ species latuerit, cum notum sit languorem tam febrim Hungaricam, quam Ephemeras concitari, & non raro ephemeras ab ira, spirituosis potulentis, fervore aëris nimio, vel transpiratione impedita (quæ si ullibi, sane in Hungaria familiaris, imo quotidiana est, cum æstate fervidissimum licet diei tempus præcesserit, sub noctem tamen frigidior aëris sit constitutio;) vigiliis denique natales suos ducere; aut si utique morbus Csömör fuerit, dubium an non ciborum quoque concursus accesserit, cum in castris vix non quotidie circa hos delinquatur, quo sensu etiam *Höferi* in Herc. med. & D. Paterson *Hain* in Misc. N. C. loc. cit. accipienda esse arbitror verba, dum uterque præter cibos a potu quoque morbum hunc ortum sumere scribit. Cur autem a supra memoratis Coberi causis & potu non proficisci hunc morbum credam, inducor ex eo, quod nec D. *Raygerus*, *Mollerus*, *Genselius*, *Reimannus*, *Bacsmegyi* mentionem harum causarum ullam faciant, nec me unquam in Hungaria eas ob causas quenquam morbum hunc incurrisse recorder, nec ab aliis conterraneis certi quid ea de re expiscari potuerim.

Dixi præterea in definitione data, scopos naturæ præfixos esse in motibus hisce extraordinariis adornandis, ut directione sanguinis copiosius versus interiora augeat secretionem humorum chylificationi inservientium, ad vitia illa concoctionis vel corrigenda, vel solum ad expeditiorem motum prædisponenda, quo subsequis tandem motibus excretoriis sive per superiora, sive inferiora tanto promptius obsequantur, & sic feliciter e corpore eliminentur: Esse enim hic peculiarem ta-

lem directionem humorum ab externis ad interna sensus tensivus & gravativus artuum, non minus horror testantur, de quibus infer us: Augeri vero secretionem a copiosiori humorum collectione circa internas partes vel inde elucescere potest, quod copiosiori sanguine distenta magis vasorum, inprimis arteriarum latera, utique patentiores quoque reddant poros & orificia vasorum lateralium in organis secretoriis, per quae magis hiantia copiosiorem quoque fieri debere secretionem, sanae rationi obvium est. Eo ipso autem dum ob majorem secretionem humorum salivalium, ex ventriculi itidem glandulis & denique pancreate & hepate major fit affusio humorum menstrualium, facile quoque intellectu est, coeptam ante hac digestionem sub hisce circumstantiis absolvi, adeoque vitia concoctionis corrigi debere, aut si cruditates hae adeo difficiles concoctu sint, ut non nisi longiore mora demum superari & emendari queant, diuturniori vero hujusmodi correctioni natura insudare nolit, palam est, ad minimum abstergendis quasi iis & lubricandis, vehiculi denique loco commodam locare operam hanc copiosiorem humorum affusionem. Praeter hos vero humorum directorios, alios quoque excretorios nonnunquam ciere motus natura ad vitia primarum viarum sive per superiora, sive inferiora proturbanda & ex corpore proscribenda, vomitus & diarhaea testantur, quibus initio rite succedentibus brevi victas dare manus morbus assolet. In sanguinem autem mora temporis indigestus chylus delatus, ne cum aliis sanguinis moleculis per subtilissimos capillarium vasorum maeandros pressus obstructionibus hinc inde facile ansam praebeat, huic quoque occurrere providam naturam dixi, transpressione fortiore, celeriori & frequentiori sanguinis per porosas peripheriae partes, uti enim sub aestu febrili fortius & celerius circulari sanguinem per habitum externum corporis vix quicquam amplius hoc tempore inficias ibit, ita hoc eodem motu fortiori attenuari sanguinem, & cum eo indigestas quoque chyli moleculas discerpi & subtilisari debere, necessarium consequens est.

Hactenus de nomine & definitione, jam ad ipsorum phoenomenorum in hoc morbo obviorum enodationem transitum facio. Praegressa itaque ciborum vitia, excipere solet fastidium eorum, quod in plerisque tantum est, ut non solum sine peculiari difficultate & renitentia eosdem deglutire, sed ut conterraneorum quidam suo ipsius exemplo mihi fidem fecit, ne odorem quidem perferre, imo nec oculis sine singulari quadam animi aversatione contemplari possint, idque non modo durante morbo, sed morbo etiam jam profligato, imo aliquando per quadrantem anni & amplius post superatum morbum: Fastidium hocce animae adscribendum esse, uti a plerisque omnibus assensum mihi polliceor, perpendentibus fastidium & aversationem, involvere voluntatem aliquam quasi negativam, quam corpori tribuere

a sana

a sana ratione alienum esset, ita tamen nova moveri posset quaestio, utrum anima hic sese active habeat, vel passive, id est, an non ob ventriculi fibrillas nerveas a materia morbifica sive pondere, sive alia quacunque ratione mechanica irritatas, vellicatas, verbo, certo modo affectas in fastidium trahatur, prout ab objectis externis organa sensoria afficientibus in sensum & perceptionem cietur? Ego priori suffragor, hisce ut alias mittam, inductus rationibus, quod cum fastidio ciborum non semper sensum aliquem gravativum, vel quemcunque alium ventriculi concurrere observent aegri, & quod palmarium, exonerato licet ventriculo a contentis suis, nec vestigiis ullis morbi amplius relictis, tamen in longum tempus protrahatur fastidium, manifesto indicio non a materia morbifica passive in hanc aversationem compelli naturam; sed potius active cibos eos aversari, a quibus novos cibi parari labores metuit, idque tam diu, donec sensim sensimque excuso vanido metu eos denuo appetat, eadem sc. ratione, qua complures cerevisiam vel quaecunque alia vetriculi loco cum purgantibus data in longum tempus fastidiunt.

Sensum ventriculi tensivum & gravativum, non a sola copia ingestorum deduco, cum etiam semisaturis, adeoque necdum tanta mole infarctis, quae ventriculi latera & distendat nimium & gravet, obtingat: nec a praecipiti ciborum deglutitione eum evenire suspicor, quod longe etiam a pastu adeoque sensu insolito ab impetu deglutitionis profecto jam pridem cessante tamen observetur, supponunt nempe nonnulli ventriculum, qui brevi post pastum distentus est, cum successiva chymi ad intestina propulsione arctari, quod utique ex dissectione cadaverum longe vel brevi post pastum demortuorum, non minus vivisectionibus animalium diverso tempore susceptis, palam est; ex quo inferunt, si in contractum ventriculum cibi solito impetuosius intrudantur, ob insolitam vim, renitentiam majorem ventriculi oriri adversus ingesta, unde tensio & gravitas, hos tamen premit jam allegata ratio, ut aliam mittam, qua sequi deberet ad primi mox boli praecipitem deglutitionem hunc sensum oriri, qui tamen non nisi jam semi saturis evenit: quibus persuadeor, ut potius ob aestimationem noxiae, vel molestae materiae praesentaneam concoctionem frustrantis, a natura renitentiam hanc ventriculi cieri credam, a qua demum sensus ille ortum sumat.

Ab eadem activa ventriculi renitentia, vel ut magis perspicue exprimam, motu tonico ventriculi a natura aucto dependere dico & anxietatem praecordiorum inquietudine comitatam, & conatus vomendi & ipsum vomitum, sive copia ingestorum & expansiva eorum inflatio simul concurrat, sive minus, & parva ingestorum quantitas praesto

fit: Natura enim videns fibi objici novas difficultates circa concoctionem, breviori via, fcil. per vomitum fefe oneribus hifce expedire mavult, quam longiori mora concoctioni eorum difficili ftudere, præprimis cum damnum ab ejectione affumptorum metuendum facile reparabile fit per magis conducibilia fercula, hinc in iis fubjectis, qui ad vomitum faciles, aucto fuperiora verfus, contrario naturali, motu conftrictorio ventriculi, in confenfum etiam diaphragmatis motum defcenforium affociando, fuperius vero orificium ventriculi relaxando, non folum conatus vomenti, fed fi materia mobilis fit, vomitus quoque feliciter ciet: In aliis vero, quorum vel in genere indoles fegnior, negligentior, vel folum ad vomitum minus proclivis, aut omnes hujusmodi renitentes motus omittit, folo faftidio & averfatione ciborum, a quibus vitia cumulari metuit concoctionis, contenta; aut languidos duntaxat motus inftituit, fenfum gravativum, tenfivum exhibentes: Anxietates vero præcordiorum in fpecie, fi ingeftorum copia & inflatio concurrat, dico partim a diftentis, per contenta, ventriculi fibris, partim harum erga materiam renifu dependere, unde acutus dolor anxios & inquietos reddit ægros; a fola enim diftentione ventriculi per materiam in eodem contentam non oriri inde fufpicor, quod fæpe nimium quantum etiam tumefacto ftomacho, minus tamen anxius fentiatur dolor: Si autem pauca fit materia præfens, & tamen ab his caufis eveniat anxietas præcordiorum, fieri id dico a conftrictis undiquaque fortius ventriculi lateribus, & materiæ ventriculo inclufæ (inprimis necdum probe diffolutæ) quali quali renifu, quo mutuo fortiori affrictu auctus dolor, pari ratione moleftiam ægro, & hinc inquietudinem infert: Non proficifci vero motus hofce vomibundos & cardialgicos a materia morbifica phyfico quodam caufandi modo, fc. vel copia fua gravando, aut acrimonia rodendo, ftimulando ventriculi latera, inde evidens effe puto, quod hæc etiam citra infignem ingeftorum copiam eveniant, fufpicionem vero ftimuli amovent affumpta fæpe nil minus, quam vel acrimonia prædita, vel ullius alterius efficaciæ, quæ contractionem ventriculi phyfica quadam ratione inducere poffet: teftis eft caro vervecina, fuilla, placentæ cum butyro frixæ, panis recens tepidus butyro inunctus, a quo poftremo, Conterraneus hujas præfentiffime morbum Cfomor fefe incurrere mihi affeverabat, nifi forte rancidam acrimoniam hic quisquam infufare vellet, cui tamen difficile probatu effet tam brevi temporis mora v. g. butyrum, lardum recens &c. in rancorem abire. Ut adeo fanæ rationi magis confentaneum effe videatur, naturam motus hofce active fufcipere, non ftimulo aliquo molefto inpulfam, fed propter æftimationem materiæ noxiæ vel moleftæ concoctioni, a qua proinde motibus hifce fefe liberare fatagat.

Ructus

Ructus nil alind sunt, quam flatuum ex resolutione cibdorum in ventriculo insufficiente proguatorum, per constricta ventriculi latera, relaxato orificio ejusdem superiori, expulsio. Pari ratione inflatio abdominis torminosa flatibus originem debet, qui distendendo intestina abdomen in majorem molem elevant, simul vero dum contranitentibus sive constrictis intestinorum fibris ab uno intestini loco in alium propelluntur (inprimis si a fermentescenti acri quadam materia producti sint) torminosis passionibus vim sternunt.

Cum nunc memoratis symptomatibus primarum viarum, vel etiam sine his & solo cum fastidio ciborum complicatus languor atque lassitudo membrorum, ut impotentiam quandam, sive minores in movendis artubus vires involvit, ita spontaneam hic potius remissionem virium naturæ circa movendos musculos, subesse, quam actualem quandam impotentiam, realem virium defectum supponentem credo, quod videlicet, alii minus tenera animi indole præditi, obfirmato quasi animo motus corporis vehementiores v. g. cursu, laboribus &c. suscipiendo, membrorum hunc languorem eludant, qui si actuali virium defectui ortum deberet, tantum abest, ut motibus his fortioribus superari posset, ut potius magis magisque vires prosterni deberent; remittere vero naturam ab intensione suarum virium circa motus voluntarios eum ob finem probabile est, ne videlicet vires suas, nunc circa actiones vitales magis necessarias in externis prodigat.

Sensum gravativum artuum & tractorium dorsi, ut & sensum oneris cujusdam delabentis ad extrema manuum, derivo a musculorum in artubus & dorso strictura tonica successive magis aucta, ob quam cum sanguis per arterias advectus tanta copia in porosas musculorum partes non admittitur, a tergo vero pulsu urgente sanguis pro ingressu suo facilitando adversus strictas ita porosas partes nititur, ex hoc sanguinis nisu, & fibrarum muscularium reactione, atque repressione sanguinis, nascitur sensus gravativus, ut & tractorius, qui, si a scapulis & dorso initium fiat stricturæ hujus tonicæ auctioris, & versus extrema manuum successive desinat, æmulatur delabentis cujusdam oneris versus extremitatem manuum sensum: Concurrere vero cum sensu gravativo artuum stricturam tonicam auctorem, tum manifestus pallor ita correptorum, secundum Conterranei confessionem, tum ipse sensus dorsi & scapularum tractorius evincit; quæri tamen merito hic posset, utrum strictura hæc consensualis sit cum stomacho, intermediis nervis, vel citra ullam spasmi ex ventriculo, cum fibris nerveis artuum communicationem accidat, & si hoc, an revera materia quædam stimulando, vel quoquomodo afficiendo fibras musculares artuum, causa hujus motus tonici aucti sit, vel citra ullam proportionatæ materiæ suspicionem eveniat? Ex ventriculo sane consensualiter per ner-

vos

vos stricturam hanc non proficisci, testatur id, quod nullis etiam molestiis circa ventriculum affectis, (nisi quis forte fastidium ciborum eo annumerare vellet, de quo tamen supra) eveniat: materiæ vero artus stimulantis absentiam id arguere mihi videtur, quod materia hæc vel ante commissos dietæ errores in sanguine jam præextitisse hoc necto admittenda sit, vel quod ex ventriculi demum cruditatibus in sanguinem [illegible] derivatis, cum eo ad musculos deferatur; prius refellit strictura illarum partium, non nisi errores dietæ sectans; posterius partim materiæ ventriculo inclusæ conditio sæpe stimulationi inepta, partim stricturæ hujus in artubus præsentia, antequam cruditates ventriculi cum sanguine communicatas esse probabile sit, nam primo mox morbi cum ingressu sensus tensorius, tractorius, gravativus sese exerit, quo tempore cruditates ventriculi jam in sanguinem delatas esse, illud dissuadet, credam, quod vomitu initio sponte superveniente vel arte provocato brevi tota symptomatum cohors evanescat, quæ si sanguini illata labes jam fuisset, tam præsenter minime excretione hac dissipari posset, ut adeo veritati proximius esse videatur, stricturam hanc sponte naturæ institui, ut non admissa in ambitu corporis ordinaria quantitate sanguinis, tanto copiosius circa interna viscera cumuletur, pro facilitanda secretione humorum in internis partibus, de qua superius.

Confirmat hanc circa internas partes sanguinis regurgitationem dolor capitis gravativus, cum gravitate artuum concursans, non admisso enim per peripheriam corporis sufficiente sanguine, interne cumulatus distendit solito magis sanguifera vasa, uti alibi, ita etiam in capite, a qua distensione, molesta ponderis quasi cujusdam oritur sensatio, unde & dolorem hunc magis profunde, & interne sentiri conterraneus mihi asseveravit.

Pandiculationes, & oscitationes, voluntarios judico esse motus, susceptos ab ægris, ad declinandum sensum gravativum corporis, a cujus molestia, ut & obtusos reliquos sensus & cogitationes, displicentiam quoque animi derivo.

Torpor sensuum & cogitationum, propensio in somnum sunt me Judice remissiones spontaneæ activitatis naturæ circa sensuum & rationis exercitium, ne videlicet distrahat vires suas pluribus objectis & actionibus, nunc præcipue circa concoctionem primam impendendas, velut in sano quoque statu post cibum, inprimis paulo largiorem (nisi contraria consuetudo intercesserit) observamus proclivitatem in nobis, majorem modo, modo minorem, ad somnum capessendum, rationisve & sensuum exercitio tantisper vacandi, quem torporem & in somnum propensionem brevi post pastum nonnulli equidem derivant a chylo sanguini infuso, qui sanguini junctus hujus molem augeat, adeoque vasa corticalia cerebri magis distendendo fibrillas medullares comprimat, ut hinc spiritus animales minus

debite

debite influere possint: in eas, premit tamen hanc hypothesim illa difficultas, quod 2. vel 3. horis post pastum, dum copiosiore jam chylo sanguis turget, hæc proclivitas ad somnum minus urgeat, quod tamen ex hac sententia necessario fluere deberet.

Inappetentia, uti pariter voluntatis quendam dissensum circa assumendos cibos indigitat, ita Naturæ eam merito in accepto fero, quæ ultro ob jam præsentia vitia circa digestionem, novorum ciborum appetitum negligit, ne videlicet, horum usu concoctionis negotium tanto magis gravet, & intempestive interturbet.

Horror motus tonici in peripheria corporis augmentum supponit, vid. Celeb. STAHLII Diss. de motu tonico vitali, quo constrictis porosis partibus sanguinis transitus intercluditur, & hinc cum succussatione corporis, frigoris quidam incursantis sensus inducitur. Calor vero ab eodem motu tonico in peripheria corporis relaxato provenit, ob quem admissus copiosus in porosas peripheriæ partes sanguis suo transitu caloris sensationem fibrillis nerveis inprimit, idque tanto magis, quo aucta simul pulsus energia & celeritate cum frequentia, majori vi per easdem transprimitur, qui tandem venis copiosior exceptus eas magis turgere facit. Hæc nunc dicta febrilia symptomata, videlicet, frigidum horrorem, calorem, pulsum febrilem, si quis ab indigestis chyli moleculis sanguini infusis accersere velit, quæ in extremis capillaribus arteriis peripheriæ corporis ob crassitiem hærendo, liberum sanguinis transitum in venas impediant, & ob retardatum sic motum frigoris & horripilationis sensum inferant, iis vero tandem pluribus a tergo prementibus cordis inpulsibus resolutis, ob liberiorem in venas transitum & per eas progressum caloris ortui ansam præbeant; per me quidem licebit, ut suo abundet sensu, obstant tamen varia, quo minus huic sententiæ subscribere possim, ut alia mittam, dico solum, ex hac hypothesi concipiendam esse obstructionem, si non omnium, tamen plurimorum capillarium vasorum in extremo habitu (ob frigoris sensationem universalem) qua durante observari necesse esset non solum tubercula plurima in superficie cutis, inflammatoria quasi, sed cum ob obstructas sic extremitates vasorum, in vicinis eorum productionibus sanguis cumularetur a nova semper expressione sanguinis sub cordis systole, adeoque vasa magis dilatarentur, pulsus etiam ob arterias magis distentas v. g. in carpo manuum, magnus deprehendi deberet, quorum tamen nihil sub frigore observatur, & cum circa extremitates obstructas magisque sanguine repletas sub systole cordis major oriatur particularum sanguinis attritus erga vasa, major quoque ex eadem hypothesi calor illic oriri deberet, non frigus; hac autem de frigore præfiguratione cadente, etiam reliqua de calore lubrico innitentur fundamento; Vel si cui ad acrimoniam chyli particularum confugere volupe esset, a qua phænomena hæc

hæc derivanda censeret, is mox inpingeret in materiæ morbificæ conditionem, quæ sæpe ab acrimonia proportionata fovenda aliena est; Ut adeo verosimilius mihi videatur sub horrore, sponte naturæ, sine stimulo aliquo, aut obstructione, motum tonicum in peripheria corporis augeri pro excludendo sic sanguine ab externis partibus, & contra magis cumulando in internis ad augendas secretiones abstergendis vitiis primarum viarum inservientes; Sub calore vero remitti eundem tonum, ut chylosæ indigestæ particulæ in habitu externo attenuentur, prout supra jam monitum fuit.

Incrementum doloris capitis sub calore, & mutatio gravativi in ardentem, pulsatorium, nonnunquam vibrativum, lancinatorium, consectarium est distensionis majoris vasorum sanguiferorum, & porosarum partium in capite, admisso quippe in externas capitis partes copiosiori sanguine propter relaxatum motum tonicum, non solum partes continentes magis distenduntur, sed & aucto cordis motu fortius impulsus sanguis, majorem caloris sensum imprimit, unde dolor ardens, cumque vasa arteriosa sub hisce conditionibus magis solito distenta singulis momentis pulsus novum impetum per sanguinem a corde recipiant, nil mirum pulsatorium sentiri dolorem; vibrativum vero & lancinatorium subinde intercursantem evenire suspicor, si singulares vel pauciores tantum fibrillæ huic a sanguine distensioni spastica quasi momentanea tensione reluctantur & reniuntur, ob quarum tensionem, & sanguinis fortiorem impulsum hic molestissimus dolor provocatur.

Noctes inquietæ sunt partim ob caloris, maxime tamen doloris capitis molestiam.

Alvum adstrictam, (quam ex ordine symptomatum in historia morbi recensitorum durante calore evenire suppono, retinui vero ordinem sese invicem excipientium symptomatum D. D. KÖLBSERI, & non nisi hinc inde plura ab aliis communicata vel deprompta suis locis inserui) oriri existimo sponte naturæ, dum enim ob redundantem successive in sanguinis massam indigestum chylum, natura versus peripheriam corporis humores dirigit, ut ibidem transpressione per porosas partes attenuetur, resolvatur, circa interna vero viscera motum tonicum auget, ut hic exclusi, eo tanto copiosius impellantur, fit, ut in minori copia ad intestina admissus sanguis minorem etiam quantitatem mucaginosæ materiæ eo exoneret, ob cujus defectum contenta minus commode per intestinorum canalem provolvuntur & hinc segnius longe ad exitum promoventur; non secus atque in aliis febrilibus morbis, in quibus natura ad peripheriam corporis humores pellit, ut ibidem quidquam heterogenei ex iis vel deponat, vel ex corpore penitus proscribat, non urinæ solum proventum minuit, sed & alvum eadem ratione claudit.

Tuber-

Tuberculorum durorum phænomenon priusquam enodem, ante omnia de subjecto, quod nodos hosce constituit, disquirendum erit, videlicet an glandulæ tumefactæ, vel vasa arteriosa, venosa, lymphatica, nervi, aut denique musculorum quædam partes hos nodos forment? Glandulas esse ea de causa minus verosimile est, quod vel cutaneæ esse deberent, vel subcutaneæ, illæ esse nequeunt, quod non solum non probabile videatur eas in tam magnam molem, spatio aliquot horarum assurgere, simulque indurari posse, sed insuper visum necessario incurrere deberent, cum tamen nodi hi oculos subterfugiant, & non nisi tactu deprehendi queant. Hæ vero utique de genere conglobatarum esse deberent, quales tamen iis in locis, in quibus nodi comparent, v. g. (ut alias mittam partes) prope carpum in externo latere manus supra radium minime deprehenduntur. Nec arteriis vel venis nodi hi ulla cum veritatis specie tribui possunt, quod præter complures alias difficultates, tumor horum vasorum non nisi mollis esse possit, velut in aneurismate & varice, nodi autem hi duri sunt. Multo minus pro vasis lymphaticis verosimilis ulla militat ratio, tametsi enim facile forte in tumorem assurgere possent juxta valvulas, tam subito tamen indurari contentam lympham, & vasa ipsa tantum robur adipisci posse, ut fortem Hungarorum frictionem sine disruptione sustinere queant, vix quisquam admiserit. Nervos supponere velle, esset contra eorum naturam, qui vel compressi aut ligati non intumescunt: proximius itaque ad veritatem me accessurum confido, si subjectum horum nodorum eam cumprimis musculorum extremam constituam partem, quæ initium tendini præbet, id quod suadere mihi videtur tum locus in genere nodorum, deprehenduntur enim in musculoso tendinosis partibus nostri corporis, innuentibus hoc D. BACSMEGYI, conterraneis, ex parte GEIGERO, REIMANNO, tum in specie nodi illi notissimi circa carpos manuum, quos veluti reliquias ab hoc morbo sub nodorum forma, conterranei olim sæpius ab eodem vexati, mihi in manu sua ostenderunt; hi enim nihil aliud sunt, quam musculorum pollicis extensorum extrema in tendines jamjam terminatura, quæ etiam in sano statu & non solum apud Hungaros, sed omnes peregrinos quoque tactui nodos æmulantur, atque quisque in manu sua eosdem, videlicet 1. vel 2. pollices transversos supra carpum in externo latere manus, supra radium (scilicet e regione pollicis) offendere potest, si paulo durius premendo ducat verb. gr. pollicem alterius manus nonnihil a carpo versus flexuram cubiti; id tamen monuerunt conterranei hos nodos sub morbo Csomor majores evadere. Notandum insuper duco, iisdem conterraneis docentibus nodos palpabiles non ubique in eodem subjecto eandem habere magnitudinem, sed alios magis, alios minus protuberare, unde aliqui etiam non nisi hos nodos, circa carpos manuum & spinam dorsi occurrentes. mihi nominare poterant. 2. Quod nodi non mox initio morbi appareant ita increti, sed post complures demum horas, quod

D. D. MOLLER etiam innuere videtur, dum dicit vomitus salutares esse, si ab initio mox morbi contingant, antequam nodi appareant & æstus incrementum sumat, ut adeo non nisi sub æstu eos increscere probabile sit; Quibus præmissis facile conceptu esse arbitror, tubercula hæc ea ratione efformari, quatenus extrema fibrarum muscularium in tendines terminantia sub æstu magis distenduntur, quæ cum alias etiam & majorem duritiem, & pressa majorem dolorem, quam medius musculorum venter exhibeant, nil mirum dura hæc in morbo quoque apparere & fortiter pressa exquisitum dolorem ciere. Non difficilis etiam esse potest ratio, cur pro diversitate subjectorum majora vel minora deprehendantur hæc tubercula? quod videlicet pro ratione ætatis, magnitudinis personarum, & temperamentorum magis vel minus torosæ esse soleant musculorum fibræ. Cur vero in iis majora tubercula deprehendantur, qui sæpius frictione morbum hunc profligarunt, in præsens non determinabo, cum nesciam an etiam extra morbum majores nodos exhibeant, in iis enim, qui in manu nodos mihi ostenderunt, modo æquales meis, modo majores erant, differentiæ ratio tamen illico patebat, quod hi torosiores etiam me fuerint. Nec tubercula circa tempora impræsentiarum explicanda in me suscipiam, cum alii eadem negarint, alii qui in nonnullis ea deprehendi audiverunt, locum in specie certo determinare non potuerint, an videlicet superius prope bregmatis ossa, vel alibi observentur, qua de causa certi quid elicere mihi non licuit: Ex hac mea tuberculorum explicatione justa consequentia inferre quis posset, tubercula hæc in aliis quoque morbis & in aliis regionibus deprehendi debere, cui utique non refragabor, tanto quidem minus, quod D. D. REIMAN scribat D. Matrem suam lumbagine rheumatica detentam cum horrore prægresso & calore insigniori ostendisse in dorso palpantibus similes protuberantias. D. D. GENSEL vero testetur se in Italia quoque aliquoties vidisse hujusmodi nodos, licet in quibus morbis, non commemoret. Quod vero hactenus non observati sint paulo curiosius, suspicor inde provenisse, quod frictionis usus tantus hodie non amplius vigeat, a veteribus vero frequentius frictionibus utentibus sponte illorum neglecti sint annotari.

Hactenus paulo prolixius explicationem dedi symptomatum morbum hunc concomitantium, subnectam brevibus reliquorum præcipuorum phœnomenorum in historia enarratorum enodationem.

Cur itaque famelici, & post prægressum jejunium, homines frequentius huic morbo obnoxii fiant? evidentem arbitror esse causam, quod hi ipsi tanto procliviores sint ad excedendos temperantiæ limites, latrans quippe stomachus raro patitur sibi præscribi leges, unde vel præcipiti ingurgitatione, vel mole nimia laudabilium aut difficilium

etiam

etiam concoctu ciborum facile ventriculum onerant, fomitemque huic morbo succendunt.

Quod cholerico & cholerico-melancholico temperamento familiarior sit hic morbus, tribuo indoli animi eorum, hi ipsi enim, uti circa moralia non patiuntur facile impune objici sibi impedimenta, omnesque nervos ocyus intendunt ad amolienda ea, ita pari quoque ratione sese gerunt circa actiones vitales, eadem enim anima est, quæ rationales & quæ vitales perpetrat actiones, unde hæc ipsa temperamenta quoque in genere febribus magis obnoxia sunt, teste celeb. *Stahlio* in diss. sua de febris historia in genere.

Quod peregrini in Hungaria commorantes nunquam vel solum rarissime corripiantur hoc morbo, mirum videbitur iis, qui *Coberi* scripta evolverunt, is enim morbo huic plurium militum in Hungaria mortem, quam qui hostilibus ceciderunt armis, adscribit, videtur tamen in eo confudisse febrim stricte dictam Hungaricam cum hoc morbo, nam illa utique non solum familiarior est peregrinis quam indigenis, innuentibus id D. *Mollero*, *Raygero*, sed deleterior quoque illis præ his, teste D. *Mollero*. Non diffiteor interim sæpius sane febrim sic dictam Hungaricam morbo huic vestigia legere posse in castris, cum non solum commodissima illic occasio sit suscitando huic morbo (& quidem peregrinis, si non major, cum ipsimet non facile extra castra divagentur pro more Hungarorum, ut magis salubria conquirere possint edulia, tamen æqualis) qui demum neglectus, præcipue aliis caussis simul concurrentibus in febrim illam degeneret peregrinis inprimis periculosam; verum ipsemet D *Kelesert* id indigitare videatur in præfatione sui tract. de Scorb. Medit. Ut adeo de infrequentia hujus morbi dicta sumenda existimem non nisi de illis peregrinis, qui in civitatibus agunt, hi enim cum forte in cibis majorem temperantiam sectentur, quam Hungari ibidem nati, & hinc minus frequentem fomitem suppeditent huic morbo, rarius etiam eidem obnoxii vivunt, aut si æque intemperantes essent, & tamen rarius eodem corriperentur, adscriberem id peculiari Hungarorum indoli præ aliis gentibus, quod sicut alias in moralibus facile offendi soleant, ita nec in vitalibus facile ferant ullas molestias, qualis animi habitus cum in peregrinis non adsit, facilius etiam vitia concoctionis tolerent.

Quæ duo videlicet temperantiæ studium majus & animi mores magis compositi, cum apud Germanicæ & Schlavonicæ nationis Hungaros, nisi fallor, deprehendantur, iis etiam ea de causa rarius evenire morbum hunc auguror, quam stricte dictis Hungaris.

Cur vero in illis, qui sæpius morbum hunc perpessi vel ob leves dictæ errores repullulet? cum materiæ minus proportionata hic subsit conditio, longe verius credo hanc repullulandi proclivitatem naturæ æstimationi adscribi posse, quam cuicunque tandem materiali vitio, qua cum sæpius circa digestionem primam molestias passa sit, eas vero sive vomibundis, sive alvinis excretionibus, aut denique transpressione per porosas partes auspicato superavit, non modo cautior inde facta vel a levioribus erroribus dietæ sibi metuit, sed etiam eandem motuum repetit scenam, ut in herba adhuc quasi suffocet, & præcaveat ulteriora damna: Tela enim prævisa minus nocent.

Cur vero initio neglecto malo, nec adhibita ulla medicatione, spontaneis etiam excretionibus emanentibus febres intermittentes vel continuæ succedant? ratione febrium intermittentium quidem manifestus intercedit nexus, inter causam materialem illarum & hujus morbi, cum enim utrique hi morbi circa primas vias collectas cruditates pro causa primaria habere soleant, facile reliquiæ hujus morbi, illas provocare poterunt. In continuas vero & inprimis febrim hungaricam transformationem hujus morbi, non quidem unice ab hac causa materiali primarum viarum derivandam esse existimo, sed concurrere eo tum alias quoque causas suspicor, v. g. ex transpiratione sive ante morbum, vel sub hujus morbi febrilibus motibus suppressa, collectas subtiles salino sulphureas acres particulas, quæ cum agilissimi motus & certo respectu fermentativo putredinosæ efficaciæ sint, facile inde continuis aut ipsi febri hungaricæ materialis fomes suppeditari potest, prout videmus alias ephemerarum species ob sudorem & transpirationem cohibitam in continuas putres degenerare. Vid. FORESTUS l. 1. de febr. ephem. obs. 3. in Scholio. In aliis vero cum lassitudo, inappetentia & alvus adstricta remanere scribantur, equidem ea moveor suspicione, quod forte alia symptomata simul concurrant, & febricula quædam lenta subsit, si tamen non nisi hæc allegata essent, indicium foret naturam tædio quasi captam esse ad vegetiores denuo motus suscipiendos pro expugnandis vitiis illis circa concoctionem, eo quod prioribus suis conatibus operæ pretium non fecerit ob refractariam materiæ conditionem, unde jam non nisi successivæ correctioni materiæ studeat, & ne nova sibi impedimenta objiciantur, sponte aversetur novorum ciborum ingestionem, simul vero ab activitate circa movendos arctus remittat, ut illi suæ intentioni tanto majori studio non distractis viribus incumbere possit, unde lassitudo & inappetentia, cumque lassitudine pressi raro motus suscipere soleant corporis, ex sedentaria vita, & ob motus defectum, necessario segnities alvi induci debet. Tantum de Phænomenis.

Ordinis

Ordinis ratio exigeret, ut nunc signa diagnostica & prognostica, non minus causas traderem, sed cum illa in historia morbi exhibeantur, de causis vero jam supra in evolutione definitionis, occasione sic ferente egerim, actum agere mihi viderer, si hic denuo easdem recoquerem. Ad curationem itaque me confero.

Antequam autem ipsemet curationem subnectam; lubet de populari Hungarorum curatione pauca monere, consistit illa in 4. veluti remediorum generibus, frictione sc. abstinentia a cibis, motu corporis vehementiore & spirituosorum assumptione, quæ subinde ita invicem subordinare solent Hungari, ut abstineant a cibis simul vel frictione utantur, vel spirituosa assumant, vel motus corporis instituant, vel ab omnibus simul medelam poscant.

Ad frictionem vero in specie quod attinet, validam eam instituunt, & cum aceto alliata, piperato, ut plurimum adornari soleat, *Coberus Köleseri* & *Vindisch* rebus hisce, quibus administratur, unice fere curandi partes deferunt, ob earum acredinem atque particulas salino-sulphureas, quarum odore fuligines cerebri dissipari *Coberus*, D. *Köleseri* vero & *Vindisch* stagnantes in extrema cute humores crassos incidi & resolvi volunt. Dissuadet tamen, quo minus ex ratione frictionem opem ferre credam, frictionis cum pinguedinibus acrimoniæ sensibilis expertibus institutæ par efficacia, qua inducor ut credam ipsi frictionis actui meliori jure primas curandi partes decernendas esse, quam rebus illis, cum quibus ea instituitur, licet & has symbolum quoddam secundario conferre negare nolim; rationem autem, qua frictio subinde profliget morbum, antequam tradam, juvabit præmittere & supponere, 1. ex historia morbi, non semper frictionem eum habere usum, ut vel morbum hunc tollat, vel alios subsequuturos averruncet. 2. Frictione cieri affluxum humorum ad peripheriam, quod uti a priori ratio dictitat, quatenus pressione musculorum sanguis ex fibrarum muscularium interstitiis in venas reprimitur, ea vero remittente ex arteriis in evacuatos poros copiosius admittitur, ita a posteriori quoque ex effectu confirmatur, quod videlicet juxta conterraneorum relationem post frictionem magis incalescere observetur corpus; cui scopo etiam favet apud nonnullos Hungaros receptus mos, ut partes frictioni submittendas v. g. dorsum, brachia foco ardenti obvertant, & post frictionem lectum petant pro promovendo hoc affluxu, & si fieri possit proliciendo sudorem: Non minus ipsæ res, quibus frictio administratur, illud suadent, cum vel emolliendi fibras efficacia vel acredine sua ad affluxum humorum provocandum apta & idonea sint: Quibus præmissis judico frictionem ea ratione abigere hunc morbum, quatenus affluxum humorum versus peripheriam provocando

vocando (quem natura sibi relicta pro concoctione juvanda magis versus interiora ciere in animo habet) naturam a proposito suo avertit, eodem sc. modo, quo in aliis morbis v. g. variolis, ubi natura ad habitum corporis materiam morbificam expellere conatur, dato alvum proritante medicamento, a priore sua intentione avocatur, atque ad intestina copiosius humores pellit, licet hic ob materiam morbificam magis activæ & noxiæ efficacia æque impune non ferat hanc sui seductionem, ac in morbo *Csömör*, cum hic longiori mora adhuc sensim sensimque corrigi queant concoctionis vitia, inprimis si abstinentia a cibis & spirituosorum assumptio simul in subsidium vocentur, quibus si non cedant cruditates & refractariæ magis sint, sive ob molem, aut viscidam nimis tenacitatem, aliamve earum qualitatem pravam, nihil utique frictione obtinetur, ut vel morbus hic cesset, vel alii subsequuturi morbi præcaveantur: Et cum alias quoque non rarum observatu sit circa actus naturæ, eam a semel cœpto proposito non æque facile & uno contrario educto motu sese pati abduci, non difficilis quoque potest esse ratio, cur frictio magis repetita & sæpius in usum vocata fine demum suo potiatur. Consimilis fere frictionis efficacia celebratur ad uvulam relaxatam restituendam in Misc. Ac. N. C. G. D. II. An. II. Obs. 58. a D. *Joh. Ludw.* HANNEMANNO, ubi non solum adducit Blancardum in Collectaneis suis Physico-Medicis mentionem facientem felicis hujus modi curationis per frictionem brachiorum uvulæ relaxatæ, sed ipsemet quoque suo & domesticorum suorum exemplo fidem facit, sæpius sibi & suis uvulam prolapsam hac methodo priori loco citra aliud adminiculum restitutam fuisse, admonens tempore procidentiæ uvulæ exiguos nodulos sub cute in brachio 2. digitos supra pollicem deprehendi, quos nodulos uti nil aliud esse existimo, quam initia tendinum pollicis extensorum, quæ etiam alio tempore nodos fingunt, (de quibus superius) ita rationem quoque curandi eandem hic esse, quæ in morbo Csömör suspicor, cum enim uvulæ relaxatio congestionem ut plurimum humorum versus fauces pro causa agnoscat, (unde & tumor vicinarum partium eam plerumque stipare solet) frictio vero brachiorum affluxum humorum ad brachia alliciat, natura frictione pellecta priorem intentionem deserit, & ad brachia demum copiosius humores pellit, unde cessante ad fauces majore affluxu, stagnantes humores sensim in venas resorbentur, sublata vero sic causa distendente & emolliente fibras, hæ denuo priori tono sese restituunt. Eodem ex capite frictiones alibi quoque a practicis commendari solent, v. g. iis in affectibus ubi affluxus humorum ad certam aliquam partem alliciendus est, uti in ariduris partium, ad mensium fluxum facilitandum, in pedibus; vel contra ubi affluxus humorum ad aliquam partem vel effluxus arcendus venit v. g. in hæmorhagiis narium nimiis fricando pedes vel brachia; sed de frictione nunc dicta sufficiant.

Transeo

Transeo ad abstinentiam a cibis, hanc plurimis sæpe morbis remedii loco esse testatur vulgatissimum illud: Multi magni morbi curantur abstinentia & quiete: Cur vero in hoc morbo ex usu esse soleat? vix quemquam subterfugere potest ratio, perpendendo, novos non ingeri cibos sub ea, adeoque vitia vitiis non cumulari, secretionem vero humorum menstrualium jugiter peragi, quibus positis obvium utique est, majore menstrui copia facilius etiam vitia concoctionis fomitem huic morbo præbentia superari posse.

Spirituosa vero assumpta uti calorem ventriculi augendo, menstruum in activitate sua, & ventriculum in tono suo roborando, & denique pro diversitate eorum, cruditates etiam ex parte resolvendo non ultimam in morbi hujus radice succidenda merentur laudem; ita motus corporis vehementiores affluxum humorum ad peripheriam provocando, & si forte indigestæ quædam chyli moleculæ sub hisce motibus ex ventriculo intempestive expulsæ & in sanguinem delatæ fuerint, easdem attenuando, resolvendo, morbi hujus depulsioni favent.

Ad curationem autem medicam, quod attinet, ex superioribus constare potest, caussam hujus morbi constituere errata dietæ, quatenus digestionem eludunt; dixi insuper in antecedentibus naturæ intentionem eam esse, ut vitia concoctionis in primis viis vel corrigat, vel ad motum prius disponendo dein e corpore eliminet, aut si jam in sanguinis massam redundarint, eorum attenuationi studeat: Hos itaque scopos medicus pariter ceu naturæ minister sibi præfigere debet, si naturæ commodas porrigere velit manus; judicio tamen opus est, an unice correctioni cruditatum res tota committenda sit, vel præstet evacuare eas? & si natura ipsa motus excretorios suscipiat, an ubi non rite succedat excretio sub hisce motibus, hos augere vel materiam solum ad faciliorem exitum disponere conveniat? In genere itaque tenendum, si ipsa natura ad vomitum inclinet sub conatibus vomendi, frustra illic propinari emetica, quia naturæ motus vomibundi utique sufficiunt ad excutiendam saburram ventriculo inhærentem, quod vero sub illis motibus nulla contingat excretio, unice materiæ h. l. ut plurimum viscidæ & tenaci, quæ a lateribus ventriculi difficulter avelli sese patitur, id in accepto ferendum est; unde majus hic opere pretium impetratur digestivis, incidentibus, absorbentibus & diluentibus, quam novo stimulo excretorio non præparata ad exitum materia. 2. Si nullos hujusmodi motus excretorios natura suscipiat, ingestorum qualitas & quantitas medici quadantenus determinare potest judicium, an correctioni solum materiæ, vel ejusdem evacuationi incumbere debeat, si enim laudabilia fuerint esculenta, & solum in insufficiente masticatione erratum fuerit, nec in quantitate ingens admodum excessus commissus, vel si cibi laudabiles bene præmansi, sola forte quan-

titate nimia molestias concoctioni creent, spes est utique corrigi adhuc posse hæc concoctionis vitia, adeoque mitioribus prius remediis tentari debere materiæ morbificæ subjugationem. Ubi vero refractaria alias concoctioni assumpta fuerint, & vel quantitas eorum simul concurrat, vel masticationis defectus accesserit, aut, si laudabiles etiam cibi & quantitate & præcipiti infarctu simul occasionem præbeant huic morbo, tunc uti longe minor spes inpetrandæ correctionis, ita justior quoque indicatio, eadem ex corpore proturbandi, ne paulo diutius naturæ laborem facessant: non minus vero si alterantibus adhibitis in priori casu spei non respondeat eventus, ad evacuantia confugere licebit. Et cum tam per superiora quam inferiora in hoc morbo utiles deprehendantur evacuationes, observatis iis individualibus circumstantiis ex methodo medendi notis, quæ usum vomitorium vel purgantium suadent aut dissuadent, poterunt in genere, si cruditates in ventriculo adhuc stabulari indicium sit, commodius per vomitum ceu breviorem viam eædem rejici, vel si ad intestina jam detrusas esse suspicio fiat, per alvum subducentia eliminari, aut utræque evacuationes simul in usum vocari, pro abstergendis sic ventriculi æque, ac intestinorum sordibus, subjungendo demum pro rei exigentia & circumstantiarum ratione tonum ventriculi & intestinorum roborantia aromatica, amara &c. semper tamen in evacuationibus suscipiendis, prius materia ad motum prædisponenda remediis mox dicendis.

Prior jam scopus medici np. materiæ correctio, impetrari potest partim salinis digestivis, incidentibus, v. g. Tart. vitriolato. Arcano duplic. nitro depurato, antimoniato. Sale digestivo Sylvii, vel salibus alcalicis fixis: Card. Ben. absint. Centau. min. partim absorbentibus, v. g. Chel. ocul. cancr. Testis ovorum calcin. Coral. præp. conchis præp. &c. partim aromaticis: Pipere, Zingibere. Rad. Zedoar. Galangæ. Cardamom. Cubebis &c. partim amaris: ex absint. Centau. min. C. B. Rad. gentian. rubræ &c. partim acribus: Rad. ari, sem. synapi, erucæ &c. partim vino generoso simplici vel aromatisato, & denique ex his nunc enumeratis paratis vel compositis medicamentis v. g. Speciebus, Pulv. Stomachicis, Conditis, Electuariis, Essent. Elixiriis &c. Ex quibus uti facile pro assumptorum qualitate magis idonea seligi, aut alia aliis pro circumstantiarum ratione invicem combinari, ita in varias quoque formulas redigi poterunt, quales hic prolixe adferre supervacaneum duco, inprimis cum hæ ipsæ lectori compositionis medicamentorum gnaro magis tædium, quam utilitatem parere soleant.

Secundus scopus, np. evacuatio materiæ morbificæ, prout monitum, aptitudinem ad excretionem prærequirit, cui fini inserviunt pro causarum diversitate tum digestiva, tum absorbentia ex jam dictis repetenda, tum denique diluentia, uti juscula esculenta v. g. cerevisia aut aliud juscu-

jusculum butyro impraegnatum, decoct. avenaceum tenue, serum lactis &c. quae sola eo in casu ubi natura motus excretorios ciet, excretionem materiae promovent; ubi vero illi deficiunt, cum fructu, praemissis sic materiam praeparantibus provocari poterunt, datis (ut alia prolixitatis evitandae causa mittam) Tart. Emet. gr. j - iij. pro subjectorum & locorum in Hungaria diversitate (vide miscellanea medica in fine annexa) cum sachari, Antim. diaph. vel salis digestivi alicujus v. g. Tartar. Vitriolati gr. vj - viij. in pulv. Aut cum Extracti alicujus appropriati v. g. Card. Bened. gr. vj - vij. in pill. pro dosi. Vel quibus spuria dicta vomitoria magis arriderent, irritatis penna vel digito faucibus, aut aqua vel lacte diluto tepido copiose ingurgitato eundem effectum experiri poterunt. COBERUS Essentiae Rud. Asari & Raphani Austriaci aliquot duntaxat guttas saepius se efficaces deprehendisse in Hungaria testatur. D. II. Obs. III. in Schol.

Si per inferiora educere consultius videatur, satisfaciet decoct. ex fol. Sennae ʒij - vj. (pro subjectorum itidem & locorum diversitate) cum salini alicujus v. gr. Chryst. Tart. & sem. anisi una ʒß - j. aut Rhabarb. ad ℈j - ʒj. cum vel sine stimulo vel incidente aliquo salino. Vel Emulsio quaedam ex Res. Jalap. Scammon. gr. vj - xiij. Amigdal. dulc. excortic. aut Vitel. ovorum q. s. aquae denique Ros. Cinam. vel alius appropiatae q. s. v. gr. ℥iß - ij. parata & edulcorata, ut mercur. dulc. & alia aeque commode & tuto intestinorum canalem abstergentia & evacuantia tam simplicia quam composita, variis formulis inservitura taceam.

Evacuata vero sic materia morbifica, si necesse visum fuerit, nec circumstantiae aliae diversum suadeant, inprimis post emetica propinata, subjungere mox licebit aromatica, amara stomachalia, vinosa, inprimis vinum ustulatum cum aromatibus v. g. cariophyll. macerc. cardamom. cort. cinamomi &c. quae tam ventriculum roborando, quam relictas forte adhuc cruditates resolvendo ex usu esse poterunt. Atque sic paucis duplici indicationi prospectum esset.

Restat, ut tertiae quoque paucis satisfiat, si videlicet febrilia emicent symptomata, quae cum salutares naturae motus sint, ad attenuandas viscidas chyli particulas in sanguinem delatas suscepti, circa eos quidem vel augendos, vel imminuendos, medico nil temere suscipere fas est, ne demum sero facti poeniteat, magisque continentia tranquilla, cum temperato regimine & sufficienti injuncto potu cerevisiae tenuis, seri lactis, vel decocti hordei cum Rad. Foenic. Scorzone pro diluendo sanguine simul proderit, quam varia calida, urinosa, opiata, theriacalia, utpote motibus naturae recte procedentibus pervertendis magis quam gubernandis accommodata; Est enim febris haec sibi relicta omni modo benigna: Si tamen

men quædam propinare placeat, conducent salina media supra allegata cum fixis diaphoreticis & pauxillo cinab. v. g. Antim. diaphor. Conchar. præp. arcani dupl. ana gr. VII Cinab. nat gr iij. in pulvere, vel cum aquis diaphoreticis v. gr. Scord. Card. B. Fl. Sambuc: (aucta nonnihil pulverum Dosi) in Potiunculæ forma, edulcoranda. Aut mixtr. simpl. non camph; vel Essent. Bezoard. Stahlii; aut, si hæc non habeatur, Essentia ex Rad. Helen. Vincetox. Pimpin alb. Ab. scord. & aliis lenioribus alexipharmacis, simul tamen materiam viscidam incidentibus, & secretiones per urinam ac diaphoresim promoventibus parata &c. quæ postrema spirituosa, inprimis tepescente jam æstu majorem spondent efficaciam, si ad gr. XX. XXX. &c. propinentur.

Hinc hactenus dictis præservationis fine ab hoc morbo adhuc breviter superaddi potest, ut sive assueti jam huic morbo, sive minus, temperantiæ studeant, fercula difficilioris concoctionis, quibus facile offendi sese deprehendunt, quoad fieri possit vitent, & non nisi bene præmansos cibos deglutiant: Assueti vero seorsim meticulosas & scrupulosas nimis cogitationes circa qualem qualem sensum alterationis post assumpta esculenta animo excutiant, & quibuscunque gratis sive colloquiis, sive aliis mentem divertant, ne indulgendo nimis meticulosis ideis tanto promptius morbum hunc incurrant.

Atque sic coronidem impono, Deoque T. O. M. pro clementer concessis ad institutum hocce exsequendum viribus, devota mente persolvo grates. Tu vero Lector Benevole, si quæ errata in nunc dictis animadverteres, ea pro humanitate tua excusabis, & siquidem rectiora nosti, candide monebis, quod non solum non ægre feram, sed obstrictum quoque me tibi ex eo profitebor, probe gnarus, non eam intellectus nostri esse certitudinem, & scientiæ perfectionem, ut nil desiderari queat, quin imo dum mens maxime sub veritatis specie sibi ablanditur & applaudit, sæpe eam falli.

S. D. G.

Sequuntur Miscellanea quædam Medica in Hungaria observata, & ex Responsionibus Celeberrimorum Hungariæ Practicorum D. D. Raygeri, Molleri, Genselii *excerpta, curiosi lectoris in gratiam Dissertationi annexa,*

1. Crises in Hungaria vere exquisitæ observantur frequentes in febribus acutis continuis, sed vel sibi relictis, vel non male tractatis, & quidem

quidem pro ratione causarum variæ, nempe: vel per diarrhœam 4. & 7. die, vel per sudor in 7. & 9mo. In continentibus, inprimis in subjectis junioribus, per hæmorhagiam narium 4. & 7. die, & interdum 11. sed non ita commode. In inflammationibus cum febre, non ita exactæ crises observantur, excepta Peripneumonia, in qua sæpius septimo die largo sudore totum malum intra paucas horas solvitur, MOLLERUS. Rarius fiunt crises per vomitum & urinam, & ut plurimum imperfectæ. Contingunt quandoque salutares crises etiam intercalaribus diebus, octavo tamen & decimo ut plurimum funestæ, in primis nocturnæ. Metastases etiam frequenter observantur. GENSEL. Per sudorem, quæ contingunt, frigidum ut plurimum totius corporis sudorem sistunt. RAYGERUS.

2. Medicamenta in Hungaria magis conferunt temperatiora, mitiora, & diffusas vires habentia Galenica, quam calidiora, volatilia salina, spirituosa & alia chimica concentratas vires possidentia, ob clima calidius, & vini generosi, piperatorumque aromatum abusum teste RAYGERO, GENSELIO & MOLLERO.

3. Prout: in febribus quoque acutis positiva sudorifera calidiora iidem improbant, & contra fixiora terrea, nitrosa utilia esse dicunt.

3. Doses alterantium inprimis volatilium & opiatorum minores esse debent in Hungaria quam in Saxonia teste MOLLERO. Secundum GENSELIUM sopronium opiatu ut plurimum vomitum causant, & salia volatilia non nisi in refracta dosi propinari amant. Opiatorum & salium volatilium usum cautum admodum esse vult Junior RAYGERUS, id quod Senior etiam, dum viveret, RAYGERUS in Scholio suo ad obs. 47 SPINDLERI monuit.

4. Emetica Hungari pro varietate morborum bene ferunt, etiam largiori dosi propinata, exceptis fœminis; & purgantia nisi sint vehementiora, nihil operantur secundum GENSELIUM. Secundum MOLLERUM vero tam Emetica quam purgantia drastica, aut in majori dosi exhibita pessimos nervosi generis affectus post se trahunt. RAYGERUS dicit purgantia melius ferre Posonienses, quam Emetica, quæ apud eos in usum non trahuntur, quia natura perferre non possunt, in castris tamen in febribus intermittentibus æque ac continuis statim ab initio cum fructu propinari. REIMANNUS in sua Epistola, vomitoria mitia & parcissima in dosi, purgantia vero majori in dosi quam Jenæ conferre dicit. In infantibus & gravidis vomitoria & purgantia RAYGERUS & GENSELIUS vitanda volunt; MOLLERUS non nisi mitiora, non antimoniata, mercurial. ea usu esse dicit. Clysterum usum GENSELIUS & RAY-

GERUS frequentem esse dicunt in suis partibus, MOLLERUS autem in suis rarum dicit, ubi tamen adhibentur, optime conducunt, inprimis infantibus & fœminis hystericis.

5. Venæ sectiones nec infantibus, nec senibus in Hungaria admini- strari solent, teste *Mollero* & *Raygero*; In variolis, exanthematis ante eruptionem usum quidem habere solent, neutiquam tamen iis jam erumpentibus, momente *Genselio*, *Raygero*, *Mollero*, qui postremus in statu earum spontaneas quoque sanguinis excretiones funestas semper esse dicit, imo in febribus continuis epidemicis observavit idem omnes, qui quocunque morbi tempore, etiam in statu eximie plethorico constituti V. S. adhibuere, certissime mortuos esse. Pleuritis vera etiam commodius sine V. S. curatur, quam illa adhibita, nisi status summe plethoricus urgeat, quo in casu, non nisi 1. vel 2. die administrata prodest, teste *Mollero*, *Raygero*; *Genselius* omnes absque venæ sectione curat, pluresque observavit cum, quam sine venæ sectione mori.

6. Hirudinum usum rarum in Patria esse, *Raygerus*, *Genselius* & *Mollerus* exponunt, nisi quod 2. priores in dolentibus cœcis hæmorrhoidibus & cephalalgia atrociori eas applicari testentur: postremus vero efficaciam earum, ubi adhibitæ fuerint, semper bonam fuisse fateatur.

7. Trepanatio ut & aliæ difficiliores chirurgicæ operationes ob raros peritos chirurgos, rarius in usum vocantur, inprimis tempore pacis, teste *Raygero*, *Mollero*, *Genselio*, alias feliciter ferunt trepanum secundum *Raygerum*.

8. Phtysis non tam frequens observatur in Hungaria atque Anglia teste *Raygero*, *Genselio*, imo rarus in Hungaria morbus est secundum *Mollerum*. Rachitis secundum *Raygerum* & *Genselium* infrequens morbus est in Hungaria, *Mollerus* tamen in 2. & 3. annorum infantibus frequenter eam observavit. Febres malignæ sudatoriæ in Anglia frequentes, a *Mollero* non sunt observatæ, a *Raygero* raro. Plicam Polonicam in Hungaria *Genselius* & *Raygerus* non observavit. *Mollerus* dicit occurrere eam in Confiniis Poloniæ, licet non tam frequenter ut in Polonia.

9. Febres intermittentes simplices tam quotidianæ, quam tertianæ & quartanæ frequentes sunt in Hungaria, testante *Genselio*, *Raygero* & *Mollero*, licet tertianæ frequentissime secundum hunc: Intermittentes duplicatæ rarius a *Genselio* observatæ: Tertiana duplex a *Raygero* sæpius: *Mollerus* vero dicit per 5. annos epidemice grassatas esse intermittentes duplicatas, & quidem vere tertianæ duplices, autumno quartanæ duplices.

In

In intermittentibus calor fere semper frigus excedit teste *Mollero*, *Gensselio*, *Raygero*.

10. De morbis epidemicis & eorum curatione, quæ SYDENHAMIUS annotavit, inprimis quod diversæ annorum constitutiones, diversas quoque indicationes & remedia exigant, *Mollerus* etiam a 15. annis in Hungaria quoque ita se habere observavit. Epidemicos vero morbos, qui annuatim in Hungaria grassari solent *Genselius* recenset petechias, variolas & morbillos, mense martio & aprili frequentes, diversa ob symptomata pro annorum constitutionibus diversas quoque indicationes & remedia poscentes. *Raygerus* pariter exanthematicos morbos adducit æstivo & vernali tempore grassantes, & per 3. annos cum ingressu veris Pleuripneumoniam epidemicam observavit: frequentissimas tamen ex exanthematicis esse petechiales consentiunt *Genselius*, *Raygerus* & *Mollerus*, qui postremus eas dicit post hyemale solstitium atque ante & post æquinoctium vernale epidemice grassari, sine discrimine ætatis, frequentius tamen sanguineos & cholericos, rarius melancholicos corripere. Febres catarrales secundum *Genselium* utplurimum hyeme epidemice grassantur, sub quarum larva petechiales sæpe latent, lethales sæpius, nisi succurratur tempestive. A *Mollero* autem, ab An. 1710. ad 13. catarrales malignæ petechiis comitatæ epidemicæ fuisse dicuntur, & quidem circa æquinoctium vernale, & solstitium æstivale, usque ad æquinoctium autumnale, quæ nec regimen, nec medicamenta calida ferebant.

11. Dantur & particularia Hungariæ loca, in quibus uni præ alio morbo frequentius obnoxii vivunt Incolæ. Sic non modo popularis rumor in Hungaria fert de Cremnizeniensibus, eos frequentibus strumis laborare, sed & *Mollerus* idem confirmat tam de civitate ipsa, quam territorio Cremniziensi, causas rejiciens in aquas sabulosas (*kiesichte Wasser* vocant) ex fodinis metallicis promanantes. Idem de Leucsoviensi urbe *Reimannus* affirmat (tametsi egomet non recorder me tam frequentes & grandiores strumas illic offendisse ac *Schemnitii* vidi in metalli fossoribus) ipse causam Leucsoviensium strumarum refert in aquas montanas limosas, quales conterraneus quoque inde oriundus mihi testabatur, quod ahenea vasa, in quibus alias aqua decoqui & pro variis utensilibus abluendis prompta asservari solet, sensim sensimque calcaria limosa materia incrustentur. Verus quoque est rumor de Cassovia teste *Mollero*, *Raygero*, peregrinos paululum commorantes illic, febribus corripi non solum intermittentibus, sed & continuis acutis, a quibus semel vel bis liberati dein immunes vivunt, causam prior aëri jugiter nebuloso & crasso adscribit cum crebro usu vinorum generosorum. Idem D. D. *Moller*

Neosolii.

Neosolii quoque per totum annum frequentissimas febres grassari dicit, in cerevisiam crassam, crudam & saturatam, non minus aërem ex fumo carbonum, qui circa civitatem cremantur, & minerarum cupri exhalationibus, quæ illic torrentur & præparantur, infectum, culpam devolvens.

12. Artritis in superiori Hungaria frequentius vaga infestat, quam fixa, ob vina generosiora, minus tartari feracia, quæ nec doliis tartarum affigere solent, teste *Mollero* & *Reimanno*. In inferiori vero Hungaria frequentius fixa observatur quam vaga, iisdem afferentibus, licet *Genselius* utrasque frequentissimas esse dicat, deprehenduntur vero hic vina magis tartarea, monentibus *Mollero*, *Reimanno*, *Genselio*, qui postremus omnia fere vina ibidem doliis tartarum affigere dicit, inque mensa effusa maculam gypseam & calcariam relinquere; (præter Sixfardiensia & Somlogensia, quamvis nec hæc plane tartari expertia sint.) Idem ipse asserit post paroxysmos ordinarie tophos illic relinqui. Cæteroquin in genere artritidem tam vagam quam fixam in comparatione causarum pro illis excitandis vulgo suppositarum satis raros affectus esse dicit in Hungaria *Mollerus*, infestantes subjecta sanguinei & spongiosi corporis habitus, & utplurimum *Genselio*, *Mollero*, *Raygero* observantibus circa æquinoctia dolorum faces succedentes, licet *Mollerus* etiam tempestatibus humido frigidis, prægresso errore in diæta, vel animi passionibus, tragœdiam suam ordiri eas deprehenderit. Juniores artritis vaga, annosiores, nisi hæreditarium sit malum, podagra ut plurimum corripit, teste *Mollero* & ex parte *Raygero*. In paroxismo Balsamum Carpaticum, *Krummboltz-Oehl* Germanis nuncupatum, absolute noxium observavit *Mollerus*, consentientibus etiam *Genselio* & *Raygero*.

13. Calculus tam renum, quam vesicæ non est adeo frequens in Hungaria, testibus *Mollero*, *Raygero*, quorum primus frequentiorem renum esse dicit præ vesicæ calculo, minus tamen familiaris calculus illis est, qui aqua vel cerevisia utuntur, bene vero qui vino meraciori indulgent, observante *Genselio*, *Mollero*; Balsamum Carpaticum interne exasperare magis calculum quam ex usu esse solet, consentientibus *Mollero*, *Genselio*, *Raygero*, *Reimanno*. Cum nunc bis mentio facta sit balsami Carpatici, pauca tamen, quod sciam de eo apud authores prostent (præter *Raygerum* enim seniorem in scholio ad obs. 58. Spindleri, ubi pauca de eo exponit, & Misc. Acad. N. C. Germ. D. I. Ann. II. obs. 28. in scholio, ubi nomen fere tantum ejus habetur, nullibi recordor me quidquam de eo offendisse) non ingratum Benev. Lectori futurum spero, si quæ de eo ex patria accepi, communicavero, cum idem non solum per Hungariam magnis encomiis circumferatur, sed Viennam usque D. REIMAN deportari scribat: Primo itaque

que ab amico D. *Georgio* BUCHOLTZ, Rectore Nagy-Palugyensi communicata hæc sunto; (quæ ipsius verba sunt) Balsamum Hungaricum, vel etiam carpaticum dictum, oleum est destillatum ex ligno curvo, Germanis *Krumbholz* Schlavis *Kosodrewa* dicto, (de quo inferius plura) cujus rami viridiores præprimis in summitate glandulas habentes una cum foliis frustillatim dissecantur, dein vesicæ, sive ollæ destillatoriæ injiciuntur, atque aqua superfusa, oleum modo destillatorio extrahitur, quod aquæ supernatans ab eadem separatur; aqua vero destillata loco balnei usurpari potest, quod multos homines morbis inveteratis laborantes sanitati pristinæ certo restituit. Inventor olei illius erat Med. Doc. *Christianus Augustinus* ab hortis *Ferdinandi III.* Imperatoris Medicus & aulæ familiaris, nec non Regiæ liberæque civit. *Kesmark* Archiater Ordinarius, qui circa annum 1640. Carpatum conscendens, oleum hocce primus ibidem destillavit nemini ante hac cognitum. Idem dominus inventor dominæ novercæ meæ parens exstitit, & a sac. Cæsar. Reg. Majestate libertate nobilitari Hungarica (siquidem *Silesius* Nissa oriundus erat) gratiose donatus est. Usus internus, si pro dosi una 7. aut 9 plus minus guttulæ sumantur pro ratione videlicet personæ, ejusque naturæ in liquore aliquo convenienti v. g. vino vel spiritu vini, rarius jusculo, mane jejuno stomacho, & vesperi 2. ad minimum post cœnam horis, est sequens. 1. Obstructiones hepatis & renum potenter aperit, & hypochondriacum malum arcet. 2. Impuritates sanguinis sine molestia per copiosas urinas & paucos sudores e profundo etiam venenoso genere elicit, alvumque levat. 3. Arenas & renum calculos confringit & pellit. 4. Menstrua & hæmorrhoides movet. 5. Gonorhæam & catharros frigidos sistit. 6. Dolores capitis inveteratos discutit. 7. Tussi etiam & inveteratis pectoris morbis, nominatim vero Phtysi & ulceri pulmonum optime medetur. 8. Punctiones laterum internas sedat, si interne 10. guttæ sumantur, externe autem 20. gt. latera dolentia inungantur, calidisque linteamentis tegantur. Externus, 1. omnia vulnera recentia, si non nimis magna sunt aut profunda, in spatio 24. horarum sine ulla suppuratione & notabili cicatrice sanat; majora vero vulnera intra triduum aut quatriduum, si solummodo aliquot guttulæ instillentur, debet vero linteum ceratum ad instar emplastri super inponi, quo vulnus operiatur, alias oleum evaporat, virtutemque amitteret. 2. Scabiem in facie & capite infantum humidam intra triduum funditus exsiccat & tollit nullo relicto vestigio aut cicatrice; item humiditates aliæ ex quibus proveniunt pustulæ, sacer ignis, scabies aliaque ulcera in facie, capite, vel pone aures intra 6. vel 7. dies tolluntur & sanantur, si locus affectus oleo illo leniter tingatur. 3. Ulcera antiqua, serpentia ulterius & exedentia, qualia plerumque sunt in cruribus per spatium

2. ſeptimanarum, ſi modo illinantur, linteumque ceratum ſuperinponatur ex fundamento ſanat, debent autem inungi loca infecta ter de die, mane videlicet, meridie ac veſperi. 4. Frigidis etiam fluxionibus, ſanguinis concreti retentionibus, tumoribusque, ex quibus plerumque paralyſis aut contracturæ nervorum diuturnæ oriuntur, ad miraculum tollendis efficax eſt, quæ omnia intra 2. plerumque ſeptimanas reſtituit. In ſumma, tam interne, quam externe ſine periculo contra multivarios morbos tanquam Panacea adhiberi poteſt: Unde oleum hoc ab Imper *Ferdinan. III.* qui virtutes ejus medicas, efficaciamque ſentiebat, Balſamis Hungaricus non immerito dictum eſt. Obſervandum autem, ut oleum illud purum aquiratur, nam comuniſſime adulterari ſolet per piceam, præſertim a Turocienſibus oleorum circumforaneis. Si velimus ne deſtillat, oleum cito amareſcat, ſed in ſuavitate ſua recentique ſapore & odore diutius conſervetur, recondendum eſt in locis opacis & frigidioribus, ſiccis tamen & non humidis. Tantum ille. Forte & mihi miſſum ex patria æſtivo tempore in itinere ſuavitatem ſuam exuit, & *Raygerus* ſimile olim deguſtavit, nam odore & ſapore meum (quantum recordor) oleum therebinthinæ æmulabatur, pariterque *D. Raygero* ſimile ſe præbuit, volatilius tamen nonnihil oleum therebinthinæ eſſe videbatur mihi. Præter nunc enarratas vires in alio germanico Mſc. mihi ab amicis tranſmiſſo celebratur ejus virtus etiam interne in ventriculi vitiis & febribus, externe in podagra, paralyticis & ſpaſmodicis affectibus. An vero undique encomiis ſuis par præced. interne virtus ejus deprehendatur, vel non niſi ſub certis conditionibus laudabilem aliquem uſum exhibeat, uti ratione poſterius ſuſpicor, ita ulteriori experientiæ commendo. Hoc ſcio celeb. D. D. *Schlevogt.* Prof. Jenenſem, Patronum Præceptorem & Hoſpitem olim meum debita ſemper obſervantia colendum quondam coram me mentionem injeciſſe, ſe feliciter olim balſamum hoc in exulceratione veſicæ interne fœminæ cuidam propinaſſe. D. *Mollerus* vero teſtatur externe in contractura, paralyſi & nervorum frigidis affectibus laudabilem præſtare efficaciam. Arboris jam ipſius, ex cujus ſummitatibus deſtillari ſolet hoc oleum habitus hic eſt, ex D. D. *Reiman* & *Bucholtzii* deſcriptione. Folia habet tenuia, rigida, gemina ſemper ab una vagina vel theca exeuntia, majora & longiora quam in abiete, incano virore nitentia; conos duriores magnos, ſub quorum ſquammis nuclei bini deliteſcunt; ramos (qui vel minimum læſi, reſinoſum quid plorant) prope terram circumcirca emittit aliquot ulnarum ſpatio protenſos, ita invicem contortos & complicatos, ut ſi accidat equum aut bovem inter eos incidere, non facile inde explicari queant, faciliusve crura frangant: quin & hominem ſupra eos tranſeuntem nimis circumſpectum eſſe oportet ne inter ramos & rupes incidens vel col-

collum luxet, vel pedes frangat, crescit in elevatioribus montium carpaticorum jugis inter rupes & saxa, omni anni tempore virens, ita ut inanimadvertenter deciduis vetustioribus nova protrudantur folia, altitudine ad orgyam, crassitie vero ad sesqui alteram spitamam teres assurgit: Unde quidem facile subscribendum reor D. *Reimano* dicenti, lignum *Krumbholz* nihil aliud esse, quam pinum repentem, eam sc. speciem pini, quæ Mathiolo Mugho dicitur, cum is in herbar. suo germanice edito, & a *Joachimo Camerario* Ao. 1586. Francofurti recuso in fol. non minus in commentario in dioscorid. lib. VI. p. m. 78. huic ramos circumquaque a radice prodeuntes & humi repentes spatio cubitorum 10-15. tribuat (cujus Dodonæus etiam in stirpium Histor. Pemptadis VI. lib. V. cap. XII. meminit) & paulo prolixior hujus descriptio in Flora Norinb. a D. D. *Volckaumero* tradita in omnibus suis circumstantiis (si flores excipias, quorum non meminerunt D. *Reiman* & *Buchholtz*) cum descriptione ligni *Krumbholz* coincidat, virtutes etiam oleo pini in Miscel. Ac. N. C. Ger. D. II. An. III obs. 32. assertæ hujus balsami viribus respondere videantur. D. *Raygerus* Senior loc. supra cit. arbitratur esse speciem pinastri, quæ a Clusio in historia Stirp. rariorum appellatur pinaster pumilio austriacus, cum autem historia hæc mihi ad manum in præsens non sit, benev. lectorem eo remitto. Datur & aliud oleum in Hungaria destillatum ex alia specie pini, quod *Linbaum-Oehl* vocant, sed cum instituti ratio non ferat de eo hic prolixius disserere, impræsentiarum taceo.

14. Hæmorrhoides in Hungaria internæ æque ac externæ, tam fluentes quam cœcæ sæpe observantur, teste Genselio, frequentius tamen internæ occurrunt quam externæ secundum Mollerum, qui vini generosi & allii abusum sæpe fluxum earum concitare dicit; fluxus earum bene succedentis utilitas & a pluribus morbis vindicatio, non minus suppressarum consectaria, sc. diversorum morborum incrementum vel ortus, eadem ratione sese habent, uti in aliis regionibus teste *Raygero*, *Mollero*, *Genselio*. Notandum hic duco in Ephem. N. C. D. I. an. II. obs. 28. D. *Joh. Paterson Hain*, morbum quendam Hungaris familiarem tribuere, qui strint ab ipsis vocetur, qui locus non mihi solum imposuit, ut inter alias quæstiones etiam de morbo strint responsum exorarim a D. D. *Mollero*, *Raygero*, *Genselio*, (neutri tamen horum quidquam sive de nomine, sive historia morbi constabat) sed & viro celeb. D. *Frider.* HOFFMANNO, qui in Dec. selectiorum suarum Differt. Phys. Medic. Diss. III. p. m. 102. Hungaris ex eodem loco morbum strint adscribit, post comparatas tamen ephemerides incidi in An. III. ejusdem Dec. ubi sub finem annectitur annotatio ad obs. 117. An. II. atque inter alia scribitur, prædictum D. *Hain* animadvertisse in

 sphal-

ſphalmata quædam ſuis obſervationibus An. II. Eph. Germ. inſertis illapſa, monendo loco *Cremer*, legendum eſſe *Czemer*, & pro ſtrint legendum *Szül*; verum ne ſic quidem ab omni errore Typograph. vindicatæ ſunt hæ voces, nam loco *Czemer*, ſcribendum *Cſemer*, de quo diſſertatio; loco *Szül* vero, süly: Uti autem *Szül* Hungaris, quantum mihi conſtat nullum morbum ſignificat, nec in Diction. Hung. D. *Papai* vocem hanc inveni, ita ex adverſo per füly frequenter hæmorrhoides indigitant. Sic D. *Papai* in tract. ſuo medico patria lingua ſcripto & pax corporis intitulato hæmorrhoides externas vocat Rülio Süly: internas Belſo Süly: cæcas, Dagado Süly: fluentes, Folgo Süly.

Tantum, in præſens.

CCLXII.

CCLXII.

MARIANI SEGUER,

SCHEDULA MONITORIA

DE

JUSCULO PULLI LIENTERIÆ SPECIFICO.

Valentiæ.

§. I.

PULLUM evifcera, ipfique adde rofarum ficcarum unciam unam, vel ficcarum, & balaufiarum ana unciam femifem, in medio rofarum adde pulveris infra notandi, pro adulto tres dragmas, duas pro puero grandiori, infante, vel minoris ætatis etiam: confuatur furfum, & deorfum pullus, ne inter coquendum, rofæ elabantur, quoque pullum in fcutelis duodecim aquæ ad confumptionem duarum, vel in fcutelis quindecim ad eandem confumptionem, pro adulto in decem & octo, ad decem & fex fcutelas, quæ contineant aquæ uncias decem fingulæ: & conferva jufculum calidum, fine ebullitione ulteriori, immitendo ollam in aqua calida igni admota.

§. II.

USUS.

De hoc jufculo capiat æger fcutelam unam quam primum, fingulis binis horis repetendam, præmiffa inunctione ad os ventriculi cum unguento comitefæ vel balfamo catholico, aliove roborante, fuperimpofito cataplafmate, ex mica panis facto cum vino, iu quo decocta fint abfintium, mentha, rofæ ficcæ, & balauftiæ, eaque repetantur fingulis binis horis, & jufculum exhibeatur. Si dormiat patiens a fomno excitetur, & jufculum, inunctio, & cataplafma repetantur, idque continuetur donec abfumpta fit tota jufculi quantitas, nullo alio interpofito jufculo Gallinæ; quod fi lientericus debilis admodum fit, prop-

ter prægreſſam nimis evacuationem, nihil impedit, ut in cocleari bino hujus juſculi confectionis alchermes completæ, vel incompletæ, prout neceſſitas urgeat, dragma ſemis propinetur, admotis etiam exterioribus roborantibus naribus, ut in his caſibus fieri ſolet. Quod ſi, aſſumpta tota decocti quantitate, lienteria perſiſtat, repetatur iterum neceſſum eſt, eodem ordine propoſito. Nec mirum videatur, quod æger à ſomno excitetur ſingulis binis horis, pro decocto capiendo; nam ſomnus frequentiſſime decoctum inſequens, non à remedio narcotico, & opiato admixto provenit, ſed a mirabili, naturæque amica juſculi bonitate: unde ſpes conciliandi iterum ſomnum, novo juſculo, provocat, & movet, ut æger à ſomno excitetur novo juſculo conciliaturo. Quamquam fere omnes practici oppoſitum ſentiant, innixi proloquio illo vero: quod ſomnus omnes excretiones moderatur præter ſanguinis, & ſudoris; totum hoc comprobante experientia, quæ optima eſt Magiſtra, & ubique, quavis humana auctoritate ſepoſita, ſequenda.

Hac methodo non tantum fera illa ſitis, qua lienterici torquentur, ſine potus ſolamine mitigatur, ſed ſubſequentibus una, vel altera alvi egeſtione, lienteria ceſſat, ægerque frequentiſſime convaleſcit. Peracto juſculi uſu, ſemel, aut bis, pro ut opus fuerit, juſculum primum Gallinæ capiat.

§. III.

QUIBUS CONVENIAT.

In diarrhœa cruda, & lienteria præcipue, in quibus ventriculi, & inteſtinorum fibræ criſpatæ ſunt, aut levi inflammatione tenentur a catharro: vide Boerhaave *Praxim Medicam*, *part.* 3. *pag.* 350. qui omnium melius de diarrhœa ſcripſit, divinum fere medicamen exiſtit: item quando ab humoribus acribus fibrillas ſtimulantibus ad expulſionem, quod ex ingenti ſiti, & aliquali dolore ventriculi cognoſcitur, ut optime notat Gallorum Hippocrates Duretus ſuper Hollerii Praxim *in adnotatione*, *pag.* 340. editionis in quarto: ſi autem diarrhœa cruda, & lienteria ab humoribus frigidis, ſolaque inteſtinorum laxitate, ſive ab aphtis ventriculi, & inteſtinorum, vel hectica harum partium intemperie proveniat; ſubſequantur ut febrem hecticam confirmatam, vel pthiſim, aliumve immedicabilem morbum. his in caſibus, poterit juſculum pulli evacuationem aliquatenus minorare, inducias ferre, at curationem conciliare nequit: diarrhœis ſeroſis, bilioſis, quoniam his in caſibus acrimonia dominatur, medetur, etiam ſi febris adſit.

§. IV.

§. IV.

Illud sedulo notandum velim, ne pulli decoctum exhibeatur in dejectionibus liquidis quidem, sed cinericeis omnino, & crudo lixivio tam germanas, & similes, quam lac lacti; quas ex observatione Caroli Pisonis notavimus in declinatione febrium intermittentium, & continuarum; quasi hæ dejectiones lienteriæ sint, cum salutares, & criticæ, & minime cohibendæ haberi debeant. Vide laudatum eximium practicum, *de colluvie serosa*, *pag.* 265. editione Lugduni Batavorum, curante Boerhaave jam denato. Si post secundum, vel tertium jusculum æger dormiat, sitis remittat, etiam si una, vel altera evacuatio subsequatur, continuato jusculi usu, frequentissime convalescit æger, ut pluries vidimus.

§. V.

METHODI PROBATIO.

Cum nihil magis ægrotantes diarrhœa, vel lienteria noceat, quam multis ingurgitari cibis, jusculisque pinguibus, ut solide practici docent insequendo Græcorum dogmata, non timui jusculum pulli ad praxim deducere, stipulante experientia; deinde quia Sennertus *tom.* 3. *de Lienteria*, *pag.* 441. ait: *Cibus sit paucus*, *&* *æger inediam quantum potest ferat.* Paulus Sorbait *cap. de colera*, *&* *lienteria*, *pag.* 136. suæ Praxis, secundæ editionis, ait: *Cibus sit paucus*, *concoctu facilis*, *gratus*, *&* *astringens*, *ne materiæ quantitas gravet*, *&* *corrumpatur*: *hinc etiam ab Avicena omnino prohibetur*, *&* *ejus loco rerum fragantium jucundi odores*, *recreandis viribus aptissimi*, *substituuntur.* His innixus rationibus: puellum decem mensium febre, & lienteria laborantem, lac sine ulla mutatione tandem per alvum vacuantem, siti maxima, ut vix mater fœmina robusta, beneque cibata lactationi sufficeret, methodo usitata, ex roborantibus, absorbentibus, nitrosis, juxta Harris methodum (quæ mihi in morbis puerorum curandis instar omnium est) nihil præstare potui; sed puellum fere funeri destinatum jam, decocto pulli singulis binis horis, laudata methodo, propinato, quamquam lac suggeret, liberavi.

VI.

PULVIS PRO JUSCULO PULLI.

Ad compositionem pulveris quod attinet, vere artificiosam esse, & indicationes quæ, §. III. recensentur adimplere experientia constat, ipsaque

ipsaque manifestabit jusculum pulli, pulvere adjuncto, remedium esse eximium. Unica est ejus præparatio, quæ feliciter adhibetur, non ab extero homine communicata, sed ex manuscripto codice *Ludovici Collado* Medici Valentini anno 1570. celeberrimi desumpta, & nostris temporibus ad praxim tuto deducta (de cujus erga rempublicam medicam meritis, & practica felicitate vide Mangetum *in Bibl. Ill. Medicorum*, *tom.* 1. *part.* 2. *pag.* 100. Rodriguezium *in Bibl. Valentina*, *pag.*297. *col.* 1. notitias nostras Medicorum Hispan.in supplem. ad Bibl. Manget. edendas) hæc à nobis aliquatenus aucta juxta *Stahlii*, praxim decoctum pulli constituit adimplens mentem Hippocratis *6. Aphor. sent.* 1. *& lib.* 2. *Epidem. sect.* 2. *sent.* 22 & *Valesii* commentatoris sententiæ maximi. Sapienti sat!

VII.

Nec mihi grave foret utramque pulveris compositionem manifestare, justis tamen de causis, silentio prætereo, contentus unice jusculi pulli efficaciam à priori demonstrasse. Si autem lector benevolus velit pulveris, quo ego utor, pro decocto pulli, doses aliquas petat, remittentur enim continuo. *Troch. Ramich.*

VIII.

Quomodo jusculum pulli operetur, sive temperando acres humores, sive roborando solida, fugata crispatura, inductaque blanda laxitate in ventriculo, & intestinis, sive id eveniat ratione jusculi diluentis, sive ratione pulveris roborantis, & tonum visceribus restituentis, nondum ariolari possum? Denique si in pueris, aliisque abdominis intumescentiam usus jusculi pulli creet, aut urina parcè fluat, silente alvo, jusculi beneficio: tunc hæ partes oleo absinthi, & bacarum lauri inungantur, vel oleis scorpionum simplici, violarum, & lumbricorum, sic urina provocabitur, & fugabitur abdominis intumescentia.

E P I L O G U S.

Dixi, Schedula hac, quæ alii sanctiori silentii peplo, & in arcanis imvolvenda senserent, eoque magis, quod hæc talia, non ludendo, sed attenta sagaci, & multiplici observatione didici, practicorumque lectione assidua. Ast plus apud nos obtinet Dei Optimi maximi, quam respiscimus, & devote veneramur gloria, praximique salus, quam quorundam clumbium numerorum cupiditas, Rogo autem lectorem, ut sequentia serio pensitet, & valeat.

CCLXIII.

CCLXII.

MOUNSON SMITH,

DE COLICA

APUD INCOLAS CARIBIENSES ENDEMIA.

Leid. 1717.

QUotidiana rerum experientia abunde confirmatum est: pro diversa civitatum regionumque positura, pro variorum motu ventorum, aquarum natura, consuetudine, proque multiplice annorum indole, sive propter vapores e terra exhalatos, sive astrorum imperium, sive tandem propter quamcunque aliam causam mortalibus penitus inscrutabilem, inducta; abunde, inquimus, confirmatum est, morbos quosdam (juxta divinum senem τοὺς ἐπιχωρίους) exoriri, hanc vel illam regionem vel civitatem occupantes, translatos autem in peregrina loca plerumque, pro more plantarum, minus florescere; vel exolescere omnino.

Nemini non innotescit, Regiones, Bataviam, Cimbricam Chersonesum, Sueciam, Norvegiam scorbuto esse maxime opportunas; Indos lue venerea, Poloniam plica, Britannos rachitide, Americanos inter Caribas permanentes colica familiarissime corripi: de quo morbo dissertatiunculam hanc, quantum in nobis est exaravimus, præ academiæ auctoritate hujusce, quæ propter situm loci, studiis commodissimum, & indefessos tyronum labores, qui medicinæ disciplinam perinde ex oraculo quasi promulgatam semper audiunt, summo cum fructu & delectamento ad tantæ instar magnitudinis emicuit, ut hodie sit facile princeps omnium; præ auctoritate, inquimus, academiæ hujusce, quæ instituta conservit, ut, qui augustum Doctoratus honorem ambiturus sit, inaugurale opusculum conscribat, ut literatis liquido pateat, quantum in Re medicinæ publica ipse profecerit.

Morborum insultu multifariam periclitantur organa τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς τροφῆς inservientia, (quæ apud Hippocratem dicuntur αἱ κοιλίαι αἱ τὸν σῖτον δεχόμεναι καὶ διιεῖσαι) scilicet ventriculus & intestinalis fistula: quos morbos frequentia & magnitudine τῶν συμπτωμάτων longe exuperat, saltem æquat colica.

Morbus hic, ut nobis videtur, eſt ſingularis humorum immutatio, qui per arterias meſaraicas delati, ſecretique ex glandulis, poſtquam eo ferocitatis & pravitatis perventum ſit, ut ideo morbi cujuſdam forma propriis ſymptomatibus inſignita induatur, prædicta organa impete aggrediuntur.

Quoad autem inter ſe diſcrepant cauſæ hujuſce immutationis humorum, acute vel chronice ingruit colica: primo loco ſcilicet, ubi peractis ſummo cum diſcrimine decurſibus ſub breviſſimum temporis intervallum, mors vel vita adjudicatur; altero autem, ubi cauſæ peccanti πέψις multo tardius nec cum eo periculo, vel nunquam perficitur.

Qui de colico morbo, quoad chronico ſcripſere, eum in plures claſſes, arthriticam, nephriticam, hyſtericam, bilioſam ſcilicet &c. diſcriminavere.

Prætermiſſis hiſce autem, morbum ſuprà propoſitum, qui ſcilicet in florem juventutis Americanorum in novo orbe inter caribas exoriundorum graſſatur maxime, ſolummodo diſcutiemus.

Quapropter τῶν συμπτωμάτων ſeriem, medendique rationem proponere ſtat nobis ſententia.

Morbo incipiente jam, tum demum choream ducunt τὰ συμπτώματα. Virtute ſtomachi pereunte, a cibo cujuſcunque generis abhorret animus; ſuppreſſa alvo per plures dies præegreſſas, laborat ægrotus; ructibus & plerumque inani d a eructandum conatu, eluſa ſpe, infeſtatur Si quid excrementorum prodeat, parcum quid eſt, haud ſine lucta ingente, & inſtar ſtercoris ovini. Umbilicali regioni infixus hæret dolor obtuſus, magis pro conſtantia quam vehementia, id temporis terribilis. Hinc æger, quo melius inquietudinem conſopiat, Compotorum frequentiam anxie conſectatur, verum tamen inter eos, mœſtum, melancholicum, cogitabundumque vultum præ ſe fert, hilaritatem aliquando ſimulat, invita tamen minerva. Domi ſuæ ſemper ſtudet inebriationi, ineffrænata cupiditate præcipitatus; poſthabitis amicorum conſiliis, & ſua ipſius ratione. Et etiam fœminæ (qualis qualis cauſa ſit, ut hunc in morbum incidant) in eodem verſantur errore; quibus uſu poculorum inebriantium interdicunt qua modeſtia, qua calida cœlorum inclementia. Res ita quum ſint, aſtanti medico integrum erit, fœdam malorum tempeſtatem audacter prædicere.

Dum morbus magis magisque gliſcit, mirum in modum torquetur æger, inter reſpirandum ſummo laborans opere, erecto corpore incedere impotens; intumeſcit abdomen, maxime tum, cum veſperaſcit. Nunc obtuſus ille dolor umbilicalem regionem vehementer perterebrat. Quicquid in ventriculum ingeritur cibi, potusve (niſi ſpiritus fertis ſit) extemplo vomitione (quæ alias etiam ſpontanea eſt, nunc pituitoſa, nunc bilioſa, pro peccantis materiei indole) expellitur.

Plerum-

Plerumque Medico ſciſcitanti confitetur æger, ſentire ſe frigus circa ſuperius ventriculi orificium, inter vomendum. Si morbus ab ægro ſæpius toleratus fuerit, & cum eo conſuetudinem quaſi familiariſſime habuerit, tum alvo laxata, viridiſcentes fæces frequenter efluunt, nec proſunt.

Obiter tamen notandum eſt, quoſdam, qui ab hoc malo olim convaluerant, licet prædicta ſymptomata uſitatius tumultuari occupent, ut ſupra dictum eſt, nec opinato opprimi, dum inter ſocios ſub dio pergræcantur, torminibus abdominis ſubito ingruentibus; veriſimiliter hac ratione; quoniam ſcilicet morbificus fomes, in ſanguinis gremio deliteſcens, haud ſatis adhuc copioſus, at tandem ob calidos ſuccos in ſanguinem tranſmiſſos excitatus, accenſis quaſi flammis, ſine mora ad organa τῇ ἐπεργασίᾳ τῆς τροφῆς deſtinata determinatur, & imprimis in eam inteſtinalis fiſtulæ portiunculam (cui ab anatomicis nomen Κῶλον inditum fuit) quippe quæ ex textura & officiis magis ſit huic malo opportuna ubi dolor intenditur. Quandoquidem à natura ita comparatum eſt, ut inteſtina neceſſariis chyli ex ventriculò delapſi, non ſatis adhuc comminuti, ulterius comminuendi propellendique per chyliferorum orificia vaſorum, fungantur officiis, & deinde fæces, ſubtilioribus intra lactea vaſa, & lymphatica abſorptis particulis, in craſſiora inteſtina tranſmittantur, contingit, ut Κῶλον acceptas partes ſpiſſiores, ob curvatam ſuam longitudinem, diu moretur, hinc Κῶλον glandulis quaquaverum diſperſis donatur, quæ humorem ſecernant, ad vias humectatas lubricaſque reddendas, quo facilius fæces ob molem accumulatam moleſtæ jam, e corpore prorrudantur: quod ſi, deficiente hacce humectatione, ob calorem inſitum indureſcant fæces, adeoque ad motum minus aptæ reddanrur, ob novum materiei fæculentæ à tergo ſubſequentis appulſum, ſenſiles, vehementer diſtenſæ lancinantur divellunturque membranæ. Quin etiam flatus elaſticus, qui tunc temporis maxime παροξύνει, ob denegatum exitum, malum adauget.

Sed ut ad rem redeamus. Febri aliquoties laborat æger. Pulſus eſt velox & plenus (pro ſanguinis & virium copia) præ ſummo dolore incitatus. Urina eſt ruberrima, ad nigrum uſque colorem fere vergens, lateritio ſedimento in vaſis fundo ſtipata.

Mehercule animadverſo poſtremo hocce ſigno, non modo morbus ὁ ἐπιχώριος eſſe dignoſcitur, ſed diuturnitas etiam τῶν συμπτωμάτων præmonſtratur.

Linguam cruſta obducit ſqualloſa, ſpiſſa & ſubflava, aliquando albida.

Ægrotantis unum vel utrumque teſticulum dolor ſemper adoritur acutiſſimus, contrahitque; id quod divinus ſenex, in libro ſuo de internis affectionibus, ubi ſymptomata craſſis morbis, ita dictis, incidentia eleganter depingit, jam pridem notaverat hiſce verbis, καὶ αἱ σάρκες πάλλονται ὑπὸ τῆς ἀλγηδόνος, καὶ οἱ ὄρχεις ἕλκονται.

Quanquam, inter atrociſſimos hujuſce morbi παροξυσμοὺς dolor, qui fortiſſimos ſtoicorum animos faciliime conficeret, adeo ſævit, ut ægrotus per plures dies noctesque incredibiliter invigilarit, intacta tamen vita vires & muſculoſas corporis partes ſolummodo exhaurit.

Hinc licet inter morbum hunc, & bilioſam, hyſtericamque colicam à nunquam ſatis laudando Viro *Sydenhamio* deſcriptam, aliqua intercedat ſimilitudo, hac autem in re diſcrepant potiſſimum, quod colica à nobis depicta τὴν μετάστασιν τὴν παραλυτικὴν facillime patiatur, vel ex ſymptomatum indole, ſponte exacerbeſcentium, vel ex enormi medici opera, vel ex ægrotantis impotentia. Hiſce modis aliæ colicarum ſpecies, quæ in cæteras regiones indiſcriminatim, ſub autumnum, pervagantur, hujuſce naturam & indolem induunt.

Diuturnam colicam excipit ſubflavus cutis color, nec raro podagra optabilior.

Ex quo tempore παράλυσις imminet, brachia, femora & crura ad motum inhabilia ſunt, torpore obſeſſa ſupervenit Raucedo.

Hæc ſymptomata quum indies præ doloris vehementia & virium jactura peſſum eant, tum laxa muſculorum, membris inſervientium, immobilitas derepente obrepit, & ſi malum dudum invaluerit, æger ἀπὸ τῆς διαῤῥοίας tabeſcit; cui demum perit vox. Sic demum truncus corporis in lecto ſupinus procumbit, ad luteæ inſtar maſſæ, in humanam icunculam ſubactæ, cui vitam ineſſe, tantummodo indicant motus thoracis, jactatio oculorum, pulſuſque debiliſſimus.

Forte fortuna contigit, id quod noſtræ obſervationi occurrit, ut, qui motum membrorum, ob damnoſam medici operam olim deperditum recuperaverat, licet præcedente nocte lectum petiiſſet, præterquam quod dolerent teſticuli, cætera ſanus, mane expergefactus in paralyſin nullo modo expugnabilem inciderit.

Si muſculus, qui volam conſtituit, gracilis interea maneat, dum cæteræ partes trunci nutriuntur muſculoſæ, de membrorum ſanitate conclamatum eſt.

Opifices, qui argentum vivum, æs, plumbum, tractant; quique ſunt coctiliarii, prius de alvi duritie per plures dies prægreſſa, de nauſea, de inteſtinorum torminibus, conqueruntur, vomitionibus laborant; & tum demum paralyſi obruuntur membra; hæc ex ipſis operariis, in celeberrimo ſancti *Thomæ Noſocomio* Londinenſi Valetudinariis, non ita pridem noſmet audieramus.

Poſtquam colicæ obſidione liberatus fuiſſet æger, obtuſa tamen gravitas lumbos ventremque occupat, juxta ac ſi fuſti fuiſſet dolatus, ſenſu excoriationis circa cardiacam perſtringitur, ut ne ſorbitiones quidem ſine anxietate quadam deglutire poſſit; paucis autem diebus interveníentibus, pro recuperatæ ſanitatis ratione, labores hi evaneſcunt.

Si

Si quis farcinato corpore vel sanguineo colore, temulentia humores suos nimis calefecit, & ideo colica correptus, naturæ debitum derepente reddidit; dissecto cadavere; inflammationis speciem exhibent intestina; hujusce rei conscius Medicus, si dolore colicæ pessundato, eo quod pharmaca pertinacissime obtrusisset, ægrotanti mortem imulerit, intrepide in astantium conspectu, quo melius existimationi suæ caveatur, pronunciat inflammatis visceribus perniciem acceptam referendam esse. Sic salva res est.

Qui rem autem animo accurate contempletur, idem capillo nigriore medicum certe signaturus. Quippe sanguineorum vasorum diametri tunc temporis vehementer, ob summum illum dolorem, contrahuntur, & materies elastica in motum excitata ob calorem & denegatum exitum, horum vasorum latera arctissime premit, ideoque cursu sanguinis clauso & impedito, viscera inflammantur. Hinc propter dolorem, minime quidem ob jactatam, nescio quam, malignitatem inflammationis, quæ anxietatem præeuntem revera consequitur, enecari videntur ægri.

Quoties hoc modo confecti homines oculis nostris occurrerunt? Quoties præ hisce fabulis, medicos impune evasisse cognovimus!

Abdomen, imo persæpe universum corpus eorum, qui ita commoriuntur, incredibiliter intumescit, contracta nigredine, nec sine fœtore.

Affectionibus colicæ accurate perpensis, nobis viderur assignanda τῇ ἀπεψίᾳ culpa. Hinc exoritur chyli ineptitudo in naturalem sanguinis indolem transeundi. Hinc quicquid ex glandulis secernitur, depravatur. Τῇ ἀπεψίᾳ ansam præbet nimia ciborum acri materie abundantium ingurgitatio, quæ materies virtute ventriculi non debite subacta, sanguini communicata & per arterias meseraicas in rigosas intestinorum plicas delata, membranam nervosam lancinat.

Secundo nimium temulentiæ & pergræcationis etiam. Tertio, subita calefacti corporis in frigido aere expositio, unde, quæ per cutaneas glandulas transpirare debuerant, intra corpus præclusa, in vasa lymphatica resorpta, in massa sanguinea tumultuantur.

Quarto venerei concubitus frequentia.

Quinto continua vel intermittens febris prægressa & male tractata.

Omnia hæc, vel quædam conjuncta, in unam eandemque rem conspirant; unde factum est, ut ventriculi virtus debilitetur. Inde pro sanguinis vitio & proclivitate regionis (quæ est cœlorum inclementia) ad procreandum hunc morbum singulari, ad organa τῇ πέψει inservientia cum propriis symptomatibus determinatur peccans materies.

Medicus-fidius à veritate haud quaquam abhorret hæc sententia, nimirum

nimirum pergræcari & ultra modum scortari, hujusce morbi causas esse longe omnium usitatiores, potentioresque.

Inebriatio enim, aquosioribus sanguinis particulis dissipatis, lentum, viscidum pituosumque quid, tunicis ventriculi & intestinorum impactum, ad vim inferendam paratum, causa emergente, generat.

Sic amplissimus Vir SYDENHAMIUS, dum de Podagræ ortu, & multorum aliorum, qui chronice ingruunt, morborum origine eleganter disputat, τῇ ἀπεψίᾳ acriter incusat, edisseritque, quibus modis depravata hæcce coctio in homines obrepat, ipsissimis verbis: „ neque tamen dicta voracitas & liberalior ciborum ingestio ita frequenter (licet id haud raro contigerit) podagræ via stravit, „ ac vesana & immoderatior vini compotatio; unde fermenta „ coctionibus variis dicata penitus prosternuntur, præcipitan„tur ipsæ coctiones. Pergit idem, quamvis enim calorem aliqualem in „ transitu impertiat, certissimum est tamen, fermenta corporis ab eo „ subjugari, & avocari spiritus naturales atque fugari: unde est, si „ bene conjicio, quod bibaces atque nepotes isti male feriati, podagra, „ paralysi, hydrope, aliisque morbis frigidis fere perimuntur, adde quod „ jugis & immodica vini ingurgitatio corporis ad instar corporum fœ„minarum emollit laxatque; perstat idem adhuc nimium veneris u„sum redarguere: in istis enim, qui huic morbo sunt obnoxii, cum „ jam vel ætate fuerint confecti, vel in effrænata morum licentia se„nectutem accersiverint, spiritus animales per totum corpus deficiunt, „ immodico functionum in juventutis calore vegetissimarum exercitio „ consumpti, verbi gratia, præpropero nimioque veneris usu ". Hæc ille.

Enimvero ex nimia veneris frequentia coctionem læsam esse innuit Hippocrates, hisce Aphorismis. Παῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ. Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσι. Hoc est, podagra species morborum chronicorum cum sit, quia ἀπὸ τῆς ἀπεψίας dependet, qui venere usi non sint, iisdem nihil est ab hoc malo periculi. In usu veneris, proculdubio & a teneris annis, fit totius naturæ commotio, ut vires tum enerventur potissimum, & partes sanguinis subtilissimæ & maxime oleosæ exhauriantur.

Unde morbus hicce, de quo expatiamur, juvenes a vigesimo primo ad trigesimum annum natos frequenter opprimit, utpote qui sanguine vegetissimo incalescentes, impotentes tamen ferocem animi libidinem cohibere, se ipsi penitus dederint coitioni, & præsertim cum fœminis africanis: nec tamen hoc nobis assumemus hujusce affectionis causam effluviis relegare, quæ ex earum corporibus exhalata inter coeundum, intra resorbentes maris venulas excepta, sanguini Europæorum fiant adeo inimica: de hac re disputent homines cordati: pro certo autem habendum est, juvenes istos, qui cum iis fœminis rem habeant, in morbum hunc frequentius incidere.

Quasi

Quaſi vero lineas curationi producamus; hæc tria ſub conſiderationem venire debent.

Imprimis dolor impræſentiarum conſopiendus eſt.

Iterum fæces ſunt amoliendæ, glutinoſa materie tunicis ventriculi & inteſtinorum adhæreſente, hoſpitio tanquam ejecta.

Tertio ἡ πέψις adjuvanda, & ſanguis corroborandus eſt, quo melius tranſmiſſum chylum in naturam ſuam ſubigat.

Jam autem, ut primo ſatisfaciamus ſcopo, medicamenta, quæ torporem inducunt, τὰ ναρκωτικὰ dicta, & quæ acrimoniam incarcerant, propinamus.

Meheicule, quemodmodum incredibile detrimentum cepiſſet res medicinæ publica, Meconio utendi facultas ſi fuiſſet nulla; quippe quod periculoſiſſima ſymptomata à dolore provenientia adeo efficaciter averruncet, quæ aliter cæteris pharmacis, hodie cognitis, minime ceſſiſſent, ita vis Meconii inconſulto adminiſtrati longe omnium teterrima; adeoque æque hoc in morbo, ac in cæteris, occaſiones meconii propinandi ſunt apprime perpendendæ; quippe non raro contingit, ut ex una parte vehemens doloris tortura, quæ omnem animi conſtantiam ſecus ſuperaret, Meconii exhibitionem enixe efflagitet, ex altera autem parte diſſuadeant & laxatio fibrarum muſculoſarum, imprimis artuum, & facilis παραλύσεως ſucceſſio; adeo ut timiditate fluctuans doſim propinet minorem, quam dolori ſubjugando par ſit; æquo autem largiorem alter medicus, temeritate adactus: unde opera ſua τὴν παράλυσιν accerſit, viam adverſæ ſternit valetudini, hujuſce morbi periculo in futurum peropportunæ. In ſcopulum hunc ſanatio fere impingitur. Adeo concinne dixit Poeta:

Incidit in ſyllam, qui vult vitare Charibdin.

Nec cenſorium eorum, qui ægro interſunt, ſupercilium ita facile ſecus evitarent Empirici iſti (qui, digniſſimo medicorum nomine ſibi ipſis vindicato, medicinam quo jure, quave injuria factitant) niſi quod vulgus exiſtimet, omnia mala accepta naturæ morbi eſſe referenda.

Vult populus decipi, decipiatur.

Hi, revera homicidæ, obſtrepunt, qui ſecus ſine Meconio mortalibus divinitus conceſſo, larga doſi repetitaque exhibito, huic morbo obſiſteretur? Quis ægrotantis querelas ſufferret miſerrimas? Nonne nobis arridet maxime Clariſſimus *Sydenhamius?* "Nec unquam, inquit, „ mihi contigit, dolores vehementiores ſedare poſſe, niſi doſi narcotico- „ rum largiori & reiterata; quæ enim alteri malo par eſſet debellando, ab

„ ab hoc vincitur, violentia doloris remedii vires frangente : Tutiſſime „ autem repetuntur narcotica , urgente hujuſmodi dolore. Hæc ille.

Nobis autem affulgeret ſpes, fore, ut horum inſcitia audaciaque refutentur, niſi quod, juxta Poëtam,

. . . Hos
Defendant numeri, junctaque umbone Phalanges.

Operæ quidem pretium eſt, paulisper animadvertere, prudentem illum virum, aëre Anglicano, de colica biliosa ſcripſiſſe; ubi id periculi non eſt à Paralyſi, cui ut obviam eat in colica noſtra, enixe laborare debebit medicus ingenio virtuteque pollens. Ea de cauſa ne, qui hunc morbum aggreditur, duplice incommodo opprimatur, ne ſcilicet, minore doſi τῶν ναρκωτικῶν exhibita, quies deſiderata minime concilietur; vel auctiore doſi, ægrotus in τῆς παραλύσεως diſcrimen abducatur, nolmet quidem arbitramur præſtare; doſim uno tempore ſuppeditare eam, cujus vires ſtatim dolori compeſcendo ſint omnino pares, & doſim dimidiatam reiterare eandem, ea intercapedine interjecta; ut alteri jamjam perituræ ſuccurrat: quo facto res pro votis melius ſuccedet, præcipue ſi medicamenta, abſorbentia dicta, quæ, ſpariis darorum narcoticorum interpoſitis, oportet adminiſtrentur, acrimoniam humorum in primis viis graſſantium interim infringant: & hoc eſt alterum illud remedium, quod ad primum ſcopum attingendum ſatis duximus.

Sed ut, Candide Lector, rem penitius percipias, exemplum in medium proferamus. Si ſub primum introitum videas, ægrotantis vires ſpontanearum vomitionum & doloris paroxyſmo exhauſtas debellataſque eſſe, & omnia tumultuari, æquum eſt, ut æger, interpoſita mora nulla, refocilletur cardiaco, quod explent viginti guttæ alicujus narcotici liquidi, exempli gratia, laudani Sydenhamii, & uncia una & ſemis aquæ cinnamomi fortis cum duabus aut tribus unciis aquæ lactis alexiterii, cum uncia una ſyrupi caryophillorum ſimul commixtis; repetatur dimidiata hæcce doſis alternis horis, vel citius pro re nata; interim tertia quaque hora interjecta, capiat pulveris ſequentis ſcrupulos duos, uſque dum dolores certiſſime comminuantur, id quod plerumque fit cis viginti horas.

℞. Sal. abſyn. ſperm. ceti ana gr. X.
Pulv. e chel. cancr. ℈j, miſceatur.
Pulvis, ex paucis cocl. juſculi calidi ſumendus.

Quod ſi fit, cur aſſumpti pulveris expulſionem metuas, ob continuam ad evomendum proclivitatem ſatius ducimus, pulverem eundem cum cardiaco

cardiaco commixtum exhibere. Jam autem ex variis opii præparandi modis, nobis cordi eſt Joneſii Panacea, quæ hunc in modum paratur. Digeratur una opii puriſſimi portiuncula in triplicata aquæ pluvialis diſtillatæ parte per triduum : tum trajiciatur digeſtum per filtrum : quo facto, ab omni vitio efficaciſſimæ virtutes hujuſce remedii defenduntur, cujus maximam doſin nefas eſt quadraginta guttas ſemel datas exuperare : quin etiam, liquida præparatio hæcce cum ſit, cum qualibet compoſitionis formula ; cum hauſtu, vel bolo ſcilicet, commiſcetur facilius. Sed ut eo, unde digreſſi ſumus revertamur.

Ni curationem ita moliamur, fieri haud poteſt, quin in malum ante dictum noſmet ipſi impingamur ; quippe atrocitas dolorum (ad lacerationis inſtar caninæ) copiam narcoticorum auctiorem, reiteratamque impenſe efflagitat, unde propediem ingens fibrarum laxitas indubitanter ſubſequetur, cum multo ſudore, à quo ut caveatur, præclarius ille *Baglivius*, hiſce verbis utitur ; " In colica, inquit, pertinace ſi ſudor copioſus & nniverſalis ſuperveniat labefactis & reſolutis viribus, brevi paralyſin expectato ; cave igitur ne opiata copioſius in ea exhibeas.

Hanc medendi rationem clare percipiet, qui τῆς Θεραπείας veſtibulum tranſiturus eſt, longe aliis antecellere : nimirum torminum & vomitionum τῶν παροξυσμῶν præſens in tempus coercere virtute τῶν ναρκωτικῶν interea exhibitorum, dum peccantes humores, qui nervoſas ventriculi inteſtinorumque membranas obſidione cinxerat, abſorbentibus remediis ſubjugantur. Quo fit ut organa τῇ ἐπεργασίᾳ τῆς τροφῆς deſtinata, naturalem ſuam vim, calidumque inſitum quadantenus recuperent, hoſtemque efficacius pellere poſſint tum, cum ſubſidio veniunt cathartica, quæ ſub hoc tempus ſunt apprime neceſſaria, nec maturius.

Nunc videamus, quid faciendum ſit, ut alterum expleamus propoſitum, vitiorum humorum primis viis adhæreſcentium, & ſtercorum amotionem ſcilicet, quam effectam reddimus, ſi adminiſtrentur pharmaca, quæ ad fæces ſubmovendas mediocriter fortia ſunt, vel quæ leniter ſtercora ſubducunt, τὰ ἐκκοπρωτικὰ dicta, vi periſtaltico inteſtinorum motui haudquaquam inimica. Eſt autem cavendum, ut eo temporis intervallo propinentur, quo ſtupor inteſtinorum inductus ob vim Narcotici noviſſime dati propemodum periit : id quod intra octo vel decem horarum ſpatium fere contingit. Præterea etiam formula ea eſſe debebit, quæ, præ mole, nauſeam quam minime moveat, ne inverſo ventriculi motu omnia ſurſum expellantur, & de novo fremant ſymptomata, prius ſopita. Si hæc incommoda ſubſequantur, quæ interdum, præter voluntatem & operam omnem, obtingunt, opus inteſtinorum expurgandorum interim procraſtinandum eſt, dum tumultus in ordinem vi narcoticorum iterum redacti ſunt, & ſpatium temporis antedictum viam ſcopo attingendo præſtruxit.

Nobis aſſolet, dolore temperato pro norma, de qua jam nunc ſupra memineramus, catharſin inſtituere hunc in modum. Verbi gratia, ſi, octava noctis hora, largam narcotici doſin propinaſſemus, interpoſito decem horarum ſpatio, catharticum imperamus ſequens.

℞. Rad. Jalap. ſubtiliſ. pulv. ʒ. ß. merc. d. gr. x. Syr. e ſpina Cerv. q. s. fiat Bol. quem capiat æger, hora præſtituta.

Sin hoc modo alvus minus commoveatur, in ſubſidiis ſint duæ vel tres unciæ mannæ puriſſimæ, cum drachmis tribus cremoris tartari, & ſæpius bibat æger juſculum multo ſale aſperſum; re huc uſque peracta, nihil eſt dubitationis, quin opera poſita ſit ex ſententia ſucceſſura.

Noſmet quidem ſatagimus potius de imperandis pharmacis, quæ τὰ ἐκκοπρωτικά dicuntur, ob molem faſtidioſis licet, quam de iis exhibendis, quæ ventrem fortiter purgant, ob formulam compoſitionis concinnioribus, revera tamen longe periculoſioribus, ob rationes tantum non ſtatim proferendas.

Dum munere rite ſuo perfungitur catharticum, pace fruitur ægrotus, ſaltem dolores admodum mitigantur. Mehercule non ſemel nobis obſervatum fuit, aſſumpto cathartico, non ita multo poſt in fugam dolores perinde verti omnes, ac ſi auctior cardiaci doſis fuiſſet exhibita; quo ſigno emergente, licuit nobis certius prævidere, fæces cathartico feliciter ceſſuras eſſe.

Atqui ſymptomata colicæ juxta ac in cæteris chronicis morbis, præſertim exacerbeſcunt, ubi primum nox appetit. Hinc periculum eſt à reſuſcitatis tumultibus, adeo ut præ maxima τῶν ὑποχονδρίων inflatione, parum abfit, quin æger ſumma reſpirandi difficultate penitus opprimatur, niſi ſuppetias peropportune ferant τὰ ναρκωτικά hora quaſi quinta pomeridiana, pereunte cathartici vi; imo longe citius, ſi minima de nova inquietudine ſuſpicio nata ſit; quo pacto minor opiatorum doſis rem magis proſpere conficeret, quam auctior, ſerius data.

Fæminarum quidem, (id quod notandum eſt) quæ hyſtericis paroxyſmis vel melancholia, vel febri intermittente, male tractata exagitatæ, colicam contraxiſſent, fæces aquam atramento intinctam cum paucis excrementis referunt, uſque dum humores naturalem ſuam indolem quadantenùs recuperarint.

Eo loci perventum quum ſit non ſine fauſto eventu, defunctos eſſe noſmet ipſi auguramur munere periculoſiſſimo; extra omnem enim dubitandi aleam poſitum eſt, quin, ſi alvus aſtricta maneat, ἡ Θεραπεία morbi ſummo periclitetur opere; eo quod morbi fomes non certe ſubigatur, niſi fæces ſponte, vel coactæ, moveantur. Ex hoc, qui audacter, utcunque

utcunque absurde, medicinam factitant, illam veritatem præsentientes, hac in re toti fuere, ut intestina expurgentur, habita ratione nulla, de viribus ægrotantis, de morbi natura, de occasione & modo purgativorum administrandorum : qui oscitanter opinati sunt, quo fortius catharticum, eo felicius successurum esse; ex *Sydenhamii* argumento, in libro suo de colica biliosa, pro fortibus catharticis : verum tamen ab experientia liquido patet, morbum hunc, quem scribimus, a fortioribus purgativis admodum abhorrere, e contra autem ad fæces abstergendas certius conducere τὰ ἐκκοπρωτικά, quippe quorum exagitatio sit vermiculari intestinorum motui magis amica.

Qua ratione autem homines refutemus istos, permanentes in regione, quæ in turpitudine ab impericis perpetrata connivet; ab impericis, inquimus, perpetrata, qui ignorantia, impotentia, & lucro obcæcati, id nominis sortiti sunt, quo quosdam jam pridem distinxerat divinus Senex ? Eos ita redarguit Vir hicce, ὁμοιότατοι γάρ εἰσιν οἱ τοιοίδε τοῖσι παρεισαγομένοισι προσώποισιν ἐν τῇσι τραγῳδίῃσιν. ὡς γὰρ ἐκεῖνοι σχῆμα μὲν καὶ στολὴν καὶ πρόσωπον ὑποκριτοῦ ἔχουσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ὑποκριταί, οὕτω καὶ οἱ ἰητροί φήμῃ μὲν πολλοί, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί. Nonne revera sunt histrionum similes ? Nonne fama magis, quam medicinæ eruditione valent ? Quin etiam pergit Vir idem. χρὴ γὰρ ὅστις μέλλει ἰητρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι, τῶνδέ μιν ἐπήβολον γενέσθαι, φύσιος, διδασκαλίης, τόπου εὐφυέος, παιδομαθίης, φιλοπονίης, χρόνου, πρῶτον μὲν οὖν δεῖ φύσιος. Anne istis facultates hæ expectandæ sunt ? Anne isti instituta medicinæ, à teneris annis, in locis ad hanc rem extructis imbiberunt ? Anne id ingenii istis largita est natura ? Utrum istorum studia perfecit æque tempus, ac industria ? Nonne bonis omnibus & amicis destituti, lanceolæ usu, vel Pharmacopolio occupati, in peregrina loca aufugientes, quæstum ex medicina factitanda accepere ? Putantne isti, cœlo mutato, mutari mores, intellectumque ?

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

At Homunculi isti, populi imperitia, & sua ipsorum audacia suffulti, medicamentis ad alvum subducendam utuntur etiam fortissimis, quæ, ob parvam molem concinna quidem, summa cum violentia corpus exagitant, calefactis humoribus. Istis solenne est, pilulas ex duobus propinare: Quum autem catharticum hocce ex colocynthide & scammonio, & oleo caryophyllorum compositum sit, sanguinem necessario incendit, unde tumultuantur omnia. Quod si vires alterius cathartici deficiant, altero dato (hoccine flagitium ?) adjuvantur. Hinc orbicularibus intestinorum fibris se contrahentibus, & in eo statu manentibus (quæ aliter pro motus vermicularis lege contrahi & relaxari debuerant) præcipue circa locum, ubi fæces induratæ hærent, ob tormina, quæ mor-

bifica materies per ſe prius induxerat, adaucta jam adventitiis medicamenti ſtimulis, fæces ſuas dimittere nolunt inteſtina: ex quo fit, ut dolores exacerbeſcant, quanti in homines maximi poſſint incidere.

Unde non raro agmen cogunt convulſiones (quæ quidem frequenter miſerias omnes de medio tollunt) aut oboritur παράλυσις: quippe quæ obtrudendorum catharticorum perinde conſtantiæ, ac liberaliori τῶν ναρκωτικῶν uſui ortum debet ſuum: id quod quidem ex plurimis exemplis intelleximus: ex quo malo tot juvenes, florente ætate, hoc morbo bis terve conflictati, impenſa homunculorum iſtorum opera, luunt peccatum, in poſteram vitam ſemper manci, ad rem nullam apti.

Quin etiam hoc in morbo præmaturæ clyſterum injectiones, ſunt æque criminoſæ. Imprimis enim clyſteres non opus ſunt, ſi ἡ θεραπεία pro ratione a nobis tradita, ſit inſtituta; iterum; ambiguum eſt an ſcopum attingant propoſitum; ſin minus; ſymptomata prius ſopita ad bellum inferendum de novo ſolicitantur. Adeo recte dixit magnus ille Sydenhamius, de clyſterum uſu in colica bilioſa diſſerens, cum, inquit „ enemata carminantia, eo fine injecta, ut humores acres exterminent, „ crabrones irritent tantum, & concitato humorum tumultu, diu- „ turniorem reddant morbum.

Nunc reſtat, ut emetica ad trutinas aliquantiſper revocemus. Emeticorum enim exhibitio eſt multiplex ad ſuſpicionem. In hoc quidem morbo fere nihil proſunt; & certe omnibus horis remedium periculoſiſſimum. Nec ſomniatoribus, nec magis opinatoribus, qui in Hypotheſi (ſplendidis quidem nugis) toti ſint, obtemperandum eſt, experientia repugnante. Quicquid enim utilitatis acceptum vomitoriis oportet referatur in cæteris colicis, quæ a ſordibus ſub autumnale tempus collectis producuntur, iis tamen in hoc morbo habenda fides non eſt. Etſi nihil negemus, quin viſcida illa materies, inteſtinis infeſta, ſolidis & fluidis, vomitoriorum vehementer concuſſis, facilius aliquando excutiatur; verum tamen exinde non laxatur alvus; quum fæces, induratæ ſi fuerint, ut ſupra notatum eſt, ſpontè vel coactæ debeant ſecedere: Quin etiam non modo πέψιν non adjuvant, ſanguinem non corroborant, ſed debilitant etiam. Quid? quod periculum eſt, ne dolore ad punctum magis fixo, vires ſpontaneis vomitionibus prius exantlatæ, novis vomitorii concuſſibus oppreſſæ collabantur omnino, & cis paucas horas inter evomendum animam efflet æger, a medico vere jugulatus. Hactenus de vomitoriis.

Expurgatis inteſtinis, & temperatis ſymptomatibus, oportet, in auxilium medicamenta ſolicitentur; quæ τῇ πέψει proſunt, ſanguinemque corroborant. Hoc enim capite præcipuam incendii facem reſtinguimus, unde a novis inſultibus cavetur, & priſtinæ valetudini citius certiuſque reſtituitur ægrotus. Quemadmodum enim naturæ vis

(id

(id quod ex prægreſſis affectionibus clare patet) fuit ſubverſa, unde fit, ut morbificæ materiei ſemina in ſanguine pullulantia & collecta, ὄργανα τῇ ἐπεργασίᾳ τῆς τροφῆς deſtinata adoriantur, ita quæcunque naturæ auxiliantur, obtinendo huic propoſito conducunt. Ergo huic rei conferunt, radiees gentianæ, ari, chinæ; cortex peruvianus; folia abſinthii, centaurii, dracontii; caſtoreum, viperæ; theriaca andromachi; chalybs; & ſimilia. Sit tibi, benevole lector, ſi placeat, hæc formula.

℞. *Folior. & flor. Betonicæ* ℥iij.
Cort. radic. capparidis, Tamariſci,
Rubi ſylv. Trichomanis. ana ℥ij.
Limat. mart. ℥ſs. *cum vini* ℔. *Viij.*
In frigore infundantur. De colat.
Capt. æger ter de die ℥ij.

Medicato hocce vino plures dies utatur æger; enim vero non raro expectationem fallunt remedia præſtantiora, quippe quæ non ſatis copioſe ſingulis vicibus, nec ſatis diu adminiſtrata fuiſſent.

Ex hujuſce remedii uſu; ſi virtus ſtomachi ad ſe redeat, ſi vires reſtaurentur; ſi lateritium ſedimentum in urina evaneſcat; ſi ſordibus albis,. bilioſis, craſſis liberetur lingua; ſi gingivæ & labia rubeſcant; ſi hilaris vultus ſit; ſi fæces pro cibis aſſumptis quotidie exonerentur: hæc ſigna ad ſalutem ſunt omnia.

Ut autem ἡ θεραπεία, medicamentorum ope inchoata, promoveatur, alicui exercicationi ſe ipſe aſſuefaciat æger. Huic rei maxime conducit equitatio; quam quidem in tractatu ſuo de podagra commendat Sydenhamius ipſiſſimis verbis, „ & ſane diu multumque mecum reputavi, „ quod ſi cui innoteſceret medicamentum, quod & celare vellet, æque „ efficax in hoc morbo, & in chronicis pleriſque, ac eſt equitatio „ conſtans & aſſidua, opes ille exinde ampliſſimas facile accumulare „ poſſet." Alibi idem ſic expatiatur. „ Et ut, quod res eſt, loquar, „ non in hoc tantum caſu, ſed in morbis aliis chronicis quam pluribus „ hoc exercitii genus nunquam non cum uberrimo fructu uſurpatum „ memini, modo quis in illo improbius perſeveraret. Si enim nobiſcum reputemus ventrem inferiorem, in quo diſponuntur organa ſecretoria, hoc maxime exercitio vibrari, eaque ſuccuſſationibus aliquot „ mille uno in die exagitari ſolere, facile crédemus, eadem ſuccum quemlibet recrementitium ibi impactum ope dicti exercitii poſſe excutere, „ & (quod majoris adhuc eſt momenti) validiore iſtius caloris nativi excitatione ita corroborari, ut munere, quod iis mandavit natura, in ſanguine depurando recte defungantur.

Propterea etiam divinus ſenex exercitia in chronicis morbis, ut in libro de internis affectionibus abunde liquet, ſummo ſuadet opere.

 Jam

Jam autem obiter notandum est, si symptomata non ita vehementer efferbuissent, & morbus recens sit, e re maxime fore, purgativis prætermissis, narcoticis quietem conciliare, & vino medicato præscripto, vel aliis medicamentis id genus, curationem aggredi; licet enim ad septimam usque vel ultra diem maneat astricta alvus, intestina tamen, hisce modis confirmata, innato revivifcente calore & etiam vigore, hostem à parietibus suis tandem per se profligabunt. Hanc methodum optato eventu non frustratam fuisse, frequentius experti sumus. Mehercule est partium medici, bene ante perpendere, quidnam detrimenti ex catharticis expectandum sit, quam ea administrentur. Ab ambiguitate enim, an iis retinendis suppetat ventriculus, & a periculo, ne suum officium non faciant, etsi retineantur, negotium medico facessitur difficillimum. Jacta hac alea, adjudicantur existimatio medici & sanitas ægrotantis.

Si juvenis sit, multo sanguine, facie ruberrima, cui dolet caput; si metus sit, ne phrenitis, neve convulsiones subsecuturæ sint: vena tundatur, antequam imperentur opiata vel carthartica; secus; curationi insistendum est, prout supra dictum est.

Quod ad diætæ rationem spectat, difficilis quæstio non est, quippe morbo adhuc recente, necdum omnino debellato, nil nisi ea, quæ sunt digestionis facilioris, natura duce, appetit ægrotus. Dum convalescit: diæta sit incrassantior, quales sunt pulli teneriores, pisces & hujusmodi. Ab omni spirituosorum liquorum potatione religiose caveat: liquores enim hi morbum, paulisper consopitum licet, post hac pertinaciorem reddunt. Quin pro potu communi sequente utatur decocto.

℞. *Cort. Lim. recent.* ℥ſs, *decoque in aq. font.* ℔. *ij.* ſs. *ad* ℔. *ji. cum frustulo panis. F. decoc. in usum præscriptum.*

Hic potus stomacho apprime gratus est, sitimque levat.

Consulto, non casu de externis tacuimus remediis, qualia sunt fomenta, anodyna emplastra ad regionem umbilicalem applicata & similia, utpote quæ nihil adferant emolumenti, quoad percepimus, saltem minimum, idque ad aliquod tempus tantum; quandoquidem methodo & remediis prius institutis annititur medela maxime.

An utilis sit morbo imminenti balneorum usus, experientiæ relinquendum est; pulchre confitemur, nosmet nescire, quantum possit id remedii.

Paralysis membrorum (nisi jam inveterasset morbus) medendi rationi & remediis iisdem, quæ coctioni & sanguini prosunt, præscriptis cedit omnino. Externe adhibeantur, si placeat, emplastra, quæ corroborantia dicuntur.

Alii

Alii miſerrime manci, pecunia emuncti; ad quaſdam thermas (quæ peritorum medicorum vice funguntur) ſitas ab orientali parte inſulæ, quæ hodie Jamaica appellatur, ſe ipſi conferunt, haud ſine ſummo emolumento. In has aquas ſemel iterumve in ſingulas dies immerguntur, & iiſdem pro potu communi familiariter utuntur, quo factum eſt ut, ne pluribus quidem diebus interpoſitis, confirmata ſit valetudo ea, quam promittere non auſa ſunt pharmaca; neque vitio ſex rerum non naturalium prompte peſſundatur corpus ita ſanatum. Medius fidius hiſce modis pleraque mala pertinaciora juxta externa, ac interna egregie debellantur. Valetudinariorum autem frequentiam prohibent & difficultates itineris & incommoditas Hoſpitii. Tanto conſtat divinum illud remedium, e naturæ forte conſilio, ne vivendi pravitas impune graſſetur : alii autem in Boreales regiones demigrando pulcherrime revaleſcunt ; eo quod frigus externum debiliratas jam pridem fibras reddit fortiores, & ſuccus ex opimis eduliis expreſſus ventriculi virtute, & in ſanguinem receptus in naturales corporis humores promptius tranſit. Ergo γαλακτοποσία non eſt contemnenda : enimvero audacter conſtanterque aſſeveramus, fomite morbi ſubacto, remedia ad reſtaurandam valetudinem ex chronicis morbis amiſſam non eſſe æque pulchra ac ea, quæ nutritioni & pinguedini corporis favent, imprimis omnium, præſente juventute. Quid? quod ampliſſimus ille Vir *Boerhaave*, cujus gloriam in re medicinali partam æternitas ipſa ſemper intuebitur, ſententiæ huic arridet maxime. " Debilium, inquit, fibrarum curatio obtinebitur nutrimento, ,, in quo materies glutinoſa, tenuiſſima, aquoſa, inpinguiſque abundet, ,, quodque jam fere ita præparatum ſit, ac in corpore ſano & forti ſit. Lac, ,, ova, jura carnium, decocta panis bene fermentati, vina auſtera, primaria ,, ſunt". Hanc igitur medendi rationem ab *Hippocrate* inſtitutam clare videmus, qui ea, quæ nutritioni & pinguedini corporis conducunt, in libro ſuo de internis affectionibus, poſt judicationem morbi, impenſe ſuadet.

Ex experimentis indubitanter eluceſcit, nervis tribuendum eſſe omnem morum ſenſumque; pertæſum autem eſt explicare, quinam ſingularis ſit ille motus, quo nervi afficiantur, paralyſi cuilibet parti corporis ſuperveniente, vel quo, inteſtinis male affectis, motus membrorum pereat; ne perfugere ad ſacram nervoſi liquidi anchoram videamur; id quod tanquam minus probabile, nobis denegatur a plurimis. Quis naturæ leges, quibus obſecundant origines, augmentum, & declinationes morborum, intelligentia conſecutus fuerit? ,, Quam bellum ,, eſt, inquit, eximius orator ille, pulchre confiteri potius neſcire, quod ,, neſcires, quam iſta effutientem nauſeare, & ipſum tibi diſplicere. , Partium autem inter ſe, (ut nobis videtur) proprio conſenſui releganda eſt παράλυσις, quæ colicam ſubſequitur.

Quis autem proprium conſenſum hunc prorſus negaverit? utrum eundem

eundem vetat sanguinis circulatio? anne contra nostram opinionem militant Hippocratis verba? ξύῤῥοια μία, ξύμπνοια μία, ξυμπαθέα πάντα; Nonne videtur potius innuere, inter quasdam partes consensum regnare, dum edisserit, quo pacto inter Scythas fierent eunuchi; εἰσὶ γὰρ inquit, παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἐάν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. Consulatur etiam Baglivius, qui hanc veritatem exemplis confirmavit plurimis. Ex his colligendum est, peculiarem inter hanc & illam partem intercedere consensum, quamvis haud liquido hodie constiterit, unde num fiat; adeoque intestinis male affectis, posse motum membris perire.

Nunc tandem terram videmus, disceptatiunculæ hujusce vela contracturi. Non possumus non cautam mitemque hanc medendi rationem collaudare; quæ felicitatis diuturnitate comprobata floruit. Alia autem remedia, quæ huic morbo nimis præpropere objiciuntur, prout usus pilarum plumbearum & argenti vivi ad plures uncias, & hujusmodi, relinquenda sunt iis, quibus est nulla religio, nulla ingenii integritas.

CCLXIII.

ANDR. ELIÆ BUCHNER

ET

J. CAR. EHRENFRIED HEBENSTREIT

DE

SCIRRHO MESENTERII EXULCERATO.

Hall 1756.

CASUS.

Nobilis quidam annorum XLIV. temperamenti melancholico - cholerici, habitusque corporis idcirco strictioris, in regione quadam minus salubri, ob aërem crassum, humidum, vaporibusque putridis continuo fere inquinatum eandem ambientem, educatus, cibis crassioribus & dyspeptis nutritus, crebrioribusque ac variis corpus admodum defatigantibus laboribus semper obnoxius, a primis statim annis ad ultimum usque vitæ terminum variis chronicis, infimi inprimis ventris viscera adfligentibus, excruciatus fuit morbis. In ætate enim infantili atrophia cum febre lenta laborabat, qui morbi aptis quidem remediis tandem tollebantur, remanente tamen præternaturali quadam expansione duriori abdominis, circa regionem umbilicalem & lumbarem tam dextram, quam sinistram, inprimis conspicua, quæ nulla arte penitus auferri, sed aliquo saltem modo diminui poterat. In puerili dein ætate frequentius colica vexabatur biliosa, conjunctis molestis vomendi conatibus & tenesmis, qui, rejecta demum per vomitum saburra biliosa - viscida, ordinarie iterum cessabant. Ab his quoque incommodis liberatus, per aliquot annos tranquilla quadantenus gaudebat sanitate, donec sub adolescentili ætate febres accederent intermittentes, tam quotidianæ, quam tertianæ, modo regulares, modo anomalæ, mox cessantes, mox inopinato redeuntes, sicque in ætatem usque virilem continuantes, ac tandem in quartanam regularem transeuntes, dolore quodam obtuso comitatam, qui ex regione dextra hypochondriaca ad lumbarem & umbilicalem usque sese diffundebat, eademque ratione continuabat, postquam quartana simplex regularis in duplicatam mutata erat. Succedebant huic tumores pedum œdematosi versus superiora ascendentes, metumque haud levem subsecuturi forsitan hydropis ascitis incutientes, qui tamen, feliciter sub-

latis, congrua medendi methodo, tumoribus istis & dolore antea memorato, prorsus evanescebat, ita ut per unum alterumve annum, præter supra dictam abdominis expansionem, & subinde intercurrentes leniores colicos dolores, nihil amplius incommodi sentiret.

Adpropinquante vero quadragesimo ætatis anno gravissima excruciabatur colica spasmodico-convulsiva, lethalem prorsus eventum minitante, qua tandem non sine multa difficultate mitigata, satis notabile capiebat incrementum supra memorata abdominis expansio & durities, præsertim in sinistro hypochondrio. Superveniebat his incommodis circa medium quadragesimi tertii anni febris lenta, ordinariis non solum symptomatibus, sed insuper quoque peculiari quodam tumore, prope scrobiculum cordis assurgente, & primo ovi columbini, post duorum vero mensium intervallum anserini magnitudinem referente, stipata. Proinde etiam non solum expansio, durities & inæqualitas abdominis ulterius insigniter augebatur, sed etiam spasmi torminaque vaga & flatulentiæ continuo fere ægrum adfligebant, ita ut alimentorum assumtio & deglutitio perquam difficilis redderetur. Jungebantur his porro alvi segnities, parcior urinæ excretio, respirandi angustia, sitis pene inextinguibilis, tumor pedum œdematosus recurrens, ipsaque febris hectica, cum sudoribus colliquativis & reliquis eandem comitantibus symptomatibus arduis, sub quibus tandem gravissima orthopnœa, in catarrhum suffocativum transiens, miserrimæ hactenus transactæ vitæ finem imponebat.

Instituta dein anatomica cadaveris sectio edocuit nos, caussam gravissimorum istorum morborum, dolorumque dirissimorum, & subsecutæ tandem mortis, unice in obstructione & induratione universali, seu ingenti Scirrho mesenterii exulcerato, *indeque insigniter mutato reliquorum abdominis viscerum statu naturali, positam fuisse. Summo enim cum stupore deprehendimus, partem hanc, alias ex tenerrimis membranis cellulosis, pinguedine refertis, constantem, in prægrande, durum & inæquale corpus, undeviginti libras cum dimidia pondere æquans, degenerasse, quod in superficie non solum, sed & in interiori substantia subcinerei erat coloris, cum intermixto subrubro, factaque dissectione complures, tam majores, quam minores, monstrabat cavitates, quarum priores saniem putridam & fœtidam, posteriores autem paulo crassiorem purulentam continebant materiam. Ingens ergo hæc moles quum per totam sese extenderet abdominis cavitatem, reliqua omnia in eadem contenta viscera e naturali sua emoverat sede, insimulque ventriculi & intestinorum diametrum non solum arctissimum reddiderat, sed etiam cum iisdem & reliquis visceribus, itemque duabus ultimis costis spuriis & tribus inferioribus lumborum vertebris, ope firmiorum quarundam tunicarum, adeo & firmiter coaluerat, ut ægerrime non nisi ab iisdem separari potuerit.*

§. I.

§. I.

Scirrhus est tumor durus, tactui renitens, immobilis, indolens, in partibus mollioribus, vasculosis præcipue & glandulosis, ab humoribus viscidis & crassioribus ibidem coacervatis, incarceratis & succesive coagulatis & induratis, prognatus. Omnes ergo corporis nostri partes molles, exceptis tendinibus & cerebro, huic malo obnoxiæ sunt *a*). Cognoscitur autem ordinarie ex præternaturali talis partis extensione & elevatione, modo citius, modo tardius incrementa evidentiora capiente, ita ut tumor, magis magisque sese diffundens, majorem tandem & sæpius quasi lapideam induat duritiem. In primo sui initio Scirrhus communiter naturalem retinet colorem partis affectæ, & sola saltem duritie præsentiam suam monstrat; quando autem vel ob alias caussas & graviores morbos supervenientes major humorum versus eundem adfluxus concitatur, tunc color naturalis facile in spadiceum & durities in mollitiem abit, auctior in humoribus ibidem stagnantibus intestinus motus concitatur, illique vel in purulentam materiam, vel, quod frequentius contigit, in fœdam & acrem saniem degenerant, ulceraque pessima, plerumque cancrosa, formant.

§. II.

Sedem suam utplurimum habet Scirrhus in iis partibus corporis, in quibus copiosa vasa minora, quæ in ulteriori suo progressu semper angustiora evadunt, variasque & innumeras complicationes formant, præsto sunt. Talis autem structura quum glandulosis partibus inprimis sit propria *b*), liquido inde adparet, quod idcirco vel ipsas glandulas, vel viscera alia, iisdem quoad structuram simillima, ut pulmones, hepar, lienem, renes, uterum, occupare soleat.

§. III.

Solertissimi equidem Anatomici, MALPIGHIUS *c*), RUYSCHIUS *d*), & celeberrimus nostro ævo LIBERKÜHNIUS, jam

 dudum

a) Conf. Diss. de *Scirrho*, Præside illustr. b. m. HAMBERGERO Jenæ 1751. ventilata.

b) Vid. *Jerem.* LOSSII Disput. de *Glandulis in genere.* Wittemb. 1683. & *Guilielm.* MYLII Disput. de *Glandulis.* Lugd. Bat 1658.

c) Vid. Ejusd. Opera posthuma p. 100. sqq & speciatim Epistola de *Structura glandular. conglobat. consimiliumque partium*, it. *Herm* BOERHAAVE *Epistola anatom. ad Frid.* RUYSCHIUM, in ejus Opusculis, pag. 68. sqq.

d) Vid. Ejusd. *Epist anatom. responsoria ad Hermann.* BOERHAAVE, in hujus Opusculis omnibus, Hag. Comit. 1738. editis, pag. 84. sqq.

dudum beneficio artificiosarum injectionum & microscopiorum glandulosam fabricam ferme in omnibus tenerioribus corporis nostri partibus observarunt, dum ubique insignes minimorum vasculorum deprehenderunt complicationes, adeoque facile exinde concludi posset, generali significatu glandulas undiquaque in iisdem occurrere & dispersas esse. Ast in strictiori & proprio sensu glandulæ, juxta Illustr. HEISTERI descriptionem e), quam pace Tanti Viri meam hic facio, sunt *partes peculiaris habitus, ex congerie minutissimarum arteriarum, venarum, nervorum, & plerumque etiam ductu excretorio, conflatæ, propria membrana cinctæ, variæ figuræ, coloris & consistentiæ, usibus diversis, utplurimum tamen secretioni alicujus liquidi destinatæ.*

§. IV.

Licet etiam porro quamplurimas olim glandularum differentias varii excogitaverint Auctores, distinguendo nempe easdem in carneas, vesiculares, conglutinatas, vasculosas, molliores, solidiores, perpetuas, adventitias, pluresque alias; sufficit tamen, si, ad mentem celeberrimorum nostri ævi Anatomicorum, in duo saltem summa genera, sub quibus omnes & singulæ comprehendi possunt species, dividuntur, nempe in *simplices*, seu *solitarias*, quas alii *conglobatas* vocant, ex unico corpusculo sphæroideo, distincto, suaque membranula incluso, constantes; & in *compositas* seu *contextas*, vulgo *conglomeratas* dictas, quæ ex pluribus minoribus inter se conjunctis componuntur, certa membrana investiuntur, unum communem ductum, in peculiarem quandam cavitatem, obtinent, communemque actionem edunt.

§. V.

Ex diversa hac glandularum structura functio illarum dijudicari potest, quam potissimum in sanguinem ad canales illorum advectum exserunt, argumentando nimirum ex structura detecta ad varias fluidi, per canales istos transeuntis, mutationes. Variant enim vascula, ex quibus hæc organa composita sunt, tam longitudine, copia & amplitudine, quam complicatione, densitate & fibrillarum nervearum intertextarum majori aut minori quantitate; adeoque majorem omnino mutationem sanguis subit in longius excurrentibus ejusmodi canaliculis, quales in conglobatis & conglomeratis inprimis deprehenduntur, quam si breviores illi fuerint, sicuti in folliculosis glandulis, quæ ob minorem dictorum vasculorum copiam non adeo insignem mutationem in sanguine ad illas adfluente producere solent.

e) Vid. Compend. anatom. p. 10. §. 13. Edit. Norimb. 1727. item Diss. Ejusd. *de vera Glandulæ appellatione*, Cap. III. §. V. Helmstad. 1718.

§. VI.

Patet igitur ex modo adductis, sanguinem in longa vasorum serie motum valde mutari, illumque lento admodum & debili motu per eadem progredi. Angustia enim illorum successive magis magisque aucta, & formati ab iis anguli varii, recti & obliqui, obtusi & acuti, obicem qualemcunque motui fluidorum ponunt, eaque aliquo vigoris gradu resistentia sua privant. Proinde etiam vires partium corporis nostri, tam solidarum, quam fluidarum, in naturali statu ordinarie in æquilibrio sunt, semperque ea solidorum deprehenditur ratio, quæ fluidorum est, ita ut, ubi pauciores partes fluidæ moventur, ibi etiam tenuiora & angustiora sint vasa; cumque humores in minimos globulos divisi exiguam constituant massam si seorsim spectentur, hinc minorem etiam exserunt actionem in vasa minima, horumque pariter debilior erit reactio, ob laxiorem partium fibras constituentium cohæsionem.

§. VII.

Vis fluidorum movens & in solida agens dependet in corpore nostro a motu illorum progressivo & intestino, indesinenter & æqualiter in illo succedentibus. Progressivus motus determinatur per vim systalticam solidorum mollium, intestinus vero sub ipso progressivo simul producitur, estque caussa resolutionis eorum in minimas particulas. Quando igitur humores per priorem illum, nempe progressivum motum, ad minima deferuntur vascula, quorum diameter non nisi unicum semper admittit globulum, tunc parietes illorum æqualiter in globulos tales, ita successive se invicem excipientes, agunt f), qui dein sub continuato ulteriori progressu fluidi & perseverante vi solidarum partium, in minores dividuntur, eoque ipso aptiores redduntur, ut in angustiores subsequentes canales penetrare queant.

§. VIII.

Pro conditione ergo tam solidorum, quam fluidorum, variaque illorum structura & horum mixtione ac fluiditate, varius semper erit effectus intuitu progressivi motus ejusque successus tam liberioris, quam impeditioris ac magis retardati. Hinc si crebrioribus spasticis & constrictoriis motibus adficiuntur solida, insimulque etiam viscida & spissiora, quacunque ex caussa, redduntur fluida, non solum motus horum in majoribus æque ac minimis vasculis admodum retardatur, ut tandem prorsus

f) Vid. Acta Med. Edimburg. Tom. II. pag. 82. ubi Experim. VII. hæc propositio fusius probatur.

ſus in iisdem ſubſiſtant & obſtructiones producant, ſed ſolidorum etiam fibrillæ teneriores a ſtagnantibus illis fluidis moleſte premuntur, diſtenduntur & irritantur, variaque hinc ſymptomata & dolorifica pathemata concitantur.

§. IX.

Quoniam ex præmiſſis (§. VIII.) conſtat, quod obſtructiones ordinarie primum ſuum capiant initium in minimis vaſculis, quorum diameter in ulteriori illorum progreſſu ſucceſſive anguſtior evadit; hæc vero ſtructura ultimis arteriis ſanguiferis, ſeu rubris, primisque illas excipientibus ſeroſis & lymphaticis proprie competit, quales maxime ad glandulas conſtituendas & formandas concurrunt: Hinc facile patet, cur partes hæ organicæ, variorum liquidorum ſecretioni inprimis deſtinatæ (§. IV.), obſtructionibus facilius pariter ac frequentius obnoxiæ reddantur.

§. X.

Obſtructionis autem conditio variat, pro diverſitate ſtaſeos humorum, in pluribus vel paucioribus canalibus factæ, cujus indicium præbet varia inde eveniens magnitudo tumoris obſtructionem concomitantis. Vaſa enim obſtructa, ob denegatum progreſſum fluidi ulterius propellendi, & collectionem ac ſtagnationem novi a tergo continuo affluentis, in majus ſubinde ſpatium extenduntur, eoque ipſo, vicinas & proxime adjacentes partes itidem expandendo & elevando, ſuperficiem illarum inæqualem reddunt, quam ita mutatam earum formam *tumorem* vocamus, qui dein, pro cauſſarum & aliarum circumſtantiarum diverſitate, modo magnus, modo parvus, durus aut mollis, doloroſus aut indolens evadit, variasque peculiares denominationes inde obtinet.

§. XI.

Quo diutius durant obſtructiones in canaliculis quibusdam obortæ & productæ, eo magis ipſo tali temporis ſucceſſu invaleſcunt eoque latius ſeſe plerumque diffundunt. Dum enim humores, a tergo ad locum usque obſtructum progredientes, ab ulteriori libero ibidem excluduntur tranſitu, neceſſario ad alia vicina copioſius regurgitant vaſa, & ob copiam magis auctam tardius per illa moventur, unde partes illarum, motu inteſtino debilius agitatæ, ſubinde arctius inter ſe cohærent, fluidum ipſum ſpiſſius evadit lentoremque acquirit, & tandem in his quoque canalibus ſubſiſtit, atque ita majus tumoris incrementum producit.

§. XII.

§. XII.

Quoniam etiam porro omnis nervorum tensio præternaturalis ingratam infert sensationem, seu dolorem, hicque tanto gravior est, si teneriores aut paucio es illorum ramificationes ita moleste adficiuntur, expanduntur, vel etiam stimulantur & irritantur, facile hinc patet ratio, cur utplurimum tumores, tam molliores, quam duriores, inprimis autem a caussa sanguinea inducti & repente invalescentes, in initio præsertim & augmento, doloribus satis exquisitis, lancinantibus, prementibus spasticisque stipati incedant. Dum enim stagnantes in vasculis minoribus humores, & reliqui a tergo affluentes magisque ob tardiorem progressum accumulati, membranas illorum & intertextas iisdem nerveas fibrillas successive vehementius distendunt, aut etiam acriores illis forte immixtæ particulæ irritando, arrodendo & stimulando has ipsas ad vehementiorem constrictionem sollicitant, necessario exinde dolorificæ ejusmodi sensationes, ab inflammatoriis tamen adhuc distinctæ, concitari possunt ac debent. Quodsi autem diuturniori temporis mora ejusmodi fluida stagnantia magis inspissentur, aut, secedentibus & evaporantibus tenuioribus partibus aqueis plane exsiccentur, tunc vel ob nimiam debilitatem, sub continua expansione tandem inductam, vel ob rigiditatem fibrillarum sensibilium, ex humorum induratione prognatam, naturalis sentiendi facultas imminuitur aut plane tollitur, indeque est, quod Scirrhi ordinarie fere indolentes sint, antequam ad exulcerationem tendunt, tumores autem sanguinei fere omnes, non admodum inveterati, manifestiores communiter inferant dolores.

§. XIII.

Consensus ille satis liquidus, qui inter complures corporis nostri partes notatur, & tam vasorum, quam nervorum communicatione unice nititur, nullum nobis relinquit dubium, quin etiam obstructiones & tumores, præcipue grandiores & graviores, specialem quandam partem aut viscus occupantes, in aliis remotioribus ex hoc fundamento varia satis interdum sontica concitare valeant symptomata. Dum enim & vasorum & nervorum omnium ramificationes ad minimum communem quandam, in truncis variis eminentioribus, agnoscunt originem, hujusque respectu quælibet mutationes insigniores & graviores, circa ramulorum extremitates contingentes, modo subito, modo etiam successive ad reliquas partes, nervos & vasa sua ex uno eodemque trunco obtinentes, propagantur; facile utique exinde patet, quod & particulares in certo saltem loco obortæ obstructiones, temporis successu, dum magis magisque invalescunt, & partim nerveæ fibrillæ ad crebriores

briores & auctiores spasmodicas constrictiones sollicitantur, partim quoque progressivus humorum motus per vasa magis retardatur & turbatur, imo & ipsa viscera vicina, ob molem partis obstructae magis auctam, pressionem molestam patiuntur, in remotioribus corporis regionibus non solum complura incommoda excitare, sed etiam variarum functionum turbationes inferre valeant.

§. XIV.

Quum tandem etiam omnem vasorum obstructionem semper excipiat praeternaturalis admodumque ingens saepe illorum & partis ipsius adfectae distensio & expansio, rupturam quandoque fere minitans, merito adhuc, antequam ad specialiora progrediamur, dispiciendum nunc erit, qua ratione id ipsum, salva adhuc manente partium talium cohaesione, contingere queat. Constat jam ex physiologicis, quod fibrae solidarum partium ex tenerioribus terreis elementis, succo aliquo viscido seu glutine animali arctius inter se connexis, compositae sint, roburque illarum physicum seu naturale a firmiori & intimiori cohaesione dictorum dependeat elementorum, sub qua singulae illae tantam exserunt vim resistentem seu reactionem, quantam haec earum conditio admittit. Quoniam autem hae ipsae fibrae insimul elasticae sunt, & idcireo vi extendenti fluidorum transeuntium cedunt; hinc quando ea vim illarum resistentem superat, necessario eidem cedere coguntur, sicque diutius in tali statu detinentur, tunc ob imminutam elementorum suorum cohaesionem & elongantur & debilitantur. Augetur ergo hac ratione non solum capacitas & diameter talium canaliculorum, sed humores etiam ibidem stagnantes magis accumulantur, sicque vis distendens subinde majora acquirit incrementa. Quum vero tam fibrillae, quam membranae vasorum ex iisdem contextae, ex minimis constent particulis terreis, quae plurimis gaudent punctis contactus, adeoque glutinis animalis ope firmius inter se connexae sint; hinc, si aliquo saltem modo debilitatae sunt, ob imminutam vim resistendi & pluralitatem punctorum contactus, majorem semper admittere possunt distensionem, citra tamen plenariam cohaesionis dissolutionem, indeque tumores tales, ex obstructione prognati, in ingentem & saepe stupendam expandi possunt magnitudinem, absque ulla tamen subsequente violenta ruptura vasorum aut membranarum connexarum.

§. XV.

Transitus obstructionum, in glandulosis partibus factarum, in scirrhum, raro subitaneus esse solet, sed longius plerumque temporis inter-

intervallum requirit. Non solum enim ad illum ingenerandum major copia humorum spissiorum, crassorum & viscidorum, in anfractibus & angustiis complurium canalium subsistentium, adeoque perfecta & totalis horum obstructio, requiritur, sed necesse etiam est, ut ab iisdem tenuiores aqueæ partes secedant & successiva evaporatione per extremos minimos tubulos removeantur, & terreæ ac viscidæ partes ita quasi exsiccentur & in duritiem quandam convertantur, cumque id non nisi diuturniori temporis mora fieri possit, hinc patet, obstructiones communiter citius & promtius generari posse, quam scirrhos. Occurrunt autem hi non tantum in partibus externis, visui patentibus, veluti collo, labiis, gingivis, lingua, mammis & testiculis, sed etiam in abditis corporis nostri visceribus, ubi difficilius cognoscuntur, atque ab aliis morbis internis non, nisi ex circumstantiis rite ponderatis, dijudicantur. Ex illorum autem viscerum classe frequentius iisdem obnoxia deprehenduntur digestoria & depuratoria in abdomine sita, glandulæ nempe mesenterii & pancreatis, hepar, lien, renes, uterusque, quæ textura vasculosa, obstructionibus maxime favente (§. II.), gaudent.

§. XVI.

Præmissis ergo generalioribus hisce, ad obstructionum & inde oborientium scirrhorum indolem spectantibus, ordinis ratio merito postulat, ut ad speciem quandam horum singularem, *Scirrhum* nempe *mesenterii*, occasione Casus supra communicati enodandum, nunc progrediamur. Ex ipsa autem hac relatione historica evidenter primo statim patet intuitu, fundamentum ejusdem in tenera jam positum fuisse ætate, quum nempe atrophia, lenta febre stipata, defunctus noster laboraret. Illa enim ordinarie modo ex lacte materno nimis crasso, viscido & terreis partibus copiosius referto; modo ex alimentis dyspeptis, mucidis, farinaceis, itemque acidis & austeris, similibusque, aut etiam vinosis vel spirituosis potulentis, intempestive & præmature tenellis puerulis ingurgitatis; modo ex nimia constrictione fibulatoriorum arctiorum, corpora infantum moleste jamjam comprimentium (*g*); modo etiam ex prava diathesi sanguinis materni in utero communicati, primam suam capit originem, aliisque dein sub ulteriori progressu accedentibus caussis altiores ponit radices, malumque sæpe prorsus immedicabile tandem sistit.

(*g*) Vid. *Gualteri* HARRIS Tractatus *de morbis acutis infantum*, Edit. Genev. 1727. pag. 1. 12.

§. XVII.

Singulæ hæ caussæ non alia ratione noxiam suam in ejusmodi tenellis, aliisque etiam robustioribus, corporibus exserunt efficaciam, quam chylificationis negotium graviter turbando, multasque cruditates & impuritates, viscidas, mucosas, acidas, austeras aliasque in primis viis progenerando, unde dein necessario universa humorum massa temporis successu magis inquinatur, & ob partium hererogenearum & crassiorum copiosiorem retentionem & accumulationem spissior redditur, hacque ratione, dum inprimis etiam lympha omnium facillime viscido depravatur lentore, tardus non solum & difficilis evadit fluidorum per canales præsertim angustiores progressus, sed frequentiores etiam subsequentibus dein stagnationibus illorum, vasorumque exinde evenientibus obstructionibus, suppeditantur occasiones, quæ in mesenterio promptius, quam in ulla alia parte, in actum deducuntur, faciliusque tandem in veros degenerant scirrhos, quoniam & structura & functio ejusdem naturalis noxio tali effectui accelerando singulariter favere videtur.

§. XVIII.

Est enim mesenterium pars membranacea, cum interjecta pinguedine, situm obtinens medium inter intestina, per quod transeunt varii generis vasa, arteriæ, venæ, vasa lactea & nervi, plurimis glandulis hinc inde præditum ac intestinis undique annexum, ut vinculum quasi illorum constituat. Quoniam ergo intestinorum duplex ordinarie constituitur divisio, in tenuia nempe & crassa; hinc etiam totum mesenterium non inepte a compluribus Anatomicorum in duas dividitur partes, *mesaræum* nempe, quod tenuia colligat intestina, & *mesocolon*, quod crassa connectit. Figura mesaræi fere circularis est, ita tamen ut in tota sua circumferentia, versus intestina, in plurimas & fluxuosas plicas corrugetur, circa centrum vero planum & nullatenus plicatum sit. Mesocoli autem figura semi-circularis & oblongior deprehenditur.

§. XIX.

Ratione structuræ suæ compositum est mesenterium ex *membranis*, quibus in homine sano magna pinguedinis copia interjecta est; ex *vasis* dein *chyliferis* sive *lacteis*, *nervis* satis copiosis, *glandulis*que plurimis, duabus tandem *arteriis*, totidem *venis*, innumeris ramificationibus per totam hujus partis substantiam sese diffundentibus. Generalis

ralis ejus usus in eo consistit, ut, quoniam firmiter lumborum vertebris & ossi sacro annectitur, ejus ope omne periculum laxationis & descensus intestinorum, praecipue sub duris laboribus, saltu, alvi siccioris cum magno conatu depositione, & difficili partus enixu, prohibeatur. Speciatim autem *membranæ* non solum eundem usum præstant, ut nempe pariter vinculum sint intestinorum, sed insuper quoque eo inserviunt, ut in spatio intermedio tum vasa copiosissima, tum etiam glandulæ hinc inde dispersæ, tuto inter easdem decurrant & contineantur, ne in validis motibus rumpantur, aut a circumjacentibus visceribus comprimantur, quem in finem etiam hæ membranæ copiosa perfunduntur pinguedine, cujus blando insuper calore hæ partes foventur, ut humores transeuntes, sanguis nempe, chylus & limpha, in debita fluiditate permaneant & conserventur.

§. XX.

Vasorum lacteorum usus est, ut chylum ex intestinis recipiant, qui per modum transcolationis seu filtrationis in illa transit, relictis in intestinis partibus crassioribus, feculentis & excrementitiis. Hiant vero illa inter ipsas membranas intestinorum, ut osculis suis chylum in se recipere possint, qui dein expeditissima via, valvulis recursum prohibentibus, & nova subinde a tergo urgente ejus portione, in proximas mesenterii glandulas promovetur, a quibus dein vasa lactea secundi generis omnem chylum recipiunt & in cisternam communem devehunt. *Glandularum* itaque verus usus in eo consistere videtur, ut partim fulcimentum sint vasorum lacteorum, dum rami quidam eorum illas supergrediuntur; partim vero chylus, per vasa lactea advectus, in iisdem transcoletur & magis attenuetur.

§. XXI.

Sanguineorum vasorum, seu *arteriarum* & *venarum* mesenterii, quæ inde ad intestina progrediuntur, tanta est copia, quantam vix ulli alii corporis parti, proportione instituta, concessam deprehendimus. Sicuti autem *venæ* sanguinem per arterias advectum recipiunt & revehunt, ut ad hepar deferatur; ita *arteriosa* vasa partim nutritioni partium membranacearum, partim calori vitali conservando, partim denique separationi & depositioni oleosarum partium, pinguedinem dein constituentium, sanguinisque simul depurationi a partibus recrementitiis tam serosis, quam crassioribus feculentis, per alia emunctoria non æque facile eliminandis, inserviunt, utpote quæ per hos canales ad intestina eorumque glandulas devehuntur, ut in iis separatæ tandem

in cavitatem intestinorum, tanquam sentinam totius corporis, deponantur, & cum reliquis chyloseos partibus excrementitiis exinde proscribantur. *Nervi* denique non tam ad sensum & motum, utpote quibus mesenterium destitutum est, & qui tanto exquisitius in intestinis præsto sunt, sed partim ad robur qualecunque huic parti conciliandum, partim ad liquidum illud subtile elasticum, quod ad alias partes etiam transferunt, glandulis mesenterii suppeditandum, destinati sunt, ut chylus eodem magis actuetur & ad sanguificationem dein subeundam aptior reddatur.

§. XXII.

Dum ergo ex compluribus & tam variæ indolis partibus compositum est mesenterium, dum chylus, lympha ac sanguis per ejus vasa continuo vehuntur, horumque humorum progressus variis fonticis expositus est impedimentis, & perquam facile ab aliis accedentibus caussis graviter turbari & retardari potest, non immerito hinc exinde adserere & concludere licebit, mineram multorum morborum gravium & chronicorum, inprimis autem febrium rebellium, in eodem latitare & radices suas longe frequentius agere, quam quidem vulgo reputatur. Quum enim ob loci conditionem & situm, aliorumque viscerum viciniam non facile cognoscatur pars hæc proprie adfecta, hinc obscuritas ista multis caussa fuit ignorantiæ, cur harum mesenterii partium affectus olim inprimis prætermissi & veterum scriptis minus celebrati fuerint.

§. XXIII.

Ex omnibus autem illis morbis, qui prima sua in mesenterio ponunt fundamenta, frequentissimæ solent esse *obstructiones* ejusdem, quæ dein fœcundam aliorum gravium & fonticorum caussam constituunt. Quum enim vix in ullo alio abdominis viscere plures & majores contingere possint vitiosorum & impurorum humorum stagnationes & collectiones, quam in mesenterio, ubi minora præsto sunt vasa, eaque numerosissima, minor sanguinis impetus, glandulæ copiosæ, chylus sæpe crudior & viscidior, obstructionibus producendis aptissimus; merito hinc exinde concludere licebit, quod illi præcipue morbi, qui ex commissis in victu erroribus & diæta insalubri originem suam ducunt, & sub quibus postea intemperantiæ pœnas luere coguntur ægrotantes, vix alibi sedem, quam in mesenterio, figant. Manifestissimum autem *obstructionis mesenterii* exemplum præbet nobis illa *atrophiæ* infantum species, ubi, abdomine in tumorem densum & tactui renitentem elevato, reliquum totum corpus emarcescit & lenta tabe consumitur.

tur, & prout ſingulæ ejus partes macie extenuantur, ut vix cutis tandem oſſibus hæreat, ita tumor abdominis increſcit & invaleſcit, cujus cauſſa, omnium conſenſu, eſt ingreſſus chylo denegatus, ob viarum obſtructionem, dum vel in ipſo aditu chylus orificia vaſorum lacteorum ſubire non poteſt, id quod ex diarrhoea chyloſa tunc conjuncta, una cum continuo cibum aſſumendi deſiderio, hariolari licet; vel chylo tranſitus per meſenterii glandulas præcluditur, quo in caſu ſimul evenit, ut in molem ingentem adaugeantur hæ glandulæ, alias minimæ, indeque abdomen mirum in modum, cum inæquali duritie, expandatur.

§. XXIV.

Præter hanc autem glandularum magnitudinem nimium auctam alii etiam *tumores grandiores ſcirrhoſi*, tam ex coalitu plurium glandularum jam obſtructarum, quam ex tota meſenterii ſtructura & ſubſtantia præternaturaliter imminuta, oriuntur & producuntur, quos Veteres interdum ſteatomatum, atheromatum, aut meliceridum nominibus inſigniebant, prout nimirum ſubſtantia illorum diverſa adparebat, & vel ſebo craſſiori indurato ſimilis, vel interius in materiam pulmentarem, aut melli ſpiſſiori conformem mutata erat. Non lubet hæc latius proſequi & per complura exempla probare, cum ipſe ille Caſus, fundamenti loco in hac Diſſertatione poſitus, ſufficienter triſtiſſimam hanc confirmet veritatem, cui idcirco ſaltem binas obſervationes, ſimilis indolis tumores exhibentes, illuſtrationis æque ac confirmationis gratia ſubjungere licebit, quarum unam TULPIUS (*h*) communicat, qui in juvene quodam, cui abdomen intra biennium in eam excreverat molem, ut pro hydropico fuerit declaratus, ſub ſectione anatomica ingens invenit ſteatoma, quod ex meſenterii glandulis excreſcens, in eam devenerat magnitudinem, ut, bilanci impoſitum, ultra libras octodecim ponderaret; alteram PARAEUS (*i*) ſiſtit, qui in fœmina quadam meſenterium tumore fere incredibili turgens, & compluribus abſceſſibus ſcatens, ſe inveniſſe refert, qui ſinguli peculiaribus incluſi membranis, aliqui eorum oleoſo, alii melleo, alii ſebaceo, alii albugineo, alii vero aquoſo humore referti erant.

§. XXV.

His ergo debite nunc perſpectis & generaliori modo prælibatis, ad ipſam ſpecialiorem Caſus propoſiti enucleationem progrediendum erit,

Uuuu 3

(*h*) *Obſervation. medic. lib. II. cap.* 32.
(*i*) *Oper. chirurgic. lib. XXII. cap.* 26.

erit, ut demum patefcat, qua ratione ingens ille fcirrhus in defuncto obortus, tantamque in molem auctus fuerit, & quaenam graviorum illorum eundem in progreffu ulteriori comitantium morborum cum illo fuerit convenientia, qualisque demum medendi methodus durante hacce tragœdia, irrito licet cum effectu, in auxilium fuerit vocata. Prima ergo fua fundamenta univerfa illa morborum caterva utique pofuit ftatim in prima defuncti aetate, quum fub aere craffo, humido, vaporibusque putridis continuo fere inquinato, educatus, cibisque dyfpeptis & crudioribus nutritus, in *atrophiam*, ex cauffis talibus infantili & puerili aetati praecipue familiarem (§. XVI.), incideret. Hanc autem ex obftructione quadam glandularum mefenterii non exigua, fed fatis diffufa obortam fuiffe, tam ex *lenta febre* fimul concurrente, quam ex *tumore duriori abdominis*, fublatis hifce morbis adhuc fuperftite, talesque obftructiones ordinarie concomitante & indicante (§. X.), liquido apparet. Nondum vero tunc temporis obftructionem illam in fcirrhofam inclinaffe aut degeneraffe indolem, exinde concludere licet, quoniam partim tranfitus talis vix unquam adeo fubitaneus eft, fed longius communiter temporis intervallum requirit (§. XV.), partim tumida illa abdominis expanfio, licet in totum auferri non potuit, tamen aliquo modo diminuta fuit, quod de vero fcirrhofo haud fperandum eft tumore, utpote qui, ob ftagnantes humores craffos & vifcidos jamjam exficcatos & quafi induratos (§. cit.), nullam plane fui admittit diminutionem, fed potius ob adfluxum fimilium fluidorum a tergo continuantem, progreffum autem plane impeditum, majora femper capit incrementa (§. XI.).

§. XXVI.

Quae in puerili aetate dein priori malo fucceffit, *Colica biliofa, moleftis vomendi conatibus & tenesmis ftipata*, procul dubio obftructioni praedictae magis increbefcenti adfcribenda fuit. Dum enim partes quaelibet obftructae temporis progreffu, ob inductam fibrarum debilitatem & imminutam illarum refiftentiam, magis magisque expanduntur (§. XIV.), vifceraque vicina, ob molem partis auctam, preffionem moleftam patiuntur (§ XIII.), haec ipfa circa duodenum praecipue, a magis expanfo tunc mefenterio, procul dubio contigit, bilisque ex ductu choledocho in illud defluentis ulteriorem progreffum retardavit, unde illa copiofius ibidem collecta & commixtione cum aliis liquoribus, huc confluentibus, moraque diuturniori acrior reddita, ftimulando & gravius irritando tam hoc ipfum fatis fenfibile, quàm etiam, ex confenfu, reliqua connexa tenuia inteftina, tormina illa fpafmodica & colica concitavit, quae tamen, rejecta per vomitum faburra biliofa-

biliofo - vifcida, plane iterum conquieverunt, manifefto fatis documento, quod cauffa hæc materialis unice illorum intuitu in culpa fuerit.

§. XXVII.

Febres illæ *intermittentes*, tam *quotidianæ*, quam *tertianæ*, modo regulares, modo anomalæ, ceffantes æque ac redeuntes, in adolefcentili ætate occurrentes, & ad virilem usque continuantes, tandemque in *quartanam* degenerantes, primo regularem & fimplicem, dein duplicatam, non folum notabile tunc factum obftructionis in mefenterio jam præfentis incrementum, fed infuper quoque reliquorum vifcerum abdominalium infarctum aliqualem, & functionum iisdem competentium graviorem turbationem, per confenfum inter has partes vigentem (§. XIII.) potiffimum inductam, fatis evidenter indicant, confirmantibus hæc omnia eo magis tam *tumoribus pedum œdematofis*, quam *dolore obtufo*, ex dextra hypochondriaca regione ad lumbarem & umbilicalem usque fefe diffundente, qui, quoniam tandem una cum illis tumoribus iterum evanefcebat, hepar inprimis tunc gravius adflictum fuiffe indicabat.

§. XXVIII.

Ab eo autem tempore gravis illa & magis magisque fubinde aucta mefenterii obftructio fucceffive in fcirrhofam indolem degeneraffe videtur. Quæ enim adpropinquante quadragefimo ætatis anno defunctum infeftabat diriffima *Colica fpafmodico convulfiva*, a magis nunc impedito progreffu fanguinis per fingula non folum abdominis vifcera, fed præcipue per vafa mefaraica ad inteftina excurrentia, deducenda erit, dum complures hinc inde factæ fanguinis reftagnationes, vafa pariter ac inprimis membranas inteftinorum, itemque nerveas propagines per mefenterium excurrentes & in annexos hofce canales ex parte abeuntes, diftendendo, premendo, vellicando & irritando, ad vehementiores crifpaturas & conftrictiones iftas fumme dolorificas, partes has admodum jam fenfibiles follicitarunt. Sub inæquali ergo tunc reddito & vehementer turbato, per ipfum autem induratum & ad fcirrhofam indolem nunc vergens mefenterium plane fere intercepto humorum progreffu, fieri aliter haud potuit, quin internus tumor magis fefe diffunderet, adeoque abdominis expanfio, durities & inæqualitas evidentiffima in dies fumeret incrementa.

§. XXIX.

Sub his ergo circumftantiis dum copiofius congefti & ftagnantes intra

intra ſcirrhoſum hoc viſcus humores ex parte adhuc fluiditate ſua non prorſus deſtituti erant, ulterius autem propelli non poterant, motus tandem inteſtinus vim ſuam evidentius exſerebat, mixtionem illorum & cohæſionem partium ſuarum naturalem penitus diſſolvendo & ulceroſam corruptionem in interiori ſcirrhi ſubſtantia inferendo. Contigit hoc procul dubio circa finem quadrageſimi ſecundi anni, quoniam paucis abhinc elapſis menſibus *febris* ſuperveniebat *lenta*, manifeſtum de clandeſtina hac ulceratione jam facta teſtimonium ferens, quæ, quoniam nulla hic locum habebat corruptarum partium abſterſio & mundificatio, ſaniesque putrida, ex purulenta materia tandem corrupta genita, pedetentim cum humorum maſſa commiſcebatur, illamque non ſolum inquinabat, ſed & ad ſimilem reſolutionem corruptoriam diſponebat, ultimis denique temporibus in veram *hecticam febrem*, omnibus ſuis ordinariis ac ſonticis ſymptomatibus comitatam, tranſibat, ſub qua dein miſerrime huc usque excruciatus ægrotus e vivis tandem tollebatur, quoniam ſtupenda illa moles ſcirrhi verſus diaphragma magis aſcendens, liberum ejus deſcenſum ſummopere impediebat, ut idcirco graviſſima *orthopnæa*, in lethalem tranſiens *catarrhum ſuffocativum*, triſtiſſimam hancce clauderet tragœdiam.

§. XXX.

Ex his ergo probe inter ſe collatis circumſtantiis manifeſto nunc adparet, quod omnino in ſtatu hocce truculento defuncti noſtri docta plus valuerit arte malum. Licet enim alias quælibet viſcerum obſtructiones non plane ſint immedicabiles, ſed in ſtatu recentiori, & quando humores ſubſiſtentes non omni prorſus deſtituti ſunt motu, medelam non raro adhuc admittant; in hoc tamen ſubjecto a primo initio morborum iſtorum quaſi concatenarorum ſpem talem concipere haud licuit, quoniam atrophia, in prima ætate oborta, febrem ſtatim lentam comitem habuit, cauſſæque tam multiplices intuitu regiminis incongrui & pravæ diætæ, neceſſario ſtatum in dies pejorem reddiderunt, confirmantibus id ipſum morbis ſubinde gravioribus ſe invicem per ſingulas vitæ periodos excipientibus. Ut autem completa tandem evadat ipſa ſuperius adducta hiſtoria, paucis adhuc ea, quæ ſub medendi methodo adhibita fuere, coronidis loco ſubjungere licebit.

§. XXXI.

Quamprimum de obſtructione meſenterii oborta fuit ſuſpicio, ſub atrophia in ætate infantili ſeſe manifeſtante, non ſolum convenientibus, quantum quidem in ſubjectis talibus, medicamenta ſæpius nauſean-

nauseantibus, fieri potuit, statim eidem occurrebatur remediis, sed & sub ulterioram malorum exinde pullulantium progressu efficacissima resolventia, incidentia, attenuantia, demulcentia & roborantia, pro circumstantiarum & symptomatum ratione in usum vocabantur, veluti gummata, ammoniacum, sagapenum, galbanum, juniperi, sapones artificiales, tincturæ alcalinæ, extracta amara, tam vinosa, quam aquosa, sub forma tam pilularum, quam elixiriorum viseralium, cum alcalisato menstruo paratorum; succi expressi herbarum recentium, acetosæ, nasturtii, tam hortensis, quam aquatici, chærefolii, beccabungæ, cochleariæ, endiviæ, trifolii fibrini, &c. cum jusculo carnium, aut sero lactis exhibiti; juscula itidem medicata, ex prædictis herbis & radicibus recentibus, cichorei, taraxaci, graminis, petroselini, pastinacæ, scorzoneræ, fœniculi, &c. parata; porro radices imperator. vincetox. pimpin. albæ. serpentar. Virginian. herbæ marrub. albi, fumar. saponar. arnicæ cum floribus, cortices Cascarillæ, Culilaban, Winteranus, aurantior. in infusis tam theeformibus, quam vinosis, itemque electuariis: potiones diapnoicæ, pulveres temperantes, digestivi, incidentes & resolventes, non neglecto etiam, convenienti adhuc tempore, aquarum medicatarum, Pyrmontanarum præcipue, Egranarum & Selteranarum usu.

§. XXXII.

Alterantibus his & corrigentibus subjungebantur & interponebantur convenienti tempore evacuantia, tam per alvum, veluti salia fontium medicatarum, Sedlicense, Epsamense, Egranum, de Seignette, Rhabarbarum & radix ac resina Jalappæ; quam per diaphoresin & diuresin moderate operantia, non neglectis, pro ratione circumstantiarum urgentium, antispasmodicis & securis anodynis. His omnibus etiam convenientia jungebantur externa resolventia, discutientia, demulcentia, paregorica & roborantia, in forma sacculorum, tam siccorum, quam vinosorum, fomentationum, linimentorum & clysterum; item emplastra camphorata, veluti saponat. Barbette, diachyl. simpl. & compos. de gummi ammoniaco, de cicuta, de galbano crocatum, &c. cum oleo tartari fœtido, aliisque destillatis in virtute sua magis exaltata. Tanto vero medicamentorum apparatu gravia illa & adeo complicata mala minime ad votum eradicari & tolli potuerunt, sed in sola palliativa acquiescendum erat curatione, donec hectica tandem febris & assiduis Medicorum laboribus vigiliisque, & miserrimæ tam diu excruciati ægrotantis vitæ, exoptatum imponeret finem.

CCLXIV.

ABRAHAM VATER

ET

JO. FRID. SCHIMMER,

DE

CALCULI IN VESICULA FELLEA GENERATIONE.

Witteberg. 1722.

Concreta illa solidiora & duriora, præternaturaliter in corpore humano generata, quæ calculorum nomine veniunt, licet nullibi occurrant frequentius, quam in viis, urinæ secretioni dicatis, renibus, ureteribus atque vesica urinaria, tamen etiam in aliis ejusdem partibus subinde reperiri solent, adeo, ut vix ullum ex nostris visceribus, & organis sit, in quo talia non fuerint observata. Etenim calculi originem suam trahunt, ex recrementis alimentorum crassioribus, tartareis, quæ in primis viis a succo chyloso separari, aut, si cum eo ad sanguinem penetrant, in renibus ab eodem cum sero superfluo secerni, atque e corpore educi debebant. Quod si vero cruditates istæ, ob vitiosam alimentorum digestionem in ventriculo & intestinis, & labefactatas secretiones in visceribus, in corpore retineantur, istæ necessario ejusmodi concretionibus, in locis aptis, occasionem & materiam præbent. Quoniam igitur ad renes, ob arterias inprimis, respectu horum viscerum, præ omnibus insigniores, ex trunco aortæ egredientes, impuritates istæ parum digestæ, cum sanguine largius confluunt, & in iisdem ab ipso separari, & e corpore expurgari debent, hinc facile patet, quare in viis urinariis calculi frequentius observentur. Nihilo tamen secius sanguis, per universum corpus circulo vitali circumactus, scoriis talibus repletus, illas ubivis seponere potest, ubicunque in corpore nostro secretio quædam peragitur. Præcipue tamen concretionibus illis favent cavitates, atque canalium secretoriorum anfractus, in quibus succi, e sanguine secreti, moram trahunt, adeoque

adeoque partes illas crassiores seponunt, & concreta talia firmiora exhibent. Eaque de causa vesica fellea, quæ humorem biliosum, partibus salinis terreis crassioribus abundantem, colligit & asservat, non raro calculos in sinu suo fovet, unde plurima magna mala oriuntur. Quamvis autem calculi hi, in cystide generati, eandem originem & materiam habeant, cum calculis aliarum partium, causæ tamen speciales hic concurrentes, calculorum ipsorum diversitas, ac distinctus eorum concrescendi modus, specialem sui considerationem merentur. Quamobrem in præsenti, calculorum in vesica fellea generationem, causas, diversitates, modumque generandi, examinare constituimus, adjuti observationibus quibusdam rarioribus, magisque curiosis, calculorum singularium, a nobis aliisque in corporibus defunctis repertorum.

Faxit summum numen! ut institutum hoc vergat ad sui gloriam, & ægrotantium salutem.

Thesis I.

Quemadmodum calculi aliarum partium, sigillatim viarum urinariarum, ratione numeri, coloris, consistentiæ, aliarumque circumstantiarum, innumeris modis inter se variant, ita non minus illi, in cystide inventi, admodum diversi observantur. Factum non raro est, ut tota bilis in vesica contenta, coagulata, unum calculum, totam cystidem replentem constituerit, qualia exempla *Bonettus* ex *Fernelio*, *Henen*, *Schæfero*, aliisque collecta in anatom. Pract. L. III. S. XVII. p. 324. & 326. recenset. Imo nullum est dubium, bilem concretam, induratione atque exsiccatione findi, & in plura frustula, tot calculos constituentia diffringi posse, uti docet exemplum, a *Boneto* l. c. allatum, ubi in fœmina, ictero defuncta, plures calculi cærulei, splendidi, angulosi, reperti fuerunt, superficiebus ita inter se conjuncti, ut unicum calculum, totam vesicam felleam opplentem exhibuerint. Eadem ratione triginta calculos, a nobis quondam ex fœmina, apoplexia defuncta exsectos, generatos esse, judico, uti expositum est in Dissert. nostra de bilis diverticulo.

Thes. II.

Econtrario sæpius contingit, ut calculi modo plures, modo pauciores in ipsa bile, in vesica contenta, generentur, quorum numerus nimium quantum variat. Interdum enim tantum unicus, interdum

vero plures inventi fuerunt, uti docent exempla ab Autoribus enarrata. In Actis Medic. Berolin. Vol. V. p. 90. describuntur & delineantur triginta & septem, ex illustri Baronissa, a vigesimo quarto foetu gravida, post abortum mortua, desumpti, coloris albi, variegati splendentis, (*weiss-marbrirt*) & alii, ad numerum quinquagenarium accedentes, e cadavere matronæ, iliaco morbo defunctæ. *Beckerus* Misc. Cur. Ao. 1676. septuaginta duos, *Cnæfelius* Misc. Cur. Ao. 1673. nonaginta novem, *Joach. Camerarius* centum & quadraginta tres, referente *Schneidero* Diss. de calculo, centum & octuaginta unum in serenissima Principissa Baruthina *Stein* in Lithographia curiosa, observarunt, ex quibus apparet, quanta sit calculorum horum differentia, ratione numeri.

Thes. III.

Non minor calculorum deprehenditur diversitas quoad magnitudinem, figuram, colorem, atque consistentiam. Uti enim alii minores, ita tales figuræ rotundæ, ovalis, triangularis, vel polygonæ, pisa, fabas, tribulos aquaticos referentes, observati sunt. In Gazophylazio Regis nostri Clementissimi, asservatur calculus vesicæ felleæ, per alvum excretus, corculum referens, insignis magnitudinis, cujus quinque socii minores, in feminæ paulo post ejus excretionem defunctæ, cadavere in vesica fellea reperti sunt, ita figurati, ut videri possit, quomodo majori isti adhæserint. In eodem pariter Gazophylazio habetur calculus, colore cum chocolata, magnitudine & figura cubica cum tessera conveniens. Color calculorum cysticorum communiter observatur nigricans, flavescens vel viridescens. Calculos vesicæ felleæ, viridescentes & maculis nigris interspersos, in corpore Ziegleri, Clarissimi quondam hujus Academiæ Jcti. inventos recenset *celeberrimus Bergerus* de Nat. Hum. C. XIV. p 229. Alium lapidi hæmatiti similem totamque vesicam replentem, ex *Jac. Cameniceno* refert *Sennertus* L. III. P. VI. S. I. C 9. Pr. Duos alios insignes, figura, colore & magnitudine cum nuce mochata convenientes, ex corpore Hydropici extraxit *celeberrimus Heuchenus*. Interdum tamen cærulei, quorum meminit *Bonettus* l. c. imo, quod rarius, albicantes inventi fuerunt.

Thes. IV.

Inter illos, quos inter curiosa servamus, cystidis calculos, triginta illi, a nobis ex foeminæ corpore exsecti, quorum supra mentio facta est, nigricantes & politi, ob bilem autem croceam hinc inde in superficie adhærentem, ex nigro & aureo colore sunt variegati. Alium,

eumque

eumque unicum, ex fœmina, ascitide defuncta, exsecuimus, obscure viridescentem, ac subrotundum, superficie admodum aspera, & quasi villosa, præditum. Possidemus etiam calculum vesicæ felleæ, ab aliis penitus diversum, substantiæ calciformis, albissimum, levissimumque, ex viro, hydrope defuncto, desumptum. Sed peculiarem plane, eumque rarissimum, invenimus nuper in apertione viri, a multis annis affectibus epilepticis & maniacis afflicti, ac apoplexia subitanea interempti. In hujus corpore, præter alia, notatu digna, inter quæ tota bilis pericardii cum corde concretio numeranda, vesica fellea bile crassissima & nigricante repleta, continebat calculum candicantem, pellucidum, ac striatim concretum, in cujus superficie striæ salinæ tenuissimæ, micantes apparebant. Calculi talis cystici pellucidi mentionem quoque facit *Blegny Zodiac. Gall.* A. 1. obs. 8. p. 95.

Thes. V.

Generationem calculorum, adeo diversorum, bili ipsi, & principiis in ea latentibus, adscribendam esse, quilibet facile videt. Hujus quidem crassities, viscidiras, atque mucositas, concretionibus istis admodum favet, uti ex antecedentibus constat, notabile tamen est, quod in bile crassa & nigricante calculus albicans, transparens, generari potuerit, id quod certe unice principio salino adscribendum videtur. Neque enim semper in bile, utut crassissima, calculi reperiuntur, sicut etiam in hac concreta alia generari possunt. Hujus rei exemplum notatu dignissimum habetur in transactionibus Philosoph. Illust. Societ. Reg. Angl. n. 333. p. 426. a *Yungio* relatum. Hic in fœmina ascitica, e cujus corpore successive, a 9. Martii, ad 30. Octobris, per paracentesin CCXIV. mensuræ aquæ eductæ fuerunt, post ejus mortem vesicam fellcam, propter obstructionem ductus excretorii, summopere extensam, tantæ invenit magnitudinis, ut vesicam urinariam maximam bovinam excederet. Pondus hujus vesicæ biliariæ libras decem cum duodecim unciis comprehendit, liquor vero contentus septem mensuras confecit, isque nigricans, & crassus, instar decocti coffee saturatissimi. In hoc liquore reperti fuere quamplurimæ membranulæ, frustula intestinorum vel vesicarum dissectarum referentes. Quamvis autem bilis crassior ad concretiones tales apta magis sit, calculi tamen interdum in bile tenuiori, aquosa, nullatenus colorata, inventi fuerunt. Ita liquidum biliosum, calculos triginta septem, in actis Medic. Berolin. loc. cit. delineatos, continens, mucum lentum album & transparentem, bilis nomen non merentem retulit. Liquorem ejusmodi aquosum, nullo modo amarum & biliosum, in vesica fellea. cum calculo, in ductu cystico hærente observavit celeb. Ruyschius, ut refert obs. LXXXVI.

Thes. VI.

Ex hactenus enarratis, calculorum tam diversorum exemplis, sufficienter apparet, fundamentum eorum non tantum in bile crassa, mucosa ac viscida, quoniam tales etiam in bile tenui & aquosa inventi sunt, sed principio potissimum salino ac tartareo, in ea hærente, quærendum esse. Vidimus quidem superius, bilem ipsam lentam atque tenacem concrescere, ac exsiccatione in unicum calculum abire, eoque disrupto, quoque plurima frustula calculosa constituere posse. Ista tamen bilis coagulatio sine principio salino & tartareo peragi nequit. Tales impuritates salinæ, terrestres, uti ex alimentis cum chylo ad sanguinem accedunt, ita ex eodem cum succis corporis nostri secerni ubicunque locum, concretioni aptum, inveniunt, & in coagulum abire possunt. Id autem in vesica fellea facillime contingit, quoniam bilis ex sanguine venoso & fœculento, per venam portæ, ex mesenterio & intestinis ad hepar allato, ibidem per ductus secretorios transcolatur, ac postmodum in cystide collecta diuturniore sua stagnatione, calculorum generationi occasionem præbet.

Thes. VII.

Elementa calculorum, uti reliquorum, ita quoque cysticorum, ex alimentis inprimis dependere, nemini potest esse obscurum, causæ vero ad eorum generationem disponentes, ex reliquis rebus, uti Medicis audiunt, non naturalibus, derivantur. Actum agerem, si omnes illas causas remotiores, ad productionem calculorum conducentes, enumerare vellem, quia hoc ab Auctoribus, inprimis a B. *Brendelio*, in Lapidicina microcosmica sufficienter est pertractatum, potiores tamen summatim indicandæ erunt. Alimenta quidem præ ceteris cruda, difficulter solubilia, ac crassum chylum generantia, nec non potus talis crassus, turbidus, & stypticus, præcipue huc faciunt, nullum tamen est dubium, optima etiam alimenta, per vitiosas digestiones, in primis viis, & visceribus reliquis, degenerare posse. Reliquæ vero causæ non naturales, motus & quies, somnus & vigilia, animi pathemata, excretiones & retentiones, uti alias ad morbos generandos plus valent, quam ipsa alimenta, quatenus digestiones confundunt, circulum sanguinis turbant, & secretiones vitiosas reddunt, ita etiam plurimum ad calculorum istorum productionem faciunt.

Thes. VIII.

Clarius hoc ipsum patebit, si consideremus, in quibus subjectis tales calculi biliarii reperti fuerint. Sæpissime certe in vesica fellea tales

tales observati sunt, in iis, qui calculo simul viarum urinariarum laborarunt, ex quo manifestum est, non tantum causas horum esse communes, sed etiam scorbuticos, quorum humores salibus abundant, inprimis his esse subjectos. Quoniam vero humores tales salini, acres, scorbutici, ex primarum viarum impuritatibus dependent, hinc suo quoque modo affectus hypochondriacus ad calculum disponit. Quemadmodum autem vitium primæ digestionis non corrigitur in secunda, ita quoque chylus crassus atque viscidus, cum sanguine in circulum actus, hinc inde in visceribus subsistit, & obstructiones in extremitatibus generat, ac secretiones vitiat. Quod ubi in hepate aliisque partibus, ad secretionem bilis facientibus, contingat, hac denegata, bilis in sanguine retinetur, & icterum efficit. Obstructionibus vero viscerum, inprimis hepatis, sanguinis depurationibus destinati, successu temporis auctis, & in scirrhum abeuntibus, & turbata eo ipso lymphæ secretione, serum sanguinis tandem extra limites tendit & hydropem inducit.

Thes. IX.

Non igitur obscurum esse potest, quamobrem calculi biliarii frequentissime in iis, qui ictero, eoque inveterato & diuturno decesserunt, aut eodem ante hac laborarunt, nec non in corpore hydrope defunctorum aperto, inveniantur. Propterea tamen nullatenus necessarium est, eos, in quibus vesica biliaria calculos monstrat, brevi ante obitum ictero aut hydrope laborasse, eodemque defunctos esse, sicuti etiam non in omnibus, his morbis extinctis, tales reperiuntur. Matrona ista, in cujus cystide triginta calculi, supra memorati, a nobis inventi sunt, in medio quidem ætatis cursu, anno circiter quadragesimo, ictero atque melancholia hypochondriaca graviter afflicta fuit, haud dubie, ob calculos, eo tempore jam ibidem latentes, postea tamen ab iis morbis liberata, ad sexagesimum ætatis annum integra valetudine usa est, ac præterquam quod phlogosibus, anxietatibus, ac animi commotionibus fortioribus, obnoxia fuerit, nullo graviori morbo laboravit, & tandem anno ætatis sexagesimo tertio, apoplexia decessit. Ita pariter vir ille, in cujus apertione calculum albicantem, pellucidum, & quasi crystallinum invenimus, per duodecim annos insultibus epilepticis, & maniacis enormibus, per intervalla afflictus est, nunquam tamen ictero, aut hydrope laboravit, sed accedente apoplexia, sine dubio ob serum intra cranium extravasatum, ac in cerebri ventriculis & basi repertum, morte subitanea interemptus est. Notabile tamen est, in ejus corpore, præter calculum istum, in cystide hærentem, & pericardii totalem cum corde concre-

concretionem, nullum vitium manifestum deprehensum fuisse, cui tot tantaque mala, in vita perpessa, adscribi possent. Cordis autem cum pericardio concretioni, anxietates & oppressiones cordis, de quibus continuo conquestus est idem, attribui debent, ob motum cordis liberum, eo ipso valde impeditum.

Thes. X.

Accedendum autem nobis est, ad concretionis hujus præternaturalis causam primariam, & efficientem, in cujus expositione cardo totius rei versatur. Non pauci fuerunt, qui comparatione inter macrocosmum & microcosmum instituta, eandem calculorum in hoc, ac lapidum in illo, generationis causam, spiritum nimirum gorgonicum & lapidificum esse, voluerunt. Sententiæ huic favere videntur, non tantum corporum variorum, in terris & undis petrefactiones, sed integrorum quoque exercituum, atque gregum, aëris lapidifici perflatione, in saxa mutatorum exempla, ab auctoribus allata, ac viscerum & fœtuum humanorum, & brutorum, in corpore indurationes. Reperiuntur certe fontes, injecta omnia in lapides mutantes, eruuntur quoque e terris ligna, cornua & ossa animalium, saxea duritie prædita, imo, quod magis mirandum, in cryptis subterraneis, qualis in Germania est celebratissima illa Baumanniana, qualesque in Ungaria plures, & inter has Czernaviensis, Benikovensis, Oknensis & Stanovensis, reperiuntur, in quibus, præcipue in Cyernaviensi amplissima, antrum nigrum vocata, atque e saxo exsudantes, & destillantes induratæ, varias figuras, lusu naturæ efformatas, generant. Ex his nuperrime varia singularia, & admodum curiosa concreta, & inter ea tubulos tenissimos albissimosque, crystalli instar transparentes, magnitudine calamorum scriptoriorum, ex his aquis formatorum, benevolentia Doctissimi *Buchholzii*, Rectoris Nagypalugiensis meritissimi, obtinui. Aquæ istæ lapidificæ nihil aliud sunt, quam liquores minerales salini, qui, accedente aeris pressione coagulantur & indurantur, neque exinde spiritum quendam lapidificum in corpore nostro demonstrare licet, quoniam concretiones in hoc, per succos salinos e sanguine sectos, peragi possunt.

Thes. XI.

Principium igitur salinum omnium firmarum concretionum, uti in Macrocosmo, ita in Microcosmo, causa merito reputatur. Cui vero ex summis salium generibus; acido, an alcali? negotium hoc in corpore nostro tribuendum, admodum difficile est determinare. Acidum certe omnium firmarum concretionum & crystallisationum funda-

fundamentum esse, experimenta chimica docent, quoniam tantum liquores salini, de acido participantes, evaporatione crystallos generant, alcalici vero, nonnisi totali humidi abstractione, exsiccantur. Attamen per experimenta, cum succis animalium ipsisque calculis, in iisdem generatis, a curiosis instituta, nullum hactenus acidum ex iisdem elici potuit, tantum abest, ut illud in humoribus sensibus deprehendatur. Ipsi calculi humani urinarii, destillatione spiritum volatilem urinosum præbent, relicta in fundo substantia levi, calciformi & friabili, cui idem spiritus abstractus, vel alius urinosus iterum affusus, lapideam duritiem reddit, uti constat experimento Takenii, quod in Hipp. Chym. c. IV. recenset. Plerique tamen Auctores, ob causas gravissimas, generationem solidorum ejusmodi corporum, a solo sale volatili urinoso, sine acidi accessu, peragi posse dubitant, ac propterea acidum peregrinum, ex primis viis accedens, & ad coagulationes disponens accusant, licet tale per chimiam demonstrari nequeat. In ea sententia tanto magis confirmantur, quoniam, imprimis acida & acescentia alimenta calculis occasionem præbere, observatur. Ipsi nos urinas scorbuticorum, arthriticorum & calculosorum, luci oppositas inspicientes, sæpe atomos micantes & splendentes copiosissimas conspeximus, quales lixivia tartari vitriolati, aliorumque salium enixorum, in crystallisationis puncto constituta, oculis nostris exhibent. Sunt autem atomi scintillantes nihil aliud, quam crystalli, incipiente cohæsione salium generatæ. Plura eam in rem addere possemus, nisi alia negotia hoc impedirent.

Thes. XII.

Restat tandem, ut paucis de diagnosi, prognosi & cura, calculorum vesicæ felleæ agamus. Calculi isti, uti difficillime, & non nisi probabiliter cognoscuntur, nisi tales per alvum secernantur, ita eorum æque, ac urinariorum resolutio vix sperari potest. Quoniam vero omnes calculos, ex alimentorum scoriis crassioribus, in primis viis, uti par erat, non rite digestis & separatis, dependere vidimus, quales ad locos minimi motus deponuntur, ut scite loquitur *Pitcairnius* in Elementis Physico-Mathematicis L. II. cap. 24. ibique gravitate sua ad concretionem tendunt, cura præservatoria, in remotione causarum occupata, locum invenit. Hæc in eo consistit, ut abusus alimentorum, ad calculum disponentium, videlicet, rerum, ita dictarum, non naturalium usus prudenter dirigatur, tonus viscerum confortetur, & digestiones in primis viis, & ipso sanguine promoveantur, ventriculus & intestina ab impuritatibus liberentur obstructiones viscerum secretoriorum præcaveantur, aut tollantur, ac depurationes sanguinis restaurentur. Hoc autem, quibus remediis peragi debeat, prudentis medici est judicare

CCLXV.

ANTONII DE HAEN

HISTORIA ANATOMICO-MEDICA MORBI MIRI INCURABILIS.

Hagæ 1744.

HAud ita pridem vocatus fui ad fœminam quinquagenariam, fatis torofam, fcorbuto lentiore laborare incipientem, menftruo fluore à 45 ætatis anno carentem: corripuerat eam affiduus, ifque copiofus, albus fluor aliquot abhinc annis: qui fimul ceffarat integre ex quo defcribundus mox morbus oriretur. Quum porro me accerfiret, dolorem totius abdominis conquerebatur, vinculumque ceu toti ventri circumftrictum, ac proftratum appetitum. Debile micabant arteriæ, alvufque fupra modum ftiptica erat. Nec ignotus mihi peffimus fœminæ mos, potibus fpirituofioribus abutendi; quum jam tribus abhinc annis per aliquot dies ipfi medicus adfuiffem; licet quo tunc malo decumberet penitus oblitus fim. Jam vero & maritus, clam, me monuit, uxorem fpiritus deftillatos deteftantem, ad vini rubri adftringentis abufum peffime deflexiffe; quam rem & ipfa ulto faffa eft.

Occæpi ergo abdominalium obftructionem vifcerum cogitare, licet qualenam iftud foret nondum mihi liquido conftaret. Colon faltem ex indicatu narratuque patientis fuas agebat partes. Dubium etiam numne ftringens vinum, fpirituum fermentatione paratorum abufui fubeuns, album fluxum penitus cohibuiffet? Hincque interiora pejus effent affecta?

Deoppilanda ergo dum indicarentur vifcera, lenia primo deobftruentia, lento fimul fcorbuto profutura, præfcripfi. Scilicet para pilulas ex fapone Veneto, Rheo, fale tartari, polychrefto, & ammoniaco gummi. Quibus lente incifa & difcuffa materies purgante ex rheo, & manna expellebatur.

His equidem tantum de violentia morbi demtum fuit, ut medio Novembri patiens cum marito per binos fibi fubfequentes dies publicis ac folemnibus epulis interfuerit; licet fero vefpera pejus haberet.

Verum

Verum paucis post diebus lumborum, ac lateralium abdominis partium suborti dolores. Urina parcior, ac sæpe nulla; quæ reddebatur subalba fuit, cum albo, tenaci, ac glutinoso sedimine. Nauseæ continuæ vomitusque. Lenta febricula. Nulla alvus. Quare ad culicam nephriticam cum videretur morbus accedere, præscripsi Petri Foresti decoctionem cum manna foliisque Alexandrinis, injecto prius, at frustra, enemate uno alterove. Resolventia quoque emplastra dolenti utrinque laterali abdominis parti adhibita sunt. At ne vix quidquam opitulante decocto, mire posthoc enemata profuere. Unde largior exinde fluor alvi, lotiumque paulo copiosius, rem sensim in melius mutaverunt.

At hæc tantum paucorum induciæ dierum; siquidem deinceps etiam cum copiosissima alvo omnia exacerbarentur & urina integre fere subsisteret.

Hanc ob causam, quum viæ lubricandæ, ac simul pellendum lotium indicari mihi viderentur, misturam præscripsi ex aq. petrosel. fœnic. syr. V. rad. ol. amygd. tinct. succ.; enemate subinde injecto, ubi alvus deerat. Misturæ usui interpolandum suasi subinde vini Mosellani vel Rhenani levioris haustulum. Levia equidem hæc, ac brevissima, dedere solatia.

Quum vero malum continuo recrudesceret, atque vomitus frequentior, laboriosiorque indies contingeret, socius mihi Vir in arte clarus adjunctus est. Eo autem prima vice rem mecum examinante, minor ad lumbos, ad hypogastrica loca major dolor adfuit; ingensque deprehensa supra pelvim protuberans eminentia. Unde nata ipsi suspicio ne forte urinaria vesica lotium intra sese detinens dysuriæ causa existeret. Quæ res cathetere explorata falsos in opinione medicos docuit; paucis vix guttulis ex vesica deciduis.

Porro cum emendanda dysuria, ac metuenda hinc putredo corrigenda viderentur, præscriptum fuit apozema ex tamarindis, lapatho acuto, & polychresto sale. Inde quotidie, (scil. per IV. subsequentes dies) urina ad VII. vel VIII. uncias demissa, crassa, cum mucoso, subalbido, inæquali, flocculento, sedimento. Alvus interim vix ulla; vomitus assiduus; & percepta ad VII. Decembris sicca dolorifica, vexans continuo, tussicula. Neque ultra vel hilum ventriculus detinuit; at ejecit quævis alimenta, vina, medicamina, ipsaque etiam opiata. Epithemata ideo applicata ventriculi regioni, cui rubræ Rosæ ac cinamomum incoxerant: sed vix juverunt.

Interim alia apparuit morbi facies. Tumor namque jam haud ita supra ossa pubis, verum ad binorum digitorum latorum distantiam supra umbilicum conspectus, in principio quidem parvus, nec multum distinguendus: at sensim magis magisque prominens, ad usque cartilaginem ensiformem: ita ut quatuor circiter pollices altus, & quinque pollices latus conspiceretur.

Atque hoc circiter tempore tertius Medicus, ægrotantis Cognatus, consultandi gratia adfuit, sæpiusque nobiscum, quo toto tempore deiu morbus perduravit, supra miserandam ægritudinem contulit.

Itaque rem serio volutantibus animo jecinoris affecti nata suspicio; quum & locus quodammodo id indicaret, & pressis hinc ventriculo Pyloroque, vomitus continuus oriri videretur. At nullus interim icterus; ita ut minus probabilis, hæcce videretur sententia. Jam iterum in pingue illud, quod circa orificium ventriculi inania opplet loca, fovendoque ac lubricando egregiam eidem opem præstat), conversi oculi: quippe plurimum eminebat is locus, & tumor per mox descripta divagabatur spatia. Præsto & exempla aderant famosorum in hac urbe virorum, quos, (ubi eadem symptomatum lerna divexati diu multumque fuerant,) tumor ibidem loci foras apertus ita percuraverat, ut illibata sanitate deinceps fruerentur.

Conspicuo ergo tumore, duroque, ac foras magis atque magis eminente, constantibus interim patientis viribus, communi consilio sancitum fuit ad maturitatem tumorem esse perducendum: cui scopo cataplasma profuisset, ni respuisset illud ægra: unde galbanum vitello ovi solutum emplastri applicitum forma. Obstinatam alvum eclegma ex oleo amygd. cassia & manna subinde solvit Quum appositum galbanum per VI. dies vix quicquam mutasset, impositum fuit cataplasma adornatum ex lini & altheæ farina, oleo raparum, & galbano pulv. Hoc porro per sex alios dies adhibitum, fluctuantis in tumore materiei incrementum videbatur docere. Tumor sensim plus circumscriptos intra terminos definiri visus; ita ut cysticum esse passim affirmaremus omnes. Advocatus quoque dexterrimus Chirurgus nostro rogatu uno alteroque die nunc jacentem ægram, nunc sedentem sedulo examinans, revera cysticum asseruit tumorem; ac qualem intra sese gereret materiem se adhucdum ignorare.

Utcumque ergo collabascere viribus incipientibus, aperiendi tumoris unanime votum fuit, idque esse instrumento *Troquar* dicto peragendum; ut post eductum instrumentum manente cannula commode exiret materies; locum autem esse eum qui plusculum mollescebat & eminebat, & minus discriminis a vasis hypogastricis ad mammas tendentibus dabat: scil. ad duos digitos latos a linea alba, & paulo infra spurias costas in latere dextro.

Quinta Januarii instituta operatio fuit, ac mox penetrante instrumento rubella aqua vi prosiliit, ultra decem pintas. Flaccidior tunc tumor apparuit, neque tamen disparuit omnino; eductaque cannula, abdomen lata constrictum fascia fuit. Cur vero educebatur cannula, hæc ratio fuit, quod materies educta haud admodum prognosi faveret, metumque incuteret ne quid intus monstri alcretur. Quin & re id poscente,

cente, facile aperiri denuo poterat locus. Interim lætitia ingens ægram perfuderat, quod multum ſe levari ſentiret.

Redux ego cum Chirurgo octo circiter horis ab inſtituta paracenteſi, lætam ſalutavi ægram, narrantemque audivi ſe jura carnium, ſe vini pauxillum, ſumſiſſe, nec revomuiſſe quicquam. Reddiderat urinam ulla abſque moleſtia ultra ſemipintam, colore citream, minime turbidam: vires multo quam antea majores. Nox quoque ſubſequens ſolito tranquillior fuit: Ut profecto nonnihil ſpei animo reconderem fore ut utcumque convaleſceret; licet aqua fuſca rubella metum penitus haud excluderet.

Præter ſitim paulo intenſiorem die Januarii ſexto omnia æque favebant. Siti moderandæ commendabam vini Rhenani aqua diluti uſum. Madeſcere quoque hac die cœpta lintea atque emplaſtrum, vulneri impoſita; vulneris autem ne minima quidem inflammatio.

At vero ſeptima Januarii alia, eaque triſtiſſima rerum facies. Abdomen æque fere turgidum, quam ante paracenteſin; at intro contenta materies magis inſtar aquæ fluctuans erat. Totus humeſcebat lectus effluente per foramen humore. Vires imbelles admodum, conſtipataque cum teneſmo alvus. Urina parciſſima, craſſa penitus ſubalbidaque. Enormes vomitiones, ſitis ingens. Ejulanti præ dolore teneſmode enemaque rogitanti, illud facile conceſſimus. At jam facile cernebamus omnes effectum quidem mali ſublatum a nobis eſſe, cauſam vero neutiquam; hincque fœminæ ſummopere metuendum eſſe. Nec viribus proſpicere erat, quum vix deglutita guttula mox ore redderetur.

VIII. IX. & X. Januarii, idem rerum ſtatus, majoreſque anguſtiæ. Gelidam ad uſque ſitulas miſerabili voce cum flagitaret, ad minimam guttulam aſſumptam illico rejecit. Vulneris necdum ulla phlogoſis. Ichor tam copioſus adeo hiſce diebus perfluxit, ut vel ſtramen lecto ſuppoſitum madeſceret. Tandem inter inexplicabiles anguſtias, mente præſens, nocte media qua 12. Januarii inchoaret, animam ærumnis defatigatam Creatori reddidit.

Poſtera die nudatum corpus intuitus ſum. Turgidulum erat abdomen, ſpumaque ore aſſiduo projecta faciem totam conſpurcabat.

XIV. Januarii cadaver diſſecuimus: ichore copioſiſſimo per foramen infimo ventri inflictum, prius educto, ne in diſſecando turbaremur. Hujus copioſiſſimi equidem ichoris capere pondus menſuramque nequivimus, quia feſtinatu opus fuit.

Toroſitas, hydropem ἀνασαρκὰ minimè referens, attamen ſolito flaccidior, toto in corpore deprehenſa. Ad abdomen panniculus adipoſus aliis in locis pollicem, digitum in aliis, craſſus viſus.

Ubi quadrifariam diviſerat abdomen ſectio crucialis, primo equidem intuitu videbamur videre ventriculum ipſum medio in abdomine

ad pollicis fere distantiam supra umbilicum. Verum attentius introspicientibus, quod ventriculus credebatur esse, ipsum esse omentum evidenter apparuit. Illud namque suo loco haerens in tam compactam vastamque molem abiverat, ut duos digitos latos crassum fere ubique existeret, nisi quod in ambitu paululum gracilesceret. Tactus deprehendit nihil, praeter vastam hanc ac semiputridam massam. Monstrosi hujus corporis ope ventriculus, ac colon, duodenum quoque ac jejunum, in unum coaluerant corpus; ut non, nisi destruendo, divelli a se invicem possent. Contractus admodum parvusque ventriculus. Pancreas scirrhosum. Hepar parquam magnum, scirrhosumque, accretum peritonaeo fibris mollibus, facile dilacerandis, caetera durum attactu; sin vero vix ruditer attingeres, facile dividendum. Vesicula fellea cum plena, tum magna; adeo, ut in fundo pollicem, in collo digitum lata, integrum vero digitum longitudine aequaret. Intestina tenuia cum ventriculo, colo, epiploo in unum fere corpus coalita, spatium quam minimum occupabant; dum interea tota quanta capacitas peritonaei (praeterquam quod caecum, & colon a liene descendens, contineret) inanis erat & vacua: in qua profecto ingens illa aquarum copia haeserat. Caecum porro ac colon, haud leviter, ut saepe fit, sed tam firmissime erant peritonaeo accreta, ut nulla vi, nisi destruente, separari possent. Fuscoruber intestinorum color: eorundemque durities coriacea, ut vel rudissimo attactui resisterent. Illud interim mirum quod peritonaeum parte anteriore, qua viscera spectat, parvis rotundulisque scirrhulis hircum instar corii *Sagryn* dicti ubique conspiceretur id autem sub diaphragmate minime. Mephitis adeo teterrima nares affecerat, ut vix triduo posthac avolaret. Quaecumque viscera contrectabamur, muco tenaci, lubrico, putrido, quasi perlita, deprehendebamus.

Exercitationis gratia quaeritur.

1° Quaenam fuerit morbi causa remota?

2do - - - proxima?

3^io^ Quae origo variorum in eodem observatorum phaenomenorum, nempe,

A. Vomitus?

B. Urinae suppressae vel difficilis?

C. Alvi obstinatae?

D. Doloris?

a. In superiore abdomine?

b. Ad lumbos?

c. Ad ilia.

d. Ad medium infimum abdomen supra pelvim?

E. In-

E. Insomnii?
F. Frigoris?
G. Tussiculæ?
H. Accretorum sibi invicem viscerum?
I. Hirti peritonei?
4to. Cur omnes decepti fuimus?
5to. Quænam ex his in praxi utilitas elicienda?
6to. An errore nostro citius periit?

Quæ causa morbi prædisponens fuit?

℞. Menstruorum cessatio hic utique non consideranda erit, ea siquidem ad 45. ætatis annum perdurarunt, quo tempore in plurimis innoxie cessare consueverunt. At vero quod iisdem cessantibus nunquam sibi venam pertundi voluerit, ut ipsa mihi retulit, hoc forsan citra culpam non tulit: sed de his nil certi scimus.

Abusus autem spirituum fermentatione paratorum inter primarias causas referendus: hi namque spiritus

1° Motum humorum augendo liquidiora dissipant, figunt crassiora.

2do. Quum vitæ viribus non superentur ipsos humores acres reddunt.

3^io. Insinuando se inter solidarum partium interstitia, has solidescere faciunt: quo autem sunt minora vasa, eo pejus malum; nam omnia rigida fiunt.

Ab omnibus hisce causis solida magis magisque rigescunt, & spissescunt fluida. Augetur hujus mali gradus, quo spirituosorum abusus diuturnior ac copiosior fit. Si simul hinc ingens acrimonia oritur, augebitur humorum motus, & tenerrima vasa facile frangentur. Tum & in vasis minoribus arteriosis obstructio fit à crasso fluido, tranare per vasis angustiam non potente. Liquida quoque denuo ingesta & vasis excepta, spissis & quasi solidis humoribus vix miscentur, sed per Rexin, Diapedesin, &c. teneriorum vasorum in cava corporis depluunt. Obstructio porro magis apta nata est fieri sub diaphragmate, quam supra illud: quum juxta leges hydraulicas minus mobilia, adeoque vi cordi projectili magis resistentia, in aortam descendentem intrent.

Quæ causa morbi procatarctica?

℞. Vini rubri adstringentis creber ac diuturnus abusus. Ubi enim primo spiritibus destillatis corpus adeo a sano degeneravit, vinum (prætérquam quod sat notabili alcoholis copia refertum idem segnius faciat,
quod

quod maturius efficiunt spiritus) vinum, inquam rubrum partibus suis terreis, adstringentibus dictis, incrassando humores, obstruendo vasa, ipsaque vasa in sua substantia solidiora reddendo, forsan effecit ut, præter morbi ipsius incrementum, albus quoque fluor substiterit. Is enim cessavit ex quo morbus, prout a principio depingitur, obortus fuit.

Albus itaque fluor (ut in fœminis spirituosorum usui deditis observatur) in ejusmodi corporibus oritur, eo quod humores eum in modum crassescunt, ut cum iisdem intime misceri ultra nequeant alimenta aquosiora. Ergo vappida, inertia, minimeque globosa, vi cordis systolica ad superiora ferri inepta, per aortam descendentem, imo & per ejusdem ramos a centro motus remotiores amandantur, atque ita per uterina vasa, utpote fluxui humorum cedere apta nata, de corpore eliminantur.

Qui porro vappidorum humorum e corpore secessus sæpe hisce fœminis admodum fortunatus deprehenditur: quum, eo cessante, vel infausto medicamine curato, dirus observetur contingere Hydrops; materie jam intra corporis depluente cavitatem, vel affusa visceribus. Hicque profecto nostræ fuit ægrotæ status.

Olei autem a sanguine secretio interim hic videtur expedita fuisse: quum corpus externum adhuc satis torosum manserit, ut supra innuimus; & maxime constitit in Portentoso Omento, quod, ut sui muner's est, oleum a sanguine cæliaco continuo quidem exceperit; verum id obstructo jecinori tradere impos, in tam immensam excreverit molem.

Unde vomitus?

℞. A presso, adeoque se ob enormem hepatis omentique, atque aquarum molem, explicare nequeunte ventriculo.

Cur suppressa Urina?

℞. Ab ingenti pressione effusorum humorum ad renes, pelves, ureteres, imo & in ipsam vesicam.

Cur segnis adeo laboriosaque alvus?

℞. 1° Ab eadem causa.

2do Ut locus pro locandis hydropicorum aquis sæpe varius observatur, ita hic aqua, maxime hærens ab umbilico ad usque pelvim, sursum truserat omnia fere intestina: quæ sic exiguo reclusa spatio in motu suo peristaltico admodum impedita fuere.

3io Intestina diu hærentia in effusis intra abdomen humoribus, sæpius

sæpius observavi, nedum flaccida, sed plane coriacea esse; quia & transpiratione propria naturali, & incubante rore, qui in cavis corporis semper præsens est, caruerunt; quod plane hic contigit: itaque sic sensim imminutus fuit, quem peristalticum vocamus, motus.

Quænam doloris origo in epigastrio?

℞. Arctissima hepatis, lienis, pancreatis, ventriculi, omenti, horizontalis partis coli, omniumque tenuium intestinorum, in sese mutuo appressio.

Unde ad lumbos dolor?

℞. A vi ingenti qua moles aquarum in musculos Psoas, quadratos lumborum; in nervos lumbares, renes, pelves, ureteres, ac diaphragmatis appendiculos, incubuit.

Cur idem ad ilia?

℞. 1°. Ab eadem causa.
2°. Cœcum intestinum hinc, illinc colon a liene descendens atque in rectum abiturum, lata basi adeo firmiter peritonæo cohæserant, ut nulla inde vi avelli possent. Vis itaque aquarum peritonæum vehementer extendens, simul extendit accreta colon & cæcum: unde profecto ingens, ac fere dilacerans dolor nasceretur oportuit.

At cur jacente ægra, adeoque inferiore abdomine minus extento, similis dolor?

℞. Eo in situ humores effusi intestina aliaque abdominis viscera, una cum diaphragmate, sursum trusere: unde colon & cæci sacculum puncto fixo accreta violente trahi, elongari, ac fere dilacerari, necesse fuit.

Quamobrem subinde acute doluerit in medio hypogastrio supra pelvim?

℞. 1°. A pondere incumbentis aquæ in hunc locum.
2°. Assumendum hic quidquam videtur, quo hunc nodum extricemus. Etenim spasmodica constrictio videtur statuenda esse quæ epigastrium hoc eodem tempore compresserit; nam ipso tactu epigastrium tunc minus turgens apparuit: sicuti in solutione argumentorum p. 15. fere ad finem patebit ejusmodi adfuisse.

adfuisse constrictionem in hypogastrio, quæ aquam per vulnus determinavit: tunc enim temporis intuebamur abdomen inferiore parte parum admodum tumidum.

Quare vero tunc vix ullus ad ilia dolor?

℞. Moles eadem hoc tempore sæpe tam fortiter compressit ilia, ut sensus eorumdem obscuratus fuerit.

Atqui cur eodem tempore in sola media parte prominulum hypogastrium?

℞. Crassa intestina utrinque accreta & connata peritonæo rigida ita & coriacea fuere, ut impedimento essent, ne abdomen iis in partibus tam violenter extenderetur.

Cur fere omnia abdominis viscera sibi invicem accreta firmissime?

℞. Quia etiam ante hydropem natis ubique obstructionibus deficere debuit blandus ille ros, quo solo impediuntur vicina sibi viscera inter sese concrescere. Id ubique observatur in corpore; maxime in pulmonibus: qui utcumque leviter obstructi, tamen cum membrana succingente costas passim concreti observantur. Verum præterea ipsa viscera seu in ipsa sua substantia, seu ab acri allabente lympha ichoreve in sua superficie corrupta ac tabida, quam facillime cum vicinis similiter affectis coalescere potuerunt.

Unde perpetua insomnia?

℞. 1°. Ab acribus humoribus per metastasin ad superiora raptis, adeoque encephali partes tam teneras jugiter irritantibus.
2do. A perpetua jactitatione corporis in alium atque alium situm, præ enormibus anxietatibus, vomitibus, &c. &c.

Cur frigus?

℞. A lentore quo humores per vasa undique pressa circuierunt, nam a motu calor est.

Unde inanis molestaque tussis?

℞. 1°. A compressis thoracis visceribus præ mole abdomine contentorum.

2do A

2do. A metastasi acris putridæque materiei in pulmones; unde & scirrhulos ibidem nasci oportuit.

„ *Quare infinitis refertum scirrhulis peritonæum ?*

℞. Ab eadem metastasi.

„ *Quam ob causam omnes tantopere allucinati fuimus ?*

℞. Ob tumorem conspicuum, sub cartilagine xyphöide eminentem, ac tumorem cysticum plane referentem. Ut ut enim examinabamus semper deprehendebamur

1o. Ipso adspectu magis eminens.
2do. Ipso tactu distinctissimus.
3io. Lenem semper materiæ fluctuationem exhibens.

Atqui tamen ipsum illum tumorem omentum fuisse, vero quam simillimum fit.

1o. Namque majorem epigastrii protuberantiam intestina tenuia, sursum pressa, effecerunt.

2o. Epiploon, binos crassum digitos, his in unum compactis intestinis incumbens, protuberantiam vehementer auxit.

3io. Figura hujus crassissimi epiploi in cadavere prorsus eadem deprehensa est, atque tumor, qui falso credebatur saccatus esse, in vivente exhibuerat.

Objicies: tunc nunquam fluctuatio constans percepta fuisset.

℞. Quoad fluctuationem, sancte testor eam ita fuisse, ut si hodie ad similem casum vocarer, iterum illico fluctuationem definito coërcitam loco videri affirmarem: attamen imposuit nobis,

1o. Protuberantis enormiter omenti figura.

2do. Ejusdem lenis ad percutientem manum recessus versus latus oppositum.

3io. Crassities panniculi adiposi eo loci, distinctam rei perceptionem præpediens.

4to. Aqua forsan peritonæum inter monstrosumque omentum, fluctuantis materiei similitudinem augens.

Instabis. Si sic se habuisset res, utique aqua fusco-rubella minime tam violenter, tamque copiose effluxisset foramine superiori epigastrii loco intruso.

℞. 1o. Paracentesis facta est sedente in lecto ægra: atqui tunc inferior abdominis pars ad femora pressa impediebatur, ne multum promineret: ergo vis tota aquarum versus superiora determinabatur.

2do. Constrictio spasmodica, in his sæpe observanda ærumnis, & de qua pag. 12. sermo fuit, pro causa assignari potest, cur inferne parum, superne plurimum, abdomen prominuit. Eaque profecto per aperturam aquas determinare debuit.

Instabis secundo. Longe facilius exponeretur casus dicendo adfuisse omenti hydropa, atque tum paracentesi facta prosiliisse aquas.

℞. 1°. Vulnusculum nullum in omento observatum est, quo loco facta paracentesis fuerat; quod tamen apparuisset, si hinc dimanasset scaturigo.

2do. Quum eo usque cannula infixa haud fuerit, aqua ex vulnerato omento in cavum peritonæi dilapsa fuisset; neutiquam vero mox ab inflicto vulnusculo ita prosiliisset. Nullibi enim erat peritonæo accretum epiploon.

3io. Longe angustior ex determinata figura erat omenti capacitas quam ut decem integras humorum pintas contineret.

4to. Crassioris ac semicorruptæ pinguedinis ingens adeo massa fuit in omento, ut nullum pro locandis aquis spatium superesset.

Undenam prosilienti aquæ rubedo ?

℞. A sanguine ipso, qui postridie manifeste in urinis deprehensus est. Is enim neutiquam vulnere facto creatus; siquidem vulnus neutiquam ad vasa hypogastrica mox ad mammas abitura, pervenerit. Dein æqualis, intimeque permistus aquæ sanguis apparuit, dum exiret. Ergo videntur vasa viscerum, præ lymphæ, cui innatabant, acrimonia, erosa ac semilacera sanguinem profudisse.

Cur post operationem perenne rubellæ lymphæ stillicidium ex loco paracenteseos ? imo & breve ante mortem ingens fluor ? tum in cadavere operiundo tanta denuo ejusdem copia ?

℞. Perpluere pergunt vasa lymphatica perrupta, erosaque sanguinea, ubi semel continuitatis eorundem solutio facta est: idque eo abundantius, quo aquarum moles, quæ viscera vasaque corrupta adhuc sustentarat, magis sublata est: sublata enim ea, flaccescunt omnia & tabescunt. Fascia quoque lata abdomini circumstricta collectam materiem versus aperturam determinavit.

Quænam ex narratis utilitas elicienda pro praxi Medica ?

℞. 1°. Ingens improbumque assiduo studium operamque navandam esse, ne humi unquam corpora mandentur, quos insoliti vis morbi sustulerit, ni prius probe explorata sint.

2do Mi-

2do. Miros fallendi modos Naturæ esse, dum externa species hunc, internus autem conspectus omnino alium morbum exhibet.

3io. Ridiculas, imo nefandas esse Practicorum dire inter sese belligerantium digladiationes: quæ sæpe tanto crebriores & odiosiores, quo difficilior, ac magis dubia res est. Hic etenim obtineat aurea oportet regula Augustini.

In certis unitas,
In dubiis libertas,
In omnibus charitas.

An vero patiens errore nostro citius periit.

℞. Minime, saltem non multum. Siquidem nec alimenti, nec potulenti, nec medicamenti titulo assumere quicquam valens, nec somnum oculis unquam videns, corruptaque tot nobilia viscera habens, brevi, certo, misereque interierit, necesse fuit.

Non fingendum, aut excogitandum; sed inveniendum quid natura faciat, aut ferat. Baco Verulam.

CCLXVI.

HENRICI FRIDERICI DELII

ET AUCTORIS

J. GUIL. FRIDER. BOENNEKEN

HYDROPS ASCITES IMPRIMIS PARACENTESI FELICITER CURATUS.

Erlang. 1755.

CASUS MEDICO-PRACTICUS.

Religiosus quidam canonicus regularis ordinis Augustini in Monasterio Heydenfeldensi, per aliquot annos dicto loco oeconomiae praefectus, aetatis suae annum agens quinquagesimum quartum, temperamenti cholerico sanguinei, sanitate, ab incunabulis fere fruens illibata, incidit tempore vernali anni MDCCLIII. in febrem remittentem, ex intermittente & continua scilicet compositam, quae tunc temporis in civitate Suinfurtensi, & circumjacentibus agris, permultos infestavit homines. Adhibitis, nonnullis, nescio quibus, variorum medicorum consiliis, & remediis, haec in quartanam, per aliquot menses durantem, est mutata, quae vero tandem profligabatur. Paulo vero post reverendus Dominus canonicus pedes suos circa tarsum, metatarsum, malleolumque, vesperi praesertim, intumescere, tumoremque de die in dies augeri, & ad genua, femora, imo abdomen denique, ascendere animadvertit, quo, minus jucundo, adspectu perterritus, meum adiit venerandum Parentem D. JOANNEM WOLFFGANGUM FRIDERICUM BOENNEKEN, *Serenissimi Principis de Löwenstein Wertheim Consiliar. aul. & Archiatrum, nec non senatorem & Physicum ordinarium Civitatis Imperialis Suinfurtensis*, quem, ut omnem, ne conclamatum ac famosum medicorum scandalum, metuendus scilicet hydrops, inde oriretur, impenderet operam, enixe rogavit. Hic, cum exploratu difficillimum ipsi esset opus, utrum anceps hoc symptoma, a febris perversa medicatione, sive a vitiis diaetae & regiminis post superatam febrem, plus justo citius commissis, suos ceperit natales, aut ipsam revocare febrem, aut incipientes glandularum mesenterii obstructiones reserare, medicamentis aperienti-

bus,

bus, abſtergentibus & reſolventibus, interpoſitis alvum laxantibus, rite contendit, quam medendi methodum per aliquot menſes, ſed proh dolor in caſſum, continuavit. Tumor enim pedum œdematoſus femorum ac abdominis quotidie gradatim accreſcebat, tantusque ſubſequente menſe Januario ſequentis anni aderat, ut crepaturam infimi ventris Dominus ægrotus metueret. Superiores vero corporis partes, caput, thorax, humeri, brachia & manus ſucceſſive emaciabantur, ſimulque præcordiorum anguſtia, ſpirandi difficultas, tuſſiculoſa commotio, agrypnia & impotentia in lecto cubandi, pulſusque febrilis, ac æſtus in volis manuum, genarumque rubor, præcipue poſt paſtum, hecticæ febris accelerantis prænuntia, præſto erant ſigna. Rebus ſic ſtantibus, & cum omnia hucusque exhibita medicamenta reſolventia, & fortia ſatis diuretica v. g. ex *rad. vincetox. pimp. alb. aron. ſquillæ gent. rubr. herb. abſinth. fumar. trifol. fibr. ſummit. cent. min. bacc. junip. cineribus geniſtæ junip. ſtipit. fabar. tartaro vitriolato* maceratis per aliquot horas in ſ. q. *aquæ bened. Angl.* l. *oſtracodermatum fervida*, affuſo, poſt ejus refrigerationem ſ. q. *vini boni veteris*, porro *ſpiritus tartari*, *pulveresque ex antiſpaſm. arcan. dupl.* & *coccinell.* compoſiti, interpoſitis ſimul laxantibus, ſperatum non efficerent effectum, hinc mortem certo certius brevi eſſe ſecuturam, quilibet etiam artis haud ignarus cognoſceret, venerandus meus parens de paracenteſi abdominis cogitabat, illamque ut ægrotus, priusquam vires penitus eſſent exhauſtæ, & viſceris cujusdam interni labes irreparabilis oriretur, admitteret, auctor erat. Vitæ prolongandæ ſpes, licet dubia, & deſiderium cunctis mortalibus innatum, noſtrum Dominum ægrotum, adſtipulante ſimul perquam gratioſo & ampliſſimo collegii Heydefeldenſis Domino præpoſito, ceterisque religioſis confratribus ſuadentibus, dato conſilio obtemperare coëgit. Præparato itaque per ſeptimanam ad operationem futuram corpore, ipſa hac die X. Februarii anni MDCCLIV. ſub Numinis Divini auſpicio, me ipſo præſente & adjuvante, dirigente vero patre, a Suinfurtenſi, in operationibus chirurgicis ſatis exercitato, Chirurgo quodam, in ſiniſtri lateris eo loco, qui medius eſt inter umbilicum & ſpinam ſupremam oſſis ilei, ope ferramenti, fiſtula argentea cincti, quod Galli *Troicar* vocant, ita inſtituebatur, ut, prævio, moderata ambulatione facto, corporis motu, dein domino ægroto in lecti ſpondam, in ſitum fere horizontalem collocato, tumore a dextro verſus ſiniſtrum latus manibus compreſſo, & faſcia ſurſum elevato, inſtrumento in ventrem dimiſſo, acuque extracto, prima vice octo menſuræ, die duodecimo Februarii autem, ex relicta in ventre fiſtula inſtrumenti argentea, & probe munita, iterum aperta, menſuræ quatuor cum dimidia, tandemque tertia & ultima vice tres quadrantes menſuræ, aquæ pellucidæ, citrei coloris, & ſaporis ſalſi urinoſi, detraherentur, cum ſubſequente ſingula vice abdominis tumidi detumeſcentia, ad quam juvandam, nimiumque hepatis & diaphragmatis in abdomen deſcenſum, quo exſpiratio impediri, hinc mors

mors subitanea accelerari solet, præcavendam, totum Domini ægroti abdomen cingulo molli, sed satis forti, cingebatur, arctiusque de die in diem, pro re nata, constringebatur, cum euphoria Rever. ægroti. Hac ratione eductæ sunt libræ triginta & una aquæ, nec ullo symptomate sub vel post operationem ægrotus noster est vexatus. Hoc equidem notandum, quod post alteram aquæ emissionem aliquoties vomitum cum prægressis & concomitatibus solitis incommodis expertus sit: materia autem quam evomuit, erant reliquiæ ovorum duriorum assatorum, indigestorum, quæ vesperi ante primæ operationis diem, comederat, quibus excretis optime iterum se habuit. Interea præscribebantur Domino ægroto a parente carissimo medicamenta refocillantia, analeptica, & resolventia v. g. potiunculæ, ex *aqua hordei citrat. verben. flor. cordial. cord. temp. tarax. c. vino. cinnam. s. v. tinct. flor. bellid. mixt. simpl. & syrup. rub. id.* cet. compositæ, deinde diæta tenuis, cibi molles euchymi, & eupepti, permisso pauxillo vini rubri. Post hæc per aliquot septimanas *aqua taraxaci vinosa, tinct. antim. & salis tart.* ad lymphæ viscidæ resolutionem & urinæ largioris effluxus promotionem, optimo cum effectu usus est ægrotus. Alvus etiam sui officii interdum pilulis balsamicis, & laxantibus admonebatur, & ad restituendum tonum cutis musculorumque abdominis, intumescentia prægressa nimis laxatorum, imponebantur sacculi, ex herbis resolventibus & tonicis, v. g. RAD. *sigill. salom. bryon. caryophyll. Imperator. irid. flor.* HERBIS *abrotani. aneth. calaminth. lavendul. major. meliss. puleg. salv. absinth. vinc. pervinc.* SUMMIT. *origan. flor. balaust. cheir. calendul. beton. anthos. sem. fœnic. petrosel. dauc. siler. ment.* irroratis *cum spiritu lavend. anthos. lil. conv. mastichin. matricali, sambuc. serpilli comin. spir. vini camph. &c.* compositi, & calefacti. Licet vero facta operatione omnis abdominis tumor hydropicus evanuerit, tamen tumor pedum œdematosus per aliquot temporis spatium adhuc pertinax persistebat, usque dum adhibitis balneis vaporosis, spiritu vini accenso instrutis, & imposito *emplastro resolvente Rustingii*, tandem plenarie quoque discuteretur, & hic Deo benedicente Rev. Canonicus Regularis pristinam suam sanitatem recuperaret, qui adhuc, dum hæc scribo, non solum pancratice vivit, sed & officio suo, quod religiosum decet, nec non muneri œconomico, uti antea, viribus constantibus præest, & ne vestigium quidem tanti morbi in ejus corpore animadvertitur, sed potius jurares, nunquam ejusmodi morbo periculoso, morti tam propinquo, illum laborasse. Cum vero ut testis ocularis, operationique & medicamentorum applicationi inserviens, a perquam gratioso & amplissimo domino præposito Canoniæ Regularis Heydefeldensis, nec non venerando Parente veniam impetraverim, hoc casu speciminis inauguralis edendi caussa decenter uti, ideo ipsum ex variis aliis elegi, quem jam pro virium meorum tenuitate succincte illustrabo.

CCLXVII.

CCLXVII.

FRIDR. GODOFR. BARBECK
ET
ERH. BRUNNER
DE CORDE OCCULTO,
INDEQUE HYDROPE ASCITE CONSEQUENTE.

Cultro Anatomico in subjecto quodam deprehenso.

Duisburg. 1701.

§. I.

QUondam inter Ethnicorum sacra, bruta animantia, consecrando offerebant, quibus tanquam donis Deos suos placare studebant, tum quoque ut eorum haruspices ea viscerum brutorum inspectione uti Prophetæ præsagirent, ac pro viscerum & extorum situ vario, defectu aut absentia, prospera aut infausta futura prædicarent, gratam aut ingratam fuisse oblationem judicarent, uti in eorum haruspicina fieri solebat: Sic SUETONIUS refert Lib. 1. ab haruspice cordis defectum in bruto inventum fuisse, cum inquit, *eo arrogantiæ progressus est, ut haruspice tristia sine corde exta sacro quodam nunciante, futura dicere lætiora cum vellet, nec pro ostento ducendum si pecudi cor defuisset.* Sic Avicenna pronunciat quandoque animal corde carens compertum, ut testatur Cœl. RHODIGINUS Lib. 4. Cap. 16. A. I. PLINIUS hist. nat. Lib. II. Cap. 37. recenset, quod, *Cæsari Dictatori, quo die primum cum veste purpurea processit atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis in brutorum extis cor defuit, inde quæstio magna de divinatione argumentantibus suborta, potueritne sine ullo viscere hostia vivere an ad tempus amiserit.* Sic refert *Fabrit.* HILDANUS Centur. 4. Observ. 51. quod extenuatum & exsangue aliquando viderit cor. Quod in nonnullo diuturno morbo extincto, nulla prorsus portio cordis sed ejus tantum tunica reperta fuisset, testatur TELESIUS rerum natural. Lib. 52. 28. Hæc & similia &

imprimis illa, quæ observata sunt inter Ethnicorum Sacra, dum bruta animantia offerrent num contigerint ex sacerdotum illorum & haruspicum, in secando ignorantia? aut quod pinguedine tale viscus tectum aut occultatum fuerit, aut potius quod adfuerit dolus, ego in medio relinquam: Saltem hic observationem quandam anatomico-practicam multis doctioribus testibus comprobatam proponam, in qua *cor humanum, in pectore occultum ac plane absconditum fuit.* Sequens enim est ejus historia, prout diligenter quantum tunc explorare potui, eam verbis designavi.

§. II.

„ Viri cujusdam triginta & aliquot circiter annorum, corpus ex „ hydrope mortuum, & antea variis conflictatum symptomatibus, cul- „ tello anatomico viscera visendi, & causam morbi explorandi gratia co- „ ram, nonnullis Doctissimis Viris & Medicinæ Cultoribus aperuimus. „ Et in pectore a nobis observata sunt sequentia: Pulmones rudes erant, „ conglobati ac conglutinati, non in partem dextram nec sinistram ne- „ que in lobos distincti, nec mediastini beneficio adhærebant sterno, sed „ ei sua substantia propria accreverant. Color pulmonum a naturali re- „ cedens, ad cineraceum deflectebat. Quocunque modo volveretur pul- „ mo, nullum apparebat cor, intra pulmones enim conglobatos, ita „ erat occultum & sepultum, ut sine sectione, nullo modo in conspe- „ ctum veniret, ideo quamprimum pulmones accretos a sterno solvi, „ nec pulmonum in partem dextram & sinistram divisionem, nec eo- „ rum loborum separationem, nec cordis vestigium reperire potui, do- „ nec cultro pulmones dissecando, in medio eorum, cor latitans mollius, „ tenuius, & flaccidius, nullo pericardio aut ejus humore præditum, „ inventum fuerit, sed connexum & annatum, tota sua substantia intus „ pulmonibus, uti recens nux juglans juncta est ubique cortici viridi am- „ bienti. Cum itaque pulmones æqualiter in duas partes divisissem, quo- „ que in qualibet ejus parte, mediam cordis dissecti partem, firmiter „ ubique adhærentem conspeximus, ita enim annatum erat cor pulmo- „ num substantiæ, ut nullibi ab iis divulsum esset. In abdomine magna „ aquæ quantitas continebatur, quæ in cochleari super ignem effervefa- „ cta, non ut serum sanguinis, instar albuminis ovorum, concrescebat; „ peritonæum crassius & durius apparebat & quasi ex tuberculis granulo- „ rum instar ibidem existentibus, asperum erat. Ipsa viscera abdominis „ uti lien & jecur membranam rugosam & quasi elixam nacta erant. „

§. III.

Ut autem concretionis hujus, cordis cum pulmonibus, & ipsorum conglobationis & conglutinationis, tum ipsius hydropis ascitis causam investige-

vestigemus, primo perpendenda sunt antecedentia prægressa in hoc nostro subjecto tum consequentia quæ exinde deducta, examinanda sunt: Dum denique considerandum est, num isti affectus tam ventris medii seu thoracis, quam infimi seu abdominis, tam diversi, a se invicem dependere potuissent? Hic vir antequam tali vel simili affectu fuit correptus, sanus extitit ac in tegendis ædibus, tegulis, scandularium egit, ad quem laborem suscipiendum non nisi corpora sana apta sunt. Sed hic vir in urbis alicujus incendio, quæ propemodum tota conflagraverat, multis laboribus tum ignem exstinguendo, tum bona civium in locum tutiorem deportando & ex incendio liberando, multum defatigatus fuit, ac tum propter aëris & incendii æstum insolitum, plurimum calefactus, dubio procul affatim potum frigidum ubinam nancisci potuit hausit. Post hoc incendium male habere semper cepit, an autem tunc decubuerit me latet, continuo autem conflictatus fuit postea variis symptomatibus, imprimis pectoris angustia.

§. IV.

Ex uno morbo alium nasci ac produci quandoque etiam deteriorem in confesso est apud omnes Medicos, morbus enim vel terminatur plane in sanitatem, dum ex malo penitus æger convalescit vel morbus ægrum ad vitæ finem & quandoque per plurimos annos comitatur, vel morbus in alium degenerat, uti cum aliquando in leviorem, aliquando in pejorem transeat, demum morbus prior alium affectum in socium sibi asciscit & in perniciem corporis humani cum eo conspirat, licet sæpe loco distent, uti hic factum fuit in hoc subjecto.

§. V.

Qualis autem hic prior morbus & malorum sequentium causa exstiterit, facile palam fieret, si omnia symptomata quæ in hujus morbi toto decursu, acciderunt, accurate observata fuissent, nam cum per octennium hic æger multis conflictatus sit malis, nec adeo prospera usus sit, post incendium, sanitate, adstantes de hujus valetudinis adversæ conditione, pauca accurate recensere potuerint. Ad eas tamen aliquantulum vires post illud incendium rediit, ut matrimonium iniverit, in quo tamen prospera sanitate non gavisus fuit. Si vero aliquid hic conjecturare, imo certo statuere liceat, judicaremus, præcipuum & primarium hunc affectum pulmonum fuisse, dum imprimis circa mediastinum, pulmones in dextram & sinistram partem dividens, aut interiorem eorum faciem adfuerit excoriatio, ab humorum stagnatione ac erosione orta, is enim calefactus æstu & labore, potum frigidum large sumsit, unde sanguis alii-

que humores copiosiores, tum in vascula sanguifera, tum in lymphatica pulmonum superficiem, pericardium & mediastinum perreptantia, adducti, ob frigus a potu, vel etiam a pectoris denudatione productum, coagulati & stagnantes acriores redditi, cum vel sine inflammatione, pulmones, imprimis superficiem in media ejus parte, ipsumque mediastinum & in eo formatum pericardium ac tandem ipsam cordis superficiem exteriorem corroserunt. Quæ tandem excoriatio, vi naturæ salubris & ad consolidationem proclivis, dum aliarum partium, tunc temporis, tempere bona existente, concresceret, ut partes hæ consolidarentur, ac inter se invicem conglutinarentur, dum erosum pericardium, cor & loborum pulmonum interna seu intermedia superficies, unirentur, & pulmones quoque non mediastino ut naturaliter, sed sua substantia, præternaturaliter sterno adhæserint.

§. VI.

Tales enim pulmonum cum pleura & costis, in uno pectoris latere, aliquando in ambobus & toto pectore, accretiones non raro præternaturales, animadvertimus; de naturali & in robustis sæpe subjectis reperto, pulmonum per fortissimas fibras tanquam totidem ligamenta, cum costis connexu, hic nobis sermo non est: Verum advertimus quandoque in sectione humanorum mortuorum corporum, pulmones totos, sua externa superficie adhæsisse pleuræ & costis, uti hic adhærebant sterno. Sic in corpore alicujus juvenis, qui dudum ante in pectore sauciatus erat, vulnere tantum ad costas usque penetrante, ex alia læsione longe post mortuo, pulmonem isti lateri antea sauciato firmiter annexum reperi, quamvis hic juvenis ex primo isto vulnere non decubuerit graviter, nihilominus superficies istius pulmonis & pleura concreverunt; juvenis enim is robusti temperamenti fuit. In alio subjecto, pulmones solidiores ita adhæsisse ubivis pectori ut in avibus, nec solubiles nec mobiles animadverti, sed saltem ad pectoris motum in ex - & inspiratione inflari potuisse.

§. VII.

Hoc observatione dignissimum erit in pectoris vulneribus examinandis, num in pectoris cavitatem & pulmones usque penetrent? Solent enim tunc flammulam candelæ cereæ vulneri soluto adhibere, ut pulmonum efflatum & aëris in - & egressum experiantur, seu quod & respiratio paululum difficilior fiat, vulnere in pectus penetrante, aperto & dissoluto, quoniam tunc aër in cavitatem pectoris per vulnus & non ita in pulmones per asperam arteriam ingrediatur. Verum vero fallax illud est,

eſt in his ſæpe ſignum, in quibus pulmonum ſubſtantia vel ſaltem eo in loco ubi vulnus inflictum ſit, coſtis adhæreat, tunc enim aër per vulnus factum, neque in cavitatem pectoris in- & egreditur, neque ex pulmonibus ſolidioribus aër tam copioſus expellitur.

§. VIII.

Uti pulmonum ſuperficies externa, pleuræ accreſcere, ut quod quotidiana experientia docet, poſſit, ſic nonnunquam licet tamen rarius & cum majori periculo, pulmonum partes ſeu lobi dexter & ſiniſter in ſuperficiebus interioribus, quibus ſeſe contingunt, excoriati concreſcere queunt ac conglutinari. Quamvis in uno ſaltem lobo ſeu pulmonum parte, initio fuiſſet illa labes, & excoriatio, nihilominus propter contiguitatem, ut in putrida accidit materia, contagium vicinæ parti, tum pericardio & cordi communicari & aſpergi poterat, dum poſtea, naturæ vi, & in partibus his, exiſtente ac permanente adhuc vi balſamica, conſolidatio & conglutinatio facta fuerit, quod quamvis rariſſime contingat, hic tamen accidiſſe, teſtata fuit ipſa autopſia oculata, & impoſterum ulterius probaturi ſumus. Attamen ex harum partium nobiliſſimarum & principaliorum præternaturali concretione, nonniſi mala conformatio, perverſarum actionum tanquam cauſa certa orta fuit, ut inde nihil niſi miſera vita exoriri potuerit. Cor enim cum pulmonibus fons eſt caloris innati ac laticis omnis nec non ſanguineæ maſſæ receptaculum, officina nutrimenti purpurei pro toto corpore neceſſarii, hinc ſi in tali aliqua parte mala ſit conformatio, mirum quoque non erit, ut illa labes toti affricetur corpori, & quidem multo facilius, circulationis ope.

§. IX.

Verum, opinabitur quis, pericardium & cor ipſum, vita adhuc perſiſtente ac durante, non potuiſſe ita arrodi ac excoriari, quin ſtatim mors fuiſſet inſecuta, hinc GALENUS in Comment. 2. Lib. 6. Epid. cap. 14. ſtatuit quidem cor inflammari poſſe, ſed non niſi morte inſequente, quando inquit, *Cor ſi phlegmone corripiatur lethale*, & ex Aphor. Hipp. 18. Sect. 6. Cordis vulnus abſolute lethale judicatur. Reſpondetur, hanc pulmonum & cordis læſionem non tam certo, inflammationem ſeu phlegmonem fuiſſe declaramus, ſed potius, quod acris materia ex quacunque cauſa orta, vel catharrus acer, aut talis lympha, harum partium ſuperficiaria, externe alias, membranas humectans, ex dietæ vitio, nimioque labore ac calore cum inſequente ſubitaneo & extraordinario frigore ſtagnans, ſine vera inflammatione internam pulmonum ſeu loborum & cordis ſuperficiem & pericardium & mediaſtinum arroſerit, uti

 ſæpe

sæpe advertimus ab acri materia, in partibus externis, fine inflammatione corrosionem evenire. Sic experimur quoque, pulmones ex catharro acri, continuo, ruente, paulatim fine inflammatione exulcerari, & phtisin oriri.

§. X.

Ut enim fiat inflammatio, id est calor cum rarefactione & putrefactione in sanguine stagnante, debet sanguis ille resolvi in sua principia ac putrefieri, ut denuo ejus sal volatile oleosum, cum acido resoluto congrediens, calorem excitet & inflammationem producat. Si vero propter austerum aut acidum copiosum, sanguis non sit tam facile resolubilis, sed fixior, non tam facile inflammatur ac putrescit, hinc in schirrosis humoribus & ex melancholia oriundis, stagnat quidem sanguis sed absque inflammatione. Ideo HIPP. Aphor. 36. Sect. 6. asserit, quod *Acidum eructantes non admodum pleuritici fiant*, quandoquidem ob hanc sanguinis constitutionem; is, licet in pleura & pulmonum superficie stagnaret, non tamen adeo inflammaretur.

§. XI.

Porro dubium nonnullis apparebit, qui potuisset cor, quod continuo in motu est, cum pulmonibus, qui itidem continuo agitantur, concrescere, ut hinc quoque cordis & pulmonum vulnera lethalia, curatu difficilia judicentur. Verum experientia testatur, pulmones, licet in inspiratione continuo commoveantur, costis posse sæpe tamen accrescere, ut modo antea demonstratum fuit, & eo facilius hoc fiet, si vis naturæ, & temperamentum reliquarum partium bonum adsit, ac caro ad consolidationem valde sit proclivis, idcirco rarius hoc esse exemplum, authopsia inventum, statuimus. Absque dubio, non aliunde illa peregrina & mala, talium principalium partium, constitutio & conformatio evenire potuit, quam ab illa excoriatione & accretione explicata: Non enim congenitum illud malum fuit, tunc non ad tantum robur, ut se ad tale opus peragendum, applicasset, pervenisset, quin diu ante valetudinarius aut æger fuisset, quid enim, mala figura aut constitutio organica in partibus principalioribus mali efficiat, satis in capite seu cerebro patet, cujus figura ut plurimum in desipientibus male conformata est.

§. XII.

Quod autem pulmones inflammari vel etiam saltem excoriari queant, extra dubium positum est, & docet quotidiana experientia; Quod etiam in intermediis lobis inflammatio illa accidere possit, seu saltem humo-

humoris acris ſtagnatio & membranæ exterioris excoriatio, quoque experientia optima rerum magiſtra confirmat, cum dolor in peripneumonia jam modo magis internus ſit, jam magis verſus ſternum appareat, jam magis verſus partem inferiorem ſentiatur, quod periculoſius, quoniam tunc malum, contactus ope, ad diaphragma ſerpit, & ex hoc, propter ligamenta ad ipſum hepar tendit, pluresque partes ita graviter afficit.

§. XIII.

Sæpenumero, imprimis ex potu frigidiſſimo largiter hauſto, in calefacto corpore, interiores pulmonum partes & ſuperficies affici & inſici poſſunt, dum ibidem vaſcula ob calorem externum & laborem, materia copioſiori, eo verſus agitata, turgeant, quæ ob potum frigidiorem, per œſophagum tranſeuntem, ob viciniam coagulatur ac in motu ſuo ſiſtitur atque obſtruitur, unde ſtagnatione acrior reddita materia rodit, ac excoriat ſæpe, cum vel ſine inflammatione, pulmones, nam non raro, ob potum frigidiſſimum aſſumptum, nonnulli abſque inflammatione rauci fiunt, difficultate reſpirandi ac quodam pulmonum dolore afficiuntur. Oeſophagus enim, cum tranſeat per pectus, prope ſpinam dorſi, ex neceſſitatis uſu coactus, jam paululum dextrorſum ſiniſtrorſumque flectitur, ac per medios pulmones incumbentes tranſit, adeoque facile frigus potus, propter vicinitatem, dum per œſophagum tranſit, pulmonibus communicatur, ut materia lymphatica aliaque, in membranarum ſuperficie exiſtens, frigore inſolito affecta, ſtagnans, pulmonum, pericardii & cordis arroſionem & excoriationem efficere poſſit. Sic experimur ſæpe, ſi gelidiorem hauriamus potum, frigus inſolitum per totum pectus ſpargi, ipſumque cor quoque occupari, cum alteratione corporis ſumma.

§. XIV.

Pulmones & cor ſic affici & inflammari poſſe, nonnulli veteres ſcriptores, inter quos eſt Princeps Medicorum antiquiſſimus, HIPPOCRATES, aſſerunt, ſic in *coacis prænotionibus ſect.* 2. *art.* 4. hic ait ſequenti modo: *Quibus autem una cum corde pulmo totus inflammatur, ita ut in latus incumbat, ii toto corpore nervorum reſolutionem ſentiunt, & ſine ſenſu jacet æger frigidus: ſecundo autem, aut tertio die interit:* Pergit porro; *quod ſi contingat, ut cor nihil tale quicquam, aut etiam minus patiatur, diutius vivunt, nonnulli etiam ſervantur. Sic* Columbo Cremonenſi, anatomico Romano innotuit, *ex anatome abſceſſus, cor ferme putreſcens undique circumplectens*, uti in Lib. XV. anatom. rarior. refert. Quando vero HIPPOCRATES & GALENUS aliique veteres medici, pulmonum phlegmonem, judicant lethalem, non abſolute mortem præſa-

præſagiunt, lethalitatis enim dantur gradus, ut primo affectus abſolute lethalis eſt, a quo nullus ſervatur, ſecundo a quo multi moriuntur, nonnulli tamen ſervantur, tertio, inter morbos lethales quoque annumerantur ii, ex quibus promiſcue ſervantur multi, multi etiam moriuntur, & tunc lethale periculoſum eſſe ſignificat.

§. XV.

Quæſtio hic duplex formari poſſet, de aqueo humore in corde exiſtente. Primo: Quod ille liquor cordis gratia, ad ejus fervorem ſeu potius ariditatem temperandam, & fibrarum flexibilitatem conciliandam, ſumme neceſſarius ſit, nihilominus hic defecerit? Reſp. autem, quod is humor abfuerit, vita etiam non integra manente, nam continuo adverſa valetudine variisque ſymptomatibus afflictus fuit, ita Columbus, citatus Italus anatomicus. *In mortui ſtudioſi anatomia Romæ advertit, pericardium defuiſſe, qui antea in vita, ſubinde mortuo ſimilis, in ſyncopen inciderat, quo genere morbi quoque exanimatus fuerit.* Sic humor hic pericardii, ad ſanam vitam ducendam, abſolute neceſſarius eſt, quamvis miſera quandoque ſine eo protrahi poſſit vita. Porro, pulmonum involucro ac connexione, ariditas & ſiccitas cordis paululum in noſtro ſubjecto, temperata fuit, nam alias cor, cum fons caloris ſit, plurimumque calet, in externa ſuperficie aridiſſimum fieret, niſi humore illo pericardii continuo humectaretur & inungeretur, uti experimur, quod cor animalis alicujus liberatum a pericardio expoſitumque aëri calidiori, ſubito areſcat ac rugoſum fiat.

§. XVI.

Quæri poſſet deinde, ubinam manſerit humor ille pericardii, corroſo pericardio, cur non fluxerit in pectoris cavitatem, ac ibidem continuo exſtillans ac roris inſtar manans, hydropem pectoris effeciſſet? Reſp. Quod quidem pericardii humor peculiaris aliqua lympha ſit, continuo in- & egrediens per vaſcula adveheatia & reſorbentia, quod conſtat ex humorum aliorum conditione ac ſimilitudine, nullus enim liquor in corpore humano otioſus ſeu quieſcens exiſtit, quin motu gaudeat progreſſivo & circulari, ſi enim talis humor qualiscunque ſit diu ſtagnaret, a temperie ſua ſolita recedendo, corrumperetur, hoc enim in humoribus cunctis patet, dum nonnulli acidiores acerbioresque fiunt aut acriores, alii nimis ſubtiles, dum motu vario particulæ multæ ſeſe invicem poliunt ac comminuunt, iſta ſtagnatione, redduntur, in aliis humoribus ſtagnantibus ob figuram particularum ad motum ineptam, & craſſitiem, & ob motum progreſſivum intermiſſum, fit concretio & viſcoſitas, quam aliquando inſequi-

ſequitur nova reſolutio, ac putredinis initium, tum ob poros quosdam anguſtiores ſaltem relictos aut factos, materia ignea, univerſalis rerum corporearum actrix ſeu mundi anima, copioſior accedens, reſolutionem novam, fermentationis aut putredinis adminiculo inducit. Sic videmus aquam fluviatilem ob motum progreſſivum non putreſcere, ſed ſtagnans viſcida ſæpe numero fit, ac poſtea, æſtate imprimis, putrida reddita, multorum ſæpe morborum cauſa exiſtit, dum aër ita inficitur, hinc oppida & urbes circa magnas paludes ſitæ, inſalubres ſunt, & multis morbis ac febribus putridis, æſtu ſummo exiſtente, vexantur. Sic ſi hæc aqua ex cordis ſuperficie & ejus baſi glandulisque minutiſſimis exſtillans, in pectoris cavitatem depluiſſet, illa tamen denuo ab aliis poris, meatibus, ſeu vaſculis in pectore exiſtentibus, reſorberi potuiſſet.

§. XVII.

Nam in ipſa pectoris cavitate pori ſeu vaſcula ſunt reſorbentia; pulmones enim & diaphragma & pleura ut moveri, explicari, complicarique queant, continuo, quoque humore quodam inungi ac humectari debent, qui cum ſemper novus accedat, uti antea probavimus, humores omnes circulare, & tamen humor talis non continuo augeatur, nec prior in nihilum abeat, ergo quantum accedit novi liquoris, tantundem, ut per alia vaſcula regrediatur neceſſe eſt. Niſi hæc fieret pulmonum humectatio atque inunctio externa & interna, ob inſignem pectoris internum calorem, ſubito exareſcerent, ut amplius in ex- & inſpiratione tam commode explicari & complicari nequirent, quod tamen ad vitam ſuſtentandam humanam ſumme neceſſarium eſt. Pulmonum enim ſubſtantia, præter vaſa & membranas, veſicularum minutiſſimarum congregatio & conglomeratio eſt, quæ in reſpiratione, aëris in- & egreſſu expanduntur & contrahuntur, unde non infrequenter *Dyſpnææ* cauſa oritur, dum viæ illæ ſeu meatus exigui, per quos aër in veſiculas has penetrat, ſunt obſtructi, compreſſi aut conſtricti. Sic ad hunc morbum proclives aërem craſſiorem aut atomis tanquam floſculis aut plumulis refertum, ferre non poſſunt, quoniam tunc particulæ hæ craſſiores per anguſtos illos meatus tranſire non poſſunt. Quæ etiam *Dyſpnææ* cauſæ, ortum ſuum ex veſiculis his non ſatis benigne humectatis & inunctis, & non facile explicabilibus, ducit, qualis *Dyſpnæa*, in valde ſenibus ſæpe accidit. Per hos meatus reducentes & humores in pectore ſuperfluos reſorbentes, hic humor ſi quis exſtillaſſet, potuiſſet quoque reſorberi, alias ſi talis humor pectoralis, pulmones, cæteraſque partes, alias modice inungens atque humectans, majori copia affluat, quam refluendo conſumatur, tunc paulatim accreſcit, & cavitatem illam aqua replet, hydropemque pectoris producit, qui tamen quoque contingere poſſet, ſi vaſcula illa reſorbentia ſint obſtructa,

 aut

aut si alia advehentia aut lymphatica, aquam transferentia, exesa ac diaeresi affecta sint, ut humorem praeternaturaliter in cavitatem exstillent.

§. XVIII.

Deinde in ista cordis cum pulmonibus concretione, vascula illa lymphatica, per quae in pericardium humor destillabat, consolidata sunt, ac usu suo privata, hinc cor in statu suo naturali non existens, continuo quoque molestiam experiebatur summam, ut & respiratio ob convolutos, concretos & densatos pulmones minusque explicabiles, *Dyspnaeae* causa existebat. Sanguis quoque cum pulmonum officio, pro toto alteretur, & in naturali statu hominum extra uterum existentium, omnis sanguis transeat per pulmones; sic procul dubio etiam sanguificatio in hoc aegro vitiata fuit, cum illa pulmonum operatio adeo necessaria, non rite peracta fuerit. Quemadmodum enim communis fert sententia, quod primae concoctionis vitium, non facile emendetur in secunda, & hujus labes neque in tertia coctione ita dicta corrigi possit; sic vice versa, vitium tertiae concoctionis (liceat ita vocare) facillime communicatur secundae & primae concoctioni, hinc vitiata illa in corde & pulmonibus sanguificatione, & motu sanguinis laeso, procul dubio caeteri humores mali producti sunt. Quid enim agitatio & motus valeat in rebus & liquoribus multis separandis & mutandis, multae chymicae & pharmaceuticae operationes docent; hic vulgare saltem exemplum, butyri ex lactis cremore conquassatione confectionem proferam, quae si impetuosior plus justo aut lenior fit, butyrum non bonum, aut non colligitur.

§. XIX.

Quoniam itaque in pulmonibus & praecipue in corde ita sanguis movetur, commiscetur, alteratur ac praeparatur, ut postea aliis in visceribus facilius secrementa & excrementa sua deponat, procul dubio, ex tali vitio organico, tam cordis quam pulmonum, sanguificatio adeo vitiata fuit, ut postea bilis in hepate, non rite, & lege naturali conveniente modo segregaretur, unde duplex fuit natum vitium; primo enim cum bilis tanquam condimentum aromaticum & calidum, per ductum choledochum chylo, in intestino duodeno, affundatur, ut naturalis ejus viscositas attenuetur atque tollatur, aciditas nimia infringatur, illud ob bilem non rite praeparatam & segregatam, quoque non contigit, unde & chyli & humorum reliquorum viscositas & acerbitas aucta fuerit. Deinde cum in hepate non legitime, sanguis, sale volatili biliosoantea ibidem volatilisato ac dulcificato imbueretur, sanguis quoque viscidior & tenacior redditus est, nam hujus salis volatilis oleosi blan-

dissimi,

diffimi, qui tanquam fpiritus fanguini inhæret & hujus refpectu bilis amara in inteftina excernenda, excrementum eft, fed corpori humano imprimis chylo magnam utilitatem afferat.

§. XX.

Quandoquidem pituita tenax craffaque materia, in varias corporis partes deducta eft, etiam variæ obftructiones, inprimis in hepate exortæ funt, quoniam faburram fanguineam ex ventris inferioris partibus feu vifceribus pluribus redeuntem recipit. Nihil enim frequentius eft, quam quod *hydrops* ex hepatis obftructione ortum ducat, vel ut eam comitem habeat, funt enim in hepate, circa venæ portæ ingreffum, plurima vafa lymphatica, ligatura circa portam injecta, in brutorum vivorum fectionibus manifefta, quæ fi obftructa fint ut turgeant & rumpantur, aut ab acrimonia acri ftagnante erodantur, aqua contenta in ventrem paulatim exftillat, unde tum incipit in *afcite* tumere. Uti enim hydropicorum membra externa fiffuras aliquando agentia, aquam fundunt, ficuti vidimus aliquando fcrotum in hydrope & hydrocele guttatim magnam aquæ copiam fine ulla aliqua folutione continui vifibili, reddidiffe, ut æger præ madore continuo, decumbere vix aufus fuiffet, fic etiam cum vifcera ventris ita aquam fundunt, *afcites* oritur, feu ventris inferioris hydrops.

§. XXI.

Num hepar ex vafis lymphaticis hic dictis, ex ipfo hepate prodeuntibus, tum ex lymphaticis vafis, hepatis fuperficiem fubtiliter perreptantibus, obftructis, tantus tumor aquofus fieri poffit, ut hepar particulariter. Sicut in hydrocephalia cerebrum tumefcat, quæri poffit? ad hanc fententiam inclinare videtur *Hipp. Aph.* 55. *Sect.* 7. quando ait: *Quibus jecur aqua plenum in omentum eruperit, his venter aqua repletur & moriuntur.* Refp. Turgere poffet hepar non faltem aqua, fed fæpe, hidatides feu veficulæ plurimæ, aqua plenæ, in hepatis fuperficie exoriri poffunt, dum nonnulla vafcula lymphatica ita obftruuntur, ut turgeant, ac continuo, nova aqua fuccedens, in tantam molem & capacitatem vaforum lymphaticorum membranas extendat, ut veficas repræfentent, & hæc vafa fic obftructa, feu tales veficulæ, fi rumpantur ad omenti locum, feu ejus viciniam, aqua in ventre colligitur ac tumor inde oritur, & tali in cafu ut plurimum moriuntur: Quoniam talis hydrops ex nobili vifcere notabiliter læfo ortus, lethalis eft, hinc ut plurimum hydrops cum hepatis fcirrho feu obftructione incurabilis judicatur.

§. XXII.

Non opinamur tamen, ſola ex hac cauſa ſeu vaſis his obſtructis & ruptis oriri hydropem aſcitem; verum, in abdomine cum vaſa lymphatica frequentiſſima ſint, ut & in eo, circa vaſa ſpermatica copioſiſſima, uti ligatura eorum in vivis animalibus clariſſime demonſtrat, reperiuntur, talia quoque in aliis abdominis locis, & utero muliebri vaſa, lympham vehentia, frequenter ſunt conſpicua. Nam hic eſt confluxus plerorumque rivulorum lymphaticorum, tum copioſi tales rivuli aqua ſplendidiſſima gaudentes, aſcendentesque ex partibus corporis inferioribus & lateralibus, receptaculum commune chyli & lymphæ paululum infra diaphragma ſitum, ingrediuntur. Hæc vaſa quocunque in loco cum obſtruantur, aquam in abdominis cavitatem deſtillando, aſcitem & ventris tumorem producunt. Meſenterium, plenum eſt vaſorum lymphaticorum, & dubio procul, ejus venæ lacteæ, vaſa ſunt lymphatica, quæ aliquando chylum, ſemper autem lympham vehunt chylum diluentem, ut etiam de ductu chylifero certo aſſeritur; is enim non ſaltem lympham ex receptaculo chyli haurit, verum quoque rivuli lymphatici a latere continuo in eum intrant, unde quam facile quoque hydrops pectoris, ex horum vaſorum lateralium in pectore exiſtentium obſtructione & ruptura explicari poteſt.

§. XXIII.

Quod de humectatione & inunctione pectoris benigna diximus, ſimile de ventris cavitate aſſerendum eſt, quod ſcilicet inteſtina cæteraque abdominis viſcera & omentum & diaphragma in parte concava, qua abdomen reſpicit, & peritonæum, humore aliquo benigno inungi debeant, ne calore creſcant; in eſtina enim & cæteræ partes, calore tam interno quam externo aridæ fierent, niſi contigerit talis perpetua blandaque humectatio. Et ut dictum fuit, quod vix humor in corpore humano ſtagnet, quin corruptioni ſit obnoxius, & cum non in nihilum redigatur, tantundem ſemper humoris a vaſculis reſorbetur, aut in auras evaneſcit, quantum de novo accedit. Si vero plus aquæ in ventris cavitatem ingrediatur, quam regrediatur, aut ſi tenacior ſit, aut pori, aut vaſcula obſtructa, ut penetrare ac regredi nequeat, tum aqua hæc paulatim accreſcit, ſtagnatione corrumpitur, ac hydropem *aſcitem* producit. Sic ex plurimis cauſis, propter partium in ventre exiſtentium copiam, *aſcites* ortum ſuum ducere poteſt.

§. XXIV.

Cauſæ tamen omnis aſcitis efficientes ſunt, lymphatica vaſa turgida & lymphæ effuſio: quando enim vaſa lymphatica, vel ex glandulis

dulis conglobatis ortum ducentia, vel tanquam peculiaria vascula excernentia, ex glandulis conglomeratis orta, vel propter obstructionem rumpuntur, aut ab acri materia eroduntur, aqua destillat, aut quocunque modo in cavitate illa praeternaturaliter cumulatur, eritque hydrops. Adeoque pituita, aliaque crassa viscosa materia, vasa lymphatica, seu talia quae aquam vehunt, facile obstruuntur, ut lympha turgeat, seu per poros penetrare non possit, unde ob sanguificationis laesae vitium saepe oritur hydrops, hinc *Galenus* in Comm. 31. Aph. 12. Sect. 6. Statuit *hydropem fieri, cum sanguinis generatio vitietur, ac bona intermittatur praeparatio.* Mirum itaque non fuit, in hoc aegro, propter vitium in principalissimis partibus organicis exortum, sanguificationem ita laesam fuisse, ut caeteri humores omnes, imprimis lymphatici, viscosi ac vitiosi redditi fuerint, qui facile vasorum imprimis lymphaticorum obstructionem efficerent; praesertim, cum saepe, ob malam diaetam, tum ob aeris injuriam, aliasque causas procatarcticas, tanquam occasionales, proegumene, seu causa antecedens, & mala partium dispositio in actum deducatur: apud hunc enim aegrum, absque dubio, cum propter valetudinem adversam non continuo laborare ac aliquid ad sustentationem luctate potuerit, res angusta domi fuit, unde tum mala diaeta, tanquam tenacissimae materiae causa secuta est, unde obstructiones in vasculis minutissimis, & hydrops ortus fuit.

§. XXV.

Durior erat peritonei membrana, sicut contingit, ut plurimum in hydrope, ob continuum aquae crassioris & faeculentae contactum, idem testantur Authores multi, de pleura, quod durior soleat esse in thoracis hydrope, tam provida videtur esse natura, ut partes affectas, adversus malum intentum muniat. Viscera abdominis, cum praeternaturaliter in aqua stagnante & acriori fluctuarent, mutata multum sunt ac vitiata, praecipue tamen secundum suam superficiem externam. Sic praeter diaphragmatis superficiem abdomen respicientem, *peritonaeum*, *hepar*, *lien*, *renes*, *pancreas*, *receptaculum chyli*, *mesenterium*, *intestina* & quoque in foeminis *uterus & vasa sanguifera* in abdomine contenta inficiuntur, ut nemo non videat, quantum mali ex tali copiosa aqua in ventre stagnante & putrefacta, vitae intentetur. Hinc est quod paracentesis, id est abdominis per tubulum aculeatum sinistro in latere, una palma ab umbilico, & infra eundem apertio, parum prosit, licet aqua per vices tantum, secundum *Hipp.* mandatum *Aphoris.* XXVII. *Sect.* 6. notatum, educatur quoniam ut plurimum, priusquam ad talem operationem accedatur, omnia alia remedia fru-

ſtra tentata, ac ita modo temporis diuturnitate ac immodica illa aquarum ſtagnatione, viſcera corrupta ſint; ſi hæc paracenteſis, quamvis rariſſime feliciter aliquando ſuccedat, dum aqua in illa ſecundum artem paulatim depromatur, malum tamen plerumque poſtea redit, dum iſtius ſalientis aquæ fons præternaturalis non oppreſſus ac obturatus ſit. Illa *paracenteſis* plus utilitatis afferet, ſi aqua illa inter abdominis muſculos, aut inter muſculos illos & peritonæum ſaltem hæreret, ſic enim ſalva manerent abdominis viſcera reliqua, verum tum potius ad anaſarcæ ſpeciem pertineret hic hydrops, quia prudenti medico facile, aliis ſignis adhibitis & quoque tactu dignoſci poteſt, atque tunc ſæpe in umbilico protuberantia eſt, ac ibi exitum quærit aqua, quæ tunc aliquando feliciter, ſi caute fiat apertio, ſic educitur.

§. XXVI.

Hæc hydropicorum aqua non eſt ſerum ſanguinis exſtillans, uti in aliquibus accidit tumoribus, quoniam illa aqua in cochleari cocta, inſtar albuminis ovi non concrevit, quod experimentum ſatis probat, aquam hanc hydropicorum in aſcite, ex vaſis lymphaticis, aut lacteis ruptis manare. Quondam vir quidam doctus, pertinaciſſimo ſcirrho inter muſculos glutæos diu fuit vexatus, ex quo ſcirrho poſtmodum tumor mollis digitis cedens ortus fuit, cum alias durus ubique maneret, ex quo aperto, reliquo remanente, aquæ aliqua quantitas effluxit, quæ a nobis in cochleari effervefacta, albuminis inſtar coagulabatur, ut fit quoque in ſero ſanguinis, nam ex interna ruptura & fiſſura carnis & venularum in ſcirrho ita indurato, ſtillaverat ſerum a ſanguine coagulato ſecretum. Num autem ſic talis ſpecies hydropis, ex ſcirrho hepatis & quorundam aliorum viſcerum fiſſura, ut veteres aliqui ſtatuerunt, oriri poſſit, aliis dijudicandum relinquam, ego ſaltem hic frequentiſſimam hydropis aſcitis cauſam ſtatuerem, eſſe continuo manalia vaſa lymphatica, rupta aut exeſa, unde quoque ob lymphæ ita emanantis defectum in ſanguine, ut plurimum immodica ſiti tentantur aſcitici, & quamvis tunc plus aqua, ſed extravaſatæ in ventre contineatur, nihilominus, ſic ſanguis ſiccioris temperamenti eſt, ac ſuo naturaliter diluente humore caret, unde quoque reliqua lympha, cæteras cavitates, imprimis os humectans, deficit, ac ſal non ſatis diluitur. Ideo etiam urina multorum hydropicorum rubicundiſſima eſt, quoniam ſal tunc reſpectu lymphæ in ſanguine abundat, nec non effluente & deficiente lympha non ſatis irrigatur atque enervatur.

§. XXVII.

Hic quæstio aliqua enodanda venit de tympania, seu hydrope sicco, an talis sine ulla aqua in ventre extravasata, accidere queat? Ad hanc quæstionem enucleandam notandum, quod in tympanitide, venter, flatibus extravasatis, immodice turgeat, quos oriri putant, cum in vapores resolvitur aqua, ac flatus constituit, unde *hydrops* ille, uti ventus in macrocosmo *siccus* vocatur; sed hic quoque operæ pretium erit, hujus hydropis ortum & naturam investigare. Flatuum locus naturalis est imprimis, ipsa intestinalis fistula, in qua, naturaliter flatus nonnulli ad juvandum motum peristalticum & excrementa propellenda continentur, hi flatus, si extravasati in cavitatem ipsam ventris penetrent, tympaniam producerent, seu abdominis tumorem tympani instar expansum; sed non nollem hic judicare, intestina in hoc morbo exesa aut vulnerata esse, ut flatus in ventrem penetrent; quoniam tunc non tamdiu morbus ille protraheretur, & non solum flatus, sed chylus & alia liquida in ventris cavitatem intrarent. Tamen videtur causa minus esse gravis, quoniam materia peccans resoluta est, quod quidem in cura hydropis intenditur, experientia tamen contrarium docet, quod hic hydrops curatu difficillimus sit, verum cum locum naturalem & ortum flatuum præcipuum, intestina statuamus, sic inde etiam ut plurimum flatus præternaturaliter constitutos & extra locum suum naturalem, præcipue in abdominis cavitate existentes, deducemus.

§. XXVIII.

Non enim asserimus in tympanitide intestinalem fistulam flatibus saltem nimium turgere, tunc enim cura ejus esset facilior, cum flatus illi vel per enemata applicata, facile expellerentur, sed in tympanitide flatus illi in cavitate ventris continentur extravasati, quod accidit, cum isti quidem in intestinis copiosi generentur, ac simul per venas lacteas ruptas seu exesas lente lenteque in ventris cavitatem ingrediantur, adeoque sæpe eandem cum ascite causam, tympanites agnosceret, materiaque tantum differret; nihilominus cum præternaturaliter variis in locis flatus aliqui generari queant, sic per alia vasa rupta & aperta, flatus, non tamen tanta copia, quam ex intestinis per venas lacteas ruptas, prorumpere queunt, ac ita rarissime tali modo producetur ingens tympanites. Verum notandum hic, quod raro vel nunquam sola existat tantum a flatibus orta tympania, quin simul adsit aqua, cum per eadem vasa lactea per quæ flatus penetrant, simul quoque aqua transire possit, præsertim si venæ lacteæ

rupta,

ruptæ, causa hujus hydropis sint, per quas continuo copia lymphæ tendit: hoc docet quoque ut plurimum experientia, & in hoc quidem ægro flatus aliqui aderant cum aqua, ita ut ascites raro detur sine aliquibus flatibus, & tympanites rarius sine aqua, sed a potiori denominatio desumenda.

§. XXIX.

Flatus præcipue in intestinis generantur, imprimis in intestino duodeno, cum ibidem materia viscida & tenax, seu aliquando etiam aquosa, a bile affluente quidem resolvatur, sed non satis, quin adhuc flatus conficere queat. Sic æstate calidissima, aqua quidem dissipatur in vapores, qui tamen ventum non constituunt, verum in vere & autumno venti copiosiores & robustiores ex vaporibus aqueis non sufficienter resolutis, sed progressivo motu plus quam vario agitatis, oriuntur. Hinc etiam est, ut tympanites periculosior & curatu difficilior sit, nam duplicem materialem causam agnoscit, *aquam* sc. & *flatus extravasatos*, deinde flatus illi crudi & tenaces non facile propter expansionem suam in vascula regredi, adeoque secundum *Hippocratem* ex venis in ventrem confluere queunt. In tympanitide duplex illa causa quoque vitiata est, unde illa hydropis species quoque curatu difficilior existit, bilis enim & pituita præternaturaliter sunt constituta, & secundum nonnullos una succus melancholicus, adeoque multiplex causa summopere vitiata, multiplex malum constituit.

§. XXX.

Ut ad clariorem ascitis & hydropis causam veniamus, hydrops distingui posset in particularem & universalem: Particularis est, quando in aliqua parte saltem, vasa aquam vehentia, vel saltem sint obstructa ut immodice turgeant, aut exesa vel rupta sint ut aqua extravasetur, uti in capite si hoc fiat *hydrocephalia* vocatur, quæ vel extra cranium est, atque tunc tumor se satis manifestat vel intra cranium & tunc difficilius nisi ex aliis signis cognoscitur, sic in scroto vocatur *hydrocele*, in utero, *hydrops uteri*, in pectore, *hydrops thoracis*, in alia quacunque parte si existat, tumor aquosus vocatur, si ibidem saltem aqua ita stagnet aut extravasetur ut tantus fiat confluxus cum partis tumore; adeoque hi humores aquosi loco saltem differunt, cum utrobique vasa lymphatica, propter obstructionem aut compressionem ita turgeant aqua, ut valde tumeant, rumpantur vel exedantur, ut in locum affectum, aquam quam vehunt effundant.

§. XXXI.

§. XXXI.

Universalis vero dicetur *hydrops*, quando totius corporis habitus, viscida aqua, ut in *leucophlegmatia*, vel fluidiori, ut in *hydrosarca*, vel *aqua intercute* immodice turget, tum enim vasa lymphatica cutanea, & alia quae musculorum fibras perreptant, ita tument pituita aut aqua, ut inde intumescentia oriatur, vel etiam quando loco pinguedinis in cellulis membranaceis, imprimis membranae adiposae, colligitur viscosa aqua aut pituita loco adipis, unde quandoque initio pinguedinem mentitur *leucophlegmatia*.

§. XXXII.

Secunda species hydropis illius est, cum venter turgeat aqua, praeternaturaliter extravasata, uti in praecedentibus explicuimus, & quamvis putaret quis, referri debere hanc hydropis speciem ad particularem, cum saltem in ventre sit, multas tamen ob rationes ad universalem spectat, primo, quoniam in ventre inferiore plurima continentur viscera, quae simul ab hac extravasata aqua pessime multantur, deinde quoniam in abdomine, tanquam in officina communi & universali pro toto corpore fit nutrimenti praeparatio. Denique, rarius solus venter ita aqua turget quin simul pedes tumeant, uti recenset *Galen. Secund. Prognost. Cap. 1.* Et scrotum in viris tunc frequentior vexatur & tumet, quoniam aqua non solum descendit gravitate deorsum ex ventre, sed nonnunquam etiam per processum peritonaei tendit, ac occultas vias in scrotum usque quaerit nec non in pedes translabitur.

§. XXXIII.

Sicuti videmus catharros, inter cutim & musculos haerentes, ab unaque parte in aliam transgredi, & quemadmodum in praxi saepe numero experimur, quod humores in capite ex contusione, aliaque causa exorti, postea saepe ad genas, collum, & pectus externum delapsi sint, uti tumor ac color satis demonstraverunt; tum materia extravasata vias & meatus quaerit, inter musculorum fibras & interstitia, sicuti in catharro, cujus natura in lympha acri extravasata ita ruente existit, contingit; idcirco quoque, in hydropicis pedes circa vesperam plus tument, quam cum aeger decubuerit in lecto, quoniam tunc gravitate, materia pressa, magis deorsum tendit: Porro in ascite partes inferiores ut plurimum quoque intumescunt, quoniam omnis lympha hoc in affectu tenacior ac inertior in motu est, idcirco gravior, per vasa lymphatica ex partibus inferioribus, non tam facili negotio

 ascendit,

ascendit, sed cumulata, tumores in his partibus producit, hinc hydropem, pedum sæpe insolita & diutina gravitas & lassitudo spontanea, imprimis cum tumore juncta, prænunciat. Hoc quoque illi mirum non videbitur, qui considerat quanta vasa lymphatica ex scroto per processum peritonæi cum vasis spermaticis ingrediantur, ac continuo lympham in chyli & lymphæ commune receptaculum reportent, ut in vivi animalis sectione, horum vasorum ligatura demonstratur. In fœminis quoque ex vasis lymphaticis ita male affectis ac turgidis, oritur hydrops uteri, qui ascitem mentitur, seu auget.

§. XXXIV.

Quæstio hic non levis explicationem meretur, quomodo aqua illa in ascite extravasata, tanta copia naturæ vi & tanquam crisi, seu materiæ peccantis subitanea alia excretione per alvum vel vesicam exoneretur? atque ita secundum *Hipp. Aphor. 14. Sect. 6. e venis in ventrem confluat*, vel quomodo vi sudoriferorum, purgantium fortiorum & diureticorum, aqua illa vel per sudorem, alvum vel urinam evacuetur? licet tum tumor sæpe redeat. Nam ex solo *succo ireos nostrat.*, crudo non cocto ad *unc. sem.* vel *drach. VI. cum melle rosar.* aliquoties assumpto & repetito, præmissis quibusdam alterantibus, evacuatum vidimus hydropicorum ventrem, imo curatum, si viscera non fuerint plane antea corrupta: sed post evacuationem aliquoties repetitam, denuo medicamentis aptis ac idoneis corroborandæ sunt partes & vires, de hoc medicamento adeo gloriatur *Gordonius* in suo *lilio medicinæ*, *Part. 6. Cap. 5.* quando inquit: *de iride nostrat. Proculdubio omnem curat hydropisin, quæ manu humana fit curabilis, dum tamen continuetur, educit enim quotidie, tres vel quatuor scutellas aquæ citrinæ.* Similem ferme effectum præstat succus corticis mediani sambuci, ebuli, & alia quam plurima medicamenta; quasi saltem hic posset, per quas vias aqua hæc redeat, vel in fistulam intestinalem, vel vesicam, cum extravasata fuerit, atque secundum *Hippocratem e venis in ventrem confluat*, uti ait citato *aphorismo*.

§. XXXV.

Quamvis non semper talis effluxus aquæ, magnus & subitaneus in hydropicis salutaris sit, sum enim expertus in viro hydropico, cujus venter immodice intumuerat, diabetem, seu *hydropem ad matulam ortum* fuisse; adstantes enim, ex rei raritate consternati, me accersiverunt, ut num quid spei superesset, judicarem, vidi itaque ab immodica urinæ excretione, paucarum horarum spacio ventrem detumuisse, hinc

hinc parum spei, multum periculi subesse prædixi, quoniam *omnis mutatio subitanea periculosa est:* In hydropicis enim cum extravasata sit aqua, procul dubio aliquid quamvis non tantundem quantum accedit, per vascula resorbetur. Quæ materia cum sanguinem ita ingrediatur, quamvis malam constituat temperiem, tali tamen imbuit conditione, ut si subito, hoc temperamento privetur, vitalem quamvis labefactatam in corde effervescentiam excitare nequeat; quemadmodum quoque videmus in hominibus spiritu vini abutentibus, usu evenire, quod ii subito desuescere nequeant, quin ægre ferant, quandoquidem sanguinis temperamentum vitiatum est, si vero hæc mutatio lente per vices fiat, ut in excretione per paracentesin instituenda suadet *Hipp.* tunc plus adferret utilitatis.

§. XXXVI.

Hic tamen quæri possit, qui fiat, quod aqua hæc in locum suum naturalem redeat? Notandum est primo, quod si in tali hydrope aqua adhuc in venis seu in vasis obstructis & expansis contineatur, neque extravasata sit, uti in hydatidibus multis, in abdomine sæpe excitatis, contineatur, quod tunc facile, transitus aquæ istius secundum venas seu vasa, in ventrem tanquam humorum metathesis & crisis fiat. Sic forsan intelligendus erit *Aphoris* 14. *Sect.* 6. quando ab *Hippocrate* asseritur. *Quod ab hydrope detento, si aqua secundum venas in alvum fluxerit, solutio fiat*, seu ille morbus desinat; quo autem modo, in dubio relinquitur. Gravior autem quæstio de aqua oritur extravasata, & in ventris cavitate fluctuante, quomodo tunc vi purgantium, vel naturæ, vel morbi, talem metathesin seu transpositionem admittat? quam confirmare videntur purgantia fortiora in hydrope tali, adhibita, si enim ullibi convenirent purgantia, prodessent, præmissis alterantibus, omnino in hydrope, fortiora; quoniam materia turget, ut *Hipp. Aphoris.* 22. *Sect.* 2. & hinc est, si hydropici tales; dicta conditione purgentur, *facile ferant*, secundum *Aphoris.* 25. *Sect.* 2. *Si qualia purgare oportet, purgentur, confert & facile ferunt.* Sic in hydrope seu ascite vehemente, cum tumore scroti amplissimo, proculdubio ab aqua extravasata orto, præmissis attenuantibus & diureticis aliquoties repetitis, per repetita purgantia, venter evacuatus est ac decrevit, & scrotum plane detumuit. Statuendus itaque est transitus, & quidem ille facilius concedi potest, si secundum §. 16. *& seqq.* putemus, in singulis corporis humani cavitatibus, non saltem humorem humectantem, per peculiaria vascula, affluentem, verum quoque meatus in his dari resorbentes humorem, si functus fuerit suo officio, ni stagnaret, affirmemus, unde quoque, si hi meatus

 obstructi

obstructi sint, & plus aquæ affluat quam refluat, uti antea quoque in fine §. 23. ascitem efficere posse, statuimus.

§. XXXVII.

Quamvis ad sensum difficulter viæ demonstrari possint, ratio tamen sæpe a nobis allata tales persuadet, uti enim in intestinis venæ lacteæ non hiare videntur, quum ipsa inflata, seu alio quovis modo tractata, non foraminulenta, sed integra appareant, nihilominus, magna copia liquorum ex intestinis in venas lacteas transit, imprimis in illis, qui ingentem copiam potus diuretici hauriunt: Talis enim vasorum multorum conditio, & hinc eorum transitus, in corpore necessarius, quando enim per medicamenta, tum alterantia, tum imprimis purgantia acriora, pori illi seu meatus aperiuntur ac sollicitantur, ut motu quasi peristaltico potentiori, illa vascula agitata, non saltem in intestinorum fistulam per peculiaria vascula humorem emittant, sed quoque alia sint, quæ iterum plus liquoris extravasati ex ventre exhauriant, aut absorbeant. Ita enim corporis habitus externus in cutaneis vitiis, per alvum evacuatur, uti ex gr. in scabie fœda, aut psora & cæteris his vitiis externis, a melancholico succo crasso oriundis, per purgantia fortiora, dum materia vitiosa stagnans & quasi extravasata revocatur & per intestina evacuatur: Sic enim vel crisi, vel arte, vel alio modo, materia illa in ascite, per hæc vascula seu meatus in venas reversa, atque hinc ex sanguine, peculiaris fermentationis, vel effervescentiæ, vel criseos ope, tanquam fæx, per loca excretoria maxime solicitata excernitur, quæ prout sunt purgantia vel diuretica, vel sudorifera, vel per alvum ducentia, sic pro qualitate sua, materiam peccantem simul alterant & vasa excretoria, certis & singulis excretionibus dicata irritant. Simile videmus in naribus, per quas non tantum materia excernitur, verum quoque ut in odoriferis & balsamis aliisque errhinis subtilioribus & bene olentibus apparet, vires sed vaci lantes, sæpe subito restaurantur, quod non aliter fieri posset, quam quod aliquid ex balsamis in narium vascula peculiaria penetret ac multæ balsamorum odoriferorum gratorum particulæ immediate ingrediantur sanguinem.

Respondentis Exercitatio Anatomica, de Villis Intestinorum.

§. I.

Quam plurimi licet eruditorum in vasto anatomes pelago accurata indagine microcosmi partes inter cæteras eminentiores non tantum, verum

verum & exiliores explorauri velificaverint; imo hujus scientiæ portum jam tenuisse sibi imaginati fuerint; nullum tamen, teste SENECA, *vel post mille annos natum, occasio discendi & novi quid adjiciendi deficiet.*

§. II.

Villi intestinorum tunicam interiorem; sicuti animantium nonnullorum pellem unde nomen traxisse videntur) obtegentes, pars nauci olim nullinsque apud anatomicos usus, projecta alga viliores habiti, si intimis inspiciantur, structuram continent plane admirandam; unde magni quid in recessu habere, & indagine nostra & admiratione vel omnium dignissimos esse, cuivis æquo operum DEI contemplatori subolet, eoque magis, quia exiguis machinis natura, quæ delectatur minimis, magna plerunque molitur opera

§. III.

Tunica villosa Lindano crudior tantum est & limosa chyli pars, ut sit veluti lorica contra offensas: Rugosum aut spongiosum mollissimæ substantiæ *perizoma* (forsan περίζωμα) vocat PECQUETUS, ut alimentorum asperitas innoxie transeat, & qui subtilior succus est, ex fæcibus in venas lacteas transcolatur: BILSIUS muscum villosum vocat, per quem vaporis specie transeat chylus: *Joh. van* HORNE in tenuibus crustam similem esse quoad usum, *filtro pharmacopolarum laneo* asserit; quoad substantiam velamentum *bombycinum*: WILLISIO intestina ejusmodi *crusta villosa*, qua ventriculus obducitur, incrustari videntur, & propter eosdem usus, videlicet ut vasorum ora obtegat & chyli aliorumque contentorum appulsus sustineat: PECHLINUS curiosius in tubulos serum in intestina stillantes inquirens, non minimam purgationis partem ex intestinorum villis fluere persuasum habet: nos suo quemvis sinimus abundare genio; quid autem circa hæc occupati accurato scrutinio observaverimus, ne lateant diutius, hic exponere opportunum duximus.

§. IV.

In canis anatome in contemplatione *tunicæ internæ* seu *bombycinæ* incidimus (calentibus adhuc intestinis) in *capillamenta albicantia*, inter cæteros intestinorum *villos* prominentia, hinc inde fluctuantia, vasis lacteis, quæ transparebant per tunicam intestinorum extimam, continua & annexa.

§. V.

Quod ut iterato tentamine nobis certius constaret; canem bene pastum, quinque abhinc horis vivum cultello subjicientes anatomico, curiosius in *vascula* prædicta inquisivimus; eadem specie *capillamenta albicantia* nobis obtigerunt, ceu productiones vasorum lacteorum, fluctuantes inter cæteros intestinorum *villos*, quas quidem productiones radices & origines vasorum lacteorum esse non dubitavimus.

§. VI.

Nec specie veri carere videbatur hocce inventum: Etenim cum chylus oscillis vasorum lacteorum ex fæcibus alvinis elicitus (non secus ac terræ succus ab arborum radicibus) vel semel receptus, uniformis sit & simplex humor, nec ulteriori secretione aut segregatione opus habeat, quin, ad massam sanguinis ut feratur, scopus unicus sit & intentio naturæ, non opus esse videtur structura glandulosa, qua humores commixti, diversa qui a se invicem instituunt itinera, commode segregantur, & per diversa vasa derivantur facilius: nempe poris & vasorum osculis vel semel susceptus, recta & plana via ad sanguinis massam pergeret, quam per glandularum mæandros traduceretur, non citra obstructionis periculum. Quæ in itinere occurrunt glandulæ mesenterii globosæ, tantum abest, ut chylo sint impedimento, ut vel potius motum ejus & progressum, laticem dum affundunt, promoveant, & ad commune chyli receptaculum accelerent.

§. VII.

Nec sane forte persuasum habuimus, radiculas memoratas motu esse præditas, quo mechanice ad occursum particularum & amicarum nutritiarum hient (*nam & hic Dii sunt*) & oscilla pandant, horreantque & obserent eadem ad minus acceptarum occursum. Etenim cum fluctuare viderentur, vi atque constrictione fibrarum intestinorum circularium coarctarentur prædicta capillamenta, relaxatione potius, dum hiant osculaque pandunt, chylum abligurire, & quasi pitissando transmittere verisimile videbatur; motum autem intestinorum peristalticum id facere, ut abligurientibus apte offerantur devolutæ hinc inde particulæ chylosæ.

§. VIII.

Et hæc ratio videbatur, quod ex demortuorum intestinis humor nullus nec flatus in vasa lactea propelli possit, quem tamen toto die sponte sua perfluere videre est in vivis.

§. IX.

§. IX.

Lustravimus alio tempore percolationis chyli organa; tunc autem non tantum excidimus opinione nostra; usque adeo verum est, uni vel alteri experimento fidendum non esse; observavimus enim in alio cane dicta *capillamenta albicantia* tunicæ intimæ, ceu crustæ intestino um adhærescere quidem & fluctuare, sicut in prioribus canibus; facta autem lotione, constitit eorum nonnulla dilui & abscedere; unde tantum non in eam devenimus sententiam, non esse nisi filamenta chyli muco permixti.

§. X.

In alio cane calentibus adhuc intestinis contemplati ope microscopii tunicam intestinorum internam, in confiniis jejuni. observavimus eam referre *textum quoddam turbulatum*, ex innumeris corpusculis coagmentatum, quorum in apicibus apparuerunt *foraminula concava*, quæ frigescentibus abhinc intestinis sensim oblite ata fuerunt; tandem ex accuratiore indagine ipsos intestinorum villos esse constitit.

§. XI.

Nec in his tantum experimentis acquievimus, verum rei hujus veritatem penitius indagare conati fuimus, in ansere flatum per ramum venæ portæ in cavum intestini penetrare a'i s jam certiores facti, per eundem ductum atramentum siphone injecimus; id quod vascula vel minima, citra valvulæ ullius remoram pervasit, & in ipsum quoque intestini cavum penetravit; Inciso hinc intestinulo, innumera in tunica intima conspicati fuimus *puncta nigricantia*, quæ in aqua limpida fluctuarunt & in *filamenta nigra* explicita fuerunt. Rei novitate allecti microscopium, egregium anatomicorum adminiculum, adhibu mus: Tunc demum eleganti specie apparuerunt; non tantum capillamenta humore nigro distincta, sed & in unoquoque eorum vasculorum exilissimorum ramificationes pampiniformes, elegantissimæ; adeo, ut ex uno stamine plures prodierint surculi, villis intestinalibus ceu vaginulis reconditi, nec ullus mihi visus fuit villorum, quem ad extremas usque oras similia non perreptarint vascula exilissima, tanto evidentiora, quanto penitior humor injectus penetraverat, qui in ipsum quoque intestini cavum alicubi excidit.

§. XII.

Similes in caninis intestinis liquorum *injectiones* tentavimus, quibus totus intestini ambitus nigricans evasit: Eodem inciso contentisque scalpello remotis, guttulas injecti atramenti hinc inde observavimus: abhinc portio-

portionem ejus microscopio subjecimus, & similia, uti in anseris intestinulis, *capillamenta nigrantia* deprehendimus, quæ similia perreptarunt *vascula tenerrima*, in summitate præsertim conspicua, in nonnullis *bifida*, ad instar linguæ serpentis, alibi *orbicularia* instar coronæ, evidentiora tamen in anseris, quam caninis villis fuerunt.

§. XIII.

Ex his observationibus & experimentis anatomicis, imprimis ex subtili & elegantissima *villorum intestinalium* structura, elucescit actio & usus illorum, quis autem æquus naturæ contemplator, perspecta subtili hac villorum fabrica, tunicam villosam cum LINDANO, crudiorem tantum & limosam chyli partem statuat? Quis cum PECQUETO περίττωμα? Quis cum HORNIO filtri lanei pharmacopolarum usum attribuat? aut cum WILLISIO, qui intestina, crusta ejusmodi villosa, qua ventriculum obduci, persuasum habet (cum tamen facilius nodos in scirpo, quam in illo villos, quæsiveris) id usus assignet, ut vasorum ora obtegat, & chyli aliorumque contentorum impulsus sustineat? PECHLINUS eximium quidem usum villis attribuit, at, quod fieri amat, plus nimis suæ sententiæ addictus, dum fontes colluviei a purgantibus perquirit, perperam forte villos ad horum numerum revocat: Etenim organa excretoria innumera eaque speciosissima tanto glandularum, partiumque hydraulicarum apparatu per totum intestinorum tractum occurrunt, ut frustra futurus sit, qui post vastum hepar, pancreas eximium, glandulasque ventriculi & intestinorum numerosissimas alia organa excretiora in his locis quæsiverit.

§. XIV.

Aliud restat, si non æquale, certe majus naturæ opus, quod in his locis peragitur, quodque sine peculiaribus organis perfici naturæ ordini adversatur; *Percolatio* scilicet *chyli*. Cum vasorum excretoriorum tantum videamus numerum & apparatum, incerniculorum certo haud minor erit pro tanto naturæ opere necessitas, id quod natura vel digito nobis monstrare videtur: Etenim in nullo non animantium genere inveniuntur *villi*, & ita disponuntur, ut in ventriculo, nulli, neque vasa lactea, abhinc autem infinita series villorum, præsertim per jejuni tractum, ubi lacteorum magna occurrit frequentia, inveniantur; adeo ut *hirsutum hoc, illon* autem *magis glabrum* conspiciatur: In crassis canis cujusdam intestinis nullos observavimus villos, adeo ut *vasa lactea* & *villi* intestinorum undique sese comitari videantur: quod quidem luculentum est τεκμήριον, *villos* chylum ex alvinis fæcibus absorbere, continuisque ac sociis *lacteis* committere absorptum, id quod structura, quam supra ob oculos posuimus, plane persuadere videtur.

§. XV.

§. XV.

Neque enim tantum propagines mesaraicarum unumquemque villorum eleganti ramificatione subeunt, sed & oscula earum versus intestina hiant, ita ut non tantum flatus per ramum mesaraicum penetraverit in intestinum illudque inflaverit, quin ipse humor atratus per eundem canalem injectus in intestinum guttatim exciderit, per nulla alia, quam quæ in villorum cacuminibus conspicati sumus ope microscopii orificia; sed & vice versa intestino, parte inferi re ligato, flatus superius immissus per eosdem canales mesaraicos penetraverit, id quod commeatus viam satis supe que monstrat experimentum: Tum vel illud quoque innuere videtur, quod vascula tenerrima recondantur villis, seu thecis pulposis, ut citra offensam prætereuntium vim sustinere possint, & *villis* ceu totidem *spongiolis* obvoluta imbiberent chylum, inter densam eorum congeriem stagnantem, quibus absorptus facile vasculis contentis traderetur, & abhinc ulterius ad sanguinis massam derivaretur.

§. XVI.

Cæterum non est dubium, quin ea animalia, quibus *lacteorum apparatum* largitus est summus rerum conditor (quæ in volatilibus, quantum quidem nobis constat, desiderantur) chylum hauriant, & a fæcibus alvinis delibent per lacteorum extrema, villis intestinorum forte simili modo implantata, quo in volatilibus sanguifera solere experimentis constat: Pateret autem clarius, si experimentum, quo valvulas lacteorum superare posset *mercurius*, in antlia pneumatica, *methodo Nuckiana*, prospere succederet.

§. XVII.

Exinde quoque colligere licet, legibus naturæ atque organi colatorii structuræ non repugnare, siquidem chylus per venas quoque mesaraicas dicatur ad sanguinis massam vehi. Id quod vel illa *observatio anatomica* indigitare videtur, quod propagines *mesaraicarum* majori numero & specie appareant in villis volatilium, quam illorum animalium, quæ lacteis natura instruxit. Ὁμοῖα his vid BOHN. Differtat. Physiolog. 5. §. 18. & 22. Diversitas nempe animalium, quam instituit summus rerum conditor, diversa sibi voluit organa, ita fabrefacta, ut cuivis illorum congrua forent in suo genere & convenientia.

Sic tentasse vadum, satis; isthic, dum datur ultra.

CCLXVIII.

JOH. DE BUCHWALD,

DE DIABETIS CURATIONE

Cum primis per Rhabarbarum

RESPONDENTE NICOLAO RYBERG.

Hafniæ 1733.

§. I.

DIABETES, quam lienteriam seu diarrhæam quoque nephriticam vocant, sive hydropem ad matulam, Aur. Cornel. Celso dicitur urinæ nimia profusio, pag. 234. editionis Almeloveeanæ. Morbus autem rarissimus est; id quod & antiquissimi, & remotioris pariter, ac nostri temporis Practici Medici, ad unum omnes testantur. Siquidem Viris etiam, amplissimæ praxis claris, per longam annorum seriem haud obvenire solet. Galenus, se duos tantum vidisse, qui diabete laborarint, suis scriptis testatur. Guilielmus vero Fabricius Hildanus Centuria V. observat. 53. scribit: se modo in unum incidisse, hoc morbo afflictum. Is puer fuit septêm annorum, qui postea facta jam sanatione, iterum decumbens, vitam posuit. Nec plures Hildano obtulit vasta diuturnaque praxis Medico-Chirurgica.

§. II.

Raro itaque diabetes obvia, sed acutus est morbus, ac periculosissimus, qui mortem affert nisi primo statim principio remediis optimis, multoque usu probatis, levetur. Ejus tamen curationem plane omiserunt medicinæ quidam scriptores, alias haud parum celebres: quod in *Stahlii* quoque praxi, tam in priori editione 1728, quam in posteriori

posteriori 1732. à Pelargo edita, factum est. Et idem praeterea multis aliis, tum veteribus, tum recentioribus, contigit, quorum medica scripta extant. Imo vero hinc inde medici longe experientissimi sunt, qui per multos quidem annos feliciſſimo ſucceſſu, medicinam exercuerunt, sed diabetis curationem nunquam ſuſcepere.

§. III.

Est autem diabetes, frequens, velox, cruda atque copiosa urinæ excretio, cum doloribus hinc inde in ægrotantis corpore vagis, (quales in febri hectica dolores jugiter fere observantur) sitique inexplebili, neque minus universi corporis tabitudine. Tanta lotii copia reddi solet, ut aſſumptorum fluidorum omnium proportionem valde ſuperet. Atque hæc ad veram pertinent diabetem; quæ multum a ſpuria, ut vocant, ſeu notha differt. Etenim hæc interdum ſimul eos affligit, qui variolis, morbillis, aliisque febribus exanthematis ægrotant. Tum vero vix aliud quam ſymptoma eſſe deprehenditur; & una cum primario, quem tantum comitatur, morbo, tolli ſolet. Itque paucis, aut interdum nullis potius medicaminibus, ſed temperata victus ratione atque genuina diæta, ſæpius efficitur.

§. IV.

Per genuinam vero diætam id intelligo, ut præter alia aër ſit temperatus, nulliſque exhalationibus fœtidis &c. infectus. Nimius enim calor, tum cubiculum, tum lectorum, in febribus exanthematicis, aliiſque acutis, non minus nocet, quam vis major frigoris.

Præterea huc potus pertinet ſufficiens, at aquoſus, cum fruſtulo panis primarii, vel alio modo leniter coctus, & iteratis quidem ſed leviſſimis hauſtibus tepide propinatus. Utiliſſimum etiam ſerum lactis eſt, quod vim temperandi atque abſtergendi habet; ac, præter alias virtutes, alvum quoque apertum cum euphoria ſervat. Id quod veteres ſcientiæ medendi principes, non celebrarunt tantum, ſed in febribus etiam calidioribus, cumprimis in biliosa, frequenter commendarunt. Nec omnino utilitatis expers iſte potus hodie adhuc foret, ſi modo frequentius ægris, inprimis biliosa febri laborantibus daretur: quod mea me docuit experientia, cum & antea haud raro, & nuperrime, paucas ante hebdomades, in epidemica febri catharrhali, cum ingenti ſiti, haud ſine emolumento, illum adhibuerim. Facili autem negotio æſtivo tempore parari & haberi poteſt, cum lac tum ſponte aceſcat, quod ſerum lactis naturale vocatur, artificiale contra fit omni tempore; ſi lacti dulci ebullienti paulolum ſucci citri, aliave ſubacida, pro

morborum, ætatis, sexus, temperamentorum &c. discrimine, admisceantur, quo facto, particulæ butyri & casei coeunt, & serum percolari queat, ac bibi.

§. V.

Sed de spuria diabete, cujus acta medicorum Berolinensium Decade 1ma vol. V. pag. 34. exemplum habent, non est in præsenti agendum, quare eam fusius persequi supersedeo.

Ex allata veræ diabetis descriptione, ea illucescunt signa, quæ hoc mali genus indicant. Lotium quippe, quod abundanter effunditur, tenue, crudumque, ac sedimento nullo permixtum, subdulci autem sapore præditum est. Ad colorem quod attinet, eundem sæpe urina refert, quo infecti fuerunt liquores hausti: lac enim dulce & emulsiones amygdalar: dulcium &c. à diabeticis haud raro albidi coloris (id quod *Hildanus*, *Tulpius*, *Dolæus*, aliique mecum observarunt) iterum eminguntur, facta aut nulla, aut exigua tantum mutatione.

VI.

In causis hujus morbi præcipue commemoranda est laxitas partium, ventriculi, intestinorum, maxime autem renum. Ea enim efficit, ut ingurgitata fluida retineri nequeant, sed viam mox inveniant, qua illico transmittantur. Atque hoc imprimis accidit, si renes nimium debilitati fuerint ac remissi, ut effusionem illam retardare non valeant: cujus rei exemplum videre licet, in *Friderici Hoffmanni* Medicin. consultatoriæ partis 1mæ decuria V. pag. 219. sub titulo: diabetes ex læsione calculi, in uretere dextro, orta.

Si quoque largius, quam par est, diuretica adhibeantur medicamina, hæc non parum interdum ad excitandam diabetem afferre possunt. Neque minus ad hujus causas accedit immodicus usus alimentorum, quæ urinam pellunt. Sed alia tamen, ut puto, ratio subest, cur molles nostri corporis partes cunctæ, in hocce morbo, diffluant; ideoque etiam pinguedo omnis, membrana adiposa (quæ pro secundo universali integumento haud immerito hodie habetur) omentum, adeps quæ circa mesenterium, renes, aliasque partes, invenitur, velut colliquescant: quanquam ad causas hujus mali etiam referri possit febris hectica, cum doloribus istis vagis juncta, quam huic malo adesse, non à me tantum, sed & multis aliis medicis practicis observatum est. Illa enim febris pinguedinem, mollesque nostri corporis partes ceteras liquefaciendo, in lympham serumque convertit.

Nec licet tamen temere hac de re statuere aut conjecturis audacter nimium indulgere. Si quid certi afferendum, decet ea circumspecte sequi

ſequi veſtigia, quæ ipſa rerum magiſtra experientia commonſtrat. Rarius autem ille morbus incidit, eoque minus mirandum, non certo ſatis uſu conſtare de omnibus quæ ad diabetem ſpectant. Ego enim ingenue confiteor, me non penitus exploratam habere cauſam proximam quæ molles noſtri corporis partes in lotium convertat. Ideoque illius indagationem, curioſius inſtituendam, ingenioſioribus phyſicis relinquam.

§. VII.

Job. Dolæus in encyclopædia ſua medica, pag. mihi 327. peculiarem diabetis cauſam quoque nobis tradidit. Tubulos, inquit, iſtos per omentum ex fundo ſtomachi prodeuntes nimis laxatos culpo: per hos enim patentiores ductus, ſine mora pergit ad renes vel veſicam, quicquid eſt potulenti. Huc ſpectant etiam pori veſicæ nimis aperti; hinc nobis placet cauſa de hoc affectu, Carteſianis adſcripta: ad cor enim potus in diabete non poteſt deferri. Huc uſque *Dolæus*.

Sed ea opinio non levibus premitur difficultatibus: cum de tubulis iſtis, ſive ductibus, non ſatis conſtet. Impervii enim ad hunc uſque diem celeberrimis fuerunt anatomicis, de quorum cura in illis perſcrutandis dubitare non licet. Appello tantum præclariſſimum, nunc beatum *Ruyſchium*; *Winslowium*, *Heiſterum*, *Morgagnum*, alioſque, qui hodie adhuc ſuperſtites, ſumma nominis claritate florent, hi nulli pepercerunt labori, ut eos reperirent tubulos; at conatu irrito, minime illis contigit in eos incidere. Ex quo vero quam ſimillimum eſt, penitus non exiſtere tubulos, qui tantorum anatomicorum induſtria indagari non potuerunt.

§. VIII.

Ad hæcce magis confirmanda ex *Gothofredi Bergeri* Phyſiologia medica pag. 197. ſubſequentia tradam. Ut minus, inquit, adeo ſit neceſſarium, id quod a quibusdam inter urinam potus & cruoris diſcrimen affertur, quando illam ex primis ſtatim viis, per vias hactenus incognitas, & per peculiares ductus excretorios, ad renes vel veſicam, devehi opinantur, eamque ſententiam ex aquoſa urinæ facie, & rapido, properoque exitu approbare ſtudent, ſed falſo, pergit *Bergerus* ſuppoſiti & commentitii ſunt ductus illi aquoſi, atque a nemine unquam, poſt tot in ſcholis totius Europæ facta repetitaque pericula, cogniti, aut oculo certe vacillante viſi, quando nonnulli vaſa lymphatica pro tubulis fruſtra habuerunt, &c.

Atque ideo *Dolæus* hypotheſin (quæ olim *Lutetiæ* Pariſiorum anno 1687. me præſente, jam apud quoſdam celebrata fuit) tantum tradidiſſe

disse videtur, cui tamen fundamentum experientia haud substernit. Hinc ista etiam causa diabetis sponte ruat, necesse est. Sed ejusdem alia per sæpe causa est, juxta quotidianam in medica praxi experientiam, aut medicaminum, aut alimentorum diureticorum abusus: ut videre licet in *Hildani* observatione 53. pagina 442. de diabete ex nimio acidularum Griesbachensium usu orta, qua valde diureticæ sunt. Item in Epistola Gualteri Harris ad *Baglivum*, vid. ejusdem opera pag. 717. ubi excitata fuit diabetes tam ab internis, quam externis medicamentis diureticis. Id quod etiam meæ tres de diabete observationes, mox adducendæ, confirmant ac demonstrant. Quia enim non ita frequens id morbi genus esse solet, nec christiano convenit, abscondere ea, quæ aliis possint esse salutaria, ac Æsculapii scientiæ forte incremento: in tyronum, juniorumque medicorum gratiam, tres observationes de diabete, memoratu dignas, in medium afferam.

§. IX.

Anno 1695. mense Augusto juvenem studiosum, qui oleo succini abusus erat, diabete vera laborantem nactus, quintoque morbi die vocatus, præscripsi:

℞. *Pulver. subtil. rhabarbari optimi scrupul. I.*
Folior. sennæ elect.
Tartari solubilis a a. semiscrup.
Nuc. moschatæ grana. IV.
Aquæ rosarum semiunciam.
Syrupi de rosis siccis drachmas duas.

Mixta fig. pro una dosi, mane tepide sumenda. Hac itaque potiuncula usus, septies alvum deposuit: & quidem cum diabetis allevatione. Pro potu ordinario, ad sitim, quæ admodum erat ingens, temperandam, subsequens illi propinabam lene decoctum.

℞. *Foliorum millefolii, calaminthæ.*
Florum millefolii.
Radicum glycyrrhicæ decort. atque ras. a a. drachm. II.
Nitri purissimi sesqui drachmam.
Aquæ fontanæ libras IX. ponderis civilis.

Coquantur per quadrantis horæ spatium, colentur, & sic hauriantur.

Jusculis carnis vitulinæ, aguinæ, pullastrorum &c. cum nitro, loco

loco falis communis, coctis, & cum vitellis ovorum conditis, ter quovis die; nec non lacte dulci, in quo ferrum candens ter extinctum fuit, cum pane biscocto vescebatur. Notandum autem, me propter morbi pertinaciam obstrictum fuisse, ad rhabarbarinam potiunculam illi adhuc bis propinandam. Et his paucis medicamentis, alimentis, atque bono regimine, convaluit quidem æger, sed paulo post, me inscio, lares suos in Jutia, repetiit, ubi sedecim post dies, diabete recidiva denuo afflictus, mortem oppetiit.

§. X.

Secundus, qui meæ se curæ tradidit, diabete laborans, hauniensis civis fuit, zythepsa seu cerevisiarius, quadraginta sex annorum. Hic namque mense Septemb. 1690. levi dysuria tentatus, balsamum sulphuris terebinthinatum ad guttulas 12. per aliquot dies, singulis octo horis, suasore circumforaneo quodam, inauspicato sumserat. Sed per istud calidum diureticum, urinæ nimia profusio, comitantibus omnibus veræ diabetis symptomatibus, cum inopinato supervenisset, meum auxilium implorabat. Itaque hance illi infusionem commendavi:

℞. *Rhabarbari optimæ notæ crasse contus. Drach. I.*
Pulver macis semi scrupulum.
Tartari tartarisati semidrachm.
Sacchari alb. drachm. II. semis.
Aquæ coctæ ferventisque unc. I. Sem.

Mista, stent loco calido, in digestione, per noctem; colentur per expressionem, dividantur in æquales partes duas, quarum altera mane, altera vero subsequente die, vel etiam, pro re nata, tardius hauriatur.

Potum etiam, loco cerevisiæ bibendum, hunc in modum præscripsi:

℞. *Rasuræ Cornu C. unc. I.*
Aqu. font. libr. X. p. c.

Coquantur per horam integram, tunc addantur:

Radicum malvæ, glycyrrizæ rasæ.
Herbar. malvæ, millefolii, aa. drachm. II.
Menthæ arvensis drachm. I.
Nitri puri Drachm. I. & sem.

Coquan-

Coquantur adhuc per quadrantis horæ ſpatium, atque percolata uſui dentur.

Pulte ex lacte dulci, amylo, interdum vero ex oriza recenti parata, ſingulis diebus bis, vel ter utebatur. Sed cum ægrotans de nimia urinæ profuſione graviter conquereretur, de novo conſultum duxi, illi lene rhabarbarinum, ut hoc in malo ſpecificum, & revulſionis gratia, iterum ſuppeditare, ut a renibus ad inteſtina & ſerum & lympha derivaretur.

℞ *Pulv. ſubt. rhei optimi ſcrup. I.*
Cremoris tartari ſcrup. ſem.
Aquæ florum tiliæ unc. ſem.
Syrupi de ſpina cervina drachm. I. ſem.
Miſceantur.

A cujus uſu ſemper ſe melius habuit ægrotus: & per hæcce pauca, tribus hebdomadibus, ſanitatem penitus recepit: ita ut ultra viginti, & quod excurrit, annos poſt, ſecunda valetudine perfrui ei contigerit.

§. XL

Tertius, qui diabetis remedia a me petiit, eſt Dominus *Krolau*, Regius Belli Fiſcalis, vir integerrimus & doctus, qui anno ætatis ſuæ octogeſimo tertio, anno 1727. die 13. Martii me arceſſi ad ſe curavit. Debilem ego inveni, ac ſæpe lotium reddentem, & febri, ſitique ardentiſſima adflictum. Medicaminibus vero non uti ſolet, niſi maxima cogat neceſſitas. Quæ igitur alimenta reperit, cum inquirerem; ſe proxima die, 12. quippe martii, reſpondit, & meridie, & veſperi comediſſe juſculum, chærefolio largiter conditum, adhibito viro moſellano novo, & aquæ vitæ aniſatæ pér exigua quantitate. Cum hæc mane, audita ſexta & dimidia hora, agerentur citra cunctationem ullam remedia ſuaſi.

℞. *Aquæ cichorei unc. ſem.*
Syrupi de cichoreo cum rhabarbaro drach. II.
Pulveris ſubt. rhabarbari electi ſcr. I.
Cremor. tartari ſcr. ſem.
Miſta indantur vitro.
Sig. pro una doſi tepide ſumenda.

Illo die pro potu ordinario zythogalam commendavi, hoc eſt lac vaccinum dulce cum tenui cerevilia, lege artis, coctione coagulatum; indeque

indeque modice bibere justi. A laxante rhabarbarina potione sexies leniter ac cum euphoria alvum deposuit. Febrim sitimque leviori in gradu animadvertebam, ac vesperi ejusdem diei urinæ profluvium non tam celeriter, sed remissius ruebat, colore lotii non nihil etiam mutato.

§. XII.

Hæc vero observare & ægrotanti & mihi admodum fuit jucundum: tum etiam placuit rhei virtutes sane optimas, atque polychrestas, specificasque in diabete, ulterius experiri. Ideoque iterum præscripsi:

℞. *Decocti C. cervi, cum passulis minoribus parati, unc. VIII.*
Vini Hispanici optimæ notæ. Unc. VI.
Pulveris subt. rhabarbari optimi unc. semi.
Santali rubri drachm. III.
Nucum moschatæ drachm. II.
Nitri regenerati drachm. I.

Mista reponantur loco tepido per sex horarum spatium. Hacce de mixtura, singulis trium horarum intervallis, ægro danda fuerunt cochlearia duo. Inde in dies melius se habuit; ut quarta & vicesima martii, quæ dies morbi erat undecima, aliquo modo restitutus videretur. Adeoque paucos post dies, recuperata secunda valetudine sanus in publicum prodiit. Durante adversa valetudine potu ordinario utebatur decocto cornu c. cum modica passularum corinthiacarum copia. Interdum etiam emulsionem amygdalarum dulcium, eodem decocto c. cervi paratam, bibit. Pulte, vaccino lacte recenti, oriza, dulcibusque amygdalis cocta, ut libitum erat, vescebatur; nec non interdum jusculis carnis vitulinæ, cum vitellis ovorum paratis.

§. XIII.

Postea vero accidit post dies fere quindecim, ut vir eruditissimus, neglecta victus ratione, in eundem morbum denuo incideret. Multo tamen remissior fuit diabetis gravitas, ut propemodum ipse posset sibi medicari. Me namque inscio, iterum adhibuit primam formulam laxantem & portionis secundæ quartam partem; atque hoc jam facto, postero die me advocari curavit. Cum vero utroque remedio, quod ipsi in prima præscripseram diabete, opportune jam esset usus, parum mihi reliquum fuit; scilicet prospiciendum modo, pro rerum circumstantium diversitate, quam victus rationem decumbens servaret. Sic altera quoque vice paucis diebus ea diabete, feliciter pulsa, prorsus convaluit idem

venerandus Senex. Id quod contra effatum magni Hippocratis Coi contigit. Is enim aphorismo sexto sectionis VI. renum, inquit, affectiones, & quæ circa vesicam consistunt, operose sanantur in senibus.

§. XIV.

Hoc igitur modo simplicissimo, undecim tantum diebus) si recidivi morbi molestiam excipias) medicamina pauca quædam, inprimis rhabarbarina exquisita, diabetem veram, Dei beneficio, profligarunt. Eidem malo alii, & alias exercitatissimi medici & adstringentia & opiata solent obvertere. At ab hisce potius abstinendum duxi. Namque si adstringentia, ad cohibendum diabetis fluxum, adhibeantur, vasa, viscera, partesque corporis nostri cæteras, constringunt vehementius. Id quod machinæ humanæ viventi maxime nocet, ac graviter sanitati est adversum. Et idem fere statuendum est de opiatorum abusu, qui etiam longe periculosissimus est.

§. XV.

Methodum medendi Anglorum Æsculapii, Thomæ Sydenhamii, hic subnectam; ut differentia inter ejus curationem diabetis ac meam, inprimis per rhabarbarum, observetur. In praxi itaque sua experimentali pag. 388. ita scribit: nonnunquam accidit, etsi perquam raro, ut qui febribus intermittentibus antea laborarunt, ac interea venæ sectionibus, & catharticis imperite fuerunt multati, in diabetem incidant, etiam febre jam perfecte fugata. Etenim cum sanguis eorum abhinc debilitatus assimilandis succis, ei allatis, prorsus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & inconcocti exitum sibi quærunt: proindeque præ ingenti urinæ copia, quoties eam reddunt, excreta, sensim vires labefactantur, & quasi substantia corporis per hanc cloacam exinanitur. In hoc affectu, uti in omni diabete, ex quacunque causa originem ducat, curativæ indicationes, ad sanguinem corroborrandum, & pariter ad fluxum urinæ præternaturalem restringendum, omnino dirigenda sunt:

Ut: ℞. *Theriacæ Andromachi Unc. I. & sem.*
Conservæ flaved. aurantiorum Unc. I.
Diascorbii Unc. sem.
Zinziberis conditi & nuc. moschatæ aa. drach. III.
Pulver. e chelis cancror. compos. dr. & sem.
Cort. exterior: granator.
Rad. angelicæ hispan.
Coralliior. rubror. præparat.

Et

Et Trochisc. de terra lemnia ad drachm. I.
Boli arm. scrupp. II.
Gum. arab. drachm, sem.
Cum q. s. syrup. de rosis siccis.

Fiat electuarium, de quo sumat ad magnitud. nucis moschat. maj. mane hora quinta, pomeridiana, & nocte, per mensem integrum: superbibendo sequentis infusionis cochlearia VI.

℞. *Rad. Enul campan. Imperator, angelicæ gentian: aa. unc. sem.*
Fol. absinthii Rom.
Manub. alb.
Cent. minor.
Calaminthæ aa. m. I.
Baccar. juniperi unc. I.

Incidantur minutim, infundantur in vini Canarin. lib. V. stent simul in infusione frigida. Coletur tantummodo tempore usus. Vescatur cibis facilioris digestionis: videlicet carne vitulina, vervecina &c. abstineat ab esu olerum, & fructuum qualiumcunque, & singulis pastubus bibat vinum hispanicum.

§. XVI.

Placuit ea hanc potissimum ob causam in medium quoque afferre, quia tanta inter medicos auctoritas est *Sydenhamii*, cujus rei gravem, habemus testem, *Georgium Baglivum*. Is operum suorum libro I. capit. 12. §. 3. pag. 129. Febris inquit, adhuc ardet; adhuc, inquam, & in scholis, & in ægrotantium laribus: ejusque incendia latius propagata ingemuisset orbis, nisi inter tot scriptores unus hoc ævo præluxisset *Thomas Sydenhamius*, artis nostræ ornator & ornamentum; qui, sepositis opinionum commentis, ad observationes prorsus se dedit, & a prima ætate ad extremum usque senium cum natura cohabitavit. Qua ratione demum probabiliorem de febrium indole hypothesin, curationemque patefecit; tantaque ingenii & doctrinæ laude iisdem curandis excelluit, ut a conterraneis suis medicus febrium vulgo esset nuncupatus: prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audivi. Porro idem *Baglivus* libro II. cap. X. §. V. p. 222. Praxis igitur, dicit, curandorum morborum per praxin ipsam promovenda est; cujus rei testis est nobis diligentissimus, post Hippocratem, observator, *Thomas Sydenhamius*; qui sect. I. c. II. pag. mihi 43. & 44. de occultis febrium causis discurrens, ait: hoc pro comperto habeo ex multiplici accuratissimarum observationum fide, prædictas morborum spe-

 cies,

cies, præsertim continuas, ita toto cœlo differre, ut, qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa, anno jam vertente, ipsos forsan e medio tollas. Hucusque *Baglivus.*

§. XVII.

Nec facile quisquam, nisi historiæ medicæ rudis, est, quem lateat, quanta sint merita *Sydenhamii*, quanta fuerit scientia, quamque insignis medendi usus. Incomparabilem, constat, indagatorem fuisse morborum, qui ea in re multos post se reliquit, paucos habuit pares. Sed mirum tamen, eundem virum celeberrimum tam parum tribuisse scrutationi adversæ valetudinis causarum, cujus potius indolem, & incommoda observasse ipsi sufficiebat. Siquidem illam philosophiæ, nescio cui, propriam putabat; quam effecisse, scribit, ut quæ medica appellatur, revera confabulandi, garriendique potius ars sit, quam medendi. Præterea negari nequit, *Sydenhamium* frequentius forte, quam par fuit, opiatis, uti consuevisse. Hoc tamen viro experientissimo consultius potuit videri, & felicius quoque cedere, in ea cœli temperie & climate Anglicano. Quare non ideo tuto satis eadem medicamina in aliis terris æque copiose adhiberi possunt. Verum tamen accidere interdum solet, ut opiata, pro sua virtute, aut impediant naturæ effectus aut saltem non parum mutent. Ideoque dubium haud leve nascitur, utrum observationes *Sydenhamii* ubique tantum ea exhibeant, quæ ad naturam pertinent; an vero, quæ tradidit, ex opiatorum efficacia interdum fuerint profecta. Certe in unico hocce electuario, quod diabeti opposuit, theriacæ unc. j sem. & diascordii semiunc. ergo juxta calculum meum quindecim opii grana, reperiuntur: quod quidem remedii genus, tam abundanter ægro oblatum, nocuum potius, quam salutare puto. Eoque minus suffragari possum *Sydenhamio*, existimanti, unicum illud electuarium diabeti posse obverti.

§. XVIII.

Ita tulit propositi nostri ratio, ut in præsenti ea potissimum proferrentur, quæ experientia nostra nos de diabete edocuit. Siquidem medicina pene tota constat experientia, ut bene statuit *Leibnitius*: haud secus ac medicorum *Cicero*, verum est, inquit, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam. Usu vero rhabarbarum suam nobis virtutem probavit in diabete profliganda. Id quod ipsis, quæ allata sunt, exemplis demonstrare, satius visum fuit, quam longa ratiocinationum serie evincere, aut colligere conjecturis. Neque tamen desunt rationes, cur isti morbo rheum maxime videatur obvertendum,

tendum; si indoles ejus rite percipiatur. Rhabarbarum quippe verum ex principiis constat salino-sulphureis, quibus admixtae sunt limosae, terreaeque & austerae particulae. Hinc non solum abstergendi pollet facultate, sed involvens quoque est; & ventrem elicit. Si vero rhabarbarum vetustate fuerit particulis subtilioribus orbatum, vel igne tostum; lenius alvum movet, eandemque magis sistit. Namque cum aere calidiore, tum igne, sulphureae & volatiliores partes abiguntur; ut remaneant tantum crassiores.

§. XIX.

Atque sic rheum non ea secum conjuncta habet incommoda, quae aliorum medicaminum usum dissuadent. Ita ad nimiam urinae profusionem cohibendam adstringentia minus commode adhibentur, quamvis utilia possint alias putari. Namque, dum vim naturae inferunt, vires ejus lacessunt vehementius, ac penitus prosternunt. Nec praesidium, arbitror, in opiatis ponendum; quia brevi tantum tempore medelam afferunt; morbum vero non tollunt prorsus, sed naturae potius motus perturbant. Praeterea quaedam remedia alvum quidem, haud secus ac rhabarbarum, solvunt; sed ob alias diabetis molestias tuto non admittenda sunt. Sic utilitatem pariunt haud contemnendam senna, syrupus rhamni cathartici, mercurius dulcis, manna &c. atque in morbis infantum ventrem quidem molliunt, si febris absint commotiones. At febris cum diabetem comitetur, tutius est uti rhabarbarinis, & quidem in forma potionis, vel tincturae; praecipue si haec cum liquore nitri antimoniati paretur, quale fere quotidie utor. Et ejus quoque tincturae cum liquore nitri antimoniati virtutes eximias saepe sum expertus in dysenteria tum benigna, quam vocant, tum etiam maligna. Tam enim abstergit, quam relinquit nonnihil, quod sit adstringens: ac praeterea dysenteriam imperite, antequam decebat, suppressam, revocat.

Iis, qui vehementiore impetu & affectu irae abripi solent, ut noceant sanitati, rhabarbarum apprime convenit; ad corpus praemuniendum, si in potionibus, & forma tincturae vel alio modo capiatur. Peroximie quoque sublevat, alvumque ducit, ubi turgentium haemorrhoidum molestiis aeger excrucietur. Quae quidem omnia virtutes rhei, vimque medendi saluberrimam, ipsa experientia frequentissima confirmatam, luculenter comprobant. Nec mihi perspectum est de alio medicamine, quod tam prompte feliciterque opem ferat, ad valetudinem ex diabete recipiendam. Myrobalanis quidem uti haud omnino abs re foret; nisi forte alia intercederet ratio, quae, tuto minus id fieri, arguit. Ob rariorem enim usum hodiernum rarius quandoque incidere licet in myrobalanos recentes, ac virtute sua nondum exhaustas. Quare

certiora videntur commoda ex rhabarbaro speranda, quod nullus dubito, quin specificum habeam in diabetis curatione.

§. XX.

Sufficiant hæcce ad expedienda ea, quæ de diabete maxime per rheum sananda differere nobis constitutum fuit. Eo brevius rem licuit perstringere; quod nec fuse morbi indolem persequi sumus adgressi, nec omnia examinanda fuerunt aut attingenda ejus remedia. Id scopi exegit ratio, ut potissimum exponeretur, quantum utilitatis rhabarbaro inesse experientia doceat, si ad coercendum urinæ largius effluentis impetum adhibeatur. Neque inficiamur, ut in multis aliis, sic etiam in diabete, tam raro morbo, ea esse obvia, quæ penitus perspicere non medicis fuit concessum. Hinc probabile quoque, providam naturam plura adhuc remedia, quam quæ nota sunt, eidem morbo opposuisse. Interea vero, de quibus constat, cum nullius præstantia se tantam nobis probaverit, quantam rhabarbari virtutem sumus experti; hoc, ubi inciderit diabetes, maxime commendamus.

CCLXIX.

CCLXIX.

GEORG. CHRIST. DETHARDING ET FRANC. PHILIPPI KNAUDT

DE

HÆMORRHOIDIBUS VESICÆ MUCOSIS.

Rostoch 1754.

PROOEMIUM.

Quando Collegium Londinense, in perpetuam gloriam, & memoriam immortalem, Guilielmo HARVÆO, *Anglo, statuam erexit, quod eomque vel omnino incognitam, vel in puteo Democriti latentem de circulo sanguinis in animalibus doctrinam, cum magno artis medicæ incremento, in salutem tot ægrotantium, in lucem produxerit; non omnino minor debetur gloria* STAHLIO, *Germano, quod plethoræ negotium trutinando, insimul inciderit in pathologiam hæmorrhoides concernentem, & in lucem protulerit ætiologiam & explicationem morborum absconditorum, ex hoc fonte ortum trahentium, hisque medendi methodum tot scriptis commendaverit. Non majus meriti inde fluentis allegare possum testimonium, ac quod dedit ejus Collega* HOFFMANNUS, *itidem magni nominis Medicus. Hic etenim, licet quoad theoriam medicam admodum ab eo dissentiat, nihilo tamen secius in* Commentario de differentia inter utriusque doctrinam p. 33. *hæc in laudem ejus profert verba: „ Nemo ex recentioribus fuit, qui veterum „ sententiam de noxa plethoræ, de hæmorrhoidum fluxu suppresso, quantas „ molestias & incommoda procreet, penitus fere extinctam & neglectam, in „ usum & lucem revocaverit, præter Illustrem Stahlium. „ Hujus ergo industria, & arti medicæ inserviendi studio dandum est, quod hodie omnes Medici rationales, nec allegato* HOFFMANNO *excepto, adtenta mente, se- & excretionis hæmorrhoidalis fata, sive dextra, sive sinistra respexerint, & indicationes formaverint, tam conservationem sanitatis hæmorrhoidariorum, quam restitutionem ab anomaliis hæmorrhoidalibus læsæ valetudinis,*

dinis, respicientes. Quantus vero semitam memoratam calcantium numerus, quanta inde in morbis, præsertim diuturnis, lux affusa, quot hinc inde exstent monita saluberrima, tantum tamen abest, ut negotium hoc tam proficuum penitus fuerit exhaustum, ut varia adhuc restent, ulteriorem, eandemque dilucidiorem expositionem desiderantia. Huc, me quidem judice, pertinet pathologia hæmorrhoidum, sub forma muci e vesica urinaria prodeuntium, cujus descriptionem & explicationem specialem in monumentis Medicorum invenire nondum licuit. Operæ proinde pretium futurum esse judicavi, illam speciminis inauguralis loco, enodatius paulo, quousque experientia progredi permisit, commemorare, & aliis occasionem subministrare, ulteriores, tam in cognoscendo, quam debellando hocce morbo, qui sane Medicis clinicis multum negotii facessit, faciendi progressus. Faxit summum Numen, ut hic labor feliciter succedat!

---

§. I.

HÆmorrhoidum fluxum legitimum variis individuis salutarem esse, & refractarios quandoque morbos, nullis remediis, cedentes, vel averruncare, vel tollere posse, experientia dudum confirmavit. Ex quo est, quod Medici omni studio inculcare soleant, illum non tantum patienter ferendum, sed & eo allaborandum, ut nullo artificio, vel incongrua diæta turbetur, imminuatur vel sufflaminetur.

SCHOLION.

Non nimio in hæmorrhoides amore capti, plus hisce tribuimus, quam ab illis jure meritoque exspectari potest. Ad statum siquidem pertinent præternaturalem, hinc hæmorrhoidarios, adcurate loquendo, sanis adcensere nequaquam possumus. Sed prouti e duobus malis minus est eligendum, ita & fluxus hic præferendus est molestiis aliis gravioribus, quæ ab arte medica non vincuntur, hæmorrhoidibus autem surgentibus haud raro obsecundant. Quorsum referendi adfectus arthritici, malum ischiadicum, affectio hypochondriaca, melancholia, mania &c. Vel sicubi in sanis contigerint hæmorrhoides, tolerandæ sunt, ut prophylaxeos loco morbos fortassis futuros præcaveant, neque intempestive suppressæ, variis, iisdemque mirificis subinde ægritudinibus ansam præbeant. Confer. HOFFMANNI Disputat. *de Salubritate fluxus hæmorrhoidalis*. ALBERTI *de hæmorrhoidibus longævitatis causa*; de PRE, *de hæmorrhoidali fluxu, magno ad vitam sanam & longam remedio.*

§. II.

§. II.

Quanta etenim commoda, ex legitimo hocce fluxu, in œconomiam animalem redundant, tantæ certe sunt ægritudines atque molestiæ, quæ vel molimina saltem hæmorrhoidalia, vel imperfectam, vel nimiam hæmorrhoidum exclusionem comitari, aut presso pede sequi, atque sub vario quandoque schemate incedere solent, ita ut nisi rite examinentur, Medicos in devia deducere valeant.

SCHOLION.

Anomaliæ & metaschematismi, negotium mensium illegitimum stipantes, tot vicissitudinibus vix deprehenduntur obnoxii, quot hæmorrhoidum motus irregulares Clinicis subinde offerunt. Enodatam singulorum phœnomenorum recensionem & instituti ratio, & pagellarum angustia prohibet. Sufficiat proinde eandem in breve coëgisse. Quando nunquam sinceri sanguinis ex vasis hæmorrhoidalibus exclusio contingit, sola versus eadem congestio causatur dolores plus minus vehementes, os sacrum atque lumbos occupantes, tenesmum, borborygmos, dolores colicos, & catervam symptomatum malum hypochondriacum comitantium. Si quando fluxus hæmorrhoidalis olim cum euphoria successit, ast ex malo regimine, vel incongrua medicatione fuit imminutus aut plane suppressus, molestiæ modo recensitæ non parum exacerbantur; adcedunt spastici motus vehementiores, colica hæmorrhoidalis, adfectus inflammatorii; nonnunquam sanguis in visceribus venæ portæ adnexis stagnans, horundem infarctuum & scirrhorum existit author, hi cachexiam, œdemata & hydropem post se trahere potis sunt. In aliis sanguis versus superiores corporis partes retropellitur, unde asthmatici insultus, tussis sicca, palpitationes cordis, & ex ruptura quandoque vasorum, vomitus cruentus, hæmoptysis, apoplexia & hemiplexia: In nimia quantitate si hæmorrhoides profundantur, hæ tantum non semper præternaturalem visceris cujusdam nobilioris in abdomine innuunt conditionem, vires depauperant, habitum corporis cachecticum inducunt, tandemque, irrita si fuerit medela, febri hecticæ lethali viam pandunt. Haud ita raro, loco sanguinis sinceri, mucosa excernuntur, quæ parum solatii, potius haud leves molestias adferre solent, cum supra recensitis coincidentes, & si diutius perstiterint, tabem dorsalem, atque inprimis in senibus marasmum inducunt. Anomaliis porro hæmorrhoidalibus jure adcensendæ hæmorrhoides externæ, ex rara ab illis proveniente sanguinis profusione, cæcæ dictæ, utpote quæ suppressas quandoque veras hæmorrhoides excipiunt, furenti dolore & inflammatione ægrotos excruciant, & ex mala imprimis medicatione, adfectus arthriticos, nephriti-

cos, pruritus ani ſerpiginoſos, imo fiſtulas ani conciliare valent. In feminis ſi obtigerint motus hæmorrhoidales, menſium negotium ut plurimum turbatur, vel ſi alternis temporibus ſe exſerunt, ex continua fere ſanguinis profuſione vivida olim indoles deſtruitur, vires adteruntur, & leucophlegmatiæ atque cachexiæ aperiuntur fores. Hæmorrhoidalium tandem motuum cum aliis morbis complicatorum ſymptomata proteiformia quod concernit, hæc incautos facile fallere poſſunt, ut, niſi ab invicem probe diſtinguantur, & indicantium atque contraindicantium juſta habeatur ratio, non ſine inſigni ægrorum detrimento, hallucinari queant. Plura quidem momenta huc ſpectantia in medium proferre poſſem, aſt brevitatis; ergo ſaltem provoco ad ſcripta Medicorum v. g. HOFFMANNI, STAHLII, JUNCKERI, BERGERI, EYSELII *aliorumque*; in ſpecie conſulendæ *Diſſertationes academicæ* Dn. *Michaelis* ALBERTI de *hæmorrhoidibus*, quippe qui, in explicando negotii hæmorrhoidalis toto ambitu, ſingularem operam poſuit.

§. III.

Inter inſolitas vias, quas hæmorrhoides ſuppreſſæ vel anomalæ quandoque petere ſolent, veſica urinaria itidem referenda, ex cujus vaſis, a ſanguine illuc congeſto nimium repletis, tandem dehiſcentibus, vel ruptis, ſanguis vel ſincerus, vel grumoſus, vel muco commixtus, haud raro inſigni cum cruciatu, in cavitatem veſicæ defluit, & cum urina, ſub forma mictus cruenti evacuatur.

SCHOLION.

Poſſibilitatem hujus fluxus neminem crediderim negaturum fore cui ex anatomicis notum, veſicæ vaſa ſanguifera, præſertim circa collum ejusdem reperibilia, cum hæmorrhoidalibus externis, hæc cum internis, interventu minutiſſimorum ſurculorum connecti. (*a*) Quando ergo ſanguinis per vaſa ſedalia egreſſus ſufflaminatur, ſub impulſu continuo, & denegato liberiori per venas regreſſu, vaſa vicina connexa inſimul diſtendantur neceſſe eſt, diſtenſio hæcce excitat ſenſationem dolorificam, ſpaſmos, & interdum ruptis, vel ampliatis vaſorum extremitatibus, ſinceri ſanguinis profuſionem. Ex hac immediata veſicæ urinariæ cum inteſtino

(*a*) In Annalibus Vratislavienſibus Anni 1720. Menſe Majo p. 516. refertur, mediante injectione materiæ ceraceæ in venam portæ, detectum fuiſſe, ramum hæmorrhoidalem internum, circa collum veſicæ, ubi ureteres ſe inſerunt, abiiſſe, cui adſtipulari videntur VERHEYEN in *Anatom. Tract. II. c.* 10. HOECHSTETERUS *Dec. I. Schol. ad caſ.* 2. & *Caſp.* BAUHINUS *Anat. L. I. c.* 20.

ſtino recto in viris connexione, ratio inſimul petenda, cur vix unquam hæmorrhoides veſicæ in feminis deprehendantur, quippe quarum vagina uteri locum inter bina hæcce viſcera occupat. Ab hæmorrhagiis, hiſce analogis, haud tamen immunes exiſtunt, quæ autem catameniis magis, quam hæmorrhoidibus ſuppreſſis tribuendæ. Quandoquidem vero ſtatus hicce præternaturalis inter rariores collocandus, (*b*) Medici paſſim ſeducti ſunt, ut haud adcurate obſervatis phœnomenis, veſicæ hæmorrhoides vel antecedentibus vel comitantibus, has pro vero mictu cruento venditaverint; operæ pretium proinde futurum arbitror, ſi, qualis ſit differentia utriusque fluxus, ſigillatim expoſuerim, ne error in medendo, cum præjudicio ægrotantis committatur.

(1.) Mictus cruentus ſimplex & verus, e renibus ortum trahens, ob minorem renum ſenſibilitatem, utplurimum nulla ſingulari, vel ad ſummum, leni quadam ſpaſtica ſenſatione ſtipatus deprehenditur, ita, ut eo correpti præſentiam hujus hæmorrhagiæ prius non intelligant, quam in matula urinam ſanguine commixtam obſervent; Hæmorrhoides autem veſicæ tantum non ſemper comitem habent continuum fere ad mingendum ſtimulum, & dolorem ſpaſticum evidentem circa regionem pubis, verſus hypogaſtrium, perinæum, & inteſtinum rectum ſe extendentem; ſubſtantia etenim veſicæ, ejusque colli membranaceo muſculoſa, multisque nervis referta irritabilitati & ſenſibili ſpaſticæ ſtricturæ magis exiſtit obnoxia.

(2.) Mictus cruentus haud tam facile ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus præſertim internis ortum trahit, ſed ut plurimum pro cauſa agnoſcit diuretica fortiora, abuſum veneris, diætam ſpirituoſam & aromaticam, motum corporis ſuccuſſatorium, calculum, externas læſiones violentas &c. Hæmorrhoides veſicæ econtra, prævias ſemper agnoſcunt vel veras, vel cæcas hæmorrhoides, vel ad minimum, molimina hæmorrhoidalia, ſinceri ſanguinis evacuationem non obtinentia.

(3.) Mictus cruentus magnam utplurimum ſanguinis puri quantitatem involvit, ut urinam commixtam interdum ſuperet, & quando in matula, ob gravitatem ſpecificam, ſubſidet, ab hac facile diſcerni poſſit. Hæmorrhoides autem veſicæ plerumque minorem copiam ſanguinis fundunt,

(*b*) Obſervationes hæmorrhoidum per veſicam excluſarum deprehenduntur in *Herculis* SAXONIA *Pantheo Medecina ſelect. Libr. III. C.* 40. *Ephem. A. N. C. Decur. I. A. VIII. Obſerv.* 23. *p.* 42. & *Dec. III. A. IX.* & *X. Obſ.* 119. *p.* 212. ROLFINCKII *Diſſert. Anat. L. V. c.* 25. *Act. Berolinenſ. Dec. II. Vol. VI. p.* 47. BARTHOLIN *Hiſt. Anat. Cent. V. obſ.* 64. HOECHSTETTER *Dec.* 1. *Schol. in caſ. II.* HOFFMANNI *med. rat. ſyſtem. Tom. IV. P. II. Sect. I. C. VI. obſerv.* 5.

cos, pruritus ani ſerpiginoſos, imo fiſtulas ani conciliare valent. In feminis ſi obtigerint motus hæmorrhoidales, menſium negotium ut plurimum turbatur, vel ſi alternis temporibus ſe exſerunt, ex continua fere ſanguinis profuſione vivida olim indoles deſtruitur, vires adteruntur, & leucophlegmatiæ atque cachexiæ aperiuntur fores. Hæmorrhoidalium tandem motuum cum aliis morbis complicatorum ſymptomata proteiformia quod concernit, hæc incautos facile fallere poſſunt, ut, niſi ab invicem probe diſtinguantur, & indicantium atque contraindicantium juſta habeatur ratio, non ſine inſigni ægrorum detrimento, hallucinari queant. Plura quidem momenta huc ſpectantia in medium proferre poſſem, aſt brevitatis; ergo ſaltem provoco ad ſcripta Medicorum v. g. HOFFMANNI, STAHLII, JUNCKERI, BERGERI, EYSELII *aliorumque*; in ſpecie conſulendæ *Diſſertationes academicæ* Dn. *Michaelis* ALBERTI de *hæmorrhoidibus*, quippe qui, in explicando negotii hæmorrhoidalis toto ambitu, ſingularem operam poſuit.

§. III.

Inter inſolitas vias, quas hæmorrhoides ſuppreſſæ vel anomalæ quandoque petere ſolent, veſica urinaria itidem referenda, ex cujus vaſis, a ſanguine illuc congeſto nimium repletis, tandem dehiſcentibus, vel ruptis, ſanguis vel ſincerus, vel grumoſus, vel muco commixtus, haud raro inſigni cum cruciatu, in cavitatem veſicæ defluit, & cum urina, ſub forma mictus cruenti evacuatur.

SCHOLION.

Poſſibilitatem hujus fluxus neminem crediderim negaturum fore cui ex anatomicis notum, veſicæ vaſa ſanguifera, præſertim circa collum ejusdem reperibilia, cum hæmorrhoidalibus externis, hæc cum internis, interventu minutiſſimorum ſurculorum connecti. (a) Quando ergo ſanguinis per vaſa ſedalia egreſſus ſufflaminatur, ſub impulſu continuo, & denegato liberiori per venas regreſſu, vaſa vicina connexa inſimul diſtendantur neceſſe eſt, diſtenſio hæcce excitat ſenſationem dolorificam, ſpaſmos, & interdum ruptis, vel ampliatis vaſorum extremitatibus, ſinceri ſanguinis profuſionem. Ex hac immediata veſicæ urinariæ cum inteſtino

(a) In Annalibus Vratislavienſibus Anni 1720. Menſe Majo p. 516. refertur, mediante injectione materiæ ceraceæ in venam portæ, detectum fuiſſe, ramum hæmorrhoidalem internum, circa collum veſicæ, ubi ureteres ſe inſerunt, abiiſſe, cui adſtipulari videntur VERHEYEN in *Anatom. Tract. II. c.* 10. HOFCHSTETERUS *Dec. I. Schol. ad caſ.* 2. & *Caſp.* BAUHINUS *Anat. L. I. c.* 20.

ſtino recto in viris connexione, ratio inſimul petenda, cur vix unquam hæmorrhoides veſicæ in feminis deprehendantur, quippe quarum vagina uteri locum inter bina hæcce viſcera occupat. Ab hæmorrhagiis, hiſce analogis, haud tamen immunes exiſtunt, quæ autem catameniis magis, quam hæmorrhoidibus ſuppreſſis tribuendæ. Quandoquidem vero ſtatus hicce præternaturalis inter rariores collocandus, (b) Medici paſſim ſeducti ſunt, ut haud adcurate obſervatis phœnomenis, veſicæ hæmorrhoides vel antecedentibus vel comitantibus, has pro vero mictu cruento venditaverint; operæ pretium proinde futurum arbitror, ſi, qualis ſit differentia utriusque fluxus, ſigillatim expoſuerim, ne error in medendo, cum præjudicio ægrotantis committatur.

(1.) Mictus cruentus ſimplex & verus, e renibus ortum trahens, ob minorem renum ſenſibilitatem, utplurimum nulla ſingulari, vel ad ſummum, leni quadam ſpaſtica ſenſatione ſtipatus deprehenditur, ita, ut eo correpti præſentiam hujus hæmorrhagiæ prius non intelligant, quam in matula urinam ſanguine commixtam obſervent; Hæmorrhoides autem veſicæ tantum non ſemper comitem habent continuum fere ad mingendum ſtimulum, & dolorem ſpaſticum evidentem circa regionem pubis, verſus hypogaſtrium, perinæum, & inteſtinum rectum ſe extendentem; ſubſtantia etenim veſicæ, ejusque colli membranaceo muſculoſa, multisque nervis referta irritabilitati & ſenſibili ſpaſticæ ſtricturæ magis exiſtit obnoxia.

(2.) Mictus cruentus haud tam facile ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus præſertim internis ortum trahit, ſed ut plurimum pro cauſa agnoſcit diuretica fortiora, abuſum veneris, diætam ſpirituoſam & aromaticam, motum corporis ſuccuſſatorium, calculum, externas læſiones violentas &c. Hæmorrhoides veſicæ econtra, prævias ſemper agnoſcunt vel veras, vel cæcas hæmorrhoides, vel ad minimum, molimina hæmorrhoidalia, ſinceri ſanguinis evacuationem non obtinentia.

(3.) Mictus cruentus magnam utplurimum ſanguinis puri quantitatem involvit, ut urinam commixtam interdum ſuperet, & quando in matula, ob gravitatem ſpecificam, ſubſidet, ab hac facile diſcerni poſſit. Hæmorrhoides autem veſicæ plerumque minorem copiam ſanguinis fundunt,

(b) Obſervationes hæmorrhoidum per veſicam excluſarum deprehenduntur in *Herculis* SAXONIA *Pantheo Medecina ſelect. Libr. III. C.* 40. *Ephem. A. N. C. Decur. I. A. VIII. Obſerv.* 23. *p.* 42. & *Dec. III. A. IX.* & *X. Obſ.* 119. *p.* 212. ROLFINCKII *Diſſert. Anat. L. V. c.* 25. *Act. Beroliuenſ. Dec. II. Vol. VI. p.* 47. BARTHOLIN *Hiſt. Anat. Cent. V. obſ.* 64. HOECHSTETTER *Dec.* 1. *Schol. in caſ. II.* HOFFMANNI *med. rat. ſyſtem. Tom. IV. P. II. Sect. I. C. VI. obſerv.* 5.

dunt, nunc urinam loturæ carnium similem reddunt, nunc filamenta rubicunda mucida exhibent, nunc in grumos compactæ, diametrum urethræ superantes, ingenti cum cruciatu quandoque excernuntur.

(4.) Mictus cruentus vix unquam periculo vacat, & præsertim in senibus tabem & hecticam post se trahit; Hæmorrhoides autem vesicæ plus molestiarum, quam periculi secum ferunt, nisi intempestive datis medicamentis vel mala diæta pervertantur.

(5.) Hæmorrhoides vesicæ, porro, distinguendæ facile sunt ab hæmorrhagia ureterum, quam calculorum transeuntium asperitas, vascula sanguinea dilacerando, contrahere solet; dolores etenim exquisitissimi inde oriundi locum læsum facile detegunt, & sanguis, e venulis dilaceratis profluens, raro alicujus momenti deprehenditur. Quod

(6.) Hæmorrhagia penis ab hæmorrhoidibus vesicæ differat, non est ut multis exponam. Illa enim ex urethræ & prostatarum læsione oriunda, spontaneo sanguinis, absque urina, ex urethra stillicidio dignoscitur; licet non negandum, & suppressas hæmorrhoides, ob nexum cum urethra, beneficio vasorum hypogastricorum, hæmorrhagiæ penis fontem esse posse.

§. IV.

Prouti vero hæmorrhoides, si quando in fluxu turbantur, nonnunquam loco sanguinis sinceri, mucum saltem fundunt, nomine hæmorrhoidum albarum vel mucosorum venientem, ita non tantum verosimile est, verum & observationibus certis evictum, hæmorrhoidibus vesicæ simile quid contingere posse, ut in mucosas convertantur.

SCHOLION.

Hæmorrhoides vesicæ mucosas jam ab omni ævo exstitisse, extra omnem dubitationis aleam positum esse videtur, ad anomalicas enim excretiones pertinent, quibus olim æque, ac hodiernis temporibus obnoxii fuerunt hæmorrhoidarii. Nec desunt observationes priscorum Medicorum, qui eas scriptis suis concredidere, licet mucositatem talem cum urina excretam, vel pro pure, vel pro chylo non rite elaborato venditaverint. Jamdum magnus HIPPOCRATES *mictionis sanguinis & puris* mentionem fecit Sect. IV. aphorism. 75. sed causam ejusdem in *exulceratione renum & vesicæ* collocavit. Penes TIMÆUM in *cas. medicin.* lib. *III. p.* 182. & sq. refertur morbus viri cujusdam illustris, qui *ultra biennium urinas minxit turbulentas, & quidem lacteas, quæ ubi aliquamdiu in matula stetissent, materia quadam alba, pultis instar, fundum petiit, tanta*

tanta copia, ut dimidium urinalis repleverit. Pariter SENNERTUS in *praxi Lib. III. part. VIII. p.* 881. *sæpe etiam* inquit, *materia alba & lactea quasi, cum urina copiose emittitur; & quidem sæpe tanta copia, ut ubi subsidet, dimidia pars matulæ repleatur, & talis urinæ mictio sæpe satis diu continuatur.* Imo HOFFMANNUS in med. *rat. systemat. Tom. IV. P. II. Sec. I. C. VI. p.* 142. mentionem injicit *mucosi & glutinosi, quod in urina subcruenta subinde conspicitur, sedimenti, cujus sæpe tanta sit copia, ut si a renum exulceratione esset, jam centies absumpti isti fuissent.* Hoc viscidum itaque non pro pure habet, sed pro *mucositate, quæ ex nimis relaxata glandulosa vesicæ & urethræ tunica, aut ex prostatis læsis exstillat & urinæ permiscetur.* Facillimo negotio plura exempla istiusmodi fluxus mucosi ex monumentis Medicorum, & ex propria praxi proferre possem, nisi de certitudine ejusdem modo adlata testimonia sufficerent. (c) Quæstio saltem foret, unde tanta quantitas mucosi hujus cramatis derivanda? A renibus, & ab exulceratione eorumdem defluere illud non posse, jam modo laudatus HOFFMANNUS l. c. evictum dedit, multo minus ureteres, &, me quidem judice, prostatæ hanc copiam suppeditare valent, dum inter exiguam harum partium molem, & ingentem secreti muci vim nulla intercedit proportio; necessario proinde originem in ipsa vesica, ejusque collo collocandam esse censeo. Nec structura vesicæ urinariæ huic evacuationi deprehenditur inepta; tunica siquidem ejus interior, quæ nervea audit, tomentosam possidet superficiem, in qua nonnulli anatomici, præsertim circa ejus collum, glandulas detexisse perhibent, hæc in statu naturali mucum secernit, pro defensione vesicæ contra acrimoniam urinæ, quæ alias sensibiles vesicæ parietes, haud absque perceptione molesta vellicare posset. Quando itaque ex stagnante in vasis vesicæ sanguine, tonus horundem debilitatur, substantia

(c) Non dubito fore nonnullos, qui pultem illam, cum urina in tanta quantitate exclusam, non pro hæmorrhoidibus vesicæ mucosis, sed pro heterogeneitatibus, cacochyliæ, scorbuto, aliisque morbis adcensendis, & per metastasin e renibus & vesica proscriptis sint habituri. Verum, si perpendamus, istis temporibus, symptomata singula, exclusionem hanc vel antecedentia vel stipantia, ex præjudicio præconceptæ opinionis, & ignorantia negotii hæmorrhoidalis, eo, quo decuisset studio, non examinata, potius causis quibusdam remotis adscripta, hinc in debito nexu non recensita fuisse, ambiguitas denominationis hujus morbi fortassis cessibit. Cui adcedit, quod ægroti tales de nulla alia molestia fuerint conquesti, sed valetudine ceteroquin integra gavisi, quod contingere non potuisset, si dyscrasia tanta humorum laborassent. Nec obstat quantitas muci rejecti dum unicuique notum, serum sub forma mucida non minimam partem sanguinis constituere, & per varia corporis emunctoria proscripti, hoc proinde cum lymphæ quadam portione, aliisque impuritatibus commixtum, haud exiguam molem viscidi suppeditare valet, cui hæmorrhoides per vesicam viam patefecere.

tia sanguinis gelatinosa ex mora lentescens, per orificia, ex quibus mucus ordinarie exsudat, exitum sibi majori quantitate parat, parili fere modo, prouti observamus, fluorem album benignum ex vagina uteri, & hæmorrhoides albas, vel mucosas ex intestino recto prorumpere.

§. V.

Hæmorrhoidum proinde vesicæ mucosarum nomine venit lenta illa & gelatinosa quasi mucilago, quæ, præviis tantum non semper motibus hæmorrhoidalibus, ex vesica, una cum urina excluditur, nunc albicantis coloris, nunc sanguine quodammodo remixta, omnis ut plurimum odoris expers, & quantitatis diversæ.

Scholion.

Facies hæmorrhoidum vesicæ mucosarum in scholio antecedenti, adlatis quibusdam exemplis, quodammodo fuit delineata. Juvabit tamen, melioris intellectus ergo, si qualitates earundam specificas & symptomata comitantia adumbraverim: Vix unquam se exserere solent, nisi motus hæmorrhoidales præcesserint, sive sanguinis sinceri, sive muci saltem exclusio contigerit, sive in solis, sed irritis naturæ conaminibus huc respicientibus substiterint. Sæpius tamen ab hæmorrhoidibus externis cæcis, quam internis suppressis, hanc evacuationem subortam esse, fuit deprehensum, cujus ætiologia in immediata vasorum colli vesicæ cum hæmorrhoidalibus externis connexione est reposita. Mucilago hæc, quando cum urina evacuatur, huic est intermixta, simulac autem in matula refrixerit, particulæ ejus gelatinosæ sibi magis cohærentes, & specifice graviores redditæ, pedetentim fundum petunt, ut ab urina facile dignosci possint. Interdum tamen tantam ejus tenacitatem deprehendere licuit, ut miscelam cum lotio calido intimiorem recusaverit, & post hujus exclusionem nonnisi moleste per urethram exprimi potuerit.

Quantitas muci hujus excreti, ratione individuorum admodum differt, sunt, licet raro, qui ingentem ejus vim reddere solent, ut molem urinæ superet, in aliis unciam vix superat. Color itidem variat, ut plurimum mucilagini seminis cydoniorum vel psillii non absimilis, interdum magis obscurus, imo brunneus, & quando exclusio multis molestiis stipata, sanguinolentus existit, nonnunquam striæ sanguineæ muco intermixtæ deprehenduntur. Odorem ut plurimum nullum exhibet, & qui naribus objicitur, urinæ magis tribuendus. Ast in cacochymicis & scorbuticis, imprimis ætate provectis, nonnunquam specifice acris & salsuginosus quasi deprehenditur, quem nostrates *einen strengen Geruch* appelli-

pellitare solent, ut, nisi matulæ sæpius repurgentur, vel mutentur, totum conclave ægroti cum fastidio adstantium repleat; ad putridum tamen vel purulentum nunquam adcedit. Aetas huic adfectui obnoxia semper fere est senilis, ut ante annum quinquagesimum vix unquam observaverim.

Statas raro servat periodos, sed irregulari typo incedere solet, in quibusdam sine intermissione continuat, plurimam tamen partem sua admittit temporum intervalla. Haud itidem sub unaquaque urinæ exclusione observatur, quin hæc quandoque limpida existat, tempore tamen matutino, somno nocturno exantlato, præsertim visui sese exhibere solet.

Symptomata hanc evacuationem stipantia variant admodum, pro modulo diætæ, temperamenti, constitutionis individualis, & medendi methodi. In nonnullis veræ vesicæ hæmorrhoides præcessere, in mucosas tandem se mutantes, in aliis absque prævio sanguinis proventu oritur. Aliquando clandestine procedit, nullas molestias secum ferens, raro autem contingit hoc morbo correptis felicitas ista, quin varia experiantur symptomata plus minus acuta.

Hæc inter præcipuum esse solet, spasmodica, collum imprimis vesicæ, & sphincterem tangens constrictio, ingentibus subinde doloribus conjuncta, & non raro per urethram se diffundens. Sub his circumstantiis parva satis muci quantitas profluere solet, dum orificia vasorum coarctantur, & crispaturam quasi induunt.

Spasmi hi ad intestinum rectum sæpe se diffundunt, ut vel alvi obstipatio satis pertinax, & vix ab enemate solvenda, vel molestissimus subsequatur tenesmus. Halcyonia interim admittit hic affectus, nunc breviora, nunc diutius protracta, imprimis si justa medicatio & diæta conveniens adcesserit. Sicubi vero vitium circa res non naturales obrepserit, imprimis æger animo commoveatur, tarditatem gravitate compensare consuevit.

§. VI.

Distinguantur ergo, necesse est, hæmorrhoides vesicæ mucosæ ab urina lactea, purulenta, exulceratione renum & vesicæ, muco a calculo vesicæ oriundo, spasmo vesicæ, gonorrhœa benigna & maligna.

SCHOLION.

Signis pathognomicis hæmorrhoidum vesicæ mucosarum potioribus expositis, ordo postulat, ut affectus hisce quodammodo analogos recenseam,

feam, quo collatis fingulorum phœnomenis, eo magis elucefcat differentia unius cujusque ægritudinis fpecifica.

I. Urinas albas, quorfum referenda nivea, lactea, glauca, charopa, fubjugalis, jam veteres medici inter figna cruditatis & cacochyliæ, non fine fundamento collocarunt. Experientia fiquidem docuit, chylum non rite elaboratum multas fecum in fanguinem vehere impuritates, œconomiam animalem quovis modo turbantes, quarum haud exigua portio cum urina eliminatur, fub fpecie lactis intermixti, vel pultaceæ materiæ adparens. Hocce crama autem præternaturale ab hæmorrhoidibus veficæ mucofis dignofci poterit, modo adtendatur

(a) urinas tales lacteas & pultaceas fæpe claras emitti, fed temporis tractu, quando refrixere, habitum iftum fpiffiorem induere: mucum e contra hæmorrhoidalem ftatim fub fua exclufione vifui fefe fiftere

(b) urinas iftas albas conjunctas effe cum vermibus, ventriculi, & ejus contentorum perverfa conditione, ex fignis pathognomicis facile detegenda, cachexia, leucophlegmatia, aliisque, morbos chronicos parturientibus heterogeneitatibus; Hæmorrhoides e contra veficæ mucofas in ceteroquin fanis oriri poffe, in quibus nullum notabile vitium jam in partibus corporis folidis, quam fluidis deprehenditur, quale exemplum affert RAYGER *Eph. G. Ann. III. Obf.* 284. de Pædagogo, qui per decem menfes urinam albam, craffam & vifcidam, fine intermiffione, absque corporis extenuatione, aut alia moleftia, præter dolorem inter mingendum exclufit, quodque malum nullis remediis ulceri renum opponi folitis, non vino malvatico, ftomachicis vel antifcorbuticis fuit debellandum.

(c) urinas albas tenerioris utplurimum indolis effe, mucofas vero hæmorrhoides vifcofitate & tenacitate magis fe prodere, ut levis agitatio urinalis haud fufficiat ad eandem elevandam, & fub quiete ftatim iterum fundum occupet.

(d) Urinas albas, vel fine aliquali fenfatione dolorifica, vel faltem absque moleftiis cum negotio hæmorrhoidali combinatis excludi, hæmorrhoides autem mucofas raro omnis doloris & perceptionis alicujus fenfibilis expertes effe.

II. Urinam pure commixtam quod concernit, qualem excernere folent, qui inflammatione vifceris cujusdam nobilioris, abfceffibus internis, imprimis exulceratione vel vulnere renum, ureterum & veficæ laborarunt,

rarunt, hæc odore, consistentia, & symptomatibus individuis ab hæmorrhoidibus vesicæ differt.

(a) Pus cum urina commixtum, specificum emittit odorem putridum, plus minus nares ferientem; mucus hæmorrhoidalis e contrario tali odore destituitur.

(b) Purulenta materia sub agitatione matulæ, levi opera, cum urina iterum commiscetur; mucus hæmorrhoidalis fortiorem requirit motum, nec ab hoc ex tenacitate tam prompte resolvitur.

(c) Exclusio puris vix unquam absque præviis motibus febrilibus, & doloribus fontem ejusdem indigitantibus contingit, & si continuaverit, febris lenta se sociare solet, tanquam testis notabilis visceris interni læsionis; ex renibus exulceratis si defluxerit, haud ita raro calculi, carunculæ, filamenta pilorum ad instar, immo moleculæ parvæ pingues, tanquam partes a parenchymate renum avulsæ, puri vel urinæ intermixtæ deprehenduntur. Hæmorrhoides vesicæ mucosæ ab istis heterogeneitatibus sunt liberæ, symptomaticam sensibilem febrim non habent comitem, vel si hæc adfuerit, conditioni vesicæ extraordinariæ, aut causæ cuidam remotæ adscribenda est; dolores ab illis quando persentiscunt ægri, hi vesicam & loca vicina saltem tangunt.

III. Nonnunquam mucus cum urina excluditur, non hæmorrhoidibus sed calculo imprimis vesicæ tribuendus, quippe qui ex molestia, & continua pressione vel vellicatione, majorem humorum, vesicam versus, excitat congestionem; ex præsentia horundem copiosiori, secernitur per interiorem vesicæ tunicam major muci'li quantitas, quæ abhinc cum lotio excluditur. Ast enim vero, præter quod præsentia calculi cathetere detegenda, originem hujus mali facile indigitet, non parvum inter hæmorrhoides vesicæ mucosas, & viscidum a calculo vesicæ derivandum, intercedit discrimen. Hoc etenim non ita cohæret, sed argillosæ, vel furfuraceæ quasi est indolis, aliquando sabulo intermixtum; mucus vero hæmorrhoidalis consistentiam exhibet contiguam viscidiorem, nec divulsas ita particulas in se continet.

IV. Hæmorrhoides vesicæ mucosas cum spasmo vesicæ haud raro conjunctas esse, adeoque mucum per tunicam ejus villosam exprimi, ex antecedentibus jam patet. Haud tamen omnis mucus cum spastico vesicæ motu rejectus, hæmorrhoidibus tribuendus, cum experientia doceat, a catameniis suppressis, retropulsa arthritide, dyscrasia scor-

 butica,

butica, exulceratione vesicæ &c. simile quid contingere posse, cujus causas remotas signa anamnestica & diagnostica rite pensitata facile suppeditant. Confer. HOFFM. *med. rat. system. Tom. IV. P. II. Sect. II. C. VII.*

V. Discrimen, quod gonorrhœam tam benignam, quam virulentam inter, & mucum vesicæ hæmorrhoidalem intercedit, non est ut multis recenseam, adeo etenim manifesta sunt indicia gonorrhœæ propria, & levi opera, a quavis alia muci ex urethra exclusione discernibilia. Sub gonorrhœa benigna, ex laxitate organorum spermaticorum oriunda, materia quædam seminalis, absque ulla sensatione molesta, sine miscela cum urina effluit, vel, quando cum urina exclusa in transitu commiscetur, filamentis saltem exiguis albicantibus urinæ innatantibus, visui sese offert; mucus autem hæmorrhoidalis semper cum urina propellitur, molesta ut plurimum cum sensatione, quantitate majori, & consistentia spissiori. Eadem valent circa gonorrhœam virulentam, utpote quæ contagium venereum agnoscit, materia purulenta ex urethra, sine lotio destillante facile se prodit, & satellitibus molestissimis circumsepta quandoque deprehenditur, a quibus mucus hæmorrhoidalis plane immunis existit.

§. VII.

Refractariis morbis adfectus hicce adnumerandus. Si recens adhuc fuerit, remediis convenientibus, & surgentibus imprimis hæmorrhoidibus veris, aliquando obsecundat; habitualis vero redditus, omnem fere spem perfectæ restitutionis præcidit. Quando absque singulari molestia mucus iste evacuatur, tantum periculi non involvit, febriles autem motus si adcesserint, doloribus atrocibus & spasmis circa vesicam stipati, hi inflammationi vesicæ, exulcerationi, & necrosi ansam suppeditare valent.

SCHOLION.

Adumbrata facie hæmorrhoidum vesicæ mucosarum, addenda adhuc, quæ prognosin earundem concernunt. Quod de hæmorrhoidibus albis, & fluore albo mulierum, tanquam adfectibus analogis, experientia docet, hos subinde exquisitissima illudere adminicula, idem de muco hæmorrhoidali per vesicam egrediente adferendum. Haud desunt tamen exempla restitutorum, in quibus fluxus iste præternaturalis ad exiguum saltem tempus duravit, quorum vires adhuc suppetunt, & ætas nondum existit præcepta. His enim suppositis, inprimis,

mis, quando nunquam sinceri sanguinis hæmorrhoidales olim cum pertinacia continuarunt, sed sola versus confinia vesicæ congestio mucaginem hanc extorsit, debitis in subsidium vocatis remediis, ita profligari ægritudo hæcce potest, ut absque metu alicujus metaschematismi plane conquiescat. Quinimo diu continuare potest hæc exclusio muci, absque singulari sanitatis detrimento, modo molestiæ alioquin familiares absfuerint. Talem ægrotum octogenario majorem sistit BONETUS in *Sepulchret. Lib. III. Sect. 28. Obs. 18. p. 1286.* qui *urinas semper profudit copiosas, pituitæ viscidissimæ immixtas ad libram circiter, tenaciter adeo adhærentes fundo matulæ, ut & ea inversa, effusa urina, ab illius fundo penderet: cum tamen nullæ unquam fuerunt de calculo querelæ, toto decem annorum, & quod excedit spatio.*

Optimum quidem præsidium in hæmorrhoidibus rite fluentibus esset collocandum, modo eventus remediis, hunc in finem adhibitis, semper subscriberet; notum etenim, quantis difficultatibus sit obstructum hocce negotium, ut autocratiæ magis naturæ, quam arti competat. Etiam si fluxus hæmorrhoidalis hanc muci exclusionem excipiat, attamen interpellari quandoque ab eadem potest, sicubi ex mora invaluit, & hæmorrhoides per breve tempus continuaverint, „ Sic re- „ latum mihi a Dn. Præside, eidem obtigisse casum, in ægroto sexa- „ genario, qui olim hæmorrhoides cum euphoria expertus, abhinc ex „ vita sedentaria & mœrore gravi, ultra annum, nil harum, præter „ molestam pressionem quandam circa os sacrum, & vesicam, cum „ leni stranguria senserat. Hic, prævio dolore obtuso circa confinia „ vesicæ urinariæ, tandem cum lotio emittebat mucum gelatinosum „ urina albidiorem, & post quietem fundum petentem, quod vero „ ab hac exclusione se aliquomodo levatum percipiebat, illam sibi „ salutarem ratus, monita & remedia a Dn. Præside ipsi proposita „ aspernabatur strenue, donec gliscente pedetentim malo adcedente „ vesicæ spasmo, stranguria, & intercurrentibus motibus febrilibus, „ opem medicam efflagitaret. Nec irrita eadem videbatur, debitis „ etenim adhibitis auxiliis e fonte chirurgico, pharmaceutico & diætetico petitis, hæmorrhoides denuo adparebant, cum sensibili muci „ ex vesica profluentis, & symptomatum eundem comitantium imminutione, huc vero negotium redigi non poterat, ut plane cessaverit, ut potius, silentibus per intervalla hæmorrhoidibus, manifesto recruduerit proventus mucositatis. Tandem æger diuturnitatis „ morbi pertæsus, amplectendo curationes empiricas, ischuria & caro „ succubuit. „ Hæc enim fata vix non semper subire tenentur, per aliquot jamdum annos hunc fluxum perpessi, imprimis ætate graves omni spe restitutionis carere deprehenduntur, ut satis habeant, quando

ferocia morbi palliativis quodammodo mitigetur remediis; est & hæc temporis tractu decipiunt exspectationem medentis, ut omnem operam se contrivisse observet. „ Se novisse quondam virum illustrem, mihi „ narravit Dn. Præses, hæmorrhoidibus cæcis quondam obnoxium, „ his vero deficientibus, spasmum vesicæ cum exclusione muci ex- „ pertum, sub principio per vices insultantem, demum habitualem „ ita redditum, ut continuus ad mingendum stimulus ingenti dolore „ circa collum vesicæ stipatus, omnem consuetudinem cum amicis in- „ terdixerit; hunc celeberrimos Germaniæ Medicos, non sine magnis „ sumptibus, in consilium vocantos curasse, & quantumvis a non- „ nullis arcana, aliaque non contemnenda, cum voto & promissione „ felicis successus, obtinuerit remedia, tantum tamen absuisse, ut „ allevamentum cruciatuum, nedum perfectam restitutionem senserit, „ ut potius, indies fere ingravescente malo, tandem in febrim hec- „ ticam inciderit, &, improviso, cessantibus omnibus doloribus, „ juncto rigore, per totum corpus se diffundente, sphaceli teste, ex- „ tremum vitæ spiritum ediderit. „ Ratio difficilis, & irritæ quandoque medelæ, in atonia potissimum, & relaxatione partium affectarum videtur esse collocanda, Major siquidem, & tantum non continua sanguinis copiosioris ad vesicam congestio, vasa ejusdem & fibras ultra debitum tonum distendit, ex distentione diutius durante, inducitur pedetentim impotentia debite repellendi humores inibi cumulatos Sicubi ob sensibilitatem vesicæ accesserint spasticæ tunicarum ejusdem, & sphincteris strictura mediantibus hisce parum expelluntur humores coacervati, potius progressus eorundem suffiaminatur, & licet propellerentur, tamen remittente spasmo, libertas conceditur sanguini, fortius irruendi in debilitatas a spasmis fibras, ex quo est, quod post mortem hocce morbo peremptorum, vesica urinaria admodum crassa, & non raro circa collum varicosa deprehendatur. Pertinaciam invincibilem hujus mali auget adhue consuetudo habitum inducens, quippe quæ sola, morbos in herba facile suffocandos, demum rebelles admodum reddere solet, licet causa atque fomes eorundem dudum fuerit sublatus, quale quid in epilepsia habituali, cephalæa, spasticis motibus, febri quartana, fluore albo, hæmorrhagia uteri &c. toto die, non sine tædio observare licet.

Inter signa mala referendi motus febriles ex hoc fonte oriundi, qui, si fuerint leviores, sub primis insultibus domari quandoque poterunt, sin autem per longas invaluere moras, dysuriæ, inflammationi vesicæ profundiori, exulcerationi, & re infeliciter gesta, necrosi funestæ ansam suppeditare valent. Qualia exempla suppeditant *Eph. Acad. N. C. Dec. II. A. VIII. Observ.* 143. *p.* 282. HOFMANN. *Med.*

Med. Rat. Syftem. Tom. IV. P. II. Sect. VI. Cap. 7. *p.* 416. BONETI *Sepulchret. Lib. III. Sect.* 28. *Obferv.* 15. *p.* 1284.

§. VIII.

Curationis hæmorrhoidum veficæ mucofarum fundamentum collocandum, in removendis earundem caufis, demulcendis fymptomatibus, roborando tono veficæ, & præcavendis recidivis.

SCHOLION.

Scaturiginem fontici hujus mali in fanguinis a vafis hæmorrhoidalibus in vafa veficæ propulfione fortiori quærendam effe, præmiffa hiftoria medico-clinica docuit. Curationem proinde aggreffurus, ante omnia refpiciat, ut urgentem fanguinem a vefica urinaria derivet, id quod ventilatione per venæfectionem optime perficitur. Si quando nunquam veræ hæmorrhoides adparuerint, fed in folis faltem fubftiterint motibus eo tendentibus, vel hæmorrhoidibus cæcis fuerit infeftatus æger, juvabit venam in brachio tundendam curare, habito faltem refpectu virium & conftitutionis individualis, alvo exiftente obftipata, hæc ante phlebotomiam, vel enemate, vel leni eccoprotico referanda. Sin autem veræ hæmorrhoides cum fucceffu olim contigerint, vena pedis eligenda, atque eo adlaborandum, ut illæ refufcitentur, modo ætas & vires ægroti, aliæque caufæ procatarcticæ haud obftiterint. Huic fcopo præfertim infferviunt hirudines vafis fedalibus adplicandæ, quæ operatio repeti poterit, quando abhinc imminutus mucofitatis fluxus, & fymptomatum obfervatur mitigatio. Præfentaneam efficaciam fubductione hac fanguinis particulari, prævia venæfectione in brachio, fe aliquando vidiffe retulit Dn. Præfes, in ægroto a fuppreffis hæmorrhoidibus cæcis, mucofis veficæ correpto, utpote qui ab iterata, poft menfis fpatium, hirudinum admotione, junctis remediis internis, perfecte convaluit. Si maxime contigerit hæmorrhoidario, non effe tam felici, ut poft fanguifugarum admotionem, hæmorrhoides in ordinem reducantur: attamen hoc remedium tentaffe, nunquam quicquam nocebit, potius depletis, a fuctione harundem, vafis fanguiferis, interpofita medicamina citius ferent fuppetias. Hæc inter eminent per epicrafin laxantia, quibus mediantibus humores a vefica blande deducuntur, imprimis multiplici experientia, pillulæ fic dictæ balfamicæ, ex extractis amaris, & aloë gummofa paratæ, ita fe commendarunt, ut in quibuscunque fere anomaliis hæmorrhoidalibus, non fine fructu adhiberi foleant. Non tantum enim gaudent virtute alvum movendi, verum & tonum roborant,

 & vafis

& vasis fibrisque relaxatis robur debitum conciliant. Sicubi pillulæ non arriserint, hæ solvi possunt liquore terræ foliatæ tartari, eoque ipso virtus aperitiva magis acuabitur. In quibus spissitudo humorum liberiori progressui sanguinis in vasis hypogastricis & hæmorrhoidalibus injicit remoram, his conveniunt diluentia & resolventia mitiora, sub forma infusi theiformis propinanda, a quibus calide haustis, æqualis insimul promovetur sanguinis per totum corpus distributio. Seligi hunc in finem poterunt radices Sarsaparillæ, Chinæ, Bardanæ, Taraxaci, Scorzoneræ, herba Betonicæ, Capill. ♀. Veronicæ, Melissæ, Bellidis c. tot. Stœchad. arabic. &c. Magno itidem usui esse solent aquæ Selteranæ, sive puræ, sive lacte asinino, si ejus copia haberi potest, aut in ejus defectu, vaccino commixtæ, quæ combinatio istis imprimis conducit, quorum sanguis scorbuto vel acribus particulis est inquinatus.

His remediis, si auscultaverit morbus, symptomata obvia sponte sua cessabunt; sin minus, & æger, durante adhuc methodo recensita, iisdem divexetur, horum itidem ratio habenda. Spasmorum sævitiam demulcent ⦶ ata cum ⊖ digestivo & absorbente citrato, debita proportione conjuncta, vel sub forma pulveris, vel, quod præstat, emulsionum exhibita, quibus, pro gradu vehementiæ crocus, tanquam mitissimum anodynum, in refracta dosi addere licebit. In magis succulentis conveniunt Essentia Cascarillæ, addito Vitellum ovi ⦶ dulci, ex Vitello ovi fumante parato. Nec minus egregiam opem ferent enemata ex semine lini præparata, & tantillo ⦶, & Sacchoro Thomæo acuata. Cui formulæ magis artificiosæ perplacuerint, adjungat semen Fœnugræci, radicem Altheæ, Verbascum & Oleum lini f. △ recenter expressum. Regioni pectinis imponi poterit vesica bubula, lacte, cum Hyssopo, Chamomilla, Meliloto, & radice Ireos Florentinæ decocto, repleta, modo caveatur, ne nimis calida existat.

Febriles motus debellantur iisdem remediis ⦶ is & absorbentibus, ut & tincturis acidiusculis, cum phlegmate vitrioli paratis, abstinendo a carnibus, earumque jusculis, & horum loco, concedendo potulenta aquea, liberaliori manu propinanda.

Sub metu inflammationis vesicæ, imo hac vere existente, interdum repetenda sanguinis ventilatio, ⦶ in largiori dosi porrigendum, tantillo camphoræ maritatum. Salutaris quoque efficaciæ esse solet Album græcum cum Radice Scorzoneræ & C. C. raspato decoctum, quod remedium, licet videatur esse sordidum, attamen in quibusvis inflammationibus internis, tanquam specificum deprehendit Dn. Præses.

Superato

Superato morbo, tonum veficæ, hujusdemque vaforum fanguiferorum relaxatum roborare valent Tincturæ alcalinæ cum vitello ovi C. C. rectificatiffimo, vel vitello ovi bezoardico Buffi commixtæ, ut & Tinctura vitrioli ♂ Tartari fata Ludovici, fi nihil contraindicaverit. Non minorem laudem hic merentur pillulæ fupra recenfitæ balfamicæ, cum limatura ♂ conjunctæ, fegnitie alvi laborantibus imprimis conducibiles.

Recidivæ arceri poffunt tempeftivis venæfectionibus, imo & fcarificationibus, fi adfueti illis fuerint ægroti. Maximo tamen præfidio erit diæta rite obfervata. Caveant proinde hoc morbo infeftati ab aëre frigido & humido, atque quovis modo tranfpirationem infenfibilem confervent illibatam. Cibos eligant molles, & facile concoquendos, evitent legumina, & quæ flatus excitare valent, carnes muriaticas, fuillas, fumo induratas, aromatibus, aceto, vel cepis conditas, placentas pingues butyro, vel adipe frixas &c. Pro potu eligatur aqua fimplex & pura, vel cum hordeo decorticato, crufta panis, paffulis minoribus, rafura C. C. radice Scorzoneræ &c. decocta, cui fuccus citri ad gratam aciditatem addi poterit. Vel fi a cerevifia abftinere non poffit ægrotus, hæc fit tenuis, probe defæcata, nec fortiter lupulata. Vinum fit meracum, oligophorum, quale eft rhenanum, mofellanum, & gallicum, cui parum ætatis acceffit, & parce fulphuratum. Si hæmorrhoidibus mucofis fe fociaverit fpafmus veficæ, & hæc vina vitanda, horumque loco, malvaticum avara manu porrigendum. Corpus cum moderamine moveatur, abftinendo ab omni equitatione, & fuccuffationibus vehementioribus. Exulent vigilatæ noctes, alvus fingulis diebus refpondeat, fi fuerit immorigera, enematibus blandis, eccoproticis, & diæta lumectante, officii fui admonenda. Venus cane & angue pejus fugiatur. Nil tamen recidivas excitare magis potis eft, quam exceffus circa animi pathemata, quæ inter mœror diuturnus, terror, & ira, præfertim non fatiata, principatum obtinent, his fiquidem præter opinionem facile diruuntur, quæ Medicus multo ftudio & cautione in ordinem reduxit.

§. IX.

Si his remediis morbus cedere recufat, hicque habitualis redditus, altiffimas egit radices, vel ætas ægroti grandis, viresque attritæ energiæ artis medicæ fuppetias ferre non valent, curæ tantummodo palliativæ locus relictus, quæ in temperanda mucofitatis fecretione, & molliendis fymptomatibus eft repofita.

Scholion.

Stranguriam fenum jam veteres medici malum nuncuparunt immedicabile, experientia edocti, vitia organorum, fecret excretioni urinæ

urinæ dicatorum, imprimis veficæ, in fenibus vix ac ne vix quidem aliquam admittere medelam. Ad curam proinde adcerfitus Medicus sub his circumftantiis, prognofi fe muniat, nec vanis pollicitationibus brevi fubfecuturæ reftitutionis, fe fuamque artem comtemtui exponat. Sub moderata muci fecretione, vires non ita confumente, fpectatorem magis agat, inculcando faltem convenientem diætam, fuadendo tempeftivas fanguinis ventilationes, fi illis fit adfuetus æger, & curando, ut alvus fingulis diebus refpondeat. Si vero modum excedens, languorem & atrophiam poft fe traxerit, derivatio horum humorum laxantibus tentanda, quibus tonica vel interponi vel jungi poterunt. Ad hunc finem conducunt pilulæ balfamicæ martialibus combinatæ, nec infructuofus erit ufus corticis peruviani felecti, cum pauxillo rhabarbari acuatus, quod remedium, laxante, & infimul tonica virtute multiplici experientia dudum fe commendavit. Abfente ebullitione febrili, tinctura tonico nervina Stahlii, quæ æqualem fanguinis per totum corpus circulum promovet, ufum haud contemnendum adferre folet.

Quod adtinet ad fymptomata, nullum truculentum magis deprehenditur fpafmo veficæ, cum ftranguria & ifchuria copulato, quibus fomnus arcetur, adpetitus deftruitur & vires adteruntur infigniter. Optandum effet, ut domitorem hujus mali habitualis redditi, præfertim in fenibus, noffet ars falutaris, aft, quod dolendum, vix palliativa fubminiftrare valet remedia. Aliquam opem fpondent venæfectiones & fcarificationes extra paroxyfmum inftitutæ, modo ætas decrepita, & vires penitus amiffæ non contraindicent, item enemata ex emollientibus & oleofis parata. Externe imponi poterunt veficæ bubulæ fupra laudatæ, nec non fp. vini camphoratus, vel camphora facculis interpaffata aliquando lenimentum conciliare potis funt. Interne ☉ cum abforbentibus & antifpafmodicis emulfionibus addendum, quas inter, ex oleo amigdalarum dulcium cum vitello ovi commixto paratæ, fedativa vi eminent. Haud proletariam aliquando opem ab infufo quinque herbarum emollientium Theiformi obfervavit Dn. Præfes, quippe quæ infimul paregoricam & eccoproticam virtutem poffident. Tentandæ itidem injectiones in veficam, ex decocto feminis lini & papaveris albi, addito tantillo croci paratæ; nec infructuofa penitus erunt femicupia tepida, cum herbis emollientibus & furfure triticeo concinnanda, fi tantummodo vires & ætas ægroti id remedii genus permiferint.

§. X.

Cautio denique fit Medico circa curationem hæmorrhoidum veficæ

ficæ mucofarum, ne promifcue fontes medicatos commendet, purgantia præfcribat, ad opiata confugiat, & medicamenta, fine neceffitate, tam crebro variet.

SCHOLION.

Hactenus hiftoriam hæmorrhoidum veficæ mucofarum medicam, & methodum iisdem medendi expofui, tandem cautelas quasdam fubjungere licebit:

I. Aquas Selteranas vel puras, vel cum lacte commifcendas pro fcopo fanguinem attenuandi, cacochymiam fcorbuticam corrigendi, & circulum humorum promovendi, experientia duce, commendavi quidem, hac tamen mente, ut prius indicantia & contraindicantia provide examinentur, quam in ufum trahi poffint, ne ægrotus, loco fperatæ falutis, in majora damna præcipitetur. Licet enim aquæ hæ, omnes inter fontes medicatos, tutiffimæ, & mitiffimæ deprehendantur, ut & phthificis exiftant folatio, haud tamen fuafor & auctor forem, ut fcirrho hepatis & lienis aliorumque vifcerum laborantes, item atonia ventriculi, tympanite, afcite, & œdematofis tumoribus correpti easdem ufurpent. Major adhuc circumfpectio adhibenda, circa fontes Selteranis validiores, quales funt aquæ Carolinæ, Aquisgranenfes, Egranæ, Pyrmontanæ &c. Priores quidem laudavit ETMULLERUS in Difput. de *Spafmo veficæ* §. XXIV. p. 34. noxium tamen earundem effectum deprehendit HOFFMANNUS l. c. fub copiofo vifcidæ materiæ fedimento, & exiftente jamjam febre, vires & carnem depafcente. Pofteriores admittendæ in ætate media, quando viribus & vifceribus adhuc falvis, hæmorrhoides fuppreffæ mucofis veficæ anfam fuppeditarunt.

II. Purgantia validiora, præfertim refinofa, evidentes adferre noxas, vel me tacente, conftabit; parietibus etenim inteftinorum adhærendo, inducunt fpafmos, per confenfum ad veficam fe extendentes, cogunt humores ad partes, a quibus derivandi, & motibus velificantur febrilibus, ex quo eft, quod aloes refinofa pillulis balfamicis non fit admifcenda, nec famofum Elixir proprietatis Paracelfi, multo minus pillulæ Francofurtenfes, aliæque cum aloe non depurata paratæ, ægrotis conducant. Imo ⊖ Sedlicenfe, vel Anglicum fpafmo infimul veficæ, vel ftranguria correptis fubinde nocuiffe obfervavit Dn. Præfes. Eligenda igitur pro fcopo laxandi, mannata, rhabarbarina, & fennata debite correcta.

III. Si quid eſt, quod circumſpectum uſum ſub curatione hujus mali expoſcit, ſane ſic dicta anodyna, vel potius opiata huc referri merentur; latet etenim anguis in herba, & licet imminutis exinde doloribus ægri magnopere gaudeant, atque remedium propinatum mirificis efferant laudibus, nuncium tamen hunc exoptatum, acerbus, brevi tempore, excipit, & recrudeſcentes cruciatus, conſopitos ſævitia repenſabunt. Si Medicus perſeveraverit in electa hac methodo, augendo pro modulo dolorum, opiatorum doſin, tandem paralyticos adfectus, iſchuriam, lethargum vel carum, tanquam inconſideratiſſimæ temeritatis ſuæ teſtes excitabit certiſſime. Imprimis ſenibus effetis, & hectica febri laborantibus mortem narcoticis hiſce accelerari, conſtans docuit experientia. Non quidem negaverim, urgente ſumma neceſſitate, ſub exquiſitiſſimis ſcilicet doloribus, ægroti animum frangentibus, & irrito cum ſucceſſu adhibitis aliis remediis, ad opiata demum confugiendum eſſe Medico, ſint tamen hæc correcta, & laxantibus vel maritata, vel interpoſita, quæ methodus deleteriam eorundem vim averruncare optime poteſt; nec non ſeponantur, ſimulac aliqualis fuerit ſubſecuta paroxyſmi mitigatio.

IV. Prouti morbi chronici expoſcunt chronica remedia, ita & in curatione hæmorrhoidum veſicæ mucoſarum, methodo, prævia deliberatione, electæ inſiſtendum, nec hæc absque neceſſitate, tam facile mutanda, licet vis morbi non ſtatim remiſerit. Crebræ ſiquidem remediorum mutationes naturam perturbant, & pluribus anomaliis occaſionem offerre potis ſunt.

Supereſſent adhuc varia huc pertinentia v. g. uſum ſuffumigiorum, & fonticulorum concernentia, aſt temporis penuria atque anguſtia pagellarum expoſitionem illorundem prohibent; ſufficiat proinde brevibus indigitaſſe, a binis his remediis parum vel nihil levaminis exſpectari, in ſpecie a ſuffumigiis ſuppreſſionem hæmorrhoidum mucoſarum intempeſtivam metuendam eſſe.

TANTUM.

CCLXX.

CCLXX.

JAC HENR. CHRISTIANI ADAMI,

DE MATERIA CALCARIA

Post diuturnam arthritidem per vias urinarias educta

OBSERVATIO SINGULARIS.

Luben 1740.

§. I.

QUando nunc de materia calcaria post diuturnam arthritidem per vias urinarias educta, exponere ingredior, eo ordine procedam, ut primo morbi historiam accurate diligenterque, quoad instituti mei ratio exigit, enarrem, deinde vero, quæ cum ad explicandam eam, tum ad veritates quasdam medicas inde illustrandas confirmandasque pertinent, strictim breviterque expromam. Materiam istam cum urina superiori anno reddidit vir tunc sexaginta, unumque annum natus, carne graciliori, habituque corporis magis adstricto præditus; atque ut de victu vivendique genere hoc unum attingam, rebus dulcibus sacchato edulisque ex eo paratis, neque minus lacte & cibis ex illo confectis mirum quantum ab ineunte ætate delectatus. Ante hos viginti & quod excurrit, annos, contigit, ut arthriticis doloribus mox in pede mox in manu identidem & per intervalla tentaretur, qui tamen radices deinde egerunt altius, & inprimis postquam is saltatione continenti per aliquot dies pedes vehementer exercuerat, confirmati fuerunt, ut ab eo tempore articularis ille morbus & crebrius inciderit, & plures semper pluresque articulationes, imo & tandem, ut mox dicetur, interiores partes pervaserit, longiusque non modo perduraverit, verum aliquot etiam annis ad paucas tantum hebdomades subinde recesserit, atque adeo nunc, podagræ, quam vocant, irregularis genium duodecim prope annos præ se ferre videatur. Novem jam intercesserunt anni, quod is postquam ad mulcendos dolores emplastrum ex theriaca confectum iterum iterumque admoverat, materia arthritica intus conver-

 sa,

sa, graviter periculoseque ægrotavit, donec excitato insigni tensionis ardorisque sensu in sinistra parte dorsi & lumborum, multæ vesiculæ sero limpidiori turgidæ elevarentur, pluresque earum in unam non mediocris magnitudinis coalescerent, quæ pariter ac reliquæ minores cultello discissæ, tanquam a cantharidibus factæ essent, serum acre copiosumque profuderunt. Sæpius posthæc materia ista arthritica partes usu insigniores petiit, & nunc in capite, nunc pectore, nunc abdomine, non sine graviorum malorum, ut facile existimare licet, confluxu sedem suam posuit, præcipue, quod vires vitæ minui pedetentim, nec infesto humori extus propellendo, pares esse amplius videbantur. Etsi vero medii & annularis in sinistra manu digiti ossa, eaque secundæ phalangis ita distorsit vis morbi, ut, ubi cum ossibus primæ phalangis connectuntur, e loco suo motæ, atque interius versus volam manus protrusæ fuerint, nullæ tamen concretiones tophaceæ ullo in loco in conspectum prodierunt. Quinque abhinc annis acutissimo vesicæ dolori primum fuit obnoxius, ita, ut præter qualemcunque in vesica pressionem, urinam sæpius quidem, at parcissime nec sine incommodo redderet, & mox ab ea reddita, in regione pubis dolore per urethram ad glandem etiam eunte, atque hinc ad vesicam redeunte, simulque perinæum ad anum usque se extendente cum gravissimis distorsionibus, distensionibusque, ad quas perpetuo flatuum incommoda cum alvo adstrictiori accedere solebant, vehementer exerceretur. Dolores hi progressu temporis iterum iterumque eodem modo se exacerbarunt, & quando arthriticus morbus desiit, illico, quasi ita lege sancitum esset, exoriri, multoque atrocius, quam ipsa podagra furere consueverunt. Subinde etiam chirurgus, quando pro re nata clysteribus alvum subduxit, in exitu intestini recti hæmorrhoides cæcas animadvertit. Anno MDCCXXXVIII. mense Julio ex improviso, & præter omnem spem opinionemque cum salvus incolumisque in horto deambularet, violentissimo in pubis regione dolore correptus, una cum urina reddita, sibi quidquam corporis durioris egredi ex urethra persensit, neque tamen id humi, quoniam haud dubie terra obvolutum statim tectumque fuit, reperit, paulo tamen post, & deinceps procedente tempore, per intervalla complures concretiones calculosas, quæ tamen tantum grandioris fragmenta esse videntur, albi maximam partem interdum & flavi coloris, magnitudinis & crassitiei variæ, ex quibus maximæ post diuturnam exsiccationem sex grana, omnes autem simul ad libram expensæ tres circiter drachmas pondere exæquant. Fragmenta hæc superficiem satis æqualem, extus convexam, & intus concavam corticique duriori nucis juglandis aut amygdalæ in partes diffracto similem, circumcirca vero & in ora minus planam, sed manifestis fracturæ notis insignitam ostentant, præter duos minores lapillos, quorum unus figuram accurate ovalem, alter autem granum tritici refert. Tandem

&

& hic calculorum partus exquisitique cruciatus cessaverunt, & conspectus posthæc superiori anno ab ægroto nostro fuit in fundo matulæ massa quædam mucosa & tenax, albi coloris, argillæ adhuc tenuiori, aut calci recens extinctæ similis, quæ an ante se inscio jam prodierit, ipse quidem ignorat, deinceps autem rei admiratione permotus diligentius semper & curiosius observavit, viditque, per plures menses, in urina, quæ clara initio excernitur, illico sabulum tenuius subsedisse, non ita multo post autem, quando illa refrixit, materiam jam commemoratam fundo inhæsisse, quam profuso lotio ex matula ope instrumenti sollicite exemtam; in minora frusta varie effictа, divulsam, in aere exsiccatam, calculosisque illis concretionibus omni ex parte, vel etiam argillæ exsiccatæ similem perduramque in fractu difficillimam sicut & ipsa calculorum fragmenta asservavit, majorem ejus copiam pedetentim collecturus, si initio ea experimentis chemicis tentare, & singulari commentatione persequi mihi animus fuisset. Quando interdum ex incuria guttæ quædam lotii liquidiori ejus materiæ portione adhuc aliquantum infecti in terram delapsæ fuerunt, maculam sub exsiccatione reliquerant, quasi a calce profusa. Quo loco nec hoc silentio prætereundum esse arbitror, quod tria vasa ex vitro eoque solidiori confecta, quibus urinam diu excepit, nec tamen a sordibus adjectis unquam penitus repurgavit, longo usu a lotii acrimonia sine ulla caloris aut alia externa vi, quod certissime compertum habet ægrotus, rimas in fundo atque lateribus perpessa, adeoque continendo humori sordido minus imposterum idonea, quin imo levissimo tandem attactu fractæ fuerint. Sanguis alias e vena eductus, in crustam admodum tenacem, flavo sæpius aut viridi colore imbutam, paucissimumque in fundo cruorem atri coloris complexam, concrevit, aut in aquam missus in sola propemodum concrementa mucosa abiit. Quorum tamen neutrum superiori anno, quo materia ista cum urina secessit, amplius observatum fuit. Quamvis vero interdum salvus videatur & incolumis, quarta tamen post sumtum in prandio cibum, levissimo velut horrore percelli, & languere aliquantum per horam solet. Præter hæc, quando valetudine non adeo adversa utitur, pustulæ etiam exiguæ & velut miliares, aliquando tamen etiam minores, sero liquidiori repletæ in scapulis prodierunt, quarum tamen sub ingressu podagræ nec vola nec vestigium superest. Instante nuper solstitio hiberno, denuo recruduit podagra, & sub finem ejus, materia illa tenaci non amplius cum lotio exterminata, dolor vesicæ atrox, a quo diu jam immunis fuerat, rediit, isque graviori fere, quam antea unquam incessens vehementia, & licet posthæc per aliquot hebdomades siluerit iterum, ante paucos tamen dies renovavit insultus, & quanquam expulsis maximos inter cruciatus quinque fragmentis calculosis, illis, quæ superius enarravi, omni ex parte simillimis, quorum unum novem grana, alterum octo, tertium septem,

quartum quinque, & quintum tria pondere exæquat, aliquot tamen dies defævit, hoc ipso tamen die, quo hæc præscribo, penitus remisit.

§. II.

Quamvis vero multa essent in hac morbi historia, de quibus data opera disquirere non inutile nec injucundum foret: mihi tamen materia illa per vias urinarias eliminata, digna præ reliquis accuratiori examine videtur. Quod si enim multi doctissimi viri observationes de materia quadam solidiori, & facile in coagulum abeunte, quas infra in medium adducam, curiosissimas & ad explicandam præcipue calculi generationem maxime accommodatas appellarunt: sane & ego operæ me facturum esse pretium arbitror, si de materia illa calcaria quædam exponam. Ut igitur, ex quibus velut constaret elementis, eo clarius cognosceretur, eam variis experimentis sollicitandam putavi. Quo quidem labore perspexi, frustum ejus integrum aquæ forti injectum, post 12. horas emollitum, & in minores partes mucidas cum bullulis ad latera vasculi vitrei in superficiem liquoris elevatis, divisum, nondum vero tunc, neque post 24 horas solutum fuisse; massam vero in pulverem redactam cum eadem aqua forti vehementer nondum circumacta dimidiæ horæ spatio ebulliivisse, ut a scrupulo uno pulveris & drachmis duabus aquæ fortis inter se commixtis, in lagenula vitrea longiori, unciam unam cum semisse capiente massa cum larga spuma ad ejus osculum elata, in alio autem minori vitro, cum experimentum iterarem, plane in mensam maxima ex parte effusa fuerit, posthæc autem iterum post qualemcunque potissimum agitationem subsedisse omnia, totumque pulverem a liquore fuisse dissolutum. Solutioni huic turbidæ & subflavæ quum oleum tartari per deliquium instillaretur, ea illico & vehementer in fervorem agebatur, ut spuma quædam viscosa diuque durans osculum lagenulæ duarum unciarum attingeret, & saturatione demum peracta, mixtura magis magisque flava, & tandem rubicunda instar tincturæ tartari evadebat, manumque colore sed magis diluto inquinabat. Sapor ejus erat acris, salsus & velut lixiviosus, & post horæ circiter intervallum materiem solidiorem ad fundum dimittebat, quæ per leniorem exsiccationem in pulverem rubicundum convertebatur. Pulvis hic tritura flavum magis colorem nactus, sapore acri & irritante præditus, nec cum aqua forti congrediebatur, nec in aqua simplici totus dissolvebatur, sed maximam partem in fundo remanebat. Liquor autem ille rubicundus in lagenula servatus atque in fenestra positus nocte inter diem Februarii 18. & 19. media a frigore satis quidem vehementi, non tamen acutissimo, in conclavi, quod caleberi quotidie solet, congelabat, leni tamen manus calore post breve tempus rursus dissolvebatur. A spiritu nitri, spiritu vitrioli, & spiritu sa-

li

lis materiæ calcariæ, de qua hic ago, affusis, neque fervorem nec solutionem fieri, post duodecim horas bullulas quasdam in superficiem liquoris circumcirca ad latera vasculi vitrei quidem exsurrexisse, neque vero postea solutionem factam esse observavi. Syrupi violarum colorem eadem materia non permutabat. Frusta integra prunis candentibus flatuque animatis injecta, sine notabili densiori fumo odorem perquam volatilem urinosum exhalabant, restantibus demum reliquiis quibusdam nigri coloris, sicut & idem cum concretione illa calculosa contigit. Quando autem in pulverem materia comminuebatur, non solum exinde statim odor urinosus ad nares ferebatur, verum ipse eo magis pulvis carbonibus ignitis adspersus, odorem maxime volatilem urinosum simulque ad extremum cornubus animalium concrematis similem per totam domum exspirabat, relicta itidem pauca materia, velut concremata. A decoctione ejusdem materiæ ad scrupulum unum cum aquæ puræ uncia una, aqua hæc turbida & subalba evadebat, in fundo vasis autem massi quædam albicans relinquebatur, cui cum iterum unciam unam aquæ adfudissem, coctione instituta, & aqua, quæ eundem colorem adsciverat, profusa, aliqua in fundo materiæ portio adhuc remanebat. Utraque aqua inter se commixta, atque leni calore inspissata, materiam paucam albam & teneram fundo vasculi adfixam suggessisse cernebatur, quæ tamen carbonibus injecta, eundem adhuc odorem urinosum exhalabat, atque cum aqua forti etiam ad effervescendum commovebatur, id vero, quod ab altera coctione residuum erat, & fœdum odorem urinosum emittebat, & cum aqua forti itidem pugnam inibat. Quum igne chemico exploraretur materia, ex drachmis, tribus, & quod excedebat, per destillationem ex retorta minima prolectus fuit initio spiritus volatilis urinosus ad grana 7. odoris admodum fortis, qui tamen pauco adhuc phlegmate dilutus videbatur, ceterum syrupi violarum in viridem commutabat & cum spiritu nitri, vitrioli, salis & aqua forti, promte effervescebat; posthæc ejusmodi spiritus ad grana 5. odoris penetrantissimi, acerrimique saporis, qui itidem syrupi violarum colorem in viridem convertebat, & longe promtius quam prior spiritus cum modo dictis spiritibus acidis conflictum aggrediebatur; neque minus sal volatile siccum ad grana viginti novem, penetrantissimi pariter odoris, a quo in pauca aqua soluto itidem syrupi violarum coloris mutatio in viridem, atque ebullitio cum spiritibus istis acidis accidebat; tandemque igne ad summum gradum adaucto paucissimum oleum fœtidum, crassum, fuscumque ab oleo tartari, nec colore, nec odore, nec consistentia adeo diversum, quod paucis guttis tum purum, tum cum sale volatili per retortam atque cucurbitam adhuc dispersо, lateribus vasorum adhæsit; in fundo autem retortæ drachma una capitis mortui, aterrimo colore, instar carbonum in pulverem redactorum, sed aliquo adhuc odore fœtido præditi remansit. Residua hæc

hæc massa per tres horas & amplius igne fortiori continuo in crucibulo minori calcinata, colorem non mutavit, ponderis autem dimidiam partem haud dubie particulis salinis, oleosisque, quæ adhuc restabant, in auram abjectis, amisit, cum affusis autem spiritibus acidis mox aliquem conflictum obortis bullulis copiosis iniit, perfecta etiam solutione in aquam fortem se recepit, ut liquor atramenti colorem æmularetur, ab instillato denique oleo tartari per deliquium, post aliquod tempus pars lateribus adhæsit, pars in fundum secessit, reliquo liquore ejusdem frigoris, quod superius jam argui, injuria, in glaciem prorsus condensato. Quæ omnia experimenta hucusque a me enumerata si inter se comparantur, satis quidem elucet, atque a rerum chemicarum peritis sine longa illorum explicatione, hic brevitatis causa, ne libellus ultra modum augeatur, omittenda, facile intelligitur, inesse materiæ huic paucissimum & vix distinguendum phlegma, partesque mucosas & glutinosas, quæ igne conbustæ cum odore salis volatilis avolant, sal alcalinum ignis vi exsolvendum, paucum oleum, & denique terram alcalinam calcariam, quæ diversa proportione inter se commiscentur, meque nunc eo deducunt; ut ante omnia primas illius origines perquirere contendam.

§. III.

Et mihi quidem veri admodum videtur simile, ortum ejus a materia ista, quæ in articulis hominum diuturna arthritide divexatorum calcis instar extruditur, tophosque constituit, esse arcessendam, quæ in hoc viro copiose ad renes delata, atque cum urinæ recrementis mixta primum in calculosas concretiones abiit, deinceps vero magis soluta per vias urinarias sibi exitum paravit. Quum vero quod in articulis subinde concrescit, calcis nomine appellatur, hanc potissimum ob causam, non vero, ob aliquam, quam admixtam habet, terram alcalinam, multo minus ob creditam quandam cum calce viva convenientiam materiam istam per vias urinarias exterminatam, calcariam cognominavi. Ut vero ejus origines ad calcem articulorum referam, non una me causa adducit. Utramque enim externo habitu sibi non admodum esse dissimilem video; nec elementa, ex quibus constant, igne in conspectum producta multum a se invicem discrepant; præterea dolores vesicæ a materiæ hujus colluvie & decubitu excitatæ, podagra demum ad finem contendente, se prodere inceperunt; denique vero facile admodum fieri solet, ut materies ejusmodi arthritica ad internas partes propellatur, atque in durum etiam corpus variis in locis pedetentim mutetur; de quibus nunc paulo fusius disceptabo.

§. IV.

§. IV.

Id satis opinor, constat in iis, qui arthritide diu jam laborarunt, sæpius vel ex morbi diuturnitate, vel ex incuria, vel ex abusu remediorum externorum ad sopiendos dolores admotorum, frigidorum scilicet, exsiccantium, constringentium, coagulantium, ex mercurio confectorum, aliorumque, vel aliis etiam ex causis, concretiones quasdam nunc molles adhuc, nunc vero & quidem utplurimum adeo duras, ut externo attactu duritiem calci vel lapidi similem referant, vel in ipsa articulorum cavitate, vel eorum ligamentis, ossium quoque processibus, reliquisque partibus vicinis (*a*) enasci, quas pervulgato vocabulo tophos appellant. Materia hæc initio semper fuisse videtur mollis, qualem adhuc glutinosam ac velut gelatinosam massam in nodis circa hominis arthritici articulos natis & post mortem apertis, literatissimus quondam medicus Brendelius (*b*) reperit; quemadmodum acta etiam medicorum Berolinensium (*c*) referunt, ex nodis ad manuum pedumque digitos, non tantum in articulis sed etiam ossium apicibus obortis, & initio rubentibus, mox vero albescentem colorem nactis, quando disrumpebantur, vel aperiebantur, molle & album mucidum terreumque coagulum, quod ad ignem obrigescebat, deinceps vero in tophum convertebatur, exiisse. Plerumque autem procedente tempore, dum ea materies induratur, in massam nunc friabilem, nunc calcariam & gypseam, nunc plane calculosam concrescit. Ita Blegnus (*d*) in articulis cujusdam arthritici hominis massæ albæ crassæ, atque terrestris insignem copiam *Schenckius* (*e*) & *Brassavola* (*f*) calcem vel gypseam massam, quæ etiam ad unciam unam cum aqua subacta, parietique cum lapide aliquo illita, lapidem tenacissime sustinuit, & mox ipsa in lapideam duritiem abiit, præstantissimus ille *Britannorum* medicus, isque accuratissime de podagra, qua ipse affectus fuit, commentatus, *Sydenhamius* (*g*) massam instar oculorum cancrorum, vel cretæ, *Schenkius* (*h*) vero lapillos durissimos, colore cinereo nigriores, grano piperis majores, *Schneiderus* (*i*) aliique (*k*) calculos veros annotarunt. Magnitudo

(*a*) *In rhachitide, quam nonnulli pro specie arthritidis habent, interdum tophos sub periostio nasci observat. cel. Hahnsius vid. ejus Schedia Cyrtonosi.*
(*b*) *Observ. Anat. Dec III. obs. 12. p. 9.*
(*c*) *Dec. II. vol. 1:.*
(*d*) *Zod. Med. Gall. Ann. I. m. Nov. p. 174.*
(*e*) *Obs. Med. Lib. V. de arthritid. p. 691.*
(*f*) *Vid. Ephem. Nat. Cur. Dec. I. ann. II. p. 395.*
(*g*) *Tr. de Podagra p. 13. & 98. edit. Lond.*
(*h*) *l. c. p. 218.*
(*i*) *De catarrhis p. 608.*
(*k*) *Eph. N. C. Dec. I. An. II. p. 121.*

etiam atque multitudo tophorum admodum variat, illique commemorabiles maxime videntur, quos *Severinus* (*l*) ad ovi magnitudinem accedentes extraxit, & quos etiam plures quam bis mille in durissimos lapides illico concrescentes, in arthritico quodam animadvertisse P. *Sanchius* commemoratur (*m*). Etsi vero calx ea in omnibus articulis, atque ipsis etiam vertebris (*n*) oritur, imo & in dentium alveolis genita ejusmodi gypsea pituita dentes extrudit: (*o*) maxime tamen manus pedesque infestat. Ita perillustris quidam vir diu arthritide excruciatus, ut manibus pedibusque contractus evaserit, aperto cadavere, omnes earum partium juncturas calce repletas habuit, & tanta quidem copia, ut ipsis officulis loco suo naturali cedere necesse fuerit (*p*). Et mulier quædam Helvetica e nodoso pollice pedis sinistri pugni magnitudinem excedente, calculos tophaceos, quorum minimus piso major erat, pluresque quam viginti, suppuratione facta, cum maximo dolore pedetentim reddidit (*p*). Et *Bohemus* quidam aliquot per annos, singulis mensibus ex utriusque manus articulis, interdum unius digiti, interdum plurium, scalpello lapillos eruit, nonnullos minores, aliquos fabæ magnitudinem exæquantes, eosque valde duros, sed in principio porosiores (*r*). Quemadmodum vero aliquando contingit, ut post luxationem ossium copiosa glandularum mucilago variis ex causis separetur, eaque per moram in callosam duritiem, imo tophaceam materiam convertatur: (*s*) ita non minus ejusmodi tophi antea jam geniti ad luxationes a causa interna, tum in aliis, tum præcipue in arthriticis multum tribuunt, ut ossibus e naturali sua sede emotis, pars penitus distorqueatur, vel alio modo ad motum inepta evadat. Quod præter alia exempla notabilis quædam radii circa utriusque manus carpum, & digitorum ex osse metacarpi luxatio a cel. *Schapero* (*t*) recensita satis confirmat. Tophaceam ejusmodi materiam ex aperto pedis calcaneo expressam, sub examen microscopii sui vocavit *Leeuwenhoeck* (*u*) reperitque, siccissimam & albissimam constari ex parvis irregularibus partibus, quasi multæ arenulæ essent congeltæ; quamlibet harum partium constare ex magno

(*l*) *Chirurg. effic. P. II. p.* 132.

(*m*) *Vid. Binnengeri Cent. I. obs. Med.* 31. *p.* 33.

(*n*) *Illustris. Boerhaav. Prax. S. Comment. in Aphorism. suos P. V. p.* 197. *edit. Londin.*

(*o*) *Schenck. l. c. lib. I. p.* 200.

(*p*) *Eph. N. C. Dec. I. An. I. obs.* 65.

(*q*) *Platerus observ. Lib. II. p.* 498.

(*r*) *Kozack de sale, C. VI. sect. VI. p.* 242.

(*s*) *Doleus Encyclop. chir. p.* 1503.

(*t*) *In Progr. singulari Rostochii p.* 1698. *edito.*

(*u*) *Vid. ejus Anatomi & contemplatio nonnullorum naturæ mirabilium secretorum Epist. II. quæ Epistola nunc etiam extat in anat. detecta.*

magno numero oblongarum & pellucidarum figurularum ; quæ cum nulla re melius comparari queant , quam cum pilis equinis in frustula concisis , quorum utraque extremitas in acumen terminetur , & quidem tam admirabili cum tenuitate , ut plura eorum millia ne quidem pilum capitis nostri efficiant. Quod vero ad interiorem ejus mixtionem attinet, ut plurimum illa ex particulis aqueis , quæ tamen postea sub induratione dissipantur , item mucidis & glutinosis , salinis , paucis forte oleosis , potissimum vero terrestribus componi videtur. Celeb. *Brendelius* (*x*) materiam illam glutinosam, quam superius jam commemoravi, ab affusa aqua dilutam, & in locum repositam frigidum , per filtrumque trajectam , multum materiæ gryseæ vel tophaceæ in eo reliquisse , ipsam autem aquam ad dimidium exhalatione absumtam, & in locum frigidum repositam , particulas salinas cum multis terrestribus ad fundum demisisse, nonnullas autem earum ad latera vasis elatas illis adhæsisse , & sub forma spiculorum salinorum conspectas esse animadvertit. Alcalinæ indolis esse materiam ex nodis extractam contendit ingeniosissimus *Britannorum* medicus Colbatch (*y*) adeo, ut syrupi quoque violarum colorem in viridem mutet. Neque tamen semper hanc mutationem esse factam , candide fatetur , idemque sibi ipsi hoc experimentum repetenti, aliquoties accidisse refert celeb. *Schacherus* , (*z*) cujus manes pio in præceptorem affectu adhuc veneror. *Kerkringius* (*a*) denique igne chemico ejusmodi tophos exploravit , & facta destillatione spiritum quendam inter spir. tartari , & salis armoniaci quodammodo medium , hoc scilicet magis acidum , illo autem mitiorem , & oleum oleo tartari fœtido , colore, odore & consistentia prorsus simile , itemque sal, quod ex capite mortuo extraxit, ab eodem sale tartari non adeo diversum , & solo sapore peregrino , ingratoque & nauseo infestum , prodiisse cognovit.

§. V.

Tophos hos materiæ arthriticæ , a qua & reliqua morbi symptomata proficisci solent , deberi , per se quidem patet. Quænam vero ea sit materia, id explicatu videtur perarduum atque difficile, ut hinc in diversissimas sententias medici discedant, & alius humorem acidum, alius alcalinum, alius acrem & austerum , alius bilem , alius sanguinem præcipue hæmorrhoidalem, alius materiam seminalem , alius pituitam tartaream , alius

 colluviem

(*x*) *l. c.*
(*y*) *In libro : A Treatise of the Gout. itemque in alio. A Phisico-Medical essay concerning alcaly & acid.*
(*z*) *Diss. de Therm. Carol. usu in arthritide.*
(*a*) *Spicil. anatom. obs.* 28.

colluviem serosam, alius mucilaginem juncturas irrigantem, alius materiam flatulentam, alius succum fermentantem non facile miscibilem, alius humorem specificum podagricum ex varia miscela natum, & quis omnes opiniones enumeret, in jus vocet & criminis arguat? Quin imo Alruzius quidam de humanæ mentis viribus desperans, superos adiit, exoptavitque, ut sublimia Angelorum ingenia mali podagrici causas pervestigare, hominibusque harum rerum cupidis detegere non detrectarent (*b*). Ego quidem quoniam precibus his datum fuisse locum nondum comperi, litibus vero doctissimorum virorum percensendis componendisque, me nec parem, nec pro instituti ratione obstrictum esse arbitror, satis jam habeo, paucis monere, materiam istam in omnibus non semper esse eandem, sed pro varia corporis conditione & habitudine victus vivendique ratione, aliis quoque causis, & omnibus, quæ circumstaut rebus diversam, ut alia atque alia morbi indoles in diversis hominibus satis testatur, ut plurimum tamen ex particulis viscidis, glutinosis, salinis, sulphureis, biliosis, terrestribusque constare, quarum aliæ plures, aliæ pauciores lympham inquinant. Quod ad viscidas particulas attinet, medici pragmatici sæpius observarunt, ægrotique etiam, de quo jam ago, exemplo constitit, in sanguine arthriticorum per venam educto ejusque superficie crustam chylosam satis crassam & tenacem coaluisse, quæ instar tunicæ solidæ reliquum cruorem obscuriorem obtexit. De salis vero genere atque genio non omnes inter se auctores conveniunt. Quandoquidem vero sal acidum purum sibique relictum in corporis nostri succis non existere plures jamdudum evicerunt: probabilis admodum videtur eorum sententia, qui materiam arthriticam salis tartarei plenam esse existimant, ita tamen, ut & hic acidum, quemadmodum in tartaro ipso reliquis partibus antecellat. Id quod ex cognatione morbi articulis cum calculo renum & vesicæ, affectu quippe tartareo, de qua affinitate infra pluribus disputabo, ex erosione ligamentorum circa articulos, quam testibus observationibus anatomicis in consummata podagra vel ischiade sabulum tartareum ibi subsistens effecit; porro e sale tophaceæ materiæ in articulis genitæ, quod ad naturam tartarei salis proxime accedit, ut ex superiori tractatione jam liquet; neque minus e materia candescente, & in tartari consistentiam concrescente, quæ a variis podagricorum humoribus post evaporationem relinquitur; ex vinis etiam tartareis, quæ ejusmodi succo abundant, & podagram facile pariunt; e nimia denique ciborum appetentia & voracitate, maxime ante tempus invasionis, quæ sine dubio a lympha acida copiosa in salivali & gastrico liquore fit, satis confirmatur: (*c*) Verum & interdum

(*b*) *In specimine fatorum medicinæ ratione podagræ Hafniæ edito.*

(*c*) *Videantur hæc fusius deducta in Illustr. Hoffmanni med. system. tom. IV. P. II. p. 506. sq.*

dum humores arthriticorum hominum alcalinam naturam adsciscere omnino videntur. Certe BORRICHIUS sudorem Podagrici cujusdam cum spiritu nitri effervescentem vidit. (d) Atque Cl. COLBATCH (e) per analysin chemicam reperit, sal alcalinum, quod in sanguine Podagricorum invenitur, sæpius se habere ad alcalinum sal ex hominum perfecte sanorum sanguine prolectum, ut 6. ad 4. aut quoque ut 5. cum dimidio ad 4. Idem a sero arthriticorum colorem syrupi violarum in viridem mutari, non secus, quam a calce articulorum observavit, hincque præcipuam doloris podagrici causam sali alcalino adscribit. Quam sententiam suam variis postea libellis ornavit, atque ab objectionibus etiam TUTHILII medici itidem apud Britannos vindicavit. (f) Eadem de causa podagræ alcalina doctrinam nuper admodum apud Italos Cl. PINELLI incrustavit, multumque se salis alcalini volatilis fixique sanguine hominis eo morbo affecti, consecutum esse retulit. (g) Sulphurearum biliosarum que particularum præsentiam præter alia inflammatio ardoresque interdum declarant. De terrestribus autem eo planius clariusque constabit, quando inferius a me suo loco erit commonstratum, eam in arthriticis totum sæpe corpus circumire, atque nunc varios exitus quærere, nunc in sedibus commodis cohærere atque indurari. Verumenimvero quamdiu vitiosa hæc materia æquali semper flumine ac reliquis succis permixta circumagitur, & libero itu redituque per tubulos patulos, & nativo robore instructos, procedit, vel e corpore prorsus eliminatur, non adeo grave detrimentum in corpus redundabit. Quapropter & causis sociis opus habet, illis nimirum, quæ nativum articulorum robur admodum frangere, tonumque naturalem diminuere valent, ut adeo sine illorum renisu decumbere ibidem, & vim suam exercere queant. Quæcunque igitur efficiunt, ut læsa ciborum concoctione cruditates acidæ, viscidæ aliæque in primis viis cumulentur, ut chylus ob vitia bilis, & succi pancreatici non rite elaboretur, ut in suo per venas lacteas itinere contaminetur, ut in visceribus nativi sui roboris jam expertibus, chylus in sanguinem non rite mutetur, sed ejus crudiores partes justo diutius in eo remaneant, & neque in sanguinem convertantur, neque a sanguine separentur, ut denique articuli naturalem suum tonum amittant, ea merito numero causarum, quæ sensim sensimque & sine sensu arthritidem excludunt, adscribuntur. Neque tamen ea prius incessit, & artus pervagatur, quam materia illa, cujuscunque tandem naturæ fuerit, subtiliori atque profundiori corruptione inquinata per intervallorum periodos, vel sua sponte sine culpa ægrotantis,

(d) *Act. medic. Hafniens. Vol IV. p. 154.*
(e) *In libellis jam allegatis*
(f) *Prodierunt hi præter jam indicatos An. 1696. & 1698.*
(g) *Vid. ejus nuovo systema dell' origine e principio della podagra.*

tantis, vel ſub variarum externarum cauſarum, commotionumque acceſſione, indolem magis elaſticam, quod optime [illegible] noſtræ ætatis medicus WERLHOFIUS, (h) monuit, calidioremque & graviorem adſciſcat, atque ſic per arterias etiam minimas cum lympha in vaſcula illa exigua, quæ nullum amplius globulum admittunt, atque ex his per interjectas haud dubie ſibique ſubordinatas vaſorum pedetentim gradatimque exiliorum & anguſtiorum ſeries (i) tandem in omnium ſubtiliſſimos atque arctiſſimos tubulos nerveos, qui pariter atque illa jam dicata vaſcula, ob tenuitatem liquidique ſui pelluciditatem oculis noſtris penitus ſubducuntur, ceterum vero perioſtia, perichondria, ligamenta, tendines, aponeuroſes, glandulas mucilaginoſas, aliasque partes exquiſitiſſimo ſenſu, & albo, ſi a paucis diſceſſeris, fereque niveo colore præditas, arthritidis autem furori præ ceteris obnoxias, maximam partem conſtituunt, propulſetur. Quando igitur materia illa, a qua arthritis oritur, cum lympha mixta, magisque adhuc in itinere inquinata, ad minima ejusmodi vaſcula nervoſa, in quibus cum Illuſtri BOERHAAVIO (k) atque Cliſtono WINTRINGHAMIO (l) propriam arthritidis ſedem colloco, vehitur, eorumque oſcula ob laxitatem, & diametrum ampliorem ingreditur, propter vim autem illorum elaſticam imminutam, debilitatemque propelli amplius nequit, atque hinc conceſſa quiete ſubſiſtit; vel quando lentore ſuo tenaci & ſpiſſitudine tranſire nequit, & viam ſibi obſtruit; vel quando acres acutæque particulæ mole & figura ſua lateribus vaſculorum adhærent, & cumulantur; vel quando denique vaſculum aut ex hac irritante aut alia etiam cauſa rigidius evadit, magisque coarctatur (quam rigiditatem circa articulos facta faciliorem eſſe, vaſculis hiſce ibidem maxime compreſſis, ſine ullo negotio intelligitur) adeoque materiam progreſſu ſuo magis intercludit; vel ſi hæc omnia conjunctim agunt, cæterum vero eædem jam incluſæ particulæ acceſſu atque impetu liquidi a tergo venientis urgentur, compelluntur que, profecto ab illarum inteſtina commotione, mutuoque attritu, tandem vehemens ille ſpaſmus, in fibrillis, vaſculis membranisque nerveis dictarum partium, quo vehementer lancinantur, divelluntur, diſtrahuntur, aliove modo infeſtantur, uno verbo omne dolorum genus, & reliqua ſymptomata concitari ſolent. De quibus tamen copioſius dicere brevitatis & inſtituti ratio vetat. Neque enim hæc attuli, ut abſtruſam morbi indolem penitus explanarem, ſed quod

(h) *Caution. medic. p. 25.*

(i) *De quibus ſeriebus videatur Boerhaave Inſtit. med. §. 132. & Burggraf Lexic. medic. univerſal. Tom. I. (cui reliquos nondum ſucceſſiſſe merito dolemus) p. 1017.*

(k) *Vid. prax. P. V. p. 198.*

(l) *Vid. ejusdem tractatus de Podagra Eboraci editus, ubi de hoc argumento pluribus diſputat.*

quod ſine iis antea qualitercunque explicatis vix ortum calcis arthriticæ commode exponi intelligique poſſe videretur.

§. VI.

Quando igitur ad rationem, qua tophi generantur, propius enucleandam progredior, duplici via eos fieri obſervo, ita, ut vel liquor mucoſus glandularum mucilaginoſarum a materia arthritica coaguletur, & in ſpiſſum hoc concrementum abeat, vel particulæ ejusdem materiæ ſalinæ & terreſtres viſcidis permixtæ, diſrupto minimo quodam vaſculo cohæreſcant, & temporis progreſſu in durum corpus coagmententur. Quippe in oſſium articulis, membraniſque horum muſculorum interſtitiis, & circa tendines glandulæ extant mucilaginoſæ quædam, eæque teneræ admodum & molles, ex genere conglomeratarum, ſingulari ſtructura præditæ, tum membranæ tenues & pellucidæ, ex quibus conſtruuntur, in ſubrotundas cellulas complicantur, adeoque veſiculas referunt, earundemque aliæ majores, vel in magnis articulorum cavitatibus, ut acetabulo coxendicis, in cavitate genu, circa patellam, ſeparatim ſpectandæ, & rubicundo uplurimum colore diſtinctæ, vel in pinguedine inibi abſconditæ; aliæ autem minores, & vix armato oculo detegendæ, per tunicam mere glanduloſam & veſiculoſam, ſub membranoſo quo articuli continentur, confirmanturque, ligamento ſitam, & ad oſſa conjungenda propter laxitatem ſuam minime idoneam, per tendinum quoque ſuperficies, aliasque ſedes hinc inde diſperſæ, quarum omnium glandularum ſitum, ſtructuram & genera Clopton HAVERS, (m) Anglus, ſi non primus invenit, præ omnibus tamen diligentiſſime, vel Cel. MORGAGNI (n) teſte, eoque harum rerum ſcientiſſimo, perluſtravit, & literarum monumentis prodidit. In his glandulis copioſiſſima vaſcula ſanguinea nactis, liquor quidam mucilaginoſus, quem ſynoviam vulgo vocant, inſtar ovi albuminis viſcidus pellucidusque, quanquam non in omnibus adeo clarus & limpidus ſecernitur, qui tanquam linimentum oſſium articulos & cartilagines perpetim irrigat, atque lubricat, ne frequentiori ſuo & vehementiori motu penitus exareſcant, atque ſic illorum actiones varie turbentur, ſed potius, ut omnes motus libere atque expedite ſine attritu & fervore earum partium fieri queant. Quemadmodum vero albumen ovi ab acido minerali ſigillatim aluminoſo vel vitriolico illico condenſari & velut ad calcis formam ſolideſcere conſuevit: (o) ita & Cloptoni HA-

(m) *Tr. de oſſibus Sem. IV. c. I. p. 209. ſq. conf. & ſummi anatomici Winslow Expoſition Anatomique de la ſtructure du corps humain Tom. I. p. 276. & aliis edit. Amſtel.*

(n) *Adverſ. anat. III. anim. 23.*

(o) *T..hmic..i diſſ. de calculo veſicæ exulceratæ adhærente p. 11.*

HAVERS experimentis varie institutis, animadvertit, mucilaginem hanc a sale acido magis minusque pro conditione liquoris adfusi coagulari, idque eo magis, si illa adhuc calet; ut proinde in massam sæpius spissam atque albam ad modum casei recens formati cogatur, quæ a leni exsiccatione in unum frustum exarescit, sed admodum friabile, facileque in pulverem tenuissimum, & calci similem convertendum. (p) Multo tamen promtius copiosiusque ab acido simul austero, atque adstringente, & tartarei salis non experte, ut aceto vini, vino albo, magis autem rubro, item decoct. Fl. Balaust. cort. granat. rosar. rubr. &c. una cum acido, coagulum hoc albi coloris generari, idque longe spissius, nec in aqua pura dissolvendum, ut acidum fortissimum, e. g. ol. Vitriol. non ita mutet condensetque mucilaginem, quam vini acetum. Neque minus & Celeb. TEICHMEIERUS (q) experimenta hæc repetens, cognovit, mucilaginem illam ab affusis acidis album colorem adsciscere, coagulari, in spissam massam mutari, & tandem notabilem soliditatem fere cum calculorum forma convenientem nancisci. Enimvero non solum ab acidis, verum alcalinis quoque salibus fieri ejusmodi coagulationem, experimentorum usu itidem observavit *Cajetanus* TACCONUS (r) medicus Italus, de qua cogendi vi in alcalino sale eo minus dubitandum esse arbitror, quando cogito, serum sanguinis, quod summus ille BOYLEUS (s) refert, ab oleo tartari per deliquium instillato, non secus ac a spiritu nitri condensati, & liquorem volatilem atque urinosum ex calculo humano destillatum, hujusque capiti mortuo seu frustis friabilibus denuo quantum satis fuit, affusum, eidem si TACHENIO (t) fides est habenda, pristinam soliditatem reddidisse. Videamus nunc, annon in corpore humano ejusmodi coagulatio ab iis salibus fieri queat. Et glandulas quidem ipsas identidem adfectas esse, observatione aliorum jam constitit. Ita SCHAPERUS (u) glandulam in femoris luxati acetabulo fere totam tophaceam reperit. Atque BRENDELIUS (x) in viro illo arthritico tophis obsesso, glandulas eas mucosas admodum tumentes vidit, & sigillatim in genibus, ex quibus leni digitorum vi pressis materiam mucosam atque minimis moleculis sabulosis remixtam expressit, quasdam vero duras siccasque invenit, ut nil plane humidi pressione extrudere valuerit. Neque vero

(p) *Havers l. c. c. 13. p. 242.*

(q) *Diss. de arthritide p. 10. 12.*

(r) *Vid. commentar. Bononiensis, scientiar. & artium instituti & Academ. Tom. I. in classe Medica. obs. 2. de arthritide. Comparentur & ea, quæ cl. Gmelinus monuit in commerc. liter. Norimb. Anni M. DCC. XXXIII. p. 68.*

(s) *In historia sanguinis humani P. III. Exp. 6. p. 59.*

(t) *In Hippocr. chemico c. 14. Comparetur & de salium alcalinorum coagulandi vi Boerhaave Tom. I. chem. p. 613.*

(u) *In progr. supra allegato.*

(x) *l. c.*

vero a vitiosa arthritidis materia, sal sive tartareum, multoque acido imbutum, sive alcalinum abesse ex superioribus liquet. Quando igitur progressu temporis frequenti materiæ ejus appulsu, pori vasculorum, quæ mucilaginosum humorem in glandulis separant, magis magisque relaxantur, ut particulas quoque salinas & terrestres admittant, ex harum commixtione mucilago coagulatur, quæ nec resolvi se & attenuari facile sinit, sed potius magis magisque spissa evadit, donec tandem in corpus calci vel cretæ aut gypso simile, quod ratione albi etiam coloris, cum coagulo mucilaginis extra corpus genito, non parum congruit, convertatur. Sed alia etiam via patet, per quam materia topho conglutinando inidonea & in ipso sanguine jam præparata advehatur. Quemadmodum enim per se sanguis etiam sanus particulis terrestribus abundat: ita multo magis eorum ramentorum crudorum inutiliumque moles in corpore arthritico a vitiata ventriculi reliquorumque viscerum digestione, intestino cruoris attritu, aliisque ex causis augetur. Quæ in sanguine jam inesse & contineri, antequam ad articulos pervenerunt, neque in his demum generari, vel exinde planum fit manifestumque, quod in corporibus arthriticorum tophacea materia extra articulos variis locis se prodere, & sui vestigia relinquere soleat, quam nemo prudens, & corporis nostri gnarus dixerit ex iis tophis, qui ex coagulato glandularum muco coaluerunt, abrasam, atque ex articulis ad majora vasa reductam, sanguinique intimius redditam fuisse. Ita vero comperimus, materiam ejusmodi cum sanguine & reliquis humoribus, sæpenumero per totum corpus circumagi, ut pro vario cruoris & laborantis naturæ vigore & impetu, vel per capillares arteriolarum tubulos fusa & disjecta, substantiam viscerum subeat, & obstructiones, scirrhos, vel sicut alias in articulis, tophos calculosque efficiat, vel etiam aliqua parte eliminetur, & cum sputo, urinis, sudore, excrementis, aliisque liquoribus exeat, & confestim ab exsiccatione in calcis formam commutetur. Ne multa hic præter necessitatem exempla accersam, KERKRINGIUS (y) podagrico alicui materiam calci similem, undique e corpore effluxisse, atque sputa etiam in calcis consistentiam redacta esse, HORSTIUS (z) autem se arenulas in ejusdem generis hominibus in vola manuum, & aliis partibus observasse, atque elegantissime doctus PECHLINUS (a) puerum quendam 14. annorum, & a teneris arthriticum, post toleratos aliquot annorum dolores, ex immenso, qui in sinistri cubiti articulo natus erat, tumore aperto, liquorem salsum, statimque ex auræ accessu in albam calcem concrescentem profudisse; SCHNEIDERUS (b) in corde MAXIMILIANI II. Impera-

(y) *Spicil. anatom. obs.* 28.
(z) *Manud. ad medic. P. I. p.* 191.
(a) *Lib. II. obs.* 25.
(b) *l. c.*

toris cum podagra graviter conflictati, calculos post mortem esse repertos testatur. Quum itaque in arthritide tonum articulorum admodum infringi ex superioribus jam liqueat, crebro & perenni materiæ vitiosæ affluxu vascula minima magis magisque relaxantur, ut hinc etiam eorum oscula amplius, & ultra naturalem diametrum dilatentur. Quod vel Plateri (c) fides confirmat, qui in sectionibus arthriticorum membra diuturnitate morbi adeo ductibus sinibusque oblongis & angustis intrinsecus perforari perspexit, ac si tineis vel xylocampis exesa essent. Quando igitur ab arthritide inveterata, in qua potissimum tophi connascuntur, ita se habent oscula exilissimorum vasculorum, ut cum materia arthritica partes quævis crudiores salinæ atque terrestres, ipsorum diametrum subeant, ibi subsistentes disruptis vasculis nodos constituunt, dissipatisque liquidioribus particulis propius sibi accedunt, mutuoque contactu & quiete, cohærescunt, arctiusque, fortissis etiam aliqua aëris externi membro læso proxime incumbentis vi, aut medicatione intempestiva concrescunt, & tandem in ejusmodi materiam, quam calcem vel tophos vocant, convertuntur; quamvis aliquando & osseam materiam accedere Listero (d) facile concedam; Habeo autem, quod ad hunc tophorum ortum, ex appulsu materiæ salinæ atque terrestris attinet, consentientes Medicos plerosque, ut partes etiam chyli nondum cum sanguine misti, in loco affecto residui, a quibus Medicus quidam Gallicus (e) nodos derivat, nihil omnino aliud esse videantur, atque sæpius memoratus Colbatch (f) quando nodos orii sibi persuadet, si spiritus vinosus cum volatili alcalino sanguinis sale congressus in osseam coagulentur, eam tamen non nisi accedentibus particulis terreis in cretaceam substantiam indurari putet, Wilhelmus etiam ten Rhyne (g) licet omnium fere morborum causam a flatu deducat, atque arthritidem quoque ex flatu sicco atque maligno quasi afflari opinetur, tumorem tamen externum, atque immedicabile nodorum tophorumque malum ab humorum atque particularum ejusmodi affluxu derivet. Neque hanc corporis durioris generationem quis mirabitur, qui meminerit, eodem particularum terrestrium interdum & salinarum contactu ac quiete, quando non amplius moventur & subsident, ex fluidis materiam perquam solidam, duramque coagmentari. Aquæ puteanæ, maxime pigræ, & quæ crebro haustu non exercentur, itemque etiam ex fluvio, qui non adeo veloci flumine fertur, deductæ, crebra ad usus domesticos decoctione, vasa crassiori materia instar

(c) *Obs. lib. II. p. 510.*

(d) *Exercit. de morbis quibusdam chronicis p. m. 105.*

(e) *Vid. ejus dissertation sur la goutte tant la chaude, que la froide Paris 1689.*

(f) *In libro supra allegato: A physico - medical Essay &c.*

(g) *Dissert. de arthritide Lond. 1683.*

ftar tartari incruftant, vel etiam materiam denfam compactamque in alveo fuo depofitam relinquunt, ut LISTERUS (*h*) refert, fiftulas, quibus Parifiis aqua Sequana erigitur, & per urbem tribuitur, ejusmodi crufta obduci, ut eam fæpius refricare opus habeant. In Thermis Carolinis materies flava & fixa parietibus canalium, per quos perfluunt hæ aquæ, celeriter copiofeque fe adfigit, ita, ut etiam ligna vel argillacea vafa hifce aquis injecta flava calcaria crufta brevi tempore obvolvantur. Tophum ex aliquibus aquis circa Jenam generari SCHÜTTEUS (*i*) refert. Quid? quod omnes partes corporis noftri folidæ fluidis debeant fuum ortum atque incrementum, atque inter alia, quæ reliquis firmitate antecedunt, offa, itidem ex gelatinofis falinis atque terreftribus particulis conflata, mollia admodum initio fuerint, fenfimque in fibras membranaceas, & dehinc cartilagines abeant, & denuum offeam duritiem confequantur, (*k*) ficut & aliæ partes teneræ & molles progreffu temporis præpoftero naturæ ordine in offeam fubftantiam obrigefcunt. Quidni igitur fi iidem fucci, ex quibus hoc naturaliter fit, fuis canalibus non amplius continentur, fed profufi extra fedem, alienis fedibus cohærefcunt, ibique commorantur, particulis aqueis per calorem diffipatis, folidæ eæque vifcofæ falinæ & terreftres coëant, conglutinentur, & indurefcant? Quando itaque materia illa, quæ alias in articulis in tophos concrefcit, totumque antea per corpus oberrat, ad renes veficam que amandatur, facile fit, ut ibi fecreta & cum reliquis fæcibus lotii commixta vel in calculum condenfetur, vel bono omine liquidior exterminetur. Quod in viro illo arthritico, cujus hiftoriam adhuc illuftravi, factum effe denuo nunc affevero, idque etiam propterea, quod poftquam jam aliquoties ea converfo itinere ad interiores partes receffera, tandem etiam eo ipfo tempore, quo podagræ paroxyfmus, utplurimum maturius defiit, nec vis vitæ imminuta refiduo adhuc humori noxio tam longe in articulos propellendo par fuit, in veficam recubuit, ibidemque renovata velut tragœdia, atroces dolores excitavit, retentaque per aliquod tempus in corpus durum calculofum abiit, tandem vero hoc expulfo, & via commoda femel aperta, fine cruciatu cum urina, neque fine omni incurfionum podagricorum levamento, eliminata fuit.

§. VII.

Urinarias vero vias fufcipiendis ejusmodi recrementis peroportunas, atque frequentius forte, quam plerique hominum arthriticorum ex incuria

 animad-

(*h*) *Journey tho Paris in the fear MDCXCVI. p. 135.*

(*i*) *In Ορυκτογραφία Jenenfi, p. 51.*

(*k*) *Vid. Clopt. Haverfii libellus de offibus fupra allegatus, item Heyne Tentamen chirurgico-medicum, de præcipuis offium morbis; & fra alis Cel. Anatomici Albini recentiffimi Icones offium fœtus humani cum ofteogenia brevi hiftoria*

nius Musa Brassavolanus (r) & Joannes Bradæus (s) satis refutarunt. Neque etiam urina alba cum sedimento instar cretæ albo, huc pertinet, quæ chylo debetur. (t) Omnes vero illæ observationes commode in tres classes dividuntur. Primo enim urina ex ipso corpore mucidæ viscidæque ejusmodi massæ permixta, & utplurimum quidem difficulter admodum exiit. Senex quidam octogenario major, apud Silvaticum (u) isque nunquam de calculi doloribus questus urinas semper reddidit copiosæ pituitæ viscidissimæ immixtas, easque adeo pertinaciter inhærentes fundo matulæ, ut ea inversa atque urina effusa, ab eo fundo tamen non recesserit. In femina quadam nobili, ut Sachsius (x) refert, doloribus nephriticis per plures annos agitata, urina sub ipsa emissione & stillicidio sæpius adeo spissa fuit, ut facile in fila diduceretur. Ingruit subinde frigus nephriticis consuetum, ur lumbos fere nudos admovere fornaci coacta fuerit, sine tamen frigoris levamento notabili, tandemque cum miseriis hisce satis colluctata, diem suum obiit, causa tanti mali in renibus, qui utrique in alabastrinam duritiem obriguerant, reperta. In historia famosi illius morbi vesicalis, quo ὁ πάνυ πολυμαθὴς Casaubonus miserrime aliquamdiu laboravit, tandemque morti occubuit, commemoratur, simul mucum admodum crassum, qui dimidiam lotii partem constituerit, aliquando autem nihil nisi mucum tenacissime cohærentem redditum fuisse, qui vix vi quadam divellendus, ex matula in pavimentum lubrico & continuo contextu profluxit. Magna ejus materiæ copia ejecta, per duos vel tres dies intercesserunt quasi induciæ, tumque nova accumulatione facta, denuo mucus se protrusit. Inciso cadavere vesicam mirifice constructam, contractam scilicet & spissam, eique perforatæ additam ἔκφυσιν & velut cellam quandam ipsa vesica majorem in eaque ingentem saburram putris & olidi muci invenerunt (y) Porro Drelincurtius (z) maxima cum admiratione morbum cujusdam edisserit, qui urinas omphacium colore referentes, vel instar albuminis ovi viscidas, reddidit, in cujus cadavere nullum puris vestigium, sed præter carunculas callosque, & qui vivo jam exemtus erat, calculum, insignes cumulos materiæ cujusdam albæ grumulis refertæ, solidæ, & more tartari albi

(r) *Lib. X. de Natur. Simpl.*

(s) *Lib. III Miscell. C X. in Gruteri P. I. Thesaur. Critic. p. 494.*

(t) *Vid Ephem. N. C. Dec. I. Ann. I. p. 206.*

(u) *Cent III Cons. 66.*

(x) *Ephem N. C. Dec. I. Ann. I. p. 95.*

(y) *Vide copiosissimam morbi & Anatomes hujus plane singularis descriptionem, a Thoma de Meyerne exaratam, in Boneti Anatom Pract. Tom. II Lib. III. Sect. XXII. p. 644. Extat etiam hac vesica morbosæ historia in Mangetti Bibliothec. Anatom. Tom. I p. 387. seqq. Vid. & Morgagni Advers. Anatom. III. Animadv. 36.*

(z) *Epistola ejus extat in Mangetti Biblioth. anatom, T. I. p. 352.*

friabilis repererunt, quæ instar tartari scirrhosæ vesicæ substantiæ non modo aggesta, sed etiam cum ea velut ferruminata fuit, ut verus tartarus cum dolii veteris asseribus non arctius cohæreat, quam mucilago ea in lapidem conversa cum vesicæ callis, ut eam sine multa dexteritate & violentia divellere non licuerit. Tota vesica specum seu fodinam, e qua lapides aut mineralia eruuntur, repræsentavit. Et revera fœcunda fuit fodina, quæ novos lapides perpetuo produxit, & quod recens in horrida illa rupe cæsum fuit, illico reddidit atque indies auxit. Hunc wolffius (a) urinam senis cujusdam adeo viscidam enarrat, ut illam ex uno cameræ angulo in alterum, resticulæ instar sine labore trahere perfacile fuerit. Alius post usum pilularum ex terebinthina confectarum materiam album mucilaginosam cum urina emisit, quæ subito ab aëre externo, in subflavum calculum obriguit. (b) Brechtfeldius (c) commemorat, Nicopiæ in Falstria filiolam bimulam civis & coriarii cujusdam, quum post aliquot dies pessime se habuisset, doloremque ejulando prodidisset, cum urina eminxisse materiam albam mucilaginosam, quæ statim ab aëre externo in oblongum concrevit calculum. Klaunigius (d) cum lotio prodidit materiam albicantem & mucilaginosam in quodam satis copiose profluxisse, quam glutinis instar ex matula longe protraxerunt; sanguinem e vena missum instar ceræ flavæ fuisse, & urinam postea non multum dissimilem huic sanguini, eamque parciorem & maximo cum cruciatu secutam esse. Viro cuidam in Anglia, in quo post mortem renes sanos, vesicam vero triplicem repererunt, mucus cum urina permultus secessit, qui vehementes circa vesicæ collum dolores inter meiendum concitavit. (e) Similem fere Brechtfeldiano exemplo historiam Cel. Behrensius (f) ex schedis avi sui exposuit, de viro militaris ordinis, cum calculo per multos annos conflictato, qui quum aliquando solitis suis doloribus per totum diem fuisset adflictus, tandem cum urina in fine mictionis albicantem & viscidam materiam excrevit, quæ ab externo aere riguit in calculum album & oblongum. Deinde vero etiam urina clara interdum atque tenuis prodiit, post aliquam vero moram sedimentum admodum tenax, crassum, & facile indurescens reliquit. Generatim in iis, qui a nephritide male se habent, nunc citius nunc tardius mucum sæpe

(a) *Ephem. Nat Cur. Dec. II. Ann. IX. p. 173.*

(b) *Ibid. Ann. X. p. 207.*

(c) *Act. Medic. Hafniens. Vol. III. Obs. 70. p. 116.*

(d) *In nosocomio charitatis p. 84.*

(e) *Vid. Epistol. Bussierii ad Editorem Transact. Anglic. scripta de triplici vesica, quæ tota etiam latine versa, cum Icone triplicis vesicæ extat in Act. Erudit. Ao. 1702. pag. 27.*

(f) *Breslauische Natur- Medicin- und Kunst- Geschichte XXIII Versuch p. 36.*

ſæpe copioſum, imo interdum pultaceum fere, eumque vel ſolum urinæ largius admixtum, atque inſtar ſedimenti delabens, vel cum arenulis unitum, excerni, interdum ſub paroxiſmo præcipue ac ſub impetu dolorum, ex urina tenui, limpida & aquoſa ſedimentum mucilaginoſo farinaceum, aut ſabuloſum, vel tartareum, nunc album magis, nunc flaveſcens, nunc lateritium coagulari, doctiſſimus Camerarius (*g*) annotavit Idem confirmat Illuſtr. Stahlius, (*h*) quando ex hominibus calculo vexatis, ſæpius materiam viſcoſam inſtar viſci avium, atque tenaciſſimam in fundo matulæ conſpici contendit. Neque minus Cel. Meibomius (*i*) ejusmodi viſcidum humorem illico interdum in materiam ſquamoſam obdureſcere, odoremque lixivii, & conſiſtentiam ejus ad ſpiſſitudinem evaporati adſciſcere, cujus ſcilicet liquor craſſior factus & frigori expoſitus, protinus etiam in duritiem ſalinam obrigeſcat; atque Cel. item Waldſchmidius (*k*) materiam ejusmodi lentam & tenacem calculoſorum interdum linteo exceptam in lapidem concreſcere obſervat. Ut vero ſingularia etiam exempla recitem, femina quædam Harveio (*l*) teſte ex mucilaginoſa materia, quæ in ſua urina copioſe ſubſedit, pilulas concinnare propriis manibus conſuevit, easque in ſcatula aſſervatas, ſua ſponte in calculos abiiſſe oſtendit. Prævotius (*m*) in cujusdam presbyteri iſchuriam graviſſimam cum lotii ardore experti urina, ſedimentum mucoſum vidit, adeo tenax, ut effuſum a feneſtris cubiculi in alto ſiti, ad terram continuo pertingeret, quod ad tres libras quotidie ſeceſſit. Neque tamen præter ejusmodi mucum in renibus, ureteribus atque veſica poſt mortem quicquam vitii detectum fuit. In hypochondriaco, quum urina ante ſuppreſſa paulatim rediiſſet, poſt noctis unius intervallum in ſal lixiviale, idque cultro non diſcindendum concrevit. (*n*) Aliquando urinam ita incraſſatam obſervavit Cnœffelius (*o*) ut manibus eam inſtar filamentorum extrahere opus eſſet, & maſſi in fundo coagulata, niſi aqua infuſa, non profunderetur. Acoluthus (*p*) refert urinam inter mille gemitus & parturientium ſimiles conatus a quodam excretam fuiſſe, adeo lentam & viſcidam, ut quam primum in urinali refrixiſſet, immiſſo baculo inſtar alicujus muci per magna ſpatia fuerit deductus Quidam ſacri ordinis vir difficillime, & non niſi ſub emulgendo,

(*g*) *In Diſſ. de vitiis urinæ vias & vicinias illarum affligentibus* p. 14.
(*h*) *L. C.* p. 41. & 4[illegible].
(*i*) *Diſſ. de ſuppreſſione urinæ.*
(*k*) *Diſſ. de calculo renum* p. 20. *ex Cap.* 2. *Auctarii Sennerti Phyſicæ additi.*
(*l*) *In Epiſtol. ad Borrichium, in hujus Spicil. de calculo* p. 193.
(*m*) *Vide Boneti Anat. Pract. l. c.*
(*n*) *Eph. N. C. Dec. I. Ann. I.* p. 162.
(*o*) *L. C. Ann.* 4. & 5. p. 45.
(*p*) *L. C. Dec. II. Ann.* 9. p. 173.

gendo, urinam reddidit, quæ missa in matulam crusta tartarea obductam, itidem mox viscida, crassa & ductilis, non vero etiam in puro vase talis evasit. (q) Cardanus (r) toto decenni intervallo ex urina sua multum albæ arenæ adhærere matulæ parietibus conspexit, adeo concrescentis, ut matula intra 15. dies non eluta tota intus lapidescere videretur. In urina etiam jam emissa veros lapides concrevisse Schulzius (s) refert. Tertiæ denique classi reservavi urinas hominum arthriticorum, quibus ejusmodi mutatio atque coagulum obtigit, adeoque propinquior adhuc cum historia morbi, quam hucusque enarravi, affinitas intercedit. Quam in rem Benedictus Silvaticus (t) valetudinem nobilis Veneti exponit, qui postquam dolor cessaverat articularis, in stranguriam incidit, cujus in urina materia crassa, viscida & tartarea ad fundum deposita fuit. Et præstantissimus ille Romanorum medicus Baglivus (u) animadvertit, ab arthritico missam esse urinam crassam & copiosam, eamque paulo post in consistentiam gelatinæ coagulatam, atque ita illum ab arthritide liberum evasisse. Simillimum meo exemplum Cel. Teichmeyero (x) debeo, juvenis nimirum literarum studiis debiti, qui superata arthritide, incredibilem copiam materiæ cretaceæ, & post exsiccationem cum creta porosa exacte convenientis, ut etiam ad literas figurasque tabulæ inscribendas esset idonea, reddidit, quæ vitrum etiam urinale unius hebdomadis intervallo, crusta insigni ad crassitiem digiti minoris obduxit.

§. IX.

Unum adhuc restat, quod de materia ista calcaria nunc etiam persequar, ut scilicet rationem arctissimæ, quæ inter arthritidem atque calculosos dolores intercedit, cognationis declarem. Testatissima enim medicorum ex omnibus sæculis experientia notius fere est, quam ut multis exponi debeat, morbum arthriticum atque podagricum facillime mutari in calculosum adfectum, atque hunc vicissim frequentius in arthritidem converti, adeo, ut qui diu ab arthritide fuerunt liberi, calculi tandem doloribus divexentur, & qui se omnem tandem emovisse calculum, hisque laboribus feliciter se defunctos esse, credunt, tandem eas dolorum faces articulis esse admotas, persentiscant. Imo nonnulli ab utroque morbo vel simul vel per vices torqueri adfligique

(q) *L. C. Dec. II. Ann.* 10. *p.* 207.
(r) *Comment. in Aphor. Hipp. p.* 459.
(s) *Eph. N. C. Dec I. Ann.* 4. *p.* 135.
(t) *In Epist. ad Beverovicium in hujus Exerc. de Calculo.*
(u) *Oper. p.* 117. *edit. Antuerp.*
(x) *Diss. de arthritide p.* 15.

que consueverunt. (z) Ut proinde ille apud Beverovicium (a) literatus vir calculoso morbo laborans, ad amicum scribens podagra tentari solitum, hunc non illepide cognatum suum cognominet, ob connubium duabus sororibus podagra atque calculo initum, simul tamen interdum fieri jocetur, ut uxor unius ad alterum, sine adulterii suspicione accedat. Sydenhamius, quem superius jam dilaudavi, causam illius nexus; & quare in arthriticis adeo facile calculus generetur, vix definire audet, & culpam vel in ægrotantis decubitum supinum, vel in organa secernendis repurgandisque humoribus destinata, quæ otio velut concesso, functiones suas rite non peragant, vel in materiam morbiferam, cujus forsitan portio quædam esset calculus, conferendam arbitratur. (b) Mihi quidem in postrema causa magnum omnino momentum esse positum videtur, quando materiam arthriticam tam facile ad vias urinarias amandari, atque pro indole atque mixtione suorum elementorum, prompte admodum in corpus durum atque calculum coagulari, ex iis, quæ superius jam disputavi, recordor. Longum foret, atque ab instituti ratione prorsus alienum, varias Auctorum de calculorum ortu sententias percensere, aut disceptare. Quamobrem pauca tantum, quoad ea necessitas postulat, de eorum originibus adferam. Ad eruenda calculi elementa Illustris Hoffmannus (c) varia experimenta instituit, permulti vero alii destillationes ejus susceperunt, inter quos novissime Cel. Hilscherus (d) ex calculo spiritum urinosum volatilem, cum spiritu cornu cervi ratione odoris saporisque congruentem, & initio cum phlegmate commixtum, sal volatile multo oleo crasso inquinatum, multas miculas oleosas crassas & fuscas in collo. Retortæ superstites, caput mortuum coloris ex fusco nigri, odoris quodammodo adhuc fœtidi, saporis oleoso-empyreumatici, cujus maxima fuit copia, se impetrasse asseverat. Ex quibus experimentis compertum habemus exploratumque, calculum, diversa tamen proportione, quæ etiam in singulis fere variare videtur, conflari ex particulis salinis oleosis, atque præcipue etiam terrestribus, quas vel solas in calculo feminæ octogenariæ fuisse, per chemica experimenta Chomelius (e) cognovit, fortassis interdum etiam metalli-

(z) *De hac cognatione utriusque morbi imprimis agunt Musgrave de arthritide anomala c. 9. item Cel. Ramazzini de principum valetudine tuenda opp. pag.* 448.

(a) *Exerc. de calc. ren. & vesic.*

(b) *L. C. pag* 22.

(c) *In Diss. de Cautionibus practicis in curatione calculi p. 5. quæ experimenta etiam in Observ. Physico-Chymicis extant. lib. II. obs* 25. *pag.* 229.

(d) *Diss. de Calculo renum. pag.* 8.

(e) *Vid. Histoire de l' Academie Roy. des Sciences, A. MDCCX.*

metallicis ferreis, quas Lifterus (*f*) præter fal & lapidem calcarium ex calculis uftis coram focietate Regia Londinenfi, ope magnetis a fe extractas demonftratasque effe contendit, denique tenacibus, & mucofis, quæ glutinis vices fuftinent, ut reliquæ particulæ arctius inter fe conjunctæ in firmum corpus coalefcant & coagmententur. Quamvis enim partes falinæ poft folutionem poros particularum terrearum penitius fubire, partes autem oleofæ feu fulphureæ firmiorem cohæfionem inter reliquas jam præftare videantur: fine vifcido tamen & glutinofo fucco nunquam in tam tenacem, atque ægerrime folubilem maffam, multo minus in lapidem concrefcent. Contra ea domefticis præcipue eorum, qui chemicas operas tractant, experimentis fatis conftat, ex glutinofis animalium partibus, ut cafeo, albumine ovi cum calce viva mixtis, optima atque firmiffima luta, ad fciffuras fiffurasque vaforum occludendas præparari. Quandoquidem vero particulæ falinæ oleofæ, terreftres atque gelatinofæ in omni infunt fanguine, atque magna eorum ramentorum pars ad renes vefícamque vehitur, ut per eas vias e corpore profcribatur, quilibet certe homo etiam faniffimus, quamcunque vitæ vivendique rationem confectetur, materiam componendis calculis idoneam alit in venis fuis, eamque ipfemet infcius, fecum circumfert. Quod vel crufta illa calculofa fatis oftendit, quæ brevi tempore induci, atque novis indies incrementis augeri fub forma cryftallorum fubrubrarum folet, quando urina faniffimi etiam hominis, inprimis ultima ea, quæ poft duodecim horas a fumto cibo redditur, etiamfi per fpiffum admodum linteum trajecta & ab omnibus fordibus purgata fuerit, in matula aliquamdiu relinquitur, novaque non eloto vafe iterum iterumque immittitur, præcipue fi lotium ab acceffu aëris maxime calidi, diuturno, computrefcat. (*g*) Concretionem hanc inde a Paracelfi temporibus ob elementorum fere convenientiam, (*h*) & fingularem ad latera vaforum concrefcendi nifum, cum vini tartaro comparant, eodemque etiam nomine appellant. Neque tamen hunc tartarum effe exiftimemus licet, ex quo folo & per fe calculus coalefcat (*i*) fed ut plurimum humores digeftione ventriculi vifcerumque, & nervorum virtute magis minusve deftructa, mutantur, (*k*) & vitium capiunt, ut hinc feculentæ illæ portiones, quæ alias per urinam fece-

(*f*) *In Diff. de calculo humano conchyliorum bivalvium utrinque aqua Exerc. III. adject. conf. ejusd Exerc. med. de morb. chron. p.* 129.

(*g*) *Comp. Boerhaave chem. Tom. II pag* 283.

(*h*) *Vtrumque enim ex fale, multo tenaciori oleo, & terra aliqua parte conftat. vid. de vinofi tartari elementis Cel Neumanni Lection. Publ. Von gemeinem Salze, Weinftein, Salmiac und der Ameife p.* 99.

(*i*) *Diff. Alleg. pag.* 10.

(*k*) *Compar. hic Blackmore differtation: on a Dropfy, a Tympany, the Jaundice, the Stone, and a Diabetes.*

fecedere solent, vel augeantur, vel ad concretionem in loco commodo aptiores evadant. Verum ne sic quidem fit calculus, nisi vel renum vel vesicæ morbosa conditio permittat, ut partes illæ limosæ cum sanguine advectæ, ibi conquiescere, & mora sua in densum durumque corpus coagmentari queant. Etenim ex eo potuum genere, quod tophacea materia manifeste abundat, non facile oritur calculus, quamdiu urina prompte celeriterque procedit, ut exemplo hominum, qui ejusmodi potu quotidie utuntur, facile elucescit. Non una autem læsio renum, ut ab his ordiar, contingit. Aliquando enim si a nimis vehementi sanguinis ad renes appulsu, ejusque per venas reditu impeditiori vascula sanguinea nimium distenduntur, facile fit, ut tubuli uriniferi Belliniani corrodantur exedanturque, atque sic ex dilaceratis fibrillis continuo exstillet, atque exsudet humor glutinosus atque ichorosus, qui cum arenosis & tartareis urinæ moleculis facile in calculosam materiam conglutinetur, & quoniam illæ ex allapsu humoris salsi & acris consolidationem difficulter admodum admittunt, proinde calculi non modo promte enascantur, sed malum quoque diutius trahatur, & ægre admodum persanetur. Neque minus etiam aliquando ab ejusmodi difficiliori sanguinis per vascula renum progressu accidit, ut aperto disruptoque exiguo quodam canaliculo, ab humore extra sua vasa profuso, & consistente, nunc in tubulis minimis, nunc in papillulis parvi abscessus atque ulcuscula oriantur, & pedetentim latius proserpant, cum quibus urinæ crassiores gravioresque partes tanquam cum glutine commiscentur, atque sensim in materiam primo rudiorem & sabulosam, deinde etiam grana solidiora concrescant, quæ si in finibus papillarum non procul a pelvi continentur, sæpius beneficio urinæ copiosius secretæ eluuntur, & cum eadem, neque tamen sine dolore exterminantur; ubi vero acini hi calculosi ulcerosæ renum substantiæ arctius inhærescunt, sensim sensimque incrementa capiunt, & indurantur, ut deinceps haud sine exquisitissimo cruciatu gravioribusque symptomatibus per ureteres tenerrimo sensu præditos iter suum versus vesicam prosequi, & cum hac demum ex corpore proscribi queant. Aliquando autem profundius in vasculosa renum substantia, & procul a pelvi ejusmodi abscessus generantur, & suppuratio, indies cum ipsius calculi incremento augetur, quum calculo jam inchoato via ad pelvim & ureterem non ita pateat, neque is deinceps ob molem suam per ureteres amplius deduci queat, sed in renibus pelvique remanens tum ipse suppurationis progressum adjuvet, tum vero etiam ab hoc magis magisque increscat. Porro etiam ab inflammatione in renum vasculis vehementiori, apostema grandius vel ulcus fit, quo renes pedetentim exeduntur, & tabe consumuntur, permixtisque urinæ inquinamentis, toti non raro in duros solidosque ramos obrigescunt.

cunt. (*l*) Quamquam vero hic calculorum ortus vel Cel. Anatomici Ruyschii experimento satis illustratur, quo is filamenta ex linteo carpo pure inuncta, matulæque injecta, ab urinis aliquamdiu in hanc redditis, post aliquod tempus calculosa materia circumdata, atque incrustata fuisse annoravit: (*m*) observationes tamen anatomicæ satis testantur, multos repertos esse calculos sine ejusmodi exulcerationis vel prægressæ vel conjunctæ vestigiis, prout multi etiam nunc calculi sine ejusmodi signorum præsentia excluduntur. Ut proinde pro unica calculorum causa exulceratio minus accurate habita a nonnullis videatur. Quid? quod a calculo majori exulceratio demum aliquando proficiscatur, quando is tubulos & vascula renum hinc inde comprimit, facileque stasin aliquam humorum in his locis, atque ita exulcerationem efficere valet, quemadmodum & calculo jam adulto diuque infestante, signa demum qualiscunque renum exulcerationis accedere observantur. Idcirco sine ejusmodi læsione interdum a sola tubulorum Bellinianorum & pelvis laxitate atque atonia nimia ortum habet calculus, quando nimirum sanguis quibuscunque ex causis copiosius in vasculosa renum substantia accumulatus, sub difficiliori progressu vasa nimium distendit, eorum tonum naturalem & robur ad propellendos humores necessarium infirmat, ipsosque adeo tubulos relaxat & resolvit. Quo facto per poros eorum præter naturam extensos dilatatosque crassissimæ quævis & glutinosæ particulæ ingrediuntur, simul vero, quum sub retardato sanguinis per renes motu, nec urina tam prompte secernatur, nec tam celeriter, imminuta tubulorum vi, per pelvim & ureteres procedat, ex lotio in ductibus suis tubulisque membranaceis, consistente, partes illæ, quæ calculum componunt, a fluidis exsolutæ, gravitate sua facile delabuntur, inhærescunt, coagulantur, atque eadem ratione, quam superius in explicanda tophorum generatione attigi, tandem concrescit, & magis magisque augetur. Liceat tamen & quartum modum his addere, eumque, reliquis non minus probabilem, quamvis adhuc parum distincte explicitum, qui in nimia minimorum tubulorum angustia, per quam crassiorum urinæ particularum colluvies commode vehi nequit, positus esse videtur. Ea vero nunc in ipsis tubulis Bellinianis fit, tonum nimis arctum adstrictumque vel a natura nactis, vel demum ob quascunque rationes, sicut & in aliis partibus evenire solet, spasmo nimium constrictis, contractisque. Nunc vero culpa magis in urina secernenda est, quæ paucissimis particulis aqueis & liquidis diluta, compluribus oleosis viscosis & gluti-

(*l*) *Hanc ex ulcerosa & ichorosa renum materia calculorum generationem præ aliis maxime tuetur Ill. Stahlius in Theoria Med. p. 560. & in diss. de nova calculi pathologia.*

(*m*) *Vid. Denys Obs. Chirurg. de calculo renum p. 1[illegible].*

glutinosis salinis atque terrestribus abundat, ut proinde eædem ob molem suam vix ac ne vix quidem per naturales tubulorum vias transire queant, sed obstructis iis, se exitu ipsæ intercludant. Ex qua causa etiam homines hypochondriaci atque scorbutici crebrius calculo tentari videntur. Atque ad ejusmodi crassiorem urinam fortassis Hippocrates respexit, quando calculum ὑπὸ τοῦ οὔρου ξυγκαιομένου, ab urina adusta oriri contendit. (*n*) A quacunque autem causa ille infarctus proficiscatur, dum in iis tubulis, ubi contingit, serum urinosum tardius movetur, & particulæ tenues tantum, valdeque fluxiles transitum inveniunt, id vero, quod crassum est & turbidum, magna ex parte remanet, sub lento progressu promtius considit, sibi adhæret, & cum aliis concrescit. Quod si etiam ab obstructione horum tubulorum fieret, ut humor ille, quo pelvis interne ad concretiones prohibendas irrigatur, non ubique exstillaret, adeoque interna pelvis superficies variis locis siccior evaderet, istis sedibus, utpote minus lævibus atque lubricis ramenta ad quietem & conglutinationem perquam idonea facile adhærescunt, arctiusque coëunt non minus, quam aliarum sibi similium accessione augentur. Ita enim in omnibus, a quacunque causa ortum habeant, calculis usu venit, ut simul atque illorum posita fuerunt rudimenta, neque hæc, dum laxius adhuc cohærent, ab urina copiosius affluente dissolvuntur, eluunturque, aut medicinis etiam expelluntur, mora sua alias quotidie particulas ob similem habitudinem facile adhærentes in sui societatem trahant, & propter gluten admixtum promte cum iis conjungantur, humidies per calorem abactis magis exsiccentur, & coalescant, hocque modo incrementa capiant indies, atque magis magisque indurentur. Quam accrescendi rationem Cel. Nuckius (*o*) eleganti experimento comprobavit, quando is globulum ligneum in vesicam vivi canis caute immissum, ibidemque glutinato vulnere relictum aliquamdiu, inciso post aliquot hebdomades cane undiquaque exiguis calculis s. crystallis obsessum extraxit. Neque minus id casu aliquando observatum fuit, quando nonnulli varias & peregrinas res, per naturales urinæ vias, vel alia ratione ad vesicam delatas, ibidemque per aliquod tempus commoratas, e. g. ceream minorem, frustulum rad. Petroselini, turundam, acum &c. calculosa crusta obductas, seu calculum adnatum observarunt. (*p*) Magnitudo autem calculorum, figura, color & durities, aliaque variant, pro diversitate materiæ, ex qua coalescunt, vitæ etiam vivendique rationis, qua ægrotans utitur, moræ, conceptaculi, in quo forman-

(*n*) *Libr. de aere, aquis & locis §. 21.*

(*o*) *Adenograph. C VII p 78.*

(*p*) *Plura eaque selectissima exempla ejusmodi observationum collegit Cel. Platnerus Præceptor quondam & adhuc Patronus pie observandus Diss. de calculo ad vesicam adhærescente §. X. pag. 17.*

tur, caloris, aliarumque rerum, ut alii majores, alii minores; alii pallidi, alii cinerei, alii rubicundi, vel alio colore infecti, alii admodum angulosi & asperi, alii friabiles & male compacti, alii perduri & prorsus saxei, nulla prorsus ratione, nec iis etiam liquoribus, qui metalla alias dissolvere valent, subigendi, (q) atque mallei etiam ictibus plane resistentes, (r) enascantur. Quando nunc ad origines calculorum vesicæ paucis indicandas progredior, mihi quidem eo magis brevi esse licebit, quod illi ex renum calculis concrescere utplurimum consueverunt. Id enim duriores illi nuclei, qui in medio ejusmodi calculorum vesicæ excmtorum reperiuntur, satis declarant. Acini enim sabulosi vel lapilli ex renibus per ureteres in vesicam deducti quando cum urina non exeunt, sed retinentur, a muco vesicæ sub jugi & libera volutatione magis magisque involvuntur, & cum novo solidarum urinæ particularum commeatu increscunt, atque indurantur, vel si ad vesicam quocunque modo adhærescant quoque, atque adeo libero motu non utantur, perpetua tamen secum urinosarum accessione magis augentur, cum iisdem conglutinantur, crustisque super crustas inductis, in grandem sæpius molem coagmentantur. Neque enim solum hæc incrementorum ratio experimento Nuckii, rebusque peregrinis calculosa crusta obductis, paullo ante jam in medium adductis, abunde liquet, verum lamellis etiam colore & diversitate variis, quæ in diffractis vesicæ calculis notantur, & ceparum instar sibi incumbunt, eo magis comprobatur. At non omnes vesicæ calculi ex renibus primam habent originem, sed in ipso etiam vesicæ cavo adolescunt, quando interdum peregrinæ res eo delatæ, ut jam nunc attigi, calculosa materia incrustantur, & progressu temporis alio atque alio cortice augentur; interdum vero etiam sine ejusmodi nucleis, calculosa materia, quæ urinæ adhuc bene permixta per renes atque ureteres ad vesicam pervenit, diuturniori forsan lotii commoratione, vel alia ex causa gravitate sua delabitur, cohærescit, & deinde in ejusmodi durum corpus conglutinatur. (s) Quot enim vesicæ calculis affliguntur, qui

(q) *Hanc duritiem calculorum variis experimentis confirmant Slarius in The Philosophical Transactions abridg. Vol. III. p. 178. atque Halesius in The Statical Essays, inprimis Vol. II. containing. Hæmastaticks in the Account of some Experiments on Stones in the Kidneys and Bladders. Ut proinde merito, præcipue quod ad vires in ejusmodi calculis attinet, omnes earum rerum curiosos expectatione suspensos teneat novissimum illud maximeque decantatum Virginis Anglicanæ remedium, quod Cel. Schulzius docta dissertatione nuper etiam Germanice versa, illustravit.*

(r) *Vid. Steinii Lithographia curiosa p. 1. seqq*

(s) *Modum, quo excrementitium glutem crassius per renum carunculas vel sub filamentorum, aut globulorum etiam intus concavorum & ad speciem tofacei colorem concrepantium forma, transcoletur, atque in vesica cum urina amnica in lapideas crustas coagulari, deprehendisse sibi visum est, variisque figuris opinionem suam illustravit Jo. Baptista Contoli in libro Italice ea de re conscripto, ex quo repetitæ figuræ in Actis etiam Erud. extant Ann. MDCXCVIII. p. 137.*

qui nec dolores a renum calculo interdum minimo, genitos, persentiscunt unquam, nec post mortem aliquod eorum vestigium in renibus ostendunt? Quae cum ita se habeant, atque materia illa calcaria post diuturnam arthritidem per vias urinarias educta, ut ad hanc redeam, cum ipsis calculis admodum conveniat, & sub destillatione, eadem fere elementa, quam illi, suggerat, tum aliis sub experimentis, non longe diversas mutationes subeat, ut ex utrorumque instituta comparatione facile liquet; eadem vero etiam materia ad urinarias vias facile admodum amandetur, ibidemque cum lotii quisquiliis arctius simul connubium ineat; calculi praeterea arthriticorum ex iisdem, ex quibus non arthriticorum calculi constant, componantur; (t) renes denique & reliquae viae urinariae a plerisque caussis, ut in medicorum scholis vocantur, antecedentibus, quae arthritidem generant, male utplurimum affecti infirmatique, eo facilius quacunque ratione locum eidem relinquant, ut sub quiete conglutinetur, & concrescat: ex his quidem momentis facile cogitatione assequi licet, quare arthritis & dolor ex calculo tam arcto inter se nexu & cognatione continentur.

§. X.

Id vero ipsum in vero arthritico, cujus morbum qualicunque hac commentatione potissimum persequor, experientia comprobavit, utpote qui complures concretiones ex eadem materia genitas, sensim sensimque excrevit. Vix illae mihi in renibus coaluisse videntur, quoniam nec lumborum dolor, nec alia, ex quibus renum calculus movens sese, distinguitur, signa praesto unquam fuerunt. Equidem non ignoro, in rene saepius & vesica situm esse calculum, nec tamen eidem ullum incommodum adferre, quoad ille in sede sua adhuc immotus continetur, nec exitum molitur, ut adeo plures ingrati hujus hospitis praesentiam ad vitae usque terminum non rescifcant. Ut alia exempla sileam Cel. Vaterus (u) a viro quodam calculi dolores nunquam experto, & alias perfecte sano, usu aquarum pyrmontanarum ultra quadraginta calculos praeter alios minores, quatuor vel quinque dierum spatio inter mingendum fuisse ejectos, refert, atque Alghisius (x) magnatem quendam alias arthriticum commemorat, qui quamvis nullas unquam calculi molestias percepisset, in ejus tamen vesica calculus fuit repertus. At vero in ejusmodi hominibus calculus nun-

(t) *Vid. Musgrave de arthritide anomala C. 9. p. 75.*
(u) *Vid. Philosophical Transactions Vol. XXXIII. No. 377.*
(x) *Vid ejus Trattato di Litotomia p. 16.*

nunquam e sede sua emotus fuit. Quis vero crederet unquam, a viro arthritico, de quo in præsenti ago, calculos vel minores, sine renum & ureterum molesto sensu in vesicam delapsos esse, vel inter tot dolorum tormenta, quibus vesica identidem excruciata fuit, renes salvos immunesque ab omnibus malis permansisse, si non a calculorum proventu liberi hucusque fuissent? Itaque potius materia ea adhuc liquidior commode per renes & ureteres iter suum emensa, ubi in vesicam venit, inter dolorosos conatus exitum quidem quæsivit, sed non invenit, hincque tandem eo modo, ut supra indicavi, firmius cohæsit. Qua autem forma & quo loco id factum fuerit, determinatu mihi perarduum & perdifficile videtur. Forsan in unum calculum, cumque prægrandem coaluit, quod tamen ut credam, vix mutua convexæ fragmentorum figuræ inter se proportio permittit. Forsan vero etiam ex eadem plures pedetentim calculi, iidemque non procul ab ureterum ingressu in vesicam, intra tunicam concreverunt. Ita enim Deus immortalis, ureteres, qui lotium ex renibus in vesicam devehunt, ad prohibendum hujus regressum, sapientissime fabricavit, ut non recta in vesicæ cavum ferantur, sed oblique procedant, & aliqua eorum pars sub tunicis vesicæ musculosa & nervosa, protendatur. Hic sæpe calculi nascuntur, (y) dum desidentes ex urina particulæ solidiores intra illas tunicas obhærescunt, & novo ex lotii adfluxu incremento augentur, tandemque membranas diducunt, atque exitum moliuntur. Quidni igitur credibile esset, etiam hoc in loco materiam istam in varios calculos tunica inclusos, coiisse, præcipue, quum admodum probabilis videatur Celeberrimi, quem sæpius jam honoris causa appellavi, Platneri (z) conjectura, qui quando interdum repente & brevi tempore magna calculorum vis sine magnis doloribus excernitur, tales calculos vix in vesica sine noxa & dolore tamdiu contineri potuisse, sed eos intra membranam conclusos, dehinc vero rupta illa diductaque tunica, exsolutos, & in vesicam prolapsos, tandemque urina eos promovente, excidisse contendit. Hac ratione etiam facilius intelligitur, quare iidem calculi in lamellas & minora frusta soluti cum urina se protruserunt. Quum enim non durissimi & prorsus saxei fuerint, & præterea urinæ perpetim affluentis appulsui patuerint, ea forsan si non ubique, tamen uno loco laxiores calculi poros subiit, & alluendo humectavit, emollivitque, quin imo forsitan particulis acrioribus, quæ tantam vim in vitra exercuerunt, etiam corrosit, ut lamellæ hinc sensim sensimque laxiores redditæ in varia fragmenta tandem secessisse videantur. Quæ tamen calculorum reso-

(y) *Vid. Cel. Platneri diss. cit. p. 23.*
(z) *In eadem elegantissima Dissertatione p. 27.*

resolutio eodem modo locum habuit, si vel in ipso vesicæ cavo siti, & non procul ab ureterum ingressu, atque urinæ stillicidio remoti fuerunt. Ceterum exemplo non prorsus novo atque inaudito contigit, calculos vesicæ confractos cum urina secessisse. Olim jam Borrichius (*a*) puerum quendam in medium produxit, qui post diuturnum remediorum diureticorum usum calculum prope siliceum magnitudine nucis juglandis minoris, in frusta fabis æqualia, confractum, certasque fracturæ notas secum adferentem exclusit. Nostris vero temporibus Cel. Dethardingius (*b*) exemplum viri septuagenarii proponit, qui plures laminas calculosas variæ magnitudinis, coloris externe albicantis, interne flavescentis non sine doloribus excrevit, quarum etiam alias, pluribus licet post aliquot dies ejusdem conditionis iterum subsecutis, superesse tum in vesica persensit. Neque minus Cl. Goerizius (*c*) tanquam rem singularem & sibi incognitam memorat, a viro quodam Aulico Ratisbonæ tunc commorante, quinquaginta annorum, qui aliquot annos renum calculo laboraverat, variosque lapillos rubros sub lumborum doloribus, vomituque vehementiori reddiderat, tunc vero atroces a vesicæ calculo dolores cum urinæ suppressione & ardore expertus erat, post usum idoneorum remediorum, inprimisque etiam opobalsami veri, cum oleo amygdalarum dulcium, linimentorum quoque & cataplasmatum, indeque revocatum urinæ profluxum, intra tres hebdomades sine singulari dolore, & cum pristina potius redeunte valetudine, plures quam centum albas lamellas calculosas ejectas fuisse, quarum permultæ magnitudinem seminis cucurbitæ, crassitiem vero corticis avellanæ adæquarint, concava autem interna figura alium adhuc inclusum fuisse calculum, integramque adeo molem ad magnitudinem nucis moschatæ accessisse prodiderit, lamellæ autem eminentiis acutis instructæ non aliter in oculos inciderint, quam si valido mallei ictu percussæ & in fragmenta disjectæ fuissent. Denique, qui primo loco appellandus mihi fuisset, Cel. Heisterus (*d*) Patronus meus pie observandus, itidem ut rem rarissimam de viro quodam sexagenario, cœnobio Mariævallensi præfecto, procero, robusto, & quadrato, duroque vitæ generi adsueto, refert, illum, postquam plures annos cum calculo renum & vesicæ misere conflictatus, magnam lapillorum copiam emiserat, aliquando, quum negotiorum causa multum in horto cœnobii istius obambulasset, subito ingentibus calculi vesicæ doloribus, interque eos vehementissima vesicæ constrictione,

 sive

(*a*) *Act. Med. Hafniens. Vol I. Obs. 77. p. 147.*
(*b*) *Diss de calculo vesicæ friabili.*
(*c*) *Breslauische Natur- Kunst- und Medecin-Geschichte XXIII. Versuch p. 35.*
(*d*) *In Dissert. Observationes Medicas miscellaneas complexa p. 36.*

ſive ſpaſmo correptum, & brevi poſt ſingulari quodam ſenſu perculſum, quo calculum in veſica eodem modo frangi percepit, ac ſi nuces a manu robuſti cujusdam viri, forti compreſſione, confringerentur, incertumque, cui cauſæ hunc effectum adſcribat, paullo poſt quinquaginta circiter fruſta ejusmodi calculi, ex iisque nonnulla ad magnitudinem avellanæ minoris, per urethram ſenſim & ſine enormi dolore excreviſſe, quæ fragmenta ante aliquot annos in muſeo Heiſteriano meis me uſurpare oculis memini. Quibus exemplis admodum notabilibus meum hoc adjungi omnino meretur, quum præter perdita aut alio modo ademta calculorum fragmenta, eorum plura, quam centum adhuc & triginta numerentur, quorum multa magnitudinem phaſeoli, craſſitiem vero ſeminis cucurbitæ, putaminibus ſuis adhuc incluſi, ſi non ſuperant, ſaltim exæquant. Verum fortaſſe in hoc ipſo viro nullus plane fuit calculus in globoſam vel aliam figuram coactus, ſed cruſta tantum calculoſa, quæ intus aliqua parte, veſicæ cavo, ad hujus figuram efficta adhæſit, atque eodem modo, ut ſuperius tradidi, ab urinis emollita & corroſa ſeceſſit. Quamvis enim nonnulli (*e*) de ejusmodi cruſta adhuc dubitent, quod veſicæ tanquam muſculi excavati motus ſyſtalticus atque diaſtalticus conſtanter perennet, & detruſor urinæ muſculus nunquam conquieſcat, atque vix eam permittat; ſatis tamen illam experientia comprobavit. Atque ſi rationes etiam requiras, facile fieri poſſe videtur, ſi abraſo remotoque, qui veſicæ latera irrigat, muco, materia ad concreſcendum apta nudis membranis adhæreſcit, vel ex alio & jam veſicæ vitio, in latera ejus, velut in matulam conſidit, idque multo magis, ſi muco rurſus obducto, firmius deinceps conglutinetur. Quod ad experientiam attinet, ſane quemadmodum renes interdum in pelvi a materia quadam calculoſa & velut gypſea circum circa incruſtantur, (*f*) atque aliquando a calculis atque cretacea materia tanquam cellulæ efformatæ videntur, (*g*) ureteres etiam lenta gypſeaque materia obducuntur: (*h*) ita in veſicæ cavo etiam nonnunquam cruſta adhæreſcit. Exemplum a Drelincurtio enarratum ſuperius jam adtuli. Vidit præter hunc aliquando Cel. Scheidius (*i*) cavitatem lapideam infantis veſicæ accreviſſe in qua commode calculus vivo infanti extractus locabatur. Neque minus ab immortalium meritorum Anatomico Ruyſchio (*k*) ejus-

(*e*) *Diſſ. de calculo p.* 9.
(*f*) *Ephem. N. C. Dec. I. Ann. IV. Obſ.* 64.
(*g*) *Vid. ejusmodi figuram in libro: Some obſervations on the ſeveral methods of Lithotomy.*
(*h*) *Zac. Luſitanus Lib. II. c.* 16. *Obſ.* 5.
(*i*) *Roſa. Diſſ. de calculo veſica pag.* 14.
(*k*) *Vid. Theſaur. Anatom. IV. Tab. II. Conſ p* 23. *No.* 51. *& p* 30. *No.* 78.

ejusmodi vesicam calculosa materia intus incrustatam, in qua & ipsi calculi fuerunt, ex vacca delineatam habemus. Verum causam hanc, & utrum unus aut plures calculi, vel crusta potius calculosa vesicæ in ægrotante isto, fuerint, nunc ego quidem non amplius discepto, ut potius cuivis libere ea de re sentiendi facultatem libens meritoque relinquam. Illud vero externo loco addendum adhuc arbitror, denuo ab eodem Viro frustum calculosum, idque ingens admodum & crassum fuisse excretum, neque minus etiam aliquem materiæ calcariæ cum urina profluxum his ipsis diebus rediisse, quibus in ista explicanda hanc qualemcunque operam collocavi.

AD TOMUM V.

DE FEBRIBUS.

CCLXXI.

PHILIPPI GOBBI,

DISSERTATIO

AMPLECTENS HISTORIAM ET CURAM *EPIDEMICÆ FEBRIS*,

quæ, finiente anno 1752, & incipiente 1753.

TERGESTES INCOLAS VEXAVIT.

Vienn. 1754.

Nil unquam ad artem medicam promovendam, ac illustrandam aptius visum fuit, quam fidelis observationum historia, hæc etenim principium medicinæ fecit, hæc ipsa incrementum addidit; scimus enim antiquis illis temporibus ægros in foris, plateisque expositos ad petenda ea transeuntibus, quæ præcipua ad morbos debellandos remedia reperta essent, tum eosmetipsos columnis publicisque fanis salutaria hæc præsidia inscripsisse, ut edocemur ab Herodoto, & Strabone, nil ergo ratiocinio physico indagabant sola naturæ, morborum, variorumque a remediis assumptis phænomenon observatione contenti, hæc vero observata omnia compilans, & digerens divinus Hippocrates per tot sæcula constantem exhibuit nobis ideam veræ medicinæ, ejus nimirum, quæ haudquaquam a jocosis quæstionibus & futilibus commentis, sed natura ipsa lucem præferente emanat.

Sapientissimi proinde hujusce viri vestigia calcare utilissimum censetur

ſetur iis, qui ſe in medicina facienda profuturos reipublicæ putant, quod nobis clariſſimus Boerhaavius indicat in peculiari oratione de commendando ſtudio Hippocratico.

Tale ſtudii genus anniſus ſum ab adoleſcentia inchoare, ſingula etenim, quæ in praxi ſub celeberrimo Macope Profeſſore Patavino, vel mihi ipſi in medicina facienda particulariora evenerant, indies annotavi, & unoquoque menſe notata compilavi, ut congruum exinde ratiocinium, mihique aptam, ſtabilemque medendi methodum efformarem Cornelii Celſi monitis adhærens, qui in ſua præfatione inquit: non poſt rationem inventa eſt medicina, ſed poſt medicinam ratio eſt quæſita.

Luculentum autem obſervationum campum ſuppeditavit mihi febris epidemica, quæ in fine anni 1752, & principio 1753. Tergeſti incolas vexavit, qua ſufficiens materia, & diſſertationi huic ſat idonea eruitur.

Sed cum muneris mei ratio poſtulet, ut citiſſime me expediam, ea quæ fuſius collegi ad duo potiſſimum infeſtantis morbi tempora redegi, ea nimirum, quæ per menſem 7bris 8bris 9bris obſervatu digniora evenere, tum ea quæ Xbris Januar. & Februar. ſequentis anni ſuccincte, fideliterque exponendo.

Menſe itaque 7bris & 8bris anno 1752 cœperunt ægritudines multæ in civitate exurgere, quæ febrium, remittentium, & intermittentium ſpecie, abſque frigore tamen invadebant, ſique cauta, prudentique manu tractabantur, abſque ulla malignitatis nota non diſcedebant; æſtas calidiſſima, & pluvioſa præceſſerat, annus erat ſterilitiſſimus, ſumma vexavit plebem inopia, unde peſſimo nutriebatur alimento, præcipue ex fructibus horreis maturis, & immaturis deprompto; calidiſſimæ æſtati autumnus pluvioſus, & auſtralis ſucceſſit; bonarumque aquarum egeſtas in uſus publicos, (antequam Auguſtiſſimæ Imperatricis noſtræ munificentia aquæ in urbem traducerentur) quæ omnia epidemiæ orienti ſuum addiderunt ſymbolum.

Quamvis autem nulla malignitatis nota appareret in eorundem morborum initio, accidit tamen, quod dum imprudenter, & negligenter tractati fuerant ægri, in febres continuas & continentes præcipiti paſſu irruerent, hinc funeſto in pluribus ægrotis edoctus eventu, ſtatim ubi illos accedebam, emeticum ex apta doſi hypecuacanæ, vel tartari emetici exhibebam, vel alvum ſubducebam laxativo aliquo pharmaco, prout vires, & ægri conditio poſtulabat, inde ad corticem Peruvianum tanquam ad ſacram anchoram confugi, qua methodo debellatas, ſuffocataſque, ut ajunt, in ovo febres illas conſpexi.

Sed cum in regione illa neſcio an aliquorum medicorum ignorantia, an malitia factum ſit, ut ſaluberrimus hic cortex veluti venenum reſpuatur, quod contingere videtur eo, quod recidivæ frequentiſſime poſt

poſt aſſumptum corticem emergant, (in qua quidem re medici ipſi inculpandi veniunt promiſcuo uſu Peruvianum corticem præcipientes) evenit exinde, ut ægri in morbis illis, quamvis præſentanea urgeret indicatio, ſalutare hoc præſidium a cauto etiam probatoque medico præſcriptum rejicerent.

Contigit hinc ut plurimum funeſta intermittentium, & remittentium febrium in continuas continentes transmigratio, in quo morbi ſtadio inutilis, quandoque damnoſus corticis uſus fuit, nil pejus hinc hoc tempore medicorum politica indulgentia viſum; medici erga ipſi ſaginatis cœmeteriis conſpectis in erroris pœnam propria redarguebantur conſcientia.

Phlebotomia in morbi principio inſtituta poſt ſtomachi, alvique depletionem pluribus profuit, aliquibus obfuit, profuit iis, qui plethoricum ſortiti erant temperamentum, obfuit aliis, qui vitium vitæ inertia, & fluidorum viſciditate, cum lentore donabantur.

Dum febris a remittente ad continentis gradum evehebatur; utilia viſa ſunt diluentia, nitroſa, antiphlogiſtica, emulſiones ex ſeminibus frigidis cum additione nitri ſtibiati, ptiſanæ avenaceæ, & hordeaceæ, juſcula ex pullis, vituloque parata, quæ diluentem, & temperantem haberent vim, ſummum attulerunt ægrotis levamen.

Diffuſior methodus, quæ mihi uſuvenit in his morbis tractandis, apparebit, dum tractatum de aere, aquis, & Tergeſtini cœli indole typis edam, quod nunc, ſi mihi tempus voluntati par relinqueretur, libenter facerem) ad cujus operis calcem deſcripta eſt hujus morbi, & progreſſus hiſtoria, cum obſervationibus e cadaveribus diſſectis erutis.

Ne vero magis immorer pretioſum tempus inſumendo, ad ea, quæ in progreſſu febris epidemicæ contigerunt, tranſeo, quæ cum luctu digna eſſent, non defuerunt ii, qui pravam aeris cœlique qualitatem inculparent, aliique, qui ſcaturigines aquæ noviter advectas inſalubres declamarent, quos id proclamaſſe maligno potius, & contumelioſo inſpirante ſpiritu, quam veritate manifeſtum faciam in adducto meo tractatu non adhuc typis edito.

Febris Epidemicæ progreſſus per 9^{brem} X^{brem} & Januarium anni 1753. ad Martium uſque perdurans.

Febris, quæ elapſis menſibus larvata facie medentes fallebat, disjecto jam velo Tergeſti incolis infenſa fuit nec tertianæ ſimplicis modo, aut duplicis intermittentia aut remiſſione ægros aggrediebatur, ſed atrociſſima violentiorum ſymptomatum turba languentes, medentes, & aſſidentes terrebat; uno enim alterove a decubitu ægri die petechiæ, vel maculæ purpureæ in corporis peripheria emerſere, delirio, ac

ac plurimorum funestorum symptomatum caterva stipatæ, hinc occulatior medicus esse debebat, nisi expectatam mortem perhorrescere maluerit.

Causæ prædisponentes superius adductæ perenni durantes constantia, putrida de languentium corporibus exhalantia miasmata, cæmeteria haud bene Tergestinorum incuria munita, platearum immunditiæ indies increbrescentes inchoatam labem perfecere, eousque etenim aerem inquinaverunt, ut in homines horrore necis perterritos adactus, eorum corpora ita valuerit immutare, ut ad vehementiores morbos proniora evaserint.

Statim enim ac æger decumbebat aggressus febri de artuum quasi defatigatorum, & contusorum sensu conquerebatur, de prostrato appetitu, de nausea, ac vomendi proclivitate, idcirco febrim illam de malignarum indole pronunciare haud ambigebam, statimque vomitum ciere moderata dosi radicis hipecuacanæ cum refracta portione tartari emetici remixtæ, vel si vomendi cupiditas deerat alvum subducere leni aliquo cathartico opportunum censebam, quod ut plurimum ex senna, & rhabarbaro conficiebatur, & in delicatioribus sola emulsione laxativa Minsicht usus sum, finito autem seu emetici seu cathartici opere accurate corporis superficiem perlustravi, sique petechiis, vel rubicundis maculis conspexissem respersam, cucurbitulas scarificatas cervici & dorso applicandas suasi, & in fluidorum violento ad superiora raptu femoribus quoque easdem commisi optimo cum successu.

Non comparentibus autem adhuc in cute maculis phlebotomia tam in brachio, quam in pede instituta optimum promisit ægro subsidium, hanc tamen jussi institui circumspecte, tempus, ægrorumque temperamentum introspiciendo, nec non naturæ & morbi tendentias; liberrime interim fateor venæ sectione in aliquibus fatalem periodum arcessisse, nec me pudet hoc fateri, si in methodi curativæ selectu immortalis famæ virum Sidenhamum in quadam constitutione epidemica Londinensi verba hæc proferre haud puduit, *vix ac nec vix quidem potui efficere, ne unus, aut alter meorum ægrorum, qui primi se meæ curæ commiserunt de medio tollerentur, donec perspecta mihi fieret morbi indoles* &c. in nostra quod attinet constitutione paucis phlebotomia obfuit, pluribus profuit imo præsentaneum auxilium suppeditavit.

Evenit tamen aliquando quamvis adducta salutaria præsidia & naturæ norma, & artis lege debitoque tempore præposita fuerint, quod morbus diei unius alteriusque spatio eousque increverit ut linguæ ariditatem cum viscerum æstu summo, pulsum citatiorem, & inexplebilem sitim præ se ferret, quo in casu vix remedia aptiora judicavi aqua Nuceriæ largis haustibus cum nitro stibiato in eadem soluto, sumpta aqua eadem syrupo limoniorum, vel ribium condita, hisque solis gratissimis remediis

remediis, & fimpliciffimis contigit id videre, quod medici noftri cordialibus, & alexipharmacis ad cœlum ufque elatis puta ex iis qui lapide Bezoar, de Goa, & perlis parantur haud affecuti funt, fique fato contigit, me ægrotos acceffiffe, quos alii medici tractabant, cardiacis, & alexipharmacis fortioribus languentium fatum deflevi, ignofcatque mihi DEUS, fi aliqua ex his remediis, quæ minus nocentia cenfebam, ab aliis medicis propofita probavi, ne femper contradictorie loqui viderer, ne magis magisve femper fcopus odii, & invidiæ fierem medicis noftratibus, qui fat fuperque finceritatem meam, liberumque dicendi modum refpuunt.

Verum quidem eft in hujufcemodi cafibus dum neque linguæ ariditas, nec æftus vehementior, nec hypochondriorum fortes tenfiones adfunt, languidiorque fibrarum motricum characteris comitatur, cardiacis volatilibus, & fpirituofis debellari poffe, & debere, inter quæ familiariora funt aqua theriacalis, cordialis Saxoniæ, radix contrajervæ, ferpentariæ Virginianæ, cortex cafcarillæ, cortex Winteranus, Theriaca Veneta, Diafcordium Fracaftorii, liquor cornu cervi fuccinatus, & falia volatilia nonnunquam ex cornu cervi, fuccino, & fale armoniaco deprompta, præcipue dum phantafiæ turbatio adfuerit a fluidorum inertia, & torpore oriunda, quæ tamen accuratiffima cum cautela ufu veniunt non nifi refractis, repetitisque potius dofibus exhibenda.

His ipfis in circumftantiis laudanda quoque veniunt emplaftra veficatoria cantharidibus parata, quæ ad fluidorum lentorem, & inertiam tollendam erigendamque folidorum eutoniam mirifice conducunt.

Id quod funeftius, & majori dignum attentione in noftris languentibus erat, quod tribus, vel quatuor ante mortem diebus convulfionibus corripiebantur, & hoc quandoque febre mitefcente contingebat, quodque nobis præcipue indicabat malignæ febris putredine nervorum lympham coinquinatam, unde novo, & irregulari tubulis nerveis fupperaddito ftimulo, vi antecedentis morbi confecti ægri penitus opprimebantur; prognofis exinde fecuri lethi eliciebatur, quæ in quadraginta, & ultra ægrotis una, alterave vice me fefellit, fique contigit aliquos in adducto ftatu neci vicinæ eripere, id cinnabari nativæ, pulveri abforbenti Wedelii cum opio, opii ipfius morigerato ufui me debere putabam.

Plena verfa vice in morbo fecuritas pollicebatur, dum circa feptimum morbi diem mitefcebat febris, cum cutis madore, fomnoque folamen viribus afferente, cum hypoftatica urina, mentisque ferenitate, appetitus etenim fenfim redibat, & indies magis vigebat, pulfus æqualior fiebat, & maculæ cuticulares diffipabantur, ftabiliffima hinc fanitas emergebat, quem ut attingeremus fcopum accuratiffimam diætam, & alimentorum felectum rerumque (quas appellant) non naturalium aptam moderationem morbus exegit.

Particulariter vero tradere quantitatem, qualitatem, stabilemque exhibendi alimenti normam in hujuscemodi morbis arduum foret, & longum, attamen hæc perspicaciter nosse maxime necessarium est, sic nos admonente Hippocrate Lib. VI. Epid. Cap. VIII. *Victus rationes in acutis quantum fieri potest cognoscendæ, nam non nosse multarum calamitatum res est.* Fateor interim hoc potius sedulæ praxi, exactoque ratiocinio quam lectioni medentes debere, cum ad quaslibet, & morbi, & temperamenti, & ætatis differentias victus quoque ratio immutari debeat, eodem ipso sapientissimo Hippocrate docente Lect. I. aph. 17. *Et quibus semel aut bis, & plura, vel pauciora, & per partes offerri conducat, videndum, concedendum autem aliquid, & consuetudini, & tempestati, & regioni, & ætati*, hæc de victus quantitate, & exhibendi norma, quæ autem de qualitate, & selectu, legatur liber ejusdem de victus ratione in acutis, vereor enim, ne prolixior sim, quam meum exigit institutum.

Quæ itaque ego ipse in constitutione hac Epidemica generaliori usu, & plausu probatiora (ad victum quod attinet) invenerim, breviter perstringam, victus ægrotantibus erat me suadente tenuissimus, quantus scilicet ad vires sustinendas necessarius foret, & semel aut bis per diem exhibebatur, dum nimirum febrilia symptomata remittebant, aut remittere videbantur, laudabiliora præ ceteris erant jusculà avenacea, & hordeacea pulli, aut vituli lenissimo jusculo parata, sale, aliove condimento nullatenus respersa, item idipsum vituli, aut pulli jusculum cum cicorii, borraginis, & cardui benedicti foliis ebullitum, quandoque cum radicibus aperitivis languentibus exhiberi jussi, qui tenuissimus victus ad fomitem febrilem compescendum idoneus judicabatur, indulsi quoque ad gratiam cibo conciliandam ægrotis si maturis piris, aut pomis igne subactis vescerentur, hocque in principio, augmento & statu morbi statutum erat, valde parum immutata ratione, eodem vero mitescente sensim sine sensu alimenti dosis aucta fuit, ad pristinam autem vivendi normam perventum non est, nisi morbo, malignisque vestigiis integre deletis, quod circa decimam quartam morbi diem contingebat, & aliquando sed raro ad vigesimam primam, & vigesimam septimam potrahebatur.

Regimen vero ulterius, quod circa exteriora versatur, sic institutum volui, languentes in lecto assiduo detineri suasi, capiti suppositis pulvinaribus altioribus quantum poterat, & consuetudo permiserat, elevato, ut non tam facilis per amplas arterias carotides, & cervicales ascensus, pronior vero per jugulares venas descensus aptetur circumeunti cruori, neque stragulis opprimi ægrotum cupio, quamvis plurimi hoc satagant insano nisu ad sudores, & petechias eliciendas, verum ne quid assidentium consilio fiat, quod ægro molestum sit sedulus cavi.

Ambientem aerem temperatum quæsivi, hinc suffumigia myrrha, benzo-

benzoino, & ſtorace concinnata aliquando, præſcripſi in frigida nimirum, & humida aeris conſtitutione, & ubi mihi frigidiora, & laxiora corpora tractanda erant, at quando calida, & ſicca aeris diatheſis aderat, & cum temperamentis æſtuantibus, nimisque elaſticis agendum erat, malebam cubiculum aqua, & aceto conſpergi, & feneſtras quandoque aperiri, ut liber aeri circumludenti fieret acceſſus, ſtudioſe quoque cavi, ne amici, & conſanguinei aſſiduis viſitationibus, & moleſto, diuturnoque diſcurſu ægrotantibus infenſi eſſent, non tamen viſitationes euſque interdixi, ut æger in fatalem exinde delabi poſſet melancholiam, animus enim in hilaritate, ſi fieri poterat, detinendus erat, ſic etenim ſpiritus animales excitati, diſtracti neutiquam, muniis ſuis exequendis, viribus erigendis, materiæque morbificæ excludendæ idonei reddebantur.

COROLLARIUM I.

QUAMVIS medicus optime noſcat ſecundum meliores medicinæ leges febres intermittentes protrahi aliquando debere, quod quidem a clariſſimis auctoribus confirmatum eſt, nihilominus tamen dum videt, præcipiti curſu eas delabi in continuas, & continentes, ad corticem Peruvianum recurrere neceſſe ei eſt.

COROLLARIUM II.

Cortex Peruvianus optimum remedium eſt inter omnia quæ ex triplici deſumuntur regno, in febribus etiam non intermittentibus, dummodo inflammatoriæ non ſint convenientiſſimum.

COROLLARIUM III.

Phlebotomia in principio morborum acutorum amplectenda eſt; in progreſſu damnoſa cenſetur, præcipue dum petechiarum vel purpuræ eruptio fit, vel facta eſt, hinc theſis hæc cum Cornelii Celſi opinione convenit, qui de his febribus diſſerens, inquit, venæ ſectio poſt quartam morbi diem imbecillum reddere corpus poteſt, non poteſt integrum.

COROLLARIUM IV.

Victus ratio in acutis primus eſſe debet medicinæ cardo.

COROLLARIUM V.

Ex fonte pharmaceutico in acutis pauciſſima ſumenda ſunt, & ex iis ea ſolummodo quæ a natura præmonſtrante indicantur; ideo me-

 dicus

CCLXXII.

BURC. DAV. MAUCHART

DE

LUE VACCARUM TUBINGENSI

DISPUTATIO PRIOR.

Tubing. 1745.

§. I.

SApientioribus crucem hucusque fixit non tam quæstio *an*, sed potius *quomodo liceat Medicis curam brutorum agere* medicam? Talpa sane cæciorem oportet esse, qui non clare perspiciat strages integrorum armentorum, unde tot incommoda, quin & pericula vitæ redundant in universum genus humanum, ad eos quoque cives spectare, imo ceu specialius objectum artis restringi, quibus alias vitæ ac sanitatis curam demandavit Respublica.

Quid, quod infinita etiam medicinæ commoda, a primis inde hujus incunabulis, attulerunt observationes & morborum in variis brutorum speciebus, & remediorum tam noxiorum, quam utilium, & experimentorum anatomicorum, physiologicorum, therapeuticorum e pharmacia atque chirurgia administratorum? Heic enim impune & legitime per mortes experimenta facere licet, intra suos tamen limites!

Sed *quomodo* Medicus, quibus mediis atque remediis, *mediate* an *immediate*, in morbis externis & internis brutorum, consilia suppeditare, remedia applicare, manus admovere, operationes administrare chirurgicas, vel citra ignominiam possit, vel sine opprobrio non debeat? id quidem in utramque partem satis disputatum est a plurimis. De auxilio mediato, de consiliis largiendis in confesso res est, vel ex supra allatis. De opera immediate præstanda, nobis videtur „justum debere pecoris misereri hac etiam occasione, neque necessitatem hic quoque legem habere.

§. II.

Nemo itaque vitio nobis vertat, quod veterinariæ artis objectum a potiori, pro themate præsentis dissertatiunculæ admittamus, atque calamitatem publicam, qua civitas nostra gravissime cœpit quatuor abhinc mensibus premi, curæ cordique habeamus. *Luis* autem hujus *vaccarum* primo *historiam* dabimus per phænomena antecedentia, constituentia atque consequentia. Deinde *pathologiam* atque *therapiam* subnectemus, divisuri hanc opellam in duas Disputationes, quarum posterior primam hancce brevi excipiet, ut scil. Dominorum Candidatorum sumptibus parcamus.

Phænomena Antecedanea.

§. III.

E rebus, quas Medici vocant, naturalibus, non naturalibus atque præternaturalibus. *Ætas* hujus speciei brutorum promiscue omnis perinde se habuit ad luis susceptionem. Vituli quorum quidem pauci tum in urbe fuerunt, pariter illi, qui lac matrum ægrarum adhuc sugebant, ac qui jam erant ablactati, lue sunt correpti. *Sexus* femininus, *vaccarum* scil. *a potiori* subfuit, imo subesse debuit lui, quod paucissimos nostra civitas alit boves castratos, eosque saginationi potius & macello destinatos, quam labori: in vicinis tamen nostris pagis non solum ipsissima hæc lues perinde grassata est in boves mares, ac feminas, sed in ipsa etiam urbe nostra *tres admissarios* corripuit *tauros*, horum quidem duos, singulari stabulo a vaccis remotos, nullumque cum his, nisi subinde ad impraegnandum adductis, commercium habentes, tertium vero cum grege vaccarum Nicarino, in monte nostro anatolico dies noctesque pascentem & conversatum.

§. IV.

Nuper elapsis hyeme ac vere, antequam cœpisset lues, vaccarum multæ, tauro semel iterumque admissæ, judicabantur, e signis consuetis, impraegnatæ, diuque *pro gravidis habebantur*, quales *tamen non fuisse* docuit eventus. Ast *non paucæ*, revera gravidæ, *abortiverunt, sie haben vertragen*, tam in principio graviditatis, quam in progressu, imo paucis ante legitimum pariendi tempus hebdomadibus. *Vaccas* quasdam œstro percitas venereo, *taurique appetentes*, sed non admissas reputarunt aliqui sub initium conceptæ jam veræ luis alio laborare morbo, vel saltem ob illam causam lue citius graviusque adfectas fuisse. Perinde vero se res habuit cum vaccis, brevi ante luis susceptionem tauro junctis, quæ pari lue, parique gradu & eventu funesto fuerunt exceptæ. Status *graviditatis*,

tis, *puerperii*, *lactationis* nullam ab invasione præstiterunt vaccis immunitatem, quin imo sive partus præmatura, sive legitima periodo acciderit, ipsæ tales vaccæ puerperæ, lue correptæ, gravius decubuere, & maximam partem succubuere.

§. V.

Aëris atque *tempestatis* antecedentium hæc fuit conditio: Præterito anno versus autumnum terribili exundatione Nicer atque Steinlachia, ille radices nostrorum murorum versus australem plagam alluens, hæc, rivulus alias mediocris, ab austro versus borealem plagam urbi appropinquans atque in Nicrum, prope urbem, derivatus, totam vallem, quaqua patet, amplissimam repleverunt, ac post tardiorem diffluxum ac subsidentiam, hic ibi paludes stagnantesque reliquerunt aquas, atque sic ipsa pascua, in quæ grex vaccarum Nicarinus quotidie solet educi, limoso turbidoque suo diluvio, sabulo, silicibusque defœdaverunt.

Hiems nobis obtigit satis & gelida & longa. *Aprilis* hoc anno morem servavit suum, tempestate mox pluviosa, mox gelida ac nivosa, mox serena temperatiore varium. *Circa finem Aprilis* autem *lues primum aggressa* est vaccas civis cujusdam Tubingensis, in foro habitantis.

Mensibus tribus *vernalibus* subinde *spissiores* atque *fœtentes nebulæ*, ad nonam usque, decimamque, aliquando longius mane durantes, vesperique subinde repetentes cito, non modo Tubingensem nostram obtenebrarunt atmosphæram, sed longe etiam lateque se diffuderunt. Sub finem vero Maji *ros* quidam *animatus* copiosis quasi telis aranearum inquinavit sepes, agros, arbores atque pascua, unde infesta aranearum soboles propullulavit & frondescentes atque florentes cerasorum, pomorum, pyrorum prunorumque arbores corrupit, omnemque horum fructuum messem in universo Tubingensi agro pessundedit. A Scarabæis majalibus quidem, frigore pluviaque præclusis, frondes parum sunt passæ, sed numerosa *cochlearum* turba, nec paucæ hic ibi *erucæ* tanto minus illis pepercere.

§. VI.

Fœni suppellex vertente vere curta cœpit esse, ob equitatum in vicinia nostra hiemantium militum; Tantum vero non defecit, ut eo penitus nostræ privatæ fuerint vaccæ. *Pascua* publica videbantur per nivem, pluvias solisque radios abunde repurgata ab omni, si quod antea contraxerint, inquinamento: alias etiam ratione situs, primi quidem in valle Nicarina, alterius in Ammerana, tertii in monte versus boream, quin & respe-

respectu plantarum, quas alunt, sic comparata, ut nulla hinc luis causa sit derivanda.

Quamvis enim passim in illis vallibus haud infrequens sit *ranunculus acris*, a rubefaciente ac vesicante vi sic dictus, ipsaque venenata *cicuta* illa *aquatica* ad ripam Nicri, qui passim alluit pascua, crebro proveniat satis; tamen observantur vaccæ ab utraque sibi ordinarie temperare hac planta, ita certe a cicuta propter virosam odoris gravitatem, a ranunculo autem per experientiam, adustæ olim hinc linguæ, cautius abstinere.

Quæ *prophylactica* solent alias toto anni decursu subinde pecudibus exhiberi remedia, ea tantum abest ut ante luis ingressum neglecta fuerint, ut potius & diligentius, & determinate magis contra metuendam luem a plerisque sint adhibita; immo sæviente jamjam intra mœnia nostra lue ad varia præservativa ruerunt cives nostri, apta æque ac inepta, eo cum eventu, ut nullum sit certius atque præstantius inventum *separatione* ocyssima *sanarum* ab omni reliquarum consortio, & detentione vel in remotis longe stabulis, vel in hortis extra urbem.

§. VII.

Inter ipsas hasce pecudes non minus ac alias brutorum species de *nullo* plane quidquam audivimus *præcedente* luem *morbo epidemico*, & ne quidem alia dispositione morbifica. Inter homines vero quæ grassatæ sunt per integrum fere annum *variolæ epidemicæ* in nostra urbe, satis malignæ & passim funestæ, ipso vere nupero, quo lues vaccarum incepit, defervuerunt, & omnino desierunt. Exceperunt variolas Majo Junioque *tusses siccæ*, *rheumatico-catarrhales*, quæ in amœnissimam ineuntis æstatis protrahebantur tempestatem, atque sine remediis utplurimum, patientia, sunt superatæ.

§. VIII.

Tubingensem nostram vaccarum luem præcessit simillima lues non modo in longe dissitis atque vicinis regionibus, *Italia*, *Hollandia*, hic ibi in *Germania*, sed jam a triennio fere *passim* in ipso *Ducatu Wirtembergico*, remotius primum a nobis, dein & propius in Præfectura Boeblingensi, & Herrenbergensi, quarum & urbes & plurimos pagos maxima boum strage mulctavit. Præterita hieme inprimis acutissime & epidemice grassata est *Wilhelmii* in sylva Fagina, in urbe Imperiali *Reuttlinga* &, viciniore nobis adhuc*, pago *Kirchheim*, vulgo *Kirchentellinsfurth*. Aliquibus horum pagorum prima tristis morbi stamina manifeste, extra dubium, omnibusque confitentibus illata sunt per *boves extraneos*, quos Au-

striaci

ſtriaci aliique milites vel recta via ex Hungaria, vel ex hyemalibus e Bavaria traduxerunt, aut hic ibi noſtratibus venditos diſtribuerunt. Hoc modo irrepſit lues e. g. in pagum *Ruthesheimium*, Præfecturæ Bœblingenſis, empto e caſtris, in vicinia poſitis, militum Auſtriacorum *bove Dalmatico*, jam male habente: is enim in pagum, ſtabulumque deductus brevi manifeſtiora luis indicia præbuit, omnesque boves vaccasque conſtabulantes infecit, mox vicina alia ſtabula, denique univerſum pagum. Vicini noſtri cives Kirchenſes perſuaſiſſimi pariter ſunt, luem ſtragemque ſuorum boum, uti ſtatim a facta cohortis Gallicæ ibi, per nycthemerum, ſtatione orſam, ita *contagio* ex illis bobus infectis eſſe adſcribendam.

Equidem non conſtat liquido, tale quid vel in urbe noſtra, vel in paſcuis noſtris Nicarinis accidiſſe: illi tamen ipſi milites Galli, vicino Rothenburgo profecti, & Kirchemium iter facientes, una cum bobus, quos ſecum habebant, non potuerunt non in via hac paſcua attingere noſtra, imo tot alii e ſuperiore Suevia deſcendentes iter profecuti ſunt, ad muros & portas tamen magis, quam per mœnia & plateas urbis.

§. IX.

Igitur hinc quoque ſatis fundata naſcitur *ſuſpicio contagii.* Nolumus perſtringere vel poſſibiles alios, vel in actum deductos hic ibi varios inficiendi modos. Haud abs re accuſarunt alii paſcuorum inquinamenta a tranſeuntibus bobus infectis, alii fontes publicos, e quibus biberant, alii corrupta præſepia, alii ſputo morbido contaminatum fœnum, alii coriorum, pellium, quæ infectis detraxerunt, vel & ipſius carnis noxiam tranſmiſſionem uſumque, alii ipſos homines, cum infectis prius converſantes vaccis & dehinc ad ſanas accedentes.

PHÆNOMENA CONSTITUENTIA ET CONCOMITANTIA.

§. X.

Proſequemur hæc eo, quo ſe manifeſtarunt, ordine *per* ipſa *morbi tempora, principium*, nempe, *augmentum, ſtatum* & *declinationem.* Diſtincta vero hæc morbi tempora nunc longiora erant, duorum triumve dierum, nunc breviora, ſicut acuti morbi, ſubinde etiam peracuti ſervarit indolem, reſpectu gravitatis atque durationis. *Luis initium* ſe prodidit, ordinarie *appetitus imminutione*, ſeligebant quaſi e projecto pabulo gratiorem partem, & hinc inde decerpebant buccellam (*ſie häßlen nur,*) gramenque recens præferebant: *auriculæ* erant *pendulæ: lactis minorem* atque minorem reddebant *quantitatem*: (*ſie brechen ab in der Milch*) *cornua, nares*, uberumque *papillæ* plurimis continuo, aliis per intervalla

frigebant, aliquibus etiam *lingua*. Per intervalla, eaque vel ſtato, pomeridiano tempore, vel quotidie, vel etiam alternis diebus, vel vago tempore *frigus* non tantum, ſed & manifeſtus *horror* atque *pedum* poſteriorum *tremor febrilis* ingruebant, unde utplurimum *calor cum ſudore* per totum corpus ſubſequebantur, maxime ſi in ſtabulo bene clauſo pannis linteisve obtectæ fuerant vaccæ. Nihil ad genium veri paroxyſmi febrilis defuit præter ſitim, vel actualem aſſumptionem *potus*, quem toto morbi decurſu *non* modo minus avide *appetierunt*, ſed *invitæ* potius cum reniſu *admittebant*, frigidum tamen libentius, quam tepidum hauriebant.

Deglutitio videbatur ipſis eſſe moleſta & dolorifica, unde violenter infuſis medicamentis & ſolidis & fluidis, imo ſimplici pro potu aquæ operoſius reluctatæ ſunt plures vaccæ. *Ruminatio* quoque a principio ad finem usque morbi *abolita* fuit omnibus, quotquot novimus, quod vulgus exprimebat: *Sie dätwen nicht*, rectius *ſie widerkäwen nicht*.

Lingua aliis in principio ſtatim, aliis in ἀκμῇ luis *mucoſa* fuit *craſſiorque*, aliis *ſicca*, *aſpera*, ad radicem leviter *rubens*. *Ex ore naribusque* altero tertiove poſt invaſionem die frequentes & continuæ quaſi *ſtriæ mucoſæ* propendebant exſtillabantque, niſi quas ipſæ lambendo abliguriverant ægræ.

Murmuribus atque *borborygmis* totum *abdomen*, quaſi graviore tonitru, reſonabat frequenter, maxime cum immineret alvi excretio. Circa hanc vero & reſpirationem hæc fuit varietas, quod aliæ ſtatim *diarrhœam*, aliæ poſt aliquot demum dies expertæ, pauciſſimæ ſine diarrhœa fuerint, pleræque etiam, non tamen omnes, mox ſub invaſione luis *crebrius* ac *anheloſe reſpiraverint*.

§. XI.

Sub *incremento* & *ſtatu morbi* non modo perdurabant, ſed ingraveſcebant quoque priora ſymptomata. *Appetitus* pabuli *plane collabebatur* in plerisque, in aliis modicus ſupererat. *Lactis proventus* quotidie *magis* & notabiliter *imminuebatur*, ita ut cum aliqua præbuiſſet quotidie lactis triginta duas libras medicas, ſ. menſuras octo Wirttenbergicas, jam vix ſextam vel octavam ſuppeditet partem: *Ubera* vero & *papillæ* præter frequens, aut continuum frigus, nihil exhibebant præter naturam. Molem uberum, e lactis imminuta magis magisque generatione gracilescentium, indies decreſcere magis & flacceſcere, mirum non eſt. *Lac*, quod ſemel aut bis quotidie poterat emulgeri, *naturalem* frequentiſſime *ſervavit colorem* atque fluiditatem, in nonnullis vero *flavedine tinctum* erat, in grumos tamen non coaluit, ſed poſt ſolennem temporis moram, ali-

quali

quali fuit *obductum cremore. Diarrhœa*, seu *dysenteria* potius, quæ sub luis ingruebat principio, quantitate & continua & discreta *augebatur*, *feces alvi* liquidæ, copiosæ, fuscæ ac graveolentes, nonnullis etiam striis notatæ sanguineis, aut mucoso cruentæ fuerant, magnaque utplurimum vi, quasi per siphonem, elisæ in distans.

Prægressa sunt utplurimum has alvi dejectiones non modo ventris murmura (§. 10.) sed & *nisus egestorii*, atque *contorsiones* abdominis quasi *torminosæ*: quin, & *stricturæ* ani cum moliminibus excernendi *tenesmoideæ* insequebantur feces jamjam redditas. *Paucissimæ a diarrhœa*, vel dysenteria plane immunes & *liberæ* fuerunt: Et e tot ægris non nisi unica fuit, cui ob alvi constipationem, sed a theriacalibus procul dubio inductam, loco suppositorii manum cubitumque suum ano intrusit veterinarius. Tussi increbescente ac ingravescente *expectoratio* tamen *nulla* successit alia, quam quæ per mucum naribus ac ore partim jugiter exstillantem, partim uno impetu & integris frustis rejectum, obtigit.

Caput plurimis *demissum nutansque*, non paucis *oculi lippi*, *rubescentes*, in profundum *retracti*, aliquibus cum *ophtalmia* sanguineo-pituitosa *nubeculæ corneam obducentes* spectabantur. Cæterum *aliæ* pedibus *insistebant*, *aliæ jacebant* magis, ægriusque surgebant. *Bubonum*, vel *anthracum nihil* quidquam in toto morbi decursu apparuit.

§. XII.

Denique in *summo morbi fastigio respiratio* fuit continuo anhelosa, suspiriosa: *feces alvinæ*, ano jam depluentes magis quam elisæ, *fætorem* spirabant *cadaverosum*, & consistentiam quasi *purulentam*, vel *mucoso-ichoroso-purulentam* habuere: *Frigus* corporis *universale* & *perpetuum* fiebat: *Nullum plane alimentum* vel appetebant, vel assumebant.

PHÆNOMENA CONSEQUENTIA.

§. XIII.

Atque sic *communiter septimo*, vel *nono die moriebantur*, aliæ *placide* ac tranquille, aliæ *sub* membrorum *jectigatione motibusque convulsivis* & incondito *mugitu*. Aliquæ *citius*, intra duo scil. nycthemera, periere: sed & aliæ *tardius* die decimo tertio, aut septimo, per adhibita medicamenta, ut videtur, protracta longius vita. *Juvencæ citius* ordinarie, sed & *funeste*, absolverunt morbi stadium. *Vitulos* etiam aliquot præmature & subito ablactatos, propter luem matrum, languore novimus periisse exhaustos. *Diarrhœa*, quæ in *statu morbi* demum *supervenit* pejor atque exitio-

excitioſior fuit illa, quæ ſtatim in principio invaſit. *Fæces* alvi cum impetu redditæ minus periculi portendebant, quam *defluentes* ſaltem & ſpumoſæ. Quæ ſemel ſtabulum ſubingreſſa *lues* eſt, *ſucceſſive* vel *omnes*, *vel* certe *pleraſque occupavit ſodales*, etiamſi ab ægrotante ſtatim ſemotas; Sed irrepſit illis etiam ſtabulis, quibus nulla vicina adjacebant infecta, & quæ inſuper debite purgata variis imbuebantur ſumis medicatis, neque ex his ſtatim a luis in urbem ingreſſu pedem unquam extulerunt vaccæ. Qualiter ſe habuerint luis initium, incrementum, declinatio, & finis, e ſequenti conſtabit tabella, quam e relationibus a Magiſtratu Oppidano communicatis, concinnavimus:

An. 1745.	a 22. Aprilis ad d. 23. Maji.	ad d. 11. Jun.	ad 1. 7br.
Sponte mortuæ, & excoriatori traditæ, ac integræ ſepultæ.	Nr. 18.	7.	A ſumma ſuperſtitum ſanarum defecerunt iterum, & quidem maximam partem ſanæ mactatæ, paucæ mortuæ, in ſumma 168.
Lue affectæ, ſed per lanionem mactatæ, & ſepultæ, detractis coriis.	45.	65.	
Sanæ mactatæ per lanionem in uſus domeſticos.	36.	184.	
Actu lue ægrotantes.	23.	16.	
Sanæ ſuperſtites.	611.	362.	171.
In univerſum, toto luis decurſu.	Sponte mortuæ. 48.	Ægræ occiſæ. 121.	Sanæ mactatæ. 393.

Tres, quos civitas noſtra aluit vaccarum greges in ſumma confecerunt; ante luis ingreſſum, 733. vaccas, & juvencas ſive ut loquuntur, *Rindvieh*. In ſcala præcedenti ſub titulo d. 11. Junii ſuperſtitum ſanarum, non prodiret niſi 339. vaccarum ſumma, ſi vero addantur in anteriore ſcala d. d. 23. Maji numeratæ tum 23. ægræ, tunc ſumma d. 11. Jun. adhuc ſuperſtitum ſanarum 362. exſurgit, ut computatio Magiſtratus

giſtratus habet. Unde ergo demonſtratur a) intra terminum a 23. Maji ad 11. Jun. non mortuas fuiſſe illas 23. vaccas quæ prius ægrotabant, & curæ methodicæ tum ſubjiciebantur, imo potius convaluiſſe, quoniam morbus rariſſime ad decimum ſeptimum diem, vel ultra perduravit: b) E Summa gregum univerſa nunc deficere 562. vaccas: c) Revera paucas e lue mortuas, ſed d) feſtinanter nimis, plures, np. 121. lue affectas fuiſſe occiſas, quarum procul dubio magna pars ſalvari potuiſſet: e) Multo autem plures incertum e lue fatum præoccupaſſe, ſanas adhuc mactatas.

§. XIV.

Ex illis, quæ a morbo convaluerunt, *nulla* fuit, quantum per veterinarios, famularum relationes & proprias reſcire potuimus obſervationes, quæ *ſine medicamentis* fuerit *reſtituta.* *Salutis* vero *ſpem*, atque ſic declinationis morbi, rariſſime fallacem, *fecere*, appetitus rediens, auctior, lactis generatio indies copioſior, calor æqualis atque naturalis per totum corpus, tranſpiratio auctior, & ſcabiei, in plurimis cruſtoſæ, critica excretio in ubere, dorſo, fronte colloque, quæ dehinc ſanis aliquamdiu perſtitit & denique pedetentim exaruit iterum & evanuit, *cutem* tamen hic ibi *depilem*, & *caudam* inprimis *denudatam pilis*, fœdo adſpectu, diu reliquit. Beneficio talis amplioris *in fronte cruſtoſæ puſtulæ*, ſubinde manantis & recidivantis per plures ſeptimanas vaccam ſuam a lue penitus intactam & ſervatam fuiſſe, non inſulſe judicavit civis quidam Tubingenſis in platea Nicarnia, quæ vocatur, habitans, cum vicinorum ſtabula fere omnia exhauſiſſet dira lues. *Tuſſis* in convaleſcentibus magis magisque pariter ac reliqua ſymptomata, *remiſit*, atque *tandem perfecta* affulſit ſanitas.

Tamen poſt declinationem morbi, *in ſtatu reconvaleſcentiæ*, nonnullæ *vaccæ* diu perſtiterunt *ſceletiformes*, collapſæ *debiles*, ut ſub inceſſu incertæ vacillarent. Imo e reconvaleſcentibus *quatuor recidivam paſſas* novimus, ſed mitiorem prima invaſione ac breviorem, nec, niſi unam ex his recidivam paſſis, occubuiſſe; & ne ſpontanea quidem morte, ſed in cura male tractatam & ſecuri percuſſam occiſamque. *Cauſam recidivæ* in liberaliorem paſtum, cum de nulla alia in his exemplis conſtiterit cauſa, retulerunt veterinarii rectiſſime.

Quod *recidivam univerſalem integræ* ac epidemicæ hujus *luis* attinet, quæ alibi, jam per ſeptimanas, menſes annumque extincta, revixit atque recrudnit, de hac nondum heic Tubingæ habemus, per Dei gratiam, quod referamus. Confidimus potius fore, ut adſpirante ſupremi ſoſpita-

 toris

toris gratia, & urbis antistitum vigilantia, non modo omne, quod hic ibi adhuc delitescere posset, luis seminium solicite expurgetur, sed novo etiam, al unde invehendo, præcludatur accessus. Alienis vero in ipsa Patria exemplis didicimus, luem hanc incautis iterum iterumque obrepsisse.

§. XV.

Substitit, hactenus minimum, *lues* hæc vaccarum *intra unam* hanc brutorum *speciem*, salvo manente caprino, equino, suillo, vervecino volucrumque domesticarum genere. Paucissima sane prostiterunt apud nos exempla, imo hic Tubingæ nonnisi unicum, communicatæ per *contagium* luis *a vacca in* constabulantem *capram*, quæ post mortem violentam secta exhibuerit cystidem felleam turgentem amplamque. Reutlingæ nuper ideam accidisse meminit Respondens. Quod de Gallinis in una domo brevi hic mortuis, & quibus in sectione fuerint inventæ cystides felleæ turgidiores mussitarunt aliqui, vagus rumor, fide non satis dignus habetur. Weilæ in sylva Fagina, cum præteri a hieme lues vaccarum ibi sæviret, vir quidam occisæ suæ *vaccæ*, lue correptæ, *intestina* projecit *suibus comedenda*, quæ vero hinc pariter lue fuerint affectæ & mortuæ. Sub medio luis cursu percepimus ab hominibus fide dignis, *mortuas* fuisse inventas *feras* in vicinis lui vaccariæ sylvis, apros aliquot, imo de cervino genere nonnullos. *Inter homines* toto fere hujus pecorariæ luis tempore *fuerunt morbi*, nec epidemice. nec endemie grassati quicunque sunt, hic ibi sporadice saltem variis affectibus unus alterve decubuit. Variis *hominibus*, *qui in* alendis & curandis *ægrotantibus vaccis*, lue demortuis, transvehendis, secandis, excoriandis, sepeliendis *occupati* fuerunt & spissas pessime olentium effluviorum nebulas inspiraverant, *omnes* ac singuli *sani manserunt* salvique. *Unus* e veterinariis cum vaccæ constipatæ alvum intrusa manu aperuisset, *effluviis teterrimis afflatus*, bis ea vespera *in lipothymiam incidit*, hausto autem alexiterio perfecte statim convaluit.

Carnibus infectarum, tempestive quidem mactatarum boum *vesci* plures fastidiverunt, non pauci tamen ab earum esu se absterreri non sunt passi, sed sale maximam partem fumoque conditarum, Incolæ sæpius allegati pagi, Weilæ, avidius adhuc infectæ, vel infectarum certe vaccarum, carni inhiaverunt. *Hactenus* utrinque, quantum constat, *sine damno*.

§. XVI.

Juvantia, si querulam morosamque audias plebem, pauca, quin nulla fuerunt: utpote cum variis & sæpe contrariis summeque noxiis uteren-

uterentur remediis, vel optimis negligenter inhærent, nulla, vel optima, methodus medendi votis ex asse potuit satisfacere. Sed neque negamus *aliquot vaccas*, *quæ curæ* a Facultate Medica *præscriptæ subjiciebantur*, nihilominus *periisse*. Verum in nonnullis harum, per sectionem a morte constitit, labem quandam viscerum grandinosam & phtisicam fatum e lue accelerasse: in aliis oscitanter a veterinariis adhibita fuisse medicamenta, imo alienis & noxiis interpolata: plurimis etiam valde nocuisse potum aquæ frigidum, a quo tamen vel vaccæ, febri æstuantes, sibi facilius temperare, quam ab ejus exhibitione retineri poterant & veterinarii & vulgus. Ecquis vero vel tandem petendo tam imprudens, vel sperando tam credulus fuerit, qui in gravi lue brutorum hominumve epidemica, omnium atque singulorum salutem, data quantacunque opera, prætendat reportandam promiscue?

Juvisse vero *methodum medendi* a Facultate Medica heic inculcatam, & tabella, §. 13. docet, & ex ephemeridibus, per quatuordecim dies studiose conscriptis hinc evincet Præses, quod e 24 ægris tum vaccis, medicæ curæ subjectis, 16. fuerint in integrum restitutæ, quatuor, quæ morti videbantur propinquæ, per lanionem mactatæ, ac nonnisi quatuor e morbo sponte perierint. Post examen & tractationem hujus luis per tres septimanas, avocatus in aulam Præses hujus disputationis, nec pluribus insudare observationibus, nec continuandæ laudabili methodo invigilare porro valuit.

§. XVII.

Juvantium, an nocentium potius titulum mereantur, quæ vulgus in usum duxit *varia*, *absurda*, *invicem pugnantia*, ac *contraria remedia*, facile est judicium? Purgantium profecto, oleosorum affatim infusorum, nitrosorum largissime exhibitorum, elixirium pulverumque sic dictorum antipestilentialium, theriacalium, actu & potentia frigidorum, spirituum acidorum, aceti alexipharmaci, & nescio quorum hinc inde jactatorum specificorum virtutes dicam, an noxas? *finistrum* certe *eventum a potiori* Tubingenses nostri sunt experti. Quamvis enim & hic fuerint bona mixta malis, & illa tamen tempore data non apto nocuere potius, quam profuere. Inter præsidia chirurgica conduxit pluribus instituta in principio morbi, aliquando etiam in *ἀκμῇ venæsectio*, libræ unius vel sesquilibræ pondere: aliis *setaceum* in collo, præsertim e trajecta radicis hellebori nigri recentis fibra.

§. XVIII.

Prophylacticorum remediorum *idem* fere cum curativis erat *fatum*. *Venæsectio* præservativa, statim sub accessu luis in urbem nostram plurimis

mis administrata vaccis, eisque moxmox a reliquarum commercio separatis non plus ad praecavendum, vel tutius subeundam lucem profuit, quam irrita utplurimum omnis reliqua prophylaxis. Cives aliquot tam hic, quam alibi *nullum plane praeservativum* adhibuerunt, nullamque aliam cautionem, nisi quod vaccas in stabulo, bene semper mundato, jugiter detinuerint, easque servarunt incolumes. Perplacuit Praesidi *pietas fidesque* alicujus *civis Canstadiensis*, qui sub dira similis ibi luis grassatione, se unice precibus ad Deum quotidianis, certoque confisum spe sua hactenus non excidisse hilaris depraedicabat. Id vero non minus praecepto & exemplo publico, recitatis nempe *e suggestu precibus* ad deprecandum Deo grave hoc flagellum, pie confirmatum est.

Quae alias in peste laudatur *Panacea*, *cito fugiendi* & tardissime redeundi, felici se heic etiam commendavit applicatione binis exemplis: alter ex incolis nostris mox ad primum luis rumorem vaccas suas in arcem nostram, editiore loco sitam ablegavit, alter in hortum suum, in valle Ammerana, vix trecentos ab urbe passus distantem amandavit, & uterque, in hunc diem ibi servatas, a lue omnique morbo salvas praestitit.

§. XIX.

Superest e phaenomenis, ut succinctam faciamus mentionem, *quae in sectiis post mortem* tam lue defunctis, quam in hujus morbi principio & statu mactatis *inventa* sunt praeter naturam. Duabus ejusmodi sectionibus tota *Facultas Medica*, docentes & discentes, interfuerunt, tertiae solus Praeses, reliquis sex Dn. Med. Lic. *Brecht*: atque sic non modo rerum harum minus satagens excoriator instructus est jussusque omnia manibus atque cultro debite prosequi & in apricum producere, sed cuncta etiam, quae p. n. occurrebant, phaenomena solicite sunt annotata. Tres insuper aliae sectiones partim praesentibus Medico atque Chirurgo, partim publicis, quos vocant carnium & macelli Inspectoribus sunt administratae. Omnes illae vaccae, paucis a morte horis sectioni & examini subjectae, *extus* nihil singulare, praeter *ani* rubentis *procidentiam* in aliis, & *mucum e naribus pendulum* in plurimis exhibuerunt, *nullam* vero utplurimum, quod mirabamur, notabilem *abdominis inflationem* aut turgescentiam.

Incisa *cutis carnesque* subjectae musculosae *colorem* & *consistentiam naturalem* utplurimum servarunt. In aliquibus autem, primo etiam biduo vel triduo morbi mactatis *carnes* observatae p. n. *rubentes* ac *livescentes*, & in quadam, decimo ab invasione die mortua, *foeda colorum* flavi, lividi ac nigrescentis *mixtura inquinatae*.

Rubedo

Rubedo pupurea livorque, plus minus diffusi ac profundi, in eis maxime quæ sponte sunt mortuæ, tertio ac reliquis ab invasione diebus, aliquando circa finem primi statim bidui, conspiciebantur in *intestinis*, mox tenuibus & communiter magis, mox in crassis, mox utrisque simul, extus quidem magis, quam intus, f. in cavo canalis intestinorum: in foliolis, f. stratis *omasi*, quibus interjectum pabulum exsuccum, aridum illisque fol olis adglutinatum passim tenacissime, aliquando friabile fuit, quo, mediante cultro, abraso, *stigmata rubro-livescentia* & stasis in reti quodam vasculoso sanguinis dilucide comparebant. *Omnibus* hæc *omasi inflammatio* ac exsiccatio *communis* fuit, gradu duntaxat in aliis differens. In *reliquis ventriculis raro* occurrebant *inflammationis vestigia*, uti & *omento*, *mesenterio* ac *peritonæo*.

Hepatis pars convexa frequenti, sed superficiali magis, *inflammatione rubebat*. Aliquando *renes* etiam & *omentum* stigmatibus notabantur inflammatoriis: *Lien*, *vesica urinaria* & *partes internæ*, *generationi inservientes*, rarius.

Pulmones semper (paucissimis exceptis) *plus minus inflammati*, in aliis, quæ luem plures sustinuerant dies, *lividi*, *fusci* imo *nigricantes*, atque sic gangrænosi ac sphacelati fuerant. Aliquando etiam *œsophagus*, *pericardium* & *diaphragma* in superficiebus, nec non *fauces* & *linguæ radix rubebant p. n.* & e stasi sanguinis inflammatoria. In quadam, decimo morbi die mortua quemadmodum passim in corpore inflammationis gangrænosæ plurima comparebant vestigia, sic etiam *cor miris coloribus*, rubro, viridi ac cœrulescente *defœdatum*, & *trachea* grumo sanguineo, picei coloris, *infarcta* decem fere pollicum longitudine fuerunt.

Atque hæc fuerunt inflammationis internæ documenta!

§. XX.

Vesicula fellea in aliis naturalem servavit diametrum atque plenitudinem, in aliis *flaccida* fuit & magna parte inanis. Vidimus etiam aliquando satis repletam turgidamque, ast ultra dimidium capacitatis suæ repletam aëre, manu cultroque nondum attactam, illæsamque. In aliis fuit mirum quantum distenta, *turgida*, amplissima bileque refertissima, unde morbo huic nomen imposuerunt: *Die Ubergälle*. *Bilis*, quam continebat, varia pariter fuit conditio: scil. in aliis, & frequentius quidem, *nimis fluida*, aquosa, dilutioris flavedinis: In aliis *viscida*, tenax & ductilis: *nunquam fœtens*, nec aquæ, fontanæ instillata, coagulum, grumescentiam, aut aliam, quales alii prætendunt alibi in tali lue observasse, mutationem passa.

Examinavit Præses *bilem cysticam*, quam e duabus lue, ante duodecim horas defunctis vaccis domum suam apportari curavit, eamque capillaribus tubulis exceptam optimo quodam *microscopio* exploravit, nihil vero animati, nihil quod motu organicave structura vel umbram animalculi referret, observare potuit. Utriusque vaccæ bilis hæc cystica cum *spir. vitriol.* instillato efferbuit, & in fusco-nigrum coaluit magma, altera plus, alterá minus, ab *ol. tart.*: per deliq. altera nullam passa est mutationem, altera clariorem induit flavedinem. Ipsæ *cystides felleæ* duarum vaccarum exinanitæ ac *examinatæ* nulla præbuere signa vel inflammationis, vel putredinis.

§. XXI.

Magnus ille, s. primus *ventriculus* utplurimum pabulo semidigesto dilutiore repletus erat & distentus. *Omasum*, s. tertius ventriculus, aliquando durum & vehementer infarctum tangebatur extus. *Intestina* paucis utplurimum fecibus, fluidioribus, naturalibus, aliquando flavescente fusco liquamine, flatibus modice referta. *Tenuia intestina* in aliquibus plane vacua & collapsa, in aliis etiam *crassa* inania sunt inventa. *Vesica urinaria* utplurimum vacua, subinde continuit *urinam flavo-turbidam*, qualis jumentorum est. *Lixiviosam*, aut *rutilam* nos quidem non deprehendimus, sed talem bis observarunt alii, in ipso vesicæ cavo inspectam.

Hepar aliquot vaccis, e duodenario sectioni subjectarum numero, pallidum ac aliena & chronica labe fuit infectum, tumoribus nempe scirrhosis atque grandinosis, vomicisque diversæ magnitudinis, alias etiam hydatidibus. Vomicæ incisæ eructarunt liquamen purulentum viscidum. In cujusdam vaccæ sanguineis vasis majoribus intra hepar incisis propullulabant *copiosa insecta* plana, crucigeri latitudine, pallidi coloris, quæ motu vermiculari se contrahentes locoque moventes vitam testabantur animalem. An de hirudinum sic dictarum, *der Aegnen*, ut vocabant adstantes laniones, & in hepate vaccarum subinde nidulantium genere fuerint, an alio non audet determinare Præses? quoniam ipse non vidit nec examinare potuit hæc animalcula.

§. XXII.

Cor, pericardio separato, in consistentia sua & duritie musculosa raro mutatum erat, & in thalamis suis modo vacuum, modo sanguine, eoque vel fluido, vel grumoso, utroque pauco, repletum: *rarissime flaccidum penitus* & molle fuit, (quod veterinariis vocatur *die Herzweiche*) ac sanguinem spumosum exigua quantitate continuit. In mactatione vivarum adhuc, sed graviter lue jam laborantium observatus est *sanguis*

jugulo

jugulo emissus fervidus, brevique consistens & concrescens: In sponte mortuis e lue vero *sanguis intra vasa majora*, respectu consistentiæ ac coloris nullam ostendit notabilem mutationem: *in minoribus ramis*, passim turgidioribus manifestam congestionem, stagnationem atque stasin.

Sebum circa renes in plurimis paucum præsto fuit, alibi etiam *tunica adiposa* aëre flatuque magis quam pinguedine turgebat, passimque rubedine notabatur ac livore. In *medullam* quoque ossium cavorum aliquando inquisitum illaque bonæ notæ deprehensa est. *In gravida fœtus*, pilis nondum instructus, *sine labe* aut corruptione externa comparuit in sede sua naturali jacens.

§. XXIII.

Multas e vaccis, vel mox in principio, vel in statu morbi, violenter occisas *servari potuisse* non testatur modo analogia tantundem periclitantium, imo gravius afflictarum, subsecuta e medicamentis plenaria restitutio & factum apud nos semel, vel bis, tentamen emptæ ab alio cive aurei, quem ducatum vocant, pretio, quæ, pro desperata habita, feliciter medicamentorum ope est eluctata; sed confirmat etiam sectio instituta in variis, quæ, cum uno alterove die ægrotassent, occisæ sunt, atque viscera primaria, cor, pulmones, quatuor ventriculos & hepar illibata & nonnisi levem intestinorum tenuium ac superficialem exhibuerunt inflammationem. E *tauris admissariis unus*, cum appetitu deficere ac torpere cœpisset, mactatus plane nullum præbuit indicium vitii in interioribus. Præses ipse interfuit mactationi alicujus vaccæ, quæ nonnisi languidiore appetitu, & lactis aliquantilla imminutione aliquam morbi suspicionem hero movebat, in qua pariter nullum luis atque actualis morbi vestigium in sectione comparuit, excepta hepatis quadam labe, quod pallidum, duriusculum & vomicis aliquot oblongis, callosis, ac partim lympha glutinosa, partim sero purulento refertis obsessum erat; Sed diu sane prægressam, lente generatam atque satis frequenter in tot aliis, cetera sanissimis, observari solitam nemo hic pro imminente mortis causa venditaverit.

§. XXIV.

Denique ad phænomena consequentia luis vaccarum adhuc referimus *constitutionem morbosam & epidemicam inter homines*, quæ remittente ad principium mensis Augusti, modo elapsi, ac jam ultra 3. septimanas penitus cessante pecoraria lue, in nostra urbe cœpit gliscere: Scil. experti sumus ab aliquot septimanis sporadice grassantes *affectus rheumaticos*, *febres*

bres intermittentes , imo & aliquot continuas *acutas purpuramque albam* fatalem, omnes tamen in pauca quantitate. Intermiscuit vero quoque se *dysenteria rubra*, *epidemica*, *benigna*, tamen magis &, nec valde numerosis, nec facile funestis speciminibus.

In *vicinis* autem *pagis*, *Nehren* & *Walddorff*, *&c.* luem boum dysentericam brevi insecuta est & comitata ipsa hominum *dysenteria* rubra, a potiori *maligna*, infantibus atque pueris maxime funesta. In vicina urbe *Reuttlinga*, quæ diu ibi sævivit lues vaccarum, jam vero vel tandem cessavit, jam a sesquimestri post se traxit *epidemicam febrem acutam*, *purpuram albam* & gravissimam *dysenteriam*.

Avertat DEUS ulteriora mala clementissime!

Atque hæc sufficiant de Historia luis vaccarum Tubingensis! Proxime, Deo volente, supplebimus quod reliquum est de illius Pathologia atque Therapia.

COROLLARIA.

I.

BRuta patefecerunt Medicis notitiam plurimorum non modo medicamentorum ac venenorum, sed & operationum chirurgicarum.

2.

Plurimi morbi in- & externi sunt homini communes cum brutis:

3.

Imo jucunda est contemplatio analogiæ, quæ Pathologiæ ac Therapiæ regni vegetabilis intercedit cum regno animali;

4

Dolendum vero, quod veterinarii atque hortulani suas observationes in usus medicos convertere nesciant, & Medici plerique hoc objectum vel negligant, vel dedignentur.

5.

Morbus brutorum epidemicus & contagiosus utplurimum in sua animalis specie manet, nec ad aliam facile transit:

6.

Subinde tamen ab una brutorum specie in aliam, vel alias se propagat, & ipsos vel invadit homines, vel alio gravi & epidemico prosternit morbo.

7.

Unde patet, an abſolute vera ſint? quæ contendit Helmontius: Peſtis humana non attingit bruta, ut neque vice verſa. Peſtis boum non eſt canum, aut falconum: & nulla harum eſt hominum.

8.

Miratur e ſpecioſis rationibus Virgilius, Georg. L. 3. bobus adeo frequentem & exitioſam, quam vocat, peſtem. Sed ipſe, qui putatur ſimplex, boum victus, gramen, fœnum, fœnum chordum & aqua ſ. fontana, ſ. fluvialis, ſ. paludoſa: nec adeo ſimplex eſt, nec a varia exemptus inquinatione. Quam variæ herbæ pabulo miſcentur, & manifeſte quædam noxiæ? Quam hoc aliquando immaturum, alias acidum, ſubinde putidum, limoſum, mala rore, pruina, &c. contaminatum? Aqua luto, varia amurca, putredine, inſectis, imo & gelido frigore infeſta?

9.

Hinc eſt, quod boves non raro & epidemice & ſporadice ægrotent: ipſam ingluviem, a pabulo etiam optimo, ſed nimio, gravibus diſtenſionis incommodis, immo, a ranunculo acri, aliave cauſtica aut venenata planta comeſtis, crepaturæ periculo luant: Alias quoque colicam; diarrhœam, dyſenteriam, teneſmum, hepatis ſcirrhum, vomicas, exulcerationem, magnos lienes, omaſi exſiccationem & inflammationem, pulmonis inflammationem, vomicas, tubercula cruda, hydatides, tuſſim ſiccam & humidam, hydropem pericardii, cordis flaccidam mollitiem & polypos, anginam, vertiginem, hydrocephalum internum, coryzam malignam &c. &c. incurrant ſatis frequenter; Gravidæ vero abortum, difficilem partum, ſecundinarum retentionem, uberum abſceſſus patiantur. &c.

10.

Bruta febriles paroxyſmos, febremque revera, eum iisdem phænomenis, quibus homo invaditur patiuntur Id quod beat. celeber *Stahlius* ex hypotheſi ſua magis, quam rei veritate negavit atque pernegavit in Theor. med. p. 936.

11.

Auctores qui de ſimili boum lue, data opera, ſcripſerunt, ex iis quos novimus, hi maxime videntur evolvendi: *Ramazzini* de contagioſa epidemia, quæ Patavino in agro & tota fere Veneta ditione irrepſit in

 boves:

boves: Giornal. d'Ital. Tom X. *Langii*, Lucernensis, *Beschreibung des Viehbœrstens, so von An. 2711. bis 1714. in Italien und Teutschland gewütet*: *Joh. Kanold von der Pestilenz des Hornviehes von An. 1736. bis 1716. Frid. Hoffmanns Heylsame Vorschläge in der grassirenden Hornvieh-Seuche*: *Rud. Jac. Camerarius* de Lue Vaccar. Disputatio, Tubingæ An. 1713. *Joh. Nic. Textor, Versuch wie die Viehseuchen wol erkandt, præservirt und curirt werden sollen*, An. 1739. Hoc anno, idiomate Belgico impressa tractatio de ultima lue boum in Hollandia.

12.

Optandum est, ut exploratis solicite hujus aliusve luis cunctis phænomenis, una certa quædam methodus medendi in plurimis subjectis tentetur, diu, & frequenter: Hac autem votis non respondente, alia curandi ratio, sub eadem conditione, ineatur, ut tandem per inductionem logicam, & quam plurima, si non plane omnia constet exempla, quænam optima sit methodus?

AD TOMUM VI.

DE

MORBIS CORPORIS UNIVERSITATEM OBSIDENTIBUS.

CCLXXIII.

FRANCISCI THIERI,

THESIS IN HÆC VERBA

AN IN CELLULOSO TEXTU

Frequentius morbi & morborum mutationes?

Parif. 1757. *Dec.*

§. I.

TUnica, vel tela cellularis, melius textum cellulofum maximam corporis partem efficiens, fic vocatum quod cellulis innumeris ad fe mutuo patentibus fit conflatum, multo majoris quam huc ufque vifum eft momenti; ut in fanitate multiplicem ufum præftat, fic in morbis maximas partes agit. Cellularum texti illius fabrica laminulis conftat a fe invicem fejunctis, nervis, vafculis omnis generis interjectis, inter quæ funt infinito numero quæ humorem eructant lymphaticum varium, pinguem nempe, mucofum gummi vegetantium fimilem, ferofum variæ confiftentiæ, areolas incertæ figuræ & amplitudinis diftendentem, quæ tamen abfconditæ interdum & quafi inanes, flatu vel maceratione magis confpicuæ fiunt: ipfæ vero laminulæ majores, minorefve cujufcumque latitudinis, quaquaverfum obverfæ quafi temere difponuntur. Solidas autem non cavas effe fuadent injectiones quibus imperviæ funt, dum cellulæ omnes injecto liquore turgent ac diftenduntur, five per majores arterias, five per venas injectiones fiant; unde etiam vafa exhalan-

halantia simul & absorbentia in cellulas aperiri edocemur. Laminulæ porro illæ ad fibrosam naturam referendæ, fibræ sunt tenuissimæ, brevissimæ item, sed utcumque planæ ac in latitudinem majorem minoremve expansæ. Inde ab altero fibrarum genere distinguuntur, hæ nempe multo longiores, nullius fere latitudinis sunt, ad quas musculares, tendineæ, nerveæ referuntur. Quam late autem se diffundat cellulare textum facile intelliges ex quo videbis ex illo fere efformari quodcumque non fibra longa est, nullamque longiorem fibram quamcumque in partem protendi quin texto cellulari stipetur; nec illud parrium superficie tenus sisti, sed in illarum omnium penitissimos recessus insinuari, ita ut ne minimæ quidem fibrillæ longæ sua desit vaginula cellulosa. Unde cogitare liberit totum corpus animale meram esse spongiam quæ per meatus suos fibris longioribus quacumque ratione efformatis aditum transitumque præbeat. Hujus assertionis veritatem comprobabit singularum partium sedula observatio.

Detracta cute tibi statim occurrit textum cellulare laxum, amplum, humore pinguiori scatens, quod veteribus panniculus adiposus, carnoso quem homini falso tribuebant, panniculo suppositus; membrana dein musculorum communis a nonnullis vocatum; nunc vulgo, sub cute & ubicumque pinguius est, ut in omento, circa renes, &c. membrana adiposa, aptiori appellatione dicitur. Hoc cellulare textum non solum universum corpus perinde ac cutis vestit, sed musculis, tendinibus, ligamentis, &c. ubi indumentum exterius præbuit, singulis quibus hæ partes contexuntur fibris longis se adjungit, tenerius, & minus pingui, prout intimius est, liquore madens; tuncque membrana, vel tunica cellularis pro varietate figuræ & functionis vocitatur. Ad vasa deinde cujuscumque generis oculos adjicias, paucis fibris longis exceptis, membranas quibus formantur mere cellulares reperies, exterius laxiores & sæpe pingues, strictiores vero quo intimiores sunt. Sic viscerum & glandularum fabrica maxima parte cellulosa est, cum nihil aliud sint quam vasculorum cujuscumque generis in glomulos implicatorum congeries. Quin etiam glandulæ & viscera cellulari textu involvuntur mutato a membranis quæ cava, ventres corporis vulgo appellata, succingunt. Peritonæum nempe quamcumque in partem producatur, expandatur, tela cellularis ambit: ac proinde omnes abdominis viscerum membranas quæ totidem sunt peritonæi propagines: amplior quidem, laxior ac pinguior in omento, mesenterio, mesocolo, alibi macrior, ut ita dicam, atque strictior. Intestinorum tunicæ, si muscularem exceperis, quæ tamen tenuissimam suam habet cellulosam, mere cellulares sunt, cum nervea sic dicta tunica, hic sicut & alibi, cellularis sit strictior, & deinde villosa præter vasa impleatur spongiosa quadam substantia quæ vascula nectit & ordinat. Fabricam similem agnoscunt tunicæ ventriculi, vesicæ fellis & urinæ, ductum biliariorum,

rum, ureterum, &c. De pleura, idem dicas in pectore, ac de peritonæo in abdomine. Pulmonem ipsum mere cellulosum esse demonstrant vasorum quæ habet infinitus prope numerus, visceris habitus, tum experimentum facile; quamcumque enim pulmonis particulam inflet, flatus omnem perambulat pulmonem; certo argumento constare illum texto, cujus partes omnes mutuo inter se patent, proindeque cellulari. Arachnoïdes, tum pia mater quæ per cerebrum, medullam spinalem, indeque per totum nervosum genus propagatur, mere cellulares sunt, sed densiores. Dura mater, cutis ipsa & densissimæ aliæ membranæ, maceratione, flatu, non adeo multis fibris longis remanentibus in cellulosum floccosumque textum interius latens abeunt. Illud præterea reperies in membrana pituitaria, cornea, in capsulæ crystallinæ anteriori parte, sinubus lateralibus ossis sphenoidis, in lingua, labiis, pilorum radice, corpore vitreo oculi, ubi tenuissimum est, inter duram matrem & vertebrarum canalem, in corporibus cavernosis penis, clitoridis, quæ cruorem in statu naturali effusum recipiunt, &c. ubique, ne ossibus quidem exceptis. Horum scilicet, haud secus ac partium mollium substantia, duplex fibrarum genus admittit, unum ex fibris longis, alterum ex laminis conflatum. Cavitates præterea majores, minoresve, quibus constant, duplici cellulari fabrica instruuntur; osseam quippe in extremis & ipsis penetralibus membranaceam subtilissimam habent, in qua liquor oleosus continctur, medulla dictus. Copiosius est cellulare textum & amplioribus laminis cellulisque efformatum in magnis musculorum & partium interstitiis, ubi ossa eminent, ad partes quæ per vices dilatari & constringi debent, ubi motus & attritus maximi. Uteri, mammarum, aliarumque partium dilatabilis natura spongioso texto debetur. Laxum, adiposum, sensum amittit, an retinet ubi strictius est?

Systematis cellularis autem cavitates sibi invicem pervias esse demonstrant cum experientia ex sufflato aere vel liquore injecto, quo utroque cellulæ vel remotissimæ illico distenduntur, tum ipsa autopsia. Vasa enim & singulæ partes dum per varia corporis loca progrediuntur, singuli cujusque membri tunica cellulari exterius induta universi systematis illius favent commercio. Sic vasa iliaca, spermatica in viris, in fœminis ligamenta rotunda, urethra, intestinum rectum, &c. dum abdomine exeunt cellulosam telam peritonæi secum adducunt eamque cum pudendorum & partium inferiorum cellulari perviam reddunt. Secundinarum vero, & abdominis exterioris, cellularem fabricam in communionem trahit funiculus umbilicalis. Sic etiam aorta, cava vena, par vagum, ductus thoracicus, vena azygos, dum in thorace adhuc sunt cellularem pleuræ, in abdomine vero eam peritonæi circumjectam habent, quas ergo continuas fieri necesse est, ubi per septum transeunt. Alia loco quibus cellularium peritonæi & pleuræ, harumce

vero cum cellulosis thoracis & abdominis exterioribus mutui sint aditus sectiones tibi ostendent. Ex supradictis etiam cellulosæ capitis & extremitatum superiorum cum illis medii & infimi ventris commercium demonstrabitur. Trachea præsertim arteria cellulares capitis, colli & pectoris mutuo pervias facit; œsophagus huicce commercio ventriculum addit, adeoque abdomen universum. Demum, ubi cutis in ore, naribus, oculis, &c. non tam perforatur quam intro reflectitur, cellulares externas cum internis fieri continuas manifestum est.

Jam quis sit usus texti illius cellularis tam exquisito apparatu ubique in corpore profusi facile concipitur. Primo siquidem partes multæ ex eo solo formantur, aliæ ab aliis distinguuntur, partes corporis à se invicem remotissimæ, continuantur & una conspirant, vacua opplentur interstitia, singularum partium determinantur figuræ, fibræ longiores firmantur, ac veluti molli tomento ita fulciuntur, ut à se invicem divelli sine ruptura queant ac rursus appropinquari: inde partes extendi, relaxari, constringi possunt pro rei necessitate, & omni machinæ firmitas, mollities, mobilitas simul & elegantia conciliantur. Vix sine textu celluloso contractio muscularis speranda esset. Vix sine illo ulla fieri posset secretio; vasa siquidem distinguit, nectit, ordinat, in glomerem & infinitas figuras ducit, quæ alioquin rectam sequerentur lineam: hoc si reseces, glandularum, organorum secernentium, & excernentium apparatum destrui videbis, simulque collabi varia quæ bili, spermati, urinæ, &c. dicantur receptacula. Deinde mollis adeps per suos ductus in cellulas exsudans partes lubricat, frictiones minuit, ab ariditate præservat & frigore; ex omento porro, mesocolo & mesenterio redux præcipuam facit secernendæ bilis materiam. Præterea in sanguinem resorptus acre temperat & maximæ utilitatis est in exercitiis diu continuatis & inedia. Cæterum in fœtu cellulosæ loco gelatinam esse, pinguedinem paucissimam; hanc copiosiorem esse fœminis quam viris compertum est: homini fluidam esse, nec ut in brutis solet, concrescere, nisi post mortem. Medulla vero, tenuissimo quo intime penetrantur ossa oleo, solidissimis hisce partibus cum levitate firmitatem conciliat, ut ex analysi chemica constat, fragilitatem arcet & liquido mixta *mucaginoso* axungiam facit, qua articuli lubricantur. Liquoris autem subpinguis ope & subtilissimi in cellulas perspirabilis vapore, fibræ & membranæ à concretione præservantur. Tandem humor mucosus in cellulis tanquam in promptuario asservatus hinc quaquaversum meabilis toti corpori in alimentum cedit, & varie concretus partium solidarum molem auget. Nutritionem enim & incrementum in partium interstitiis, adeoque in celluloso textu magis quam intra vasa fieri multa sunt quæ suadeant. Motui porro quo pinguedo aliique humores in cellulis ersi tardissime circumferuntur, fibræ carneæ, tendineæ, membranæque validæ hic sparsim intersitæ famulantur, ut & ambientium actio, præser-

præfertim mufculorum & arteriarum. In hoc autem texto à fummis (*) Viris haud ita pridem accurate defcripto, morbos, & morborum mutationes fæpius fieri arguunt tum ipfius fibrofæ compagis quantitas, tum cellularum mutuo inter fe patentium numerus, quibus materia morbifica quæcumque contineri, foveri, & unde e loco in locum moveri poffit.

§. II.

Morbi fiquidem vel cum materia fiunt, vel fine materia. Primi pendent à mutatis quantitate, loco, proprietatibus humoris cujuslibet, vel a materia noxia extrinfecus adveniente. Alii in folidorum vitiis potiffimum confiftunt, ad quæ tenfio, craffities, &c. auctæ minutæve referuntur. Morbi autem qui cum materia fiunt præ aliis varias mutationes fubeunt Vel priore ceffante morbo novus exoritur, vel remanenti nova & graviffima fuperadduntur fymptomata: vel ex diuturno acutus fit, ex acuto longus, ex levi graviffimus & è contrario. Quæ quidem mutationes à varia materiæ morbificæ indole & alteratione pendent, fed potiffimum à mutato ipfiusmet loco; inde crifis, lyfis, diadoche, metaftafis. Porro cum morbi omnes mechanice eveniant, neceffum eft pariter morborum mutationes mechanice fieri. Principium enim internum, ferme incorporeum excogitatum, quod naturæ vulgari & tam decantato nomine, morbos amoveat, folvat, permutet, admittere non finunt motus erronei, inutiles, noxii adeo fæpe in morbis obfervati. Sed omnia eo redeunt, ut leges & ftructura quibus initio corpus humanum creditum fuit, vigeant etiam in ftatu morbofo, effectufque fuos edant, conftantes quidem, fed promifcuo pro re nata inutiles, falutares, noxiofve. Sic febres quæ à primariis caufis aeterni motus cordis ut effectus fecundarii fluunt, utiles quidem funt fi humores vifcidi & ad acidum vergant, noxiæ vero fi jam nimis foluti fint & acres. Sic & hæmorrhoïdes non ex confulto fed mechanica neceffitate eveniunt, cum in earum formationem multa concurrant, quæ alio primitus fpectabant: inde per fe femper noxiæ, fortuito utiles funt. Nec etiam febres, hæmorrhoïdes, vomitus & alia hujufce-

(*) Imprimis Marcell. Malpighi de Omento & Adipe. Leweuhoek in experim. & contemplat. epiftol. phyfiolog paff. Freder Ruyfch Epift. I. adverfar. Decad. II. & Thefaur Anatom paff. Herman. Boerhaav. Inftit. Med. de omento, cute & præfat. Aphrodifiac. Joann Bapt. Morgagni in adverf. Anatom II. Animadv. V. & VI Advert. III' Animadv. II. Jacob. Douglas. de Periton. Winflow Expofit. Anatom. Traités du B. ventre, des Tégumens, &c. Abrah. Kaw. Perfpir. Hipocr. Cap. XXXIII. & paff. Wyeri Guilielmi Muys mufculorum artificiofa fabrica paff. Bernard. Siegf. Albin. in Hiftor. mufcul. homin. p. 5 & feqq. Academ. Annotationibus lib. III. cap. I. & XI. &c. Albert. v. Haller in Notis Inftit. Boerh. & Prim. lin. phyfiol. cap. I. II.

hujuſcemodi eo tempore quo maxime utiles eſſent perpetuo eveniunt; ſed ſæpius quo abeſſe magis optandum eſſet. Quæ igitur in ſtatu morboſo accidunt ea tanquam ſyſtematis aliunde ſapientiſſime conditi incommoda videri debent. Inde veriſſimum illud Aſclepiadis (*a*) effatum, naturam non ſolum prodeſſe ſed etiam nocere. Inde per textum celluloſum variæ fiunt in morbis mutationes quæ non magis ad proſperas, quam adverſas res ægrotantis, ſed promiſcue ad alterutras vergunt.

§. III.

Porro ut incipiamus à texti celluloſi morbis qui cum materia fiunt; pinguedo ſi nimium augeſcit, partes comprimit, fibras relaxat, vaſa anguſtiora reddit; cordi obices ponit, motum & ſenſum animalem tardat & minuit, varias lædit functiones (*b*), Et adeo aliquando in toto corpore creviſſe viſa eſt, ut inde corpus immobile fere redderetur, & artuum muſculi, cor ipſum & alii muſculi cavi, ad ſimplicis membranæ tenuitatem redacti, deficere prorſus viderentur; oſſa interea exilia quaſi fetuum eſſent, dum partium mollium in immenſum moles creſceret: adeo celluloſa membrana dilatari apta eſt, partium vel ſoliſſimarum detrimento. Fit etiam ut pinguedo ubique luxurians, liquidis mixta circulantibus, variis in cavis deponatur; ſi in corde in fruſta majora poſt mortem reperta concreſcat, obſtaculo inſuperabili ſit cordi, vaſiſque magnis, ideoque ſubito (*c*) interimat. Contra vero medulla quæ in cellulari oſſium raro abundat, aliquando omnino deeſt ex inedia, morbis longioribus, ſenio, exercitiis vehementioribus, unde facilius ea franguntur; dum vero corrumpitur, pædartrocace, dirique oſſium morbi oriuntur. Articulorum porro axungia ſi augeſcit, oſſa e ſede ſua facile dimoventur; ſi minuitur, aut concreſcit, ſtrepitus fit, rigiditas, demum anchyloſis. Quibus vero celluloſæ membranæ in toto macilentæ ſunt, iis vaſa ſanguifera replentur; pulſus magnus, fortis, ſenſus exquiſiti, motus promptiſſimi, acuti morbi frequentiores. Si texti ſpongioſi cellulæ fere omnino deplentur & exinaniuntur, atrophia eſt: vaſis ſanguiferis interea ſæpius ſatis plenis: cujus vitii genus cerebrum participaſſe haud, quod ſciam, unquam viſum; cum ejus cellularis ſubſtantia halitum ſubtiliſſimum, pinguedinem vero in ſtatu ſano, non admittat. Sinæ & Ægyptii

(*a*) Ap. Cæl. Aurelian. p. 45.
(*b*) Boerhaav. II. Morb. Hiſtor. Bonet. Sepulchr. Anatomic. Lib. II. Sect. I. obſ. 46. 103. Sect. II. obſ. 16. 36. 46. Lib. III. Sect. I. obſ. 7. Sect. XXI. addit. obſ. 80. 88.
(*c*) Hippocr. Aphor. 44. §. 11. Bontii medicin. Ind. obſ. 8.

tii dum obesitatem ambitiosius exquirunt, nostrates præsertim mulieres, gracilitatem nimiam affectant. Tutior est mediocritas, qua, corpus nec crassum nec tenue nimis, functionibus constanter obeundis sit aptissimum. Cæterum adipem ex morbo, ubicumque tela cellularis est, in scroto, pene, ovariis, cerebro, &c. deponi, sectionibus constitit. Præterea pinguedo cito & multum à propria indole abscedit, ut ex brutorum & hominum sectione edocemur. Præcipuum tineæ subjectum est (*d*) in qua instar seri liquidissimi diffluit. Putrida fit etiam, rancida: summus in cancro corruptionis gradus est; acre morbosum, virulentum, heterogeneum, quod semel suscepit, tenaciter retinet: nec ullum in corpore vitium novimus quo non infestetur. Inde lepra Arabum, elephantiasis Græcorum, lues venerea, plica Polonica, varii pilorum morbi & cutanei maxima parte pendent.

Si texti spongiosi cellulæ aërem elasticum admittunt, fit emphysema cujus frequentia in carnariis tibi exempla occurrunt, laniis in recens mactata animalia folle aërem adigere solitis, ut commodius & elegantius inde membra dissecent, & innocenti quidem artificio; quod etiam in fraudem adhibent mangones dum viva sic inflata pro saginatis & bene valentibus, aërensque pro carnibus vendunt. Emphysema itaque tumor est indolens, non difficile quidem cedens digitis, sed brevi rediens, sonitum reddens, & totius partis imminuens specificam gravitatem. Externæ causæ sunt animalium quorumdam morsus, vulnus in quacumque corporis parte inflictum cutim penetrans ad cellulas usque, si aëri semel admisso egressus prohibetur. Calore enim expanditur, per ambientes cellulas vias sibi facit; qua arte mendici variis in corporis partibus tumores excitant. Sæpius tamen empneumatosin producunt asperæ arteriæ, thoracis vulnera, dummodo angusta sint, tortuosa; levem quidem thoracis simplicia; horrendam visu si pulmoni ipsi vulnus leve, angustum inflictum sit: tunc humana perit figura, ac novo aëre perpetuo in omnes cellulas adacto homo quasi sepelitur. Visus est aër totum replevisse hominem, ad undecim pollicum altitudinem, exceptis planta pedum, vola manuum, parte superiore capitis (*e*) ipsa etiam vitrei cellulosa, bullas aeris in sectione emittente. Nec tamen ut emphysema fiat vulnus externum semper requiritur, cum ex fractis costis (*f*) illæsa cute, ex ulcere & adhæsione pulmonum cum musculis intercostalibus, ex discisso œsophago illud nasci (*g*) compertum sit. Intus porro humores in cava effusi, putrescentes, aërem extricando elasticum reddunt, sic docente chemia & insuper submerso-

(*d*) Bayl. probl. Med. Phys. 87.
(*e*) Litt. A. R. Scient. ann. 1713.
(*f*) Ibidem.
(*g*) Boerh. Ia. Morb. Histor.

merſorum exemplo quorum cadavera, ubi putruerint, ſupernatant. Aërem porro in corpore augent, vel ſenſibus obvium reddunt flatulenti cibi, potus fermentans, vires imminutæ præſertim concoctrices, ſuppreſſa perſpiratio, venena plurima, febres nonnullæ, ſuctio, atmoſphæra ſpecifice levior. Hinc nullæ in corpore cellulares ſunt quæ non peculiari empneumatoſi aliquando laborent, ut aliunde ſymptomatis conſtat & ſectionibus. Inter viſcera lien qui maxime celluloſus eſt, magis a flatibus frequenter diſtenditur, & aliquando rumpitur. In cadaveribus, dum corrumpi incipiunt, penem aliquando arrigi, quod imperitis ſæpe prodigio fuit, ex ſupradictis etiam facile intelligitur; tum & vivo homini cavernoſa corpora flatulento halitu diſtendi poſſe; hypochondriacis præſertim, adeo incertæ, vel noxiæ veneris vana ſpecie, ſic aliquando miſere deceptis.

Deinde aquæ intercutis vera ſedes textum celluloſum eſt: ſiquidem anaſarca & leucophlegmatias loca (*h*) *mania* occupant & quæcumque in aliis *vacua* ſunt in hujuſmodi ægrotis opplentur. Aquæ intercutes pleræque ab iliis (*i*), & a lumbis incipiunt, cum nullibi celluloſa copiolior adſit: mox exterius ſcrotum & palpebræ tument; quod in his cellulares pinguedine vacuæ ſint: pedes, brachia deinde, collum, facies tumeſcunt, genæ leviſſimo motu indecore tremunt, totumque corpus pituita impletur, ne quidem exceptis corporibus cavernoſis penis. Inde ægris ſimul ineſt pallor, ſpirationis difficultas, tuſſis; inde etiam ſegnes, pigri fiunt & effœminati, difficillime ſudant & a cibi mole exigua multum inflantur. Vola manuum, & planta pedum quæ aëris aditum recuſant, aquam haud difficile admittunt: ſtagnatio ſeri ſic ita ſponte efficit, quod in adminiſtrationibus anatomicis longa maceratio, ſcilicet, ut denſiſſimæ membranæ in ultima fere elementa reſolvantur. Leucophlegmatiæ hydrops (*k*) ſupervenit: mortuorum autem frequens ſectio oſtendit cellulares omnes laxatas, aqua madeſcentes, muſculorum inde faciem mutatam, partes ſolidas tranſlucidas, tremulas veluti gummolas, adipi gelatinam ſubſtitutam. Morbum producunt animalculorum morſus, copioſus frigidæ potus continuus, pravus cibus, quæcumque acceſſum liquidi in cellulas promovent, receſſum vero prohibent. Cæterum nonnumquam & exigua in parte homo aquam intercutem patitur ut in capite, pulmone ſolo (*l*) aut jecinore, aut liene: ſed omnium frequentiſſime in ovariis, teſtibus, omento, meſenterio, inter muſculos abdominis & peritonæum & in omnibus peritonæi duplicaturis. Quam varii inde oriuntur effectus! Hinc ligamenta hepatis laxata infra coſtas deciduum palpanti offerunt viſcus alioquin

(*h*) Aretæus de diutur. morb. Lib. II, Cap I.
(*i*) Hippocr. prænot Sect. 8
(*k*) Hippocr. Aph. 74. Sect. VII.
(*l*) Aret. Ibid.

quin ſanum. Hinc ventriculus, lien, uterus, &c. ſede ſua naturali relicta, varia hypogaſtrii loca occupant. Hinc membranæ inteſtinorum, veſicæ urinæ, fellis, multo craſſiores fiunt & cavitates anguſtantur. Duodenum præſertim cum copioſiori conſletur celluloſa, fluidibus vel aqua turgidum varias facit ægritudines, quæ ventriculi, hepatis, pancreatis, morbis male adſcribuntur. Herniarum multa genera huc quoque pertinent. Sic etiam dum cornea oculi, tympani membrana ſero madeſcunt, viſus, auditus minuuntur, &c, cacochymia eſt anaſarca incipiens; œdema hydrops cellularum cujuſque partis.

Situs vaſorum in tunica cellulari, mollities eorum quæ præſertim per pinguedinoſam ſerpunt, amplitudo ductuum adipoſorum & facilis per eos ſanguinis admiſſio, cellularis vitia quibus neceſſario vaſa infeſtantur, efficiunt ut externis interniſque cauſis, in celluloſam, ſæpe cruor effundatur. Inde Ecchymoſis, aneuryſma vulgo dictum ſpurium, varii nominis exanthemata oriuntur, quæ ſede & natura ſimilia, nonniſi gradu differunt, & inflammationi proxima ſunt. Inde duplex inflammationis genus forſan admittendum venit, pro duplici, quo ſanguis ducitur, errore loci: primum, in quo vaſa lymphatica, a cruore diſtenduntur; alterum in quo, extra vaſa, adeoque in circumpoſitæ telæ interſtitiis, ſanguis deponitur. Prius cum altero ſæpe conjungi ſuadet ratio: poſterius autem in omni inflammatione perpetuum eſſe demonſtrat autopſia. Porro cum errore loci, majorem arteriarum nervorumque vim intendi neceſſe eſt, ut fiat inflammatio; cum ſi in parte quavis placide & abſque ignis ſenſu ſanguis divagaretur, hanc ſuggillatam aut alio nomine, haud vero inflammatam diceres. Plegmone porro potiſſimum cellulares adipoſæ, ſtrictiores aliæ eryſipelate afficiuntur. Inflammatio & ſuppuratio nuſquam tenacius (*m*) hærent quam in adipe. Puri autem in celluloſa fiendo conducit maxime hujus membranæ indoles, quæ facile diſtendi, intumeſcere, ac diſrumpi poteſt: tum argumento ſunt pinguedinis grumi ac cellularis fruſta, quæ ex parte ſuppurante manifeſte prorumpunt. Idem ſuadent puris proprietates; album enim, læve, tenax, ſubpingue, his dotibus maxime cum pinguedine convenit. Ex macerata in aqua pinguedine, ad putredinem uſque, ſecedit ad fundum vaſis (*n*) materies albicans, tenax, aquæ fundum petens, puri ſimillima. Theoriam hanc illuſtrat ſuppuratio in viſceribus & glandulis tarda, difficilis, cum his paucæ, macilentæque celluloſæ inſint, nunquam laudabilior & citior quam in muſculoſis & magis celluloſis partibus; jugis & vix cohibenda in omento, meſenterio, in lumbis. Advertas etiam puris depravationem in ichorem, ſaniem, ubi ſanguis vel ſerum pinguedinis materiam aut æquat, aut ſuperat:

(*m*) Boerh. Et Doctiſ. Comment. Aphor. 374.
(*n*) Grashuis. Diſſert de Purc. F. 25.

superat : multis aliis eadem hæc firmantur ; scilicet lympha serumque motu inflammatorio coagulantur nec proinde pus fieri possunt : tum humor subpinguis perpetuo in cellulosas depluit, unde puris copiosa productio etiam ubi sanguifera jam satis libera sunt, nec partis laborantis adeo magnæ jacturæ fiunt : deinde subpingues materiæ a stagnatione, puri quid analogum exhibent, testantibus senum & infantum oculis. Pinguedo per febres contrita, soluta, sanguini mixta vel ex eodem non secreta, materiam morbi implicitam sæpe trahens, jam cessante erethismo cum criticæ secretiones adveniunt, per sedes, urinas &c. deponitur, quam primo intuitu sincerum pus existimares. Hinc adeo apud veteres exoptata concoctionis signa quæ puriformem materiam referunt. Ergo puris præcipua materies pinguedo est, & pars conservans, colligens, fovens pus & coquens cellulosa est. Hanc etiam gangrænæ sedem esse arguunt tum locus suppurationi & gangrænæ necessario communis, tum magna panniculi adiposi frusta (*n*) quæ in gangræna secedunt. Sphacelus, quo interiora corporis præsertim consumuntur, tum skirrus eundem locum occupant, & si quæ alia sint quæ inflammationem sequantur.

Cum vero cellulares nonnullæ una cum pinguedine vel muco vitiatis indurantur, calescunt, varii tumores fiunt : grandines, tubercula, clavi, ganglia, strumæ, vomicæ, atheromata, meliceride, steatomata, & tumores illi enormes cystici, hydropem mentientes vel etiam facientes, cellulosas manifeste occupant ; ut frequens observatio docuit, in peritonæi duplicaturis, omento, mesenterio, ovariis. Nec a supradictis minoribus tumoribus vix differre videntur hydatides, nisi quia in cellulosis strictioribus, nec induratis locum habent ; proindeque non materiam sebaceam, sed serum continent. Porro si in musculorum cellularibus humor salino terreus deponitur, ut scorbuticis familiare est, musculi vario modo degeneres indurantur, sternomastoidei exemplo, unde caput obstippum redditur : si in nervorum cellulari, fit paralysis : si demum in glandularum membranas tale vitium inducitur, loco naturalis fabricæ, informem massam cartilagineam, tophaceam, materie pingui, ossea, arenosa, &c. varia admodum repletam, sectiones exhibent. Deinde si humoribus circumeuntibus aliqua insint vitia, his cellulosum textum sensim infici necesse est. In illo quidem perspirationis Sanctorianæ imminutæ suppressæve materies potissimum stabulatur ; cum inter vasa cutis exhalantia, cellulosæ telæ perspirantia, humoremque intus & extra perspirabilem maxima sit analogia. Cutis vitia, scabies, impetigines, &c. repercussa, acre rheumaticum, arthriticum, scorbuticum, varii excrementitii humores, ex organorum secernentium morbis in sanguine retenti, bilis & urina potissimum huc etiam confluunt ; cum si hæc crassa sint, cellulosæ poros ductusve

(*n*) WANSWIETEN *ibid.*

ductusve adiposos facile penetrent, quippe satis amplos, si tenuiora alios tenuiores. Inde serosæ colluviei (quidquid secum (o) deferat) sedes præcipua textum cellulosum est. Hoc morborum capacissimum quasi nidum esse omnia ergo suadent; quandoquidem cavitatum summam in systemate celluloso longe superare summam cavitatum vasculosi, edocent in majoribus partibus prima inspectio, in minimis ars Ruyschiana. Vitia quæ nequeas in humoribus circumeuntibus sæpius perspicere, in cellulari manifesta sunt. Ab acri in fibrarum interstitia impacto humore irritatio & dolor potius quam ab eodem in vasis contento. Acrem, heterogeneam, morbificam quamlibet materiam, qua facile sese vasa extricant, cellulares accipiunt, retinent. Motus continuus, validus in vasculoso systemate omnia miscet, putredinem impedit: hanc juvant in celluloso calor lenis, stagnatio, locus dilatationi aptissimus. Mirum quam varia & multa vel ex natura vel ex morbo huc undique confluant! aqua, sanguis, lympha, pus, ichor, sanies, mucus, pinguedo, humor subpinguis, perspirabilis, excrementitius, aer elasticus, uno verbo cujuscumque generis heterogenea. Paucis more suo cellulosum opus indigitavit Hippocrates (p) his verbis: „ Quidquid non coaluit, „ sive pellicula, sive carne contegatur, cavum est. Impletur autem „ dum sanum est spiritu; dum ægrotat ichore ".

Alia cellulosæ fabricæ vitia sunt quæ ad ipsius solidum magis spectant. Quippe vel stricta, vel relaxata nimis est, tenuior etiam vel crassior: quæ similia vitia in fibras longas, vasa, viscera, in cellulari quasi natantia & immersa necessario inducunt. Vix ullum in visceribus vitium sectiones usquam monstravere, quin simul cellulosa, ampla, duriori, crassi, miro modo degenere vestita & inclusa reperta sint. Præterea partium inter se præter naturam connexiones cellularis vitio plerumque contingunt, quæ nempe vel abest ex suppuratione; vel defectu liquidi dura callosa redditur indeque non perspirabilis; vel etiam ex muco in fila ductili, morbose efformata varias partes implicat & nectit. Hæc inflammationis plerumque soboles sunt, qua incrassari membranas, novasque generari cellulosas frequenti autopsia, compertum est. Hinc pulmones & pleura, peritonæum & varia abdominis viscera, cutis & musculi, hi inter se, &c. efflorescentibus fibris, vel concreto muco quasi glutine cohærent, haud cum levi incommodo; exinde enim dolor, motus functionumque læsio sequuntur. Cellulare autem textum ampliari, luxuriari aliquando, varieque produci indicant ulcerum fungi, hypersarcoses, carunculæ, narium & uteri polypi. Hoc polypi nomine admonitus, haud abs re memorabo animalcula illa per sectiones multiplicari, jam ab antiquis visa, sed a recentioribus (q) diligen-

(o) Car. Pison. De serosa Colluv. p. 17.

(p) Hippocrat. de arte § 17. Vanderlinden.

(q) Mémoires pour servir à l'Histoire des Polipes, par M. Trembley. Paris, 1744.

diligentius observata; quod prodigium nonnisi in cellularem substantiam qua mere compingi videntur referendum esse, peritiores existimant. Postremo tandem vitae decursu sensim durior in senibus, cellulosa callescit, cornea & penitus ossea fit, praesertim ubi motus magni & perpetui sunt, ut in arteriis cordi vicinis. Aliquando tamen cerebri, omenti & tenerrimas quascumque cellulares ossescere vel principii terrei abundantia, vel motus vitalis defectu, etiam in junioribus frequens (*s*) casus edocuit. Has porro concretiones in cellulari fieri demonstrant earum situs, lamellae quas exhibent, ut & ossium in foetubus per medium quid cellulosum formatio.

IV.

Jam ex materia morbifica quacumque in cellulari texto contenta, nulla est, quae per illud ambulare, progredi, mutareque locum non possit, siquidem continuam unam (Sect. I.) efficit cavitatem. Visus est anasarca hydrops per omnes cellulas ire, redireque, modo manus, faciem, oculos, modo extremitates inferiores, testiculos & abdomen vicissim replere, inflareque: sic oedemata alicubi desinentia alibi mox apparent. Serosa profecto colluvies huc illuc moveri, impellique (*t*) proclivis est, adeoque irruere per vices in cellulosas omnes. Sic etiam aër simul ac a causis internis extricatur, per cellulas vagans dolores, tensionem producit, inflammationem ludit, revera tantum flatus; quos equidem ab inflammatione distinguunt artis prudentes, quia febris, vel nulla, vel admodum parva est, & subinde mutant locum. Flatus ex arteriis venisque in cellulosas, ex his vicissim in vasa ire redireque, symptomata & sectiones indicant. Vidi Parisiis anno 1750. Juvenem coriarium Turonensem adeo flatibus turgidum, ut non modo, singulis loquendo phrasibus, sed etiam ex motu, vel frictione minima in quavis corporis parte facta, in ructus continuo erumperet; systemate celluloso spiritum qui perpetuo renasceretur, sic indesinenter eructante: qui morbus annum integrum & ultra perstans, purgantibus, roborantibus, variisque exercitiis feliciter sanatus est. Puri autem si natura, vel ars non inveniat exitum, viam sibi facit per cellulas vicinas, sensim progreditur & serpit; inde nisi omne in sanguinem resorbeatur, ulcera, sinus, fistulae, quibus illaesi musculi quasi arte dissecantur; inde partes, longo tractu purulentae fiunt, adeo ut in abditissimo quod remotum est extremo mali principium aliquando sit, exitus in altero quod manifestum est. At si purulentae metastases fiant, recte conjicias huc potissimum latum iri materiam, ubi

(*s*) Vide Celeberr. & de re medica indefessis laboribus optime meriti Albert de Haller opusc. Patholog. obs. 47.

(*t*) Car. Pison, ibid. pag. 6.

ubi amplior & pinguior cellularis est. Hinc circa lumbos, ad inguina, & exinde in fasciæ latæ membranam, in axillas, circa parotides adeo frequentes metastases. Hinc inter viscera, cæteris aliunde paribus, pus alibi confectum, facilius accipiunt omentum, mesenterium, hepar; quippe textu celluloso, ubi materia pinguior puri affinis abundat, præ aliis luxuriant, ac præterea in his lentior est humorum motus. Serosas & acres materias potissimum accipiunt cellulosæ quæ non pinguedinem, sed tenuissimum perspirabile tantum habent: inde pulmo præ aliis visceribus iis maxime infestatur. Haud alia via quam per cellulosum textum gangræna, sphacelus, teterrimusque cancer diffunduntur, serpunt, vires acquirunt eundo, & tandem organa vitalia destruunt. Tanta damna vix compensat cellulosa tunica cum laminas solidumque suppeditat, unde membrana fiat dura, callosa, quæ nec sentire, nec perspirare videtur, cicatrix vulgo dicta. Glandulæ lymphaticæ simplices, sanæ, morbosæ, aliquandiu in cellulosa identidem in vicinia vagantur. Varios artuum lymphaticos tumores, dum sanantur, ad vicinas cellulosas longe lateque diffluere, notum est, materia morbi mobiliore jam facta: sic etiam in viro principe durissimum tumorem in regione umbilici, ex atroci Madritensium colico dolore (qui colicæ pictonum adfinis est) male curato, ortum vidi; qui legitima adhibita methodo undequaque per cellulares abdominis diffundebatur, brevi diffilandus. Multo magis perambulant pediculi, vermiculi, qui ut cavitates amant, aliquando in tela subcutanea observantur, in Septentrione frequentius, apud pueros (u) quos vigiliis, miris anxietatibus, tabe demum affligunt. Vena Medinensis, seu dracunculus, lumbricis similis, eandem sedem occupat, & immensæ aliquando longitudinis, per cellulas in gyros convolvitur & manifeste (x) movetur: non adeo magnum inferens tamen periculum & dolorem: quod animalculi genus populis regionum meridionalium frequentius, raro apud nos, nisi in brutis observatur. Quid si corpora durissima, metalla ipsa per cellulosas moventur? Glandes plumbeæ, sclopeto in carnes adactæ, primò hærent, deinde per cellulares ambulant, usque dum cavum sibi invenerint aut fecerint. Acus, aciculæ, vel deglutitæ, vel casu cuti infixæ, si diu in corpore manent, varia peragrant loca, vix dolorem creantes; si quidem per cellulosas ampliores iter faciunt: tandemque inexpectatæ vario modo e corpore, ærugine infectæ, vel crusta lapidea obductæ prodeunt. Nullus ergo dubitationi locus superest, quin materiæ morbificæ quæcumque per texti cellulosi ambitum eant, progrediantur, & aliquando rapide satis moveantur: nec tamen indiscri-

(u) Velsch'us de Vermib. capillat. infant.
(x) P. Ægin. Lib. IV. c. 59. Aetius Tetr. Serm. II. c. 85.

discriminatim per cellulosas omnes huc illuc ire redireque illas existimandum est; sed congeneres telas affectare magis videntur: sic ex adiposa in adiposam potius progrediuntur, ex musculari in muscularem, rheumatismi frequentiore exemplo, ex strictiori in strictiorem, ex cellulari nervi in aliam nerveam. Hinc typi morborum aliquandiu servantur. Morborum cum materia qui nervos afficiunt miras facies, dum perperam spiritibus adscribuntur, a nervorum tunica cellulari potissimum pendere multa sunt quæ suadeant. Ros tenuis quo hæc perpetuò madet suos certissime morbos habet, ut abunde constat sectionibus. Totum convelli genus nervosum ab irritatis gangliis, certa docuerunt experimenta; at ganglia textu celluloso strictiori maxime componuntur. Hæc porro in hystericis & hypochondriacis sæpius (*y*) mole aucta & hydatidibus obsessa reperiuntur. Deinde opticus nervus in quo *cellulositas* longe quam in aliis nervis manifestior est, facilius inde præ aliis affici videtur, ut docent vertigo, resolutio frequens, variæ obstructiones & lapideæ (*z*) concretiones hic observatæ. Verosimiliùs ergo in nervorum morbis frequenter peccat textum cellulosum. Jam si materia morbifica tenuis quam fovet, huc illuc per varios cerebri anfractus movetur, si e cerebro in medullam spinalem propellitur, & hinc inde per ganglia e nervo in nervum, e plexu in plexum divagatur; quam mira, quam varia prodeunt symptomata! totus homo immutatur. Materiæ virulentæ, inprimis si lente corpus afficiunt, præcipuam in cellulosa sedem etiam habent, & huc illuc serpunt, & ad remotissima quæque perveniunt. Admittunt illas pori in quacumque corporis parte in cellulosam hiantes; tum earumdem actioni favent motus in cellulis tardissimus, atque liquidorum in his varia indoles, quibus, sive pingui, sive aquoso, sive mucoso pro majori affinitate, adhærere possit tabum virulentum. Sic à contactu intimiori venerea lues per cellulosum textum ubique (*a*) per corpus disseminatur, & pinguibus humoribus consociari (*b*) amat. Venenatorum miasmatum quæ per ictum vel morsum corpori communicantur, in celluloso systemate maxima pars vires suas exerit, ut vulneratæ partis subita inflatio ostendit. Equus biduo extinctus (a mure araneo in dextro postico pede demorsum dicebant) cùm coram nobis anno 1748 secaretur, exhibebat cellulosas omnes dextri lateris, à pede ad cervicem usque per seriem decrescentem sero flavo turgidas, sparsim sugillatas, flaccidos inde musculos, pulmonem dextrum maculis nigris obsitum, auriculam cordis dextram flavam, seroque repletam, sanissimis interea musculis, pulmone & auricula sinistris. Quædam in morbis mutationes accidunt, quæ ad vasculosum

(*y*) Lancis. differt. de gangl. nervor.
(*z*) Blegny Zodiac. ann. 1679. April.
(*a*) Boerh. de Luc. Aphrodis.
(*b*) D. Astruc. de Lue. Vener. Lib. IV. c. 2.

culosum & cellulosum systema simul pertinent. Longi morbi in cellulosu potissimum sedem habent; si quidem omnia hic lente moventur; acuti præsertim in vasculoso ob motus velocitatem. Porro systema utrumque mutuum sibi aditum præbet per vasa in cellulosam hiantia, & proinde vasa & cellulæ invicem dant & accipiunt: reciproca hac actione morbi accedunt, redeunt. Itaque si in acutis, tempore dato, cellulosum systema plus materiæ morbificæ accipit quam reddit, morbus quasi silet, chronicus fit; si, alio tempore dato, vasculosum plus absorbet quam exhalat, morbus recrudescit, acutumque typum resumit. Certe si perpetuo in cellulosis solis vitia residerent, vix acuti morbi forent & febres; si in solis vasis, vix diuturni aut intermittentes. Materiæ morbificæ receptacula necessario (*c*) adesse docent morborum historiæ. Hæc autem spongiosi texti cellulas sæpius esse quam vulgo creditur facile ex antedictis, concludes. Cum itaque constet materiam morbificam quamcumque varie in corpore per textum cellulosum moveri, jam hac ratione in morbis fieri mutationes (Sect. II.) probavimus. Unde patet ab una eademque morbifica causa varios pro parte affecta symptomatis se prodentes fieri; qui revera unus idemque primitus sit morbus. „ Morborum omnium (*d*) unus & idem modus „ est, locus vero ipse eorum differentiam facit ".

§. V.

Videmus igitur quot & quantas in morbis partes agat textum cellulosum, sæpius tamen, ut ita dicam, *passive*; nec cum levi cognoscendis & curandis morbis adjumento. Inde morborum plurimorum sedes & natura definiuntur, symptomata explicantur, non pauca veterum loca illustrantur, curationum quas tradunt rationes magis elucescunt. Sic dum interiora corporis nimis exsiccantur: inunctiones ex oleo exterius conveniunt; cum prohibita cutis perspiratione, illa quæ per cellulosas interius fit, evadat copiosior. Dum corpus vero intus nimis humidum est, frictiones siccæ, tum ea adhibenda sunt quæ perspirationem externam adaugeant, siquidem interna inde necessario imminuitur. Rursus si cellulosum systema implendum venit, cibi & potus qui pinguem & mucosam substantiam copiosiorem habent, ex vegetantibus præsertim deprompti, jugiter & quantum ferre valet stomachus adhibendi sunt; adjectis simul corporis & animi placidissima quiete & somnis longioribus; tum etiam balneis vel venæ sectione vasa debilitanda sunt aut laxanda: sin contra deplendum, hæc roboranda sunt vel dilatanda. Impletur enim cellulosum

 his

(*c*) Galen. de different. febr. Lib. II. c. 18.
(*d*) Hippocr. de Flatib. Sect. IV.

his fere quæ vires vaſorum minuunt, & viciſſim depletur iis quibus vaſa replentur & corroborantur. Cellulosum etiam deplent diuretica & purgantia, cum ſerum ideo minori copia in cellulas advehatur, majori revehatur in ſanguinem. Idem & ſæpe efficacius præſtant exercitia, ſudorifera & adſtringentia medicamenta cum victu & aëre ſiccioribus, quibus quaſi preſſione de ſpongioſo textu liquores exprimuntur; præter quam enim quod ſerum diffient, olea fluidiora reddunt, vaſculoſum ſyſtema roborant vel dilatant; unde cellulosum premitur, anguſtatur, liquida contra abſorbentium oſcula fortius applicantur. Hinc acidorum mineralium, aceti præſertim, uſu prudenti, obeſiora corpora ad juſtam mediocritatem rediiſſe obſervatum eſt. Si porro ex ſymptomatis & cauſis pravas alicubi celluloſæ adhæſiones fieri conjecturam facias; præter diluentia interna, potiſſimum lac aſininum, pars externa affectæ reſpondens vapore tepido primo mollienda eſt, dein oleo ſæpe inungenda, ut ex perſpiratione interna abundantiori laminæ cellulares à concretione prohibeantur; demum emplaſtro quod etiam reſolvat aliquandiu fovenda & leni motu frequenter exercenda eſt. Simili methodo ariditas ſenilis & lapideæ vel corneæ concretiones præcaventur; præſertim ſi quando perſpiratio externa arte minuitur, intus aſſumuntur quæ perſpirationem adjuvant. Porro materiæ morbificæ in celluloſo textu contentæ, vel ex ſe mobiles ſunt, vel non. Si materia craſſa, viſcida, in artuum cellularem aliquam impacta adeo hæreat, ut non mobilis ſit, ab aquæ calidæ, thermalis præſertim ex alto in membrum lapſu, dilutam materiam mobilem fore ſperandum eſt, ac preſſione ſuper incumbente, vicinas ingreſſuram cellulas, ex quibus deducta ac ſanguini mixta foras propellenda erit. Quod ſi materia morbifica ex ſe mobilis eſt, nihil commodius & utilius excogitaveris, quam ſi ex aperta, in aliqua corporis parte, cellulari, materiæ exitum paraveris. Sic aqua intercus, fruſtra aliis adhibitis, ſæpius curatur, ſi in locis corporis infimis ſponte fiſſuræ, vel arte (*e*) ſcarificationes fiant; potiſſimum ubi tempeſtive adhibentur, ægri viribus adhuc conſtantibus (*f*) intactis muſculis & roborantibus ſimul in uſum vocatis. Aer majori copia ex vulnere, celluloſas implens tum ſuctione, tum eadem methodo e corpore educetur, nec ſine (*g*) ſingulari exemplo. Exitum in utroque caſu juvabunt compreſſio, frictio lenis, quæ ad ea celluloſæ loca, quæ aperta ſunt, compellant materiam. Quod ſi aer intus extricatus in minori quantitate. per cellulas vagatur, ab internis ad externas mire, ſubito evocatur & quaſi fugitur admotis cucurbitulis ſiccis. Flatus ex cute dum

(*e*) Ætii, Tetr. III. Serm II c. 30.

(*f*) M. El. Col. de Villars, Theſ. an Leucophlegmatiæ leves ſcarificationes? 1738.

(*g*) Paré Liv. X. c. 30. p. 38.

te dum magna vi exsiliunt, aliquantum crepitasse, rarissimum est. Sæpius resolventibus & antisepticis assidue haustis, frictione, sudore aut perspiratione aucta, sine strepitu discutiuntur. Alia sunt quibus cellulosæ expurgari & depleri possunt, phœnigmi, sinapismi, vesicantia, cucurbitulæ scarificatæ, cauteria, fonticuli, setacea. Quæ omnia miras utilitates præstant. Scilicet materiæ morbificæ exitum præbent lentum, & æquabilem: præterea evacuationes illæ continuari, cohiberi, augeri, minuive facile possunt: Aliæ aliis substitui pro materiæ indole & ægri temperie: modo in uno corporis loco, modo in pluribus, imo in oppositis fieri partibus, pro revulsionis, ut opus erit, aut derivationis ratione. His artibus morbi atroces & rebelles, vigiliæ pertinaces, immanes dolores leniuntur & sanantur. Sic quod in morbis pessima mala producit cellularum inter se commercium (Sect. IV.) idem in curationibus, compensatione quadam maximæ est utilitatis. Ubi vero virulenta materies, cellulosæ infunditur; impediendum statim est, ne per vicinas quoquoversum serpat. Si itaque per contactum contagium advenit, ablutione, balneo, caldario, frictu, fomentis per poros cutis materia omnis educenda est. Si per vulnus; ipsiusmet dilatatione, scarificationibus amplis, igne, suctione. Veneni progressum tardant ligaturæ. Verum si morbus acutus gravior absque sensibili evacuatione cessaverit, suspecta debet haberi sanatio, nec, iis qui ex acuto graviori, cum materia morbo, convalescunt, valetudo satis tuta est, si minime macruerint: metuendum scilicet ne materia morbi in cellulosi texti longis anfractibus deposita fuerit, facile repullulatura; unde vel recrudescet morbus, vel ex acuto diuturnus fiet, vel imperfecta ab ægritudine recreatio. Ex cellulis itaque abducenda materies est, liquoribus miscenda circumeuntibus, & dein per loca convenientia expellenda. In longis autem & inveteratis morbis, humores circulantes, ut ut satis sanos reddideris, frustra tamen perfectam sanationem exspectaveris, cum cellulosæ potissimum in his morbis peccent: quapropter liquida in celluloso systemate stagnantia, instauranda sunt: veteres & vitiati succi sensim evacuandi abstinentia, exercitiis, purgantibus, mercurialibus præsertim, lignorumque sudoriferorum decoctis; novus & laudabilis succus cellulis sensim sufficiendus est: sic sanum & novum corpus ægro succedit. Hæc est illa *Recorporatio* à methodicis tantum decantata, ut sine hac chronicos morbos, vix perfecte curari crediderint. Omnes ex textu celluloso indicationes in singulis morbis percurrere, longioris esset quam hic licet, dissertationis. Nihilominus quæ de singulari ac mirabili prope dixerim texti illius fabrica (Sect. I.) proposuimus, tum allatæ observationes (Sect. III, IV.) sat nobis erunt ut jure concludamus.

Ergo in celluloso textu frequentius morbi & morborum mutationes.

TABU-

TABULA DISPUTATIONUM

QUÆ AD MORBORUM HISTORIAM ET CURATIONEM PERTINENT.

TOMUS VII.

PARS SEXTA.

Auxilia.

CCXXVIII.

ABrahami VATER & *Christ. Gothofr.* SCHOENWALD *de curatione per exspectationem* Witteberg. 1746. Historiam suam, hectici morbi per spontaneum ulcus sublati præmittit, deinde ad tusses diuturnas emetica laudat, etiam exemplis productis. Inde STAHLIANAS animæ laudes refutat, ostenditque, ex ea hypothesi anatomes & pathologiæ neglectum nasci pag. 1

CCXXIX. *Daniel Wilhelm* TRILLER & *Ernesti Samuel* WEHLE *de veritate paradoxi dicti Hippocratici, nullam medicinam interdum esse optimam*, Witteberg 1754. Multa exempla, ex propria experientia desumpta producit, male diligentis medicationis. A fomento humido ad erysipelas cruris adhibito caries: a repressa scabie convulsiones animi, deliquia, mors ipsa: phthisis etiam & aphonia supervenerunt. A repercusso sudore pedum periculose pectus laboravit. Podagrici dolores funesto eventu suppressi fuerunt, & perinde lethalis lethargus male occlusa pedis ulcera excepit, tum alias immedicabilis narium cancer. 22

CCXXX. *Georg. Ernest.* STAHL & *Gottfr. Sam.* RASCH *de alterantibus & specificis* Hall 1703. Deridet nimias spes, quas aliqui recentiorum de suis medicamentis conceperunt. Negat alterantia morborum ullum curare, absque subsidio evacuantium, ne in acutis quidem malis, neque in vitiis, ut credit, primarum viarum, aut hypochondriaco morbo, & suppressis mensibus, manifesto certe hic nimius. In sola evacuatione spem ponit felicis & efficacis curationis. Inde peculiariter negat in cornu cervi philosophice calcinato, in unicornu fossili quidquam verarum virium esse, qui idem cinnabarim credat efficacem: tum absorbentia pura. Inde defendit specifica, primumque millefolium in doloribus ab cæcis hæmorrhoidibus ortis: Nicotianæ extracti in tussi humida: festucæ nescio cujus ad dentium dolorem: arcani proprii in epilepsia, alteriusque modice alvum ducentis remedii in ascititicis tumoribus. Sed idem vim specificam scorpiorum non recte admittit. Adgnoscit tamen in diversis cognominis morbi speciebus, non parem esse efficaciam specificorum remediorum, neque absque methodo proficere. 51

CCXXXI. *Antonii* RIEDIGER *de veritate virtutis medicamentorum* Lips. 1750.

Specifica nulla dari oftendit, quod humores nulla unius generis medicina mutare queat, Taraxaci falutarem vim ad morbos per lotium repurgandos confirmat exemplo. Cantharides lento ufu & paulatino melius proficere adfirmat. Definitionem dat, quid per fpecificum intelligat. In peruviano cortice vires cum forti in paroxyfmo cordis motu laudat, non perinde, quando refpiratio difficilis, rigor artuum capitifque dolor extra paroxyfmum urgent, ut ego quidem Cl. virum intelligo. Eumdem corticem pro nervino remedio habet eximio. Antagonifmum aliquem inter aliquos nervos voluntatis miniftros, & fibras arteriarum admittit. Camphoram iis convenire obfervat, quibus nervi debiles funt, magis autem ventriculo & utero, quam lieni renibufve prodeffe. Rhei vim ad renes imprimis, non ad hepar valere. Monet, ut etiam ad vehicula refpiciatur, ne eorum indoles a fcopo medicamenti primario aliena fit. Ita diuretica minus commode in theiformi infufo exhiberi, rectius cum frigida. Ita croci vires, quoties de *refolvendo* igitur, melius a fale medio aliquo, quam a vini ftillatitio fpiritu extrahi. Alias etiam adfectiones, In viribus medicamentorum extrahendis vulgaris fpiritus frumenti, alias repetito deftillati vini fpiritus effe. *pag.* 79

CCXXXII. *Danielis Wilhelmi* TRILLER, & qui in titulo auctoris nomen piæ fe fert, J. *Jacobi* KLUNGE *de fpecificorum dubia fide* Witteberg 1751. Magnam partem calamitatum artis medicæ a præconcepta opinione pendere, dari, pene ad omnes morbos, fpecifica medicamina, quibus adminiftrandis quifque idiota perinde aptus fit. Negat veri nominis fpecifica medicamenta reperiri, ne corticem quidem Cinchonæ. Eumdem corticem a gallo, cui nomen du CLOS, cum amaris miftum, imbecille expertus eft auxilium. Caftoreum in calidis uteri morbis nocet. Antihecticum POTERII imbellis phthifeos antidotus eft. Vaga vocabula medicamentorum antifcorbuticorum &c. reprehendit. Bezoardica & calida in febribus nocent, morbillorum, quos auctor excitat, exemplo. Cephalica antepileptica voces funt fallaces, nimiæque aquarum mineralium laudes funt 111

CCXXXIII. *Pauli* GYONGYOSSI *de empiricis remediis* Hardervic 1753. Argenti vivi laudes habet: quod luem veneream etiam abfque falivæ fluxu tollat, exemplo adducto: quod in æthiope minerali latens jam eruptas variolas abfque morbo abfterferit: quod hydropem fuftulerit, fcorbuticaque ulcera faucium (nifi ea alterius natura fuerunt): quod ejus ufu canis jam hydrophobus fanatus fuerit, quem miror potuiffe fubigi, ut medicinam pateretur; quod eadem ophthalmia rebellis, non abfque pia medici fraude, fit fublata. Librarum duarum hydrargyri, per infortunium abfque ullo fymptomate fubfequente epotarum, exemplum habet. Cafu male locatum opufculum melius poft n. 235. legetur 127

CCXXXIV. J. *Ehrenfried* GESSLER *de ufu vomitorium* Lipf. 1746. Eruditi juvenis fcopus eft, ex phyfiologicis legibus emeticarum medicinarum variam efficaciam exponere. Quare, cum fanguinis circuitum utique fufpendant, & concutiant vehementer, non fuadet adhiberi, quoties aut vafa humoribus valde turgent, aut vifcera in fcirrhum induruerunt. Ob motum autem novum inductum laudat, ad reforbendum fanguinem ex vulnere inter duram membranam & cranium effufum: ad cæcitatem fimili ex caufa ortam. Porro vires medicinæ emeticæ in affectibus foporofis, in morborum acutorum principiis, in peripneumonia vera, & in fpuria, in variolis & ante eruptionem, & fi quando retrorfum labi videntur, demum in chronicis morbis laudat: dofiumque minorum tutam efficaciam. 141

PARS VII.

PRIORUM VOLUMINUM SUPPLEMENTUM.

FINIS.

